TECHE UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. **P_MSS_0648**

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine
https://www.techeudine.it/fondo-principale
https://www.sbhu.it/

Fr. Bern. Mariae de Rubeis

Dissert. Variae Eruditionis

Vol. II.º

835=1299.

648

Copia

Fr. Jo. Bernardi Mariae
De Rubeis
Ordinis Praedicatorum

Dissertationes
variae eruditionis
sub una Capitum serie
collectae

quis Argumenta, sive pridem tractata, sive nunc primum proposita, diligentius illustrantur, ac vindicantur.

Tomus II.

(Cod. Marciano n. CXXXIII, clas. XIV, Latini.)

Caput I.

Dissertationum eruditionis varii generis continuatio. Ebesardi Marchionis Forojuliensis gesta additamentis uberioribus illustrantur: agiturque de Notingo Brixensi Episcopo, ac Venetico quodam Vitali Candiano. Eberardo succedunt Hunrocus seu Henricus, et Berengarius: fines Forojuliensis Comitatus, prout a Marka Forojuliensi distinguitur: haec eadem Forijulii Marca, postea dicta Veronensis, et cur. [sic] Post Maxentium Patriarcham rexit Ecclesiam aquilejensem Andreas, deinde Venantius, tum Tentinacus: ad hunc Diploma Ludovici II Imperatoris datum. De obitu Lotharii imperatoris communi scriptorum sententia ad annum aerae vulgaris 855. relato an differri debeat ad annum 861. nova Jo. Jacobi Marchionis de Dionysiis opinio rejicitur.

Caput II

Reges aliqui Italiae: itemque post eos Berengarius, et alii de eodem Regno certantes: Carolomanni, et Berengarii Regum Diplomata. Item diplomata Beren-

garii imperatoris, et Rodulphi Regis: agitur que de Ingeltruda, honesta ac praedivite foemina, ejusque largitate erga Sextense Coenobium. Marchiones Forojulienses, aut Veronenses, Comitesque. De Ungarorum irruptionibus in provinciam Forojuliensem, ac Italiam. Teutimaro Patriarchae succedunt Lupo, ac Valpertus: an iste Photiana fuligine vinctus fuerit, iterum agitur. Friderici Patriarchae successoris gesta adversum Ungaros: quo sensu de illo dictum, pacem Hesperiae attulisse.

Caput III.

Leo et Ursus II. Patriarchae, quorum iste Castello Muglae in Istria donatus: Lupo secundus sacrilega injuria affectus ab Henrico Duce et Marchione, et Engelfredus. Varius inter sedes, aquilejensem, Mediolanensem, et Ravennatem, earumque Antistitis ordo in Ecclesiasticis monumentis. Tridentinis praeficit Rodoaldus Patriarcha Episcopum Arnoldum: de modo electionis per haec tempora. Beneficia, ac Diplomata eidem Patriarchae collata ab Ottone I Imperatore. De Archicancellariis, qui memorantur in Diplomatibus;

tibus; an vero Aquileja et Aquilejensia negotia ad Moguntinum Episcopum Archicancellarium, et ad Germanicum Archicancellariatum, an potius ad Coloniensem Archicancellarium, et Archicancellariatum Italicum spectarent.

Caput IV.

Monumenta Parentina de consecratione Parentinae Ecclesiae, a Rodoaldo Patriarcha celebrata, enormiter deformata in notis clarissimi, an emendari queant ut rerum enunciatarum veritas constet. Eadem Ecclesia ab Ottone I Imperatore non fuit constructa sed dotata, ejusque propterea consecratio hucusque ab Imperatore postulata per altae consecrationis ritus Ecclesiarum, quae longissimo post earum aedificationem tempora consecratae fuerunt exempla. Quis ille Eufrasius Episcopus, qui Templum Parentinum aedificavit: ad octavum seculum pertinere videtur, Costantino Copronimo imperante. Animadversiones. Ratherii Episcopi Veronensis fata, et exilia, itemque Milonis in eadem cathedra sedentis acta.

Caput V.

Amplissima Ottonis II Imperatoris beneficia Rodoaldo Patriarchae collata. Duces et Marchiones, qui per haec tempora Carinthiam, et Marcam Veronensem administrarunt. Succedit Joannes Patriarcha hujus nominis IV. insigni donatione, ac jurium, et regalium confirmatione ab Ottone III. exornatus. Lis componitur inter ipsum Joannem, et Andream Parentinum Episcopum: de Henrico Bajoriae Duce, atque synodo ab eodem Joanne celebrata Veronae, animadversiones. Sincerum Ottonis III diploma, quo Joanni Patriarchae donatur medietas Castelli Siligani, et medietas villae Forizae ut dicebatur: de Ottone Duce, et Marchione. De eodem Ottone, et Olberto comite, et Variento aliisque comitibus Forijulii: itemque de Pago Forojulio, finibusque provinciae Forojuliensis. Summa diplomatis, quo Henricus Rex Germaniae hujus nominis II. Joanni Patriarchae largitur civitatis Sarenae, et Pisini in Istria dominium.

Caput VI

Ecclesiarum Canonicarum, Canonicarumque inservientium, institutio in provincia Forojuliensi juxta normam a Chrodegango Episcopo Metensi praescriptam: cujusmodi erant in Civitate Forojulii Ecclesia Sanctae Mariae, et Praepositura Sancti Stephani, itemque Ecclesia Aquilejensis, aliaeque: collapsae illae, et a Patriarcha Joanne instauratae in eadem civitate Forijulii, et Aquilejae a Popone: aliarumque disciplinae vices. Praepositura Canonicorum Sancti Stephani in Civitate Forijulii, omnino diversa ab Aquilejensi. Praepositura e subeadem Sancti Stephani ~~nomine prope Aquilejam~~: Salomonius, et Palladius refutati. Abbatia de Piro in Dioecesi Tarvisina olim Aquilejensibus Patriarchis immediate, ac pleno jure subjecta. De anno, quo Bambergam profecti sunt Benedictus Papa VIII. et Patriarcha Aquilejensis: quisnam iste fuerit, an Joannes, an Popo successor.

Caput VII

Vetustum apographum privilegii cudendae monetae Poponi Patriarchae concessi a Conrado Imperatore, librariorum mendis ~~expurg~~atum. Intrinseci Diplomatis characteres, vindicantur omnes genuini. Quis ille Bruno,

in Diplomate dictus nepos ipsius Conradi Imperatoris, et Cancellarius. Stemma ejus genealogicum. Notae chronicae expenduntur: Indictionis Constantinianae, seu Caesareae in Diplomatibus Imperatorum Germaniae usus. Futilis ac vana ejusdem Diplomatis Conradini comparatio cum alio Diplomate falso, suppositoque. Privilegium illud a Conrado Imperatore concessum, ante Volcherum Patriarcham notissimum erat; ejusdemque mentio in Monumentis Aquilejensibus sequioris aetatis. Extant etiam ante eundem Volcherum cusi Patriarcharum nummi. Conjecturae de Frisachensium denariorum appellatione ante, et post eundem Volcherum Patriarcham. Quinam forent solidi, in aquilejensibus chartis frequentius memorati. Nummi aquilejenses indicantur, Bertrandi Patriarchae concessione cusi in Officina monetaria Florentina.

Caput VIII

Litem agit Poppo Patriarcha contra Adalberonem Ducem Carinthiaci. Cujus successores. Comites et marchiones civitatis Veronae proprii. Item marchiones Istriae.

Amplissima

Amplissima Canonicis Aquilejensibus bonorum donatio a Popone facta, cum animadversionibus. Episcoporum comprovincialium sponsio, quae hac aetate in usu erat. Theobaldi Vicentini, Joannis Polensis, et Ruodberti Concordiensis antistitum successiones illustrantur. Conradi Imperatoris Diploma pro Ecclesia Aquilejensi adversum Gradenses Patriarchas. Poponis largitas erga civitatis. Novae Ecclesiam in Istria, ejusque Episcopum Joannem: series Episcoporum ejus loci, qui nondum cognoscere vacabantur. Agitur de anno Imperii Henrici III.

Caput IX.

Amplissimae donationis, a Popone sacris Virginibus Aquilejensibus factae, Tabulae vitiatae corruptaeque afferuntur. Animadversiones. Aliud apographum ejusdem donationis affertur, quod rejiciendum videtur. Tertium exemplum illustratur. Istud vero ac primum vindicari possunt. Erroris chronologici vitii origo panditur. ac genuinae restituuntur notae chronicae. Alexandri Papae III amplissima confir-

matio. Item Gotofredi, et Bertholdi Patriarcharum confirmationes.

Caput X.

Popponi succedit Eberardus: De jurgio in Romana Synodo exorto pro sessionis loco inter ipsum Eberardum, et Ravennatem ac Mediolanensem Archiepiscopos: Clementis Papae II. Litterae, an commentitiae. Gotebolduum promovet Aquilejensem Patriarcham pro suo arbitrio Henricus III. Imperator. Synodum ille Tarvisii celebrat, ubi Veneticae Sancti Hilarii Abbatiae jura servantur. De vario modo Imperatorum annos numerandi. Gotebolder favet Henricus IV. Rex contra Gradensem Patriarcham. Ecclesiam Sancti Stephani prope Aquilejam instaurat Patriarcha, consecrat, Sanctorumque reliquiis ditat. Canonicorum Praeposituram ibidem instituit, cujus originem illustrant sequiorum Patriarcharum donationes: Initio videntur Canonici seculares instituti, qui postea regulam Sancti Augustini amplexati fuerint.

Caput XI.

Sedem Aquilejensem accipit Ravangerus,

tum Sigeardus: an iste auctor Benedictini Coenobii: Beurensis. Carniolica Marca Sigeardo primum oblata, tum loco tradita. Ipsius conventio cum Ellenardo Episcopo Frisigensi; ipsique plebes plures a Tren tensi Episcopo traditae. Iterum Sigeardus operam impendit contra investituras, favetque Gregorio Papae VII, ad Henrici IV. Regis partes deficit: amplissimisque donationibus cumulatur. Ejusdem Henrici Regni chronographia illustratur. Comitatus Forijulii Sigeardo donatus, perperam intellectus vocatusque comitatus Famae.

Caput XII.

Henrici Patriarchae electio: curae Gregorii VII. ut dignus Aquilejensi Ecclesiae praeficeretur Antistes. Schisma Henricianum amplectitur: cumulaturque beneficiis ab Henrico IV Rege: Abbatiae Rosaciensis initia. Succedit Fridericus hujus nominis II. occiditurque: Villae Sesibaci donatio canonicis Aquilejensibus, quando facta; et an Hermannus comes in donatione memoratus fuerit comes Forijulii. Mosacensis Abba

tiae initium sub eodem Friderico, complementum sub Voldarico successore. Fundationis a Cacelino Comite dispositae documenta emendantur. Ejusdem Abbatiae Templi consecratio: notae chronicae expenduntur. Insignis donatio Macellini de Coha, a Cacelino diversi, occasione expeditionis Jerosolymitanae facta. Confirmatio donationum in Tabulis Peregrini I. Patriarchae.

Caput XIII.

Ad gesta Voldarici I. Patriarchae additamenta, et illustrationes: annorum Henrici V. Regis et Imperatoris chronotaxis. Sacrarum Reliquiarum inventio in Ecclesia, aut Monasterio Sancti Joannis de Timavo, quod Abbatiae Beliniensi perpetuo unit Voldaricus. Quisnam Albertus comes Forojuliensis: Carinthiae Duces, et Marchiones Istriae: Engelbertus Marchio Forijulii quisnam: Floret gens nobilissima Frangipanorum. Incrementa bonorum accipit Abbatia Rosaciensis ex largitionibus Voldarici Patriarchae, et Marquardi Patris ejus, et Henrici Fratris, et Comitum Goritianorum.

Voldarici

Voldarici obitus, Gerardi Patriarchae suc-
cessio hujus familiae de Premariaco.

Capite XIV.

Placiti Synodalis Canonicis Foro-
julienfibus a Gerardo Patriarcha concessi,
sive Placiti Christianitatis, exemplum
Decimarum collatarum Ecclesiae seu Mona-
sterio Sancti Petri de Carso: inter te-
stes legitur Capellanus Regis. Gerar-
di depositatio, et causa. Decanum Bam-
bergensem eligunt Aquilejenses, ipsumque
statim rejiciunt. De Guntero Patriar-
cha, quem exibeat hujus aevi monu-
menta, perquisitio. Peregrini Successoris
primus annus indagatur. Innocentii
Papae II litterae, et ipsius Peregrini
Diploma ad Coenobium Obernburgense.
Idem Diploma integrum ac Coenobi Obern-
burgensis fundatio.

XV

Peregrini Patriarchae patria, et fami-
lia. Largitiones ejus, Monasterii Sancti
Petri de Carso Coenobio Veneto Sancti
Nicolai, aliorumque bonorum Abbati San-
cti Cypriani de Muriano, factae: de Majo-

ri Coenobio Padolironensi. Ejusdem subscriptio in Diplomate Conradi Regis animadversione digna: bonorum Mosacensis Abbatiae confirmatio duplici ejusdem Conradi Regis diplomate, ac duobus in locis, intra paucos dies facta. Jura Abbatiae Mosacensis Voldarico Abbati confirmat Peregrinus. Episcopatus Belluensis Regalia, Ottoni Episcopo detracta, Peregrino Patriarchae concessa: mox Ottoni restituta. Ejusdem Peregrini in Conciliabulis Papiensi, et Laudensi subscriptio pro Victore contra Alexandrum III. quomodo intelligenda. Obitus ejus: Voldaricus II. succedit de familia Comitum de Treven.

Caput XVI.

Origo prima ut videtur, Abbatiae Mosacensis in tabulis Peregrini Patriarchae indicata sub Patriarcha Henrico.

Remotior, quae fertur ad examen vocata origo. Ejusdem Abbatiae reformatio, Monachorum Hirsangiensium opera, sub Voldarico I. Patriarcha. Ante reformationem viguisse ibidem videntur Regula Sancti Augustini. Xenodochium Abbatiae annexum, a Comitibus

de Ostenburg aedificatum; eorumdem comitum de Ostenburg, et de Goritia jura. Quo eadem Xenodochium erectum tempora, ac ejus aedificator. Alia fragmenta historiae illustrantur.

Caput XVII

Engelbertus, et Mainardus, primi qui certo innotescunt, Comites Goritiae. Erasmus Froelichius notatus. Stemmatis Genealogici Comitum Goritiae pars, itemque Stemma Genealogicum Comitum Andechsiorum, et Ducum Meraniae. Mathildis Andechsia Engelberto II Goritiano nupta. Sex donationes Engelberti I quae ipsius et Mainardi I sororem patefaciunt Beatricem, Sanctimonialem in Aquilejensi Monasterio: de redemptione poenitentiarum obiter agitur. Alia donatio Adelheidis, quae mater videtur Beatricis, Engelberti, et Mainardi Comitum. Marchiones Istriae ex gente, et familia Comitum Andechsiorum. De gente ac familia Comitum conjecturae.

Caput XVIII

Nobiles provinciae Forojuliensis Familiae sub dominatione Istriae

charum: Odorici de Susannis Cancellarii Libellus. Animadversiones, et illustrationes amphores. Antonius Bellonus Cancellarius, notatus: quis ille, et cujus, et quae munera ejus. Colloquiorum Provinciae generalium, aut Parlamentorum forma: de ipsorum origine. Civitatum, et oppidorum Deputati serius ejusemodi colloquiis interfuisse videntur. Errant Scriptores, qui ejusemodi colloquiorum Provinciae generalium institutionem referunt ad aetatem Caroli Magni Jo. Franciscus Palladius notatus.

Caput XIX.

Volvaricus II. Patriarcha invadit Insulam Gradum, capitur a Venetis. quomodo liberatus: acta ejusdem litigii, quae plura patefecerunt. Solemni S. Hermagorae Corporis translationi intervenit. Laude cum Octaviano Pseudopontifice, et Friderico Imperatore. Ab ipsius tamen Pseudopontificis Octaviani schismate alienus fuit. Scriptores non nulli notati, et rejecti. Beneficentiam exercet erga Praepositum Sancti Stephani, et Canonicos Aquilejenses. Agitur de Marchionibus Istriae ex Comitibus de Voburg, aliisque.

Caput XX.

Aquilejensis

Aquilejensis Praepositura Sancti Felicis, bona, ac jura confirmantur Apostolica Alexandri III. auctoritate: alia documenta, quae ad ipsam pertinent. Abbatiae plures immediate Patriarchis Aquilejensibus obnoxiae: paucis illustrantur singulae. Item Canonicorum Praepositurae Sanctae Mariae Magdalenae festum solemne celebrari, decernit Volvaricus II. Patriarcha: decreto subscribit Joannes Episcopus Emonensis in Istria: Praecessorum ejus series emendata, qui dicebantur Episcopi civitatis novae: de novae appellationis origine, conjecturae. Patavinam idem Volvaricus Ecclesiam consecrat: de Henrico Episcopo Brixiensi.

Caput XXI.

Volvarico II succedit Gotofredus Patriarca: hujusce aliqua gesta ac munificentia erga Cives Sacilenses. Succedit Peregrinus II. qui Caminatibus Feuda Ecclesiae Aquilejensis addexit: ritus investitionis. Dissidia Decanum et Canonicos Aquilejenses inter, ac Praepositos. Caelestini Papae III. litterae adversus Procerum potentium oppressiones. Inita foedera cum Venetorum Republica adversum

Tarvisinos, et Foetarum conditiones.
Stemma genealogicum veterum Marchio=
num et Comitum Hystriae: itemque marchionum, et Ducum Austriae. ac demum
Comitum Tirolensium.

Caput XXII.

Parentina Documenta, cum adnotationi=
bus. Dissidium Comitis Mainardi de Go=
ritia cum Petro Episcopo Parentino: quis
ille Comes Mainardus in Stemmate Genea=
logico? Accedunt Engelbertus, et filius
ejus Engelbertus, et hujus uxor Matil=
dis; ac utriusque filiae Matildis, et
Cunegunda: quorum locus in Stemma=
te Genealogico adsignatur. Matildis uxo=
ris Engelberti, non II. sed III. familia per
quiritur: eaque statuitur Andacensis, aut
Andachsia.

Caput XXIII

Innocentii Papae III epistola ad Volcho=
rum Patriarcham ac hujusce gesta in nego=
tio Imperii inter Philippum Regem, et
Ottonem IV. Sumpta vindicta de nece Phi=
lippi Regis: Comitum Anderhsiorum ex=
tincta familia, ac hereditariae Provinciae
in alios distributae. Ejusdem Philippi Re

gis diploma, modum praescribens quo Regalia suscipere debeant Patriarchae Aquilejenses. Allodia Aquilejensis Ecclesiae, et Regalia, ac Feuda, itemque Regum et Imperatorum confirmationes, et investiturae. Ottonis IV. Regis diplomata ad Canonicos Aquilejenses, et ad Volcherum Patriarcham illustrantur. Alia Volcheri gesta; profectio Romana ad Synodum Lateranensem IV. Dissidia cum Comitibus Goritiae.

Caput XXIV.

Post Volcheri Patriarchae obitum, Bertholdus Andechsius praeficitur Ecclesiae Aquilejensi ab Honorio Papa III. qui Pallium ad ipsum transmittit, ac ipsi consecrationem Conradi Tergestini commendat. Damna Ecclesiae Aquilejensi a Tarvisinis illata: itemque Forojulienses quamplures Nobiles a Bertholdo Patriarcha desciscentes, qui ad frugem redeunt. Ipsius Patriarchae foedera cum Patavinis, idem civitate Patavina donatus, et onera publica ex utraque parte remissa. Tarvisinorum dissidia cum Bellunensibus, et Feltrensibus: his loca plura erepta et Castrum Opitergii. Honorii Papae III. litterae, ac

Bertholdi Patriarchae gesta. Is etiam afflictis Episcopi et Cleri Parmensis rebus manus praestat adiutrices: Honorii Papae epistolae ad ipsum, aliosque.

Caput XXV.

Civitatensis Ecclesiae Praepositura Bertholdo Patriarchae, ejusque tutelae adversum depraedatores commissa. Summi Pontificis Honorii epistolae in negotio terrae Sanctae ad ipsum Patriarcham. Is suspectum se reddit de nimio erga Imperatorem Fridericum II favore in alio Regni Siciliae negotio: egregiam attamen operam impendit ad pacem constituendam. Ipsius Friderici diploma, quo Marchiae Istriae, et Carniolae, cedente Ottone Andechsio, confirmantur Bertholdo Patriarchae: Istriensium dissidia, ac illustrationes de Marchia Carniolae. Generalia Comitia in provincia Forijulii celebrat Imperator Fridericus II animadversiones. Ejusdem Diploma actum videtur in Civitate Austriae, quae dici consueverat Sibidatum aut Civitatum.

Caput XXVI

Litem agit Bertholdus adversus Bernar-

dum=

dum Carinthiae Ducem, sibi jus vendicantem patronatus in Ecclesiam Labacensem. Binae Gregorii Papae IX epistolae ad ipsum, quae Romanorum Civium turbas, ac molestias Fratribus Ordinis Humiliatorum inlatas indicant. Admontensis Coenobii Benedictini commodis consulit Patriarcha. Suffraganeum in Coenobio Oberburgensi in Stiria Episcopatum erigi, lubens ac prompto animo consentit: Gregorii Papae IX. epistolae. Locum, et Capellam conversorum Sancti Quirini jure omni Plebis Utinensis eximit: loci ejusdem vices. Instaurationem molitur templi Aquilejensis. Gregorii de Montelongo Legati Apostolici statuta, ac litterae Innocentii Papae IV.

Caput XXVII.

Imperatorem Fridericum II. adit Bertholdus, pro Bela Rege Hungariae subsidia impetraturus adversus Tartaros. Bellum gerit contra Tarvisinos, a quo retrahit ipsum Summus Pontifex: Friderici II diploma. Pergit ad Concilium generale Lugdunense primum: sessionis Patriarcharum ordo, ac Matthaeus Parisius notatus. Aquilejensibus

sibus Canonicis collata beneficia ab Inno-
centio Papa IV. et a Bertholdo Patriarcha. Data, fa-
cultas aedificandi Castrum Laurenzagae. Item beneficiis affecti Canonici Civitatenses
ab utroque, collata scilicet Paroecia de
Castro Faganeae. Foedera cum principibus
viris a Bertholdo percussa adversus Ecelinum
tyrannum: pecuniarum subsidia eidem ex
Regno Hungariae erogandu procurat Innocen-
tius IV. Ejusdem Bertholdi Patriarchae obi-
tus. Nobile in provincia Forijulii oppidum Por-
tus-Naonis per haec tempora possidebant vete-
res marchiones Stiriae, tum veteres Duces
Austriae, ac demum Habsburgo Austriaci.

Caput XXVIII

Genealogici Comitum Goritiensium Stemma-
tis continuatio. Equitum Theotonicorum
Hospitale beneficiis cumulatum a Mainar-
do II. et Mainardo III. ac hujusce filio Al-
berto: ejusdem Mainardi III. donatio Abbatiae
Rosacensi facta. Item Mainardi III. uxor
Adeleidis, filia Alberti postremi Comitis
Tirolensis: diploma quoddam, quod datum
dicitur ab Alberto comite Goritiae et Ti-
rolis, diligentius expenditur: num Alber-
tus frater Mainardi III. rejici debeat.

praedicti Alberti Tirolensis bonorum post obitum ejus divisio... Mainardi III filii, Mainardus IV. et Albertus I. Praedictam genealogiam vexant vetusta documenta, quae expenduntur: conjectura proponitur de nomine duplici Mainardi, et Alberti, quod Mainardo patri Mainardi IV. impositum fuerit. Iterum Albertus rejicitur, qui fuerit frater Mainardi III.

Caput XXIX.

Aquilejensis Patriarcha eligitur Gregorius de Montelongo: Jo: Dominicus Mansius notatus: ejusdem Gregorii gesta nonnulla ante Patriarchatum. Innocentii Papae IV. litterae ad ipsum, queis Praepositura Aquilejensis in officium Cantoriae convertitur. Electio Arlongi Episcopi Tergestini irrita declaratur, confirmaturque postulatio Guarnerii de Cucanea: Ejusdem Innocentii Papae litterae, in quibus Patriarcha Gregorius dicitur excommunicatione innodatus: Damna plura Aquilejensi Ecclesiae pro temporum iniquitate inlata reparantur: Litterae Alexandri Papae IV. Initae pacis cum Republica Venetorum con=

ventiones, firmataeque: de Prateuspibus, ac Porcilienspibus Dynastis Forijulii: Prateuspls in gratiam Patriarchae Gregorii recepti, et quomodo. Alexandri Papae IV constitutio pro Sanctimonialibus Benedictinis in Civitate Forijulii. De Alberto, et Joanne electis Cenetensibus Episcopis.

Caput XXX.

Mota dissidia inter Istriae Civitates. Patriarchae Gregorii auctoritate composita: aliaeque de variis negotiis initae conventiones, firmataeque. Nova castra erigit idem Gregorius, et alia pecuniis comparat, ut ea contra oppressores opponat. Urbani Papae IV litterae. Ecclesiae Utinensis commodis, et incrementis consulit Patriarcha. Provisionem Ecclesiae Aquilejensis, cum eam vacare contigerit, sed Apostolicae reservat Clemens Papa IV. extremis adhuc vitae ac sedis annis Gregorius vocabatur Electus Aquilejensis. Testamentariae ipsius Tabulae. Genealogici Comitum Goritiae Stemmatis continuatio.

Caput XXXI.

Philippi, qui frater erat Volrici Ducis

Carinthiae,

Carinthiae, olim electi Salisburgensis, electio in Aquilejensem Patriarcham a Sede Romana rejecta. Turbae in provincia Forijulii: vacante Ecclesia, Capitanei Generales Ulricus Dux Carinthiae, Artinicus de Castelliro, Philippus praedictus. Civitatis Austriae, aliorumque provinciae Nobilium confoederatio cum Otakaro Rege Boemiae: munere suo capitanei Generalis fungitur Philippus. Civitatem Austriam is cum Nobilibus adhaerentibus occupat: redit ipsa in libertatem favore, et armis Regis Boemiae. Candidus, et Palladius notati. Aquilejensibus Raimundum Turrianum praeficit Patriarcham Gregorius Papa X ipsumque pallio exornat, urgetque ut Ecclesiam sibi commissam adeat. Eidem commissio facta in negotio Simonis, et Guidonis de Monfortio. Concordia Raimundum inter, et Albertum Goritiarum initas fracta, instaurata. Tabulae, quae hac de re confectae sunt, illustratae.

Caput XXXIII.

Raimundi Patriarchae dissidia cum Ottocaro Boemiae Rege, qui plura Pa-

triarchatus Aquilejensis loca, feuda, bona sibi vendicabat. Ejusdem Patriarchae responsa, ac vindiciae pro juribus Aquilejensis Ecclesiae: Philippi Ducis Carinthiae postrema gesta et exitus, ac Regis Ottacari obitus. Raimundi decreta ad instaurationem disciplinae, ac morum in prima Ecclesiae Metropolitanae visitatione. Utinensium Canonicorum Capitulum institutum in Ecclesia Sancti Odorici sub custode, Archidiaconi Aquilejensis jurisdictione immune. Fidelitatis juramentum ab Henrico Episcopo Tridentino emissum, onus impositum Metropolitanam Ecclesiam singulis annis visitandi, consecratio Leonis Episcopi Comensis; an Simon et Vitalis unus idemque Episcopus Justinopolitanus, dictus Vitalis Simon. Electiones Aegidii Emoniensis, et Boni Justinopolitani Episcoporum expenduntur.

Caput XXXIII.

Mandatum Legati Sedis Apostolicae datum Raimundo Patriarchae in arduo negotio Petri Aragonum Regis, a Martino Papa IV diris devoti. Vitalis Epi-

scopi Justinopolitani electio. Ulrici de Portis, et Brisae de Topo, Tergesti Episcoporum, chronotaxis: turbae motae in Istria, compositaeque. Agitur de Fulcherio Episcopo Concordiensi. Plebs Mariani; quae ad jus pertinebat Capituli Aquilejensis permutata cum Plebe Sanctae Margaritae. Civitatis Utini incrementa promovet idem Patriarcha Raimundus: obitus ejusdem.

Caput XXXIV

Post obitum Raimundi Patriarchae Capitaneus Provinciae Forojuliensis electus Henricus comes Goritiae, et Vicedominus Gylo Archidiaconus Aquilejensis: Comitum Goritiae stemmatis pars. Petrus Gerra eligitur Patriarcha, et confirmatur: Joannes Philippi Vicarius ejus in Provinciam missus: Suamque demum Ecclesiam adit ipse Petrus: dissidia cum Gerardo Caminate, eademque composita. Obitus ejusdem, et electio sepulturae, hac de re jurgia mota. Electio Vicedomini. Orta dissidia contra ipsum, et Castellanos: ipsisque bellis dux oppositus Mainardus Ortenburgius: induciae constitutae.

Finis.

Dissertationes Variae Eruditionis sub una Capitum serie collectae.

Caput I

Dissertationum eruditionis varii generis continuatio. Eberardi Marchionis Forojuliensis gesta additamentis uberioribus illustrantur: agiturque de Notingo Brixiensi Episcopo. Agitur item de Venetico quodam Vitali Candiano. Eberardo succedunt Hunrocus, seu Henricus, et Berengarius: Fines Forojuliensis comitatus, prout a Marca Forojuliensi distinguuntur: haec eadem Forijulii Marca, postea dicta Veronensis; et cur. Post Maxentium Patriarcham sedit Ecclesiam Aquilejensem Andreas, deinde Venantius, tum Teutimarus: ad hunc Diploma Ludovici II Imperatoris datum. De obitu Lothaxii Imperatoris communi Scriptorum sententia ad annum aerae vulgaris 855. relato: an differri debeat ad annum 801? nova J. Jacobi Marchionis de Dionysiis opinio rejicitur.

I. Amplissimo.

I. Amplissima uberiorisq eruditionis Additamenta, queis Commentarium nostrum Historico-Chronologico-Criticum de Rebus Ecclesiae Aquilejensis inter Dissertationes variae pariter Eruditionis anno 1702. typis editas, secundis curis exornare incepimus, ac etiam vindicare, desinunt in Gestis Maxentii Patriarchae. Consimili studio, ac paris pretii et emolumenti accessionibus, eademque servata methodo, in alia jam progredi licet sequiorum temporum, magis minusque ampla enarratione, Monumenta illustranda.

II. Vitam adhuc anno 833. agebat Maxentius. Marcam Forojuliensem post Baldricum Marchionem, ob ejus contra Bulgaros et Slavos ignaviam honoris ac dignitatis privatione mulctatum, moderabatur Eberardus, aut Everardus, quem ad hanc praefecturam evexit Lotharius Imperator, ac Rex Italiae. Andreae Presbyteri, synchroni Scriptoris, in Chronico apud Menchenium Tomo I. Rerum Germanicarum, et Muratorium inter Antiquitates Italicas Dissertatione II. verba sunt: Multam fatigationem longo

bardi et oppressionem a Sclavorum gente sustinuerunt, usquedum Imperator (Lotharius) Forojulianorum Eberardum Principem constituit. Viri perillustris genealogicum stemma, quod Jo. Georgius ab Eckart delineavit, vide in Monumentis Capite XLII. num. VII. Filius erat Henrici Comitis, ac nepos Henrici Ducis aut Marchionis, praeclarissima cujus gesta in utroque memorato Opere nostro enarravimus. Ad contractiores limites redacta tunc erat Forojuliensi Marca, quam ipse Eberardus regendam susceperat; variasque hac de re Scriptorum conjecturas citatis locis induximus.

Peregrinantem per haec tempora, ac Roma redeuntem Gottescalcum, Coenobii Orbacensis in Remensi Provincia Benedictinum ascetam, hospitio excepit, ubi contigit, ut praesente Notingo Episcopo, sive publicis in concionibus, sive in privatis colloquiis verba misceret inaudita de gemina praedestinatione. De Monachi mente adhuc litigant Theologi, in alias partes abeuntes. Tot ubi fama

vulgante rescivit Rabanus Maurus Moguntinus Episcopus, Gottescalcum insequutus est datis Epistolis, ac Libellis de Praedestinatione, tum Notingo, quem vocat electum Episcopum, tum Reverendissimo atque probatissimo viro Eberardo comiti, ac etiam Duci seu Marchioni (+) ~~vulgavit~~ Ughellus in Italia sacra inter Episcopos Clusinos: ~~[illegible] [illegible] Notingo directum, ac [illegible]~~ ~~[illegible] datam Eberardo~~ quae an. ~~[illegible]~~ 848. referunt Auctores. In nostris Monumentis Capite XLVIII. num. II. adnotavimus, Marchionem Scipionem Maffeium in Scriptoribus Veronensibus existimasse Notingum Episcopum Veronensem: sed etiam Eberardum vocat ibidem Comitem Veronensem. Utrique appellationi adversatur Albericus, trium Fontium apud Leibnizium in Chronico: Hoc anno (854 inquiens,) Everhardus, cognomento Rodolphus, Dux Forijulii a Lothario (jam pridem) constitutus, corpus Callisti Papae ab Episcopo Brixiae Notingo impetravit, et in praedio suo apud Bizonium

(+) Opusculum Notingo directum, ac Epistolam datam Eberardo vulgavit...

(Visonium) Tornacensis Dioecesis attulit. Laudatum Eberardum Forojuliensium etiam principem vocatum audivimus ab Andrea Presbytero. Mabillonius, quem si bi faventem allegat Masejus, in Annalibus Benedictinis Tomo II. Libro XXXIII. num. LXX. utique Notingum vocat electum Veronensem: sed Eberardum vere appellat Comitem Forojuliensem: nullo sine dubio comitem Forojuliensem a Civitate Forijulii, ubi sedem habebat: sed etiam Marchionem, aut Ducem totius Forojuliensis Marcae praesidem. Hinc vero in Codice apud Ughellum libris utesque in eadem ad Eberardum epistola Ratami legitur: inscribiturque primo ad Eberardum Ducem, tum Reverendissimo atque probatissimo viro Heberardo Comitis. Hoc de re iterum agendum infra num II. Masejo suo suppetias affert Jo. Jacobus Marchio de Dionysiis Veronensis Canonicus Bibliothecarius in opere De duobus Episcopis Aldone et Notingo etc. Annotatione III. Refert ejusdem epistolae priora haec verba: Referentibus nobis fratribus nostris,

nostris: qui praeterito tempore Romam perrexerunt, Aschrio videlicet, et Thudperto Presbyteris de sospitate vestra, et benignitate quam non solum erga eos, sed etiam erga multos ex libere soliti estis. Ait vero: "Dubitari non potest, quin is Veronae „resideret, cum Germanos in Italiam venien„tes exciperet. Porro e Germania in Italiam „proficiscentibus iter Verona esse vel per Ter„ritorium Veronense, quisque videt." Ac si nempe e Germania in Italiam proficiscentibus iter Forojulio, vel per Territorium Forojuliense pervium quoque non esset, vel etiam per Territorium Veronense transeuntes declinare non potuerint in Comitatum Forijulii, et Eberardum inviserent, vel ipsi demum Eberardo, qui uti comes ordinariam Forijulii sedem habebat, ob negotia totius Marchae in alias pergere Marchae civitates non licuerit, ibique itinerantes Germanos benigne excipere? Ad Nottingum quod attinet, hunc etiam Episcopum Veronensem vocat Rudolphus Presbyter in vita Rabani apud Bollandum ad Diem IV Februarii Capite

IX. ubi inter alia ejus opera recensetus ad Notingum Episcopum Veronensem de Praescientia ac Praedestinatione, de Gratia et libero arbitrio liber unus. Adnotat Maffeius ex ejusdem Rabani Epistola ad Notingum, quae dicto Libro praefigitur, inter ipsum Notingum et Rabanum habitum fuisse colloquium, quando ad Serenissimum Imperatorem Ludovicum, (hujus nominis II ac verius Regem Italiae, nondum Imperatorem,) in transitu expeditionis hostilis (anno 848.) in Pago Lugana venit ipse Notingus: hunc vero pagum, Lugana dictum, ad Veronensem Dioecesim pertinere: adeoque Notingum dici Veronensem Episcopum debere. Levem quis non videat conjecturam? Neque facile quippe commodumque vicino Brixiensi Episcopo potuit esse, ut Ludovicum Regem per Veronensem Dioecesim transeuntem conveniret, invisere(t)que Rabanum. Luganae locum Veronensem intelligi debere haud aegre permitto: hostilemque expeditionem, quae memoratur, eam intelligerem quam Ludovicus Rex descendens hoc

anno in Italiam suscepit; in Provinciam Beneventanam profectus, contra Saracenos. Hanc satis indicare videntur Annales Bertiniani: (*Anno 848*...) *Exercitus Lotharii contra Saracenos Beneventum obtinentes dimicans, victor efficitur*. Hoc est juxta Muratorii interpretationem ad hunc annum. Exercitus Lotharii Imperatoris, quem ducebat Ludovicus Rex Italiae, dimicans contra Saracenos, qui partem Beneventanae provinciae tenebant, ac etiam fortasse obsidebant Beneventum, victor efficitur. Laudatum Muratorium consule.

Sed animadversione dignissima sunt verba illa, *In Pago Logana*, quae in Epistola Rabani ad Notingum occurrunt. Adnotat enim Ducangius in Glossario, *Pagum partem esse regionis: atque sicuti Regio in Pagos, ita Pagos in villas, oppida, et burgos tributos fuisse*. Vocem illam hoc sensu apud hujus aevi Auctores frequentius usurpari consuevisse, dubium nullum. Hinc ergo *Pagus Loganae* in citata Rabani ad Notingum epistola sue-

moratus, minime singularis aliquis vide-
tur locus esse Dioecesos Veronensis:
sed utique Regionis alicujus pars aliqua
latius patens. Jo Nicolaus ab Hontheim
in Historia Trevirensi Diplomatica et
Pragmatica Tomo I. in Sancto Magnerico
Archiepiscopo § II. docet: jam a seculo
septimo universum Austrasiae, seu
Franciae Orientalis regnum in Pagos divi-
sum fuisse. Agit vero §. XXI et XXII.
de ingenti Pago trans Rhenum Loga-
nensi: quem ait, in Trevirensis ex majori
parte positum esse, denominatumque
a Fluvio Logano, ac divisum in supe-
riorem, et inferiorem. Loca ferme omnia,
quibus ille constabat, enumerat ipse
Hontheimus, ac numerat Abbas Got-
wicensis in Prodromo Tomo II. adnotatque
variis appellatum fuisse nominibus, Lo-
ganacgowe, Logonaegewe, Logangowe,
aliisque. Hunc in citata Epistola intelli-
gi Pagum Loganae, non iverim inficias.
Quidni ergo Notingus fuerit, qui negotio-
rum causa Regionem illam Loganensem
peragraret; Ludovicum etiam Regem
Italiae

Italiae per eamdem regionem transeuntem cum exercitu, in Italiam contra Saracenos profecturum, convenisset, ibique Rabanum Archiepiscopum Moguntinum, cum esset et ipse negotii caussa apud Regem, invisisset, cumque eoque de gemina praedestinatione quam docebat Gotteschalcus, sermonem habuerit? Haec ita si se habeant; cadit etiam ex hoc capite Maffei conjectura de Veronensi Notingi Sede Episcopali. Negotium facessit nullum Rudolphi Presbyteri testimonium pro eadem Sede Veronensi. Tabulae siquidem Episcoporum Veronensium afferri non possunt, quae sunt antistitem aliquando agnoverint Notingum. Hunc diserte Praesulem Brixiae appellat Albericus trium Fontium tum loco citato ad annum 854. tum etiam ad annum 844. his verbis. Ab hoc Sergio Papa (II) Notingus Episcopus Brixiae Corpus Kalisti Papae impetravit, et ad ~~[illegible]~~ suam Diocesim transferens in Cella aurea ad tempus reposuit: ubique ad tempus, cum postea anno 854. illud dono dederit Eberardo Marchioni Forojuliensi, transferendum

Cisonium Dioecesis Tornacensis. Hunc etiam Alberici locum suo Magno chronico Belgii inseruit Auctor. Hac de re satis. Virum doctum consule Jo. Hieronymum Gradonicum C. R. in Pontificum Brixianorum Serie commentario Historico illustrata. Sed etiam consule laudatum Jo. Jacobum Marchionem de Dionysiis, loco citato pro Notingo primum Veronensi, dein de Brixiensi Episcopo. Quae dixserit ille levi negotio rejici posse ex dictis mihi videntur.

Ad Eberardum Comitem et Marchionem sermo redit. Testamentarias ejus Tabulas, quibus amplissima bona sua inter filios divisit, Hunrochum seu Henrichum, Berengarium, Adalardum, et Rodulphum, profert. Aubertus Miraeus in codice donationum piarum tomo I. Correctiores, mendis purgatis, extant apud Lucam Dachorium in Spicilegio tomo II. edit. in fol. pag. 876. Actae illae sunt in Comitatu Tarvisiano, in Corte nostra Musiestro, imperante Domino Hludovico Augusto, anno Regni ejus Christo propitio

XXIV. Annum aerae vulgaris 837. addit Miraeus. Augustum scilicet Ludovicum Pium, ejusque annum Imperii XXIV. incidentem in aerae vulgaris annum 837. intellexit Miraeus. Hanc rejicit chronologiam Henricus Valesius in Praefatione ad Panegyricum Berengarii Imperatoris Capite II. apud Muratorium Tomo II. Scriptorum Italiae. Itaque intellige Ludovicum II. Lotharii filium, ac nepotem Pii: ejusque animadverte non annos Imperii numerari, sed Regni ejus. Ibi vero ducuntur a die 15 Junii anni 844. initiumque anni ejusdem Regni 24. habuit die 15 Junii anni 867.

Locus Musiestro adhuc extat in agro Tarvisino, appellaturque Musestre. Situs est ad confluentem fluvii Musestre in flumen Silis in tabula Geographica Jo. Antonii Magini. Locum istum Vitali cuidam Candiano Venetico fere post seculum dono datum ab Ottone I. Imperatore addiscimus ex ejus Diplomate, quod refert Muratorius inter Antiquitates Italicas Medii aevi Dissert. XLIII. col. 771. Datum est

VII. Kal.. anno Dominice Incarnationis DCCCCLXIII. Indictione VI anno Imperii magni Ottonis Imperatoris Augusti secundo. Actum vero in Monte Feretri ad Petram Sancti Leonis. Ipse Vitalis Candianus inducitur exorare Imperatoris clementiam quatenus quamdam Cortem juris Regni nostri (idest Ottonis I) quae dicitur Musestre, adjacentem videlicet in Comitatu Tarvisiensi.. jure proprietario concedere eidem Vital. Candiano dignaretur. Vitalem vocat Fidelem nostrum Imperator.

III. Tabulae duae praesto mihi sunt, quae ad memoratum Vitalem Candianum Veneticum pertinent. Tabulam primam profero, erutam ex Archivo Nobilium Sacrorum Virginum

972. 7 Gennajo. Ravenna Aquilejensium: "In nomine Sancte et individue "Trinitatis. Otto divina ordinante clementia "imperator Augustus. Noscat omnium Sancte "Dei Ecclesiae, ac nostrorum Fidelium, presentium scilicet et futurorum, industria eoquod "Adelaid Conius nostri Imperii, (corrigendum "puto, ac legendum: Adelaida conjux nostra "Imperatrix Augusta, ut in aliis Diplomatibus) "nostre humiliter suggessit Majestati:

quatenus

„quatenus locum qui nuncupatur Insula:
„quae est sita in Histria, cum suis pertinen
„tiis Vitali Venetico Candiano tribuere dignare
„mur. Cujus suggestioni libenter assensum
„praebentes, locum qui dicitur Insula cum
„suis appendiciis, tam infra Civitatem Justi-
„nopolis, quam extra, eque in montibus ut in
„planiciis, paludibus, sive pascuis, aquis,
„aquarum ductibus, fontaneis, molendinis,
„casaliciis, clausuris, vineis, pratis, sylvis,
„cultis et incultis, sipaticis, piscationibus,
„ita integre uti in nostra permansit potesta
„te, concedimus, atque largimur; ut donandi,
„vendendi, alienandi, pro anima judicandi,
„vel quid (quid) ejus decreverit animus faciendi,
„habeat potestatem. Eo videlicet ordine, qua=
„tenus nullus Dux, Marchio, Episcopus,
„Comes, Vicecomes, Sculdaxius, Gastaldius,
„vel aliquis publicae rei exactor, necnon
„magna, parvaque nostri Imperii persona
„inquietare aut molestare praesumat, aut
„placitum tenere, sive aliquod officium con
„struere nisi ejus licentia. Si quis vero hujus
„nostri praecepti violator extiterit, sciat
„se procul dubio compositurum mille libras

„ auri optimi medietatem Camerae nostrae
„ medietatemque praelibato Venetico qui
„ nuncupatur Vitalis, suisque heredibus quibus
„ molestiam intulerit. Et ut hoc inconvulse
„ servetur imposterum hujus pagine pre-
„ ceptum, manu nostra subter roborantes
„ annullo nostro jussimus insigniri. Signum
„ Domini Serenissimi Imperatoris Ottonis. Petrus
„ Cancellarius ad vicem Uberti Episcopi et
„ Archicancellarii recognovi et ss. Dat. VII.
„ Idus Januarii anno Dominice Incarna-
„ tionis DCCCCLXXIII. (972) Imperii vero
„ Domini Ottonis XI. indictione XV. Actum
„ Ravenne Deo propitio feliciter Amen. „

Subscriptio, et chronicae totae similes oc-
currunt in Diplomate apud Margarinum
in Bullario Casinensi Tomo II num.
LV. Petrus ad vicem Huberti Episcopi et Ar-
chicancellarii recognovi. Datum VIII. Kal.
Augusti, anno Dominice, Incarnationis
DCCCCLXXII. Imperii vero Domini Ottonis XI.
Indictione XV. Actum Mediolani in Mona-
sterio Sancti Ambrosii. Verba, Mo, pro
anima judicandi juxta phrasim Gothis
et Longobardis familiarem significat.

pro anima concedere, disponere, legare, supremo judicio de bonis suis decernere. Ducangium vide v. judicare.

Diploma Ottonis II. memoravimus in Monumentis nostris Capite LII. num. VIII. quod in Veneta Italiae Sacrae editione vulgatum est in Rodoaldo Patriarcha Aquilejensi. Tum loci Insulae in Istria, tum Venetici Vitalis Candiano mentio habetur. Imperatori suggerit Henricus Karentanorum Dux: qua„tenus locum qui nuncupatur Insula, quae „est sita in Istria, cum suis pertinentiis „et redhibitionibus, quam dudum beatae me„moriae Genitor noster (Otto I.) cuidam Ve„netico Vitali Candiano nominato per prae„cepti paginam tribuit, postea ab eodem „Venetico venditum Rodoaldo Patriarchae „suisque successoribus per auctoritatis suae „praeceptum confirmare dignaretur." Hocce Documento nisus Erasmus Froelichius primum istum Henricum numerat Carinthiae Ducem in Archontologia Carintiae. Pro sua benevolentia suggestioni ejusdem Henrici indulget Otto II. ipsumque locum, qui dicitur Insula, cum suis appendiciis, tam ipsa civi-

tatem Justinopolis, quam extra quae vocatur Capras largitur Rodoalto Patriarchae, et confirmat. Diploma spectat ad annum 977.

Quisnam fuerit Veneticus ille Vitalis Candiano? Candianae Familiae Stemma genealogicum profero ex Cronico Danduli

Petrus Candiano Dux
anno 887.

Petrus Candiano II Dux
an. 932.

Petrus Candiano III Dux
an. 942.

Dominicus Episcopus Torcellanus + 959	Petrus Candiano IV. an. 959	Vitalis Candiano Dux an. 978

Vitalis ex Joanna uxore prima, Patriarcha Gradensis anno 967. + 1018	Petrus ex Valderada sorore Ugonis Marchionis. Adhuc puerulus interfectus cum Petro IV. Duce patre anno 976.

Veneticum Vitalem Candianum, de quo superius egimus, existimat Vitalem Candianum Patriarcham Gradensem Venetus Adnotator Ughelli in Rodoaldo Patriarcha Aquilejensi: adnotatque, hunc

ab illo

ab illo commisse locum Insulae in Istria.
Adnotat in Chronico Danduli Libro VIII
Capite XIV. Parte XXI. Vitalem, filium Petri
Candiano IV. Ducis Clericum a patre factum:
et Parte XXV. effectum postea sua promotione
Patriarcham. Atqui vero Veneticus ille Vitalis
Candiano, quem allatae Tabulae offerunt,
nulla Ecclesiastica dignitate insignitur, neque
clericali professioni addictus indicatur: unde
alius videtur esse a Vitali Patriarcha
Gradensi. Fuerit ergo Vitalis, Petri Candia-
ni III. Ducis filius, antequam Ducalem
dignitatem anno 978. obtineret: tempora
sane conveniunt. Candianos proceres, aliosque
Venetos quamplurimis in Regno Italico
bonis abundasse, imperatorum etiam mu-
nificentia concessis, dubium nullum. Apud
citatum Dandulum loco citato Parte XV: le-
gimus: praedictum Ducem Petrum Candiano
IV. obtinuisse ab imperatore Ottone privile-
gium renovationis de bonis Ducatus, Cle-
ri et populi Venetiarum, in Regno Itali-
co situatis pacifice possidendis. Ipse Dux
dicitur Parte XXII. a Conjuge Walderada,
sorore Ugonis Marchionis, accepisse ser-

vorum et ancillarum copiam ingentem, praediaque maxima, dotalitii jure; exterosque milites de Italico regno aquisivisse, cum quibus defendere et possidere praedicta praedia posset. Apud Muratorium inter Antiquitates Italicas Tomo I. Dissert. XI. col. 577. diploma affertur, quo Otto III Imperator eidem Dominico Candiano, filio Vitalis Candiani, bona plura, paterno sive materno jure sibi pertinentia, ob ejus servitium et jugem fidelitatem, confirmat anno 998. An Vitalis iste fuerit laudatus Vitalis Dux? An filium habuerit nomine Dominicum cujus apud Dandulum mentio nulla?

Hugonem Marchionem, fratrem Waldradae, quam conjugem suscepit Petrus Candiano IV Dux, intellige Marchionem Etruriae, cognominatum Magnum. Filius erat Huberti Etruriae pariter Marchionis, qui patrem habuit Hugonem Francum aut Italicum Italiae Regem. Etruriam regere coepit circa annum 961. Muratorium consule. Delle Antichità Estensi Tomo I. Capite XII. et XV. De eodem Hugone sic

ait Petrus Damianus De Vita S. Ro-
mualdi Capite V." Cum ille praedecessor
Vitalis, (imo Petrus Candiano IV. Dux,)
,, a suis extinctus sit, non abs re esse ar-
,, bitror si servatae compendio brevitatis exponam.
,, In conjugium namque Germanam, (sive sororem)
,, Ugonis, magni illius Marchionis, acceperat: et
v aemulatione Levixi, (seu suae conjugis fratris)
,, multos ex Longobardiae, et Thusciarum par-
,, tibus milites, profligatis pecuniarum stipen-
,, diis, acquirebat. Hoc autem Veneti impu-
,, tae non ferentes etc.,, Loco Petri praedeces-
soris habent edita Vitalem: sed Damiani textum
referens Dandulus in Petro Urseolo Duce,
habet Petrum Candianum. In Opusculo
Italice typis edito sub hoc titulo, Due let-
tere etc... nella seconda (delle quali) si dimo-
stra che i Conti che dominarono Padova e
Vicenza nell' XI secolo erano della Famiglia
Candiana de' Dogi di Venezia, Tabulae vetu-
stae proferuntur pertinentes ad annos 1015.
1025. 1026 et 1030. e quibus in lucem pro-
dit Vitalis, qui nominatur Ugo, qui fuit
filius b. m. Petri Ducis Candiano. Hujusce
Viri, ac Uberti et Manfredi filiorum ejus

Comitumque apud Dandulum mentio nulla. Haec vero mihi satis est indicasse, memoratumque opusculum consulat curiosus Lector.

IV. Post Eberardum Marchionem Forojuliensem successit in eadem praefectura ac dignitate Hunrocus, aut Henricus primogenitus, ac post istum Berengarius. Diserta sunt laudati Andreae Presbyteri verba in Chronico: Eberardo defuncto, Hunrochus filius ejus Principatum (Forojuliensem) suscepit. Inter plurima bona, quae inter filios divisit Eberardus, contigerunt Henrico quae sita erant in Longobardia, et in Alamania praeter Balguinet. Tabulas Testamentarias superius allegavimus, anno 867. confectas. Hunroco praeterea in eisdem supremis Tabulis legatum addiscimus librum de Lege Francorum, et Ribuariorum, et Longobardorum, et Alemannorum + et Bavariorum. (conjicit Muratorius Parte II Tomi I. Scriptorum Italiae in Praefatione ad Leges Longobardicas.)

Marchionem istum Henricum conjectavimus in Monumentis nostris Papiae XLVIII num. V auctorem fuisse Vacilla-nae

Ejusmodi legum collectionem, ipso cum Eberardo fami

une Ecclesiae, ac etiam Oppidi Sacili.
In tabulis allegatis haec habentur: "1/2
„illustris bonae memoriae Dux Henricus,
„qui licet de genere fuisset Alemannorum
„nobili stirpe genitus, tunc temporis domi-
„nabatur in partibus istis, circa Liquentiae
„flumen pro remedio animae suae in Sacillo
„ad honorem B. Nicolai gloriosi Confes-
„soris et Episcopi Ecclesiam inter fines
„Diocesis Concordiensis, et Cenetensis fun-
„davit ... Ecclesiae (ac Patriarchae) Aqui-
lejensi suppositam. Dicitur nobili stirpe
genitus: utpote qui de stirpe descende-
ret nobilissimi Henrici Ducis illius, qui
sub Carolo Magno, et Pipino Forojulien-
sem Marcam administravit, praelia ges-
sit contra feroces Hunnos, eosque com-
posuit, ab hisce demum in Liburnia
ad Carsatiam interemptus. Genealogicum
stemma ejus, quod Jo. Georgius ab Eckart
delineavit vide in Monumentis Aquile-
jensibus. Dicitur etiam de genere
Alemannorum. Ac sane laudatum
Henricum Ducem patriam habuisse Argen-
toratum seu Strasburgum in Alsatia, dis-

lissime docet Sanctus Paulinus Aquilejensis in Carmine de obitu ejus, quod inter Dissertationes Variae Eruditionis vulgavimus, et illustravimus Capite XXIX. Sed etiam Argentoratum numerat Anonymus Ravennas inter loca et Civitates Alamanorum Libro IV. num. XXVI.

Tabularum, quas allegavimus, verba illa, Henricus Dux, qui tunc temporis dominabatur in partibus istis, circa Liquentiae flumen in Sacillo ad honorem B. Nicolai Ecclesiam inter fines Diocesis Concordiensis, et Cenetensis fundavit; ex illa rursum, construxit eamdem (Ecclesiam) cum quodam Territorio non longe multum ab ipsa juxta ripam Liquentiae, +quo ipse Henricus fundator, in Civitate Forijuli residens potiebatur: Comitatum Forojuliensem dixi, idest Territorium, quod Civitati Forijulii circumjacebat, ejusque comitis jurisdictioni obnoxium erat. Hujuscemodi unius urbis ejusque Territorii comites sub Carolo Magno appellati, sub Longobardis dicebantur Duces Minores. At civitatis Forijulii comes, praeter ejus in eamdem Civitatem ejusque

+nihi satis indicare videntur Forojuliensis Comitatus fines ad fluvium Liquentiam quo....

territorium jurisdictionem, Ducis etiam majoris et Marchionis dignitate fulgebat: Ducatus ejus, aut Marchiae fines latius patebant, parebantque ipsi Duces Minores, aut Comites, v. g. Cenetenses, Tarvisini, aliique; ac sane Marca Forojuliensis dicta videtur sequiore tempore Veronensis. Haec omnia in Monumentis nostris satis illustrata invenies, ac etiam inter Dissertationes Variae Eruditionis.

Alia praesto Monumenta sunt, quae constitutos Comitatus Forojuliensis, aut Territorii, sive Pagi ac Provinciae fines confirmant. Extremis Longobardicae Dominationis annis innotescit Stabilinius, Civitatis Tarvisinae Dux, nempe Minor, quem Carolus Magnus rebellantem cum Rhotgaudo Forojuliensi Duce compressit. Quo ex loco colligi posse adnotat Muratorius in Annalibus ad annum 776. che al Duca del Friuli, (ut pote Duci Majoris) fossero allora sottoposte varie Città che fosse formata la Marca... del Friuli. Marcam scilicet distingue a Comi-

tatu. Hisce temporibus Cenetam urbem, ejusque territorium administrabat Ursus Dux, quem Minorem intellige Ducem, apud Paulum Diaconum Libro VI, Capite XXIV. Remotiore aetate Gregorium Patricium, qui nomine Graeci Imperatoris Opitergium regebat, laudatus Diaconus exhibet Libro IV. Capite XL. Adnotatque sequenti Capite XLVII. eamdem Civitatem Opitergium, inter Tarvisium et Forumjulii positam, expugnatam fuisse a Rothari Rege: positam scilicet inter Tarvisium ejusque Territorium, ac Civitatem Forijulii et Territorium ejus. Ait etiam Diaconus Libro V. Capite XXVIII a Grimoaldo Rege Opitergium Civitatem, ubi Taso et Caco Forijulii Duces, ejusque Germani fratres, a Gregorio Patricio interfecti fuere, funditus destructam: eorumque qui ibi aderant fines, Forojulianis, Tarvisianisque, et Cenetensibus distributos. Haec Pauli Diaconi loca attentiore mente perpendens Gaspar Beretta in Tabula Chronographica Italiae medii aevi sic habet num. 72. "Quando primo institutus fuit Ducatus (Forojuliensis) ab

Alboino

„ Alboino; finis ejus acadens Tilaventum
„ non excepit: quoniam Opitergium cis Ti-
„ laventum usque ad Rotharim (Regem,)
„ aliaque loca Graeco Imperatori parebant...
„ Temporum progressu, urgente necessitate
„ majorum virium pro arcendis hostibus, as-
„ sidue Ducatum infestantibus, oportuit fi-
„ nes Ducatus ab occasu protrahere, (seu
„ Territorium civitatis Forojulii latius dilatare:)
„ ubi regio plena locis, et populo multo
„ referta. Productionem hac factam censemus,
„ quando scilicet Rex Rotharis expugnavit
„ Opitergium: (vel potius quando Grimoal-
„ dus, qui regnare coepit anno 662. fun-
„ ditus Opitergium destruxit, ejusdem Terri-
„ torio Forojulianis, Tarvisianisque, et Cene-
„ tensibus distributo.) Tunc potuit finis
„ occiduus produci usque ad Liquentiam:
(Opitergium si quidem Liquentiam inter, ac
Plavim situm est.)„ At superiore de-
num tempore Forojuliensis Ducatus inter Ma-
jores computatus videtur fuitque sub Ca-
rolo Magno; et successoribus amplissima
Marca, in qua comites plures, qui singu-
las regebant Civitates, superiorem agnoscebant

Ducem, aut Marchionem Forojuliensem.

Fines eosdem confirmat. Notitia sequens, quam exhibet charta sub Raimundo Turriano Patriarca scripta: " Hi sunt defectus
" Terrae vestrae Sacili, quos vobis Venerabilis Pater et Domine, damus in scriptis...
" Item cum quidam rivus, qui vocatur Aussa, descendens de montibus inter confines
" vestros, et confines Tarvisinorum, ac etiam
" Domini G. Biaquini de Camino, satis longe
" a Sacilo hactenus laberetur: qui Rivus dictorum confinium debet esse terminus divisivus, prout continetur in Privilegiis Aquilejensis Ecclesiae; moderno tempore citra
" jam plures anni sunt, et sic studiose
" per quosdam factum est, quod dicta Aussa
" relicto proprio alveo, qui remotus erat a
" Terra Sacili modo labitur per meliorem agricolturam quam habemus prope Terram.
" Cujus rei causa ista mala sequuntur. Quia
" termini confinium vestrorum negliguntur,
" et per consequens amittuntur: unde cedit
" vobis ad damnum, et Aquilejensis Ecclesiae, quia jurisdictio vestra in hac parte periclitatur. 2. Quia per ipsam, et ipsius

" impetum aquae annuatim damnificamur
" ultra, quam existimare possumus. 3. Quod
" stratae, et viae publicae nostrae, mul-
" taeque semitae ut plurimum devastantur.
" 4. Quod occasione ipsius Aufugae ita cre-
" scit Liquentia pluries quod per hoc molen-
" dina vestra devastantur persaepe, et
" sic subsequitur non modicum inde damnum
etc. " Acceptam Chartam debeo Illustrissimo
Antonio Pelizza Sacilano, quem nobilitas,
eruditio, et humanitas maxime exornant.
Aliud hac de re documentum extat in
nostris Monumentis Aquilejensibus Capite
LII. num. VIII. et LIV. num. IV. et infra ca-
pite V. num. V. Eberardo Marchioni succes-
sisse primogenitum ejus Henrocum, sive
Henricum anno circiter 869. et huic Be-
rengarium fratrem ejus, ac postea Re-
gem Italiae et Imperatorem anno circiter 874
conjectavimus in Monumentis Ecclesiae A-
quilejensis Capite XLVIII. num. III et IV.
Equidem Ministerium Verengarii, seu
Berengarii memoratur in Ludovici II. Impe-
ratoris constitutione promotionis exercitus
observationis in partibus Beneventi adversum

Saracenos) sub indictione quintadecima (a Septembri mense anno 866.) ad citato loco Ministerium illud intelligi officium posse quod Berengarius in Marca Forojuliensi exerceret in adjutorium Henrici Marchionis indicavimus, quia opus foret constitutam Marchionum Forojuliensium Chronographiam evertere, aut mutare. Muratorius in Annalibus sic habet ad annum 866. " dopo la morte di Hunroco
" quivi (in Marca Forojuliense) comando Berengario anch'esso figliuolo di Eberardo.... Pare, che dalle parole suddette,
" (quae habentur in citata Constitutione
" Ludovici II. Imperatoris,) si possa ricavare che Berengario signoreggiasse in
" qualche Marca. Quidni vero demum praedictum Berengarii Ministerium intelligi debeat Comitatus Veronensis, quo ille sub patre Eberardo, et sub Hunroco fratre Marchionibus potiretur? Hinc subtile ratio relique potest, ob quam Marca Forijulii coeperit appellari Veronensis Marca. Nemirum cum ipse post Hunrocum obtinuit Marcam, Veronae equum

tuti

uti Comes regebat, sedem retinuit:
pronumque fuit, ut a loco ubi Marchio
residebat, Marca Veronensis diceretur.
Sed etiam Marchae Forojuliensis, aut
Aquilejensis appellationem haud omni-
no extinctam, Monumenta docent quae
protulimus Capite III. num. V.
Incidit immanis Vita Ratherii Episcopi
Veronensis, quam diligentissime concinna-
tam Petrus et Hieronymus fratres Bal-
lerinii Veronenses typis anno 1765 edide-
runt cum ipsius Ratherii operibus. Putant
ipsi: "Sub Ottone I. cum Verona caete-
„raeque urbes ad Forumjulium usque ad-
„ditae fuissent Regno Germanico, hujusque
„limes Italico Regno continens non
„esset Tridentum nec Forumjulium, sed
„Verona(1) ad Forumjulium usque late (1) Marchia Veronensis
„patens, Marchiae Veronensis nomine com nomen induci coepit;
„prehensa, Henrico Ottonis fratri qui Ba totique ista regio a
„joariae Dux erat; regenda tradita fuit: Verona ad...
„Licet autem Reginonis Continuator (ad
„annum 952) hanc Marchiam non tam
„Veronensem, quam Aquilejensem vocet,
„quatenus ad Forumjulium seu Aquile-
je-

„jam protendebatur: Aquilejensis tamen
„Marchiae nomen per haec tempora nullibi
„alias receptum invenies, solisque Marchiae
„Veronensis appellatio diutius postea obtinuit...
„quae demum Ottonis I aevo originem ha-
„buit, neque ad aetatem anteriorem evehi de-
„bet". Nituntur ipsi Continuatoris Regino-
nis, et Annalistae Saxonis, ac Ottonis Fri-
sigensis verbis: Berengarius cum filio Adal-
berto Regiae se per omnia in vasallitium
dedit dominationi, et Italiam iterum cum
gratia et dono Regis accepit regendam
Marca tamen Veronensis et Aquilejensis
excipitur, quae Henrico fratri Regis com-
mititur. Quo ego tamen in loco indicium vi-
deo nullum, quod tunc primum Marchiae
Veronensis appellationem exortam esse in-
dicat. Imo satis intelligitur, Marchiae
quae jam Veronensis (+) dicitur, et Aquilejen-
sis, nempe ullo sine dubio Forojuliensis:
quo nimirum nomine ante Ottonis aetatem
nuncupari consueverat. Perpesam dictum
existimo. Veronam caeterasque urbes ad
Forumjulium usque additas fuisse Regno
Germanico Regibus utique Ducibusque
p

(+) appellabatur, regi-
men Henrico commis-
sum fuisse Marca
eodem Veronensis
dicitur,...

Germaniae parebant illae, Berengario II. ereptae: ac sine dubio ad Italicum Regnum pertinebant, Sigebertus Gemblacensis apud Pistorium ad annum 948. sic habet: Berengarius (II.) per Italiam tyrannizat. Dux Bajoariae Henricus Aquilejam in Italia capit. Intellige Marcam, quae dicebatur Veronensis et Aquilejensis: quo sensu Erasmus Frölichius in Serie chronologica Marchionum Veronae, et Aquilejae (seu Forijulii) ad Carinthiae Duces spectantium ait: illas terras (a Verona usque Forumjulium) Berengario ereptas anno 948. ab Henrico Bojoariae et Carinthiae Duce. Communem ergo de origine Marchiae Veronensis sequor ego illustrem sententiam, ac sequentibus Capitibus illustrare pergo.

V. Superas auras adhuc anno 833. respirasse Maxentium Patriarcham, adnotavimus numero superiore I. Emortualis annus ejus latet. Metropolitanam Patriarchalem Sedem Aquilejensem obtinuit Andreas deinde Venantius, tum Theutimarus. Successionum certas epochas irrito voto perquiras. In Indice

codicis Trivisanei a Viro clariss. Apostolo Zeno confecto, quem possideo, Epistolae indicantur a Sergio Papa II datae ad Andream Patriarcham Forojuliensem anno 843. queis ipse Andreas admonetur, ne Romam ad Sancti Martini festum proficiscatur, de suae Aquilejensis Ecclesiae juribus acturus contra Venerium Patriarcham Gradensem. Id etiam Venerio addit Pontifex datis litteris significasse, totumque negotium ad concilium generale transtulisse, ob alias etiam Ecclesiae causas celebrandum. Sergium ordinatum consecratumque Pontificem anno 844. die 10 Februarii, adnotat Antonius Pagius: diem alii numerant 27. Januarii. Hinc annum 843 in citatis Sergii Epistolis intellige, a Paschae, vel ab Incarnatione numeratum, Mortem obiit ille anno 847 die 27 Januarii: synodumque generalem, quam animo designaverat, minime celebravit.

Apud Ughellium in Theobaldo Episcopo Veronensi col. 781. in Editione Veneta haec habentur: "In hac ipsa Ecclesia (Sancti
" Georgii) in locello prope Altare S. Helenae

aliae

„aliae Sanctorum Reliquiae reconditae
„fuerunt ab Andrea Aquilejensi Patriarca
„circa annum Domini 828: ut litterae in
„lapide incisae proloquebantur." Epigraphe
subjicitur, cujus postrema verba sunt: Has
Reliquias Andreas Ven. Patriarcha manu
sua in locello hujus condidit. Annus
non exprimitur: sed annus 828. longissi-
me abest a vero. An reponendus annus
838? Verisimilis est chronographia.

Venantii Patriarchae, qui successit, so-
lum nomen superest in Chronico Aquilejen-
si. De vita mortali, deque Sede Aquile-
jensi jam decesserat anno 850 quo Syno-
do Ticinensi praesedit Theutmarus Aqui-
lejae Patriarcha cum Angilberto Mediola-
nensi, jussu Ludovici II Imperatoris. Hujusce
Augusti extat Diploma in nostris monumen-
tis Capite XLIX. num. IV. ad eundem Vene-
rabilem et Religiosum Theutmarum, sive
Aquilejensiae, sive Forojuliensis Ecclesiae
Patriarcham datum anno 855. ubi Praede-
cessor Andreas Patriarcha memoratur, nulla
Venantii injecta mentione. Sed attamen
cave, ne ullo de Venantii successione

dubio teneain. Ad litem, quam Aquilejen-
ses, et Gradenses Patriarchae frequentius
agitabant, pulsantes Romanorum Pontificum
et Augustorum aures praedictum Diploma
pertinet: unde id unum colligitur, sub
Venantio, qui successit Andreae, negotium
istud siluisse.

In eodem Diplomate Ludovicus II appellat
Genitorem nostrum gloriosae memoriae Do-
minum Lotharium. Ejuscemodi verbis, obvio
ac frequentissimo sensu in Membranis, Lotha-
rium jam vita functum indicatur. ac sane
excessit ille e vivis anno 855. Septembri
mense, datumque Diploma est 3. Kal.
Novembris. Caeterum non praeterierim,
eadem aut similia verba, bonae memo-
riae, piae memoriae, magnae et sanctae
memoriae, felicis memoriae, haud semper
obitum personae indicare, cui praedictae for-
mulae affiguntur in Diplomatibus, et Mem-
branis. Rem demonstrant Guido Grandius
Dissertatione II. Camaldulensi Capite VII.
num. XIII. et Muratorius nelle Antichità
Estensi Tomo I. Capite XXXIV. pag. 344. et
in Antiquitatibus Italiae medii aevi Dissert.

XXXVII. Tomo III. col: 572. §. De eius. seq.

VI. Ad emortualem quod attinet ejusdem Lotharii Imperatoris annum, quem enumeravimus aerae vulgaris annum 855. sic habet Jo. Jacobus Marchio De Dionysiis Veronensis Canonicus Bibliothecarius in Opere, quod inscripsit De Duobus Episcopis Aldone, et Notingo, in Diplomatum collectione adjecta, Adnotatione in Documentum anni 801: pag. 80. " Omnes adhuc usque eruditi crediderunt, Lotarium Imperatorem anno 855. postquam divisisset filiis suis Principatus, et Regna, quae multa possederat, abdicasse se Imperio, et mundo valedixisse, uti Prumiae Monasterio peccatorum suorum, eorum praecipue quae in jus ecclesiasticum invexerat, poenitentiam ageret: ibique post sex dierum vitam ad coelum evolasse, bono adeo Sanctitatis odore, ut illi Monachi Sanctorum Virorum catalogo adscripserint. Quae res idcirco miranda Muratorio videtur (in Annalibus ad Annum 855.) neque satis comprehendit, quomodo adeo breve sex dierum curriculo in tantum excreverit Lotharii Sanctitas et

„fama, ut pro Sancto haberetur. Hinc Mo-
„nachos illos levitatis arguit... Ad Lydium
„itaque lapidem confugiens, ad Documenta
„scilicet... bona ac incorruptissima mihi
„in manus venit, unde pene omnis dubita-
„tio tollitur, et a communi et vulgata opi-
„nione secedere cogor. Datum dicitur Do-
„cumentum <u>imperante</u> <u>Domino</u> <u>Lothario</u>
„<u>Magno imperatore anno vigesimo pri-</u>
„<u>mo, et Domino Lodovico filio ejus Re-</u>
„<u>ge</u> anno <u>septimo</u> <u>indictione IX</u>. Notarius
„itaque, qui <u>Lotharii annos</u> ab ejusdem
„imperio, non <u>Regno</u>, inceptos usque <u>ad</u>
„<u>vigesimum primum</u> signare poteruit,
„omnibus laudibus cumulandus est; quoniam
„ipsi soli acceptam referre debemus expla-
„nationem rei, qua de agimus. Videsne ju-
„xta hanc supputandi rationem, <u>vigesimum pri-</u>
„<u>mum annum</u> <u>imperii</u> <u>Lotharii</u> unum,
„eundemque esse <u>cum anno</u> 861. in quo
„<u>indictio IX</u> usurpabatur... quid mirum igi-
„tur si <u>Lotharius</u> per <u>sex annos</u> a mundi
„conversatione remotus et poenitens, ad eam
„sanctitatis famam ascenderit!... Quis autem
„vetare poterat, ne <u>Lotarii annos</u> cum inter

mortales

„mortales adhuc ageret vitam, veluti Im„perantes adhuc Notarius computaret? Et „certe Lotharium adhuc viventem demonstra„re voluit; ideoque posse Imperii habe„nas, sicut mundo valedicens abjecerat, „iterum si vellet resumere„.

Adversum viri clarissimi opinionem valida pugna institui potest ex communi scriptorum calculo, qui Lotharii annum emortualem ullo sine dissidio numerant annum aerae vulgaris 855. Simul eos colligit, ac memorat Burcardus Gotthelf fius Struvius in Corpore Historiae Germanicae Periodo IV. Sectione III §. V. in Notis, nempe Annales Bertinianos, Chronicon Andegavense, et Malleacense, Adamorum Cabanensem, Reginonem, itemque Annales Fuldenses, Chronicon Aquitanicum, et Hugonem Flavini acensem. In anno emortuali 855, ac Septembri Mense convenium omnes, certantque de mortis die. Diem 26 Septembris habent Annales Fuldenses: diemque 28 Annales Bertiniani, et ipsas Kalendas Octobris Hugo Flaviniacensis. Diem denique 29. seu III Kal

Octobris exprimit Epitaphium ejus, quod a Rabano Mauro confectum dicitur.
In eodem Epitaphio haec verba leguntur: Nam bis trienos Monachum sic attigit annos, et se mutavit ac bene post obiit. Anni sexaginta aetatis indicantur. Mortem ergo si obierit Lotharius anno 861, natus dicendus foret anno circiter 801. Atqui constat, consortem imperii a Ludovico Pio patre anno 817 factum. unde consequens esset, in hanc sublimem dignitatem erectum fuisse anno circiter 16 aetatis. Id vero haud verisimile videtur. Hoc vero, vita migrasse ipsum anno 855. jam ejus natales ad annum 795. pertinent ac imperii consortium obtinuerit aetatis anno circiter 22 ad onera sublimis indeptae dignitatis obeunda aptissimo. Praedictum natalis ejusdem Lotharii annum 795. definiunt Pagius etiam ad ann. 855 num. XII et Proceres Annal. Trevirens. apud Struvium. Quid est vero, quod laudatus Marchio de Dionysiis ait Notarium (in allato Diplomate) Lotharium adhuc viventem demonstrasse voluisse: ideoque ipsum posse Imperii habenas,

sicut mundo valedicens abjecerat, iterum si vellet resumere." Repugnant illius aetatis mores. Audire praestat Mabillonium in Annalibus Benedictinis ad Annum 855 num. LXXXVII." Lotharius Augustus,
"(inquiunt eum), insigne modestiae ac poeniten-
"tiae exemplum, apud Francorum Reges ad
" id tempus insolitum, dedit; cum morbo
" ac senio tactus, abdicato imperio, ac diviso
" inter filios, in Prumiense Monasterium (di-
" tionis Trevirensis deferri voluit: ibique
" poenitentis animi habitum indui, in eo
" proposito, si denuo convaluisset, perse-
" veraturus ut illius aetatis mores ferebant."
Eadem habet seculo IX Benedictino, Parte I in Elogio Marcvardi Prumiensis Abbatis num. 12. Mores indicatos amplissime exponunt, ac illustrant scriptores. Eorum documenta simul collegit Ducangius in Glossario V. Monachi ad succurrendum. Refero, quae sequuntur: "Mo-
"nachi ad succurrendum dicuntur, qui dum
" extrema agunt, vel urgente mortis pe-
" riculo, Monachicam vestem induunt, quo
" Fratrum, ac Monachorum suffragiorum seu

„ oratorum fiant participes, eoque ipso
„ animae suae consulant, ac succurrant . . .
„ Susceptum habitum Monasticum, si pri-
„ stinam valetudinem rursum consequerentur,
„ dimittere haud fas erat: quare ut id ra-
„ tum magis esset, recuperata sanitate,
„ iterum more solemni professionem emit-
„ tebant . . . quod si habitum dimitterent,
„ pro apostatis habebantur, nisi a voti
„ religione Summi Pontificis dispensatio
„ intercederet. „

Pium ac nobile facinus Lotharii verbis referunt Annales Saxonienses apud Freherum Tomo I. Hlotarius Imperator, renuncians omnibus quae habuit, Prumiense Monasterium ingressus, effectusque Monachus VI. Cal. Octobris mortalem hominem exuit, et ad vitam perrexit aeternam. Paria sunt, quae habet Hermannus contractus apud Pistorium Tomo I. Lotharius Imperator, relicto mundo . . . Monachum se Prumiae fecit: et non multo post 3 Kal. Octobris ad Regnum Coeleste migravit. Prudentissima Mabillonii adversio est loco citato ex Anna-

libus

libris Benedictinis: " Cum vero Lotharium
„ad vitam migrasse aeternam in Annalibus
„Fuldensibus, et apud Hermannum nostri le=
„gissent, eum Fastis Benedictinis inserere
„non dubitarunt. Satis fuerit, si piae me=
„moriae dicatur, ut in Martyrologio Gallicano.
„Hic quippe eam vitae varietatem attulit,
„(ait Sigonius,) ut melior ne, an deterior
„fuerit, dijudicari non possit: nisi quod mor=
„tis honestas omnem vitae delere turpitudinem
„potuit." Nimia itaque admiratione sua po=
tuerat prudentiore consilio abstinere Mura=
torius: neque vita diuturnior Lothario ad
agendam poenitentiam optanda fuerat a Mar
chione de Dionysiis, ut imperator ob in=
signe poenitentiae exemplum, tametsi sex
dierum spatio conclusum, piae memoriae
diceretur.

Ludovici II diploma num superius in=
dicavimus, datum Teutimaro Patriarchae
3 Kal Novembris anno 855 indictione III
Notas chronicas in Monumentis nostris
Capite XLIX: num. IV. diligentius expendimus,
ac firmavimus. Verba occurrunt in eodem
Diplomate, Genitoris nostri gloriosae me=

moriae Domini Lotharii praestantissimi Augusti. Formulam istam, ac illam bonae memoriae, similesque haud semper iis affingi qui jam vita functi sunt; sed eorum tamen obitum frequentiore usu supponi. Muratorii verba sunt nelle Antichità Estensi Parte I. Capite XXXIV. in calce: Si vuol por mente, che qualche volta nelle Carte antiche si trova tal frase accompagnante ancora i viventi. Sed in allato Diplomate formulam praedictam, usu frequentiore praetermisso, ac ratione urgenti nulla permovente, adhibitam fuisse, adhuc vivente Lothario, quis dixerit? Is ergo jam obierat Septembri mense procedente eodem anno 855. Aliud cum formula bonae memoriae laudati Augusti Ludovici II. occurrit Diploma apud Margarinum in Bullario Casinensi Tomo II. Constitut. XXXIV. ubi haec habentur: Qualiter Dominus, ac Genitor noster bonae memoriae Lotharius etc. Diploma spectat ad annum 850. et indictionem quartam. Ab usu frequentissimo ut recedat Marchio de Dionysiis, gravis ac solida praesto esse ratio nulla potest.

Novam hanc opinionem suam irrito voto-
laudatus Auctor firmari posse contendit ver-
bis, ac notis chronicis diplomatis cujusdam,
quod opponitur. Ea sunt: Lothario Ma-
gno Imperatore anno vigesimo primo, et
Domino Lodovico filio ejus Rege anno
septimo quinto Kal. Junii, indictione IX.
Verba illa, Lothario Magno Imperatore,
intelligenda putat de Imperio, quod Lo-
tharius gessit post mortem patris Lu-
dovici Pii. Mortem hic obiit anno 840.
die 20 Junii. Hinc vero si ducantur Lo-
tharii anni, Annus imperii ejus vicesimus
primus in cursu erat die 28. Maii anno
861. At vero quomodo anno 861 Lotharius
diceretur Imperator, qui jam anno 855 abdi-
caverat imperium morbo et senio fractus,
Monasticam vestem induerat, in eo pro-
posito juxta mores illius aetatis, si con-
valuisset Mabillonio admonente perse-
veraturus?

Sed rursum Lotharii imperantis, aut
Imperatoris tempora latius patent, ac plures
ipsius imperii ejus epochae distinguntur.
Sic ait Mabillonius De Re Diplomat.

ea Libro II. Capite XXVII. §. II. num. XIV. "Va-
„rii sunt Regni seu Imperii Lothariani
„characteres. Is... Aquisgrani anno 817
„detracto Bajoariae regno, in aetate consors
„Imperii factus: Kalendis Maii confirmatus
„anno 821 in Conventu Noviomagensi:
„deinde in Attiniacensi conventu missus
„in Longobardiae seu Italiae regnum anno
„822. mense Augusto: ad extremum,
„Romae Regni et Imperii coronam a Pascha-
„le Papa accepit anno sequenti, idest 823.
„in ipsa Paschali solemnitate." Aliam epo-
cham affert Pagius anno 820 inceptam:
quam etiam anno praecedente 819. inchoa-
ri posse existimat Muratorius in Annalibus
ad eosdem Annos. Doctissimus Gaspar Be-
retta in Responsis pro Anonymo Medio-
lanensi pag. 212. aliam indicat epocham Lo-
tharii imperantis deductam ab anno 833.
quam Agobardi auctoritate confirmat: aliam-
que pag. 213. indicat ab anno 838 descriptam.
Cum ergo tot in usu essent epochae Lotha-
rii, imperatoriis aut Imperii ejus, utique
Imperii, non Regni tantum vivente adhuc
patre, solum Marchio de Dionysiis ratio-
nem

nem afferre debuisset ob quam unus et viginti Lotharii Imperatoris annis in allato Diplomate, post mortem Patris ejus numerandi essent. An porro praedicti anni vitio haberent, an ad aliquam aliam Lotharianis imperii epocam referri possit, dicendum infra.

Novam eamdem opinionem evertunt Notae chronicae Ludovici II. quae citato in Diplomate leguntur. Et Domino Hludovico filio ejus Rege anno septimo. De Ludovici Epochis haec habet Pagius ad Annum 844. num. IV." Ludovicus imperator, hujus nominis II. Lotharii filius quatuor habuit „Epochas. quarum prima ab hoc anno (844.) „quo a Sergio II. Langobardorum Rex coronatus est, proficiscitur. Secunda ab anno „849. quo a Patre in consortium imperii adscitus fuit.... Tertia reperitur ab anno „850 quo imperator a Leone IV. Papa unctus fuit.. Quarta denique ab anno 855 quo patri Lothario demortuo successit, desumitur.„ Septimum Ludovici annum, ut in annum 861. aerae vulgaris incidat, deductum intellexit Marchio de Dionysiis

ab anno 855. quo Imperator Lotharius pater vestem induit Monachalem. Sub ductae rationes istae utique deficient. Monachus effectus est Lotharius anno 855. ad finem vergente Septembri mense. Datum Diploma creditur anno 861. signaturque dies quintus Kal. Junii, seu dies 28 Maii: quo adhuc erat in cursu annus sextus Lotharii usque ad diem 29. Septembris. Animadverto, legi Dominum Ludovicum filium ejus Regem anno septimo: Regem inquam, non Imperatorem. Atqui Ludovicus jam anno 849. in consortium imperii adscitus fuit, et anno 850. unctus Imperator a Leone IV. quomodo ergo consequentibus annis, maximeque post annum 855. quo Lotharius abdicavit imperium, solo titulo Regis inscriptus in Diplomatibus fuerit Ludovicus? Regis nomen pro Imperatore positum nimium hoc loco levis conjectura foret. Apud Muratorium inter Antiquitates Italicas Dissertatione XX. col. 117. Diploma fertur datum anno 850. ubi annus numeratur Domini Hludovici piissimi Augusti secundus, et Dissertatione

XIX. col. 55. Legitur Diploma datum anno 855. 6. Idus Februarii cum annis Ludovici Gloriosissimi Augusti. Ughellus in Benedicto Cremonensi Episcopo Diploma datum eidem affert anno 855. 2. Idus Januarii, in quo Ludovici Magni Imperatoris annus primus exprimitur. Alia Diplomata perquirere, ac recensere dispendium operae foret.

Jam vero Lothariani Regni annos diligentius expendo, ac septem annorum regnantis Lotharii epocham exhibeo. Ludovicum jam anno 844. a Sergio Papa II. coronatum esse Regem, indicavimus. Annales Bertiniani sic habent: (anno 844) Sergio in sede Apostolica ordinato, Lotharius filium suum Ludovicum cum Drogone Mediomatricorum Episcopo dirigit.. qui Romam venientes honorifice suscepti sunt. Peractoque negotio, Ludovicum Pontifex Romanus unctione in Regem consacratum cingulo decoravit. Diligentius rem narrat Anastasius Bibliothecarius: "(Lotharius) Drogonem, videlicet „ Metensis Ecclesiae Archiepiscopum, cum

„ excellentissimo Hludovico filio suo Ro-
„ mam direxit. (In urbem pervenerunt die
„ 8 Junii, adnotatus Pagio) Pontifex....
„ eumdem Regem in ipso die Dominico
„ post Pentecostem, (die nempe 8. Junii,).
„ suo cum Clero expectavit.... Dominico vero
„ die sequenti, (XV. Mensis Junii,)... ipsum
„ Hludovicum, Lotharii Imperatoris filium,
„ oleo sancto perungens, regali ac pretiosis-
„ sima coronavit corona, Regemque Longobar-
„ dis praefecit.„ Superiora verba illa, Eumdem
Regem .... suo clero expectavit, attentius
perpendens idem Pagius colligit, Ludovicum
jam ante discessum, in Francia a Patre
renunciatum esse Regem Italiae. Ac
ergo septem praedicti Ludovici regnantis
anni duci debeant ab anno Christi 844.
Hinc enim ennumerati incidunt in annum
850 et insequentem, cum Ludovicus jam con-
sors imperii, et a Sergio Imperatore Au-
gustus inunctus esset. Muratorius in An-
tiquitatibus Italiae Tomo II. Dissertatione XXXI
col. 971. et seqq. insignes Tabulas cujusdam
judicati in lucem emisit cum notis chro-
nicis, idest Anno Dominorum nostrorum

Hlotharii

Hlothari invictissimi Imperatoris anno vicesimo quinto, et Domini Hludowichi filii ejus gloriosissimi Regis anno quinto sub die vicesimo sexto de mense Februario indictione octava. Lotharianae Epocha ducitur ab anno Christi 820. unde Lotharii annus vicesimus quintus incidit in annum 845. Cum anno isto aerae vulgaris non convenit quintus annus Ludovici Regis, ab anno 844. Seductus: aliamque Regis Ludovici epocham indicari censet Muratorius, eamque perquirit.

Sic ait vero loco citato col. 974. "Hinc manifestum fit, Ludovicum II. ante annum 844. hoc est „anno 840. aut 841. renunciatum fuisse a Lothario „I. Augusto ejus Patre Regem Italiae, quum nempe idem Lotharius in Gallias se contulisset, certaturus cum fratribus pro hereditate paterna. Epocham „istam nos imposterum certam ex certo monumento „habebimus. (Hanc Paginam subolfecisse, indicant superiora ejus verba.) Attamen addo, alteram „chartam cum ista concordem evulgatam fuisse „a Campio in Appendice Tomi primi Histor. Eccl. „Placentinae p. 457. quae scripta est anno Domini Hlotarius imperator Hludovici Rex ejus „filio, anno Regni eorum XXVIII. et VIII. mense „Junio indictione X: hoc est, non anno 850. ut

„idem Campius censuit, sed quidem 847... Eandem
„veritatem in meliori etiam lumine collocabit
„tertia charta (quam ibidem Muratorius affert col.
„978.) scripta anno Lotharii Augusti XXII. ejusque
„dilecti filii gloriosi Regis Ludovici item secundo,
„XI. Kal. Aprilis indictione quinta, hoc est anno
„Christi 842.

Similem ego ipse evulgavi Chartam inter Dissertationes Variae Eruditionis capite XXVI. num. V. cum his notis: imperante Dom. Hlothario ... imperii anno XXX. Hludovico filio ejus anno VI. die 26. Aprile per indictionem decimam. Haec annum indicat 847. Lothariani anni XXX duci debent a prima ejus epocha imperii, idest anno 817. sed anni sex Ludovici desumendi sunt a nova praedicta epocha, quam anno etiam 841. inchoatam esse, permittit Muratorius. Marchio de Dionysiis loco citato num. III. Testamentum Pacifici Archidiaconi Veronensis affert cum hisce notis imperante Domino Hlothario Magno imperatore anno imperii ejus in Dei nomine vigesimo quinto, et Domino Hludovico filio ejus Rege hic in Italia quinto sub die nono de Mense Septembrio indictione

septima. Annus aerae vulgaris est 844. in quo initium habuit tum annus vigesimus quintus Lotharii imperatoris, tum annus quintus Ludovici Regis. Ad utramque epocham spectant sequentes Documenti notae apud laudatum Marchionem de Dionysiis num. II. nempe, imperante Domino nostro Hlotario Magno imperatore annis imperii ejus in Dei Nomine vigesimo quarto, et Domino Hlodovico filio ejus Rege hic in Italia anno quarto sub die 22. de mense Februarii ..., indictione septima. Aerae vulgaris idem annus est 844. Annosque Lotharii 24. et Ludovici quartum intellige in eodem anno 844 desinentes.

Repeto chronicas notas Monumenti quod saepe laudatus Marchio de Dionysiis ad annum 861. refert: eas accipe: imperante Domino nostro Hlothario Magno imperatore anno vicesimo primo, et Domino Hludovico filio ejus Rege anno septimo, quinto Kal. Jun. indictione IX. Simillimum istud est monumentis omnibus, quae allata sunt: adeoque ejusdem notae chronicae intelligendae, aut etiam corrigendae sunt juxta chronicas aliorum notas. Indictio nona indicat aerae vulgaris

annum 846. Hoc anno incepit septimus Ludovici Regis annus juxta epocham regni ejus anno 840 constitutam. Annus vicesimus primus Lotharii Augusti ex epochis ejus, quae notae sunt quamplures, duci non potest: unde spongia dele ipsum, ac annum repone vicesimum septimum. Prioris annorum numeri vitium satis evincunt compertumque efficiunt quae hactenus instruximus, argumenta plura.

Caput II.

Reges aliqui Italiae: itemque post eos Berengarius, et alii de eodem Regno certantes: Carolomanni, et Berengarii Regum Diplomata. Item Diplomata Berengarii Imperatoris, et Rodulphi Regis: agiturque de Imeltruda, honesta ac predivite femina, ejusque largitate erga Sextense Coenobium. Marchiones Forojulienses, aut Veronenses, Comitesque. De Hungarorum irruptionibus in Provinciam Forojuliensem, ac Italiam. Venturaro Patriarchae succedunt Lupo; ac Valpertus: an iste Photiano fuligine tinctus fuerit, iterum agitur, Friderici Patriarchae successoris gesta adversum Hungaros: quo sensu de illo dictum pacem Hesperiae attulisse.

I Ad plures abiit Ludovicus II Imperator ac Rex

ac Rex Italiae anno 875. Regnum Italiae
indeptus est Carolus Calvus, ejusdem Ludovi-
ci patruus, ac filius Ludovici Pii. Andreae
Presbyteri verba apud Menckenium Tomo I.
Scriptorum Germaniae, digna sunt animadver-
sione: " Post ejus (Ludovici II imperatoris)
" obitum, magna tribulatio in Italiae advenit.
" Colligentes se Majóres natu (utpote Duces, Mar-
" chiones, Comitesque Italiae,) in Civitate Ticino
" simul cum Angelberga sua Regina, (Ludo-
" vici II uxore relicta,) mense Septembris,
" indictione nona (ducta ab ipso Septembri
" mense, anno scilicet 875) gravem egerunt
" consilium: quatenus ad duos mandarunt
" Regum, (idest Carolo in Francia, (dicto
" Calvo, filio Ludovici Pii,) et Ludovico
" in Bajoaria, (Germaniae Regi, ejusdem
" Caroli Calvi fratri;) sicut et fecerunt.
" Tunc Carolus (Calvus venit, nesciens quidquam
" de Ludovico. Hludovicus nesciebat quod
" Karolus venisset: et misit filium suum
" Carolum nomine, (Crassum appellatum,)
" quem propter distantia homines coeperunt
" Karoletum nominare.„ Notam appingit Men-
ckenius ex Luitprando Ticinensi, in Historia

rum Libro I. inquiente: Quia semper Italienses geminis uti Dominis volunt, quatenus alterum alterius terrore coerceant. Caroli Crassi partes sequutus ex Beringhorius, seu Berengarius, eodem Presbytero Andrea testante: qui cum reliqua multitudine venerunt usque Bergomenses etc. Sed arrisit demum fortuna Carolo Calvo, quem eodem anno, die Sancto Natali, Italiae Regem, ac Imperatorem unxit Joannes Papa VIII coronavitque. Jam ergo Marcam Forojuliensem, aut Veronensem anno 875 administrabat, qui in subsidium Caroli Crassi voluit exercitus colligere, ac ducere contra Carolum Calvum.

Vitam commutavit cum morte Carolus Calvus Imperator anno 877. secundo nonas Octobris, ut habent Annales Bertiniani, seu die 6 ejusdem mensis Octobris. Successit in Regnum Italiae senior filius ejus Carolomannus, frater Caroli Crassi, et Ludovici II Regis Germaniae. Ex hereditate Patris, scilicet Ludovici Germaniae Regis, qui fratres habuit Carolum Calvum, et Lotharium Imperatores, patremque

Ludovicum Pium, obtigerant eidem Bajoaria, Pannonia et Carinthia, necnon Regna Slavorum, Bohemorum, ac Marchensium. Imperium obtinuit ille nunquam; Regnumque Italiae post ipsum indeptus est Carolus Crassus, ejus frater anno 879: qui Alemanniae et aliquibus civitatibus de Regno Lotharii potiebatur. In Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite I. num. IV datum a Karolomanno divina favente gratia Rege diploma ad Valpertum Patriarcham vulgavimus. Notae Chronicae sunt: Datum VIII. Idus Martii Christo propitio anno III Regni Karolomanni Serenissimi Regis in Bajoaria, et in Italia II. indictio XII. idest anno 879. His verbis ex alio Apographo addidi: Actum et Ottinga corte Regia in Dei nomine feliciter. Amen.

Regno Italiae coronam Imperii Romani adjunxit Carolus Crassus anno 880. vel potius insequenti. Vita mortali functus est anno 888. die 12 Januarii mensis. Pars Procerum major Italiae Regem elegit Berengarium, Marchionem Forojuliensem, aut Veronensem. Reges aemulos

habuit Widonem, et Lambertum Duces Spo-
letinos, Arnulfum filium Carolomanni, Lu-
dovicum filium Bosonis, qui etiam Imperium
addiderunt Regno. Praesto mihi est summa
Diplomatis, quod Berengarius Rex dedisse fertur
cuidam Felici Diacono: Nempe, "Berenga-
rius Rex concedit cuidam Felici Diacono
"Ecclesiam S. Joannis in Antro cum eodem
" Antro, et arboribus ibi per eum plantatis,
" et Pratum, quod Presbyter Laurentius fertilo
"fecit per circuitum montis Olosiae et aedam
" in ipsius montis superficie; Tigurium etiam
" ipsius Ecclesiae, et campos in fine Broxias,
" et Capale Pinguelinos... Concedit etiam
" Broxianis pagum in montibus sita, et plano,
" et fluminum ripis DCCCLXXXIII Indictione
" VI. Actum Mantuae in Regio Palatio,,
Anni 883. manifesto laborant vitio: et
Indictio sexta annum Christi indicat 888.
primum Berengarii Regis. Antrum locus
est in Montibus, civitati Forojulii imminen-
tibus, ubi etiam locus alter dictus Broxias.
Hunc Paulus Diaconus vocat Broxas Libro
V. de Gestis Longobardorum Capite XXIII.
Sclavi voluerunt, (inquiens,) super Foroju-
lium

-lium Castrum irruere, (quo tempore Victoris Dux absens erat.) Venientes castramentati sunt in loco, qui Broxas dicitur, non longe a Forojulii. Contra illos redux Victoris, exercitum ducens, ad pontem Natisonis fluminis, qui ibidem est ubi Sclavi residebant, propinquavit. Locus praedictus hodieque extat, ac pons ille, qui lapideus est, Natisoni fluminii in ejus angustiis impositus tertio circiter ab urbe milliario.

II. Wido Rex, Berengarii Regis aemulus, itemque Imperator decessit e vivis anno 894. Regnum et Imperium solus affectabat Lambertus filius ejus. Quae narrat Luitprandus Libro I. Capite X ad hunc locum maxime pertinent. Inquit vero: " Cujus (Widonis) obitum Be-
" rengarius ut audivit, venit festinus Papiam
" Regnumque potenter obtinuit. Fideles vero,
" fautoresque Widonis veriti, ne ab eis illatam
" Berengarius ulcisceretur injuriam.. Widonis
" Regis defuncti filium, nomine Lambertum,
" elegantem juvenem.... Regem constituunt.
" Coepit denique hunc populus adire, et Be-
" rengarium deserere.", Haec intellige posteriora verba de firmiore Lamberti possessione

Regni Italici. Jam enim anno 892. ipsum sibi Wido consortem Regni, ac Imperii constituerat. Diplomata sunt in Monumentis nostris allata, in quibus ab hoc anno 894. ipsius Regis Berengarii anni numerantur.
Regnum Italiae modo solus, modo cum aemulis praedictatibus tenuit Berengarius ad annum usque 916. Romae coronam imperialem obtinuit die Sancto Paschae. Haec apud Scriptores communior chronographia. Sed id anno superiore 915. contigisse die Sancto Natali Domini, contendit Muratorius, allegatisque Diplomatis confirmat. Regni ac Imperii aemulum ab anno 922. passus est Rodulphum, Regem Burgundiae, vel etiam ab anni praecedentis Septembri Mense, aut Octobri. Mortem denique obiit anno 924. ante diem 12. mensis Martii. Ipsius Berengarii Diplomata extant in nostris Monumentis. Illud memoro, quod Petro Presbytero Aquilejensi datum est anno 922. eidem facta facultate, Castellum Saborniano in ejus proprietate constructum muniendi merulis, et propugnaculis bertistis, atque fossatis. Simile ab eodem

Berengario Rege datum Diploma X. Kal.
Augusti anno Incarnationis 912 Regni
ejus XXV. legimus apud Muratorium inter
Antiquitates Italicas Dissertatione XXVI. col.
467. quo nempe facultas conceditur aedi=
ficandi in agris Monasterii S. Mariae
Theodotae Ticinensis Castella, una cum
Bertiscis, Merulorum propugnaculis, agge
ribus, atque fossatis. Regis Berengarii
annus 25. ducitur ab anno 888. quae vero
Bertiscae, non Bertistae, dicuntur, ligneae
turriculae sunt, in quibus ad excubias collocaban
tur milites, in pinnis murorum compositae.
occurrunt etiam Bertiscae, Spizatae, Tur
res, et Murorum propugnacula, fossata,
atque aggeres in ejusdem Berengarii Di
plomate, quod apud Margarinum in Bulla
rio Casinensi datum legitur ad Bertam
Abbatissam Brixiani Sanctae Juliae
Monasterii VIII. Kal. Junii anno Domini
916. ipsius Berengarii Regis XXIX. impe
rii autem sui primo. Haec scilicet ci
vitatum, et castellorum propugnacula opus
erant contra frequentes Ungarorum irruptio
nes, incendia, ac depopulationes. De his in

pro dicendum.

Ad Abbatiam Sextensem pertinet dona-tionis documentum, Chronicis notis Ro-dulphi Regis, quod humanissimo Bisio Archipresbytero Glemonensi acceptum debeo.

924-22 Novembre Sesto "Rodulphus gratia Dei Rex, Deo propitio
„hic in Italia anno tertio, sub die decimo Ka-
„lendas Decembris, Indictione tertiadecima feli-
„citer.... Virginis, qui est constructus in Comi-
„tatu Forojuliense, in loco, et fundo ubi vo-
„cabulum est ad sexto, ubi plura Sancto-
„rum corpora requiescunt... esse videntur,
„et ubi multas res a bonos homines de-
„legate sunt. Et... quidem in Dei omnipo-
„tentis nomine, Imeltruda honesta femina...
„quae professa sunt ex natione mea lege
„vivere Alamannorum; sed nunc modo prout
„supra jugale meo lege vivere... seu et
„mihi consentiente propinquis parentibus meis,
„libenti animo, et mea bona voluntas, sive...
„anime mee et supradicti jugalem, et per
„salutem et remedium bonae memorie
„suprascripto Grimado genitore meo... pro-
„prietatis nomine habendum. Id est
„integrum casis, et rebus illis juris mei,
quem

„quam ego habere et possidere visa sum …
„Comitu Cesteriye in loco, et fundo Villa
„quae vocatur Claato, ibidem per singulis
„locis consistentem una cum territorio … hortis,
„areis, et terris aratoriis, seu nigris vineis,
„campis, pratis, pascuis, silvis, salectis, sacio
„nibus, rupis, rupinis … piscationibus, venat
„tionibus, molendinis, aquis, aquarumque de
„cursibus, tam in montibus quam est in planis,
„una cum … ac recubitationes, et tholoneis,
„vel quid quid exinde annua a longo tem
„pore exire, ac persolvere ipse debeant, et
„mihi legibus pertinet… Districtionibus … una
„cum omni integritate et pertinentia sua
„absolute, absque ulla minuatione, vel subreser
„vatione … cedo et trado, atque offero ad
„jure ipsius Monasterii proprietario nomi
„ne, habendi … Tale exinde habeant po
„testatem judicandi, et ordinandi sicut de
„alia res eidem Monasterio facere visi sunt…
„Proinmant ad salutem, et gaudium sempiter
„num. Et quod absit, fieri non credo, si ego
„quae suprascripta Fuseltruda, aut quislibet
„de parentibus, aut heredibus ex parentibus
„meis surrexerit, qui contra hanc meam pagi

„ nam offersionem, quam ego bono animo fieri
„ decrevi ... quandoque temptaverit, aut eam
„ infringere, aut interdicere, vel minuere quesi-
„ verimus, et causa prosa fuerit; componamus
„ una cum sociante fisco ... uncia una argen-
„ ti, uncias duas cohactas absolvant, et de hoc
„ quod repetierimus nihil evendicare valeant ...
„ Pagina offersionis mee sicut supra legitur,
„ firmam et stabilem ... irrevocabiles permaneat
„ cum stipulatione subnixa. Et quia ego ipsa
„ qui suprascripta Imiltruda .... jugale meo
„ hac pergamena, et atramentario, et vantes
„ de terra levari, et ad parte suprascrip....
„ hac tradere visa sum, et corporaliter faci-
„ mus investitura, ac traditione ... Tradidimus ad
„ scribendum, et testibus similiter rogitos obtu-
„ limus ad roborandum dicto Monasterio.
„ Signum manum suprascripta Imeltruda hone-
„ sta femina, qua hanc paginam offersionis fie-
„ ri rogavit a domina suprascripta, et ei re-
„ lectum.
„ Signum manum suprascripto Alberto ju-
„ gale ejusdem femine, que in hac pagina con-
„ sentienti a Domina suprascripta.
„ Signum manum Astingo Con....ni Conol...

„ ejusdem feminae, quia in hanc paginam con=
„ sentientes ad omnia suprascripta.
„ Signum manum Gausolini, qui Gausolinus
„ dicor ..... do ..... qui Ocio dicor ..... culfo ex
„ genere Alemannorum test.
„ Signum manus Ahotecanto de Sagutello,
„ et Antoni quidem filio Pennoni de Tanas,
„ et Petroni filio quidem Hempekati, viven
„ tes lege Longobardorum testes
„ Signum manum item Petroni filio quidem
„ Audiberto de Banno test.
„ Ego Pedelbefous Scarion rogatus m. m. ss.
„ Ego qui suprascriptus Martinus Notarius
„ rogatus hac pagina offersionis scripsi, et
„ post traditam complevi. „

In deformi licet Charta plura sunt ani=
madversione digna. Indictio tertia decima
a Septembri mense incepta annum in=
dicat aerae vulgaris 924. Eodem anno
sub die X. K. Decembris, in cursu erat
Rodulphi Regis annus tertius ad
anno Christi 922. ductus. Sumti epo=
cha notatum legitur ipsius Rodulphi
diploma, quo jura Ecclesiae Paduinae
confirmatur, apud Muratorium in Antiquit.

Italiae Tomo III. Dissertatione XXXIV. col. 56. Data pridie Idus Novembris anno Dominicae Incarnationis DCCCCXXIV. Domini vero Rodulphi piissimi Regis in Italia III. Indictione XIIII. ubi in mendam unitate Indictionem, Muratorius adnotat. Formulae occurrunt plures, quae in contractibus juxta morem adhiberi hoc aevo solebant, et ~~[illegible]~~ nostris in Monumentis pro data occasione explicantur. Duos illos animadverte distinctos Comitatus, idest Forojuliensem, ubi locus ad sextum: et Cenetensem, ubi Villa Sextensi Monasterio donata. Dicta conjuge superiore Capite I. num. II. quaenam fuerit honesta femina, nomine Imeltruda, atque nobilis, ac praedives, aliquo innotescit modo ex Documentis, quae sequuntur. Apud Muratorium in Antiquit. Tomo II. Dissertatione XXI. col. 254. donatio recensetur ab Adelardo Episcopo Veronensi facta cuidam Ingelfredo anno 900. ubi idem Ingelfredus dicitur ex genere Alamannorum, habitatorus in fine Forojuliense. Alia ejusdem Ingelfredi legitur col. 255. donatio anno 914 facta Veneto Sancti Zachariae monasterio, ubi haec habetur

habetur subscriptio: Ego quidem in Dei Omnipotentis nomine Ingelfredus, gratia Dei Comes Comitatu Veronense, et filius bonae memoriae Grimaldo ex Alamannorum genere. Dicitur Ingelfredus ex genere Alamannorum: ait etiam Inelbruda, quae professa sum ex natione mea lege vivere Alamannorum. At ista, per salutem et mercedem animae bone memorie suprascripto Grimado, (antique Grimaldo,) genitore meo. ait ille, ego Ingelfredus filius bone memorie Grimaldo ex Alamannorum genere. Itaque Inelbruda soror est Grimaldi, qui primum in Forojuliensi comitatu vitam ducebat, tum Comes Comitatu Veronense affectus est. Veronae scilicet civitatem, ejusque Territorium regebat. Maritum Inelbruda habuit Albertum, qui adhuc anno 924. inter vivos erat. ad plures autem Grimaldus genitor jam abierat anno 914. Hac de re iterum num. e seq.

Rodulphum Regem expulit Italia Hugo Dux et Marchio Arelatensis. Duplicem epocham ejus diplomata patefaciunt, alteram ab anno 926. alteram ab anno superiore 925. ad finem vergente. Lotha-

rium filium sibi adscivit consortem Regni:
ejusque duplex epocha distinguitur, prima
ab initio Regni anno 930. ducta, altera ab
ejus coronatione anno insequenti 931. Solus
tenere Regnum coepit anno 946. Necato,
vitaque functo Lothario anno 950. Successerunt
Berengarius II filius Adalberti Marchionis
Eporediae, ac Bertillae, (Gislam alii vocant)
filii Berengarii Imperatoris, adeoque hujusce
nepos, ac ipsius Berengarii II filius Adal-
bertus. His Italiae Regnum anno 952.
confirmavit Otto Rex Germaniae, dempta Mar-
ca Forojuliensi, aut Veronensi. Hugonis, ac
Lotharii, et Berengarii II cum Adalberto diplo-
mata ipsos indicabimus dabimusque.

III Berengarium I. electum Regem
Italiae anno 888. adnotavimus. Forojuliensis,
aut Veronensis Marca statim Walafrido com-
missa videtur, qui eam rexit plures annos.
Apud Muratorium in Antiquitatibus Italiae
Tomo VI. Dissertatione LXXIII. col. 345. affer-
tur Berengarii Regis Diploma datum anno
Incarnationis Domini 888 VIII. Idus Maii,
actumque Papiae: ubi Walfredus, illustris
Marchio dicitur clementiam Regis postu-

Loco item Tomo I. Dissertatione XVII. col. 937. legimus Walfredum illustrem Comitem in ejusdem Berengarii Diplomate dato IV Idus Septembris anno Incarnationis Domini 889. datoque Veronae. Tertium Berengarii Diploma occurrit eodem in Tomo I. Dissertatione VI. col. 279 ubi ejusdem Walfredi mentio per haec verba: nec non et Walfredi illustris Marchionis. Datum illud est IV. Idus Maii anno Incarnationis Domini (890.) actumque Veronae. Atqui Walfredum fuisse Marchionem Forojuliensem, disertissime his verbis testantur Annales Fuldenses ad Annum 896. Post mortem Walfredi Forojulii Marchionis etc. Nostra Monumenta Aquilejensis Ecclesiae consule Capite LI. num. V.

Loco citato num. II et III. Diplomata duo Berengarii I. Imperatoris Augusti prolata sunt, utrumque datum anno Dominicae Incarnationis 921. vel potius 922.) alterum ad Fridericum Patriarcham actum Papiae, et alterum ad quemdam Petrum Presbyterum actum Veronae. In utroque Grimaldus gloriosus Marchio legitur. In primo

Augusti clementiam exorat, ut Friderico Pa-
triarchae concedere dignaretur Castellum, quod
dicitur Pariolum, adjacens in Comitatu Foro-
juliano: et in altero, ut Petro Presbytero
facultatem faciat Castellum Taboriano me-
rulis et propugnaculis muniendi. Hinc
pronum mihi fuit, ut conjecturam, Gri-
maldum fuisse Marchionem Forojuliensem
aut Veronensem. Ejusdem mentio occurrit in
aliis Berengarii Diplomatibus apud Mura-
torium in Antiquitatibus Italiae medii aevi
Tomo VI. Dissertatione LXVIII. col. 633. Diploma
recensetur, datum anno Incarnationis Domi-
ni 921. actumque Veronae, ubi Grimaldus
gloriosus Marchio, et Ubertus inclitus Comes
exorantes inducuntur: quatenus quandam
Cortem juris Regni, quae dicitur Musestre,
adjacentem videlicet in Comitatu Tervisianense,
cuidam Sinoni dono tradat Berengarius.
Hunc locum Musestre anno 867. ad Eberar-
dum Marchionem Forojuliensem spectantem,
et anno 963. cuidam Vitali Candiano dono
traditum ab Ottone I. Rege adnotavimus
Capite I. num. I. item extat Tomo I. Dis-
sertatione Dissertatione [sic] X. col. 515. Di-
ploma

ploma datum anno Incarnationis Domini (918) et actum Veronae, ubi occurrunt Grimaldus gloriosus comes, et Oldericus inclitus Marchio, (in superiore scilicet Longobardia.) Tertium affero Diploma, quod extat in eodem Tomo I. Dissertatione XVIII. col. 1017 datum anno Incarnationis Domini 905 in quo, Grimaldo illustri Viro postulante, bona quaedam Theudeberto conceduntur, quae ad Comitatum Veronensem respiciebant. Colligitur, Grimaldum primo Comitem fuisse, aut Veronae aut Forijulio, ejusque Territorio praefectum, tum integra Marca, ac dignitate Marchionis insignitum.

Anselmum Comitem Veronensem per haec tempora nonnulla Diplomata exibent. Apud Muratorium in Antiquitatibus Italiae Tomo II. Dissertatione XXII. col. 246. ipse Berengarius Rex donat Anselmo glorioso Comiti, nostroqui compatri et consiliario curtem, pertinentem de Comitatu Veronense anno Dominicae Incarnationis 910 Diplomata duo ibidem accedunt data anno 911 in quibus legitur Anselmus comes Veronensis, et Comes Comitatu Veronense: ejusdemque

Anselmi Comitis Comitij Comitatu Veronense Testamentum affertur anno 910. confectum. An ergo Marcam Veronensem aut Forojuliensem hoc tempore Grimaldus regebat, an eam immediate administrabat ipse Rex Berengarius? Veronensem Comitem anno 914. fuisse Ingelfredum, de quo egimus numero superiore, evincit Instrumentum donationis ab ipso Ingelfredo factae eodem anno 914. ad sacras venetas Virgines Sancti Zachariae, ubi vocatur Comes Comitatu Veronense, et estinque filius bonae memoriae Grimaldo ex Alemannorum genere. Grimaldum hunc distingue a Grimaldo Marchione, qui vitam agebat annis 918. 921. et 922. In Adelardi Episcopi Veronensis donatione anno 900. facta praedicto Ingelfredo, dicitur is habitaturus in fine Forojuliensi. Muratorius in Antiquitatibus Estensibus Tomo I. Capite XXXII ex Camillo Peregrinio animadvertit, Habitatores nomine eos olim in vetustis chartis designatos, qui urbi, aut castello dominarentur. Ait idem Muratorius Tomo I. Antiquitatum Italiae col. 1018. Dissertatione XVIII. hac de re se dubitantem pro

dit, docetque in vetustis etiam Chartis voce habitatoris Incolam significari. Nihilominus quidni Ingelfredus anno praedicto 906. missus fuerit Forumjulium, comesque fuerit in Comitatu Forojuliensi? In tanta rerum Italicarum perturbatione, pluriumque Procerum Virorum certamine de Regno Italico, modo unus, modo alter Marcam Forojuliensem, aut Veronensem sibi adsciscere potuit: ac Marchionum, comitumque magna contigerit mutatio, pro Regis praevalentis genio.

Marchiones Forojulienses aut Veronenses innotescunt multi sub Hugone et Lothario Regibus, pariterque sub Berengario II. et Adalberto. Interim Rege „Hugone mortuo, (verba sunt Sigeberti Gemblacensis in Chronico ad Annum 948.) Lo„tharius filius ejus in Italia solo nomine „regnat. Berengarius (II) actu et potesta„te Rex, et cunctis acceptus, per Italiam „tyrannizat.

„Dux Bajoariae (quae etiam Carinthiam „complectebatur,) Henricus (frater Ottonis Ma„gni Germaniae Regis,) Aquilejam in Italia „capit. Intellige Marcam integram Veronen-

sem, aut Forojuliensem, quae ac Aquilejensis dicebatur. Item addiscimus ab Annalista Saxone apud Eccardum Tomo I. Scriptor. Germ. ad annum 952.) "Berengarius (II.) „cum filio suo Adelberto Regiae se per „omnia in vassallitium dedit dominatio„ni (Ottonis Regis)... et Italiam iterum „dono, et gratia Regis accepit regendam. „Marca tantum Veronensis, et Aquilejen„sis excipitur, quae Henrico fratri Re„gis (Ottonis,) committitur, (qui nempe jam „eam anno 948. eripuerat Berengario.)

Hujus Henrici Marchionis obitum refert continuator Reginonis ad annum 955, notatque ejus filio Henrico primum Regem (Ottonem) Ducatum, et Marcam dedisse, Ducatum Bajoariae cum Carinthia, et marcam Veronensem, ut conjectari licet. Hoc eodem anno 955. testamentum Milonis Marchionis confectum apud Ughellum extat in Tabulis Veronensibus in Ratherio Episcopo: ubi Milo Marchio, filius bonae recordationis Manfredi, ingentem bonorum copiam Sanctimonialibus Venetiis Sancti Zachariae elargitur. Ipsius Milonis heredes

aut

aut descendentes censentur, qui Comites de Sancto Bonifacio appellati sunt. Adnotavimus, Henricum fratrem Ottonis Regis anno 948 armis comparasse Marcam Veronensem, aut Forojuliensem, et hanc eidem Henrico anno 952. traditam a patre Ottone. Quomodo ergo Milo anno 955. sese appellet Marchionem? Quidni vero superiore aetate sub Regibus Hugone, et Berengario II fuerit Marchio, ac titulum postea reclamavit? Quidni etiam, Henrici Marchionis, ac Ducis Bajoariae effectus Ministerialis, Marcam obtinuerit ejus nomine administrandam?

Carentani Ducatus sejunctio anno 976. contigit a Ducatu Bajoariae. Datus ille ab Ottone II Imperatore Henrico quem Chronica, et Annales vocant Minorem, simul cum Marca Veronensi: filius erat Bertholdi e stirpe Arnolphi olim Ducis. Hinc vero factum, ut Marca Veronensis tempore sequiore Ducibus Carinthiae addicta esset. Consule Erasmum Froelichium hisce de rebus diligentissime in Specimine Archontologiae

Carinthiae Parte I. et II. differentem - quae nos etiam in Monumentis nostris enarrationes jam illustrantur. Videre praestat verisimillimum esse, Civitatum Forojulii suos per haec tempora habuisse Comites, Duci Carinthiae simulque Marchioni Veronensi obnoxios. Aliquos in eisdem Monumentis recensuimus, quos licuit reperire scilicet Variantum, alium Anonymum, et Ludovicum. Vide Indicem Chronologicum II in Aquilejensis Ecclesiae Monumentis, ac etiam Capita quae sequuntur.

IV. Dum Italiam turbabant, lacessabantque aemuli Reges, facile fuit ferocissimae Hungarorum genti, quae Germaniam infestabat in eam irrumpere, eamque rapinis ac incendiis devastare. Irruptiones plures enarrat simul collectas Muratorius in Antiquitatibus Italiae Dissertatione XL. fide Scriptorum allegatis, quas illigant cum annis aerae vulgaris 900. 901. 902. 905. 921. 924. quo Ticinum ab Hungaris exustum fuit; 937. 947. 951. 954. Richardus Cluniacensis,

et ex eo Bonfinius tradit, Hungaros aut Hungaros post primam eorum in Italiam impressionem, exinde fere quotannis, populandi causa, ut quidquid remanserat evaderent, repetere Italiam consuevisse. Sed ultra annum 954. non legimus (Muratorii verba sunt,) immitissimam gentem irrupisse in hasce regiones. Eam quippe bellicosi Germanorum populi, multis caedibus illatis, sese intra limites suos continere tandem edocuerunt.

Anonymus Auctor Additamenti ad Vitam Sancti Geminiani Episcopi Mutinensis apud Muratorium Tomo II. Scriptorum Italiae Parte II. sic ait: "Hungarorum saevissimam ... gentem ... in nostris vel de tribulationibus compertam habemus." Florebat Auctor anno circiter Christi 910. eodem Muratorio conjectante. Pergit ille: "Haec sane ... a parte Aquilonari
„Italiam ingressa, Forojuliensi vastata
„Marchia Veronam usque transiliens,
„omnemque regionem inaudita feritate depo-
„pulans, cuncta firmissima urbium moe-
„nia, cunctaque murata, nullo resistente

„invasit oppida.„ Additamentum istud istud extat etiam apud Bollandum to= mo V. Januarii in Addendis a Diem XXXI. Marchiam Forojuliensem hac aetate appel latam adnota.

Luitprandus in Historia Ticinensi Li= bro II. Capite I. electionem narrat Ludo= vici Regis, qui filius erat Arnulphi: tum vero Capite IV. duplicem Hungaro= rum in Italiam irruptionem refert his verbis: " Paucis vero „interpositis annis, „(post annum 900. quo Ludovici electio con= „tigit,) Hungari innumerabili exercitu ipse= „ram petiunt Italiam, juxta fluvium „Brennam (Brentam) tentoriis fixis (Ex= „ploratae regione) initoque inter se consilio,) „ad propria revertuntur, totamque hyemis „asperitatem in fabricandis armis... ducunt. „Sol necdum piscis signum deserens, Arie= „tis occupabat (Martio mense habente,) „cum immenso ac innumerabili exercitu col= „lecto Italiam petiunt, Aquilejam ac Vero= „nam pertranseunt, munitissimas civita= „tes, et Ticinum veniunt.„ quocirca Aqui= leja inter munitissimas Civitates numeratur,

quam

quam ipse Luitprandus Libro III. Capite. adnotat, ab Attila captam, atque fun ditus dissipatam, non ulterius ut impraesen tiarum (Luitprandi tempore) cernitur, eleva tam esse juxta Sancti Syri praedictionem, quae ferebatur? An ita locus ille emen dandus, Aquilejam, et Veronam pertran seunt sumntissimam civitatem? Utut sese res habeat, pro comperto tenendum, Aquilejam utique post Attilanam cladem haud unquam elevatam esse, ac pristini Status magnitudinem recuperasse: sed atta men aliquomodo instauratum fuisse, mu nitamque. Vide inter nostras Dissertatio nes variae Eruditionis Caput XX. num. III. Hunc sensum confirmant Popponis Patriar chae verba in Documento novi Templi abs se aedificati anno 1031." Videns ego 1031.
„Popo.... Aquilejensem urbem, quondam
„famosissima (ante cladem Attilanam,)
„Paganorum, (Hungarorum sine dubio,) sae
„vitia omnibus aedificiis et munitionibus de
„structam, (quis nempe post Attilae cladem
„aliquo instaurata modo fuit,) et maxime
„Ecclesiarum decore destitutam, inspirante.

„Deo hanc Ecclesiam fabricavi.„ Haec vero ab Hungaris illata damna sunt post annum 900. juxta Luitprandi chronographiam.

Dandulo verba praeterire non licet. Sic ait vero in Chronico Libro VIII. Capite IX. Parte XXXI. " Hoc tempore, videlicet anno
„DCCCCVI. Hungarorum pagana et crudelis-
„sima gens in Italiam veniens, incendiis
„et rapinis cuncta devastans, maximam mul-
„titudinem hominum interficiens, nonnullos
„etiam captivos reservavit. Contra quos
„Berengarius Rex direxit exercitum.... Hun-
„gari vero pertranseuntes Tarvisium, Pa-
„tavium, Brixiam, caeterosque fines, Pa-
„piam, et Mediolanum venerunt.„

Hinc vero adnotavimus, factam a Berengario facultatem, civitates et castella in Provincia Forojuliensis et alibi propugnaculis ac muralis muniendi adversa Hungaricas irruptiones. Ad Hungaros etiam propulsandos operam suam collocasse Patriarchas Aquilejenses, indicavimus in Monumentis, ut dicemus infra.

V. Centinuari Patriarchae successores

Catalogi numerat Luponem, et Valpertum. Illius Chronographia incerta. Nam adhuc Teutimarus agebat anno 855. quo ipsi datum est Ludovici II Imperatoris diploma. Sedem Aquilejensem jam anno 875 tenuisse Valpertum ostendimus in Monumentis. Hinc praeter propter anni innotescunt sedentis Luponis. Inter Rubricas, quae ad vetustum Catechumenorum Scrutinium Aquilejense pertinent, haec habentur verba: Et hinc mysterio Pontifex interesse debet, sicut mihi Luponi visum est Ecclesiae Sanctae Aquilejensis Pontifici. Vide nostram Dissertationem de Liturgicis aliisque Sacris Ritibus vetustis Forojuliensibus Capite X. num. I. et capite XI. in calce. An isti Luponi Patriarchae hujus nominis primo conveniant, an alteri qui sedebat anno 944. sub Rege Hugone et Lothario ejus filio, definiri non potest. Primum nihilominus intellexerim ego.

Vitam perduxisse Valpertus ad initium seculi decimi videtur, eique successit Fridericus. Gesta Valperti in Monumentis

enarravimus Capite I Baronius ad Annum 883. num. V epistolam Photii schismatici Patriarcha Constanipolitani refert ad Archiepiscopum Aquilejae, videlicet Venetiarum. Hujusce nomen se nescire fatetur: at Valperto tempora conveniunt. Hunc vero ait, schismaticis graecis adhaesisse in ea, quae versabatur, de processione Spiritus Sancti a Patre Filioque controversia. Valperti nostri loco citato vindicias agimus: Porque titulo Archiepiscopi Aquilejae, videlicet Venetiarum, indicari potius Patriarcham Gradensem conjectavimus. Suspicionis nihilominus de ipso Valperto adduci ratio potest, quae sumitur ex Georgii Metropolitae Salonitani exemplo, se namque istum, suamque Ecclesiam, agente Basilio Macedone graeco Imperatore, ipsoque Photio instigante, in ditionem tradidisse Patriarchae Constantinopolitani, colligitur ex Epistola Joannis Papae VIII. ad Salonitanos Clericos, data indictione XII. idest anno 879. ubi verbis gravissimis eosdem Salonitanos Pontifex admonet, ut ad gremium Romanae Ecclesiae revertantur, sedem suam Patriarchalem

chalem Romanam unde subducti fuerunt recognoscant, ac novus electus eorum Praesul Marinus pallium a se, non ab alio accipiat. Romani Pontificis ac Patriarchae totius Occidentis mandatis factum satis: brevisque fuit Ecclesiae Dalmaticae ab Romano Patriarcha avulsio, Danielem Farlatum consule in Illyrico Sacro Tomo I. Parte II. Prolegomenon Capite VI. §. V. pag. 285. col. I.

Quidni etiam Valpertus Aquilejensis conniventiae erga Photium reus fuerit? Loco citato Romani Pontificis, qui apud Ivonem Stephanus appellatur, epistolam ad Valpertum datam producimus: ubi Pontifex ipsi improperat, transgressis terminis commissis, in Ecclesia Salonensi Episcopum ordinare ad indecentiam Sedis Apostolicae praesumpsisse. Haec hominem indicant elatum superbumque.

Pro data occasione Tabulas affero Tergestini Episcopi seguioris aetatis, ex Tabulario Veneti Monachorum Sancti Georgii Coenobii depromptas, in quibus obse Photianae haeresis videtur. His vestigia inci-

pimt: "In nomine Patris, et Filii, et
„Spiritus Sancti; Patris quidem ut auctorum
„principii, amborum autem ipsius Verbi,
„et Procedentis. Anno autem Incarnatio
„ne ejusdem Verbi Dei Millesimo Centesimo quin
„dragesimo II. Indictione ... VI. Kal. Augu
„sti. Regnante Domino Corrado (III) Roma
„norum Imperatore Augusto .. Nos quidem
„Dettmarus Ecclesiae Tergestinae gratia Dei
„Episcopus:" Donatio continetur Ottoni Mo
nasterii in Venetia Venerabili Abbati facta.
In titulo immediata tum Verbi, tum Spi
ritus Sancti processio a Patre indicari videtur.

VI. De Friderico successore haec habentur
in Chronico Aquilejensi: "Hujus tempore,
„imperante Karolo III. Ungarorum gens a
„Servia egressa in Pannoniam, quae adjun
„gitur finibus Ecclesiae Aquilejensis, pri
„mitus venit: et ejectis Avaris, ibi habita
„re coepit ... quos Fridericus Patriarcha
„repressit, et longius effugavit, reddens Hespe
„riae pacem, quae caput exstat Italiae ...
Hungarorum irruptiones in Italiam ad annum
900. et sequentes annos pertinere, adno
tavimus num. IV. Sed iam antea anno 889.

vel etiam anno superiore, quo Carolus III.
dictus Crassus, Rex Italiae mortem obiit,
in Pannoniam viciniasque regiones eos irru-
pisse, narravimus in Monumentis Aquilejensi-
bus Capite LI. Neque tamen tam maturius
in sedem Aquilejensem conscendisse Fridericum
dixerim. Sedem utique tenebat, quo tempo-
re Hungari post annum 900 populationes
Italiae fera quotannis repetebant.

Dandulus Libro citato num. IV. Parte XXVIII.
electionem refert Dominici Tribuni in Pa-
triarcham Gradensem circa aerae vulgaris
annum 900. ipsumque sedisse ait annis
septem, mensibus undecim, diebus tribus:
additque, in quibus diebus Fredericus Patriar-
cha Aquilejensis regebat Ecclesiam. Friderici
chronographia, clarius innotescit. Ad hunc
Patriarcham spectare putaverim, quae
ipse Dandulus ante annum Christi 921.
refert citato Libro Capite X. Parte X.
"Hungari hoc tempore Pannoniam egressi,
"Moraviam et Bohemiam invadentes spo-
"liavere, interfecto eorum Duce. Postea Croa-
"tiam invadunt. Ultra castrum Leopoli
"Moraviae Rex Gottfredus, Duxque Hadus (

„cum Aquilejensi Patriarcha illis occurrunt.
„In eo praelio uterque Dux occiditur. Pa-
„triarcha vero fuga salvatus est. Exinde
„spoliata Croatia et Styria, cum maxima
„praeda in Pannoniam redeunt.„ Extra Ita-
liam pugnam commissam esse, patet: utr-
ma sese cum Ducibus Moraviae, et Croatiae
conjunxerit Patriarcha, ut suam Dioece-
seos partem versus fines eos tueretur
adversum Hungaros. Vitam agebat Frideri-
cus anno 922. quo Castro Petiolo donatum
a Berengario Imperatore memoravimus:
unde is fuerit ille Patriarcha Aquilejen-
sis, quem egisse praelium, infausto Mar-
te, cum Hungaris narrat Dandulus. Alios
etiam Ecclesiarum Episcopos per haec
tempora movisse arma ad gentem fero-
cissimam propulsandam, exemplo patet
quod affert Marcus Hansizius in Theodma-
ro Salisburgensi. (an. 907.) Adegit
Theodmarum cura patriae, ut cum „Luitpol-
„do Orientalis limitis Praeside ducatum
„belli susciperet. Cum secuti sunt
„Otto Frisingensis, Zacharias Sebonensis,
„Burchardus Patavienjis, cum Abbatibus

per multis

„per multos, quos Aventinus nominat, ac
„magno numero Symptorum... Ventum pro
„pe fines Bajoariae, et Pannoniae. Ibi die
„nona Augusti foeda clades accepta etc.„

Hungaros saepius victores, victos etiam saepe fugatosque, narrant Chronica. Sua itaque constet fides, ac veritas Chronico Aquilejensi, ubi de Friderico, sic legimus: Quos (Hungaros) Federicus Patriarcha repressit, et longius effugavit, reddens Hesperiae pacem, quae caput extat Italiae. Italiam vocari consuevisse Hesperiam, nescit nemo. Hanc vocem in Chronico usurpari pro ea solum Italiae parte, quae est Forijuliensis, aut Aquilejensis provinciae, evincunt verba illa, quae caput extat Italiae: quae nimirum prima est a Septentrione venientibus ejusdem Italiae regio. Hanc regionem Sanctus Paulinus Aquilejensis vocat in Sacro-Syllabo Austriam Hesperiam: qua de appellatione consule inter nostras Dissertationes Variae eruditionis. Caput XXVII. in eodem Chronico Epitaphium legitur, quod Patriarchae sepulcro inscriptum erat:

„ Conditur inferius intra a Patriarcha lapillo,
„ Praeclarum nomen cui Federicus erat
„ Hungari, (aut Hungarum,) rabiem magno moderamine pressit
„ Fecit et Hesperiam pacem habere bonam, (aut pacis
„ habere bonum.)„

ubi magnum illud moderamen, quo Hungaros pressit Fridericus, intelligitur magnum, et forte, ac prudens gubernium et regimen ejus. Alia Friderici gesta vide in Monumentis Aquilejensibus loco citato.

Caput III.

Leo, et Ursus II Patriarchae, quorum iste Castello Muglae in Istria donatus: dupo secundus sacrilega injuria affectus ab Henrico Duce et Marchione, et Hengelfredus. Varius inter Sedes, Aquilejensem, Mediolanensem, ac Ravennatem, eorumque Antistites ordo in Ecclesiasticis Monumentis. Tridentinis praefuit Rodoaldus Patriarcha Episcopum Amalium: de modo electionis per haec tempora. Beneficia, ac Diplomata eidem Patriarchae collata ab Ottone I Imperatore. De Archicancellariis, qui memorantur in Diplomatibus: an vero Aquilejae, ac Negotia

Aquileutia ad Moguntinum Episcopum Archicancellarium et ad Germanicum Archicancellariatum, an potius ad Colonien sem Archicancellarium, et Archicancellariatum Italicum spectarent.

I Post annum 922. quo adhuc inter vivos Fridericus versabatur, Aquilejae sedere coepit Leo; sedensque, ac vitam amisit ante annum 928. quo Ursus hujus nominis II privilegiis ab Hugone Italiae Rege cumulatur. Diploma extat in Monumentis nostris Capite LII.

Post Leonem ergo successit Ursus II. in Diplomate citato, Hugo gratia Dei Rex (anno 926. electus) eodem Patriarcha postulante, Monasterium ejus de Gazo, quod ad honorem Beatissimae Mariae, semperque Virginis dicatum est, cui nunc praesidet Petrus Abbas... cum Ecclesia Sanctae Mariae de Organo... cum omnibus quae dici aut nominari possunt, ad idem Monasterium pertinentibus, pro Dei amore, animaeque nostrae remedio, sub nostrae tuitionis Munburgum defendimus, et custodimus. Nullo si vitio verba illa laborent

cum Ecclesia Sanctae Mariae de Organo; quidni dicendum fuerit, Hugonem Regem suam non solum Monasterio de Gazo, ac cum etiam principaliori Coenobio, Ecclesiaeque Sanctae Mariae de Organo, tuitionem protectionemque hocce Diplomate impendisse? Aliorum cura fuerit, rem hanc diligentius illustrare, ac vetustas chartas severius expendere. Caeterum jam notum, compertumque, morem hoc aevo invaluisse, ut Minora quaedam Monasteria subjicerentur Majoribus, istorumque Abbatum arbitrio regerentur. Quo de argumento uberrime pertractat Muratorius in Antiquitatibus Italiae Tomo V. Dissertatione LXV. Jo. Baptista Biancolinus nelle Notizie storiche delle Chiese di Verona, Libro I. pag. 294. inter Ecclesias Territorio Veronensis Coenobio Sanctae Mariae in Organo subiectas numerat Ecclesiam Sanctae Mariae de Gazo. Praedictum Diploma vulgatum etiam extat Muratorii Dissertatione LXX. de Antiquitatibus Italiae. Natissae amne, qui inferius etiam Anaphoro nominatur, Ursum Patriarcham

donatum

donatum fuisse ab eodem Hugone, et Lothario ejus filio in Regni consortium adsumpto, loco citato adnotavimus. Aliud accedit insigne ipsorum Regum Diploma, quo Aquilejensis Ecclesiae, et Ursi Patriarchae bona augentur donatione Mughae, quod est Castrum in Istria. Inter Codices Mss Guarnerianos adservatur in Opido Sancti Danielij: ipsumque humanitati summae Jo. Josephi Liruti viri eruditissimi acceptum debeo: "In nomine Domini Dei Aeterni. Hugo, et Lotharius, gratia Dei Reges. Si regalis providentia, divino inflammata amore, sacratis locis libenter exhibere contendit, procul dubio gloriam eterne possessionis promerebitur, et divinis adminiculis Regnum ejus fulciri non ambigitur. Quapropter omnium fidelium Sanctae Dei Ecclesie nostrorumque, presentium scilicet et futurorum, noverit solertia: Bosonem nostrum dilectissimum(+) Episcopum, nostros videlicet fideles, nostram humiliter adiisse clementiam, quatenus ob divinum intuitum, et nostre anime remedium parentumque nostrorum,

(+) fratrem et gloriosissimum Marchionem, atque W. donum reverentissimum

„et augmentationem nostre prolis, necnon
„et Regni nostri stabilimentum, quoddam
„Castellum, nomine Mugla, adiacens super
„littus Oceani maris in Comitatu Istrien-
„se, Sancte Aquilegiensi Ecclesie cui reveren-
„tissimus Patriarcha Vrays presidet, per-
„petuis temporibus habendum jure proprie-
„tario concedere dignaremur. Quorum preci-
„bus animum nostre benevolentie ad mo-
„re flectentes, predictum Castellum, quod
„dicitur Mugla, adjacens supra littus Ocea-
„ni maris, in Comitatu Istriense, cum omni-
„bus juste et legaliter possessis, cum
„placitis, censibus, redditibus, angariis, seu
„cum omnibus quae dici et nominari possunt,
„ad ipsum Castellum de jure Regni no-
„stri juste et legaliter pertinentibus, vel
„aspicientibus, Sancte Aquilegensi Ecclesie
„concedimus, et largimur. Quatenus idem Re-
„verentissimus P. Vrays, vel qui pro tempo-
„re fuerint in predicto sedile constituti,
„habeant, teneant, possideant, et ordinent
„ecclesiastico more, prout eis melius secundum
„Deum visum fuerit. Sancientes, ut nullus
„Dux Marchio, Comes, Vicecomes, Gastal-

„dius, aut quislibet Reipublice exactor
„contra hoc nostre donationis preceptum
„injusto ordine consurgere audeat, aut ibi
„placitum tenere presumat, et aliquas
„redibitiones, sive exactiones facere per-
„temptet. Sed liceat eidem Religioso Ponti-
„fici, vel iis qui pro tempore fuerint,
„pro nostris inconvulsis beneficiis sa-
„lutiferas ad Deum pro nostre tuitionis
„salvatione, nostrorumque parentum, et
„nostre prolis augmentatione, atque no-
„stri stabilitate, incessanter orationes effun-
„dere. Si quis vero contra hanc nostram
„regalem institutionem, et perdonationem in-
„surgere templaverit, sciat se compositurum
„auri optimi libras triginta: medietatem
„camere nostre, et medietatem prenominate
„Sancte Aquilegensi Ecclesia, suisque Ponti-
„ficibus. Et ut hoc verius credatur, et
„diligentius observetur, manibus propriis
„roborantes de communi anulo subter
„annotari jussimus. Signum Serenissimo-
„rum Hugonis, et Lotharii Regum. Data
„XVI. Kal. Novembris, anno Domini Incar-
„nationis DCCCCXXXI. Regni autem Domi

„ni Lotharii item Regis I. Indictione
„III. Actum Veronae feliciter.„
Boso, Regis Hugonis frater, qui pro Urso Aquilejensi Patriarcha regi exorasse dicitur clementiam, Marcam Thusciae potiebatur, quam Lamberto Marchioni ademerat ipse Hugo. Hoc tempore Vido regebant Mutinensem Ecclesiam, et Vido alter Placentinam. Quisnam intelligi debeat Vido Episcopus in Diplomate nominatus, incertum mihi. Cum adjacere Castellum Mugle dicitur supra littus Oceani maris; nonne in Autographo scriptum fuerit Adriaci, aut Adriatici maris?
Ab anno Christi 926 ducuntur anni Regis Hugonis. Epocha Lotharii in Regni consortium adsumpti diligentius expendenda est. Inchoandam eam anno 930. docent Hieronymus Rubeus Libro V. Historiae Ravennatis, et Pagius ad eundem annum. Id. evenisse addit Saxius in Notis ad Sigonium de Regno Italiae, ante medium Mensem Augusti, fide allegati Autographi, ut inquit,
Diplomatis

Diplomatis, quod aureis litteris exaratum servat Archivum Monachorum Sancti Ambrosii Mediolani. Repugnat Diploma nostrum, in quo annus primus Lotharii Regis, anno 931. notato indictione quarta, adhuc erat in cursu 16 Kal. Novembris: imo quamplura extare similia Diplomata laudatus Saxius adnotat, quae Lotharii epocham potius anno 931. figendam dilucide ostendunt. Implexae difficultatis nodum solvere se posse putat, aut certe secat idem Saxius, qui coronationem Lotharii destinguendam admonet ab ejus in societatem Italici Regni adsumptione. Haec vero in annum 930. inciderit ante medium mensem Augusti. Illam anno insequente 931. die 14. Aprilis celebratam, probat ex Chronico I. Regum Italiae, quod a Muratorio vulgatum extat tomo IV. Scriptorum Italiae. Quaestionem hanc chronologicam lata eruditione versat idem Muratorius in Annalibus Italiae ad annum 931. tutioremque demum indicat Lothari epocham ad eodem anno 931 deductam. Haec illa est,

quam exhibet Diploma nostrum. Alia sunt Ursi Patriarchae praeclara gesta, quae simul collecta exhibent saepius citata Monumenta nostra Ecclesia Aquilejensis.

In his Capite LII. agitur de Lupone, Ursi Patriarchae successore. Sedem jam tenebat ille regnante Domino nostro Rege Hugone anno XX et filio ejus Lothario anno XIV. Indictione II. Mensis Martii die XIII. idest anno Christi 944. quo ejusdem Luponis, aut Lupi Documentum consignatum exstat. In Chronico Aquilejensi Hengelfredus successor dicitur a Berengario II immunitatibus, et privilegiis extractus. Regnum Italiae Berengarius cum Adelberto filio invaptus est anno 950. unde sedentis Luponis anni aliquo modo innotescunt. Locus addendus est Ditmaro Merseburgensis libro II. Chronici: "De praefato (inquientis) Duce Henrico, (Regis Ottonis fratre, qui Aquilejam, ac Forojuliensem, aut Veronensem Marcam anno 948 ceperat,) quaedam dico, "quae impiefecit in suimet Regno: et

„in quibus valet considerare, quod supradictus
„omnibus (iniquis facinoribus) non valeat
„contradici. Patriarcham de Aquileja castrari,
„et Archiepiscopum Salisburgensem praecepit ex-
„coecari... Is cum in fine suo, (qui accidit anno
„955. teste Continuatore Reginonis,) a Michae-
„le Ratisbonensi Episcopo de tali commisso
„admoneretur, se in priori percasse solum fatetur,
„et in Archipraesule (Salisburgensi) nihil.„
Hunc esse Herolduum, legimus apud Hanzisium,
qui impium facinus ad annum 954. refert
juxta fidem laudati Continuatoris Reginonis.
Ad annos praecedentes facinus alterum
iniquissimum, in Aquilejensem Patriarcham
perpetratum videtur. Adnotavimus Capite
II. num. III praefato Henrico regimen Marchae
praedictae anno 952. ab Ottone Rege commissum
fuisse: et ipsum jam anno 948 cepisse
Aquilejam. Quidni hocce tempore sacrilegum
facinus illud contigerit? Tum vero Aquile-
jensem Ecclesiam administrabat Lupo, quem
illa infamia impius Henricus effecerit.
II. Otto Magnus Regis Henrici dicti Au-
cupis filius, post obitum patris Germaniae
Regnum accepit anno 936. diademate redi-

unitus Aquisgrani anno 951 descendit in Italiam, ut afflictis Italiae rebus opem ferret adversum Berengarium II. et Adalbertum: Papiam cepit, ibidemque Domini natalitiis, in Germaniam proficiscitur. Hoc anno "Rex Italiae appellari coepit: sed anno 961 circa Natalitia Domini Festa salutatus Mediolani Italiae Rex, coronam Imperialem anno insequenti 962 die 2. Februarii, sibi a Joanne Papa XII. impositam Romae obtinuit. Cum sese idem Pontifex suspectum redderet, collecta, ~~collecta~~ anno 963. Romana Synodo, eoque deposito, Leonem dictum VIII. substituit Otto Imperator. Episcoporum, qui interfuere, nomina scribuntur hoc modo: "Ab Italia pro Angelfredo Aquilejensi Patriarcha, quem in eadem urbe languor repente, ut fit, ortus arripuerat, Rodolfus Diaconus: Valbertus Mediolanensis, Petrus Ravennas.„

Inter Metropolitas Italiae tres primatum vides Aquilejensi Patriarchae adsertum; eundemque a Leone VIII. Pseudopontifice, et a Joanne XIII. legitimo Ecclesiae universae Capite confirmatum, dicemus numero insequenti III. At eadem in Synodo

post

post Imperatoris Ottonis epistolam ad Joannem XII. absentem, haec habentur verba: Cum haec Epistola in Sancta Synodo legeretur, advenerunt qui prius defuerant... ab Aemilia, et Liguria etc: ubi loco primo nominatur Aemilia, Ravennatis Metropolitae provincia; ane pro Scriptoris arbitrio, an alia de causa?

Vetustiora Monumenta refero. In Synodo Romana adversum haeresim Monothelitarum sub Agathone Papa anno 679. celebrata, quae extat Actione IV. Synodi VI. Constantinopolitanae III. Oecumenicae, subscribit primus ipse Agatho cum Episcopis Romanae Sedi immediate subjectis. Occurrit deinde Mansuetus Dei gratia Episcopus Sanctae Mediolanensis Ecclesiae, cum suffraganeis: post alios plures Agatho Episcopus Sanctae Ecclesiae Aquilejensis, suis item cum suffraganeis: ac demum Theodorus exiguus Episcopus Sanctae Ecclesiae Ravennatis. Quo tamen in loco videntur habita ordinationis ratione subscripsit Metropolitae: ac sane Mansuetus obtinuit sedem Mediolanensem anno 672

juxta Josephum Antonium Sassium: in Sedem Aquilejensem conscendit Agatho anno sequenti 673. ac solum anno 77. apud Ughellum Theodorus, aut Theodosius regere Ravennatem Ecclesiam coepit.

Alius conspicitur ordo in Synodo Romana, quam Palmorem vocant, anno 501. celebrata, nimirum provinciae Liguriae, et Aemiliae, ac Venetiarum: et alius in Praeceptione Theodorici Regis, quae ibidem legitur, scilicet Laurentii Mediolanensis, Marcellini Aquilejensis, et Petri Ravennatis. Priorem ordinem exhibent Italiae Clerici in Epistola ad Legatos Francorum in trium Capitulorum negotio anno 550. data, ubi Datius Mediolanensis ita loqui inducitur. Ecce ego, et pars omnium Sacerdotum.. Liguriae, Aemiliae, atque Venetiae. Non ita Sanctus Paulinus Aquilejensis in sacro Syllabo Francofurti anno 794. contra Felicem Urgellitanum. Venetiam namque numerat secundo loco: Ego Paulinus, (inquiens) ... cum collegis Fratribus et Consacerdotibus nostris, Liguriae, Austriae Hesperiae, (seu Venetiae,) et Aemiliae. Vide nostrus

Dissertationes Variae eruditionis Capite XXVIII.

Verus ordo servatur juxta trium Metropoleon originis antiquitatem. At paucos post annos in Synodo Mantuana anno 827. cuncta variatur ordo: Episcopis, qui convenerunt, numeratis provinciae Aemiliae, provinciae Liguriae, provinciae Venetiae.

Sessionis primatum sibi postea vendicasse Aquilejensis Patriarcha videtur colligiturque ex ordine subscriptionum in citata Romana Synodo anno 963. ab Ottone Imperatore congregata. Subscriptio est Hengelfredi Aquilejensis, Valperti Mediolanensis, et Petri Ravennatis. Sed subscriptionum ordinem ab antiquitate ordinationis desumi non posse videtur; cum Petri Ravennatis ordinatio praecedat juxta Ughellum, qui eam refert ad annum 923. aut 927. ordinatumque Valpertum Mediolanensem anno 953. statuat Saxius; ac vetusta documenta praesto non sint, quae Hengelfredi Aquilejensis regimen anterius ostendant. Sibi adserti hujusce Primatus ab Aquilejensibus Patriarchis, ejusdemque Rodoaldo successori confirma-

ti a Pseudo Leone VIII. causam affert ipsius Epistola ad eundem Rodoaldum apud Ughellum:" Ut omnibus pateat „Christianis, quanta caritate diligamus ob „amorem / B. Marci Evangelistae Pasto„ris, nostri Gloriosissimi Petri Aposto„lorum Principis discipuli, qui vestrae „praesedit Cathedrae, renovamus vobis „per praesens privilegium illud antiquum, „Sanctissimo Hermagorae B. Marci E„vangelistae successori a B. Petro con„traditum, verum peccatis nostris pro„merentibus a Paganorum saevitia con„crematum. Volumus scilicet, et Apo„stolica auctoritate jubemus, ut in„ter omnes Italiae Sedes, Sedes prima „post Romanam Aquilejensis, cum Deo „Auctore praeesse, habeatur ... Datum „in Sacratissima aede Petri Apostoli, „Idibus Decembris, anno Pontificatus „Leonis I. imperante Ottone anno II." In alio Apographo sic habetur: Scriptum per manum Stephani Notarii, et Scriniarii Regionarii Sanctae Sedis Apostolicae in mense Decembrio, indi-

ctione

TT

dictione septima. Et bene valete. Pontificatus Domini Leonis anno primo. Datum Idus Decembris per manus Georgii Primicerii, Sedis Apostolicae. Ita vero impune caneb antur fabulae aevo illo. Id unum pro vero, aut verisimili haberi potest, Aquilejam Civitatem fuisse primam, ubi prae caeteris Venetiae ac vicinarum Regionum civitatibus, Christianorum Ecclesia prius fundata fuerit. Vide inter Dissertationes Variae eruditionis Caput XIV. num. I et praecedentia.

III. Primus Rodaldi successoris annus innotescit, scilicet annus 963. ante idus Septembris. Adfuit ille Synodo Ravennati, quam Joannes Papa XIII. in causa disciplinae Ecclesiasticae anno 967 celebravit. In ejusdem Pontificis Diplomate dato eadem in Synodo, subscribentium Episcoporum ordo est ... Rodaldus Patriarcha Aquilejensis Ecclesiae,(+) Archiepiscopus. Inter Petrum, et Valpertum ordo servatus est pro ordinationis anti-

(+) Petrus S. Ravennatis Ecclesiae Archiepiscopus Walpertus S. Mediolanensis Ecclesiae Archiepiscopus .....

quitate, de qua egimus num. superio-
re. Primum locum obtinet Rodoaldus pro dignitate Patriarchali, qua potiebatur, proque Primatu inter omnes Italiae Ecclesias eidem vendicato a Pseudoleone VIII. confirmatoque a Joanne XIII. Atqui vero apud Joannem Dominicum Mansium in supplemento ad Concilia Tomo I. col. 1152. et seqq. affertur Joannis XIII. Bulla, quae tertia numeratur, data in Synodo Ravennate in Mense Decembri indictione XI. (inchoata a Septembri Mense anni 967.) ubi primus subscribit Petrus Ravennensis Ecclesiae Archiepiscopus, tum Rodaldus Patriarcha Aquilejensis.

Inter Episcopos Diplomati Joannis XIII. supra citato subscribentes legimus Arnaldum Tridentinum Episcopum. Hunc illum fuisse Antistitem censet Clarissimus Jo. Benedictus Gentilotti apud Ughellum Venetae editionis, quem Tridentinus cura ac studio Rodoaldi Patriarchae praefectum, docet Epistola inter Formatas a Mabillonio

editas in Musaeo Italico tomo I. Par
te II. pag. 240. Eam addere hoc loco
liceat." Virtutum omnium privilegio ful
„gorant Domno III Papiensis Eccle
„siae Venerando Episcopo, Rodaldus
„quamvis indignus Aquilejensis Cathe
„drae humilis Patriarcha, aeternae feli
„citatis gaudium, et praesentis vitae
„obsequia. Dum fratrum necessitatibus,
„ac dignis petitionibus quisquiam suffra
„gari studet, procul dubio divini com
„plet mandata praecepti. Quisquis tamen
„tanto acutius subiectorum curam gerere
„debet quanto se honoris culmine eminere
„cognoscit, atque in moderamine et insti
„tutis Sanctarum Ecclesiarum, non solum
„sua, sed etiam caeterorum religiosorum
„Fratrum consulta petere. Proinde vos
„latere nolumus, Tridentinum Clerum et
„plebem proprio manere privatum Pastore,
„bonae memoriae ill. confratre nostro
„Episcopo ab luce sublato. Nos autem
„Sanctorum Patrum instituta sectantes,
„collegimus ipsius Ecclesiae cribro cano
„nicae inquisitionis excepimus, si

„forte aliquis hinc idoneus officio reperi-
„ri valeret: quod non invenientes, peti-
„torias litteras Paternitati vestrae mit-
„tere decrevimus, quo nobis ex gremio
„vestrae Ecclesiae ill. Sacerdotem ad hu-
„jus honoris infulas promovendum
„mittere non differatis. Quem non so-
„lum relatu aliorum, sed collatio-
„ne propria cognoscimus morum
„probitate pollentem, litteratoria doctri-
„na expolitum, sed etiam cuncta-
„rum virtutum culmine renitentem:
„quem ad votum Cleri et populi
„instanter poscimus consecrandum.„

Sapiensem regendam Ecclesiam ad-
sumpsit Petrus anno 966. ejusque
Praecessor immediatus fuit Litefre-
dus hujus nominis II juxta fi-
dem Ughelli in tabulis Sapiensibus: sed
hanc Chronographiam Ughellianam corrigit
Faustus Antonius Marroni in Com-
mentario de Ecclesia et Episcopis Sa-
piensibus, ubi ex Documento a Mabil-
lonio relato in Annalibus Benedi-
ctinis Libro XLVI. num. C dato anno
967

967 opeste innotescit, hoc adhuc anno
inter vivos fuisse Litefredum. Eodem
etiam anno 967 ut observatum est,
in Tridentina Catedra jam sedebat
Arnoldus.... An ergo istum Tridenti-
nis ante annum 967, aut eodem anno
ineunte praefecerit Rodoaldus, litte-
rasque dederit ad Litefredum; an Arnol-
di successorem ordinaverit, scripseritque
ad Petrum Papiensem." Apud Ughellum
in Tabulis Tridentinis a laudato Genti-
lotto correctis, et, illustratis haec
habentur: Arnoldus interfuit Synodo
„ Ravennatensi, anno 967 (post Pascha ce-
„ lebratae).. Arimundus Episcopus Tridenti-
„ nus erat anno 971. quo in Monasterio
„ Sanctae Mariae de Organo cum Patriar-
„ cha Aquilejensi Rodoaldo sedit judex...
„ Documentum legitur apud Muratorium
„ in Antiquitatibus Estensibus Tomo I. pag
„ 152„ Haec ita sese si habeant, an
Arnaldus, an Arimundus fuerit Tri-
dentinis datus Episcopus Rodoaldo Pa-
triarcha, nondum innotescit. Atqui vero
observatione dignissimum est in citato -

apud Muratorium documento legi quidem
inter judices Arimundum Episcopum Triden-
tinae Ecclesiae: sed etiam legi inter sub-
scriptiones Arnaldum humilem Episcopum,
utique Tridentinum. Qua de re dubium
nullum ne incidat, judices intra documen-
tum enunciatos confer cum iis, qui documenta
subscripsere. Illi sunt: "Radaldus Pa-
"triarcha, Gandulfus comes istius Comita-
"to (Veronensi,) Raginbaldus comes,
"Dominus Milo Episcopus (Veronae,) Gausli-
"nus Episcopus Patavinae Ecclesiae, Ari-
"mundus Episcopus Tridentinae Ecclesiae,
"Johannes Episcopus Belunensis Ecclesiae,
"Rodulfus Episcopus Vicentinae Eccle-
"siae." Sunt vero isti: "Ego Rodaldus
"Patriarcha missus... Gandulfus comes...
"Arnaldus humilis Episcopus, Raimbal-
"dus comes, Johannes Episcopus, Ro-
"dulfus Episcopus, Gauslinus Episcopus."
Patet subscribentes eosdem esse cum
judicibus enunciatis: qui ergo inter judices
appellatur Arimundus, idem est cum
Arnaldo subscribente: ejusdemque Episco-
pi duo fuerint nomina pro more fre-

quentissimo. Certo jam colligi posse videtur, Arnaldum et gremio Papiensis Ecclesiae selectum, Tridentinis ab Aquilejensi Patriarcha Rodoaldo datum fuisse Episcopum et pastorem.

Ad votum Cleri, et populi electionem Tridentini hujusce Episcopi consecrationemque peractam esse, legimus in Epistola Rodoaldi. Mentio nulla comprovincialium Episcoporum. Jam enim in more positum erat, adnotante Thomassino Parte II. Libro II. Capite X. ut Episcopi comprovinciales non nisi sese ad electionem Metropolitani convolarent. Ipse Rodoaldus pro ea, qua potiebantur hoc adhuc aevo Metropolitae auctoritate praecipuas in eodem habuisse partes electione videtur: ipsiusque electi, et confirmati consecrationem sibi vendicabat. Sed hac etiam aetate, (laudat. Thomassini libro citato Capite XXX. animadversio est.) non raro Episcoporum electionibus, peculiares rerum locorumque ac temporum ob causas, Apostolica sedes, interveniebat: quibus ex initiis ea profecta sunt incrementa, ut earum tandem confirmatio

ab ejusdem Sedis Apostolicae examine, et assensu pendere debeat.

IV. Beneficia plura, ac diplomata Rodoaldo Patriarchae collata ab Ottone I Imperatore recensuimus in Monumentis Capite LII. Diplomatis ab eodem Augusto dati addo summam, quam in Schedis Mss. vidi: "confirmari scilicet eidem Patriarchae „quaecumque tenet, cum Episcopatu Concor„diensi, et Abbatia de Sexto, et aliis Mo„nasteriis, plebibus, castellis, terris morientium „sine heredum successione. Anno 972. Indi„ctione XV. Actum Papiae.„ Monumentis Capite citato num. VIII diploma extat, quo Rodoaldi arbitrio Sextensis Abbatia subjicitur.

Addo alterum, quo Aquilejensis Ecclesiae bona omnia, ac Patriarcharum privilegia asseruntur; fitque Rodoaldo facultas, ut praesidium ex suis regiis litteris, si qua contingeret veterum chartarum jactura, repetere possit ad propria tuenda jura.

„In nomine Sanctae individuaeque Trinita977. 25 luglio. Pavia. „tis. Otto divina favente Clementia Im„perator Augustus. Si fidelium nostrorum petitionibus

„petitionibus assensum praebemus, atque
„Locis divinis cultibus mancipatis praesen-
„tis futuraeque prosperitatis opportuna bene-
„ficia largimur, et aeternis ac temporalibus prae-
„miis inde ditari credimus. Quocirca omnium
„Sancte Dei Ecclesie Fidelium nostrorum, pre-
„sentium scilicet ac futurorum, noverit uni-
„versitas: Deodoricum, (seu Theodoricum,)
„Ven. Antistitem Metensis Sancte Ecclesiae,
„nostraque ex progenie ortum, nostre celsi-
„tudinis excellentiam postulasse; quatenus
„pro Dei amore, nostrique imperii salute,
„Sancte Aquilegensi Ecclesie in honore San-
„cte Marie dicate, cui praeesse videtur
„Rodaldus insignis Patriarcha, omnes suas
„res et proprietates quoquomodo illi ju-
„ste pertinentes, nostre authoritatis pagina
„confirmare, et corroborare dignaremur.
„Cujus dignis precibus moti, atque ipsius
„Rodaldi Sanctissimi Patriarche fidelitatem
„considerantes, interventu ac petitione ejusdem
„Deodorici nostri dilectissimi propinqui, prout
„juste, et legaliter possumus etc.„ quae
„sequuntur ipsissima habentur omnia in
simili Diplomate Ottonis III. quo in Joanne

„Patriarcha successore integrum dabimus. Si-
„gnum Domini Othonis + Imperatoris serenis-
„simi Augusti. Petrus Cancellarius ad vicem
„Tiberii Episcopi, et Archicancellarii reco-
„gnovi, et scripsi. Datum VIII. Kal. Augu-
„sti; anno Dominicae Incarnationis DCCCCLXXVII.
„Imperii vero Domini Othonis XI. item Othonis..
Indictione XV. Actum civitate Papia feliciter.„

De Deodorico, seu Teodorico, qui Othonis I propinquus appellatur, haec habentur Tomo I. de l'Histoire Ecclesiastique d'Allemagne etc. Bruxelles, typis edito anno 1724. pag. 232. (XLV.) Thiery, proent de l'Empereur Othon. Metis sedere coepit post annum 966. mortemque obiit anno 983. Indictio XV. et annus imperii decimus primus, ab ineunte Februario anni 962 ductus, quo Romae coronam Imperialem accepit Otto, vitium patefaciunt anni Incarnationis 977. Sed annum repone 972. Similis occurrit chronotaxis in Diplomate Bullarii Casinensis, quod Petrus ad vicem Huberti Episcopi, et Archicancellarii recognovit: datumque legitur VIII. Kal. Mensis Augusti; anno Dominicae Incarnationis DCCCCLXXII. impe

rii vero Domini Ottonis XI Indictione XIV.
Actum Mediolani. quo ex loco nomen Tibe-
rii Archicancellarii corrige, ac Hubertum
substitue. Expende vero, Diplomata duo
acta eodem die diversis in locis, Mediolani,
et Papiae. Sanctum Pascha, quod hoc
anno contigit die 7 Aprilis, Romae
celebravit Otto Imperator. Inde discessit
ex urbe, in Germaniam remigraturus, inque
Regni Italici praecipuas urbes lustraverit.
V. Operae pretium puto, Doctissimi Bes-
selii Abbatis Gotwicensis et Bernardi
a Mallinckrot animadversiones addere,
spectantes ad Archicancellarios qui memoran-
tur in Diplomatibus, ut nostris quoque
Aquilejensibus documentis lux accedat
splendidior; illudque praeterea innotescat,
an Aquileja, et Aquilejensia negotia ad
Moguntinum Episcopum Archicancella-
rium aut Archicancellariatum Germa-
niae pertinerent, an ad Coloniensem Ita-
liae Archicancellarium. Jam itaque primum
animadverto, Archicancellarios non vero dictos
etiam Archicapellanos: id autem Diplo-
mata docent, quod sane officium,

vagum antea inconstans, a Willelmo Moguntino, qui sedem tenuit post annum 954. non expressa lege, sed imperii consuetudine, ad successores continua serie propagatum est. Non solum in Germania Moguntini Praesules, verum etiam in Italia, aliisque regionibus munus istud obiere. Plura nihilominus Ottoniana Diplomata occurrunt, quae recognoscuntur ab Italicis Archicancellariis, cujusmodi nonnulla in Monumentis nostris prolata sunt, et hoc etiam loco damus, dabimusque: scilicet absente fortasse, impeditoque Moguntino.

In Diplomatibus ad res Italicas pertinentibus Archicancellarii frequentius adhibentur Archiepiscopi Colonienses: quo tamen Italos etiam Episcopos non raro functos officio, notum compertumque. At munus ipsum praecipuo nomine pertinebat ad Moguntinos: eodemque fungebantur ipsi, cum praesertim in Germania pertractabantur negotia Italiae.

Innovatum quidpiam fuit sub Friderico II Imperatore. Tum scilicet in Colo-

nien-

niensi Cathedra perpetua quasi successione Italicus Archicancellariatus constabilitus: tum etiam ad hujusce muneris terminos, finesque assignandos, titulum Italici Regni adjecerunt Colonienses, titulumque Germaniae Moguntini. Haec praestantissimo suo in opere sparsim docet Abbas Gotwicensis, ut hisce documentis consona sunt Aquilejensia Diplomata. Sed eodem etiam tempore tertius additus est Archicancellariatus Burgundicus, seu Arelatensis, occasione data inite a Friderico I. matrimonii cum Beatrice Burgundicarum ditionum herede.

Bernardus a Mallinckrot in opere de Archicancellariis pag. 55 Aquilejam, tametsi Italiae civitatem, intra Germanici tamen Archicancellariatus fines reponi convenisse putat. Deinde arbitratur ille ex subscriptione Diplomatis, a Friderico II Dati Aquilejae: quod Sifridus Ratisbonensis vice Sifridi Archiepiscopi Moguntini in Germania Archicancellarii recognovit. Simile memoramus alterum ejusdem Friderici II. diplo=

no, Utini datum anno 1232. quod vice ipsius Sifridi Moguntini Archiepiscopi et totius Germaniae Archicancellarii recognovit Ekbertus Babenbergensis.

Verum enim vero quod putat Mallinckrodius, allata non evincunt diplomata. Ac 1. frequentiora sunt ab Archiepiscopo Coloniensi, vel ejus vice ab Italiae Episcopis recognita, quae Patriarchae Aquilejensis negotia spectant. 2. Inter Principes Italiae memoratum legimus Aquilejensem Patriarcham in Diplomate Philippi Regis ad Wolcherum anno 1206 dato. 3. In hisce diplomatibus, quae apponuntur, tametsi Datis actisque Aquilejae, et Utini, de rebus agitur germanicis, ut in nostris Monumentis observatum est. 4. Ad Aquilejensia negotia quod attinet, modo recognoscit diplomata Moguntinus, modo Coloniensis; ac ille Germaniae Archicancellarius appellatur, et iste Italici Regni; quae rursum verba in aliis desiderantur. 5. Rara occurrunt exempla in Diplomatibus, quae ad Ecclesias, et Episcopos pertinent aliorum Italiae civitatum; quas

dixerit nemo, intra fines Germanici Archicancellariatus numeratos fuisse.

Exempla proferre nonnulla liceat. Apud Ughellum in Comensibus extant Friderici I diploma, datum apud Bamberg anno 1153. Inditione I recognitum ab Arnoldo Cancellario vice Maguntini.(+) In Tabulis Bergomensibus prostat Friderici I. diploma datum Wirceburg anno 1156 Inditione IV. quod a Regenaldo Cancellario recognitum legitur vice Arnoldi Maguntini Archiepiscopi, et Archicancellarii. Diplomata sunt haec ad res Italicas pertinentia, a Maguntino tamen Archicancellario recognita.

Item in Veronensibus apud Ughellum occurrit Friderici diploma, datum in Campo, qui vocatur Calzeny anno 1154. Inditione II. recognitumque ab Arnoldo Coloniensi Archiepiscopo, et Italici Regni Archicancellario. Datum etiam apud Montemsilicem anno 1184. Inditio III. secundo Idus Novembris recensent diploma laudatus Ughellus ad Cenetensem Episcopum, quod

(+) Archiepiscopi et Archicancellarii. Aliud item ejusdem Imperatoris datum Papiae anno 1163. Inditione XI. ab eodem recognitum Cancellario Arnoldo vice Maguntini. In .....

recognovit Gotifredus imperialis aulae Cancellarius, vice Philippi Coloniensis Archiepiscopi, Italiae Archicancellarii. Memoro tandem Othonis IV. diploma, quod datum legitur anno 1210. Indictione XIII. ad Antistitem Vicentinum, recognitumque fuit a Conrado Spirensi Episcopo imperialis aulae Cancellario vice Domini Frederici Coloniensis Archiepiscopi, et totius Italiae Cancellarii. Haec satis evincunt, non ita Archicancellariatus munera distincta fuisse, ut Moguntinus Archiepiscopus haud unquam diplomata recognoverit, sive in Italia, sive extra Italiam, quae ad Episcopos italos elata sunt, pertineantque ad res Italicas.

Ad Aquilejensia diplomata quod attinet, occurrunt duo apud Ughellum in Editione Veneta. Utrumque datum est a Friderico I. imperatore ad Vodalricum Patriarcham, hujus nominis II. Primum legitur actum anno 1177 Indictione X. datumque in Territorio Venetico apud Monasterium Sanctae Trinitatis, recognitumque a Gotfredo cancellario vice Philippi

Coloniensis

Coloniensis Archiepiscopi, et Italiae Regni Archicancellarii. Alterum actum est anno 1180. Indictione XIII. datumque Wirceburg et recognitum a Gothifredo Cancellario, (vice) ... Maguntinensis Sedis Archiepiscopi, et Germaniae Cancellarii, (Archicancellarii.) Sedem hoc tempore Moguntinam tenebat Christianus. Jam constat ab utroque Archicancellario recognita fuisse Diplomata Aquilejensibus Patriarchis concessa ab Imperatoribus.

Loca digna sunt animadversione, in quibus Diplomata duo praedicta data fuere. Primum, ab Archiepiscopo Coloniensi recognitum, in Territorio Venetiano: alterum quod Maguntinus recognovit, in urbe Wirceburg in Germania. Hinc fortasse locum habeat Mallinckrotii animadversio apud laudatum Abbatem Gotwicensem in Friderico I ingrediens: Post erectum Archicancellariorum Triumvirale collegium, non ex negotiorum qualitate, sed ex sola Caesareae demorationis differentia deinceps dependisse, cujusnam de Tribus Archicancellariis, recognitionis Diplomatum partes essent. Hanc vero

rejicit Regulam Gotwicensis Abbas: 1. quod generalis haec assertio infirmo robore nixa est. 2. propterea quia sub Friderico I. et successoribus ejus plurima in contrarium exempla prostant: quod negotia nimirum Italica, in Germania tractata et expedita, non a Germaniae, sed ab Italiae Archicancellario subscripta fuerint. Id enim constat v. g. ex Diplomate Investiturae de anno 1165 concesso Pisanis apud Lunigium Tomo I codicis Diplom. Ital. Capite III. pag. 1058. Licet enim praedictae litterae in Regali curte Franckfurt concessae sint; cum tamen in eisdem de Italicis tractatum fuerit negotiis, easdem non Germaniae, sed Italiae Archicancellarius, Rainaldus Coloniensis Archiepiscopus, subscripsit. At fatetur demum laudatus doctissimus Abbas, Mallinckrodii regulam in pluribus casibus obtinere.

Hisce permotus argumentis ferme pro certo habeo, Friderici II Diplomata, data Aquilejae et Utini, quae a Mallinckrodio opponuntur, eademque recognita a Moguntino Archiepiscopo, minime evincere eadem

loca habita fuisse veluti intra fines Archicancellariatus Germanici contenta. Ut ea recognosceret suique firmaret subscriptione idem Moguntinus, conditio effecit rerum Germanicarum, de quibus actum est. Bulla scilicet condita fuit pro libertate Principum S. R. I. Vide Monumenta Aquileiensia Capite LXX num. VII. qua de re mihi sursum agendum erit in Bertholdo Patriarcha. Adnoto demum, generali a Mallinckrotio constitutae regulae adversari sopracitatum Friderici I diploma ad Episcopum Comensem, datum Papiae anno 1163. ac nihilominus ab Archiepiscopo Moguntino recognitum. Haec satis.

Caput IV

Monumenta Parentina de consecratione Parentinae Ecclesiae a Rodoaldo Patriarcha celebrata enormiter deformata in notis chronicis, an emendari queant, ut rerum enunciatarum veritas constet. Eadem Ecclesia ab Ottone I. Imperatore non fuit constructa sed dotata, ejusque propterea consecratio hocce jure ab imperatore postulata: peractae consecrationis ritus. Ecclesiarum

quae longissimo post earum aedificationem tempore consecratae fuerunt, exempla. Quis ille Euphasius Episcopus, qui Templum Parentinum aedificavit: ad octavum seculum pertinere videtur, Constantino Copronimo imperante. Animadversiones, queis nonnullae explanantur difficultates. Ratherii Episcopi Veronensis fata, et exilium; qui Parentinae Ecclesiae consecrationi interfuisse dicitur itemque Milonis in eadem Cathedra sedentis acta. Epigraphe baptismalis ejusdem Ecclesiae Parentinae illustrata: iterumque agitur de Ecclesia ab Eufrasio aedificata.

I. Monumenta, quae voco Parentina, de consecratione Parentinae Ecclesiae a Rodoaldo Patriarcha peracta, jubente Joanne Romano Pontifice ad vota Ottonis I. Imperatoris, diligentiore examine versanda sunt. Joannis Episcopi servi Servorum Dei litterae prosecuntur ad Rodoaldum Patriarcham Aquilejensem. Narrat ipse, suam ad praesentiam accessisse Othonem Romanorum Imperatorem, ac postulasse, ut ipse vel alius de ipsius mandato Parentinum accederet, Ecclesiamque loci quam idem Otto dotaverat, cum aliis sibi adiunctis

Archiepiscopis

Archiepiscopis, et Episcopis consecraret. Datae litterae leguntur Romae XII. Kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno primo. Epistolae haec adiecta verba apud Ughellum edit. Ven. tomo X. in Addendis, et corrigendis legimus: Consecrata fuit praedicta Ecclesia anno Domini 961. die octava Madii, tempore Domini Othonis primi Romanorum Imperatoris. Notitia sequitur in tabulis Parentinis Tomo V. quae peractae consecrationis solemnem functionem refert. Ioannes Papa XII. numeratur. Praeter Adamum Episcopum Parentinum recensetur undecim Episcopi, qui interfuere, hoc ordine: Polensis, Tergestinus, Petenensis, Civitatis novae, Concordiensis, Brixiensis, Feltrensis, Vicentinus, Tarvisinus, Veronensis, et Patavinus.

Quid vero? Sphalmata plura sunt, quae nequaquam ingerunt suspicionem fictionis, ac falsitatis. Annus aerae vulgaris 961. et annus primus Ioannis Papae XII itemque Rodoaldo eo anno Praepulatus Aquilejensis, ac Imperium

Ottonis primi, nullo conciliari modo possunt. Aquilejensia nostra monumenta consule Capite XLII. num. VI. In eisdem Monumentis conjectabam, Joannem Papam numerandum esse hujus nominis XIII et annum Christi 967 substituendum: qua facta emendatione, ac etiam Joannis anno I in secundum mutato, in concordiam redigi omnia, sibique constare videntur.

Inthronizatum, coronatumque Joannem XIII. anno 965. die prima mensis octobris, conveniunt scriptores. At Romanis rebellibus Roma statim expulsus, abiit exul in Campaniam. Post decem et amplius menses Romam revertitur, suam in sedem restitutus. Haec anno 966. ad finem vergente contigerant. Romam etiam eodem tempore advenit Otto imperator: ibique Natale Domini celebravit. An ergo anno primo ejusdem Joannis XIII. circa finem, puta Septembri Mense, de Parentinae Ecclesiae conservatione cum ipso egerit Otto, ac vere Joannes dixerit, suam ad praesentiam accepisse In-

peratorem? Repugnat obitus XII. Kalendas Aprilis, cum Romae nec Joannes adesset, nec Imperator. An primus Pontificatus Joannis annus numeratus fuerit ab ejus Romam reditu in sedem suam anno 966. ad finem vergente? Difficultas hoc modo evanesceret omnis. Cur etiam in anno primo Pontificatus mendum non cubet, ac reponi debeat annus secundus? Ita cohaerent omnia.

In urbe Roma moram cum traheret imperator, sumpsit vindictam de Romanis rebellibus, anno scilicet 967. Synodo Romanae interfuit Januario mense celebratae quam hactenus incognitam in lucem prodit Muratorius ex Diplomate Ottonis I. imperatoris, quod datum est III idus Januarias, anno Dominicae Incarnationis 967... Indictione X. et actum Romae: ubi haec habentur, "Georgius... Abbas Monasterii (Sublacensis)... venit in gremium Basilicae Sancti Petri Apostolorum Principis, ubi cum Domino Joanne XIII. Papa, Sancta Synodo pro utilitate ejusdem Ecclesiae, et venerabilium

locorum interesamus, circum sedentibus cum Ravennate Archiepiscopo plurimis Episcopis ex Romano Territorio, et Italiae etc.,,(1) Cum Ravennam profecti sunt Pontifex, et imperator: Ibique in Synodo congregatae ~~congregata~~ datum a Joanne Papa XIII. Diploma, quod in collectione Conciliorum extat, VII. Kal. Maii ... Indictione decima. Continuator Reginonis ad hunc annum 967. sic ait. (Imperator) Ravennam adiit, ibique Pascha celebrans cum Domino Joanne Papa plurimos ibi ex Italia, et Romania Episcopos coadunavit, et habita Synodo etc. Sanctum Pascha hoc anno die 31 Mensis Martii celebratum est. Opportunissimum jam patet tempus, quo Imperator Otto accedere potuerit ad praesentiam Pontificis, deque consecratione Parentinae Ecclesiae cum ipso tractare et quidem in urbe Roma. Sacram istam functionem Rodaldo Patriarchae, qui Ravennatensi Synodo interfuit, demandaverit idem Pontifex litteris datis XII. Kal. Aprilis, idest die 22. Martii, antequam Roma discederet

ad Synodum

(1) Vide Muratorium De antiq. Ital. Tomo V. Dissert. LXV. col. 465. et Annales Italiae ad ann. 967. Jum ...

ad Synodum Ravennatensem. Haec agebatur VII. Kal. Maii, seu die 25 Aprilis. Mandatis Pontificiis obtemperaverit Rodoaldus, Parentium petierit multis cum Episcopis, ac simul cum ipsis pronove Parentinae Ecclesiae consecrationem peregerit die 8. Maii, nempe Feria IV. in Vigilia Ascensionis Domini, eo anno 967 quo Pascha die 31. Martii celebrarunt fideles. Suo demum cum defunctus munere fuit Rodoaldus, ex Istria solverit, ac Ravennam transfretaverit, ubi Diploma Ottonis I dato VII Kal. Decembris, in Monasterio Sancti Severi in Classe, eodem anno 967 Indictione XI. a Septembri Mense numerata, subscriptum legimus Tomo I. Annalium Camaldulensium typis edito Venetiis anno 1755 in Appendice num. XXIX.

II. Monumenta haec Parentina, chronicarum notarum vitiis, quae in Apographis, maximeque in Apographorum exemplis frequentius occurrunt, solidis conjecturis expurgata, offerunt nihil quod aliis Monumentis historicis, moribusque ejus aevi

non conveniat apprime. Animadversione dignissima sunt Joannis Papae XIII. verba in Litteris ad Rodoaldum: Accedens ad praesentiam nostram Otho Romanorum Imperator humiliter postulavit, quod cum ipse Parentii Ecclesiam dotavisset... deberemus eamdem Ecclesiam consecrare, aut auctoritate Apostolica committere ipsam Ecclesiam Parentinam conservandam. Animadverte, Ecclesiam Parentinam ab Ottone Imperatore dotatam dici, non aedificatam. Hinc fallitur Ughellius, qui eamdem ab Augusto aedificatam refert: abeuntque in auras, quae vulgo de maritimo Othonis Italiam versus itinere, deque tempestate oborta, Deiparaeque apparitione feruntur ac inde excogitatae de sumpto proposito, aut voto Parentinam Ecclesiam, aliasque aedificandi, sonorae fabellae.

Apud Martenium Libro III. de Antiquis Ecclesiae Ritibus Capite XIII. num. XVI. verba inducuntur Concilii Bracarensis III. Capite V. Unusquisque Episcoporum meminerit, ut non prius dedicet Ecclesiam, aut Basilicam, nisi antea dotem

Basilicae, et obsequium ipsius per donatio-
nem Chartulae confirmatum accipiat. Eadem,
aut paria verba reperiuntur in Concilio Wor-
matiensi anno 868. aliisque in Synodis, ac Sta-
tutis ecclesiasticis. Hinc vero Otto Imperator
certiorem de dote abs se Parentinae Ecclesiae
adsignata Joannem Pontificem facit, atque
hunc dedicationem ejus exposcit. Ecclesiam illam
dotis indigam exhibent Rodoaldi Patriarchae
Tabulae, scriptae anno 965. aut insequentes, ut
habet Apographum in Tabulario Parentino,
quod oculis nostris vidimus, ubi Parentina Eccle-
sia dicitur inopia, et calamitate oppressa.
Hac de causa ipse Rodoaldus Adamo Parenti-
no jurisdictionem, qua ille potiebatur in
castrum Rubinum, aut Rubignum, inde-
que proficiscentes utilitates elargitur. Castrum
ipsum Rubiniense ibidem dicitur a nefandis
Sclavis, et duris barbaris destructum, quos
etiam Ecclesiae Parentinae bona depopulatos
esse dubium nullum. Quaenam dos, quae
bona, quae privilegia praedictae Ecclesiae ab
Ottone I. Imperatore concessa, et adsignata
fuerint, Diplomata desiderantur quae doceant.
Attamen in Diplomate Ottonis II. apud

citatum Ughellum legimus, "Adamo Episco
„po confirmato ab Imperatore fuisse prae
„dia nominatim Montonar, Rosarium, Sigri
„gnanum, Tussim ... Castrum Sivinum et Mede
„lanum quod a Regibus seu ab Ugone largitum
„est, et Rubigmine quantum ad Episcopa=
„tum, (aut Dioecesanam jurisdictionem,) duo
„Castella, et villas, (aliaque) a nostris An=
„tecessoribus donata.„ Cur inter haec munifi=
ca non continentur dona Othonis S. Augu=
sti?

Optabat ergo idem Otto, ut Summus ipse Pontifex dedicaret sacravitque Ecclesiam Parentinam: sive plenam, aut Patriarchalem ejus potestatem spectaret, sive amplissimum Sacrae functionis splendorem ex ipsius Pontificis consecratoris majestate. At Ecclesiae do Metropolitano, et Patriarchae munus istud dedicationis demandatum. Edmundus Martenius Libro II. et Capite XIII. citatis de Antiquis Ecclesiae Ritibus num. VI. ad=siotat, sibi in Italia Episcopos Dioecesanos non adjudicasse Ecclesiarum dedicationem quinto, et sexto seculo, nisi impetrata prius a Summo Pontifice potestate. Quam

rem

rem ut confirmet allegat Epistolam nonam Gelasii Papae ad Episcopos per Lucaniam, Brutios, et Siciliam, et epistolam XLV. Sancti Gregorii Magni Libro VI. in editione Parisiensi Auctorum Sammarthanorum ad Leontium Episcopum Ariminensem. Tenuis enim vero in his Italiae Provinciis, quae decem numerantur, ac Urbis Vicario olim parebant, peculiaris erat, videlicet Metropolitana Romanorum Pontificum auctoritas, et solitudo, quae ad alias septem Vicario Italiae obnoxias provincias non extendebatur, ubi tres florebant erectae Metropoles Ecclesiasticae, Mediolanensis, Aquilejensis, et Ravennas. Consule Monumenta vestra Capite XIX. et inter Dissertationes Variae Eruditionis Caput XXI. Hocce igitur ex jure minime fuit Rodoaldo Patriarchae demandatum a Joanne Pontifice munus Parentinam Ecclesiam consecrandi. Adnotat vero Josephus Catalanus in Pontificali Romano Tomo II. titulo II. de Ecclesiae dedicatione num. XVIII. Novum et insolens videri non debere, quod Papa pro sua in universam Ecclesiam potestate possit aliorum Episcoporum

Basilicas dedicare; ipsisque etiam interdictum esse, ne sine Apostolicae Sedis permissu Ecclesias in Dioecesibus suis dedicent. Quod ut evincat, citata inducit Gelasii, et Gregorii Magni loca; quae id ut evincant, vim non habere superius animadvertimus. Parentinam Ecclesiam, qua de agimus, consecrari a Summo Pontifice Joanne expostulabat Otto Imperator. Id agere sine dubio pro sua amplissima potestate poterat Pontifex. Id vero ut a Rodoaldo Patriarcha et Metropolita ageretur, demandavit illi. Siquidem ex litteris Montani Archiepiscopi Toletani, quae extant in calce Concilii Toletani II. anno 531. celebrati constat, Dioecesanos Episcopos olim sine sui Metropolitae licentia Ecclesias dedicare non potuisse. Rodoaldi igitur Metropolitae ac Patriarchae auctoritati addita est Joannis Papae XIII. auctoritas, et commissio, ut hac etiam ex parte splendidior foret Parentinae Ecclesiae dedicatio, quam pro dote assignata postulabat Otto Imperator.

Metropolitam suum Parentinum comitati sunt Episcopi decem comprovinciales,

ac etiam Herzeuy vel potius Autoniuy extra provinciam Episcopus Brixiensis. Mos enim ferebat, ut Episcopi plures ad Ecclesiae dedicationem evocarentur, ac sacrae functioni adsistere non solum ut spectatores ac testes, sed ut Coadiutores, et Ministri. Laudatum Martenium con-sule loco citato. Ex ea vero Brixiensis Epi-scopi praesentia haud ego collegerim, Bri-xianam Ecclesiam per haec tempora suffra-ganeam Aquilejensis Metropoleos fuisse. Tem-pli Aquilejensis a Popone Patriarcha ae-dificati, amplissimaeque donationi Sacris Mi-nistris factae adfuit etiam Wodarius Brixianus Episcopus: evocatus nempe, in-vitatusque, utpote vicinus Antistes, ad augendum Episcoporum numerum, quo so-lemnior ac splendidior redderetur Sacra fun-ctio. Insigne sequioris temporis exemplum praesto est consecrationis Ecclesiae in Opi-do Ventioni in Forojuliensi provincia a Bertrando Patriarcha perectae, quam sua praesentia honestarunt Comprovinciales tres Episcopi Concordiensis Emonensis Parentinus, et alii exteri sex Petrus

Archiepiscopus Nazarenus, Andreas Caprolanus, Joannes Pauruen. Marcus Domocensis, Augustinus Pellonensis, Petrus Lesinensis. Fuerint ipsi negotiorum causa Venetiis, quos ipsi Bertrando facile fuit evocare.

Haec Ventimensis consecratio acta est anno Christi 1338. Indictione VI. die 2. Augusti, Feria VI. Littera Dominicali G F. Templi etiam Aquilejensis dedicatio ad annum pertinet 1031, diemque 3. Idus Julii, idest diem 13. Littera Dominicali C. adeoque Feriam III. Mirum ergo non fuerit, Parentinam Ecclesiam anno 967. die 8. Maii Feria IV. dedicatum fuisse, ut superius adnotavimus. Innocentius Papa III in Caput Cum II. II. De Consecratione Ecclesiae ab Episcopo Campostellano consultus, respondit: Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod in Dioecesi tua licet tibi Ecclesiis dedicationem imponere, tam diebus Dominicis, quam privatis. Josephus Catalanus in Pontificali Romano commentariis illustrato Tomo II. De Ecclesiae dedicatione §. I° num. II observat:"

observat:" nihil in Priscis Pontificalibus
„praescriptum inveniri ut Ecclesiae dedi-
„catio diebus Dominicis, vel in Sanctorum
„solemnitatibus celebretur: ac praeterea apud
„Scriptores Ecclesiasticos, Matthaeum Parisium,
„aliosque complures indifferenter habitas Ba-
„silicarum consecrationes reperiri„ Hinc
„Rubrica est Romani Pontificalis: Eccle-
„siarum consecratio, quamvis omni die
„de jure fieri possit, decentius tamen
„in Dominicis diebus, vel Sanctorum so-
„lemnitatibus fit.

Superest in Parentinis Monumentis In-
dulgentiarum commemoratio, quas tum Joan-
nes XIII. tum Rodoaldus Patriarcha, et E-
piscopi comites, pro sua potestate largiun-
tur. Hac de re nos egimus in Monumentis
nostris loco citato. Decuit vero, ut Sacrum
Thesaurum tum Summus Pontifex, qui
Ecclesiae consecrationem celebrandam demandavit,
tum caeteri Episcopi consecratores fidelibus
erogarent. . . .

III. Quisnam vero fuerit, qui Parenti-
num Templum aedificaverit? Apud Ughel-
lum non alia ejusdem Templi aedificatio

innotescit, nisi quae ad Euphrasium Episcopum Parentinum refertur. In Praefatione ad Episcopos Parentinos in Veneta Italiae Sacrae editione Carmina legimus, quae sequuntur:

„ Providus, et fidei fervens ardore, Sacerdos
„ Eufrasius Sancta praecessit mente ruinam
„ labentes, melius sedituras destruit aedes.
„ Fundamenta locans, erexit culmina Templi,
„ Quae cernis nuper vario fulgere metallo
„ Perficiens, coeptum decoravit munere magno,
„ Ecclesiam vocitans signavit nomine Christi.

Antiquius jam extabat Templum, quod ruinam minabatur. Novum illud substituit Eufrasius, ac sane adhibitis Templi prioris ruderibus. Sacerdotis nomine Episcopum denotari, pluribus confirmat exemplis Ducangius in Glossario. Carmina postrema duo indicare solum videntur simplicem Ecclesiae aedificatae benedictionem, non ejus dedicationem solemnem. Pictura supra carmina in apside Templi visitur, musivo opere elaborata. In medio duos inter Angelos apparet Virgo Deipara cum Filio Jesu Christo. Ad laevam partem praecedit Sanctus Maurus radiis or

natus. Sequitur Eufrasius Episcopus, qui Templi aedificium manutenet. Hunc sequitur parvulus Clericus cum litteris Eufrasius Filius Arc. Et hunc denique sequitur Claudius Archidiaconus. Clericus ille parvulus inscribitur, Eufrasius Arc. An filius Archidiaconi, [scilicet de Baptismo, vel alia simili de causa?] Caelaturam publicis juris anno 1763. fecit Gaspar de Nigris Episcopus Parentinus.

In Tabulis Episcoporum Parentii in Veneta Italiae Sacrae editione Eufrasius Episcopus recensetur, qui saeculis duobus antecedit Templi Parentini solemnem dedicationem, qua de agimus. An tam diuturna Ecclesiae, quam Eufrasius aedificaverit, admitti queat dilatio consecrationis? In Concilio Londinensi anni 1237. apud laudatum Catalanum loco citato num. XXVIII. haec habentur Capite II de Ecclesiarum dedicatione: Multas invenimus Ecclesias, et etiam Cathedrales, quae licet sint ab antiquo constructae, nondum tamen sunt consecratae Oleo Sanctificationis. Ad rem haec verba faciunt Guyeti in Heortologia Libro I. Capit III, quaest. III.

Nolo ego, (insipientis) cujusquam culpae tribuere, quod hocce tempore ad multos saepe annos Basilicarum de novo extructarum consecratio differatur. Quidni tam longa Ecclesiae Parentinae consecrationis dilatio causam habuerit, Longobardorum et Slavorum frequentes incursiones, bella gesta a Pipino Caroli Magni filio qui Istriam Graecis Imperatoribus eripuit, miserrimumque statum ejusdem Ecclesiae indigum novae dotis.

IV. Memoratas Euphrasii Episcopi Tabulas offero, aliquam scilicet earum partem. Notae Chronicae sunt: "Imperante Constantino Romanorum Imperatore Triumphatore Augusto an. Imperii ejus XVI. die vero XXIV. Mensis Martii Indictione VI. feliciter. Nos quidem Dei gratia Euphrasius Parentinae Ecclesiae Praesul, curator pupillorum, viduarum et orphanorum.... residentibus nobiscum g. Constantino et Laurentio directis ab urbe Romana a Constantino Imperatore insimul nobis jubentibus... praesente Clero, et populo Parentino, et Claudio Archidiacono etc."

etc. „ Nonnulla statuit, Clero et Canonicis Placentinis utilia, ac proficua. Ac duodecim convivia annuatim eisdem paranda decernit, diesque numerat quos inter Festum omnium Sanctorum, carnis laxationem, assumptionem Sanctae Mariae Virginis. Tabulis huic subscribunt duodecim Episcopi, tum Adamus, ac alii successores. Formula vero subscriptionis frequentior ita se habet: Ego Elias Episcopus meis temporibus propria manu scripsi; ego Joannes Episcopus meis temporibus propria manu scripsi etc.

Antequam chronicas notas, quas praedictae Tabulae exhibent, accuratius expendo, alia aetatis, quam perquirimus, vestigia affero, et illustro, inter convivia, quae singulis annis agenda cum Ecclesiae Cathedralis Canonicis praescribuntur, alligatur unum Carnis laxationi. De hac voce, eque, ipsa significata, ac institutione agit doctissimus Muratorius de Antiquitatibus Italiae Dissertatione LXXII. Tomo VI. col. 230. Documenta ejus affero. Ac primo carnem laxare idem est atque carnis privium: est enim decem=

dum Italicam linguam, lasciare la carne, seu carnibus privari et abstinere. Porro Graecorum mores id ferebant: "ut per totam
„ hebdomadam septuagesimae carnibus vescerentur, atque etiam Dominica dicta quam nos
„ Sexagesimam dicimus. Sequenti vero Feria
„ secunda, atque per reliquam hebdomadam
„ sexagesimae, ac Dominica Quinquagesimae,
„ nefas iis erat comedere carnes ovis tam,
„ et lacticiniis uti iis licebat. Itaque Hebdo-
„ mada Sexagesima a Graecis dicitur ἀπόκρεως,
„ idest Carnis privii. Tum Feria secunda
„ quinquagesimae cessabant etiam a cibis lacta-
„ riis, et ovis. Hic ritus seculo aerae Chri-
„ stianae septimo aut octavo sensim in com-
„ plura Monasteria, et in aliquot Ecclesias
„ Latinorum perrapsit; ita ut essent, qui post
„ Dominicam Sexagesimae carnibus renunciarent;
„ imo qui vel post Dominicam Septuagesi-
„ mae, ut reliquis abstinentiae amore prae-
„ starent; ova tamen et lactaria, si vellent,
„ usque ad exordium quadragesimae sibi non
„ denegantes." Tempora innotescunt, quibus mos
iste Parentii in Istria vigeret apud Ecclesiae
Cathedralis Canonicos. Itaque praescriptum

ab Eufrasio Episcopo convivium in carnis laxatione, celebrandum erat Dominica die Sexagesima: quo ex vita, ibi vigente, pronum est colligere, vitam egisse Eufrasium seculo octavo.

Convivium aliud celebrandum statuitur in Festo omnium Sanctorum. Verba refero Usuardi in Martyrologio. "Kal. Novembris. „Festivitas Beatae Dei Genitricis, et omnium „Martyrum quam Bonifacius Papa celebrem, „et generalem instituit agi omnibus annis „in urbe Roma. Tertius vero Gregorius „Pontifex postmodum decrevit, eamdem in honore omnium Sanctorum solemniter observari perpetuo ab omni Ecclesia." Sumpta verba sunt ex Editione Actorum Sanctorum Antverpiae 1718. curata juxta Codicem autographum ipsius Usuardi, ut in Praefatione asseritur, et in Epistola Rev. P. Joannis Baptistae Sollerio Presb. et Theologo Societatis Jesu data. Opus ab Auctore dicatum est Carolo Calvo Regi, nondum Imperatori, ante annum scilicet 875. Ab anno Christi 608 sedem Romanam tenuit Bonifacius Papa IV. ad annum

usque B. qui vetus Deorum omnium fanum, Pantheon dictum, superstitione omni expurgatum dedicavit in honorem Beatae Mariae omniumque Martyrum die 12 aut 13 Maii. Hanc postea solemnitatem in honorem Sanctorum omnium observari ab omni Ecclesia decrevit Gregorius, qui in autographo Prateusi Usuardi Tertius numeratur. Sedem Apostolicam tenuit ille ab anno 731. ad annum 741. Sed monente demum Gregorio Papa IV. qui in Romanam sedem conscendit anno 827. tenuitque usque ad annum 844. Statuit Ludovicus Pius Imperator, ut in Gallia, et in Germania Festivitas omnium Sanctorum in Calendis Novembribus celebraretur, quam Romani ex instituto Bonifacii Papae celebrant. Haec sunt Sigiberti Gemblacensis verba in Chronico ad annum 835. Sunt nonnulli qui locum intelligunt, ut Gregorius IV. eamdem solemnitatem a mense maio transtulerit ad Calendas Novembris: putant alii, ad easdem Kalendas a Gregorio III. translatam, in Gallia universa et Germania esse statuto Ludovici Pii iuxta Gregorii IV admonitionem

uitionem

nitionem celebrari coepisse. Consule Martyrologiorum editores, scriptoresque de antiquis Ritibus. Id vero plane constat, Festivitatis omnium Sanctorum institutionem ad seculum octavum pertinere.

Quae hactenus observata sunt, mihi satis indicare videntur, seculum Ecclesiae octavum quo Eufrasius Episcopus Parentinus vitam egerit, ac etiam indicare tempora Graeci Imperatoris Constantini Copronymi, qui post Leonis Isauri obitum imperare coepit anno 741. ac solus imperavit ad annum usque 751. ac deinde cum filio Leone IV. usque ad annum 775. In ejusdem Eufrasii Tabulis, quas expendimus, ita se habent Notae chronicae: Imperante Constantino Romanorum imperatore triumphatore Augusto anno imperii ejus 16. die vero 24. Mensis Martii Indictione VI. Quorum laborant, ipsae vitio. Inter annos, quibus Constantinus aut solus, aut cum Filio imperavit, Indictione sexta insignes incidunt anni aerae vulgaris DCCLIII. et DCCLXVIII. at cum anno isto coincidit Constantini Impe-

ratoris annus 28. et cum illo annus 13. Coincidit vero annus ejusdem 10. cum anno Christi DCCLVI. et indictione IX. Sed etiam Constantini cum patre Leone Isauro imperantis annus 10. coincidit cum anno Christi DCCXXXV. et Indictione III. Certum ergo Constantini imperantis annum, certamque indictionem, ac certum annum Christi non divinaverim satis est, ejusdem Imperatoris tempora, Euphrasium Parentinum vitam egisse, ejusque Tabulas allegatas confectas esse.

Animadversione dignissimam puto Episcoporum seriem, qui supradictis Tabulis dicuntur subscripsisse temporibus suis. Numerantur duodecim apud Ughellum Venetae editionis Tomo V. ante Adamum quo sedente Ecclesia Parentina sacrata est anno 907. scilicet Elias Episcopus, Joannes, Boschivus, Angelus, Mauritius, Laurentius, Julianus, Dominicus, Antonius, Maudemondus, Cripertus, Andreas, Inter Antonium, et Maudemondum numeratur Sasinus, aut Sassinus apud eumdem Ughellum Tomo X. in Addendis: unde de-

ries est tredecim Episcoporum. Nonnul-
los alios, qui Parentii per ea tempo-
ra post Euphrasium sederint, subintelli-
gi posse, aut debere, inepta conjectan-
dum est: qui nempe subscribere prae-
dictis Tabulis neglexerint. Sed etiam diu-
turnas inter numeratos Episcopos fuisse
vacationes, seu efficiunt verisimillimum
frequentes, quas per ea tempora Historici
narrant, Langobardorum, ac Slavorum,
Avarumque seu Hungarorum in Istriae
provinciam ac Italiam incursiones. Hinc
vero colligitur duorum seculorum spa-
tium, quod inter Copronymi Impera-
toris tempora, ac Parentinum sub Ada-
mo Episcopo dedicatum intercedit, commode
potuisse praedicta impleri serie Episco-
porum: colligiturque rursum, Euphrasii
Episcopi sedem tuto ad ejusdem Constan-
tini Imperatoris tempora referri posse.
V. Animadversiones addere praestat,
queis difficultatibus fiat satis, quae
opponi possunt. Urbem illam Romanam,
ex qua Constantinus Imperator direxe-
rit Constantium, et Laurentium in Istriam,

ac Civitatem Parentinam, dixerim primum haud inepte intelligi posse urbem Byzantinam, sive Constantinopolim, jam saepe dictam novam Romam; sicut etiam Imperium Constantinopolitanum aut orientale dictum legimus Romaniam apud Ducangium. Qua de re documentum addo, quod I. R. Sinner habet in Catalogo codicum mss. Bibliothecae Bernensis typis edito Bernae anno 1760. in Praefatione pag. XXI. Nempe, artis Prisciani V. D. Grammatici Caesariensis, Doctoris Urbis Romae „Constantinopolitanae Lib. XVII. de constructione explicitus feliciter. Fl. Theodorus „Dionysii V. D. Memoriale Sacri Scrinii „epistolarum adjutor magni Viri Quaestoris „Sacri Palatii, scripsi manu mea in Urbe „Roma Constantinopoli III Kal. Junii „Mavortio V. C. consule, imperantibus Justiniano et Justino P. P.„. Sed urbem ipsam Romam si quis intelligi debere censeat, et contendat, per me licet. Adnotandum est. Byzantinorum Imperatorum dominationem haud omnino ante annum circiter 755. extinctum fuisse Romae ac

in Romano.

in Romano Ducatu. In annos alterio-res eam protendunt plerique scriptores. Adhuc ergo tempore Constantini Copronymi potuerunt Roma pergere in Istriam, ipso jubente, laudati Constantius et Laurentius. Vide Pagium ad An. 755. et Cajetanum Cennium in Monumentis Dominationis Pontificiae, sive in Codice Carolino Tomo I.
Leonem IV. filium in consortem Imperii anno 751. sibi adscivit Constantinus Copronymus. Ipsius ergo etiam Leonis numerari debuerint anni in saepe allegatis Tabulis. Sed cur autem confici ipsae, et scribi non potuerint? Solus enim Constantinus ab anno 741. imperavit usque ad annum 751. Sed etiam Tabulae postea confectae unum Constantini nomen offerunt in aevi ejus monumentis. Exemplum affero Concilii Romani celebrati anno 761. quod in collectionibus conciliorum est Epistola XII. Pauli Papae I ubi notae chronicae sic afferuntur: Datum IV. Nonas Junii, Imperante Domino Constantino a Deo coronato Magno Imperatore, anno XLI.

ex quo cum Patre regnare coepit, et post Consulatum ejus anno XXI. Indictione XIV.

Tabularum apographum affertur cum hac lectione, Imperante Flaviano etc. Error est apertissimus. An Flaviani nomen in vitiato apographo deformatum fuerit, ac legi debeat, Imperante Flavio Justiniano? Divinatio est. Per haec tempora ita dari Acta consueverant, Post Consulatum Belisarii, aut Basilii etc. anno... die... Indictione etc. vel (+) Imperante D.N. Justiniano P.P. Aug. V.C. Sed hisce rursum Justiniani Augusti temporibus ab anno 527. ad annum 565. scribi minime potuisse Parentinas Eufrasii Tabulas, satis evincere videntur quae superius disputata sunt. Et inquies, in citato Apographo legi Imperatoris annum 17. et Indictionem VI. ac utramque notam chronicam incidere in Annum aerae vulgaris DXLIII. Verum quae jam adnotata sunt, hanc rejiciunt remotam aetatem. Addendum est, Justinianum anno 527. die 4. Aprilis renunciatum fuisse a Justino Seniore consor-

(+) etiam imperii Domini N. Justiniani perpetui Augusti anno ... post consulatum etc. vel Imperante

tem Imperii, coronatumque. Inde vero decursus annus XVII. ejusdem incepit die 4. Aprilis anno 543. cum jam confectae fuissent Euphrasii Tabulae, die scilicet XXIV. Martii. An iterum reponendus fuerit annus Imperantis Justiniani XVI? Qui nempe in cursu erat die 24 Martii anno 543. sexta Indictione insignito. Id utique est opinionem quae mentem impedit, quomodo tueri.

Verum denique inquies, hisce temporibus vitam agebat Euphrasius Episcopus, idemque per quam facile in Istria Provincia, ac fortasse Parentinus. In Fragmento Labbeano num. 4. Epistolae Pelagii Papae I. ad Narsetem haec habentur verba: "quales
„ autem sunt, qui Ecclesiam fugiunt, (Episcopi Schismatici in causa Trium Capitulorum;) Euphrasii vos scelera evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis necessitudinem, nec fratris caritatem, nec sacerdoti reverentiam cogitavit. Incestuoso autem adulterio etiam ipsius vindictae abstulit modum ... Auferte tales ab ista provincia... Quod tunc plenius fieri poterit, si auctores scelerum ad Clementissi-

„mum Principem dirigantur, et maxime „Ecclesiae Aquilejensis invasor. (Paulinus „Patriarcha). Adnotandum est, in hisce suis Epistolis ad Narsetem agere Pelagium Papam I adversum schismaticos Ligures atque Veneticos, et Istrios Episcopos, quos ipse nominat in Fragmento Labbeano III. quis ergo prudenter adseruerit, memoratum Eufrasium ad Istriam spectasse, ac Parentinum fuisse Episcopum? Fuerit vero: at vitam agebat ille, Aquilejae sedem Paulino Patriarcha Schismatico ab anno 557. ad annum usque 569. quo spatio temporis Indictio VI. et Justiniani annus XXXII. concurrunt in anno aerae (sic) vulgaris 558. Unde quam maxime innotescit, ad haec remota tempora retrahi verisimili ratione nulla, quae faveat, non posse Eufrasii Episcopi Tabulas, de quibus agimus. At fuerit demum hac aetate Parentinus Episcopus, nomine Eufrasius; nihil obstat, quominus recentior alius ejusdem nominis aetate sequiore Parentinam Ecclesiam administraverit.

VI. Postrema

VI. Postrema difficultas, quam diligentiore cura discutiendam in hunc locum referre libuit, Tabulas impetit Consecrationis Templi Parentini, quam a Rodoaldo Patriarcha anno 967. die 8 Mensis Maii peractam adnotavimus, Episcopalem sedem Parentii tenente Adamo. Inter Episcopos, qui in ea sacra functione interfuerunt, adieruntque Rodoaldum, numeratur Milo Veronensis Episcopus. Atqui eodem anno in Diplomate, quod a Joanne Papa XIII in Synodo Ravennatensi datum est VII. Kal. Maii... in Mense Aprili, Indictione X. Diserte inter subscribentes Antistites nomen legitur Ratherii Veronensis Episcopi. Jam certo momento quis non videat fidem elevari Tabularum, quae ad Parentinam consecrationem pertinent.?

Ratherii fata, vicesque calamitatum varias paucis perstringere opus est. Mabillonii verba sunt in Annalibus Benedictinis ad annum 931. num. XXVIII. "Non „ante hunc annum (931). Ratherius ad Ve„ronensem Episcopatum provectus est: quod „ante triennium Sigebertus, et post eum

„Baronius accidisse perperam scribunt: ...
„Vix sedem Veronensem inierat Ratherius, cum
„Hugo Rex Italiae rixas in eum excitare
„coepit. (Ad annum 933. num. XXXVIII) Ro-
„dulphum Burgundiae Regem per Nuncios
„in Italiam, ad resumendum Imperium, revo-
„cant Itali: et Arnoldum Bajoariorum
„Ducem Milo comes Veronae et Ratherius
„Episcopus recipiunt. Quod ubi Hugo resci-
„vit, Arnoldo cum Milone in Bajoariam
„pulso, Ratherium Papiam relegat et Cu-
„mas quibus in locis opera nonnulla scri-
„bit. Clericos Veronenses patebatur sibi ad-
„versantes. Ex illa Comensi urbe Rathe-
„rius translatus est in Provinciam Galliae.
„(Manasses Episcopus Arelatensis obtinet sedem
„Veronae, cui postea praeficitur juvenis
„Milo, nepos Milonis Comitis.) (Ad an-
„num 951. num. LIV.) Ottonem Germaniae
„Regem in Italiam secutus est, et in Vero-
„nensem Episcopatum restitutus ab eo est:
„sed denuo pulsus, ac tertium restitutus.
„(Ad annum 953. num. LXVI.) Eodem tem-
„pore decessit Farabertus Leodiensis
Episcopus: cui Bruno Episcopus Colo-

„niensis) Ratherium praeceptorem suum,
„qui secundo a Veronensi Ecclesia pulsus
„fuerat, substituendum curavit." Haud mo-
„ra in Ratherium saevitum, nec cessatum.
„Ratherius violentiae cedere compulsus
„est, biennio in Episcopatu vix exacto.
„(Ad annum 955. num. LXXXIV.) Rathe-
„rius post hanc cessionem ad Laubiense
„Coenobium recessit. Sed ibi ad obitum
„deinceps eum perseverasse falsum esse,
„constat ex Folcuino ejus temporis Lau-
„biensi Monacho qui testatur, Rathe-
„rium exacto in sua destitutione biennio
„in Italiam revertisse: Ac Brunonem
„Coloniensem Archiepiscopum cum Ottone
„Rege germano suo id effecisse, ut eidem
„jam bis destituto sedes Veronensis Ecclesiae
„restitueretur."

Animadversiones addo. Profero pri-
mum Ratherii verba in Epistola ad Joan-
nem Summum Pontificem XII, Apud Lu-
cam Dacherium in Spicilegio Tomo I. in
folio pag. 374." Interjecto dein tempore cum
„gloriosissimus atque piissimus cunctoque
„celeberrimus orbe Rex noster (Germaniae

„ Otto I.) Italiam introijset, affini cum
„ ejus clarissimo filio, tentavi si daretur
„ optio ut meos restituerer loco Ecclesiae
„ scilicet Veronensi.) Sed impedivit, quod
„ alterum illic institutum Rex invenit,
„ Milonis scilicet, (Comitis Veronensis Ra-
„ therio per haec tempora nimium adversi)
„ nepotulum; ne difficile sit conjectare, cu-
„ jus rei causa tanta mihi intulerit mala.
„ Cui quidem (Miloni) Manasses Sedem
„ vendiderat: sed fautores hujusmodi
„ ordinationis licentiam se accepisse glo-
„ riantur ab Apostolatu vestrae Domina-
„ tionis.„ In Italiam anno 951 descendit
Otto Rex Germaniae, jam praemisso filio
Liutolfo, afflictis Provinciae rebus consul-
turus. Sedem ergo Veronensem hoc anno
occupabat Milo, nepos Milonis Comitis.
Ait Ratherius, fautores ordinationis ejus
gloriari de licentia accepta ab Aposto-
latu vestrae Dominationis. Non ait,
acceptam licentiam ab ipso Joanne Pa-
pa XII. sed ab Apostolatu vestrae
Dominationis; scilicet a Sede Apostoli-
ca, tempore Agapiti II. qui anno 936.

Incepit

succepit Joannes XII. jam constat Ra-
therium ante annum 951. bis Veronen-
se Ecclesia depulsum fuisse, neque eidem
anno praedicto redditum.

Manasses Archiepiscopus Arelatensis
dicitur sedem Veronensem Miloni vendidisse.
Is enim praeter Arelatensem quatuor a-
lios obtinuerat Episcopatus, Veronensem,
Mantuanum, Tridentinum, ac tandem Me-
diolanensem, ut ex Liutprando colligunt
Scriptores. Interim Ratherius ineptus est
Cathedram Leodiensem, quam exacto biennio
dimisit. Italiam postea revertitur: egitque
Bruno Coloniensis Archiepiscopus cum
Imperatore Germano suo (Ottone I. ut apud
Fulvinum legitur,) ut eidem (Rathério)
jam bis destituto antiqua Sedes Veronen-
sis Ecclesiae redderetur. In Italiam sati-
que anno 961. venit Otho Rex Germaniae:
et anno sequente 962. coronam imperia-
lem a Joanne XII. accepit. Hoc igitur anno,
vel superiore antiquam suam Veronensis
Ecclesiae Sedem recepit Ratherius.

Milo, eique adhaerentes resistebant. Un-
de cum Veneto Italiae Sacrae editore ad-

notavimus in Monumentis Aquilejensibus Capite III. num. VI. Recipitem per haec tempora fuisse Ecclesiam Veronensem. Apud Ughellum Venetae edit. Tomo V pag. 734 extat permutationis cujusdam instrumentum a Milone peractae cum Lamberto Castri Empodani, ubi haec habentur: Otho (Ottonis) gratia Dei Imperator Augustus (Imperatoris Augusti,) hic in Italia anno quinto, sub die decima Octobris... Placuit atque convenit inter D. Milonem Episcopum Veronensis Ecclesiae, nec non inter Lambertum etc. Acto in civitate Veronen... Ego Martinus Presbyter... Ego Adevertus Presbiter... Ego David Diaconus etc. Coronam imperialem acceperat Otto anno 962 in Purificatione Sanctae Mariae: unde quintus Ottonis imperatoris annus habebatur mense Octobri anno 966. Alias ipse chronicas notas in Authentico, litteris ad me datis admonuit humanissimus Bartholomaeus Campagnola Archipresbyter: nempe Otto Dei gratia Imperator Augustus hic in Italia anno quinto decimo, sub die... de mense Octo-

bris, Indictione undecima. Aerae vulgaris annum 967. indicat undecima Indictio, vel praecedentem 966. a Septembri. Apud Muratorium in annalibus ad Annum 951. ipsius Ottonis Diploma affertur, datum VI. Idus Octobris (die 10.) anno Incarnationis 951. Indictione decima, anno Regni... in Italia primo Actum Papiae. Itaque annus quintus decimus Ottonis in Italia coeperat, rut currebat anno vulgari 965. Indictio decima restitui potest, quae anno 966. inceperat a Septembri mense; et annus Regni in Italia decimus quintus permutari in sextum decimum.

Anno 966 ad finem vergente Italiam intravit Otto Imperator. Romae diversabatur anno ineunte, ibique Synodum habuit in lucem editam a Muratorio. Ravennam profectus est ubi Synodus etiam plurium Episcoporum celebrata fuit mense Aprili. Actis Ratherium Veronensem Episcopum subscriptum legimus. Imperatoris nempe favore potiebatur adversus Milonem. Animadversione dignissimus est ejusdem Ottonis Diplo-

mo, sive Praeceptum apud Ughellum
Tomo V. citato col. 735. Datum legitur No-
nis Novembris anno Dominicae Incarna-
tionis 967. Imperii vero Domini Othonis
piissimi Caesaris VI. Indictione undecima,
(a Septembri mense decurrente.) Verba
sunt: "Noverit omnium fidelium nostro-
„rum ... industria, concessisse nos (bona
„ plurima) Ecclesiae Veronensi, cui clemen-
„ tia nostra Imperiali auctore Deo, Rathe-
„ rius Episcopus praesidere noscitur... Et
„ quia ipse egenus, et advena, et omni
„ carens nisi Dei nostri subsidio, multa
„ jam est perpessus incommoda, hoc ju-
„ vandi ingenio volumus relevare, ut prae-
„ ter id quod est, ut caeteri in Regno, no-
„ ster Episcopus; sit etiam Mundeburdi nostri-
„ tum speciali praerogativa protectus, ut si
„ quis eum amplius ut usque nunc praesumpse-
„ rit inquietare, aut rebellis ei existere etc."
Tam insigni Regiae et Imperialis protectio-
nis praerogativa munitus adversarios Milo-
nis aemuli conatus frangere non potuit
Ratherius. Equidem hujus data post ipsum
Imperatoris praeceptum extant nonnulla.

Laudatus

Laudatus Archipresbyter Campagnola ineditum quoddam mihi indicavit instrumentum cujusdam permutationis a Ratherio Episcopo Veronensi factae cum Landiberto Abbate Sancti Zenonis, cum hisce chronicis notis: Imperantibus Dominis nostris Otto magno Imperatore anno septimo, et item Otto filio ejus Imperatore hic in Italia primo sub die de mense Madii, Indictione XI. Coeperat haec Indictio undecima a Septembri mense anni 967. Hoc eodem anno primus Ottonis II. Imperatoris annus initium habuit die Sancto Natali: unde mense Majo anni 968. regimen Ecclesiae Veronensis tenebat Ratherius. Sed annus etiam septimus Ottonis primi inceperat eodem anno a die Purificationis Deiparae.

Regimen istud Ratherii Episcopi Veronensis aliud documentum confirmat apud Ughellum Tomo V. pag. 737. "Anno 968. XIV. Maii
"in Monasterio Sanctae Mariae de Organo,
"jubente Joanne Pontifice (XIII.) Indictione
"XI. et Othone Imper. anno XII. Rodoaldus Aquilejensis Patriarcha auditis etc.
"pronunciavit, quod eorum bona, et personae

„ nec per dictum Ratherium, nec per
„ Successores unquam turbentur.„

Verum enim vero adversus Ratherium eodem tempore agebat Milo dicebaturque Episcopus Veronensis. Apud Mascardum in Historia Veronensi Libro VI. afferuntur Tabulae, queis Milo Clericis Deo famulantibus in Ecclesia Sancti Proculi situm et hortos elargitur: anno Imperii Domini nostri Magni Othonis septimo, Filii ejus primo, Indictione undecima... Ego igitur Milo nomine non meritis Ecclesiae Veronensis Episcopus etc. Item extat Documentum apud Io. Baptistam Biancolinum in Opere de' Vescovi, e Governatori di Verona typis edito anno 1757. pag. 123. Quo constat, Milonem eodem anno 968. ante Septembrem Mensem, a quo initium ducebat Indictio duodecima, Episcopum egisse Veronensem. Ac eodem sane anno 968. aemulo suo cedens abiit Ratherius. Jam ergo ex his demum omnibus conjecturam sumere liceat, Milonem aemulum Ratherii pro eo Episcopi Veronensis titulo ac jure, quod sibi vendicabat, voluisse

Parentini Templi conservationi interesse.
anno 967. Mense Majo quo nondum prae=
ceptum imperatoris supra memoratum editum
fuerat, cum Rodoaldo Metropolitano
aliisque Provinciae Aquilejensis Epi=
scopis, Ratherio tertium pulso successit
ipse Milo.

Ratherii gestorum chronographiam
accuratiorem digerunt Petrus et Hiero
nymus fratres Ballerini Veronenses,
in ejus vita, quam nuper hoc anno 1765.
cum ejusdem operibus typis ediderunt. Cal=
culos chronologicos paucis liceat exhibe=
re. Anno 932. init Ratherius Episco=
patum Veronensem. Anno 935. carceri
mancipatus Papiae. Anno 937. in exilium
mittitur: quod exilium fuit in urbe Comen=
si. Anno 940. in Gallias sese recepit.
Anno 946. restituitur Sedi Veronensi. Anno
948. Iterum pulsus, agente Manasse
Archiepiscopo Arelatensi, qui Veronensem
Ecclesiam invaserat: pergit vero in Ger=
maniam. Anno 951. Cum Ottone Rege
Germaniae, et filio ejus Ludolfo redit
in Italiam. Milonis Comitis nepotem

et ipsum Milonem dictum reperit Episco-
pum Veronae constitutum, cui Manasses
Episcopatum vendiderat. Anno 953. in Germa=
niam reversus, ad Leodicensem Cathedram
promovetur. Anno 955. Hoc etiam loco ex-
pellitur. Anno 961. Ottone I. Imperatore
agente, in Veronensem Sedem restituitur.
Anno 965. agente Milone Ecclesiae Vero-
nensis invasore, Ratherius capitur, ac pau-
lo post restituitur. Partim vero oblato pre-
tio, partim importunis etiam Episcoporum
suasionibus, partim minis ad Cathedram
Miloni cedendam impellitur. Anno 966.
hostes ejus mores et vitam ejus multis
censuris perstringere coeperunt. Ad Im-
peratorem delatae censurae ut imperiale ex-
pulsionis praeceptum eliceret. Anno 967.
adest Ravennatensi Concilio Ratherius.
Clericorum Veronensium tumultus in eum.
Canonicorum Missus ad Caesarem, qui con-
tra Ratherium ageret. Anno 968. Istan-
dem Episcopatum dimittit, et in Belgium re-
vertitur.... Abiit autem mense Julio, vel Au-
gusto. Ac Milo quocum multiplex fuerat
de Episcopatu Veronensi contentio, in ejus
locum

locum succedit ante Septembrem anno 974. vitam commutat cum morte. Haec nostra, et Ballerinorum Fratrum chronotaxis Ratherii gestorum praeferenda est chronotaxi, quam Ascetae Benedictini S. Mauri exponunt Tomo VI. de l'Histoire literaire de France anno 1742. typis edito.

VII. Ad Ecclesiam Parentinam sermo redit. Eius ab Euphrasio Episcopo erectae mentio nulla in Tabulis allegatis. Res ipsa tamen in dubium revocari non potest, quam diserte loquuntur Carmina superius allata. Accedit Epigraphe, quae ad Baptisterium antiquum, ante Cathedralis Ecclesiae fores positum, modo fere dirutum, spectasse creditur, ab illustriss. ac Reverendiss. D. Gaspare de Nigris Episcopo Parentino accepta. Nempe, Famul. DI. Eufrasius Antis. Temporibus suis. Ag. an. XI. hunc cond. loc. a fundamen. DO. IOBANT. Sce Aecl. CATHOLE. C. Lapis est oblongus, in quo elaboratae visuntur opere anaglyptico columnae duae, quae absidem sustentant in orbem, ubi Epigraphe scalpta est. Intra columnas quadratum extat, cui

superius Triangulus inhaeret. Intra triangulum Crux, ac subtus columbae duae: et ad trianguli latera exterius adhaerent duo pisces. In eodem lapide, quem manu delineatum olim ad me transmisit Ornatissimus Praesul, post Cathole adest punctum. ac deinde littera C. Sed in eodem lapide formis ac typis excuso anno 1764. punctum idem non apparet. Lapis idem inventus est Sacello. Episcopii sub ipsa Altarioli mensa. In hac vero postremis istis temporibus, aperto sepulchreto, Reliquiae Sanctorum ad inventae sunt cum sigillo Ottonis Episcopi, qui Parentinam regere coepit Ecclesiam anno 1250. eodem adnotante Praesule de Nigris. Nullus ego dubitaverim, lapidem istum et Epigraphem ad ipsum quod Ecclesiae Cathedrali junctum erat, pertinuisse Baptisterium. Symbola illa Crux, pisces, et columbae maxime conveniunt. In aperta re haud immorari licet. Pertinebat et fortasse ad Altare quoddam in Baptisterio erectum.

„"Quia sanguine, recens regenerati, fuit adnotat „Martenius Tomo I. Libro I. Capite I.

„Art. II. num. XIV.) solebant olim statim
„post susceptum baptisma Corpori et San-
„guini Domini participare; aliquot etiam
„Altaria in Baptisteriis vulgo erigebantur,
„in quibus Missa celebrari posset ad commu-
„nionem renatorum.„ In Epigraphes voce
„illa BANT litteram N positam pro P vitio
scalpri putabam, ac etiam puto. Unde e-
pigraphem ita legebam: Famulus Dei Eupa-
rius Antistes temporibus suis agens annum
XI. hunc condidit locum a fundamentis
Deo, Ioanni Baptistae, Sanctae Ecclesiae
Catholicae: ac Deo quidem supremo Numi-
ni, in honorem Ioannis Baptistae, ad
usum Ecclesiae Catholicae Parentinae Ca-
thedralis, universam animarum ejus loci cu-
ram habentis, ac etiam pro cunctis rege-
nerandis fontem baptismalem. Ita vero
Ecclesiam Episcopi dictam esse Ecclesiam
Catholicam evincunt exempla plura apud
Cangium. Epifanius in Haeresi Arianorum
Alexandrinam Ecclesiam Cathedralem vocat
καθολικην. Sic etiam Damascena major
vocatur a Theophane, Sophiana Ancyrae
ab Eleusio, Magna Constantinopolitana

Ecclesia a Nicephoro. Haec eadem et alia exempla affert, ac adprobat Alexius Symmachus Mazochius in vetere marmoreo Sanctae Neapolitanae Ecclesiae Kalendario ad Diem XXVIII. Martii num. 79 de Sancto Reünce Episcopo. Quod si eadem Catholicae Ecclesiae nomenclatura vocari Ecclesiae Cathedrales consueverunt, potiori quoque ratione ita appellatas intelligimus eas, quae universam animarum loci curam habebant, habebantque unum pro cunctis fontem baptismatis.

Eamdem paullo aliter illustro interpretationem. Singulas Epigraphes partes diligentius expono. Famulus DI Eufrasius Antistes. Valvis aeneis argento vermiculatis Basilicae Constantinianae, seu Salvatoris Romae inscriptionem Sanctus Hilarius, cui dignitas Pontificia anno 461. demandata fuit, caelari jussit, ad dexteram, in honorem S. Joannis Baptistae; et ad laevam, Hilarius Episcopus Dei Famulus offert. Sigla DI, pro DEI. Justus Fontaninus Episcopus Ancyranus in Commentarium ad Epigraphem Sanctae Columbae Capite V.

le V. pag. 18." DI in cambio di Dei... essen„dosi lasciata fuori la lettera E dallo scarpel„lino ... perchè ella si ode e comprende nel pro„nunciare la lettera D... Ciò pure si legge ne' sas„si della Basilica di San Paolo, ma però con la „lineetta sopra DI, la quale per altro è super„flua, non mancandovi alcuna lettera..„

Temporibus meis. Hisce vocibus utuntur in alle-gatis Euphrasii Episcopi Tabulis Parentini E-piscopi, qui pro sequiore tempora sedem illam tenuerunt, suasque apposuere subscriptiones: nempe, Ego Elias Episcopus meis temporibus propria manu scripsi. Ego Ioannes Episcopus meis temporibus propria manu scripsi etc.

Ag. an. XI. hunc cond. loc. a fundamen. DO: idest, Agens annum (Episcopatus) undecimum, hunc condidit locum (Ecclesiam Cathedralem, et adjunctum Baptisterium) a fundamentis Deo. Loco citato Iustus Fontaninus ait. Ci sono ancora iscrizioni, nelle quali si legge DO pro DEO. Ibidem ad-notat etiam Vir doctus pro Domino scribi in Lapidibus ac Tabulis DNO. Apud Serto-rium Ursatum de Notis Romanorum: DO pro Deo sumunt Sapias Gratiosus, Manu-

Tum: itemque IIO.

IOBANT. Nempe Ioanni, vel Ioanne Baptista ut infra. Litteram N vitiose positam pro littera P. existimo. Sancto quippe Ioanni Baptistae constanter dicata Baptisteria ac hisce propterea cognomentum etiam accepisse Ecclesiae Sancti Iohannis ad fontes, vel in fonte, pluribus evincit Paulus Marin Paciaudius Clericus Regularis Presbyter in Opere, de Cultu S. Iohannis Baptistae Antiquitates Christianae, Dissertatione II et III. Auctores excitat plures, ac plura exempla affert. Addo exempla domestica duo. Primum est Baptisterii, quod in Istriae provincia creavit in Civitate Nova apud Ecclesiam Majorem Mauricius ejus loci Episcopus ante annum 789 quo Provincia a Graecis in Francorum potestatem venit. Marmoris frustra quaedam supersunt, quae Epigraphem baptismalem exhibent, utique mutilam. Haec verba damus + Hoc Bigenen ... alioque Baptisterio digno marmore Mauricius Episcopi o... uli... (obtulit) IIO, (Deo) summo. Itemque, Devote pectore toto Beate Iohanis V. ideot

Johannes, vocali I pro E ut frequenter in lapidibus videre est, inscripta: ac littera V. pro B, ut sexcentis probari posset exemplis. Unde legendum, Beate Johannes Baptista. Hanc ab eodem laudato Gaspare de Nigris, cum Episcopus regeret Ecclesiam Civitatis Novae, accepimus tempore detritam inscriptionem, cujus partem priorem paucis illustravimus inter Dissertationes variae eruditionis Capitae XXIV. num. VIII. In Civitate Austriae, quae olim Forumjulium constanter dicebatur, adhuc antiquum Baptisterium extat, a Calisto Patriarcha seculo octavo positum, et a Sigualdo successore perfectum. Verba refero, quae sequuntur: Cernites (cernitis) Tegurium (Tugurium) Beati Calisti (Patriarchae) quod (ipse) ornabit (ornavit) vibrante marmorum Scema (schemate)... Hoc tibi restituit Sigualdo (Patriarcha successor) Bapteste (Baptista) Johannes. Quod hoc loco Tegurium et in superiori inscriptione Tiguriu dicitur, Teguriu vocat Sanctus Paulinus Nolanus in Epistola XXXII. alias XII. ad Severum num. 5. Iste duas inter di

vers: culminis aulas Ecclesias,) Zurito fontem sequine constituit, idest Baptisterio. Vide nostram Dissertationem de Antiquis Ecclesiae ritibus etc. Capite XXVIII. num. IV.

Sce. Aecl. Cathole. C.. idest, Sanctae Ecclesiae Catholicae custodi, vel custode. In Opere quod inscribitur, Stato della S. Chiesa Papale Lateranense nell'anno 1723. eodem anno Romae typis edito, affertur Epigraphe, quam musiva arte scribi fecit Sergius Papa III. qui Pontificatum adiit anno 903. eamdemque ferme a fundamentis anno 907. reaedificavit. Inscriptionis carmina profero:

Ecclesiae hic sedem construxit primus in orbe (Constantinus Augustus)
Salvatori Deo, qui cuncta salubriter egit:
Custodemque loci pandit te, Sancte Johannes.

In Epigraphe Parentina dicitur Eufrasius hunc locum, scilicet Majorem Ecclesiam cum adjuncto Baptisterio condidisse Deo: diciturque in Epigraphe Sergii Papae III. Ecclesiam Lateranensem Salvatori Deo construxisse. In hac etiam Johannes Baptista dicitur loci, ejusdem Basilicae Constantinianae,

Custos:

Custos: ac inde siglam illam postremam in Epigraphe Parentina G interpretandi Custo di vel Custode, conjecturam sumo. Aucto ris in citato Opere, scilicet Presciuttini verba sunt maxime animadvertenda. "In quest' „versi San Giovanni non si dice Flolare, „ma semplicemente Custode, termine ritrovato „per avventura dallo stesso Segio, per espri „mere poeticamente secondo la barbarie di „que' tempi il Battistero, che per essere con „tiguo ed annesso alla Chiesa, quasi custodi „va la stessa Chiesa. Eodem sensu inscriptis se videtur Euphrasius nempe se locum illum, majorem Ecclesiam Parentinam, et annexum Baptisterium, condidisse Deo, sub custodia Joannis Baptistae. Hinc verba non dativo casu Joanni Baptistae... custodi: sed potius casu ablativo legenda sunt: ac sensus ille non erit poetica phrasis, sed in Ecclesia Dei usu receptus.

Utut vero grammatica haec se habeat constructio, satis constat, dictum Joannem Baptistam fuisse Ecclesiae custodem. In Epigraphe nostra legimus, Aecl. Gathole; idest Ecclesiae Catholicae. In prima

voce redundat littera A: vox altera compendio scripta est, ac scribi potuisset hoc modo Cathol. Apud Cangium Ecclesias Cathedrales dictas Ecclesias Catholicas, adnotavimus. Dictas etiam eodem nomine addit ille Ecclesias Parochiales, quae rursum Baptismales vocatae sunt. Exemplum affert ex Diacono in Episcopis Neapolitanis, in Sotere: Hic Catholicam, (Parochialem) Ecclesiam Beatorum Apostolorum in Civitate constituit, et Plebem post Sanctum Severum secundus instituit. Iam ergo, ac sane iure potissimo Catholicae Ecclesiae dici debuerunt ipsae Cathedrales, quae curam animarum totius loci habebant, simulque fontem Baptismalis pro regenerandis. Constat enim, eodem adnotante Cangio V. Baptisterium: "in Civitatibus olim ex veteris moris instituto
" baptismum collatum fuisse in Ecclesiis
" tantum Cathedralibus, aut iis adjunctis
" Baptisteriis, in quibus etiamnum supersunt
" praedicta Baptisteria, (vel ferme diruta,
" vel etiam integra, ut Aquileiae conspici
" potest, ac Parentii,) tametsi nulli fere
" usui." Addo Edmundi Martenii verba

De Antiquis Ecclesiae Ritibus Tomo I. Libro I. Capite I. Art. II. num. XV. "Olim (inquientis,) in solis fere Cathedralibus
„existebant Baptisteria. Nam cum soli
„priscis temporibus baptizarent Episcopi
„solae etiam in quibus residebat Episcopus,
„Ecclesiae baptisteria habebant.„ Hinc vero
factum postea, ipso Martenio adnotante,
ut ex privilegio, aut speciali licentia data fuerit aliis in eadem erectis Civitate
Parochialibus facultas Fontis baptismalis.
Haec omnia Epigraphes Parentinae interpretationem nostram satis apte confirmare videntur: Scilicet Joannem Baptistam dici potuisse custodem Ecclesiae Catholicae, idest Ecclesiae Parentinae,
quae cum esset Episcopalis, ac ea sola
curam animarum haberet totius loci,
ac unum in loco fontem baptismalis,
voce jam trita Ecclesia Catholica dicebatur; utpotequae universae plebis ejus
loci Ecclesiae foret.
Alia est ornatissimi Praesulis de Nigris longe diversa interpretatio. Sic enim
legendum censet. Famulus III (Dei)

Euphrasius Antistes temporibus suis agens annum XI. locum hunc condidit a fundamentis DO IOBANT (Domino Joanne Beatissimo Antistite) Sancta Ecclesiae Catholec (Ecclesiae Catholicae.) Ubi Ecclesiam Catholicam intelligit universalem fidelium congregationem sub uno capite visibili Romano Pontifice. Et hunc intelligit Joannem hujus nominis secundum qui sedem Romanam ab anno 532. tenuit ad annum usque 535. Ad haec vero tempora, quibus Romanum Imperium administrabat Justinianus refert Euphrasium Episcopum Parentinum, conditamque ab eo Ecclesiam cum Baptisterio.

Ecclesiae Catholicae notioni, quam adduximus, haeremus nos in Parentina Epigraphe. Eam adhuc illustrare liceat Graecae eruditionis documentis: Istria namque ante annum Christi 789. parebat Graecorum imperio. Vandalus Mazochius loco citato T. III. pag. 129. sic habet: "Catholico hoc loco, idem est quod Cathedralis...
"Exempla notionis hujus plura apud Langium reperies. At diu post VI. seculum

etiam

„etiam Baptismales Ecclesiae vulgo Catholicae dicebantur. In Trullana Synodo septimo exeunte seculo habita, hac primum notione vox ea reperitur, cujus Canon LIX. vetans in Oratorio domestico celebrari baptisma, simul praecipit ut baptizandi ταῖς καθολικαῖς προσερχέσθωσαν ἐκκλησίαις, ad catholicas accedant Ecclesias. Ubi vides non aliter sic appellatas, quam ut privatis Oratoriis opponantur... Cum autem Trullano Canone Catholicae, in quibus baptizare liceret, opponeretur privatis εὐκτηρίοις Oratoriis; ejus Canonis celebritas praesertim apud Graecos fecit, ut omnes Baptismales [sive Parochiales] Ecclesiae Ecclesiae Catholicae dicerentur.„ Cur ergo ab hac notione jam trita et vulgata discedendum in Epigraphe Parentina.

Addo verba Josephi Binghami in Originibus seu Antiquitatibus Ecclesiasticis Vol. III. Libro VIII. Capite I. §. IV. "In quibusdam Canonibus nomen Oratorium ad privata sacella, sive loca cultui divino pro privatarum familiarum commoditate constituta restringi videtur, quae a Parochialibus Ecclesiis

„ dependebant, ab eisque in hoc discrepabant,
„ ut essent tantum loca faciendis precibus,
„ non autem Missis celebrandis destinata:
„ vel si hoc ipsum aliquando privatis fami-
„ liis permittebatur, certe majoribus et solemnio-
„ ribus Festis ad Ecclesias Parochiales ad
„ percipiendam sacram Synaxin, conferre
„ se debebant. Gratianus (de consecr. Dist.
„ I Cap. XXXIII) Canonem ex Concilio Aurelia-
„ nensi citat, istiusmodi Oratoria permitten-
„ tem, sed Eucharistiam ibi celebrari omnino in-
„ terdicentem. Idem privilegium in Novella
„ quadam Justiniani (LVIII) sed cum eadem ex-
„ ceptione indulgetur. Atque hoc modo Canonem
„ Concilii Trullani (XXXI) intelligendum es-
„ se arbitror, qui Clericis in talibus Orato-
„ riis publice sacra facere (λειτουργοῦντας)
„ permisit, ea quidem conditione, ut hoc
„ de Episcopi illius loci sententia faciant.
„ Nulla enim in his locis administrationis Sa-
„ cramentorum fit mentio; licet latina versio
„ vocabulum baptizant, immisceat, quod non
„ est, (sed est vero in aliquo codice graeco.)
„ Et expressis verbis alio ejusdem Cano-
„ ne (LIX. supra allegato) prohibetur.

„jubente omnes homines baptizari in Catho„licis, hoc est publicis Ecclesiis... Ut adeo „his temporibus Oratorium, et Ecclesia Ca„tholica ab se invicem ita discrepasse videan„tur, quemadmodum nunc Sacellum privatum „ab Ecclesia Parochiali differt.

„Loco citato capite VIII. § VII de Baptisterio „sic ait: "supra (loco jam allegato) admoto„vimus, hanc distinctionem olim inter Ecclesiam quamdam Catholicam, et privatum Ora„torium factam fuisse: ut ista locus pu„blici baptismi fuerit, hoc autem non „fuerit. Id quod non omnes et singu„las Ecclesias, sed eas tantum, quae Eccle„siae baptismales (et Catholicae) dictae „sunt, distinctum Baptisterium habuisse „arguit." Aptissima haec omnia sunt ut allata notio Ecclesiae Catholicae in Epigraphe Parentina validissime confirmetur.

Caput V.

Amplissima Ottonis II. Imperatoris beneficia Rodoaldo Patriarchae collata. Duces et Marchiones, qui per haec tempora Carinthiam, et Marcam Veronensem

administrarunt. Succedit Joannes Patriarcha hujus nominis IV. insigni donatione, ac jurium et Regalium confirmatione ab Ottone III. exornatur. Lis componitur inter ipsum Patriarcham Joannem et Andream Parentinum Episcopum: de Henrico Bajoariae Duce, deque Synodo ab eodem Joanne celebrata Veronae animadversiones. Ejusdem Ottonis III Diploma, quo Joanni Patriarchae donatur medietas Castelli Silgani, et medietas Villae Goriziae, ut dicebatur: de Ottone Duce, et Marchione. De eodem Ottone, et Otberto Comite, et Variento, aliisque Comitibus Forijulii: itemque de Vago Forojulio, finibusque provinciae Forojuliensis. Summa diplomatis, quo Henricus Rex Germaniae hujus nominis II. Joanni Patriarchae largitur Civitatis Petenae et Pirini in Istria dominium.

I. Vitam commutavit cum morte Otto I. Imperator Augustus anno 973. die 7 Maii. Successit Otto hujus nominis II. qui abeodem anno eodemque die novam imperii epocham induxit, ab annis Regni Germanici,

nici ac Regni in Italia, et consortii in imperium cum Patre diversum. Amplissimus piissimus Imperator elargitus est Rodoaldo Patriarchae beneficia. Diploma memorare liceat, in Monumentis Aquilejensibus editum Capite LII. num. VIII. quo Henrico Karlentanorum Duce humiliter supplicante Rodoaldo conceditur locus in Istria, qui nuncupatur Insula. Notae Chronicae annum Christi 977. definiunt. Ducem illum Carentanorum Henricum intellige Henricum dictum Minorem, qui primus a Bajoaria sejunctam rexit Carinthiam cum Marca Veronensi. Vide superius Caput II. num. III. maximeque consule doctissimum Froelichium in Specimine Archontologiae Carinthiae Parte I. et Parte II. Capite I. et Capite V.

In citatis Monumentis capite citato Diplomatis Fragmentum affertur, quo Rodoaldo elargitur Otto II. bona plurima, ac inter ista Cortem unam vocatam Lunas. In vetusto Diplomatum Aquilejensium Catalogo notas chronicas nacti sumus hoc modo: Datum anno DCCCCLXXXI. Indictione nona. Actum Ravennae, ubi eo anno morabatur Augustus.

Diploma sequitur ejusdem Imperatoris an-
no 983. datum, actumque Veronae, quo
Castella quinque in Regione Forojuliensi,
nempe Buja, Fagagna, Groang, Udene,
Brattum, Patriarchae nostro Rodoaldo re-
gia donatur munificentia. Id factum le-
gitur interventu et petitione nostri dile-
cti Ducis Ottonis. Laudatus Henricus
Minor Dux Carinthiae, ob rebellionem an-
no 977. aut ineunte 978. motam dignitate
mulctatus est: eamque Otto II. transtulit
in Ottonem filium Conradi Ducis Lotharin-
giae eodem anno 978. Hic ille Otto Dux
est, qui Rodoaldo favit. Ducum Carin-
thiae, et Marchionum Veronensium seriem per
haec tempora dedimus in nostris Monumen-
tis. Eam exhibeo, quam digessit laudatus
Frochlichius. Verba ejus sunt loco citato
Parte II. pag. 4. et seq." Mortuo anno 982.
Ottone Ludolphi filio Bajoariae Duce,
„Otto II Augustus anno sequente Henrico Mino-
„ri et veniam, et Bajoariae Ducatum in-
„pertiit; interea Carinthiae Ducatum retinente
„Ottone Conradi filio.

„ Atenim extincto anno 983. Ottone II. Im-

„peratore, Otto III. Rex recepit in gratiam „Hezelonem, (sive Henricum, filium Hen-„rici qui frater fuerat Ottonis I. Augusti;) „eique Ducatum Bajoariae anno 984. re-„stituit, quem cum aegerrime, nuper sibi „datum eripi pateretur Henricus Minor, „Carinthiam eidem Henrico rursum contu-„lit Otto III. cedente pacis causa Ottone „Conradi filio, qui Franconiae Ducatum „nactus fuerat, non sine spe recipiendae „Carinthiae post Henrici minoris obitum.
„ pag. 18. et seq. Porro annis (985.) „988. 989. legitur Henricus (idest Minor,) „Carentanorum, itemque Sclavorum Dux, „ et Marchio Veronensium.„ Nonnulla apud ipsum Froehlichium recensentur Diplomata, ubi intervenisse dicuntur ambo nepotes nostri (Ottonis III. Regis) Henrici Duces, scilicet Henricus, dictus etiam Hezelo, Dux Bajoariae, et Henricus Minor Dux Carinthiae. Hezelone Bajoariae Duce vita functo anno 995. successit Henricus filius ejus dictus Sanctus, et Claudus, anno 1002. electus Rex Germaniae, et Imperator anno 1014.

"pag. 13. "Henrico Minori extincto anno
circiter 997 in Ducatu Carinthiae postli-
„minio succepit Otto Conradi filius, qui
„antea pacis studio, ut adnotatum est,
„Ducatu Carinthiae decesserat." Successores
„fuere anno 1005. circiter Conradus I. fi-
lius Ottonis Ducis, et anno 1012. Adal-
bero Eppensteinius, filius Marquardi.
Anno 1740. quo nostra Ecclesiae Aqui-
lejensis Monumenta in lucem emissa sunt,
prodiit etiam Vitebergae apud Carolum Si-
gismundum Henningium Christophori
Pesleri series Ducum Carinthiae etc.
Luculentissimum jam memoratum addo
opus ab Erasmo Froelichio S. J. diligen-
tia summa compositum, editumque Vin-
dobonae anno 1758. quod inscribitur, Speci-
men Archontologiae Carinthiae, duas in
partes tributum. Scriptorum fide, pluri-
misque allegatis diplomatibus, inter quae et
etiam recensentur, quae in nostris extant
Monumentis, Ducum Carinthiae, Marchio-
numve Veronensium seriem texit ac probat,
omnesque elevare nititur difficultates, quae
in re obscura contingunt. Doctissimorum
Virorum

Virorum labore utor ego, si quod emerserit dubium in vetustis Chartis, quas jam editis Monumentis addere contigerit.

Praeterire hoc loco haud mihi liceat Locationis Tabulas anno 972. confectas, quibus domos et agros inter Adduam, Ollimque fluvios Ambrosio Bergomati Episcopo locat Rodoaldus Patriarcha, quos ante Liutprandus Cremonensis (sis) conduxerat. Notae Chronicae in Apographo I. quod in Monumentis nostris emisimus in lucem, ita se habent: Anno imperium domini Otto (I.) Imperatores undecimo, ejusdem Ottonis (II.) filio et similiter Imperator anno Imperium ejus quinto mense Julii in die quintadecima. Corrige, ac lege, Inditione quintadecima. Haec annum indicat 972. in quo undecimus Ottonis I et quintus Ottonis II. anni mense Julio conveniunt. In opere, quo novis curis Monumenta Ecclesiae Aquilejensis illustramus, nec ipsa minutiora videntur, praetermittenda sunt.

VI. De serie Patriarcharum Aquilejen-

sium pellendum esse Ipsum quemdam Auctorem Monasterii Beurn, seu Michael Beurn, prope Salisburgum, adnotavimus in Monumentis Capite LIII. num. I. Fortasse legendum esse Sigeardum, qui anno 1068. Sedem Aquilejensem obtinuit, conjectantur nonnulli. At superiore Monasterio alia duo distinguenda sunt, Burense Dioeceseos Augustanae, et Beurnense prope Alpes in vetusta Bajoaria. De isto amplissime disseruit Carolus Meichelbeck in Chronico Benedictino Burano. Vide Gabrielem Bucelinum in Germania Topo-Chrono-Stemmato-Graphica, Sacra, et Profana, ac Hundium et Gewoldum in Metropoli Salisburgensi.

Rodoaldo Patriarchae successit Joannes, hujus nominis IV. Regimen ejus anno 984. incepisse, loco citato ostendimus. Diploma fertur, quod antea nos latuerat, ab Ottone III. datum ad ipsum Joannem, quo Ecclesiae Aquilejensis bona jura, privilegia hactenus collata amplissime confirmantur; conceditque praesidium ex ipsius Regis litteris quaesitum, ut imposterum membra

narum jactura non obstante, bonis juribusque
suis, si quidem in discrimen adducentur, va-
lide prospicere valeant Aquilejenses Patriar-
chae." Paria extant plurima Regum, et
Augustorum Diplomata. "In nomine Sanctae, 996. 19 Giugno. Francofor.
„et individuae Trinitatis. Otto divina favente
„Clementia Rex. S. Ecclesiis Dei, et
„Sacerdotibus earum aliquid de nostra regia
„munificentia.. procul dubio ad Statum
„Regni, animaeque nostrae fore tutamen, non
„dubitamus. Quo circa omnium .. tam prae-
„sentium quam futurorum, Sanctaeque Ecclesiae
„fidelium noverit universitas: Joannem,
„Placentinae Ecclesiae Archiepiscopum, humi-
„liter celsitudinis nostrae excellentiam postu-
„lasse; quatenus pro Dei Amore, nostrique
„Regni salute, Aquilegensi Ecclesiae in
„honorem Sanctae Mariae dicatae, cui videtur
„praeesse Joannes insignis Patriarcha, omnes
„suas res et proprietates, quoquo modo illi
„juste pertinentes, nostrae auctoritatis pagina
„confirmare, et corroborare dignaremur. Cujus
„dignis petitionibus aurem praebentes, atque
„ipsius Joannis Sanctissimi Patriarchae fide-
„litatem considerantes, interventu ac petitio-

„ne dilectissimae Genitricis nostrae Theopha-
„niae Imperatricis Augustae, atque ejusdem
„Joannis (Placentini) nostri dilectissimi fi-
„delis, prout juste et legaliter possumus, con-
„cedimus atque largimur, ac per hujus nostrae
„paginae authoritatem confirmamus, necnon
„corroboramus jam dictae Aquilejensis Ec-
„clesiae cunctas suas res et proprietates,
„quas sibi tam Nos, quam nostri Antecces-
„sores per Imperialem atque Regalem
„authoritatem largiti sumus, una cum
„Concordiensi Episcopatu, atque Monasterio
„quod dicitur sextum, et caeteris Mona-
„steriis tam Virorum quam Mulierum,
„Abbatiis, plebibus, Castellis, et terris
„mortuorum hominum qui sine testamen-
„to et heredibus mortui sunt, Massaritiis.
„... super terras ipsas et residentibus,
„locis quoque tam cultis, quam incultis,
„pratis vineis, pascuis, silvis, campis,
„arboribus tam pomiferis quam infructuosis,
„herbaticis, desertis, aquis, aquarumque
„ductibus, molendinis, piscationibus, portibus,
„teloneis, ripaticis, districtionibus, collectis,
„omnibusque rebus mobilibus... ad ipsam

Aquilejensem

„ Aquilejensem Ecclesiam in integrum respicien-
„tibus; ut videlicet ordine, ut tam ipse
„quam sui successores habeant, teneant, fir-
„miterque possideant omnia predicta ad ipsius
„Ecclesie utilitatem, seu necessitatem cunctis
„ quibus vixerint diebus, omnium hominum
„ sublata controversia. Interveniente etiam, et
„petitione <u>ejusdem</u> <u>Joannis</u> (Placentini), per
„hanc nostram auctoritatem Imperialem,
„(an potius <u>Regiam</u> in autographo?) con-
„firmamus, et roboramus tam <u>ipsi</u> Joanni
„<u>preclaro Patriarche</u>, quam cunctis suis suc-
„cessoribus, cuncta suarum Chartarum instru-
„menta: eo videlicet pacto, ut si unquam
„ex ipsis aliqua aut furto, aut incendio,
„ aut naufragio, aut quolibet eventu ami-
„ serit, habeant licentiam defendendi per
„ hoc nostrum Preceptum, si ab aliquibus
„ per Placitum faticatus fuerit, tamquam in
„ ipsas Cartas, aut firmitates propriis ma-
„nibus retineat. Cuique concedimus .. Cotha
„ ... in <u>Advocatum fidelem</u> de omnibus
„ placitis predicte Ecclesie pertinentibus,
„ videlicet ... nostra regali authoritate, ut
„ bonus Comes, remota omni contradictione,

„ inibi judicium faciat. Respicientes itaque
„ jubemus, ut nullus Dux, Marchio, Comes,
„ Vicecomes, nullusque Reipublicae exactor eum,
„ aut suos inquietare, aut molestare, seu de
„ jam dictis rebus sine legali judicio divestire
„ presumat. Sed habeant, teneant, firmiter
„ que omnia predicta possideant more suorum
„ Predecessorum, quae... habenda nostra autho
„ ritate concessimus, omni molestatione remo
„ ta. Si quis igitur hujus nostre donatio.
„ nis, seu confirmationis paginam, quando
„ cumque infringere tentaverit, sciat se
„ compositurum auri puri libras mille,
„ medietatem camere nostre, et medietatem
„ prefato Venerabili Joanni Patriarche, suisque
„ Successoribus. Quod ut verius credatur,
„ diligentiusque observetur, impressione nostri
„ sigilli manu propria roborantes inferius in
„ signiri jussimus. Signum Domini Othonis
„ gloriosissimi Regis. Aldegerius. Cancella
„ rius vice Peregrini Cumani subscripsi. Datum
„ XIII Kal. Julii, anno Dominice Incarnatio
„ nis DCCCCXC. Indictione III. anno vero III
„ Othonis regnantis septimo. Actum Fran
„ conofurt feliciter Amen." Diploma simile

Rodoaldo Patriarchae concessum ab Ottone I. adnotavimus Capite III. num. IV. quo etiam loco Episcopatum Concordiensem eidem concessum, quod nempe attinet ad superiorem temporalem jurisdictionem; itemque Abbatiam Sextensem, et alia Monasteria subiecta, remoto scilicet immunitatis privilegio, dictum est. Vitio laborant nullo notae Chronicae. Otto III. anno 983 in Veronensi conventu a Patre Ottone II. cum Statuum consensu Rex declaratus fuit. Post obitum Patris, qui eodem anno contigit die 7 Decembris, regiam coronam accepit in Natali Domini. Imperialis demum coronationis ejus annus 996. statuitur die 21. Maii in ipsa Ascensionis Christi festivitate. Septimus ergo Ottonis Regis annus erat in cursu anno Christi 990. XIII. Kal. Julii, seu die 19. mensis Junii. Annotat Abbas Gotwicensis, annos Ottonis III. in Diplomatibus suum cepisse a principio anni 984. Peregrinus Cumanus oscitantia Librarii irrepsit loco Petri: Apud Ughellum obisse dicitur Adelgisius Episcopus Comensis ante annum 995. Sequitur Petrus. Fides Diplomati nostro si

constet, jam anno 996. Vita migraverat Aldegisius, tenebatque sedem Petrus. Ignotus mihi Aldegerius, qui sub Othone III, munus obiit Cancellarii. Diplomata bene multa in Bullario Casinensi, et apud alios scriptores, collectoresque Diplomatum, data hisce temporibus recognovit Heribertus Cancellarius vice Petri Cumani. Titulo Archiepiscopi in textu Diplomatis insignitur Joannes Placentinus. Eo nempe titulo se prae audacia appellare Joannem voluisse, adnotat Ughellus: praehabito Romani Pontificis assensu, putat Petrus Maria Campius.

III. Lites memoravimus in Monumentis Capite citato exortas et actas inter Joannem Patriarcham, et Andream Episcopum Parentinum. Jurisdictionem Dioecesanam in Parochiam Ursinii, qua potiebatur Ecclesia Aquileiensis, in Adamum Parentinum Antistitem transtulerat Rodoaldus Patriarcha. Ita conjectari mihi licuit in examine Diplomatum, quae feruntur, ac vitiis plurimis laborant. Sibi suum antiquum jus restitui, poscebat Joannes Successor,

obtinuitque

obtinuitque ab Ottone III. Res delata est ad Silvestrum Papam II. qui Parentino Episcopo favit, ac favit etiam Sergius Papa IV. In hujusce Summi Pontificis litteris haec habentur: "Atque quomodo Syl„vester piae memoriae (Papa II.) deprecaret
„Henricum qui eo tempore Ducatum tenebat
„Baiuvariorum ut supradictum Patriarcham
„(Joannem) moneret ut ab infestatione San„cte Ecclesie Parentine recederet.„ In Monumentis nostris Capite LIII. num. V. col. 489. praedictum Henricum Ducem intelleximus Henricum Minorem Ducem Carinthiae, et Marchionem Veronensem. At vox illa deformata Baiuariorum considranda est: ne sane legendum, Baioariorum. Hunc vero intellige Henricum Ducem Bajoariae, filium Hezelonis, dictum Sanctum, et claudum patri suo suffectum anno 995, electumque anno 1002, Regem Germaniae, et Imperatorem anno 1014. Consule dicta num. I. hujusce Capitis.

Synodum Veronae anno 995. a nostro Joanne celebratum loco citato edidimus, ab clariss. Viro Bartholomaeo Campagnola acceptam. Lis componitur cum Otberto Epi

scopo Veronensi, qui Clericos habitantes in Titulis Patriarchae, queis ipse Veronae potiebatur, idest Sanctae Mariae Antiquae, et S. Margaritae; sibi suoque arbitrio subditos contendebat. Abbatiae Sanctae Mariae in Organo, quae Patriarchali jurisdictioni subiecta erat, iidem Tituli addicti fuerunt. Chartam eamdem refert Muratorius in Antiquitatibus Italicis Tomo V. Dissertatione LXX. Item vero proponit veluti animadversione dignissimam: "Etiamsi sub jure Patriarchae
" Aquilejensis receptum Monasterium Sanctae
" Mariae (in Organo) cum Titulis (Sanctae
" Mariae Antiquae, et Sanctae Margaritae,)
" hoc est Ecclesiis eidem (Monasterio) subjectis;
" nihilominus constitutum fuisse (Synodi sen
" tentia,) ut ipsarum Ecclesiarum Clerici ad
" Synodum Episcopi, et publicas supplica
" tiones convenirent; neque liceret eis, di
" bus festis quibusdam solemnibus ab Episco
" po praescriptis, Missas publicas celebrare.
" Monumentum sane (inquit) non parvifacien
" dum, quod veterum saeculorum ritus aliquot
" nobis aperit." Caeterum generalem addit
Vir doctus prudentissimam animadversionem:

Tria scilicet observari, ubi de Monachorum libertate, aut subjectione agitur, semper debere genera Monasteriorum." Erant enim, sunt, quae immediatate suberant Episcopo, „nullum aliud privilegium nacta, nisi quod „aut Episcopus fundator, aut aliquis ejus successor, aut Metropolitanus fuerat elargitus. „ Alia sub protectione Metropolitani, aut „Apostolicae Sedis erant, ut eorum bona hujus „modi patrocinio tuta forent; sed intacto jure spirituali, sive ut ajunt, superioritate „Episcopi Dioecesani. Alia denique fuere „ quae ad jus plenum, atque ditionem Sanctae „Sedis, aut Metropolitae spectabant, exclusa „penitus Episcopi potestate." Uberius disserere non praestat post extinctum Aquilejensem Patriarchatum, novamque de ejusmodi Ecclesiis Benedicti XIV. dispositionem.

IV. Insigne praesto est laudati Ottonis III Imperatoris diploma, quo Joanni Patriarchae praedia, bona, ac loca plura de Comitatu Forijulii confirmantur, et conceduntur, inter quae numeratur medietas Castelli Siligani, et medietas villae slavonica lingua dictae Gorizia. Fragmenta duo

inter nostra monumenta protulimus. Integrum accipe diploma quod humanitati summae comitis Fabii de Maniaco acceptum

1011. 2 Maggio Ravenna debeo. "In nomine Sanctae, et individue Tri-
„nitatis. Ottho Dei gratia Romanorum
„Imperator Augustus. Si Ecclesias Dei restau-
„rare, Rectoresque earum nostro munere
„sublimare studuerimus, id ad statum no-
„stri Imperii, nec non ad aeternae vitae sup-
„plementum proficere nequaquam ambigimus.
„Quocirca notum sit omnibus Sanctae Eccle-
„siae, nostrisque fidelibus, presentibus et fu-
„turis, Ottonem illustrem Ducem nostrumque
„dilectum fidelem nostrum humiliter exorasse
„clementiam: quatenus pro Dei amore, no-
„strique animae remedio, Sanctam Aquilegien-
„sem Ecclesiam, Rectoremque ipsius, Joannem
„scilicet Patriarcham, nostre largitatis mu-
„nere exaltare dignaremur. Cujus dignis pe-
„titionibus aures nostre dominationis pro
„more solito accomodantes; Sanctamque Dei
„Ecclesiam, Hungarorum sevitia devastatam,
„nunc magnas necessitates perpeti consideran-
„tes: Medietatem unius Castelli, quod dici-
„tur Pitzanum et medietatem unius Ville,

que

„que Sclavonica lingua vocatur Gorisa, necnon
„medietatem omnium domorum vinearum, campo=
„rum, pratorum, pascuorum, herbaticorum, ple=
„vistorum, collectarum, angariarum, molendinorum,
„aquarum, aquarumque decursum, piscationum,
„silvarum pabulationum, venationum, necnon
„omnium rerum, quas in illis predictis locis,
„Silicano, atque Gorisa, vel in finibus locorum
„que sunt inter Lisontium et Vipacum, et
„Ortona, atque juga alpium, prout juste
„et legaliter ... in nominatis finibus, pred.
„ite Aquilejensi Ecclesie, atque Rectori
„ejus Joanni Patriarche, ejusque Successo=
„ribus per hujus imperialis precepti pa=
„ginam donamus, atque ex nostro jure
„in ejus jus, et dominium transfundimus,
„atque perdonamus. Sic etiam concedimus, ac
„cum omni publica functione largimur
„eidem Ecclesie, ejusque Rectoribus qui
„pro tempore fuerint, omnes Villas quas
„jam dictus Patriarcha, vel ejus Antecef=
„sores habent edificatas in Comitatu Foro=
„juliensi post Hungarorum nefandam
„devastationem, tam in terra de dicto
„Patriarchatu, quam in terra de Concordiensi

„Episcopatu, et Sextensi Abbatia, seu
„in terris bonorum hominum qui sunt nos-
„tri, sive heredibus, sive in terra nostro domi-
„nio pertinenti: quasque villas nunc predi-
„ctus Patriarcha ad sue Sedis utilitatem
„in sua investitura tenet cum omnibus per-
„tinentiis suis, et circa unamquamque ipsa-
„rum per duos Milliares ex omni parte
„adjacentibus. Eo ordine, ut nullus Dux,
„Comes, nullaque Regni nostri persona
„in eisdem Villis placitare, facere colle-
„ctas, angarias exigere, aliquamve potesta-
„tem exercere presumat preter eum,
„qui Aquilejensi Ecclesie gubernaculo agere
„videbitur. Preterea supradicte Ecclesie lar-
„gimur etiam omne illud herbaticum, quod
„publice rei exactores a famulis, vel a libe-
„ris in terra predicte Ecclesie habitantibus
„... scusatis de montanis in herbam venien-
„tibus per Vicarium, et Petramfictam, usque
„per Clusam de Avenzon, vel ubicumque
„transeuntibus exigere solebant, nullam
„nostro juri partem reservantes. Sed volu-
„mus, atque firmiter jubemus ut pre-
„dictus Patriarcha Joannes, suique Successo-

„res omnia quae superius dicta sunt, perpe-
„tuis temporibus ad suae sedis utilitatem
„teneant, omniumque hominum contradictione
„remota possideant. Si quis autem hujus
„nostri imperialis praecepti donationem inquie-
„tare, vel infringere attemptaverit, sciat se
„compositurum auri puri libras mille, me-
„dietatem camerae nostrae, et medietatem prae-
„dictae Sedi, ejusque successoribus. Quod ut ve-
„rius credatur, diligentiusque ab omnibus
„observetur, manu propria corroborantes, si-
„gillo nostro, atque bulla subtus jussimus
„sigillari, atque insigniri. Signum Domini Otto-
„nis Serenissimi, et invictissimi Caesaris...
„Cancellarius vice Petri Cumani Episcopi
„Archicancellarii recognovi. Datum autem in
„Kal. Madii, anno Dominicae Incarnationis
„M. primo indict... anno tertii Ottonis regnan-
„tis... imperii autem V. Actum Ravennae
„feliciter Amen.

In Fragmento in nostris Monumentis edito
legitur dies quarto Kal. Maii, et regnan-
tis Ottonis annus XVII. Annus Impe-
rii recte se habet. Sed Regni annus
vitio laborat, si retineri annus aerae sub-

garis millesimus primus debet: aut annus est non epochae communis ab anno 983. aut a principio anni 984. deductus. Animadverte, eodem anno 984. tempore Paschalis contra Ottonem III. acclamatum Germanicum Regem fuisse Henricum filium Henrici, qui frater erat Ottonis I. sed hunc cessisse tandem 3. Kal. Julii, confirmato in Regno ipso Ottone III. Diplomata apud Auctores extant plura, quae hanc epocham indicare videntur. Muratorium consule in Annalibus Italiae. Otto illustris Dux in Diplomate memoratus intelligitur Dux Carinthiae, et Marchio Veronensis, qui Henrico Minori anno 997. vita functo postliminio successit. Vide hujusce capitis numerum I. caetera etiam vide in Monumentis.

V. Ibidem ejusdem Ottonis III. extat Fragmentum Diplomatis, cuidam indicato Veronae acto insertum, quo medietas alias Silgani et Gorizae donata dicitur Werihen Comiti Comitatus Forijulii, Charta vetusta, et lacunis plena illustranda est. Verba affero, quae sequuntur."

Datum

"Datum in Dei Nomine, Civitate Vero-
"na ... resideret Dominus Otto Dux istius
"Marchiae ... residentibus cum Dominus Hotber-
"tus ... Com. Vicentino, atque Patavino .. ibique
"eorum veniens presentia Werihen. Comes
"Comitatus Forojulii ... ostensit sibi preceptum,
"sicut hic subter legitur ... Ho. (scilicet Otto
"III. Imperator,) interventu Hottonis nostri ..
" Werihen Comiti dedimus medietatem ...
"Alkeno, Gorizia etc ... Data 6 ... anno Domi-
"nice Incarnationis .. (Indict.) quintadecima,
"anno Tertii Ottonis regnantis XVIII Imperii
" sui ... Actum Papiae." Datum scilicet diplo-
ma est anno 1001. Indictione XV. a Septem-
bri mense inchoata. Otto Dux istius Mar-
chiae, (scilicet Veronensis,) ille idem est Otto
Dux Carinthiae, de quo egimus. Cum eo prae-
sidesse judicio Veronae instituto dicitur Dominus
Hotbertus ... Com. Vicentino, atque Patavi-
no.

Truncam periodum illam, Dominus Hotber-
tus ... Com. Vicentino, atque Patavino, illustrant
sequentes Chartae, quas profero. Apud Fla-
minium Cornelium Senatorem Venetum in Ec-
clesiis Venetis tomo XI. pag. 368. donatio

reperitur Venetiis Sancti Zachariae Sancti-
monialibus facta his verbis..." Henrici Impe-
„ratoris Augusti anno Imperii ejus hic in
„Italia Deo propitio anno secundo, mense
„Martii, indictione XIV... Ego Obertus comes,
„et Manfredus, filii q. Ugonis Comitis de
„comitatu Vicentino, atque Patavino, qui pro-
„fessi sumus ex natione nostra lege vivere
„Longobardorum„ Imperii coronam Ro-
mae accepit Henricus, Germaniae Rex
II. ac Imperator I juxta morem Italorum
die 24 Februarii, aut die 14. ejusdem
mensis, anno vulgaris aerae 1014. Hinc
superior donatio pertinent ad annum
Christi 1015. ac Martii mensem: sed
repugnat Indictio XIV. quae annum indicat
vel 1015. a Septembri mense, vel inse-
quentem 1016. Ad haec nihilominus tem-
pora vitam egisse Obertum Comitem, et
Manfredum, alia docet Charta, quae in
Opusculo, cui titulus Due Lettere.... nella
seconda (delle quali) si dimostra, che i Con-
ti che dominarono Padova, e Vicenza nel
XI. secolo etc. legitur pag. 15. Opusculum
Venetiis editum est anno 1750. Verba sunt

"Heinricus gratia Dei Imperator Augu-
„stus Deo propitio hic in Italia anno un-
„decimo, imperii ejus primo, octavo Kalen-
„das Februarias, Indictione XIII. Tibi Iumil-
„da filiae mea.... Ego Imilia, relicta q. Ugo-
„nis Comitis, et Ubertus comis, et Manfre-
„dus, filius q. Ugo item comis... qui profes-
„si sumus nos omnes qui supra, mater, et
„filii, ex nacione meam lege vivere Longobar-
„dorum etc.„ Indictione XIII. insequitus cur-
rebat annus Christi 1015. et octavo Kal.
Februarias, seu die 25 Ianuarii adhuc erat
in cursu primus Henrici Imperatoris annus.
Haec amplissime illustrantur documenta in
citato opusculo: satis mihi est, ex hisce
documentis innotescere magis potuisse Ubber-
tum illum comitem, ac etiam fortasse Man-
fredum, de comitatu Vicentino atque Patavi-
no, in ea memoratas Chartas vetustas saepe-
rius allegata.

Suam coram judicibus causam egit Verihen. Comes Comitatus Forojulii, post annum Christi 1001. Dubito nullus, Veri-hen. Comitem eundem esse, quem alia per haec tempora exhibent documenta.

cum aliqua nominis variatate. Apud Ughellum in Italia Sacra Venetae editionis Tomo X. in Addendis et corrigendis judicium recensetur in Episcopis Parentinis, actum ... intrante mense Octobris per cursum etc Indictione IV. idest anno 990. regnante Ottone III. in loco ubi vocabulum est Trajectum Sancti Andreae juxta mare: ibique ad colloquium resedisse dicitur D. Hunribert Histriensium comes, vocaturque in textu Weribert Comes, et in Notarii subscriptione Weriberti comitis. Istriam Forojuliensi provinciae sequentius annexam sub eodem praeside, jam admonuimus in Monumentis, et in Dissertationibus variae eruditionis. In judicio Veronensi, quod Conradus Imperator hujus nominis II. habuit anno 1027. in Monumentis nostris edito Capite XLV. num. III. inter judices memoratur Azo, filius Vorienti. Ibidem num. IV. extat donationis Popponi Patriarchae factae ab eodem Conrado anno 1028. fragmentum, in quo Popponi Patriarchae, et Aquilejensi Ecclesiae conceditur

ditur quaedam Silva in Pago Forijulii in Comitatu Varienti Comitis. Diploma ipsum eodem loco integrum damus ubi haec verba mendose transcripta leguntur, in Pago Forijulii in Comitatu Goritiensis Comitis. Illo sine dubio legendum, Varienti Comitis. Nempe cum regimen Marcae Forojuliensis, aut Aquilejensis translatum fuit in Comitem Veronensem, Berengarii Regis ac Imperatoris tempore, Comes ille appellari coepit Marchio, ac Veronensis ipsa Marca: qui vero Forojulio civitati, ac regioni praesidebat, simplici titulo comitis vocatus est. Vide superius Caput II. num. II. Varienti successores, qui Forojuliensem provinciam administrarunt dedimus nonnullos in nostris Monumentis Capite LVII. num. IV. Anonymum unum anno 1056. alterumque Ludovicum appellatum anno 1077. Sedem Aquilejensem tenebat hoc tempore Sigeardus Patriarcha, summa Henrici IV. Regis largitate donatus tum ipso comitatu Forojuliensi tum Ludovici postremi Comitis bonis omnibus, ac juribus. At memoratus Anonymus comes anni 1056 vocatus est

ipse fuerit Warient, vide Caput X. inse=
quens num. III.

Parentini supra memorati Documenti, quo
Werihenti Comitis Histriensium judicium
continetur, priora verba quispiam afferendi
animadversione dignum. Ea sunt: "In nomine
„Domini Dei aeterni Amen. Regnante D. N.
„(III) Othone juniore, magnifico, atque Se=
„renissimo Rege, Regni ejus in Dei Omni=
„potentis Nomine VIII. die vero V. intrante
„Mense Octobris, per cursum de Indictio=
„ne IV. Christoque regente omnia. Dum se=
„disset D. Wheribent Histriensium Comes
„etc." Ad annum Christi 990. pertinere Do=
cumentum, adnotavimus. Verba illa, Christo=
que regente omnia, similem aliam in memo=
riam revocant formulam, Regnante Christo.
Hanc posse Docti Scriptores animadvertunt,
haud esse indicium vacantis Regni, et
Imperii, ut satis innotescit ex simili no=
stro Christo regente omnia. Consule Auc=
tores Maurinos Tomo IV. Diplomatici Tracta=
tus Gallice scripti.

Verba item illa, quae in Diplomate cita=
to Conradi Imperatoris sequuntur, nempe

in Pago Forojulii in Comitatu Taricenti Co-
mites, dignissima sunt animadversione. Simi-
lia occurrunt in alio Diplomate Henrici III
anno 1056. In pago N. Forojulio, et in Comi-
tatu N. Comitis. Quid est Pagus Forojulii?
An a Comitatu Forojulii distinctus? Jam
egimus de vocis hujusce significatione Ca-
pite 1. num. I. ac interpretem induximus
Ducangium in Glossario. Amplioria addenda
sunt ex Abbate Gotwicensi in Prodromo
ad Chronicon Gotwicense Parte altera. Di-
squisitionem instituit Vir doctissimus de Pagis,
eorumque significatione, ac divisione Libro IV.
Capite I. Animadversiones ejus nonnullas
decerpo. 1. Ultima significatio Pagi etiam
apud Germanos integrum quemdam regionis
tractum seu districtum denotat. 2. Divide-
bantur Pagi in Majores, et Minores; ita
quidem ut pagus major plures mino-
res in se complecteretur, 3. Pagi isti
tam majores, quam minores aliquando etiam
Comitatus vocabantur; licet hoc potius de
Minoribus pagis intelligi debeat: majores
enim pagi ut plurimum nuncupabantur
Provincia, et regio, et plures comitatus

numerabant. Ex. g. in pago Grabfeld in Comitatu Alberti: in eodem pago in Comitatu Henrici Comitis, in Comitatu Christani etc. 4. Sed etiam in vetustis chartis accipitur Pagus pro Vico, seu villa in sensu minimum angustissimo. Hisce documentis inhaerentes, Diplomata duo superius allegata illustramus. Verba illa, in Pago Forojulio, provinciam aut regionem integram Forojuliensem mihi videntur significare. In ea jam plura Castella et loca ac praedia plurima, Regum et Imperatorum largitate, concessa fuerant Aquilejensi Ecclesiae ac Patriarchis, inhibita Ducis, et Marchionis, et Comitis potestate. Sed adhuc ejusdem provinciae pars alia, v. g. Civitas Forumjulium, et loca plura ac praedia, Comitatum Forijulii efformabat sub comitis administratione, unde ea verba adducuntur, in Comitatu Varienti Comitis. Nempe Popponi Patriarchae largitur Conradus Imperator quandam Sylvam longissime extensam, quae sita erat in Pago utique Forojulio, seu in Provincia Forojuliensi, sed etiam existebat in Comitatu Varienti Comitis, ejusque jurisdictioni

suberat

subesset. Alterius Diplomatis verba illa, in pago vel Forojulio, et in Comitatu, aliam denotare sensum puto. Indicari videtur augustus Pagi sensus pro vico, aut alicujus villae loco, in Diplomate temporum injuria detrito, qui pariter situs erat in Comitatu Forojuliensi nondum suppresso, et extincto.

Forojuliensis Provinciae extensionem, et fines, intra quos castella, loca, praedia donati jam fuerant Aquilejensis Patriarchae, satis patefacit Diploma primum memoratum. Integrum extat in nostris Monumentis capite LIV. num. IV. Verba sunt: "Concedimus, et perpetuo donamus... quamdam "Silvam in Pago Forojulio in Comitatu Tarvisien"ti comites, incipiendo a flumine Sontio "usque ad mare: et sic subtus Stratam, "quae dicitur Hungarorum, usque in illum "locum, ubi fluvius Fluminen nascitur: et "ita deorsum per Flumen usque ad termi"num, qui est inter praedium Ocini hospitis "quod vocatur Cortis Naon, et inter "praedium Sanctae Sextensis Abbatiae, et "usque ad flumen Medunae seu ejus decur"sum usque ad flumen Liquentiae, et usque "ad Liquentiae introitum in mare". In eisdem Monu=

collapsae illae, et a Patriarcha Joanne instauratae in eodem Civitate Forijulii, et Aquilejae a Popone: aliaeque disciplinae vices. Praepositura Canonicorum Sancti Stephani in Civitate Forojulii, omnino diversa ab Aquilejensi Praepositura sub eodem Sancti Stephani nomine prope Aquilejam. Salomonius et Palladius refutati. Abbatia de Sesto in Dioecesi Tarvisina olim Aquilejensibus Patriarchis immediate, ac pleno jure subjecta. De anno, quo Bambergam profecti sunt Benedictus Papa VIII. et Patriarcha Aquilejensis: quisnam iste, an Joannes, an Popo successor.

I. Patriarcha Joannes Synodum celebravit Aquilejae anno 1015. Acta, quae memoriae posterorum servata sunt, edidimus in Monumentis Capite LIII. num. VIII. Illustrationibus nostris, quae ibidem extant, alias non modici momenti addere praestat. Haec primum verba profero: "mores et acta Praedecessorum Antistitum inquisivi, si cujus forte incuria tuarum (Deiparam Mariam Virginem alloquitur)

„adloquitur,) omnium Ecclesiarum funditus
„foverent Canonicae destitutae. Cumque
„multis referentibus vitam priorem, alteriis
„digna facta laudantibus, alteriis perpetrata
„flagitia suspirantibus, qualiter cuncta destru-
„cta essent didicerim; mox Deo inspirante,
„divino et subscriptorum consilio, statui
„clericos non ~~posuit~~ [quaerere] possunt, vel unum ex multis
„in tuo nomine recuperari. Unde praesen-
„tibus Episcopis, Clericis, et laicis… volo,
„atque constituo, in tua sancta Ecclesia deinc-
„ceps sub canonicali jure servituros (an
„servituros?) quibus necessaria victus et ve-
„stitus distributa, partim de tuo hactenus
„in nostrum usum sumpto, partim aliunde
„aquisito, vel jam nunc aquirendo. Impri-
„mis igitur dono tibi Moroaldo Praeposi-
„to, tuisque successoribus, nec non omnibus
„Sancti Stephani Canonicis, habitantibus
„in Civitate Forijulii etc. Aliqua sine
dubio verba desunt, quorum defectu obscu-
rus sensus efficitur.

At innotescere satis videtur, Sanctissi-
mum Canonicorum institutum ab ipsius
prima aetate, de qua mox dicendum est,

apud nos in Provincia Forijuli viguisse. Hinc vero Joannis Patriarchae consilium fuit ut reviviseret, cum Praecessorum hostilium incursu, Ecclesiarum Canonicae funditus forent destructae. Didicerat vero ex multorum relatione, qualiter cuncta destructa essent. Statuit ergo remedium afferre: et omnia si non possint, vel unum ex multis recuperari. Instauratio incepta sine dubio videtur a Canonica Sanctae Mariae Forojuliensi: atque Sanctorum Mariam Virginem Dei Genitricem adloquitur Patriarcha Joannes, in cujus nomine et honore Ecclesia Canonica Forojuliensis dicata erat, quae etiam sub titulo eam Paulinus Patriarcha appellaverat anno 796. in Concilio ibidem celebrato. Hinc Statutum in Synodo Aquilejensi latum, quod emisimus in lucem, ad eandem Ecclesiam Canonicam Forojuliensem pertinet: eoque decernitur, ut in tua Sancta Ecclesia, (idest in Ecclesia S. Mariae Forojuliensi,) deinceps sub Canonicali jure inservire Clerici debeant, eisque necessaria victus et vestitus distribuantur.

Id vero ut adsequi facile valeret Patriarcha, censuit primo, redditus Praepositi et Canonicorum Sancti Stephani augendos esse, eosque amplissima auxit donatione Villae Cremazinci, aliorumque bonorum; ac deinde statuisse videtur, ut idem Praepositus et Canonici ejus, ac Decanus cum Canonicis Beatae Mariae in unum corpus aut collegium Canonicum, coalescerent qui redditibus auctis commode, ac honeste alerentur. Haec inferius magis innotescent.

Ecclesiarum Canonicarum originem, propagationem, ac disciplinam paulo fusius liceat declarare. Ab ipsius Christianae Ecclesiae exordio in Ecclesiis, quae Cathedrales dictae sunt, Clerus constabat Presbyteris, Diaconis, Clericisque inferioribus, qui unum veluti corpus cum Episcopo efformabant, veniebantque in partem solicitudinis, et imperii sacri societatem cum eodem Episcopo. Urbanas Ecclesias, si quae divulsae erant regebant ipsi: aut in Ecclesia principali muneribus fungebantur, quae Parochis posteritatis conveniunt. Ex communibus Ecclesiae bonis portiones distribuebantur singulis, quae cujusque necessitati, ordini, et labori consen-

tirent: proprio tamen utebantur illi mensa, propriamque domum singuli incolebant.

Seculo Ecclesiae quarto, Sanctus Eusebius Vercellensis Episcopus Clerum suum ad vitam communem adduxit, ut putat Doctissimus Muratorius in Antiquitatibus Italiae medii aevi Tomo V. Dissertatione LXII. In unam scilicet domum Clericos suos adunavit, communem ipsius mensam indixit, eosque sub certis regulis ad austerioris vitae disciplinam, si perfectam absolutamque fortasse paupertatem excipias, informavit. An aliarum per Italiam Ecclesiarum Clerus hanc vitae communis rationem amplexatus fuerit, incertum: certum vero, compertumque, tam pium institutum, operam dante Augustino, Clericis suis accomodatum in Africa propagatum esse. Nomen Canonicorum Muratorio admonente, Italicae chartae, quae seculo septimo, et octavo confectae sunt, dubio procul exhibent: Sed illud sumptum plerique existimant a Canone, sive Matricula Ecclesiae, cui inscribi solebant qui stipendiorum Ecclesiae participes essent: non a Canone, sive

Canonibus

Canonibus, quibus observandis arctius strin-
gerentur Clerici, intra domum unam commu-
nis vitae formam profitentes, Deo laudes
in choro continentes statis horis, monacho-
rumque disciplinam non modica ex parte
aemulantes: seculares ipsi tamen dicti, non
monachi.

Hocce institutum nono certe seculo in-
duxit Chrodogangus Episcopus Metensis.
Regnante Pipino, clerum ipse adunavit,
(verba sunt Pauli Diaconi in Vitis Episco-
porum Metensium) et ad instar Coenobii, intra
Claustrorum septa conversari fecit, nor-
mamque eis instituit qualiter in Ecclesia
militare deberent: quibus annonas, vitaeque
subsidia sufficienter largitus est, ut peri-
turis vacare negotiis non indigentes, divi-
nis solummodo officiis excubarent; ipsum-
que Clerum abundanter lege divina, Ro-
manaque imbutum cantilena, morem at-
que ordinem Romanae Ecclesiae servare
praecepit. Hanc normam, sive regulam a
Chrodogango traditam Clero laudat Mo-
guntinense Concilium, quod anno 813.
celebratum est. eademque vivendi norma

per Gallias, per Italiam, per reliqua Christianorum regna pervasit: coeptaque sunt non solum in Cathedralibus Ecclesiis institui Canonicorum collegia, verum etiam in aliis urbium praestantioribus Basilicis, ac inferioris quoque conditionis sacris locis. Hinc vero Canonicorum nomen obtinuit, qui et Fratres passim vocabantur. Hinc horae Canonicae die, noctuque decantatae: Praepositique et Decani munia, ac dignitates: itemque nomen Canonicae, tum pro ipsa Canonicorum congregatione, tum pro communibus aedibus usurpatum. Hinc demum nomina Claustri, Monasterii, Dormitorii, Cellarii, Refectorii Canonicorum, atque Ecclesiae collegiatae.

Per haec tempora in Forojuliensi, aut Aquilejensi Provincia hujuscemodi Canonicas institutas fuisse, adnotavimus. Joannis Patriarchae aetate extabant in Civitate Forijulii Canonica Sanctae Mariae sub Decano, et Canonica Sancti Stephani sub Praeposito. Fundatae jam erant: easque instaurationis causa in unum corpus, jubente eodem Joanne, coadunatas fuisse

verisimillimum est. Ipsius Joannis Patriarchae successor Popo, refectis Aquileiae moenibus, novis aedificiis excitatis, amplissimoque erecto Templo, quinquaginta Fratres ad serviendum Deo, et Sanctis suis anno 1031. ordinavit, ut legimus in Donationis Tabulis apud Ughellium: ubi Fratrum nomenclatura Canonicos indicat de quibus agimus; idque confirmat Praepositi nomen, ut Praepositus eorum de caetero eis largius ministrare valeat. Sed ante Poponem in Ecclesia Aquilejensi Canonicos extitisse, qui a regula Canonicali exciderint, declarare Poponis verba videntur, quae sequuntur. Quaedam ex bonis ejusdem Ecclesiae, quasi de sinu matris accipiens, ipsis Fratribus seu filiis educandis concessi: et ea, quae ab Antecessoribus meis illis tradita fuerunt, adauxi; ut his adminiculis consolati, Deo et Sanctis ejus fideliter serviant, ac pro statu Regni, et Sacerdotii, pariterque pro vivis atque defunctis Dei misericordiam exorare valeant.

Sed haec eadem instaurata in Provincia nostra Canonicorum disciplina,

ipsorumque habitatio communis, decursu anno-
rum, in aliquibus locis citius, serius in aliis,
rursum excidit. Mensae, et domicilii tum
apud nos, tum alibi communione disrupta,
involverunt Ecclesiasticae Praebendae: quo nomi-
ne portio illa redituum designabatur, quam
singulis, domi suae degentibus, praebebat
Ecclesia ad eorum victum, atque vestitum.

Operam vero suam contulerunt omnem
Aquilejenses Patriarchae successores, ut Cano-
nicorum vitam communem, aut labescentem
fulcirent, aut collapsam iterum erigerent.
Constitutionem a Voldarico II. Patriarcha
anno 1181. latam dedimus: qua decerni-
tur, ut de caetero in communi vita maneant
Canonici Aquilejenses, in eodem dormitorio si-
mul omnes dormiant, et in eodem Refectorio
cibum pariter omnes sumant. Post de-
cennium anno 1191. Gotofredus Patriarcha
bona, ac praedia a Romolo Episcopo conlata
Canonicis Concordiensibus confirmavit, ut vi-
tam illi communem sectarentur. Tabulas con-
sule in Italia Sacra Venetae editionis. Civi-
datensium, aut Forojuliensium Canonicorum
exciderat vita communis tertiodecimo saeculo:

adhuc

adhuc attamen vestigia servabantur, quae patent in Tabulis anno 1249 confectis. "Verba sunt: "Praepositus Civitatis ... dare tenetur ... XV "modiales pro Festis, in quibus Canonici sedent "in Refectorio." Nomina etiam occurrunt ibidem Cellerarii, Cellarii, Claustri, Refectorii: itemque post seculum in Chronico Juliani ad Annum 1344. mentio habetur de Colacio, et Refectorio Capituli in Civitate. Ducangius in Glossario Colacium, seu Collatium, et Colcium explicat Horreum, aut aliud aedificium ita dictum, quod frumentum, vel alia in eo collocarentur.

Tres aliae in Provincia Forojuliensi vigebant Praepositurae Canonicorum. Adhuc extat, quae dicitur Praepositura Sancti Petri de Carnea. Alteram Sancti Odorici ad Tilaventum fluvium transtulit Bertrandus Patriarcha in Civitatem Utini, eamque adunavit cum Utinensibus Sancti Odorici, et Sanctae Mariae Canonicis. Tertia est Praepositura Sancti Stephani prope Aquilejam. Auctorem habuit Gotebaldum Patriarcham, qui sedem Aquilejensem anno 1049. obtinuit. Hanc ejus originem diligentius illustrabimus in Patriarcha Gotebaldo.

II. Jam certo innotescit, ab Aquilejensi Praepositura Sancti Stephani post annum 1049. eruta, diversam esse Praeposituram sub eod Sancti Stephani nomine in Civitate Forijulii, cujus extat diserta mentio in Documento superius allato anni 1015. Verba sunt: Dono tibi Morocuto Praeposito, tuisque successoribus, nec non omnibus Sancti Stephani Canonicis, habitantibus in civitate Forijulii etc. quis vero non admiretur oscitantiam Jo. Francisci Palladii, qui in Historia Forojuliensi Parte I. Libro IV. pag. 148. hanc Praepositurm collocat extra moenia Aquilejae? Ita ait: " Vedeva (Giovanni " Patriarcha) che la Chiesa di San Stefano " poco fuori di Aquileja, non veniva " officiata con quella assiduità e diligenza " ch'egli desiderava nel servigio divino... " donò a Morocco (Morocuto) Preposito, " e Canonici predetti di San Stefano " molti beni, decime, ville, giurisdizioni." Oculos clausit ille, ne verba illa legeret, Habitantibus in Civitate Forijulii. Partium studio occupatus eam noluit intelligere civitatem, quae aevo remoto=

se Forumjulium appellabatur, tum aetate media Civitas Austria, ac demum Cividale del Friuli. Hanc sine dubio definiunt Decimae Praeposito, et Canonicis conlatae de Porta pontis, et de porta Sancti Petri, quae nomini ad Civitatem Austriam alio vetusto nomine dictam Forumjulium pertinent.

Errantem Dominicum Salomonium secutus est Palladius. Scripserat ille, ediditque typis Utini anno MDXCVI. opusculum inscriptum, Difesa del Capitolo de' Canonici della Città di Udine, qui de praecedentia certabant cum Forojuliensibus Canonicis. Auctor iste verba illa, Sancti Stephani Canonicis labantibus in civitate Forijulii ideo apposita interpretatur, quod Aquilejensis Praepositurae Sancti Stephani Canonici, ut aeris intemperiem aestivo tempore vitarent, Aquileja relicta, migrare in Civitatem Forijulii consueverant. Festivam sane interpretationem! Quid si dixerit Salomonius, (ac minime utique dictum, scriptumque non esse,) sedes

suas Ultimum aestivo tempore transmi-
sisse Canonicos illos Sancti Stepha-
ni; cum toto Opusculo contendat,
non alibi quaerendum Forumjulium cujus
Utini. /

Verumenim vero Praepositura Cano-
nicorum Sancti Stephani, in civitate
Forijulii habitantium, jam extabat anno
1015. ante Praeposturae Aquilejensis
sub eodem Sancti Stephani nomine ere-
ctionem. Innumera sunt monumenta,
quae ad Civitatensem, aut Forojuliensem
Praeposituram spectant. Tabulas damus
in nostris Monumentis capite LXII. con
fectas anno 1160. ubi inter testes Pere-
grinus Civitatensis Praepositus numeratur.
Alias recensetur Capite LXV. anno 1192.
notatas, quae Fridericum exhibent Prae-
positum Sancti Stephani. Plures tempo-
re sequiore scriptae, quae Praepositum
memorant, modo Civitatensem Ecclesiam
gubernantes. Tabulas addo Gerardi Pa-
triarchae anno 1122. confectas, editasque
Capite LIX. ubi Investituras Placiti
Synodalis posita dicitur ab eodem

Gerardo

Gerardo super sacratissimo Altari Bea-
tae Mariae, et Sancti Stephani: jam
enim Canonici Sancti Stephani, et Cano-
nici Beatae Mariae in unum Canoni-
corum collegium adunati fuerant. Sabino-
nii, et Palladii opinationes profligatae sunt.

III. Vitam Joannes Patriarcha agebat
anno 1017. quo ipsum Diploma Henrici
Imperatoris pro Abbatia Sancti Petri
de Piro subscriptum legimus. Diploma
refert Ughellus in Veneta Italiae Sacrae edi-
tione Tomo X. in Addendis, et Corrigendis.
Hanc Abbatiam in loco positam, qui dicitur
Pirus in Comitatu Tarvisino, sub suae
tuitionis, ac defensionis mundiburgo
receptam ab Henrico Imperatore, legimus,
ipsique quamplura collata beneficia, tra-
ditamque Villam Sancti Pauli cum suis per-
tinentiis, et Capellam Sancti Marini
cum suis appendiciis. Hisce verbis Patriar-
cha Joannes subscribit: Ego Johannes
nunc Aquilegensis Ecclesiae Patriarcha
laudo, et confirmo ... Anno Dominicae
Incarnationis MXVII. Indictione prima: anno
D. Enrici Regis XIII Imperii anno IIII.

Hanc vero Preusen inter alias Abba-
tias Peregrino, et Vodalrico II. Patriar-
chis confirmaverunt Romani Pontifices,
Innocentius III. et Alexander III. apud U-
ghellium in Aquilejensibus Tomo V. Testes
quoque sunt Odorici de Susannis in Opu-
sculo, quod Muratorius vulgavit Tomo
XVI. Scriptorum Italiae: Abbas Mo-
nasterii de Foro Tarvisinae Dioecesis,
Aquilejensi Ecclesiae, ejusque Patriar-
chae immediate subjectus.

Hanc data occasione ornare vetustam
Abbatiam dispendium operae non fuerit,
Privilegiis quibusdam allegatis, quae sequio-
ris aetatis Patriarchae largiti sunt; falsis-
que indicatis, quae postea acciderunt. Do-
cumenta sumpta sunt ex Tabulario Vene-
ti Coenobii Sancti Georgii. Ad Foloke-
rum pertinet sequens Charta: "Anno
„ Domini MCCXV. indictione tertia, die
„ septimo intrante Martio: praesentibus
„ Gualperio Decano Tarvisii, Leonardo de
„ Vano, D. Episcopo de Rosto; Joanne
„ de Fuccula, D. Antonio de Pitora, Fre-
„ derico Comi, Martino, Serafino Filtico

„infrascripti Abbatis ... et aliis in Episco
„patu Tarvisii. Rev. Vir. D. Ubertus
„Abbas de Pero Diocesis Tarvisinae, coram
„Ven. Patre D. Guafferio, (Wolfchero,)
„Dei Gratia Sanctae Sedis Aquilejensis Pa
„triarcha, et testibus subscriptis, sunt jura,
„et rationes produxit, inter quae, vel quas
„dixit: se, et Monasterium antedictum
„non teneri ad aliquam praestationem, colle
„ctam, provisionem imponendam generaliter,
„vel particulariter, nec specialiter per dictum
„Dominum Patriarcham, seu Capitulum Ec
„clesiae Aquilejensis, et Clericos Forojul
„lienses: exceptis quod in confirmationibus,
„visitationibus, et omnibus benedictionibus
„consequendis etc.„ Abbatis petitioni, ju
„ribusque satis a Wolchero Patriarcha factum.
... Easdem confirmat immunitates anno
Domini 1300. Indictione 13. die Veneris
19. Februarii Rev. D. Honofrius, qui
dicitur Papa, Domini P. (Petri)
Dei Gratia Patriarchae Aquilejensis etc.
Instrumentum actum legitur in Civitate
Forojulii, in sala Domini Patriarchae.
Tabulae sequuntur anno Nativitatis

Domini 1221. Indictione nona, die Lunae 3 Kal. Septembris confectae, quae sententiam continent latam ab Hugone miseratione divina Ostiensi Episcopo, Apostolicae Sedis Legato: Damna scilicet plura, quae Tarvisini intulerant, sarciri debere exposcebat Bertoldus Patriarcha; ac intacta servari jura, quae violaverant. Haec vero ad Abbatiam Pirensem spectant. „In primis dicit, Monasterium de Piro „cum omnibus pertinentiis suis ad A„quilejensem Ecclesiam pleno jure tam „in Spiritualibus, quam in temporalibus per„tinere„ Pirij mentio ingeritur pridem latae sententiae Guilelmi de Ossa Potestatis Veronae, et Consilii Mant. scripta per manum ... Notarii 1193. Indictione undecima. Extant etiam Litterae confirmationis ab Honorio Papa datae Laterani III. Idus Februarii, Pontificatus anno sexto.

Sequiore aetate titulo Commendae haec Abbatia concedi solebat: eamque dicto titulo anno 1479. administrabat Joannes Barbo, Clericus Venetus, Notarius Sixti

Sixti Papae IV. Spontaneam, liberamque cessionem ejusdem exhibent Litterae ab eodem Summo Pontifice datae Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae MCCCCLXXIX. septimo Idus Februarii, Pontificatus nostri anno nono. Quo etiam anno, ac die uniendam decrevit idem Summus Pontifex, et annectendam, addicendamque Abbatiam Congregationi Monachorum sub titulo Sanctae Justinae. Hac de re instrumentum anno 1493. die XI Maii celebratum legitur per Capitulum generale Congregationis Sanctae Justinae: "per quod deputantur, eliguntur, et instituuntur Rev. Abbas Monasterii Sancti Georgii Majoris de Venetiis, et Conventus ipsius in gubernatores, et administratores omnium jurium tam spiritualium, quam temporalium Monasterii Abbatiae de Piro cum reliquiis suis habentiis, et pertinentiis." Hanc refert unionem ad annum 1483. (nisi forlasse typorum mendum sit,) dubius in Notitia Abbatiarum Italiae. Alia ab eodem recepta tur Abbatia Sancti Joannis de Piro,

quae tamen eadem cum priore videtur:
hodieque Monasterii nomine vocari coepe-
rit. . . . .

IV. Ecclesiam Bambergensem, postu-
lante Henrico adhuc Rege, Episcopa-
tus dignitate anno 1007. ornatam a
Joanne Papa XVIII. ibique Templum anno
1012. consecratum per manus Joannis
Patriarchae de Aquileja, aliorumque
plusquam triginta Episcoporum, notavi-
mus in Monumentis nostris Capite
LIII. num. VII. Ibidem num. IX. addi-
dimus, Benedictum Papam VIII. pro-
fectum esse Bambergam anno 1019. ut
Henrico Imperatori eadem ageret, ubi in
Sancta Dominica Paschae, (quae in
diem incidit 29. Martii,) in Matutina-
li officio Aquilejensem Patriarcham
lectionem primam, Archiepiscopum Ra-
vennatem secundam, ipsumque
Apostolicum tertiam recitasse. Aquile-
jensem Patriarcham intelligi Joannem
conjectavimus. Animadverte, in Sacra illa
functione Archiepiscopum Ravennatem
loci honore praestitisse Patriarchae A-

quilejensis fortasse fuerit Popo, Successor Joannis. Praedicti itineris annum 1019. numerant Hermannus contractus in priore Chronici editione, Lambertus Scafnaburgensis, Marianus Scotus, Annales Hildeshemenses, Urspergensis Abbas, et breve Chronicon Wirciburgense. His calculis inhaerent Baronius, Pagius, Hoffmannus, et Jo. Baptista Sollerius in Commentario praevio ad Vitam Sancti Henrici Imperatoris §. XIV. num. 144. Accedit Vita, sequiore licet seculo concinnata, Sancti Meinwerci Episcopi Paderbornensis inter Acta Sanctorum ad diem V. Junii, ubi Capite XI. num. 82. haec habentur: " Eodem anno (1019.) XIII " Kal. Aprilis (XII.) Sabbato ante Palmas, " interventu Chunegundis Imperatricis, Abba-" tia quaedam Meinwerco collata fuit: " In proximo Pascha Domnus Apostolicus " Benedictus ab Imperatore, et universis " Principibus Bavenbergae gloriosissime susce-" ptus etc.," Sanctum Pascha anno 1019. celebratum est die 29. Martii: et anno 1020. incidit sacrum illud Festum in diem 17. Aprilis. Igitur allata verba annum 1019.

certe indicant, quo XII Kal. Aprilis, seu dies 21 Martii, littera dominicali D. currente, fuit Sabbatum ante Palmas.

Repugnantia videri verba possunt, quae idem Auctor Vitae Sancti Meinwerci Capite XII. habet num. 89. "Inter innumera ergo, quae pro animae ejus remedio "erogavit (Henricus Imperator) interventu "Domini Benedicti Papae, patris sui spiritualis, Cunigundae Imperatricis etc. quamdam curtem ... ibidem in Bavenbergo in "Sabbato Paschalis hebdomadae, IX. videlicet Kal. Maii, in Festo Sancti Georgii Martyris, Episcopo Meinwerco Imperator tribuit." Dies 23 Aprilis, seu IX. Kal. Maii, fuit Sabbatum hebdomadae paschalis anno 1020. Hoc igitur anno videtur Benedictus Pontifex degisse Bambergae, proque Meinwerco exorasse Henrici Imperatoris clementiam. Antilogium conciliant ejusdem auctoris alia verba Capite XI. citato num. 82. "Episcopus Meinwercus ... ut ejus (Benedicti "VIII.) interventu, ampliora (ab Imperatore) "percipere mereretur, suppliciter expetiit."

Cui

„Cui annuens paternae pietatis devotio, fuit
„ei quod Imperatorem precum suarum obten-
„tu, non minimo adminiculo; uti postmodum
„magnarum rerum approbavit larga exhibitio."

Non eodem tempore, aut anno quo Summi Pontificis Benedicti patrocinium impetravit Meinwercus, proque Meinwerco Imperatorem exoravit Benedictus, sed postmodum, (quidem anno sequente 1020.) beneficia plura Antistiti Paderbornensi contulit Henricus Imperator.

Haud inficias tamen iverim, Germanico Pontificis itineri ad annum 1020. dilato non paucos favere Chronistas. Hermannum Contractum memoro in posteriore chronici editione, Sigebertum Gemblacensem, Annalistam, et Chronographum Saxones, Albericum trium fontium, et sequioris aetatis Chronica apud Hieronymum Pezium, Mellicense, Salisburgense, Claustro-Neoburgense, Austriacum, et Bavaricum. Favet etiam Vita Sancti Henrici Imperatoris, in qua Capite XXIII. apud Hoffmannum, seu Capite IV. apud Bollandi continuatores ad diem XIV. Julii, haec habentur: In pro-

ximo April. Alemanniam intrat Benedictus VIII. ... Venit ergo (Bambergam) V. Feria Majoris Hebdomadis, hora sexta: nempe die 14. ejusdem Aprilis anno 1020. quo Pascha die 17. dicti Mensis celebratum fuisse, adnotavimus.

Deceptum Auctorem, accurata tametsi videatur ejus narratio, suadere posse alia chronologica sphalmata videntur, in quae incidit ipse. Caput primum exorditur, obitum Ottonis III, et Henrici Successionem consignans anno ab Incarnatione Domini Millesimo primo; cum haec dubio procul omni contigerint anno insequenti 1002. Capite II. (apud continuatores Bollandi) cum anno 1007. Indictione quinta III. Kal. Novembris connectit annum Henrici regnantis, septimum, qui solum anno sequente 1008. incepit. Posteriori chronici ab Hermanno contracto scripti editioni adversatur prior editio ejusdem Operis. Saxonem Chronographum per haec tempora anno toto historiam praevertere, adnotat laudatus Solerius: ac sane quae anno 1018. adnotante Ditmaro contigerunt, ad annum

insequentem 1019. refert. Ditmarus porro eodem anno 1018. tum Chronicon suum, tum vitam absolvit. Peccatum idem chronologicum peccaverint alii Chronistae.

Hinc attamen Chronographiae, idest anno 1020. inhaeret Muratorius in Annalibus Italiae. Vitium irrepsisse existimat in certa Chronica Lamberti Scafnaburgensis, et Vospergensis Abbatis, et Hildesheimensia: "Il „che si conosce, (inquit,) perche ivi la mor„te di Sant' Eriberto Arcivescovo ~~[illegible]~~ „no di Colonia si mira nei loro testi stam„pati all' anno 1020. quando è fuor di „dubbio, che avvenne nell' anno 1021. Però „gli autori suddetti si dee credere, che abbia„no posta l'andata del Papa nel presente „anno 1020. e nel seguente la morte di Sant' E„riberto.„ Muratorio adversionem opponit Mabillonii in Annalibus Benedictinis Tomo IV. ad annum 1021. num. CII." Mortuus est Heribertus XVII. Kal. Aprilis, (seu die „16. Martii.) anno 1021. ut diserte habet „primus ejus Vitae scriptor, Lambertus Monachus Tuitiensis: quod Veteres nonnulli ad praecedentem annum refe-

runt pro veteri calculo: alii semper annos Incarnationis Domini a Kalendis Januarii numerantibus, aliique a die 25 Martii. Quae tamen conciliandi ratio locum non habet in anno itineris Benedicti VIII. in Germaniam, quem numerant alii annum 1019, et alii 1020. Rem ego nihilo minus in medio relinquam.

Quis ergo fuerit Patriarcha Aquilejensis, qui cum Summo Pontifice Bambergae celebravit Sanctum Pascha? Summa praesto est Diplomatis ab Henrico Imperatore dat. ad Poponem Patriarcham: „Confirmat (Henricus) Poponi placita, et „districtiones, collectas, angarias, fodrum, „et suffragia, instrumenta, et privilegia, „quae Ecclesia Aquilejensis habet in Terris „suis. 1020. Indictione tertia. Actum Bamberg.." Hoc igitur anno 1020. degebat Bambergae Imperator Henricus, ibique beneficiis ab eodem cumulatus fuit Popo Patriarcha. An ergo Germanicum Benedicti VIII. et Aquilejensis Patriarchae iter ad annum 1020. referendum est, ac Patriarcha Aquilejensis, qui Bambergae

in Sancto

in Sancto Paschale primam Lectionem recitavit, fuerit Popo? Nondum id certo innotescit: neque certum monumentum adest, quod itineris praedicti annum 1019. respiciat indicetque Poponem Patriarcham, rejecto Joanne. Partem affero chronographiae, quam digessit Abbas Urspergensis, partemque ex Hoffmanno in Annalibus. Illius verba sunt: Anno Domini 1019. Benedictus Papa Bambergam veniens, Ecclesiam Sancti Stephani dedicavit... Anno Domini 1020. Terraemotus Magnus factus est. 4 Idus Maii Feria V. quo anno littera Dominicalis B currebat. Verba affero Hoffmanni: Terraemotus praedictus, qui anno 1020. contigit, (Bavariam concussit in praecipua clade Ecclesiam Basileensem admodum labefactavit. S. Petri meritum resarcire cupiens Henricus, sequenti anno 1021. Basileam venit etc. Jam patet, Henricum Imperatorem anni 1019. parte, ac anno integro 1020. Moram Bambergae traxisse. Fuerit ergo in eadem civitate anno 1020. Popo Patriarcha: id unum efficitur, recens ipsum Joanni successisse, Bambergam statim adventasse, suaeque novae Ecclesiae Aquilejensis privilegiorum confirmationem ab Imperatore ibi degente adeptum esse; efficiturque rursum, Joannem

anno praecedente iter agere Bambergam profuisse cum Benedicto Papa VIII. itaque Paschalia festa die 29 Martii celebrasse.

Apud Ughellum in Aquilejensibus extant tabulae amplissimae donationis Aquilejensi Canonicorum collegio a Popone factae anno Dominicae Incarnationis 1031. Indictione 14. tertio Idus Julii... Pontificatus ejusdem Poponis XV. Ipsorum mendo postremus numerus laborat. Annum duodecimum Poponis reponendum, Venetus Italiae Sacrae editor adnotavit neque post documenti inspectionem criticen fecit diligentissimus Comes Franciscus Florius. Mortem fortasse obierit Joannes Patriarcha anno 1019. in finem vergente. Inde vero si Poponis successoris anni computentur, jam annus ejus duodecimus in cursu erat anno 1031. tertio Idus Julii. Sic etiam, Joannis obitum accidisse primis anni 1020. mensibus adhuc omnia constant: tum scilicet Poponis successio, iter ejus Bambergam Imperatorem invisendi, ac annus ejus duodecimus jam inceptus, et currens 3. Idus Julii anno 1031. Certior chronologia Joannis obitus, et successionis Poponis monumentorum defectu

non habetur.

Caput VII.

Vetustum Apographum privilegi eiusdem de monetae Popponi Patriarchae concessi a Conrado Imperatore, librariorum mendis expurgatum. Intrinseci Diplomatis characteres, vindicantur omnes genuini. Quis ille Bruno, in Diplomate dictus Nepos ipsius Conradi Imperatoris, et Cancellarius. Stemma ejus genealogicum. Notae Chronicae expenduntur. Indictionis Constantinianae[*] Germanicae usus. Inutilis, ac vana ejusdem Diplomatis Conradini comparatio cum alio Diplomate falso, suppositoque. Privilegium illud, a Conrado imperatore concessum ante Volcherum Patriarcham notissimum erat: ejusdemque mentio in Monumentis Aquilejensibus superioris aetatis. Extant etiam ante eumdem Volcherum cusi Patriarcharum nummi. Conjecturae de Frisachensium denariorum appellatione ante et post eumdem Volcherum Patriarcham. Quinam forent Solidi in Aquilejensibus Chartis frequentius memorati? Nummi Aquilejenses indicantur. Bertrandi Patriarchae concessione cusi in Officina

[*] seu Caesareae in Diplomatibus Imperatorum Germaniae ....

Monetarii Florentiae.

I. Primum, quod in Poponis Patriarchae gestis uberius illustrandis opus aggredior, ad privilegium Monetae cudendae spectat. Largitus illud est Conradus Rex Germaniae hujus nominis II. et Imperator I. diplomate dato anno Dominicae Incarnationis MXXVIII. Indictione XI. III. Idus Septembris, anno Conradi regnantis IV. Imperii vero secundo, ejusdemque Imperatoris filii Henrici Regis anno primo. Chronicas notas infra diligentiore examine expendam. Praedecessor Henricus Imperator anno 1024. vita decessit. Germaniae Regnum eodem anno capessivit Conradus in die Nativitatis Sanctae Mariae et coronam imperialem Romae anno 1027. obtinuit in die Sancto Paschae, seu die 26. Martii. Conradi filius Henricus hujus nominis III. agente patre, Rex Germaniae anno 1028. electus est, undecim aetatis annos natus; ibique 14. Aprilis, die Sancto Paschae, regiam coronam Aquisgrani regiam coronam Aquisgrani accepit.

Exemplum diplomatis, quod Poponi largitus est Conradus, ex Apographo quod praesto fuit desumptum typis edi curavimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LIV. num. VI. Secundis curis idem prodiit

dit Diploma in Dissertatione (prima) de nummis Patriarcharum Aquilejensium Capite II. Librariorum mendis aliquibus ipsum detersimus, ejusque αὐθεντίαν vindicamus. Haec lucem vidit Dissertatio Venetiis anno 1747 typis Jo. Baptistae Pasquali. De falsitate postea, aut certe gravi suspicione falsitatis postulatum Diploma fuit: quaeve congeri unde unde argumenta potuerunt, contra ipsum opposita. Adnotaveram in Monumentis loco citato: authenticum exemplum Utini in Archivio Sanctae Mariae Majoris adservari; quo utique in loco hodieque extat: minime vero in Archivo Vetere Utinensi, Archivio vecchio di Udine. Ex isto vetustissimo apographo diligens, ac fida manus, ut postea ante, verum Diplomatis exemplum transposuit, quod aliquibus vitiis expurgatum profero.

(a) "In Nomine Sancte et individue Trinitatis. Conradus Dei gratia Romanorum Imperator (b.) Augustus. Ex nostrorum Antecessorum constituto didicimus nostri esse juris, Sancte Marie Ecclesie 1028 · 11 settembre Imbshausen

„res pro viribus augere, et auctas pacifi-
„care. Quapropter volumus, et optamus, ut
„notum sit omnibus Sancte Dei Ecclesie
„nrisq (nostrisque) c) fidelibus, quomodo
„nos interventu nostre dilecte jugalis Gisle,
„et Heinrici (d.) Regis dilectissimi no-
„stri filii, et Aribonis (e) Maguntensis
„Archiepiscopi, et dilecti nostri Brunonis
„Nepotis Cancellarii, atque Adalberonis
„Ducis, donamus, atque nostra Imperiali
„potestate concedimus, prout juste et
„legaliter possumus, Sancte Aquilegiensi
„Ecclesie, et Popponi Patriarche, qui ibi-
„dem Deo (f) videtur deservire, licentiam
„Monetam publicam infra civitatem Aquile-
„gie faciendi. Igitur denarios ipsius Mone-
„te ex puro argento firmiter precipimus
„fieri, et Veronensis Monete denariis equi-
„parari, nisi prenominatus Patriarcha
„sua spontanea voluntate velit meliorare.
„(g.) Habeantque licentiam omnes Regni
„nostri negotiatores in qualibet venali
„merce ipsos denarios accipere, si tamen
„fuerint simplices falsitate. Quod ut
„verius credatur, et ab omnibus dili-

„gentibus observetur, hanc nostre concessio-
„nis paginam inde scriptam manu pro-
„pria roborantes, sigilli nostri impressione
„jussimus insigniri. Signum ... Conradi in-
„victissimi Romanorum Imperatoris Augusti.
„Bruno Cancellarius Sacri Palatii vice
„Aribonis Archiepiscopi, et Archican-
„cellarii recognovi. Data anno dominice
„Incarnationis MXXVIII. Indictione XI. III idus
„Septembris, anno Chuonradi (h) regnantis
„quarto (i.) Imperii vero secundo, ejusdem-
„que Imperatoris filii Heinrici (K) Re-
„gis anno primo. Actum Tunnidessyon (...)
(l) feliciter.„

(a) in apographo, quod in Monumentis, et in Dissertatione I de Nummis etc. edi-
tum est, desideratur invocatio Sanctissi-
mae Trinitatis. (b.) Deest etiam vox, Imperator. (c.) Vox, ubique, ab osci-
tantibus imperitisque librariis posita pro
nostrique. (d.) Nomen Heinrici recte scri-
ptum, ut in autographis habetur, et
apud coaevos scriptores. Henricum dixe-
re recentioris aetatis Auctores. (e.) De
nominibus Maguntiae, et Maguntici

frequentius usurpatis consule Nicolaum Serrarium Tomo I. Moguntiacarum Rerum Libro I. Capite III. Archiepiscopus in Diplomate memoratus apud eundem Serrarium, dictus Arebo, Aribo, Aribo, Eribo, Abbo. (f.) Leo servientem in Ecclesia Aquilejensi Popponem, exhibet vetus istud apographum (g.) Alterum Meliorare magis convenit, quam passivum Meliorari. (h.) In vetustis Diplomatibus nomen legitur Chuonradi aut Chunradi: unde Librariorum defectu, hujusce Diplomatis initio excidit Conradus. (I.) Numerus ille quarto, certus non est. In Autographo scriptum puto quarto, jota scilicet sine puncto: adeoque Notarium excribentem, numerum quartum intellexisse pro quinto. Vox eadem compendio scripta fuerit qnto, cuiusque attento librario occasionem errandi praebuerit. Hac de re iterum in examine Chronologiae. (K) Nomen Heinrici pro more ejus aevi recte exaratum. Ex hac vero vetusti Apographi collatione cum recensione quod citatis locis vulgavimus, perspicue colligitur,

menda

menda quae irrepserunt, in unam referendam esse Librarii oscitantiam, aut imperitiam. Quo anno Apographum istud scriptum fuerit, quinam testes intervenerint, et quis ille Notarius qui ipsum desumpsit, verba pate faciunt, quae in eodem vetusto Apographo sequuntur: " Exemplum authenticum Domi-
„ni Conradi Invictissimi Romanorum Im-
„peratoris semper Augusti; anno Domini
„ Millesimo centesimo nonagesimo quinto, sexto
„ die exeunte Novembre, Indictione XIII.
„ in Palatio Aquilegiensi. (Diploma inseri-
„ tur supra allatum.) Dominus Uldal-
„ dus Aquilegiensis Canonicus, Dominicus
„ Diaconus, Hermannus Diaconus, Vodal-
„ ricus Acolythus, ad audiendum Authenti-
„ cum Invictissimi Domini Conradi Impera-
„toris, et hoc ejus exemplum, interfuerunt,
„ et hujus rei rogati sunt testes. Ego
„ Petrus Imperialis Notarius, ut vidi in
„ authentico Domini Conradi Invictissimi
„ Imperatoris, ita transcripsi, nil addens,
„ vel minuens, quod sensum mutaret. „
Occurrunt alia ab eodem Petro Imperia-
li Notario Diplomata, ac vetera rerum

Aquilejensium documenta, transcriptos ac roborata.

II. Mirum est, tam insigne Conradi Imperatoris Diploma in dubium vocari potuisse! *Intrinsecos characteres* ejusdem diligentius expendere primum liceat, quos omnes *geminos* deprehendere facillimum est. Ad *invocationem* quod attinet, Doctissimus Beselius Abbas Gotwicensis tomo II. Prodromi in Chronicon Gotwicense in Conrado II. Rege, et Imperatore II adnotat num: X. *communiorem* in ejusdem Augusti Diplomatis *formulam esse sub nomine Sanctissimae Trinitatis*.

Nomen *Conradi* pro *Chuonrado*, aut Chunrado difficultatem ingessit. At notaveram ego Dissertatione I de Nummis Patriarcharum Aquilejensium Capite II. num. I. *Legendum genuina Diplomata jubent Chunradus, vel Chuonradus*. Laudatus Abbas Gotwicensis loco citato Diplomata *octo et amplius Conradi* Regis, et Imperatoris affert ex Ughello, Margarino, Lunigo, aliisque collectoribus.

quin litem ullam ob idem Conradi nomen moveat adversum της ἀυθεντίας eorundem. quid? quod vetus Apographum nostrum, ubi imperatoris anni numerantur, nomen habet Chuonradi. Alia ergo vox fuerit librarii mendum.

Ex titulatura sumitur alia difficultas: Chunradus quippe, aut Chuonradus apud Ughellum, Mabillonium, Fontaninum, aliosque dicitur divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. At nostro etiam vetusto in Apographo vox Imperator, exprimitur: ejusque omissio in serioris aetatis exemplis ex librariorum proficiscitur oscitantia. An vero genuina dici debeat ea solum formula: divina favente clementia? Geminas alias ejuscemodi formulas Gotwicensis Abbas affert, Divina favente providentia, et ejus (Dei) largitatis, et pietatis munere. Legimus apud Ughellum Tomo IV. Venetae editionis col. 701. Divina favente gratia: et col. 926. Ejusdem Dei benignissima gratia. At ipsissimam denique formulam nostri Apographi, Dei

gratia, non pauca indubia Diplomata of=
ferunt. Apud Ughellum Tomo IV. col. 442.
Conradus gratia Dei Rex; et Tomo V.
col. 591. Chunradus Dei gratia Roma
norum Imperator Augustus. In Ecclesiis
Veronensibus, quas Jo. Baptista Blanco
linus illustravit Tomo I. pag. 165. Diplo
ma affertur quod incipit: Chounradus
Dei Gratia Romanorum Imperator Au=
gustus. Itemque in Dissertatione de
Nummis Tridentinis etc. quod Simonem
Petrum Bartholomaei pag. 12. Chuon
radus dicitur Dei gratia Romanorum
Imperator Augustus.

Verba sunt in Diplomate: Debi=
tum nostri esse juris, Sancte Ma=
tris Ecclesie res pro viribus augere, et
auctas pacificare. ~~[illegible]~~ Verbum istud postremum,
pacificare, displicuit; cum alia diplomata
habeant, Augere, et Defendere. Sed alia
quoque occurrunt verba in genuinis Diplo=
matis. Apud Hundium in Metropoli Sa=
lisburgensi pag. 97 postremae editionis
legimus, Loca venerabilia ... adaugendo
ditare:

ditare: et pag. 98. *alicujus Domi incremento sublimare*: aliisque in Diplomatibus, *confirmare*, *corroborare*, *amplificare*. Verbum *pacificare*, sensum offert aptissimum ut nempe Conradus Imperator voluerit *res Ecclesiae Aquilejensis* non solum *augere*, sed etiam *auctas pacificare* idest *pacatas*, ac *tranquillas* reddere novi privilegii *de eadem de moneta* largitate. Quodnam excogitari in hoc verbo potest vitium, quod dubium efficiat diploma nostrorum?

Sumptum ex illa voce, utrisque, in Apographo recentiore argumentum eliditur Apographo vetusto, ubi legimus *nostrisque*. Quis vocem, illam non videat Librarii sphalma? Obvia sunt diplomata, quae vocem deformatam indicant, corrigendamque, genuina voce substituta. V.g. apud Margarinum in Bullario Casinensi tomo II. pag. 78. diploma Conradi recensetur, ubi haec habentur, *Notum esse volumus omnibus Sanctae Dei Ecclesiae, nostrisque fidelibus*: et pag. 79. *Omnium Sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque fidelium*. Innumera sunt Imperatorum Diploma-

ta eam ejuscemodi verbi: ut jam nimium imperitus fuerit Notarius, qui vocem utrisque in apographo expresserit. Sed hisce tricis inhaerere ad αὐθεντίαν diplomatum convellendam, res est morosioris hominis.

Censura notantur Apographi nostri verba illa, quoniam nos interventu nostre dilecte jugalis Gisle(*) Imperatricis, et Imperatricis Auguste. Respondendum primo est, non solum vocem Conjugis in genuinis Diplomatis occurrere, sed voces etiam alias ejusdem sensus. Apud Muratorium in Antiquitatibus Italiae medii aevi Tomo I. col. 501 verba legimus, nostre scilicet dilecte Contoralis (Gisle) eademque vox habetur apud Hundium in Metropoli Salisburgensi Tomo I pag. 96. et apud Meichelbeckium in Historia Frisingensi Tomo I pag. 222. Vocem aliam scilicet Conthoralis, habet Diploma, quod affert Ughellus Tomo V. col. 149. Nostre dilectissime Contoralis Gisle. Cur jugalis nomen, quod eundem sensum affert, non patiatur Diploma genuinum? Der=

(*) propterea quod frequenter genuina Diplomata habent, interventu nostre dilecte conjugis Gisle imperatricis.

Cangius in Glossario V. jugalis, sic ait: Conjux: Papias, (qui seculo undecimo florebat.) Utuntur passim scriptores.. Marculfus Libro II. Formula 7. et 17. Charta anni 1150 in Bibliotheca Sebusiana apud Lucam Acherium ad Guibertum pag. 635. (ubi legimus, et promittunt ipsi jugales Blacacius de Sestolis, et Jordana uxor sua.)

Interveniantem Giselam plura sine dubio Diplomata titulo Imperatricis, et Imperatricis Augustae exornant. sed utroque titulo caret alia plura. In Diplomate Conradi, quod anno 1033. datum refert Muratorius in Antiquitatibus Italiae Tomo I. col. 595. solum legimus, Giselam nostram carissimam conjugem. Haec etiam occurrunt solummodo, ob interventum Giselae nostrae conlectalis dilectissimae, in Diplomate anni 1038. quod legimus in Bullario Casinensi Tomo II. pag. 79.

Verba sunt in Apographo, Denarios ipsius Monete (publicae) ex puro argento similiter precipimus fieri, et Veronensis Monetae denariis equiparari, nisi.

prenominatus Patriarcha (Papa) sua spontanea voluntate velit meliorare. Difficultas elicitur ex verbis puri argenti, ex quo nec Veronae, nec umquam Aquilejae, nec alibi cudebantur denarii, sed utique ex argento notae inferioris. Instrumenta Conventionum cum Monetariis de cudenda Aquilejensi moneta sub Pagano Patriarcha anno 1330. et Nicolao anno 1351 et 1356. et Ludovico Turriano anno 1359. fusi publicae tradidi ego in Dissertatione I. et II. de Nummis Patriarcharum Aquilejensium. Pagano pollicetur Monetariis, monetam cudendi bonam et puram Frisachensem: quam cudi tamen debere indicitur de unciis quinque, et quartensis tribus, et dimidio boni et puri argenti pro quolibet marco (unciarum octo) Sub Nicolao, et Ludovico unciae quatuor argenti grossorum Venetorum, et tria quartensia definiuntur pro quolibet Marco: illa nihilominus adjecta conditione, ut Moneta fiat bona, et pura. quomodo vero bona, ac pura moneta dici queat, quae conflabatur ex argenti gradu tam inferiori? sunt nempe voces in Officinis

Monetariis

monetariis usurpatae, ac diversimode pro circumstantiis intellectae. Ad rem hanc facit animadversio Ducangii. V. Argentum finum. Ait ille: "In veteribus Regum nostrorum "de Monetarum fabrica, et fusione Sta"tuis intelligitur de ea materia argentea, "quae est undecim denariorum, et duo"decim granorum puri argenti; hoc est "in qua est pars vicesima quarta aerea: "nam argentum purum, seu finum illud "est, quod constat 12 denariis purae seu "finae materiae argenteae; quum "quam adeo purum vix reperitur." Aliae in aliis Officinis rationes fuerint, ac leges; mutationemque subierint pro temporum circumstantiis. Fallitur ergo, qui vocibus puri, et fini argenti ad litteram inhaeret: sed eas in Privilegiis eundem dae monetae adhiberi oportuit, ut bonae Monetarum notae compleverent Imperatores. Extat Ludovici Tecchii Patriarchae Charta anni 1413: typis edita in Dissertatione II. de Nummis etc. Capite VIII, num. II. pag. 153. ubi Moneta ipsius jussu cusa dicitur finae ligae argenti, quae

tamen ad infimam ferme notam redacta erat.

Caeterum in ejuscemodi privilegiis habita frequentius ratio Monetae illius, quae in principaliori Marcae, aut Provinciae, et Regionis civitate cudebatur. Hinc Popponi facultas facta denarios conflandi, qui Veronensis Monetae denariis aequiparentur, vel etiam sint meliores. Utique Officina Veronensis denarios conflabat duodecim parvulorum, dictos etiam solidos: sed Aquilejensis officina denarios percepit semper parvulorum quatuordecim. Henrici III. Regis, ac Imperatoris II. extat diploma apud Ursatum, et Muratorium De antiquitatibus Italiae Dissertatione XXVIII. datum anno 1049. indictione II. non. XI ubi Bernardo Patavino Episcopo potestas conceditur Monetam faciendi secundum pondus Veronensis Monetae. Ludewigus in Reliquiis Bambergensi, in Codicillo Diplomatum Bambergensium num. XXI. et XXVIII. Diplomata refert Friderici II. anno 1242. et Ludovici Imperatoris anno 1331. quis

Civitatis illius Episcopus facultate cumulatur obsignandi apud Villacum novam monetam ... quae Frisacensi Monetae aequipolleat in pondere et valore. Addo Ottonis III privilegium anno 991. datum ad Episcopum Frisingensem eandem dat Monetam Radasponensem (in loco) Frisingae; in hoc scilicet Frisingae loco nummos faciendi, qui Monetae Ratisbonensi aequipolleant. Geminam hanc partem in Apographo, quo de agimus, quis non videat.

Quis denique non miretur verba illa ejusdem Apographi, queis denarii et quilibjensis indicantur simplices falsitate, tanquam insolita habere potuisse, et suspecta! Lexicographi docent, simplex quippiam dici, quod est verum, et sincerum; ac sine admixtione. Simplices ergo denarii fuerint, qui nihil habeant admixtionis contra leges de cudenda moneta latas. In Catholico Joannis de Janua observatur, simplex componi ex plica, et adverbio sine: ac dici hoc (et hoc) simplex plicis, quasi sine pli-

ca, et partium varietate. Item sive plex malitiae, sive duplicitate. Hinc utrumque dici potest, tum simplex sine falsitate, tum simplex falsitate, adverbio sine subintellecto. Ejuscemodi si persequor levissimas res, vitio verti mihi non debet.

III. Intervenientes pro concessione Privilegii exprimunt verba Diplomatis quae sequuntur: " Interventu nostrae dilectae „jugalis Gisle, et Heinrici Regis dilectissimi „ni nostri filii, necnon et Arebonis „Maguntiensis Archiepiscopi, et dilecti „nostri Brunonis Nepotis cancellarii, at„que Adalberonis Ducis." Similia sunt Diplomata duo: primum apud Margarinum in Bullario Casinensi Tomo II. pag. 78. sub interventu nostrae dilectae conjugis Gisle Imperatricis, et Heinrici unici nostri filii et Regis, ac Brunonis nostri consanguinei, et Cancellarii: alterum apud Blancolinum Notizie istoriche delle Chiese di Verona Tomo I. in Joanne Episcopo pag. 165. interventu dilectae nostrae conjugis Gisle Imperatricis

et Henrici Regis Karissimi nostri filii, Piligrini Coloniensis Archiepiscopi, nec non et Brunonis nostri consanguinei, et Cancellarii. Consanguinitatis gradum exprimit Diploma nostrum, ac Brunonem vocat Nepotem.

Godefridus Bessélius Abbas Gotwicensis in Prodromo Tomo I. in Conrado imperatore, hujus nominis I. num. XVI. affert Diploma ex Bullario Casinensi depromptum, quod supra memoratum est, cum subscriptione Brunonis Cancellarii Sacri Palatii: tum vero sic ait, "Quis fuerit Bruno hic, an Italus, an Germanus, nos „latet. Trium Brunonum tum temporis „mentionem injiciunt Chronographi, quorum „unus Torrensis, alter Wirtzburgensis, tertius „Augustanus Episcopi fuere, quibus etiam „Mindensis Episcopus adjungendus. Augu„stanus non est, utpote qui (*) Casinense (*) teste Wippone, „anno sequente 1030. datum est.) An unus aliquo anno jam „ex his, an alius Italus Bruno Cancel- dum 1029. redeunte „larius fuerit, nondum reperire potuimus... concepit (Diplo. „Observandum est, Brunonem hunc se ma vero Casinense „Sacri Palatii Cancellarium... raro tum

„ temporis stylo appellare. „ Bruno iste di=
ligentius a nobis perquisitus bonis demum
avibus inventus est. Est quippe Bruno,
Episcopus Wirzburgensis, seu Herbipolensis.
Animadverte I. Brunonem nostro in Diplo=
mate vocari Conradi Imperatoris Nepotem,
et Consanguineum in Diplomatibus apud
Margarinum in Bullario Casinensi, et apud
Blancolinum in Veronensibus Ecclesiis. Ani=
madverte 2. Wirzburgensem Episcopum Bru=
nonem ab Hermanno Contracto apud Pisto=
rium ad Annum 1034. appellari Patrue=
lem Conradi II. Regis, et Imperatoris;
itemque a Trithemio in Chronico Hirsaugien=
si ad Annum praecedentem 1033. Sed
etiam Nepos ejus dicitur apud Io. Mi=
chaelem Heineccium in Antiquitatibus Gosla=
riensibus ad eundem Annum 1033. ubi haec
habentur: " Wirzburgensi Episcopatui ad=
„ motus est Bruno, Conradi Carinthiae Du=
„ cis filius ... Conradi II (Regis, et Impe=
„ ratoris,) Patruelis, aut alii malunt
„ e Sorore Nepos .„ Apud Bollandi Con=
tinuatores ad Diem XVII. Maii in Com=
mentario praevio num. 8. haec habentur

ex Epitome Gasparis Bruschii edita anno 1549. in Episcopis Herbipolensibus:
"S. Bruno, Conradi Carinthiae Ducis filius... "Imperatoris Conradi II patruelis, aut (ut "aliqui volunt) e Sorore Nepos, eligitur in "Episcopum Herbipolensem ab unanimiter "consentiente Clero, anno Domini 1033." Iterum affero Hermannum Contractum, qui loco citato Brunonis matrem indicat: Meginardo Wirzburgensi Episcopo Bruno filius Mathildis successit. Alia lectio sic habet: Megenardo quoque Praesule Wirzburgensi defuncto, Brun Patruelis Imperatoris (Conradi,) filius... ex Mathilde Conradi Ducis (Carentanorum,) Episcopatum die Paschae accepit.

Colligitur 1. Brunonem, de quo agimus, non alium esse, nisi praefatum Episcopum Wirzburgensem. 2. Munere Cancellarii functum ipsum fuisse ante inceptas Wirzburgensis infulas. 3. Eoque tempore Sacro ipsum Palatio, seu Capellae sacrae in Regio Palatio praefectum fuisse. Id utique nos docent Diplomata allata Aquilejense et Casinense: ac pariter

occurrunt exempla apud Wallinkrotium: de Archicancellariis et Cancellariis, et apud Gotwicensem Abbatem. Stemma ipsius Genealogicum duplex offert Jo. Christophorus Pesterus in Serie Ducum Carinthiae. Primum his describit verbis num. V. in Conrado juniore Duce Carinthiae.

"Si recte se haberet Koeleri opinio (De „Famil. Augusta Francorica, (qua Bruno„nem Wirzburgensem Episcopum Conrado „(juniore Duce Carinthiae patre) natum „fuisse autumas, Mathildis illi tribuenda „uxor foret. Nam Bruno patrem Con„radum, et matrem Mathildem habuit, „testante Hermanno contracto.„ Ita ergo „digeri Stemma deberet:

Otho Dux Carinthiae

Heinricus	Conradus Dux Carinthiae	Bruno
Conradus II Imperator	Conradus junior Dux Carinthiae Mathildis uxor	
	Bruno Episcopus Wirzburgensis.	

"Verum enim vero, (Pesteri verba sunt,)

quoniam

„quoniam S. Bruno appellatur patrue-
„lis Conradi Salici (II. Regis, et Impe-
„ratoris,) magis mihi placet, Bruno-
„nem fuisse fratrem Conradi nostri
„(junioris,) ex eadem matre Mathil-
„de Sueva a Conrado (anno 1012.
„defuncto) genitum. Namque et ipsum
„Conradum (juniorem) Carinthiae Ducem,
„patruelem Imperatoris Conradi Salici,
„Hermannus nominat.... Mortuus autem
„est Bruno in Pannonia anno 1045."
Hujus ergo stemma fuerit.

Otto Dux Carinthiae

Henricus.	Conradus Dux Carinthiae. Uxor Mathildes	Bruno
Conradus II Imperator.	Conradus Dux Car. junior.	Bruno Episcopus Wirzburgensis

Ad illustrationem Stemmatis maxime conferunt, quae Erasmus Froelichius habet in Specimine Archontologiae Carinthiae Tabula I. Otto Dux erat Franconiae, Dein Carantani. Filius

habuit Henricum Ducem Franconiae,
Conradum Ducem Carentani seu Carin-
thiae, et Brunonem Papam sub
nomine Gregorii V. Henrici filius fuit
Conradus Rex Germaniae II. et hujus
nominis Imperator I. Conrado Duci Ca-
rinthiae genuit uxor ejus Mathildis,
filia Hermanni Sueviae Ducis, Conra-
dum juniorem Ducem Wormatiensem,
postea Carinthiacum, et Brunonem
Sacro Palatio praefectum, ac deinde Epi-
scopum Wirzburgensem.

Hunc, ejusque fratrem Conradum
juniorem vere patrueles Conradi Impe-
ratoris vocatos esse ab Hermanno Con-
tracto, innotescit: ac etiam in Diploma-
te Casinensi, et Veronensi Brunonem
recte dictum consanguineum ejusdem
Augusti, constat. At ipsum Diplo-
ma nostrum Aquilejense vocat Nepotem.
Quomodo vero? Difficultatem solutam ha-
bes in Glossario Ducangii, Monachorum
Sancti Mauri curis aucto, ubi
V. Nepos, haec adnotantur: "Nepos,
"patruel, vel consobrinus: Gall. Cousin

„germani. Annales Metenses ad An-
„num 892,.. tum vero maxime Patrue-
„les vel consobrinos dictos Nepotes volunt,
„cum aetate inferiores erant, aut dignitate.
Vide Menagium in Historia Sabolensi
(de Sablé) pag. 21. „Bruno, quo de
agimus, dignitate saltem inferior erat Con-
rado Rege, et Imperatore. Hac igitur
ex parte impeti nullo modo potest
Diploma nostrum Popponi Aquilejensi
Patriarchae datum. Addere praestat,
ipsum Conradum Regem etiam aetate
superiorem fuisse Conrado juniore fratre
Brunonis, ipsoque Brunone, quem post
Conradum memorat Chronicon. Wipponis
verba sunt: "Erant duo Chunones (Con-
„radi:) quorum unus (Conradus Rex
„et Imperator,) quod majoris esset ae-
„tatis, major Chuno vocabatur: alter
„autem junior Chuno dicebatur... ex
„duobus fratribus nati, quorum alter
„Hetzel (Henricus,) et alter Chuno
„dictus est: ipsos vero ab Ottone Duce
Francorum natos accepimus... junioris
Chunonis (et Brunonis Episcopi Wi-

burgensis,) mater Mathilda etc
IV. Diplomatis postrema verba haec sunt:
„Data anno Dominicae Incarnationis
MXXVIII. Indictione XI. III Idus Septem-
bris, anno Chunradi regnantis quarto,
(leg. quinto) Imperii vero secundo, e-
jusdemque Imperatoris filii Heinrici
Regis anno primo. Actum etc.„ Adver-
sum vocem illam, Data, his movetur,
ac si rarus ejusdem in Diplomatibus Im-
peratorum usus inveniatur, voxque, Da-
tum, usurpari soleat. Nimia haec est
confidentia. Lectori benevolo unum offero
Volumen II. Bullarii Casinensis a Mar-
garino collectum; in eoque inveniet in
Diplomatibus a Lothario I. Imperatore
usque ad Ottonem II. ter et decies
vocem Data, sub tribus Ottonibus octo-
vicibus, ac bis sub Henrico primo Im-
peratore, semel etiam sub Conrado,
ac pluries sub Henrico successore. Apud
Ducangium in Glossario, sic legimus: „Da-
„ta, seu Datum: anni, mensis, dieique,
„et loci Diplomati, seu Chartae adscripta
„notatio.„ Item v. Datum: „In quibus-
dam

„dam chartis simul occurrunt Datum,
„et Actum. V. g. in Placito Pippini
„pro Dionysianis Monachis: Data
„nono Kal. Octob. anno 17. Regni nostri:
„Actum in ipso Monasterio S. Dionysii.
„Quae duo non sunt confundenda. Datum,
„seu datum tempus confecti Diplomatis:
„Actum seu transactum significat; quorum
„alterum alteri indifferenter praeponitur, aut
„subjicitur... Aliud autem significare possunt
„Actum, et Datum; nempe ut Actum tem=
„pus confecti Instrumenti denotet: Da=
„tum concessi, cum scilicet Instrumentum in
„manus impetrantis tradebatur, ut in Pon=
„tificum Romanorum litteris saepe„ Addo
Joannis Heumanni De Re Diplomatica
Imperatorum etc. Tomo I. verba Capite I.
num. XL." In ima Charta Datum, sive Data
„apponitur; hoc est datae chartae dies,
„et locus indicatur... En exemplum dictae:
„Data 3. idus Januar. anno Christo.
„propitio I. Imperii Domini Hludowici
„piissimi Imperatoris Aug. etc.„ Et num.
„XLI." Datum, et Actum tabulae inter
„se discernunt. Illud diploma confectum,

„vel traditum; hoc seu transactum, decre=
„tumque innuere videtur. Itaque res alio
„loco agi, alio charta dari potuit. At
„nostro quidem judicio satius est, datum et
„actum ad idem tempus, eundemque locum
„referri, nisi diversi dies adjecti sint."
„Itaque jam patet, vocis Data frequentem
in Diplomatibus usum esse, et quidem
junctae cum voce Actum: semel enim
vox Acta inter exempla superius ex Hun=
garico indulto occurrit.

Graviorem alii suspicionem ex Indictione
XI. quam offert diploma nostrum, oppone=
batur: quoniam undecima die Septembris,
quae in eodem notatur, Indictio XII. erat
in cursu in Germania anno 1028. Nempe
Constantiniana, seu Caesarea Indictio non=
nunquam lapsu confunditur cum Graeca, seu Con=
stantinopolitana. Ducangii verba sunt in
Glossario V. Indictio: "In Germania proin=
„de eadem semper obtinuit Indictio (Constan=
„tiniana;) obtinetque etiam nunc: unde et
„Caesaream vocant." Mabillonius Libro II.
de Re Diplomatica Capite XXIV. num.
III. sic ait: "Apud Germanos vero jam=

„ Indium obtinuit Indictio ab VIII. Cal.
„Octobris (die 24. Septembris,) obtinetque
„etiamnum: ob id Caesareae dicta, aliis
„Constantiniana." Consentit utique Abbas
„Gotwicensis Tomo I. Prodromi pag. 135."
„De Germanis nostris conveniunt... Fresnius,
„et Mabillonius, Constantinianam ab VIII.
Kal. Octobris Indictionem semper apud eos
obtinuisse.„ Joannis Heumanni denuum
„refero verba loco citato num. XL. Indictio
„triplex cognoscitur. Constantinopolitana, seu
„Graeca imperatorum Orientis, quae a Ka-
„lendis Septembris deducitur. Constanti-
„niana, quam a Constantini M. principa-
„tu vel consulatu sic vocant, seu Cae-
„sarea Imperatorum Germanorum ab VIII. Cal.
„Octobris: et Pontificia, quae a Cal. Janua-
„rii computatur." Diploma nostrum datum
est III. Idus Septembris, idest undeci-
ma die ejusdem Mensis: unde in cursu
adhuc erat Constantiniana, seu Caesa-
rea Indictio, qua Imperatores Germani
utebantur. Inceperat autem die I
Septembris, currebatque Indictio Graeca,
seu Constantinopolitana XII. quam cum

illa confudit ordo Diplomatis nostri. At praetermittenda demum non est animadversio Cangii, et Mabillonii: Indictionum genera scilicet varie pro scriptorum, aut Notariorum arbitrio, tam in Gallia, quam Romae, et alibi variasse. Sed in eodem in nostro Diplomate locum non habet Notarii arbitrium, Germaniaeque consuetudo servata est.

Henricus filius Conradi Imperatoris anno 1028. electus est Rex Germaniae, coronatusque die 14. Aprilis die Sancto Paschae: unde in Diplomate, quod undecima die Septembris datum est, nullo sine vitio Regni ejus primus annus notatur. Apographum, quod in Monumentis et privilegiis edidimus, quartum Conradi Regnantis, ac secundum Imperii ejus annum offert. Haec posterior nota Chronica recte se habet = vitium prioris a recentis Notarii manu proficiscitur. Quintus legendus est annus pro quarto. Vide superius adnotata num. I. (I.) Decanus denique, qui scriptus legitur Tunidesliston, vel Tunidersisson, ignotus mihi

mihi. In apographis loca dati atque Diplomatis frequentius deformari,
mirum non est. Aliud ejusdem Conradi
Imperatoris Diploma extat in Monumentis Aquilejensis Ecclesiae, quod datum Peolidae dicitur: quis vero locum istum novit? Caroli Magni Diploma datum Paulino Artis Grammaticae magistro ex Dorea
Civitate legebatur: Quisnam esset locus
ille perquirebant Viri docti: qui tandem
innotuit ex apographo melioris notae,
scilicet Eborea Civitas, aut Eporedia, ac
vulgo Iurea. An in Diplomate, quo
de agimus, ita legi debeat, In Nithar
teshusen? Vide Abbatem Gotwicensem
Tomo II. Prodromi in Indice Pagorum,
et Villarum, aliorumque Germaniae.
V. Notas sinceritatis omnes habere videntur intrinseci Diplomatis Conradini
characteres. Nihilominus adeo suspectum
illud habitum est, ut comparari ab Adversario potuerit cum alio Caroli Magni Diplomate, quod in Monumentis Ecclesiae
Aquilejensis Capite XLIV editum extat,
falsumque ac suppositum solidissimis

argumentis evincitur. Sic incipit: Carolus gratia Dei Rex Francorum, et Longobardorum, ac Imperator Romanorum. Si petitionibus Sacerdotum, vel Servorum Dei etc. Desinit: Facta pridie Nonas Augustas anno III. Imperii nostri indictione I. Actum Romae. Inter spuria Diplomata rejiciendum istud esse dicebamus loco-citato: quod ejusdem Caroli Imperatoris legitima diplomata sequentem exhibent initialem formulam, Carolus Serenissimus Augustus a Deo coronatus Magnus Pacificus Imperator Romanorum gubernans Imperium, qui et per misericordiam Dei Rex Francorum, et Longobardorum: quod tertius Imperii Caroli Magni annus in cursu erat anno Christi 803. pridie Nonas Augusti, cum quo indictio prima non convenit, sed undecima: quod etiam cognata ac genuina formula, qua Carolini Imperii anni exprimuntur, verba haec offert, Christo propitio, quibus istud Diploma caret: quod insuper anno Christi 803. mentio nulla apud Chronistas Romanae Caroli profectionis: quod ipsa rursum initialis formu-

la ad Carolum Regem, nondum Imperato-
rem pertinet, vocemque illam Imperator
imperitus Notarius invexit loco Patri-
cii, cum formula genuina sic habeat Ca-
rolus gratia Dei Rex Francorum, et Lon-
gobardorum, ac Patricius Romanorum:
quod periodus prima demum, si petitioni-
bus Sacerdotum, vel servorum Dei etc.
sumpta ullo sine dubio est ex alio Caro-
li Magni Diplomate Reginoburgensi,
quod sub oculos habebat Falsarius. Ipsum
vide, et expende Capite XLI. num. IV.

Putaverit quisque, similia νοθείας ca-
pita, queis Diploma Carolinum rejectum
est, ab Adversario inducta fuisse plura,
ut etiam Diploma Conradi Imperatoris
rejici debeat. Quid vero? Id summe ad-
notat, in utroque formulam illam inve-
niri, Dei gratia: Carolus gratia Dei, Conradus
Dei gratia: formulam scilicet, inquio ego,
tum in Diplomatibus Caroli Magni Re-
gis ullo sine dubio genuinam, tum
genuinam etiam in aliis Imperatorum,
ac ipsius Conradis Diplomatis. An
non vero id fuerit, Diploma quo etc

agimus tanquam spurium pro vero ar-
bitrio traducere?

VI. Diploma istud, quo Popponi Patriar-
chae facta fuit a Conrado Imperato-
re cudendae Monetae facultas, ignoravit
Sapientissimus Ludovicus Muratorius. Hinc
verba ejus sunt in Antiquitatibus Ita-
liae Tomo II. Dissertatione XXVII col. 695.
"Patriarchis Aquilejensibus, utpote qui
"amplissimae regioni dominabantur, collata
"est eadem praerogativa (cudendae Mo-
"neta) a Friderico II. Augusto. An
"antea argentum Patriarchae signarint,
"ignotum mihi est. Saltem ab eo tempo-
"re argentei nummi visuntur ad eam
"notam cusi." Fridericus II. Augustus
coronam Imperialem anno 1220. accepit
ab Honorio Papa III. Jam ab anno 1218.
post Volcherum Patriarcham Sedem Aqui-
lejensem tenebat Bertholdus. Quod si
praerogativam cudendae Monetae Pa-
triarchis Aquilejensibus largitus fuerit
Fridericus II Augustus, quomodo sub
Volchero praecessore Bertoldi invenian-
tur sub ejus nomine Nummi percus-
si

si apud eundem Muratorium? In nostra Dissertatione I. De Nummis Patriarcharum Aquilejensium duplicem nummorum Volcheri typum protulimus: alterumque dici percussum potuisse a Muratorio circiter annum Christi MCCXX. visum est.

Cum Muratorio convenit Diplomatis Conradini osor illustris, Volchero scilicet privilegium cudendae Monetae concessum primo fuisse: ac munificentissimum privilegii largitorem Ottonem IV. vocet. Hic anno 1209 dictus est Imperator: tenebatque Volcherus sedem Aquilejensem ab anno 1204. Ottonis IV. Imperatoris ergo privilegium, aut Diploma profertur. Sed ejusdem mentio in Monumentis Aquilejensibus nuspiam invenitur. Imperatoris Conradi Diploma exstat, quod irrito vanoque conatu, proque mero arbitrio impetitur. Autographum periit, sed exstat authenticum exemplum transcriptum coram testibus a Petro imperiali notario anno Domini Millesimo Centesimo nonagesimo quinto. Animadverte,

otto ante Volcherum Patriarcham annis autographum Conradi Diploma extitisse, sumptumque juxta juris formulas authenticum exemplum.

Mentio denique diserta ejusdem Diplomatis occurrit in Libro Ms. qui Thesauri claritas appellatur, ubi Aquilejensis Ecclesiae privilegia, et jura omnia recensentur. Opus est, quod elucubravit Odoricus q. Andreae de Susanna de Utino. Cancellarii munere functus est sub Aquilejensibus Patriarchis Nicolao, Ludovico, et Marquardo. Filium habuit Joannem, qui munus idem exercuit sub Joanne de Moravia, Philippo Alenconio, Antonio Cajetano, et Antonio de Portugruario. De Libro suo haec adnotat Odoricus: Liber vocatur, Thesauri Claritas: in quo primo Thesaurus, scilicet
„privilegia, et jura Sanctae Ecclesiae Aqui-
„lejensis collocata in Capsa; deinde Feuda,
„et subsequenter jura certa supradictae
„Aquilejensis Ecclesiae, quae per me Odori-
„cum Andreae de Utino Patriarchalem Can-
„cellarium reperiri hactenus potuerunt, per

„ ordinem ad perpetuae claritatis memoriam
„ inseruntur: „ Dividitur Opus in viginti
„ partes, quas Auctori Scrinia vocare li=
buit: hisque alia accedunt membranarum
Chartarumque volumina, vulgo Rotoli, variis
litteris Alphabeti notisque distincta. Scri=
nio undecimo Titulus inscribitur hoc modo:
„ In undecimo sunt Privilegia et Jura Impe=
„ rialia, et Regalia de donationibus, con=
„ cessionibus, et confirmationibus factis Domi=
„ no Patriarchae, et Aquilejensi Ecclesiae in (+) A (+)
„ de Regalibus omnium Episcopatuum Istriae,
„ necnon Episcopatuum Concordiensis, et Bel=
„ lunensis, et Abbatiarum Sextensis, de
„ Piro, et Sanctae Mariae in Organis: et
„ de Comitatu, ac Ducatu Forojulii, cum
„ omnibus Regalibus, et Placitis, collectis
„ Districtionibus, Fodro, et omni utilitate quae
„ juste exinde pervenire posset: et de Mo=
„ neta fabricanda et de Plebe Gradensi etc. „
Privilegium ergo, aut Diploma de Moneta
cudenda, ullo sine dubio extabat in un=
decimo Thesauri Aquilejensis Scrinio, ubi
adservata custodiebantur privilegia, et jura
Imperialia et Regalia de donationibus, conc=

sionibus, et confirmationibus factis Domino Patriarchae, et Ecclesiae Aquilejensi: quodnam vero illud fuerit, nisi illud ipsum Petrus Imperialis Notarius juxta juris formulas transcripsit anno 1195. privilegium videlicet sive Diploma Conradi Imperatoris ad Poponem Patriarcham? quis ergo non admodum admiretur, scribi ab Adversario potuisse, Diplomatis praedicti in Libro Thesauri Claritas, ingeri mentionem ullam? Sed neque fieri mentionem ajebat in celebri chartarum collectione Antonii Bellonii, peritissimi sub Grimanis Patriarchis Cancellarii, quae Thesauri Aquilejensis titulo inscribitur: ac si opus istud foret diversum a Thesauro Odorici de Susanna. Unum est denique opus, ab Odorico confectum, a Bellonio postea propria manu exscriptum. Sic enim ait ille in Nuncupatoria ad Capitulum Aquilejense: "Rogastis, exscribam Indicem hunc Thesauri ab eo (Odorici) qui vobis ob vetustatem in deliciis est. Describam, ut debeo, summa fide.„

Cur ergo, (inquit ille,) in Diplomatis Imperatorum sequioris aetatis, queis Aquilejensibus

jensibus Patriarchis Ducatus Forojulii, Episcopatus, et abbatiae, Castra, loca plura, praedia, possessiones, ac ejusmodi bona expressis vocabulis confirmantur, tam insigne Privilegium eundem Marchiae expresse memoratum legitur usquam? Satis nempe intellectum censebatur in ipsa Comitatus, aut Ducatus Forojuliensis, ac jurium Ecclesiae Aquilejensis confirmatione. Sigeardo Patriarchae ipsum Forojulii Comitatum cum omnibus ad Regalia, et ad Ducatum pertinentibus largitur Henricus IV. Rex anno 1077. et Fridericus I Imperator confirmat Bertholdo Patriarchae anno 1180. Ducatum, et Comitatum Forijulii ... cum omnibus ad Ducatum et Regalia pertinentibus: ac etiam in Diplomate Ottonis IV. Imperatoris firma et rata habetur anno 1209. in gratiam Volcheri Patriarchae concessio Ducatus Forojulii cum omni jure, et pertinentiis suis. Muratorius Tomo XVI. Scriptorum Italiae inter Addimenta ad Vitas Patriarcharum Aquilejensium Indicem vulgavit aliquorum Diplomatum, quae largiti sunt Imperatores. Ad illa verba Ottonis

IV. Ducatus Forojulii cum omni jure ve-
tustus Cancellarius hanc Notam appingit loco
citato col. 88." Notandum, quod illa quae spe-
„ctarent ad jus Ducatus, sunt Regalia. Quae
„autem sint Regalia videndum est in usibus
„Feudorum, sub titulo quae sint Regalia.
„(scilicet) Arimanniae, viae publicae, Flumina
„navigabilia, Pontes, Ripatica, Vectigalia, Mo-
„neta, Multarum poenarumque compendia,
„Bona vacantia, Angariae, Plaustrorum et
„navium praestationes, Potestas constituendo-
„rum Magistratuum, Palatia in civitatibus con-
„sueta, Piscationum reditus et Salinarum,
„et Bona committentium crimen laesae Ma-
„jestatis etc. Hisce Regalibus omnibus omni
sine dubio post munificam Ducatus ejusque ju-
rium concessionem perfruebantur Patriarchae
Aquilejenses; quia attamen ea singula in
Diplomatibus Imperialium confirmationum
expressis vocabulis confirmata sint, ac le-
gantur. Par esse debet ratio de Privile-
gio cudendae Monetae.

Ast illud semel demum concessum,
vel ipsa prima concessione ita firmum
est ac tutum, ut nullo sit opus

confirmatione. Sedes castra praedia possessiones, loca, et alia ejuscemodi bona tum Ministrorum Regii Fisci molestiis, tum Potentium vicinorum cupiditati ac direptionibus obnoxia sunt. Patriarchis Aquilejensibus timenda erat, ne sua bona, a Regibus, et Imperatoribus, aliisque concessa, quovis excogitato praetextu, sibi adrogarent vicini Duces Carinthiae, et Marchiones Ducesque Istriae et Austriae, Comitesque Goritiae, ipsique Dynastae Forojulienses Feudatarii. Illata sane ab his damna plurima indicavimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis. Hinc ipsis opus erat Immunitas major ac firmior, quam ipsi Patriarchae consequebantur ex Imperatorum saepius repetitis confirmationibus. Hanc ejusmodi Confirmationum causam reddit Muratorius in Antiquitatibus Italiae Dissertatione XI. col. 585. et seq." Quaesita (inquiens) Confirma-
"tionum diplomata fuerunt a plerisque,
"etiam allodiorum Domini, ut magis exinde
"quies, et tutela accederet antiquo suo
"juri, et possessioni per novam concessio-
"nem, seu confirmationem novi Principis, seu

„ premi Terrarum illarum Domini. Potissi-
„ mum vero id sibi procurandum censebant,
„ quibus erant praedia a Regibus, aut dona-
„ tionis aut alio titulo, ad ipsos translata.
„ Verebantur enim quisque, ne Fiscus veterem
„ possessionem repetens, molestiam sub novo
„ Principe sibi crearet. Praeterea supremum
„ dominium ejusmodi ratione agnoscentes, e-
„ jusque Privilegio muniti, immunitatem ma-
„ jorem a Potentium vexationibus consequebantur.„

Tempora infelicia fuerunt, quibus ipsa Regalia Patriarcharum jura, impetebantur. Validum munimen praestitit Fridericus II. Imperator, dato anno 1232. Diplomate ad Bertholdum Patriarcham. Sic ait Augustus: "Nosse vos
„ volumus, e nostris esse sententiam Prin-
„ cipibus in plena Curia: quod si dictus Pa-
„ triarcha in Civitatibus suis, vel castris,
„ villis ac locis aliis, ubi habet jurisdictio-
„ nem ordinaverit aliquid de Fori condi-
„ tione, ratum et immutabile penitus ha-
„ beatur. Item quod liceat dicto Patriarchae ban-
„ nire, et disbannire quoslibet in jurisdictio-
ne sua,

„ne sum. Item quod non liceat Civitatibus, Castel=
„lis, et Villis, quae subsint Patriarchae, eli=
„gere per se Potestates, Consules, vel Recto=
„res, praeter voluntatem ipsius Patriarchae.
„Item quod non liceat alicui Civitati, Com=
„munitati, Universitati, Clerico, vel Laico,
„ubi dictus Patriarcha habet jurisdictionem,
„intromittere se de Episcopatu post decessum
„Episcopi, vel de aliquibus rebus ad Episco
„patum pertinentibus. Item quod nulli liceat
„Tributum Monetas, Forum constituere de no=
„vo in dicti Domini Patriarchae jurisdictio=
„nibus, sine voluntate ipsius etc. Hocce
in Diplomate primam sibi occurrere men=
tionem juris de cudenda Moneta, quo
Aquilejenses Patriarchae fruebantur, verba
sunt adversarii quocum pugnamus. Dicen=
dum potius fuisset, inhibitionem expressam
fieri novae cujuscumque constitutionis circa
Monetas in Domini Patriarchae jurisdictio=
nibus; nihil scilicet a quocumque innovandum,
quoad notam et pondus, in Monetis Aqui=
lejensibus sine ipsius Patriarchae voluntate;
neque citra Patriarchae consensum Monetas
exteras introduci, earumque valorem defini=

ri, publicumque dedici in usum, Haec vero inhibitio jus cudendae Monetae supponit, quod Patriarchae jam tuto possiderent: ac supponit Privilegium, quo ab aliquo Imperatore jamdudum ornati fuerint.

VIII. Objectio postrema est, cujus Patriarcharum nummos ante Volcherum non inveniri; neque vetustis in Thesij nummos legi Monetae Aquilejensis. Vi nulla pollet prima objectionis pars. Praesto est exemplum in Abbatibus Fuldensibus, qui privilegio cudendae monetae insigniti fuerunt, cum ejusdem cusi nummi reperiantur nisi post seculum, et amplius Jo. Fridericus Schannat in Historia Fuldensi Parte II. Capite I. §. III. pag. 70. Sic ait: "Jus cudendae Monetae, "una cum Theloneo, ac publico Mercatu, "Henricus II. anno MXIX. Ecclesiae Fuldensis Abbatibus liberali ac munifica concessione attribuit; ejus vero in Imperio "Successores reliqui iteratis vicibus confirmarunt." Causae fuerint graves, ob quas Imperiales ejusmodi confirmationes obtinuerint Abbates Fuldenses. Privilegium citatum extat in adjuncto Codice Probationum

num. XI. Seriem nummorum ibidem exhibet: quorum primus tamen nummus est Conradi, qui Fulderesem Ecclesiam sub annum 1135. rexit feliciter.

Sed ante Volkerum cudi nummos Patriarcharum coepisse, satis evincere videtur nummus ille argenteus nimium rudis, quem primum exhibet Tabula prima in priore nostra Dissertatione de Nummis Patriarcharum Aquilejensium. Ejus descriptio legitur Capite X. num. I. his verbis: Sedens Episcopus cum pallio visitur, manu dextera pedum Episcopale, librum laeva tenens, cum epigraphe AQILEGIAE. Visiturque parte in altera aedificium, quod arcus quatuor sustinent, cum duobus turriculis, ac medio inter illas cruce. Hujusce typi nummi duo extabant in Musaeo Eminentissimi Domini Patriarchae, Danielis Delphini S. R. E. Cardinalis: duos etiam possidet eruditissimus Jo. Josephus Liruti: aliosque vidit Abbas Dominicus Ongaro in Antiquitatibus Forojuliensibus peritissimus. In eadem Tabula prima secundum locum tenet nummus cum sedentis pariter Episcopi effigie, ac simi-

hujus Templi aedificio. Litterae deli=
tae sunt, quae nummis de foedo barbaroque
charactere, (ut ajebant,) nos docent. Num=
mos primi typi Aquilejenses esse, quis
ambigat: vetustiores esse Pochaso, suadent
litterarum ruditas ac informitas ipsius typi.
Nihilominus utriusque typi nummos A=
quilejensibus Patriarchis inscribendos esse,
pronunciatum est, cum vero? Propterea
quod vox ASISIA legitur in ipsis, mi=
nime AQUILEGIA. De nova opinione
certior a b. me factus laudatus Dominicus
Ongaro, humanissimas reddidit litteras hujus
urbis: "La nuova scoperta, che mi accenna
„sopra la Moneta, Aquilegia P. Essa è
„veramente una delle più belle, che si po=
„tessero aspettare in questo genere... Non dirò,
„coll'occhio, ma colle dita, ove fossero di
„quella delicatezza di tatto, che pure si è tro=
„vata in alcuni... si potrebbe convincere,
„che non ASISIA, ma AQUILEGIA sia impres=
„sa nella nostra Moneta. Quella, onde cavas=
„simo il disegno, era del Conte Lantieri
„(di Gorizia) molto men logora di quella, ch'io
„ho presentemente alle mani. Contuttociò

in questa

„ in questa ancora chi ha occhi in testa, può
„ restar convinto; non pure che non vi sieno
„ i due SS. ch'entrano nella voce ASISIA;
„ che anzi la prima voce sia un'A, la seconda
„ una Q, che la terza sia una I, la quarta
„ un E, la quinta G, la sesta un'I, e la setti=
„ ma un'A; le quali messe una appresso l'al=
„ tra, se non formano la voce Aquilegia, ciò di=
„ rò pure che le lettere ROMA, che s'incon=
„ trano in tante Medaglie antiche, non voglio=
„ no esser già dir Roma, ma altro Borte=
„ dano etc. „ Huic indubiis experimentis
adhaeream ego. Dignissimas addere praestat
animadversiones laudati Jo. Josephi Liruti
in Opere Della Moneta propria e fore=
stiera, ch'ebbe corso nel Ducato del
Friuli, Capite VIII. pag. 62. " Della maniera
„ (inquientis) furono queste Monete fatte
„ coniare, sembrami doversi comprendere la ragio=
„ ne, per la quale ci pare di non aver alcuna
„ Moneta prima di questo Patriarca Volkero.
„ Ed ella si è, perchè prima di lui i nostri
„ Prelati non avevano in costume, di far im=
„ primere il loro particolare nome sopra di
„ esse: e si contentavano di far imprimere il

„ lor impronto in trono col nome della loro
„ Città; e della loro dignità solamente, non cu=
„ rando che il loro nome o altra loro insegna
„ impressa vi fosse. „ Litteram P. in superiore
numino, litteram intelligit initialem vocis
Patriarchae. „ Però di loro, (di essi Patriar=
„ chi più antichi di Volchero,) quantunque
„ Monete siansi ritrovate, che sono certa=
„ mente di queste (sopra addotte;) non avendosi
„ veduto segno alcuno, pel quale si possa sape=
„ re sotto qual Patriarca coniate sieno, l'opinio=
„ ne è venuta che di que' Patriarchi non se
„ ne abbiano disotterrate. Il che da queste si
„ scorge, non esser vero; quantunque non leggendo=
„ si il nome di alcun di loro sopra impresso
„ non si possa dire che di questo, o di quello
„ de' suddetti Patriarchi innanzi Volchero
siano. „ Idem sentio et ego cum viris
peritissimis. Addiderim vero in ejuscemodi ve=
tustioribus nummis, plures plures que inventi
si fuissent, ac servarentur in Musaeis, cor=
dius innotescere potuisse, num eadem semper
littera initialis P. occurrat an etiam diversa:
quo posteriore casu Patriarchae nomen ullo
sine dubio indicaretur, v.g. Popponis, Pelegrini

ac.

Jamvero qui vocem ASISIAM legit in eisdem nummis, putat etiam locum esse, olim dictum Assesiam, vel etiam Assisiam in Iapidia, vel Liburnia, ubi Sanctum Maximum Episcopum Emonensem martyrio sublatum narrat Schoenlebenius in Apparatu Antiquae Carniolae Capite V. §. 1. num. IX. pag. 148. et in ipsius Carniolae Annalibus ad Annum 251. pag. 191. ac putat, eosdem fortasse in loco nummos illos cusos esse. Summopere gratulandum ipsi est de pretioso antiquitatis monumento, quod et ipse possidet: se nimirum suo in Cimeliarchio nummos habere, qui fortasse cusi fuerint in loco, aut urbe Assesio, cujus nomen duntaxat posteritati servarunt Ptolomaeus, et Plinius: in urbe, inquam Assesia, cujus certum situm ignorant Geographi, et adhuc perquirunt: nummos etiam Archiepiscopum sedentem, ac Templi aedificium exhibentes, cum in ea Civitate Assesia sedem Episcopalem fuisse, norit nemo: nummos denique in urbe antiquissima percussos, quorum attamen typus, ac fabrica tempora designant lon=

ge posteriora. Adeo se licet figmentum fore, si quispiam excitaverit, pro Assesia, vel Assisia reponendum esse Sisciam, urbem olim Episcopalem Pannoniae superioris, nunc vicum Sissekum, aut Sziszegum ad Colapis fluvii cum Savo confluentiam, ubi quamplures percussi nummi servantur Byzantini scilicet aut Constantinopolitani. Apud Ducangium in Dissertatione de Imperatorum Constantinopolitanorum numismatibus num. XIII. afferuntur nummi Sisciae cusi hoc modo: "ASIS. Sisciae:
„Constantini M. Licinii, Crispi... BSIS.
„Sisciae: Vetranionis. In aliis ΓSIS,
„idest per cusi (moneta) Sisciae. B.
„nota est Monetarii... SIS. Sisciae:
„Constantini M. Licinii, Constantii,
„Constantis SIPAZ, Sisciae percussa. Zeta,
„nota Monetarii. SISCP. Sisciae per-
„cussa: Gratiani„ Sed abeant figmenta.

VIII. Elegantiores typos, manu peritiore confectos, offerunt nummi Zolotheri Patriarchae, ac Successorum. In altera parte frequenter effigies visitur Ar-

chiepiscopi

Archiepiscopi sedentis cum Epigraphe nomen
Patriarchae ferme integrum exprimente:
ex parte in altera aut Templum, aut
Crux ornata, aut Lilia, aut Sceptra
radiata, aliaque insignia repraesentantur,
legiturque epigraphe Aquilegia, aut Civi-
tas Aquilegia, aut Aquilegensis, nempe
Patriarcha in priore parte impressus. Du-
bitaverim nullus, sub eodem Poledero
positam Aquilejae fuisse Officinam Mone-
tariam, ubi cuderentur nummi, qui cur-
sum haberent in Patriarchatu Aquilejensi.
Antiquiores, quas invenire potuimus,
conventionum Tabulae de cudenda Moneta,
spectant ad Paganum Turrianum Pa-
triarcham anno 1330. in secunda nostra
Dissertatione De nummis Patriarcharum
Aquilejensium typis editae Capite I. Haec
habentur: Venerabilis Pater D. Paganus
Patriarcha dedit discreto viro Thomasio
etc. ad cudendam Monetam novam, quam
idem Dominus Patriarcha vult facere de
novo in Civitate Aquilejae etc. Similia
habentur in Tabulis conventionum, quae
initae fuerunt sub Nicolao Patriarcha anno

1356. et sub Ludovico Turriano anno 1359. Inprimis quod ipse Franciscus debeat facere, seu fieri facere in Civitate Aquilegiae, et alibi ubicumque placuerit Domino Patriarchae, monetam hujusmodi bonam et puram etc. Alexandri Papae IV. litteras Gregorio de Montelongo datas anno 1255. vulgavimus in prima de nummorum Patriarcharum Aquilejensium Dissertatione Capite I. num. III. queis Gregorio facultas fit, jus cudendi Monetam, quod ad ipsum in Patriarchatu Aquilejensi pertinet, Civibus quibusdam Venetiarum usque ad duos annos concedendi pro certa pecuniae quantitate. Colligi posse ex his verbis videtur, Cives illos Venetiarum, non Aquilejae, nec alio in loco Patriarchatus Aquilejensis cudisse monetam; sed alibi, puta Venetiis. Verum colligitur etiam, eamdem monetam sub praecessoribus Patriarchis, Bertholdo, et Volchero, cusam fuisse Aquilejae; quod etiam sub successoribus Patriarchis factum adnotavimus. Hinc demum verisimillimum est, sub Volchero Patriarcha ortam esse appel-

lationem, eamque invaluisse sub successoribus, denariorum Aquilejensium, ac denariorum monetae Aquilejensis, denariorum scilicet qui Aquilejae cusi fuerint ac parvulis quatuordecim constabant, vulgo dictis Veronensibus, usu communi adhibitis in Marchia Veronensi, et in Veronensi officina monetaria ab antiquo cudi solitis.

Ante Volcherum in vetustis Chartis denarios legimus absolute appellatos et Marcham denariorum; itemque denarios Frisacensis monetae, et Frisachenses, aut Frisachenses absolute. Sed etiam hujusmodi appellationes post Volcherum sub Patriarchis successoribus frequentissime occurrunt in contractibus emptionum, ac venditionum, et solutionum: dubiumque nullum, his agi in locis de Moneta Aquilejensi, aut denariis Aquilejensibus. Nimirum appellationes quae antea invaluerant, etiam posterius retentae sunt: et quemadmodum post Volcherum appellationibus illis nummi significabantur jussu Patriarcharum Aquilejensium fabrefacti, ita sine dubio sub praecessoribus Patriarchis. Discrimen

num videtur esse: quod nummi Successorum Patriarcharum cudebantur in Officina Monetaria aut Aquilejae, aut alibi intra fines Patriarchatus Aquilejensis; cujus autem praecessorum Patriarcharum nummi videntur extra fines ejusdem Patriarchatus.

De loco conjecturas induximus in prima Dissertatione de Nummis Patriarcharum Aquilejensium Capite V. num. III. Sumptae illae sunt ex voce Frisachensium, aut Freisachensium, aut Frixachensium denariorum, ante Volkerum Patriarcham, ac etiam sub successoribus in Patriarchatu Aquilejensi usu communi recepta, quae satis indicare videtur, ita denarios illos appellatos fuisse, utpote Frisaci, aut Freisaci, Civitate Carinthiae percussos. Verisimillimum namque est, aevo primo post privilegii de cudenda Moneta concessionem nondum Aquilejae, vel alio in loco Patriarchatus Aquilejensis instructa Officina Monetaria, curasse Patriarchas, ut denarii ad usum Aquilejensis provinciae, cuderentur in Civitate Frisaci, ubi patens erat

Monetaria

Monetaria Officina. Hinc proven-
it, ut percussi denarii dicerentur
Frisachenses ex fabricae loco. Privilegium
Friderici II. Imperatoris memoratum est num.
II. superiore, quo anno 1242. facultas Epi-
scopo Bambergensi fit, signandi apud
Villacum novam Monetam... quae Fri-
sacensi Monetae aequipolleat in ponde-
re, et valore. In hac Frisaci civitate
monetariam officinam jam seculo undecimo
extasse, certo colligitur ex Diplomate
Sancti Henrici Imperatoris dato anno
1015. ad Wilhelmum Comitem Frisa-
ci, filium Beatae Hemmae, ubi haec
habentur: contulimus (utique, Guillelmo,
et Hemmae Matri) tertiam partem
Salinae nostrae in valle "Admuntense...
et Mercatum dedimus eis in suo praedio... atque Teloneum in quocunque loco;
"sicut Mercatum in Comitatu suo, qui voca-
"tur Tusach, in perpetuum tradimus,
"cum Moneta: nec non omnes fodinae
"cujuscunque metalli... quae in suis locis
"reperientur, usibus eorum subjaceant: uni-
"versumque jus, ad imperium spectans,
"eis remisimus." Negotium facessat nullum
"vox illa Tusach. Apud Hansizium Tomo

II. Germaniae Sacrae in Sancto Gebehardo Episcopo Salisburgensi vetusta charta anni 1074. recensetur pag. 177. et seq. in qua legimus: monasterio Admontensi confirmata bona, quae quondam Hemmae, Comes de Friesaca, et de Truchsen, post mortem Mariti sui Wilhelmi Comitis eum in finem reliquerat. Haec satis evincunt, monetariam Officinam Frisacensem antiquiorem esse Privilegio de cudenda moneta, quod Poponi Patriarchae anno 1028. concessit Conradus imperator.

Hoc eodem seculo undecimo, ac deinceps ad Volcharum Patriarcham usque, Frisacensium Denariorum appellationem obtinuisse, jam superius adnotavimus. Vetustas Aquilejenses Chartas, aliasque in citata nostra dissertatione I. indicatas, iterum in medium proferre licet, ut certis documentis constent quae tradimus. In membrana Capituli Forojuliensis anno 1092. legimus tres Frisacenses. Apud Bernardum Pezium in Thesauro Anecdotorum Tomo III. Parte III. in Codice Diplomatico Admontensi num. XXXIX. anno 1168.

Indict. I. charta affertur, quae duas ma-
rchas offert Frisacensis Monetae. Est
num. IX. anno insequenti 1109. Indict.
2. Ulricus II. Patriarcha Aquilejensis
concedit Fratribus Ecclesiae Admontensis Man-
sum unum de praedio Aquilejensis Eccle-
siae... itaut si quis Successorum (Patriar-
charum) eundem mansum ab eis ex-
petere voluerit, VI. Marchas Frisacensium
denariorum ipsis restituat. In Monu-
mentis Aquilejensibus Capite LXIII. num.
III. extant ejusdem Volrici tabulae
anno 1176. confectae, ubi occurrunt duo
denarii Friesacensis Monetae, pro
uno passu terrae... singulis... annis
persolvendi. Apud Ughellum in Aqui-
lejensibus Patriarchis Charta invenitur anni
1180. quae .. Bernardum de Trewen Mi-
nisterialem exhibet, solventem Mosacen-
si Abbatiae, census, annuatim. quinque
denarios Friesac. (Friesachenses) In
citato codice Diplomatico Admontense
num. CXIV. anno ab Incarnatione Do-
mini 1091 sibi annuatim solvendos Ad-
montenses Fratres reservant quinque

ginta denarios Frisacensis Monetae. Denique in Membrana Aquilejensis Archivi anno 1206. praedium venditur pro pretio sex Marcharum Frixacensis Monetae.

Erant ergo ante Volcherum Patriarcham in usu communi in Regionibus Patriarchatui Aquilejensi vicinis, ac in ipso Patriarchatu denarii Frigacensis, aut Frisacensis, et Frixacensis monetae, quos Frisaci, aut Friesaci in Officina Monetaria ibidem posita cusos fuisse dubium nullum videtur. Ex hisce vero Frixacensibus denariis ac in Civitate Frisaci percussis cusos etiam esse, qui proprie Aquilejenses forent, sed Patriarcharum jussu cuderentur Frisaci, evincere videtur ipsa Frisacensium, aut Frisachensium, et Frisachensium denariorum appellatio, quae post Volcherum Patriarcham, ejusque sub successoribus usque ad extremam Dominationis Patriarchalis fata, usu communi retenta est, ac nullo sine dubio Denariis in Officina Monetaria Aquilejensis tributa.

tributa. Post ipsum Volkherum, ac deinceps in numerae sunt Membranae, quae denarios Aquilejenses enunciant, ac denarios Monetae Aquilejensis, Libras denariorum Aquilejensis monetae, Fortones denariorum novorum Aquilejensium, Marchas denariorum Aquilejensium, itemque parvulos Veronenses, quorum quatuordecim numero constabant Aquilejenses denarii. Sed hisce etiam temporibus in Aquilejensi Patriarchatu frequentissima occurrit denariorum Frisachensium appellatio: quos cum denariis Aquilejensibus in Officina Aquilejensi Monetaria cusis, eosdem esse, ac parvulis 14. constantes, notum est compertumque.

Rem faciunt indubiam Tabulae Conventionum de cudenda Moneta in Monetaria Aquilejensi Officina, sub Pagano Turriano, et Nicolao, ac Ludovico initarum: Verba sunt Tabulis Pagani Patriarchae: " Quod idem Thomasius ... promisit eidem " Domino Patriarchae cudere Monetam in " Aquilegia per annum unum continuum " ... bonam et puram Frixachensem ...

„quod si ipse Dominus Patriarcha
„voluerit, alias Monetas a praedictis,
„quod eos faciant de praedicta prima
„liga Frixachen. et respondebunt eidem Do-
„mino Patriarchae de lucro pro quolibet
„Marcha, prout respondebunt de ipsis
„Frix. (Frixachensibus,) prout majores,
„vel minores essent denarii etc..."

Nemo non videt, Monetam Aquilejensem in officina Monetaria Aquilejae positam cepisse vocari Frixachensem: ac Frixachenses appellari denarios, qui Aquilejae cudebantur in propria Patriarcharum Officina. Insigne argumentum repeto, quod in citata dissertatione I Capite IV. allatum est. Sumitur ipsum ex Codice MS. Rationum Revmi in Christo Patris et Domini D. Ludovici Dei gratia S. Sedis Aquilegensis dignissimi Patriarchae, qui nominatus est, Clarum mensae. Sic ajebam: "Positas in eo rationes ita legimus,
„ut Frixachenses, aut Frixachi pro iisdem
„omnino Aquilejensibus denariis quatuorde-
„cim parvulorum passim, et constantissime
„accipiuntur. V.g. Recepit pro solu-

„tione ... Marchas denariorum decem et
„octo, denarios viginti; et solidos duos—
„— — Mar. XVIII. Frix. XX. sold. II.
„Recepit... super solutione ... March.
„denariorum Aquilejensium ducentum quatuor
„decim, denarios quadraginta quinque, piz.
„(pizzulos, seu parvulos) X. — Mar. II.c
„XIII. Frix. XLV. piz. X.
„Recepit... March. denariorum centum quadra
„ginta, et denarios quadragintaquinque, piz.
„sex. ——— Mar. CXL. Frix. XLV. piz. VI.
„Recepit... March. denariorum unam, et
„denarios octo, Mar. I. Frix. VIII.
„Recepit... March. denariorum unam, et de
„narios quinquaginta. — Mar. I. Frix L.
„Et sic deinceps passim: ubi qui dena
„rii, vel denarii Aquilejenses integra expres
„sa voce appellantur, indicantur etiam com
„pendiaria nota Frix. quae Frixachenses
„denarios significat.

Jam ergo deinum inquiritur, cur denariorum Aquilejensium, aut monetae Aquilejensis inceperit sub Volchero expressa appellatio, eademque sub successoribus Patriarchis maxime invaluerit, ac

nihilominus eisdem denariis tributo frequentissime simul fuerit appellatio denariorum Frixachensium, aut Frisachensium, quam ante Volcherum obtinebat? Verisimilior alia ratio reddi non posse videtur, nisi quia denarii ad usum Patriarchatus Aquilejensis cudi sub Volchero coeperint in Officina Monetaria Aquilejae posita, ac Patriarcharum Aquilejensium proprios, eaque ratione dicti Aquilejenses: sed ea etiam ratione Frixachenses appellati fuerint, quod cum ipsi denarii ad usum Patriarchatus Aquilejensis cuderentur ante Volcherum in Officina Monetaria Frisacensi, eaque de causa Frisachenses, aut Frixachenses dicerentur, prior ista appellatio quae communis erat in Aquilejensi Patriarchatu obliterari non potuerit, ac post ipsum Volcherum retenta fuerit. Colligendum est primo, nummorum Aquilejensium, qui Frisaci percutiebantur, specimen fortasse haberi in argenteo nummo, de quo egimus num. VII. Archiepiscopum sedentem repraesentante cum epigraphe AQLEGIA P.

ac Templum

ac Templum cum Turribus in altera parte. Collige rursum, denarios quos in vetustis Chartis Aquilejensibus, ante Volcheri scilicet aetatem scriptis, Frixachenses appellatos legimus, intelligi posse ac debere nummos revera Aquilejenses, Patriarcharum jussu in Civitate Frisaci percussos. At colligendum demum est, in vicinis Provinciis, maximeque in Carinthia cursum habuisse nummos, dictos etiam Frixachenses: quos nempe Carinthiae Duces, aliique Episcopi, ac Dynastae, si qui cudendae Monetae privilegio cumulati fuerint, fieri curabant in Monetaria Comitum Frisachensium officina.

IX. Denarios argenteos quatuordecim parvulorum, ac ipsos etiam parvulos argenteos cudebat officina Monetaria Patriarcharum. Marcha, quae 160 denariis constabat, et Ferto quarta pars Marchae, et Libra viginti scilicet denariorum, nummi erant ideales et arbitrarii. Vetustae in Aquilejensi Patriarchatu, sub tempora h. Patriarcharum dominationis, emptio

num, venditionum, locationum similium=
que contractuum. Chartae innumerae sunt,
solidos etiam praeter denarios enunciant,
duodecim parvulorum singulos. Hinc exo=
ta quaestio: an praeter argenteos denarios,
Aquilejensis officina Monetaria cuderet
etiam solidos.? Negantem partem comple=
cti mihi libuit in Dissertatione I. Capite
III. et in secunda Capite V. validissimis
permoto argumentis, ac Tabulis praeser=
tim, quae de cudenda moneta conven=
tiones continent, confectis sub Pagano
Patriarcha, et Nicolao, ac Ludovico Turria=
no.

Hac de re ut rursum agerem, data
mihi occasio inter Annotationes in Vitam
B. Benvenutae Bojanae editam Vene=
tiis anno 1757. ubi quinam forent so=
lidi in chartis Aquilejensibus enunciati,
apertissime demonstratur. Haud ope=
rae dispendium censeo, in hunc locum
ea transferre omnia quae disserebam.
Ajebam vero pag. 100." Vetustas char=
"tas, quae memoratae sunt, ac sine=
"rigerunt grave negotium, ita expone

„posse existimabam (in citatis Dissertatio-
„nibus,) ut Solidi enunciati in aliquibus
„intelligerentur ideales; in aliis ipsi De-
„narii parvulorum quatuordecim, ac
„in aliis demum Solidi Veneti, vel etiam
„nummi cusi in exteris Officinis; quae
„omnia exemplis, quae videbantur per-
„spicua, confirmabam. Liti finem impo-
„nunt aliae vetustae chartae, ac vetu-
„sti Mss. codices dati et expensi, ut
„appellantur, quos ex Archivis eduxit
„summa diligentia Ornatissimi viri Caro-
„li Fabricii, Patricii Utinensis. Haec
„pro sua solertia, suoque acumine in-
„genii cum lustraret ipse monumenta,
„et expenderet, id consequutus tandem
„est, ut ipsi Denarii, quatuordecim par-
„vulorum singuli, cusi perinsique in Offi-
„cina Monetaria Aquilejensi, cum Mo-
„netae mutatio contingeret, sive sub novo
„qui succedebat Patriarcha, sive etiam
„sub eodem, ad valorem solidorum, si-
„ve parvulorum duodecim redigerentur, ac
„etiam vocarentur solidi. Vetusta aliqua
„documenta, quae Viri clarissimi Innuani

„toti summae debeo, in lucem profero,
„ac illustro. His enim notum fit, com
„pertumque, de hisce solidis, qui cum
„primo percussi sunt, denarii erant,
„sin omnes, plurimos certissime intelli
„gendos esse emptionum, et vendito
„rum, ac solutionum contractus, quos
„praestant superius memoratae Foro
„julienses Chartae.
„ Primum accipe: MCCC.LXIII. die Vene
„ris, decimonono mensis Maii.
„Posita, et praeconizata fuit Mone
„ta, quae valebat unum denarium,
„ad unum solidum. Et de hoc fit
„memoria, eo quia moneta communis
„descendit ad praedictum minorem va
„lorem. Anno illo Aquilejensem Eccle
„siam regebat Ludovicus Turrianus. Ta
„bulas de nova cudenda moneta, sub
„eodem Ludovico confectas anno 1359.
„indeptae scilicet dignitatis anno pri
„mo, in prima Dissertatione vulgavimus
„Capite I. num. 7.
„ M.CCCLXXXV. die Martis, 16 Maii.
„In pleno consilio deliberatum fuit,
quod

„quod Denarii q. Domini Marquardi
„Patriarchae expendantur pro solido.
„Mortem obiit Marquardus anno 1381.
„die 3. Januarii. Philippo Cardina
„li de Alençonio commissa fuerat
„Aquilejensis Ecclesiae administratio.
„In partes divisa Provincia Forojų
„liensis: novumque Patriarcham,
„aut Ecclesiae Aquilejensis Admini
„stratorem, excipere totum Cives renue
„bant. Ad ipsius Civitatis Utinen
„sis Consilium pertinet memorata
„deliberatio.
„ Eodem anno M.CCC.LXXXV...
„recepi a Nicolao Ser Bingi pro
„quinterio Burgi Aquilejae Marchas 33
„solidorum, et solidos 52. Erant dictae
„pecuniae in Denariis, et venerunt Solidi.
„Quid clarius? Parva accipe documenta
„duo.
„ M.CCC.LXXXXV. die quinto Mensis
„Februarii, de mandato ut supra, expen
„dit dictus Camerarius... Dedit Ser Christo
phoro Cignotti super quodam jure empto
ab ipso Nicolao ..! seu ab ejus Uxore

„de Ducentis sexdecim Ducatis auri,
„quos dicta... uxor Nicolai praedicti
„volebat a Communitate Utini... Duca-
„tos octuaginta duos, computantes Mar-
„chas denariorum XLI. ex quo Ducatus
„tantum valebat; quia Denarii debebant
„proclamari, et banniri, et in Solidis
„expendi. Intelliguntur Denarii, qui
„cusi fuerant sub Joanne de Mora-
„via Patriarcha, e vivis erepto, interfecto
„que anno 1394. die 12. aut insequente
„Octobris. Hi banniri debebant, ac reduci
„ad solidi valorem. Joanni Patriar-
„chae successerat Antonius ex nobilissi-
„ma Cajetanorum familia, adeptusque Me-
„tropolitanae Ecclesiae possessionem anno
„1395 die 19. Mensis Aprilis.
„ Huic contrarium exhibet Charta sequens,
„in qua duorum parvulorum compensa-
„tio fieri debuit pro singulis Denariis
„jam proclamatis, et bannitis, reductis-
„que ad valorem solidi, scilicet duodecim
„parvulorum. MCCC. die XII. intrante
„Majo. Pro defectu, et mancamento
„novem Marcharum, et mediae dena

„riorum antiquorum, quos Buffolinus
„dedit pro novis: et XII. Marchis, quas
„dedit Martinus Judaeus pro novis, de
„voluntate Domini Castaldionis, et Con
„silii: Marchas tres, et denarios XI. et
„Veronenses XX. Anno 1300. infulas
„Aquilejenses gestabat Petrus Gerra,
„qui anno praecedente successerat Ray
„mundo Turriano. Calculo et ratiocinio
„innotescunt, quae in allata Charta e
„nunciantur. In singulis Marchis dena
„riorum antiquorum, ac denarios recta
„ctos ad valorem solidi accipias, defectus,
„et imminuto erat parvulorum 320. Con
„tinet quippe Marca denarios 160. Ita
„que in Marchis novem et dimidia,
„ac insuper duodecim, scilicet viginti
„et una cum dimidia desiderabantur
„parvuli 6880. Hanc summam divide
„per 14. parvulos, quot nempe denarius
„novus constabat, habentur denarii 491.
„ac supersunt sex parvuli, qui vo
„cari solebant Veronenses. Denarios illos
„491. redige in Marcas, 160 denariorum
„singulas; ac fiunt Marchae tres, cum

„ undecim denariis, quibus adde residuos
„ sex Veronenses. Clarius, ac certius profer-
„ ri nihil potest. Sed haec, licet comper-
„ tissima sint, nostras attamen supe-
„ rius indicatas conjecturas relinquunt
„ intactas, quae aliquibus in Contractibus
„ locum habere potuerint."

X. Indicare postremo loco liceat Aquileienses nummos, quos Florentiae fieri aut cudi in Officina Monetaria coepit Bertrandus Patriarcha initi fortasse foederis, aut fovendae amicitiae causa. Idem patefacit Charta sequens, ex Protocollo Gubertini de Novate sumpta ab laudato illustrissimo Viro Carolo Fabricio. „Noverint universi

1340 14 Ottobre. Udine „ praesentes litteras inspecturi, quod
„ sanctae Sedis Aquilegensis Dei gratia
„ nos Patriarcha Bertrandus, tenore
„ praesentium concedimus, et licentiam
„ damus Discreto viro Lentio Lamber-
„ ti de Civitate Florentiae, ut cum vo-
„ luntate et consensu Dominorum Prio-
„ rum Artium, et Vexilliferi Ju-
„ stitiae, ac Dominorum Monetae, et Offi-

cialium

„cilium, ac quinque consiliariorum
„Mercantiae Civitatis Florentiae, qui sunt
„vel pro tempore fuerint, fabricare, et
„cudere, seu fieri facere in Civitate Flo=
„rentiae, duas Marchas Frixachensium
„nostrae Monetae Aquilegensis, XVIII,
„solidorum pro Marcha: et duas Mar=
„chas duplicis Monetae, novem solidorum
„pro qualibet Marcha: duasque Mar=
„chas Mezzanorum, XXXVI. Solidorum
„pro Marcha; et in qualibet Marcha
„tam Frixachensium, quam Duplicis
„Monetae, et Mezzanorum sint quatuor
„unciae, et tres quarterii argenti Vene=
„torum Grossorum. Ac etiam Marcham
„unam Marcham unam Monetae parvae,
„quae sit trium librarum, et sex soli=
„dorum; in qua Marcha sit una uncia
„argenti supradicti. Quae quidem Mo=
„netae sint formae, et cunii ejusdem,
„cujus est ad praesens Moneta nostra:
„ponendo in eadem Moneta, quam ipse
„Lensius faciet, unum Lilium in pectore
„Aquilae, per quod ipsa Moneta discer=
„natur a nostra. In cujus rei testi=

„ monimine etc. Datum Utini in nostro
„ Patriarchali Palatio die XVIII. Mensis
„ Octobris, anno Domini M.CCC.XL.
„ indictione VIII. „ Indicatam praedictae
monetae typum exhibet Tabula III.
in prima de Nummis Patriarcharum
Aquilejensium Dissertatione, inter ejusdem
Bertrandi nummos num. 3. Cui Aquilae
pectore deest lilium, quod apponendum
in dictis nummis Florentiae cujis
jubetur. . . . .

At vero Monetario Florentino
facultas nummos Aquilejenses cudendi 1. Frixachenses, seu denarios quotidianos parvulorum. 2. nummos duplicis monetae, videlicet aequivalentes duobus denariis. 3. Mezaninos, sive medios denarios. 4. Monetam parvam, idest parvulos, dictos etiam Veronenses. Verba illa, cudere . . .
duas Marchas Frixachensium nostrae
Monetae Aquilegensis XXVIII. solidorum
pro Marcha, obscura videntur. Marchaux, ex qua cudi ac fieri nummi
debeant: Hujusce nota, gradusque

x hoc loco intellige Marcam, sive pondus octo unciarum Monetae illius, ex qua . . .

paullo infra his verbis definiuntur: In qualibet Marcha sunt quatuor unciae, et tres quarteri argenti Venetorum Grossorum; quibus nimirum aliae immisceantur tres unciae, et unciae quarta pars aeris, aut materiae inferioris. Ad solidos decem et octo pro qualibet Marcha, aut Marcha quod attinet; nummos intellige ideales, duodecim Frisachensibus, aut denariis Aquilejensis constantes singulos: eo ratione modo, quo apud Venetos in usu erant solidi Grossorum, qui duodecim grossis componebantur. Unde sensus denique est, Florentino Monetario indictum fuisse, ut ex Marcha octo unciarum faceret, aut cudere deberet solidos decem et octo Frisachensium, seu denariorum idest denarios ducentos, et sexdecim. Haec vero latiore calamo exposita sunt in Altera nostra Dissertatione de Nummis Patriarcharum Aquilejensium Capite IV. num. III.

Initi fortasse foederis alicujus, aut ineundi Bertrandum inter, ac Florent

nos causa, hanc ejusdem facultatem factam, concessumque privilegium in dicavimus. Indicium praebent Benedicti Papae XII. litterae Venerabili Fratri Bertrando Patriarchae Aquilejensi, datae eodem anno 1340. Apud Raynaldum ad Annum MCCCXL. num. LXVIII. " Intelleximus, quod ad te Venerabilis frater „noster Nicolaus Episcopus Tridentinus „his diebus accedens super colligationibus „inter te, ac aliquos Italicos cum Nobi„li Viro Comite Tyrolis, filio Magnifi„ci principis Regis Boemiae illustris, „ac Bavarus (Ludovicus,) vel gentes suas „transire possint ad partes Italiae, „faciendis, tecum habuit colloquium „et tractatum: quodque tu cum Flo„rentinis, et quibusdam aliis Italicis te „habere velle deliberationem super hoc, „respondisti etc. Dat. Avin. II. Nonas „Februarii anno VI. „

Caput VIII.

Litem agit Poppo Patriarcha contra Adalberonem Ducem Carinthiae: hujus successores. Comites, aut Marchiones

Civitatis

civitatis Veronae proprii. Item Marchiones Istriae: Istriensia quaedam documenta illustrantur. De eisdem cura diligentiore disseritur. Amplissima Canonicis Aquilejensibus bonorum donatio a Popone facta, cum animadversionibus. Episcoporum comprovincialium sponsio, quae hac aetate in usu erat: Theobaldi Vicentini, Ioannis Polensis, et Ruodberti Concordiensis Antistitum successiones illustrantur. Conradi Imperatoris Diploma pro Ecclesia Aquilejensi adversum Gradenses Patriarchas. Poponis largitas erga civitatis Novae Ecclesiam in Istria, ejusque Episcopum Ioannem: Series Episcoporum ejus loci, qui secundum Emonenses vocabantur, illustrata. Agitur de anno Imperii Henrici III.

I. Litem, quam contra Adalberonem Ducem Carinthiae egit Patriarcha Poppo anno 1027. coram Imperatore Conrado, residente Veronae ad faciendas singulis hominibus justitias, enarravimus in Monumentis Aquilejensibus

Capite LIV. num. III. Aegre sine dubio ferebat Dux ille, Marcham Forojuliensem, seu Veronensem in dies imminui tot amplissimis[a] Augustis cumulabatur. Ipsi sitam Patriarcharum jurisdictionem vexare audebat, hominesque et loca Patriarchatus tributis onerebat. Augusto Conrado judicante cecidit ipse causa sua.

[a] fundorum, locorumque largitionibus, queis Aquilejensis Ecclesia a piissimis Augustis...

Laudatus Adalbero Dux Carinthiae prima vice in nostris Ecclesiae Aquilejensis Monumentis legitur in allato Conradi Imperatoris judicio, quod anno 1027. latum est. Ducatum ipse obtinuerat anno 1012, teste Hermanno Contracto. Apud Muratorium in Antiquitatibus Estensibus Capite XI. lata Veronae anno 1013. sententia profertur, ubi primas partes agit Adalperio Dux istius Marchiae, Dux nempe Carinthiae, et Marchio Veronensis. Apud eumdem Muratorium in Italiae Antiquitatibus Tomo I. pag. 169. exstat Placitum in agro Tarvisino anno 1017. habitum, residente Domino Adalpeyrone Duce istius Marchiae Carenthanorum,

Marchiae scilicet Veronensis, quae Carinthiaco Ducatui adjuncta fuerat. Ejusdem Adalberonis Ducis mentio habetur anno 1028. in Privilegio cudendae Monetae Popponi concesso, quo de egimus capite superiore. Narrat Wippo apud Pistorium tomo III. dissidia exarsisse anno 1027. inter Conradum Augustum, et Adalberonem Ducem Histrianorum, sive Carintanorum. Ducatu potitur ille Carinthiae simulque regebat Marcham Veronensem, pariterque Forojulii nondum Patriarchis obnoxiam, ac etiam Histriam Forojulio annexam. Ipso demum Ducatu, atque Marchia anno 1035. privatus est Adalbero Dux Carentani, et Histriae, ut ait Hermannus Contractus. Is vero ad annum insequentem 1036. narrat, Conradum Patruelem Imperatoris, patris sui (Conradi I. ante Adalberonem Ducis,) Ducatum in Carentano, et in Histria (et in Marchia Veronensi,) ab imperatore (Conrado) suscepisse. Aemuli fuerunt invicem Conradus II. et Adalbero ad annum usque 1039.

quo ambo vita mortali functi sunt.

Fuit vero Adalbero e stirpe Eppensteiniorum Comitum in Murzthal.

Ab anno 1039. ad annum 1047. memoria occurrit nulla Ducis, aut Ducum, qui Carinthiam administraverint. Conjecturas de Godefrido Arnoldi Lambacensis filio, atque Liutpoldo filio Adalberonis vide apud Froelichium in Specimine Archontologiae Carinthiae in serie Ducum ejusdem Regionis. Dignitatem hanc anno 1047. indeptum fuisse Welfum Suevum, tradit Hermannus contractus. Ad eundem Annum Monachus Weingartensis apud Leibnitium Tomo I. Scriptorum Brunsvicensium adnotat: Welfum ab Henrico III. Imperatore hujus nominis II. accepisse Ducatum Carinthiorum, et Marchiam Veronensem. Obitus ejus cum anno 1055. illigat Chronistarum pars major. Lambert. Schafnaburgensis apud Pistorium Tomo I. ad Annum 1057. verba sunt: Cuono, (seu Conradus III.) cognatus Regis

Regis (Henrici IV. Imperatoris III.) Dux factus est Carentinorum Hermannus contractus ad Annum 1060. sic ait: Conradus, qui Carentanis solo nomine Ducis praefuit moriens locum dedit: cujus Ducatum Bertholdus Suevigena accepit. Ad gentem Zaeringensium spectabat. Filius erat Birthilonis.

Ereptam Bertholdo praefecturam, Marquardo filio Adalberonis e gente Eppensteiniorum largitus est Henricus Augustus. Narrat scilicet Lambertus Schafnaburgensis ad Annum 1073. praefato Bertholdo Duci Carentensium Ducatum sine legitima discussione absenti abstulisse Henricum Imperatorem: et Marcwardo cuidam propinquo suo tradidisse. Sed hic Marquardus, ejusque filii Liutoldus, et Henricus, ac successores de stirpe comitum de Arvanda Valle, sive de gente Sponheimensium comitum de Ortenburg, pro Ducatu Carinthiae, ac Histriae Marchia, aemulos passi sunt ipsum Bertholdum, ejusque posteros ad annum usque

1218. Laudatum Frochlichium consule loco citato.

Diplomata duo Henrici Regis IV. et Imperatoris III. extant in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis, quibus anno 1077. amplissima largitione Sigeardo Patriarchae Aquilejensi conferuntur Marchia Carniolae, et Histria. Inter praesentium nomina legitur Liudolfus (seu Liutoldus,) Carinthiae Dux. Dux idem Liutoldus in alio quidem Augusti Diplomate memoratur, quo eodem anno 1077. totius Forojulii Comitatus cum Villa Lonzanica in jus, ac dominium laudati Sigeardi transfertur. Anno itaque 1077. ad plures abiisse videtur Marquardus. Hoc tempore integra Forojuliensis Provincia adempta est Ducibus Carinthiae, ac Marchionibus Veronensibus: nomine vero Carniolae, et Histriae possessionem adierunt Aquilejenses Patriarchae. Regimine vero ferebat Bertholdus Zaeringensis, pridem Carinthiae Dux: quod Liutholdus aliquo sui juris, et sibi

videbatur, scilicet Ducatum Carinthiae concessione Regia obtinerat: et alter Henricus ejus frater Marchiam Istriam sub eadem concessione possideret. Verba sunt Burchardi de Cassberg Abbatis Sancti Galli capite Capite VII. apud Goldastium inter Scriptores Alemannicos.

Post Liutoldum successit frater ejus Henricus anno 1090. rexitque Carinthiae Ducatum ad annum usque 1127. Tum vero dignitas, ac Ducatus Comitibus de Lavanda Valle seu Spanheimensibus de Ortenburgo accepit. Adversum Duces istos aemuli fuerunt Zaeringenses, Bertholdus I. et Bertholdus II. itemque tertius, ac hujusce filius Conradus. Saepe laudatum Frölichium consule loco citato. Successores in Carinthiae Ducatum, annulosque dabimus infra.

Hanc seriem turbat Udalricus Marchio Carinthianorum, quem anno 1070. obiisse, adnotat Lambertus Schafnaburgensis. Animadverte, non Ducem Carinthianorum dici, sed Marchionem. Exhibet

scilicet Carinthio-Marchiam aliquam.
Comperiendus est Erasmus Frölichius
in Specimine Genealogiae Sonnekiorum
Comitum Celejae, et Heunburgiorum,
typis edito Viennae Austriae anno 1755.
qui pag. 16. docet: hunc Waltherum
fuisse filium Popponis, ac nepotem
Wilhelmi de Wimmar, praepotentis
in Turingia Principis, ac Magni nun=
cupati: ipsumque Waltherum auctorem
credi Sonnekiorum, deinde Celejae Comi=
tum. Haec vero hoc loco satis.

II. Post memoratam totius Comi=
tatus Forojuliensis largitionem Sigear=
do Patriarchae factam, quam hoc indi=
cavimus loco ampliore sermone infra illu=
strabimus, Dux nullus Carinthiae in
vetustis Chartis legitur, aut Mar=
chio Veronensis, aut Forijulii Comes,
quibus pars aliqua ejusdem Provinciae
obnoxia foret. Adhuc attamen Ve=
ronae Comitum, ac Marchionum mentio=
nem ingerunt documenta. Apud Ughel=
lium Tomo V. in Episcopis Veronensibus
in Alwegerio Tabulae afferuntur amplis=
simae

sinae Donationis Monasterio Sancti Georgio a quodam Milone factae. Ad annum 1062. spectare. Verba sunt: Ego quidem in Dei Nomine Milo, filius q. Ugonis Veronae Comitis, qui professus sum ex natione mea lege vivere Romana. Subscriptus legitur Milo, qui hanc Chartam offersionis ad omnia, ut supra, fieri rogavi. Tum vero Ubaldus Judex interfuit . . . Judex Sacri Palatii, et Advocatus interfuit etc.

Alium memoravimus Milonem Marchionem Capite III. num. III. ex ejusdem Tabulis Testamentariis anno 955. datis, insignis Venetarum S. Zachariae Sanctimonialium benefactoris. An ergo ad ejus stirpem pertinuerint laudati Ugo Comes, et Milo filius ejus? Haud inepta conjectura est Froelichii loco citato in Marchionibus Veronae: praefatum Ugonem, qui Comes Veronae dicitur, eo tempore Marchiam Veronensem administrasse, quo Cuono, aut Conradus III. superius memoratus Carentanis solo nomine Ducis praefuit, ab anno scilicet 1055. usque

ad annum 1060. adnotante Hermanno Contracto. Jam anno 1062. obierat Ugo. An ergo successerit Milo, filius ejus? In Tabulis citatis legitur Milo, nullo sine dignitatis nomine.

Muratorius in Italiae Antiquitatibus Tomo I. Dissertatione VIII. col. 401. insigne Placitum refert, habitum in Comitatu Veronensi in vico Illasi ... a Domno Bonifacio Comite istius Comitatus Veronensis. Tabulae datae sunt anno ab Incarnatione Jesu Christi 1073. decima die Mensis Octobris, indictione duodecima. Adnotat Vir doctissimus, Bonifacium hunc Veronae Comitem recensendum esse inter Majores egregiae Familiae Comitum Sancti Bonifacii. Eadem est ipsius adnotatio Tomo II. Dissertatione XXII. col. 254. in Testamentum Milonis Marchionis anno 955. confectum, quod Capite II. num. III. memoravimus. Muratorii verba sunt: "Neque immerito Mi-
„lonis istius Marchionis aut haeredes,
„aut descendentes fuisse conjectur Comi-
„tes olim Veronenses, qui postea [illegible]-

„ de Sancto Bonifacio appellati fuerunt. -
„ Nam in Tabulario Veneto Sancti Zacha
„ riae, ubi praefatum Testamentum adser
„ vatur, Chartae existunt, quibus anno 1053.
„ pollicentur Bonifacius, Henricus, et Uber
„ tus germani, filii quondam Uberti Comi
„ tis, se quotannis tradituros Monaste
„ rio 50. medios tritici pro redituum dimidio,
„ quod reliquit Milo Marchio in suo Testa
„ mento. Vide quae citato Capite III. dicta
sunt. Marchio, et Comes haud vero sy
nonimae voces sunt. Caeterum Marchiae
praefectus appellabatur Marchio: dice
bantur Comites, qui civitatibus praeside
bant sub Marchione. Potuit memoratus
Ubertus uni Civitati Veronae praefuisse:
Marchionis etiam dignitatem indeptus
fuerit Milo.

III. Istriam per haec tempora pa
ruisse Marchionibus Forojuliensibus ac
postea Veronensibus, uno etiam Carinthiae
Ducibus, quibus Marchia Veronensis addicta
fuerat, dubium nullum. Apud Ughellum
in Tabulis Parentinis Tomo X. Italiae
Sacrae in Addendis extat Placitum,

quod anno 990. habuit D. Werihent Histriensium Comes. Supra textum vocatur Werihent Comes; et in Notarii subscriptione. Aliud extstat in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LIII. num. VI. placitum in civitate Verona habitum anno 1001. ubi legitur Werihen. comes comitatus Forojulii. Unum esse, eundemque puto Werihentum, aut Warientum, qui Comitis nomine Istriae, et Provinciae Forojuliensi praesiderit. Vide superius Caput V. num. V.

Adalberonem Eppensteinium vocat Wipo in Vita Conradi Imperatoris ad annum 1027. Ducem Histrianorum, seu Carintanorum. Hermannus contractus ad annum 1035. adnotat, Ducatu, et Marchia privatum fuisse Adalberonem, Ducem Carentani et Istriae. Narrat anno insequente 1036. Conradum, patruelem Imperatoris, Ducatum in Carentano, et in Istria suscepisse. Duces Carinthiae successerunt, Welfus, filius Welfi Dinastae Suaevi anno 1047. Cuno, seu Conradus anno 1057. Bertholdus

Zaeringensis

Zaeringensis anno 1060. Marquardus, filius praefati Adalberonis Eppensteinii anno 1072. Liutoldus, Marquardi filius anno 1078. Henricus, alius ejusdem Marquardi filius anno 1090. ad annum 1127. Adnotavimus num. I. cum Burchardo de Casibus Abbatiae Sancti Galli Capite VIII. aegre tulisse Bertholdum Ducem: quod Liutoldus, (filius Marquardi,) Ducatum Carinthiae concessione regia obtineret, et alter Henricus ejus frater Marcham Istriam sub eadem concessione obtineret. Hunc Henricum, Istriae Marchionem, post obitum Liutoldi investitum esse Ducatum Carinthiae jam narravimus. Marquardo tertius filius fuit Volvarius hujus nominis primus Patriarcha Aquilejensis. Colligendum videtur, Ducibus Carinthiae ex gente Eppensteinia Marcham Istriae paruisse: paruit sane Adalberoni, et Henrico Nepoti.

IV. Monumenta Istriensia per haec eadem occurrunt tempora quae Marchiones alios comitesque Istriae offerunt,

a Ducibus Carinthiae diversos: nem-
pe Vecelinum, et Willpurgam uxorem;
Azzicam filium, et Voldaricum Comi-
tem. Notae chronicae, quae leguntur,
enormi vitio laborant. Sub oculos ea-
dem ponere praestat. Primum: Qualiter
Artuicus de Castro Pyranensi cum Bona
uxore sua dedit Castrum Veneris Vol-
darico Marchioni Istriae, anno Henrici Re-
gis... 1014. Secundum: Privilegium Hen-
rici Regis de XX. Mansariis datis Vol-
darico Marchioni in certis locis Istriae
1060. Tertium: Henricus Rex concedit
Adalberto fideli suo villam quandam
Stronghi in Regno et Marcha Istriae
Voldarici Marchionis, cum appendiciis,
et mancipiis, Molendinis, et aquarum
decursibus, piscationibus, montibus. etc.
1066. indictione 4. Actum Ekkikartesbergae.
Quartum: Donatio Sancti Egidii facta
per Voldaricum Marchionem Istriae Ecclesiae
sive Aquilejensi anno M.C.I. indictione XIII.
Quintum: Instrumentum donationis fa-
ctae de Castro Portulensi Aquilejensi
Ecclesiae per D. Voldaricum, filium

Volvarici Marchionis. Ad secundum privilegium quod attinet, adnotandum est, in alia vetusta Charta, quae summam ejusdem complectitur annum 1063. legi cum Indictione II. dictumque Diploma actum fosloz. In documento secundo cum anno aerae vulgaris 1053. convenire Indictio secunda potest, si datum illud fuerit Septembri Mense, aut sequentibus. Porro vero in Documento tertio videtur adhaerere annus 1066. et Indictio quarta. Jam vero hoc tempore Germaniae ac Italiae Regnum tenebat Henricus IV. ac Imperium nomissi anno 1084. indeptus est. Anno itaque 1063. et anno 1066. quidam Volvaricus administrabat Marchiam Istriae: ejusque filius erat ejusdem nominis Volvaricus.

Indicium suppeditant confirmationem Diplomata duo ejusdem Henrici Regis, quae profert Carolus Meichelbekius, Monachus Benedictinus Buronus in Historia Ecclesiae Frisingensis, tomo I. in Ellenhardo Episcopo. Primum exstat pag. 258. his verbis: H. (Henricus)

„Divina favente Clementia Rex Ro-
„manorum Augustus .. Quasdam juris
„nostri proprietates, ad Fiscum nostrum
„pertinentes, in Marca Histriae, et in Co-
„mitatu Marchionis Udalrici, inque locis
„subnotatis idest in Pisiam et in Ursvan-
„burch sitas ... ad Monasterium Sancti
„Andreae Apostoli, (Ecclesiam collegiatam)
„in Civitate Frisinga ... donamus. Datum
„VIII. Kal. Novembris, anno Dominicae
„Incarnationis M.LXII. Indictione I. anno
„autem Ordinationis Domni Henrici quar-
„ti Regis VIII. Regni vero VI. Actum Au-
„gustae in Dei Nomine feliciter Amen.
„Aliud ibidem habetur pag. 251. "Hein-
„ricus divina favente Clementia Rex ... No-
„tum esse volumus, qualiter nos Frisin-
„gensi Ecclesiae (Cathedrali) in honorem S.
„Mariae, Sanctique Corbiniani .. has Villas,
„Cubida, Lounca, Ospe, Razari, Lungela,
„Steina, Sachte Petre in Pago Histria;
„in Marcha Oudalrici Marchionis sitas ..
„in proprium dedimus .. Signum Domni
„Heinrici quarti Regis. Gregorius Can-
„cellarius vice Annonis Archicancellarii
recognovi.

„recognovi. Data tertio Nonas Martij anno
„Dominicae Incarnationis MLXVII. Indi=
„ctione V. anno autem Ordinationis Domni
„Heinrici Quarti Regis XII. Regni vero
„XI. Actum Ratisponae feliciter Amen."
Praesenti Froelichii in opere citato in Mar
chionibus Istriae etc. animadversio est: Lo
corum, (quae superiore in Diplomate no
minantur,) saltem aliqua esse in hodier
na Carniola: adeoque aut Carniolae
partem olim dici debere Istriae conjunctam,
aut unum utrique Provinciae Marchio
nem praefuisse.
Textum Istriensis documenti, quod
Voldarici Marchionis genealogiam illu
strat, vulgavimus in Monumentis et
quilejensibus Capite LVII. num. III. In
cipit, In Nomine S. et Individuae
Trinitatis. Anno Dominicae Incarnatio
nis 1040. Regni D. Henrici feliciss.
Regis anno VI. Mensis Maii Die
XII. Indictione X. In chronicis notis
vitium cubat. Regem Henricum, hu
jus nominis Tertium indicat Incarnatio
nis annus 1040. Sed anni 1042.

index est indictio decima: ac annum 1044. denotat Regis Henrici annus sextus. Verba sequuntur: "Qualiter illu-
„stris Azzica, totius nobilitatis compos,
„patre Weczilino, et Willpurga nobilissima
„Matre, Istriensium quondam Comite, et
„Comitissa procreata.... Dat igitur praedicta
„D. Azzica consensu D. Willpurgae Matris
„suae adhuc viventis, et consensu D.
„Udalrici filii sui." Aperte innotescit Ve-
celinus comes Istriae, et Willpurga uxor
ejus Comitissa, filiam habuerant Azzicam:
et haec Udalricum filium: quo de re
infra agendum. In quarto documento su-
perius allato mentio est Udalrici, Mar-
chionis Istriae. Vitio laborant annus
1101. et indictio XIII.

Superius inducta Azzichae Donatio per-
tinet ad Monasterium Sancti Michae-
lis de Lemmo in Territorio Parentino,
quod Joannes Abbas regebat. Typis
Venetis cum anno 1750. vulgarunt Joannes
Benedictus Mittarelli, et Anselmus
Costadoni Monachi e Congregatione
Camaldulensi Tomo II. Annalium Camal=

inferius in Appendice num. XL. inse-
quente numero XLI. aliam ipsi donationem
proferunt a Wilpurga eidem Monasterio
facta; notis eisdem chronicis insigni-
tam, Mense Majo excepto, cujus loco
mensis Julius. Verba sunt: "Qualiter
„Illustrissima Domina Wilpurga mater
„Histriensium (vocem hanc Diplomatis
„indiligens exscriptor in hunc locum in-
„vexerit. Legendum vero Istriensium quon-
„dam Comitis etc.;) totius nobilitatis compos,
„quondam Comitis, et Comitissa pro-
„creata, Ecclesiam ad honorem Dei et
„Sanctae Mariae Virginis et beati Mi-
„chaelis Archangeli, a Domino Johanne
„Abbate, et reliquis Fratribus... aedificatam...
„humillima devotione, et benignissimo cha-
„ritatis affectu dotaverat... Dat igitur
„praedicta Domina Wilpurga, consensu
„Domini Wecellini, et consensu Domini
„Woldorici, et consensu filiorum, et
„filiarum suarum praesentium nobilium,
„qui inferius manifestantur, praefatae
„Dei Ecclesiae ad sustentationem Domni
„Johannis, Fratrumque suorum etc."

Infra textum his verbis mentio Az-
zichae ingeritur: Sicuti continetur in
dotatione Dominae Azzichae filiae
suae, (idest Willpurgae.) Haec Azzichae
dotatio in superiore donatione continetur,
quam datam legimus die XII. Maii.
Igitur haec Willpurgae dotatio posterior
dici debet, cum data sit die XII. inse-
quentis Mensis Iulii. Sed in illa Az-
zichae donatione Weczlinus dicitur Au-
striensium quondam comes: quomodo
ergo in posteriore Willpurgae donatione,
hanc legimus factam consensu Domini
Weczlini, (utique vitam agentis?) Ad-
ditur ibidem consensus Domini Wolda-
rici, et consensu filiorum, et filiarum
suarum: sed infra textum unus enun-
ciatur consensus Woldarici filii sui. Vi-
tia sunt enormia, quibus adde vitium,
quo laborant notae chronicae.

Azzichae donationem alia confirmant
documenta. Apud eosdem Annalium
Camaldulensium Auctores loco citato
num. XLIV. et apud Ughellium Venetae
editionis Tomo X. in Addendis ad

Episcopos

Episcopos Parentinos Tabulae recensentur, quae Henrici Regis placitum continent pro exemptione Decimarum in favorem praedicti monasterii, et Joannis Abbatis adversus Engelmarum Episcopum Parentinum. Temporariae notae leguntur ipsissimae, quae occurrunt in superioribus Azichae, et Wispergae donationibus: Anno Dominicae Incarnationis 1040. Regni Domini Henrici felicissimi Regis anno 6. indictione 10. Differt mensis notaturque dies quintadecima mensis Septembris. Ad Henricum Regem III. referri si debeat placitum, nondum eodem Septembri mense anni 1046. obtinuerat Imperium; dictus enim est Imperator in Natali Domini Jesu Christi ejusdem anni. Sibi Decimas quasdam deberi contendebat Engelmarus Episcopus. Joannes Abbas (verba sunt Placiti,) comparuit coram Domina Azicha ... et Domina Azicha respondit, eamque omnes ad nostrum Regem ... Et comparuerunt omnes coram Domino Henri

co felicissimo Rege. An in Germaniam profecti fuerint Maziaka, et Joannes Abbas, et Episcopus Engelmarus ad Henricum III. Regem? In Italiam anno 1046. descendit Henricus post domitos Hungaros ejusdem anni autumno. Muratorium consule in Annalibus Italiae ad eundem annum. Haec ita si fuerint, superior adnotatio cedit qua admonuimus, Volvaricum Marchionem Istriae, qui in Diplomatibus memoratur, datis apud Meichelbinum anno 1002. et 1007. intelligendum esse filium Azzichae. Hujusce insignis foeminae mentio habetur inter Notas Gubertini de Novate, quae anno 1338. et insequente scriptae fuerunt. Verba occurrunt, quae sequuntur:

„Constat per confessionem Episcopi
„Tergestini (Fr. Pacis de Vedano. Medio-
„lanensis ex Ordine Praedicatorum;) Epi-
„scopatum suum habere in feudum ab
„Ecclesia Aquilegensi; videlicet Tergestum
„cum muris, turribus, portis intus et
„extra, cum tribus milliaribus protensis:
„item Piranum, Siparum, Castrum [illegible]

„nis, et totam Insulam Lausiani „usque ad fontanam Gortiae. Item ha„bet Castrum Cibeletti, cum omnibus per„tinentiis suis: quod Castrum quaedam „Comitissa nomine Azcha contulit Eccle„siae Tergestinae.„

V. Ad manus pervenerunt Origines Boicae Domus, tomis duobus in forma quarti comprehensae, typis editae Norimbergae apud Joan. Georg. Lochnerum M.DCC.LXIV. Editoris nomen est Christ. Fridericus Pfeffel: auctor autem Vir Ill. Buatus. Amplo sermone disserit de Hazziga, aut Hazaga, ejusque patre, et matre, conjugibus, ac marito et filiis, itemque de Patriarcha Aquilejensi Sigeardo, et Ellenardo Episcopo Polensi. Operis hujusce partes nonnullas decerpere liceat, ut ea quae nos conjecturis indulgentes exposuimus, aut certe emendentur, aut illustrentur splendidius:

Tomo II. pag. 77. tergo extat Tabula XX. quam non integram, sed partim exscribo.

Pappo I. Comes et advocatus Frisingensis + post 978	Udalricus comes Ebersbergensis + post 1029.

1. Pilgrimus III. Comes. Uxor Hazaga Ebersbergensis 2. Boto, Comes de Scheiren a. 1037. 3. Udalscalcus I. Comes, et Archiadvocatus Ratisbonensis. + ante 1037. Uxor Williburga Ebersbergensis, post a. 1037. Monialis. Hujus proles	1. Williburga nupta Udalscalco I. Archiadvocato, e post a. 1037. Monialis 2. Hazaga nupta 1. Piligrino III. Comiti, et 2. Popponi de Rotz c. a. 1030

Udalscalcus II Comes Buranus c. 1048. + improlis	Sigemarus I, Comes Advocatus Ratisbonensis a. 1048	Williburga nata circa a. 1000. nupta I Wernero Comiti 2. Sigeardo IV. Comiti, et Advocato Frisigensi	Gotberga Abbatissa Geisenfeldensis	Luitgardis de Wolfsburg	Hademouta nupta Popponi de Weimar.

Hazaga Comitissa de Scheiren nata p. 1020. Nupta 1. Hermanno de Castel circa a. 1038. et 2. Ottoni de Scheiren c. a. 1040	Sigeardus v. Comes	Williburga	Udalricus I Marchio Carinthiensis, et Istriae Uxor Sophia	Sigeardus Patriarcha Aquilejensis a. 1068	Ebernandus an. 1077

Haec vero adnotat Auctor pag. 76. "Esto igitur Udascalci Advocati Frisigensis conjux Williburga Udalrici Ebersbergensis filia, sororque Hazagae, quam Piligrimus Udascalci nostri frater duxerat uxorem, secundis votis Popponi

Popponi de Rota desponsandam; Ex Udascalci vero cum Willipirga conjugio prodierunt filiae quod minimum est quatuor. Hadmuoda scilicet, mater Udalrici Carinthiae Ducis, et Sigehardi Aquilejensis Patriarchae ex Poppone Winariensi: Gerberga Geisenfeldensis Abbatissa, Lutgarda de Mosbach: et Willipirga, primum Wernaro cuidam (quod notes velim,) deinceps Sigehardo IV. Comiti, atque jure uxorio Frisingensi advocato nupta.

Hazagae, aut Hazige, et Hazechae, aut Hazichae conjuges viros proponit Auctor eod. Tomo II. Lib. X. Cap. II. pag. 142. et seqq. postea de parentibus ejus diligentius inquisiturus. "Primus Schirensium qui nobis notissimus sit, Otto dictus est: uxoremque habuit Hazacham vel Hazigam. Audiamus „Conradum Schirensem (in Chronico) Hermannus Hazachae maritus ingressus cum servis „et rusticis suis ... apud Willingam liberam sylvam in loco, qui dicitur Stellingerssvenga, modo autem interior cella nuncupatur, sibi eam cumque uxori Comitissae Hazigae absque omni contentione „apprehendit. De sylva excultâ decimae „oblatae sunt apud Willingam... Haziga „Comitissa, id impetrante ab Hellenrido

„Episcopo Frisingensi, nova Ecclesia con-
„secrata fuit a Polensi Episcopo anno
„1077... Ecclesia illa hodie S. Margare-
„thae in Zell.
„ Interim obiit Hermannus Comes, nupsit-
„que Haziga Comitissa Ottoni. Ex Otto-
„ne peperit Haziga tres filios, Ottonem,
„Bernardum, et Eckardum Comites. Et iis
„Eckardus jam erat Frisingensis Advocatus,
„quando Haziga ejus nomine et fratrum
„ejus Bernardi et Ottonis Comitum dedit
„novae Ecclesiae et Fratribus ibidem de-
„gentibus Decimam apud Willingam, et
„allodialia quaedam. Et incommoda haec
„erat mansio propter viae salebras, et
„montium asperitatem. Decrevit igitur
„Haziga concambium facere cum Episcopo
„Frisingensi. &c.
„ Anno 1100. vivebat adhuc Comitissa Ha-
„ziga: et annum 1103. saltem attigit.
„Qua de causa altius quam an. 1050. re-
„ponendos non esse natales Eckardi et
„Fratrum ejus... sequitur, cum anno cir-
„citer 1045. nupsisse Ottoni, qui tunc
„aut fere evasit Advocatus Frisin-

„gensis, vixit vero adhuc anno 1080.

Iam plura addiscimus. Cura tamen diligentiore inquirit auctor libro XIII. Capite II. pag: 283. in Familiam Hazigae, seu Hazigae Comitissae, ejusque parentes, ac opimam haereditatem. Verba sunt: „Propius „inspiciamus Conradi narrationem (in Chroni„ca Schirensi,) ut errores ejus si quos er„ravit deprehendamus. Postquam dixit, Herman„num Hazigae priorem Conjugem occupasse „desertos saltus, quos colicuravit; sed hic „(inquit) inserere curamus, unde vel „quae fuerit praedicta Haziga.

„ Haec igitur nobili et antiquo genere „Principum de Castro Schyren orta, nobilior „athletes, comiti Hermanno de Castel nupta „fuit. Frustra igitur, Hundius, et Aventi„nus docuerunt, Hazigam filiam Regis Arra„goniae fuisse.... Alibi (Conradus in „Chronico) postquam monuisset, Castri „Schyrensis partes plures ad plures fa„milias spectasse; addit, partium istarum „aliam a praecipuis et summis viris pos„sessam esse, qui et ab eodem monte „Schyrenses Principes dicti sunt, et inter

„quos quidam Wernherus Comes fuit.
„Hujus nepos Comes, filius Dominae
„Hazigae fundatricis, qui et postea solus
„eidem urbi dominabatur, quatuor filios
„habuit. . . . .

„ „Nepos Warneri fuit filius Hazigae.
„Wernherus itaque pater fuit aut Ha-
„zigae, aut ejus Mariti. At dixit
„Hazigam de genere Principum de Schy-
„rem fuisse: sententia itaque censen-
„est, Hazigam filiam fuisse Wernheri
„Comitis, qui inter Principes Schyrenses
„eminuit. Id quidem male congruit
„cum rebus a Wernhero gestis, quem ait
„Hungaros eduxisse temporibus S. Udalrici
„adversus Imperatorem Ottonem Augu-
„gustum. Vix enim credet aliquis, Wernhe-
„rum qui anno 955. vir jam esse debuit,
„patrem fuisse Hazigae anno demum
„1103 defunctae. At cum Wernhero urbis
„ea edocti substituerimus Bertholdum,
„dicendum erit: Conradum, in Chroni-
„co de Wernhero quodam ex saeculo
„recentiore loquutum esse; asseremusque
„Hazigam filiam fuisse Wernheri hujus
Comitis

„Comitis. Monebimus vero lectorem,
„Hazigam, Hazecham, et Hadesuigam
„unum idemque nomen sonare.
„ Matertera Hazechae Hadmuota dicta,
„(scilicet soror matris ejusdem Hazechae,
„ut ex superiore tabula patet,) mater
„fuit Ellenardi Episcopi Polensis, et
„Patriarchae Aquilejensis. Hadmuota
„illa, Wascalci Archiadvocati et Wil-
„ligae Ebersbergensis filia, fuit un-
„ita Poponi de Weimar. (Vide supra
„Lib. VIII. Cap. II. Tabula XX. et Libro XI.
„Capite IV.) Videmus, jam quis inde deri-
„vandus sit Aquilejensis Patriarcha.
„ Duo Aquilejenses Patriarchae hoc secu-
„lo (XI.) maxime floruerunt. Primus fuit
„Popo quidam ex Noricorum Provincia nobi-
„li progenie natus, qui Henrici II Imp.
„antea Cancellarius electus fuit anno 1016.
„et obiit anno 1044. (1042.) et dicitur po-
„tens fuisse. Successorem habuit Gotteba-
„ldum Praepositum Metensem... Per aetatem
„non licet ut dicamus, Poponem conso-
„brinum fuisse Hazechae nostrae. Alter
„Patriarcha Aquilejensis nobis opportunus,

„quem hoc aevo floruisse diximus, Sighar-
„dus est, qui postquam Henrici IV. Cancella-
„rium tantisper egisset, Patriarchatum A-
„quilejensem obtinuit anno 1068. et obiit anno
„1077. Sola temporis ratio sufficeret, si alia
„argumenta deficerent, ut asseramus Sighar-
„dum hunc consobrinum Hazachae nostrae
„fuisse.

„ Patrem itaque habuit Sigbonem de Wei-
„mar, et matrem Hadmuotam, fratrem
„Udalricum I. Carniolae seu Carinthiae et
„Istriae Marchionem; ut adeo mirum non sit,
„Patriarchatum Aquilejensem, Polensemque
„Episcopatum fratribus viri (Udalrici) in
„ipsis quidem regionibus potentissimi, gene-
„ris autem nobilitate nulli cedentis. Nec
„mirum, quod defuncto sine liberis Udalrico,
„Istria omnis Sighardo Patriarchae conti-
„gerit beneficio Henrici IV.

„ Fuse actum est Libro VIII. Cap. II
„de Hadmuota. Notatum est etiam ex
„Monumento Ebersbergensibus, ipsam soro-
„rem fuisse Willibirgae junioris, quae
„in Monumentis Ebersbergensibus disertis
„verbis uxor vocatur Werinharii Comi-

„tis, qui ante ipsam defunctus est. Ecce
„vero Schema.

Sabo de Scheyrn an. 1137 — Udascalcus Archiadvocatus Frisingensis. Uxor Willipirga Ebersbergensis. + 1037

Willipirga nupta Wernheri Comiti — Haimuot nupta Poponi de Weimar

Haziga nostra Comitissa, Sigehardi Patriarchae consobrina. — Sigehardus Aquilejensis Patriarcha, Hazagae ex matera consobrinus — Ellenard Episcopus Polensis.

Adnotare demum liceat cum saepe lauda-
to Auctore loco citato amplissimasque Hazi-
gae fuisse, opimis etiam haereditatibus
auctas. Annon haeres fuerit Udalrici Mar-
chionis Creinensis et Istriae, qui frater
erat Sigehardi Patriarchae, et Ellenardi
Episcopi Polensis, ac improlis vita migravit?
De Advocatia Frisigensi haereditaria, quae
ad filias quoque transiret, agit ille, maxi-
meque inquirit, quo tamen pacto eadem
a b Udascalco numerosae prolis parente
devoluta sit ad Scheyrenses. "Desine (in-
„quit,) jam mirari Lector Viuste, illam do-

"tis fere loco, (uti superius docuerat) ces-
"sisse Willipirigae Werneri conjugi. Ad-
"ministravit eam post Werneri obitum Si-
"gehardus alter Willipirigae maritus. At
"vix Hazigae Willipirigae filia et legiti-
"ma, imo forte sola haeres. Thorum conscen-
"derat Ottonis I Schyrensis, cum Otto su-
"bito omnia Advocatorum jura capesseret
"ad filios transmittenda. Constat ergo, Di-
"singensem Advocatiam jure uxoris atque
"materno ad nostros Schyrenses pervenisse."

Pergit auctor, et ad ipsius Werneri
Hazagae Patris origines, ac Hermanni Co-
mitis Castellensis primi Hazagae mariti
stirpem, sermonem convertit, Capite III.
§. I. et §. II. pag. 291. et seqq. "Natales
"Wernheri (inquit,) detexisse mihi videor.
"Pater ipsi fuit Sigihardus Comes, qui
"Monachum induit apud Emmeramenses.
"(Vide codicem traditionum Emmeramen-
"sium C. 39. Pezii.) Mater fuit Perehta,
"quae una cum filio suo Werinhesio dedit
"praedia in Haganpuch, eandemque confir-
"mavit et auxit cum eodem filio suo
"Werinherio post obitum Sigihardi Monachi

(supra

„(supra memorati.) Id contigit, cum Ra-
„moldus Abbas esset, adeoque circa an. 1000.
„Idem Werinherius Vezil vocatur (in Do-
„cumento Emmeramensi his verbis:) cum
„eadem Perehta, sequens flebile funus Senio-
„ris sui Gumperti cui secundo nupserat,
„aliam largitionem fecerat Ecclesiae S.
„Emmeramensi. Ex quo sequitur, Werinhe-
„rium vix adolevisse cum obiret Sigihardus,
„siquidem Matri ejus ad alteras nuptias
„transire per aetatem licuit.
„ Nisi omnia me fallunt, Werinherio
„grande nomen contigit, utpote qui ami-
„cissimus fidusque Achates adhaesit Er-
„nesto Sueviae Duci. Vocat eum Wipo
„(in Chronico) Wetzelonem, vel Wezilo-
„nem Comitem. Vecilonem nuncupat Poeta
„(in Thesauro Martene, et Durandi,) qui
„Ernestum Bajoariae Ducem cecinit, ad-
„ditque, cognati cum Ernesto Sanguinis fuis-
„se. Scriptores alii Wernharium salutant,
„et Annalista Saxo Werinherum dum narrat
„anno 1029. juxta alios 1030. Ernestum
„Ducem et Werinherum cum aliis multis
„in Alamannia occisos fuisse.

„ Wernherum hunc Comitem eundem pla-
„ne non fuisse, qui Hungaros tempore S.
„ Udalrici in Germaniam adduxit, satis su-
„perque constat. Adeo tamen Conradum Urspergen-
„sem (in Chronico) vexare nolo ut errorem,
„ in quem ista narrans incidit, excusandum
„ non credam; inde quod Wernerus Hazachae
„ pater, atque Ernestus cum Hungaris revera
„ foedus inierunt. Qua de re (vide) Her-
„mannum Contractum (ad annum 1030)
„ Cum vero de Hermanno Comite de
„ Castel, Hazagae Marito, nonnihil di-
„ cere solliciti sumus; evolvere par est
„ Chronicon Ensdorffense anno 1480. vel
„ circiter conscriptum, et ab Oefelio edi-
„ tum, ubi plura reperiuntur de Comitibus
„ Castellensibus, Hermanni majoribus poste-
„ risque ... Scatet quidem libellus fabulis
„ vix tollerandis. Sed his locus hic non
„ est. Pergit vero Jacobus noster Ensdorffen-
„ sis Monachus, qui vixit anno 1486. Le-
„ gitur in Chronico Castellensi ... venisse
„ tempore Caesaris Ottonis II. Ducem Ernestum istum ...
„ ex hoc originem trahunt multi nominati
Comites in Nortgowia, inter quos Comites

„de Sultzbach, et de Castel.

Non dubito fere, quin Ernestus ille Dux Sueviae et Bajoariae ex conjuge Irmgardi pater fuerit Hermanni de Castel... Nasci potuit Hermannus circa annum 1024.

Emolumenti jamvero plurimum haec afferunt ad ea illustranda documenta Ratisponensia superius allata. Mendosis eadem chronicis notis depravata sunt: at in iisdem veritas tamen subluet. Mentio quippe fit Vecellini, et Wilpurgae uxoris, et Azzichae filiae, ac Udalrici Comitis: quos nobiles Viros, nobilesque feminas ex Chronico Schyrensi profert supra laudatus Auctor. Azzichae ex Ottone Schyrensi filios fuisse Ottonem, Bernardum, et Ekardum, docet Auctor. Udalrici filii nulla mentio, neque Udalrici patris Comitis Istriae.

An ergo ex Hermanno primo marito habuerit filium Ulricum; et Hermannus pater dictus etiam fuerit Ulricus? An tertium ipsa Haziga habuerit maritum post Hermannum vel Ottonem Schyrensem, nomine Ulricum, cui Ulricum filium parturi-

rit? Verum enim vero ex Tabula superius posita, et ex adnotationibus saepe laudati Auctoris certo videtur innotescere Ulricus Creinensis, et Istriae Comes, filius Adunotae, ipsius Hazigae Materterae. An ergo aliqua in Istriensibus documentis aequivocatio, ac perturbatio subest? An morte sublato praedicto Ulrico, qui improlis obiit, Istriam jure haereditatis obtinuerit Haziga? Diligentius animadverte, Vecelinum patrem Hazigae, Wilispirgae Matris ejusdem Maritum, eundem esse ac Wernherum, ut optime laudatus Auctor deduxit. Sed hujus Hazigae filius in nostris documentis dicitur Ulricus, de quo mentio nulla in Chronico Schyrensi. An ergo iste fuerit Ulricus Creinensis et Istriae Comes, nempe filius Adunotae, quae Hazigae matertera erat, seu soror Matris ejusdem Haziae. Fuit ergo praedictus Ulricus nepos Hazigae: qui enim hanc ob causam dictus ejusdem Hazigae filius fuerit? Haud insequentia occurrunt exempla. Habuit hic patrem Poponem de Wehmar, Aduno-

tae

tae maritum: quidni alio etiam nomine Ulrici appellatus fuerit? Conjecturae si quid valeant, dum chartas Notariorum sequioris temporis oscitantia fortasse depravatas illustrare contingit, haud improbabilis adest ratio Ulricensia diplomata conciliandi cum Hazigae historia ac gestis.

Addere unum praestat accuratius perquirendum: num scilicet stirps ac familia, quam Sigeardo Patriarchae Aquilejensi adscribit saepe laudatus Auctor, Henrico potius successori conveniat? Vide Caput sequens XI. ubi Sigeardi Patriarchae originem utique diversam offerunt Wolfangus Lazius et Carolus Meichelbeckius. Ac sane Meinardus Episcopus Polensis, qui Sigeardi Patriarchae frater dicitur, in ea quam apud Ughellium in Episcopis Polensibus conventionem cum eodem Sigeardo Aquilejensi celebravit, hunc verbulo nullo fratrem suum indicat. Haec vero satis.

VI. Coeptum amplissimum Aquilejense Templum perfecerat Poppo Patriarcha anno 1031. ipsumque eodem anno Numini

Supremo solemni consecrationis vitae dedi=
cavit. Vide peracti sacri ritus inscriptiones
apud Dominicum Bertoli in Opere delle
Antichità sacre e profane di Aquileja pag.
(alteram quidem seqnioris aetatis, ac sine dubio vitiatam.)
370. ad Canonicorum qui Deo in antiquiore
Basilica inserviebant, numerum auxit: eos=
que collatis beneficiis cumulavit. Rei me
moriam Tabulae servant apud Ughellum vul=
gatae. Emendatiores profero, ex Apographo
bonae notae sumptas. "Cum summus ille
"Paterfamilias ad excolendam vineam suam ab
"exordio usque ad finem mundi innumeros
"quotidie cultores vocare non desinat, inter-
"ultimos me Poponem, licet inutilem et indi=
"gnum, operarium in hac Sancta Aquilejensi
"Ecclesia dignatus est advocare. Et quia idem
"Paterfamilias, benignus et misericors retribu=
"tor, in meritorum retributionem novissimos pri=
"mis novit misericorditer coaequare; licet ad
"undecimam horam servus operator accessi,
"inter ultimos tamen operare, me aliquam
"portionem accepturum, in eadem Vinea Domini
"prout potui, studui laborare. Videns itaque
"ego praedictus Popo, ejusdem Sanctae
"Ecclesiae Aquilejensis Patriarcha, eandem

„Aquilejensem urbem, quondam famosissi-
„mam, Paganorum saevitia omnibus aedifi-
„ciis et munitionibus destructam, et ma-
„xime Ecclesiarum decore destitutam, inspi-
„rante Deo omnium bonorum auctore hanc Eccle-
„siam fabricavi: et eo auxiliante, eam in
„honorem Sanctae Dei Genitricis et perpe-
„tuae Virginis Mariae, Sanctorumque Marty-
„rum Hermachore et Fortunati, una cum
„pluribus Episcopis consecravi; in qua ex
„diversis, et maxime ex Romana Ecclesia
„plurimas Sanctorum Reliquias summo et
„ardenti studio congregavi, et studiosissime
„collocavi. Ob eorum igitur reverentiam et
„amorem Jesu Christi qui est Caput
„et Sponsus Ecclesiae, qui eam dilexit
„et seipsum tradidit pro ea, in hac eadem
„Sancta Aquilejensi Ecclesia quinquaginta
„Fratres ad serviendum Deo, et Sanctis Suis
„ordinavi. Quibus, et ex consilio et volun-
„tate Advocati ejusdem Ecclesiae Honora-
„bilis Viri Walperti, necnon et consilio duo-
„rum Romanorum Pontificum Johannis,
„et Dudonis; simulque caeterorum Episco-
„porum, scilicet Ruodberti [illegible],

„Joannis Polensis, Udalrici Petinen. Ago-
„nis Civitatis Novae, Adalgerii Tergesti-
„ni, Rotarii Tarvisani, Azistulfi Patavini,
„Heremanni Belunensis, Vodalrici Brixiani,
„Regizonis Feltren. Helmingerii Cenoten.
„Vodalrici Tridentini, quaedam bona ex bonis
„ejusdem Ecclesiae, quasi de sinu matris ex-
„cipiens, ipsis Fratribus ceu filiis edomandis
„concessi, et ad ea quae ab Antecessoribus
„meis illis tradita fuerant ad auctia, ut
„his adminiculis consolati Deo, et Sanctis
„ejus hic constitutis fideliter serviant,
„ac pro statu et Regni et Sacerdotii,
„pariterque pro vivis atque defunctis, Dei
„misericordiam exorare valeant, juxta
„Apostolicam enim sententiam justum,
„et rationabile est, ut qui Ecclesiae serviunt
„de Ecclesia et vivant. Haec autem
„sunt, quae ad praedictorum Fratrum
„praebendam dedi, et ordinavi. Imprimis
„Villam de Meleretto cum omnibus fini-
„bus et pertinentiis suis, et cum Villa
„Sclavorum, quae similiter dicitur
„Meleretum et Palmata, et Ronchis
„et Ronchetas cum agris, vineis, pratis,
„pascuis cultis et incultis, sylvis, et venationibus usque ad
„Sylvam Sancti Laurentii, et usque ad Villam quae dicitur
„Antoninianum, et usque Feletos, et usque Bicinis, et usque ad
„Villam Sancti Stephani, et usque Clavianum. Similiter
„et Villam de Castellono, et de Marsiano cum finibus

„et pertinentiis suis a Villa Sancti Andreae usque
„ad Villam quae dicitur Gonarinum, et usque ad Sylvam
„cum omnibus redditibus suis, una cum omnibus finibus
„et pertinentiis suis, cum campis, vineis pratis,
„pascuis, cultis et incultis, cum aquis
„aquarumque decursibus, ac molendinis; insulis
„a mari, et a flumine quod dicitur Cer-
„vinum, usque ad Aquam quae dicitur
„Arunnas, cum paludibus et piscationibus,
„cum sylvis et venationibus: Mihi, et
„successoribus meis omni utilitate sublata, eis
„perpetualiter habendas concessi. Trado insu-
„per eis in omnibus supradictis beneficiis
„eorum Ecclesias Baptismales cum Capel-
„lis sibi pertinentibus. Et ut Praepositus
„eorum de caetero eis largius ministrare
„valeat, ipsas Ecclesias ad suam utilitatem
„ordinet et habeat. Similiter in Foro Agu-
„sjae triginta Stationes, et in Porta Pisi
„viginti eis concedo, ut ad eorum servitia
„ac utilitatem dispono. Eorum itaque oratio-
„nibus me committens, ut pro salute mea
„tam animae quam corporis, et ut pro vi-
„vis atque defunctis Dei misericordiam fide-
„liter deprecentur, eos sub testimonio, et
„praecepto Christi devote commoneo. Succes-
„sores quoque meos in Christo humiliter
„peto ac moneo, ut quod ego tam pro
„eorum quam pro mea salute ordinavi.

„Dei timoris pariter et amoris et
„suae memores salutis, minime infringant:
„sed scientes, pro male factis poenas, pro
„bene factis praemia suscepturos, omni
„tempore ratum, et stabile esse permit-
„tant. Rogo insuper eos, ut locum
„istum et Fratres sic misericorditer tueantur,
„sicut Deum et Sanctos ejus cupiunt ha-
„bere propitios. Quod si aliter quam dispo-
„sui, de omnibus praenominatis rebus (quod
„nec spero, nec cupio,) facere voluerint;
„habeant Sanctam Mariam et omnes
„Sanctos a me hic positos accusatores
„in die judicii, et eum qui est Sanctus
„Sanctorum Christum judicem. Si vero
„aliae qualibet personae hoc a me factum
„infringere vel turbare, et aliquo ingenio
„aut violentia mutare praesumptuoso
„temptaverint, sub anathemate positi;
„corporis et animae supplicium poenam
„percipiant; corporis quidem, ut Psalmi-
„sta ait, Veniat mors super illos et de-
„scendant in infernum viventes; animae
„vero, ut in die judicii perpetuam damna-
„tione cum Anania, et Juda traditore

„Domini sine fine damnentur. Quod ut
„verius credatur, ut diligentius observetur,
„hanc paginam per manum Bertholdi
„Notarii scribi praecepi, atque Sigilli
„mei impressione insigniri feci. Actum
„in eadem Ecclesia (Aquilejensi,) anno
„Dominicae Incarnationis Millesimo tricesi
„mo primo, indictione XIIII. Sexto Idus Ju
„lii: Residente Domino Johanne Apo
„stolico in Urbe Roma: regnante vero Con
„rado Imperatore Augusto, Imperii sui
„anno quinto: Pontificatus autem ejusdem
„D. Poponis anno duodecimo. Residenti-
„bus autem duobus Romanis Pontifici-
„bus, cum caeteris praedictis Episcopis,
„et Clericis: astante Walperto advocato,
„cum reliquis laicis hujus Ecclesiae fide-
„libus, peracta consecratione, expletis Mis-
„sarum solemniis. Ego praedictus Poppo
„Sanctis Aquilejensis Ecclesiae Patriarcha
„gaudens, et exultans, et Deo gratias
„agens, quod non meis meritis, sed secun-
„dum magnam misericordiam in bonis
„adimplevit desiderium meum, coram
„cunctis ostentibus hanc Chartulam ori-

"nationis meae Sanctae Dei Genitrici Ma-
"riae, Sanctisque martyribus Christi Her-
"machorae et Fortunato obtuli, et propria
"manu ... subscribere invitavi: ac sic
"praedictis Fratribus perpetuo habenda, et
"possidenda propria manu donavi. + Ego
"Poppo S. Aquilejensis Ecclesiae Patriarcha
"propria manu donavi. + Ego Johannes Ro-
"manae Ecclesiae Cardinalis Episcopus sub-
"scripsi. + Ego Dodo similiter S. Eccle-
"siae Romanae Cardinalis Episcopus sub-
"scripsi + Ego Aistulphus S. Ecclesiae
"Patavinae Episcopus subscripsi. + Ego Hodal-
"ricus Dei gratia Brixianus Episcopus
"subscripsi. + Ego Azo Episcopus Civi-
"tatis Novae subscripsi. + Ego Hodalri-
"cus Veneten. Ecclesiae Episcopus sub-
"scripsi. + Ego Rotharius S. Tarvisien-
"sis Ecclesiae Episcopus subscripsi. + Ego
"Hodalricus Tridentinus Episcopus subscripsi.
"+ Ego Heremannus Bellunensis Episco-
"pus subscripsi. + Ego Regizo Feltren-
"sis Episcopus subscripsi. + Ego Helmin-
"gerus Cenetensis Episcopus subscripsi +
"Ego Johannes Polensis Episcopus sub-
scripsi. +

„scripsi. + Ego Adalgerus Tergestinus Epi-
„scopus subscripsi. Signum manus Walfer-
„ti Advocati. Signum manus Johannis
„Vicedomini, et Bertholdi fratris ejus.
„Signum manus Moremanardi, et Tegenzo-
„nis fratris ejus. Signum manus Pantorel-
„li et Lapolli. Signum manus Aldrici.
„Signum manus Arnualdi. Signum manus
„Martini etc.„

Diligentiore cura tabulas istas adno-
tationibus illustravimus in Monumentis
Ecclesiae Aquilejensis Capite LV. num.
IV. Adnotatum est in superiore operis
hujus Capite VI. num. I. ante novum
amplissimum a Popone erectum Templum
Canonicos extitisse Aquilejae in priore vetusta
Basilica, eorumque numerum auxisse Po-
ponem. Id ea verba evincunt: (Bona)
quae ab Antecessoribus meis illis Canoni-
cis) tradita fuerunt, adauxi. Canonicos
istos vitam egisse communem juxta regu-
lam Chrodogangi eodem loco conjectavimus ex
nomenclatura Fratrum et eorum Praepositi,
quae legitur in tabulis. Novi templi conse-
crationi interfuit Voldaricus Brixiensis

Episcopus, ac praedictae donationi subscribit. Scilicet mos erat, ad ejusmodi sacras functiones non solum comprovinciales Episcopos evocare, verum etiam vicinos alios diversae Provinciae, ut solemniores, ac splendidiores redderentur. Haec de re nos egimus Capite superiore IV. num. II

De Joanne, et Dudone, qui sacram praedictam functionem praesentia sua honestarunt, ac vocantur Romani Pontifices, itemque Romanae Ecclesiae Cardinales Episcopi, egimus latiose calamo loco citato in Monumentis Aquilejensibus. Sunt vero ex illis Cardinalibus Episcopis, qui per hebdomadarum vices Pontificium munus explebant in Basilica Lateranensi. Utriusque nomen Joannis Tusculani Episcopi Ubly, et Dodonis Episcopi Sanctae Romanae Ecclesiae, legitur in Documentis, quae a Mabillonio in Itinere Italico afferuntur, ad haec tempora spectantibus. Insignes animadversiones addo, quas habet Faustus Antonius Maroni, Clericus Regu-

tarij Scholarum piarum, in Commentario de Ecclesia, et Episcopis Sabinensibus. Num. XXIV. adnotat I. "Sabinensem Ecclesiam ab Joanne, (qui inter praeditos Sanctae Romanae Episcopos hebdomadarios numerabatur,) administratum fuisse ab anno 1010. ad annum 1044. Adnotat 2. In sede Narniensi fuisse Episcopum iis temporibus Dodonem nomine: et hunc fortasse insignitum titulo Episcopi Sanctae Ecclesiae Romanae." "Namque adnumeratos „aliquando inter septem eos, qui Roma„nae Ecclesiae Episcopi dicebantur, etiam „Sabinensem, Tiburtinum, Nepesinum, „Sutrinum, Hortanum, aliosque, Josephus „Maria Suaresius Episcopus Vasionensis „et affirmat, et probat (Consule Car„dinalem Brancatium de Opt. sex Ep. „et Cosinium de Epis. Tit. et Diac. „Card.) Cur non potuit ad id munus „elevari etiam Dodo Narniensis. Vi„vebat iisdem temporibus etiam Dodo „Episcopus Nucerinus, de quo frequens „est mentio in Chronico Casauriensi." Hunc Dodonem Nocerensem interfuisse legimus

Romanae Synodi actis anno 1027 quae
typis edita sunt in Monumentis Ecclesiae
Aquilejensis Capite LV. num. I. Haec maxime
conferunt, ad omne dubium abigendum de
Joanne, et Dodone Romanis Pontificibus,
qui in superioribus Popponis Patriarchae
Tabulis memorantur..

VII. Joannis Episcopi Polensis, et Rodo-
berti Episcopi Concordiensis in eisdem
Tabulis subscriptiones habentur. In calce
vetusti Aquilejensis Evangeliarii, ni-
tidissime scripti, aureisque litteris ornati
sponsio legitur fidelitatis, et obedien-
tiae quam Popponi professi sunt praedicti
Johannes Polae, et Rodobertus Concordiae
Antistites, itemque Astulfus Vicenti-
nus. Sponsionis formulam profero: "Pol-
"liceor, atque promitto ego Astulfus
"Vicentinae Ecclesiae futurus Episcopus,
"me fidelem, et obedientem esse
"Sanctae Aquilejensi Ecclesiae, et tibi
"Domino Popponi Patriarchae, tuisque
"Successoribus secundum ordinem meum
"salva fidelitate Chuonradi Imperato-
"ris, filiique ejus Heinrici: sic me
Deus

„Deus adjuvet, et hoec Sancta quatuor
„Evangelia:„ Juramenta sequuntur, quoe
sub eadem omnino formula a Johanne
Sanctae Pollensis Ecclesiae futuro
Episcopo, et a Ruodberto Sanctae Pon-
cordiensis Ecclesiae futuro Episcopo emis-
sa sunt. Scriptoe visuntur diverso cha-
ractere praedictae formulae: unde colli-
gere liceat propria eas fuisse sirou-
tium Episcoporum manu exaratas.

Theudaldum, seu Teobaldum Vicentinum
Episcopum subscriptum legimus Romanae Sy-
nodi actis anno 1027. Superius memo-
ratis. Successores ejus Ughellus numerat
Lambertum anno 1036. Teobaldum anno
1037. Astulfum anno 1046. quo ipse
Ticinensi Concilio interfuit. Sed emis-
sum ab ipso Sacramentum coram Po-
pone Patriarcha legimus, salva fideli-
tate Chunradi Imperatoris, qui anno
1039. fato cepit mortalitatis. Anno
igitur eodem 1039. incepto, vel antea
Vicentinam regere coepit Ecclesiam
Astulfus. Admonente Joanne Bru-
natio, qui Vicentinae Ecclesiae Char-

tas evolvit, jam anno 1033, eam regebat Ecclesiam Adalgerus.

An ergo Theobaldus II. de serie expungendus fuerit? Subscripsisse praefatae Poponis donationi anno 1031. Subscribunt Johannes Polensis, et Ruodbertus Concordiensis. Emissa ab ipsis juramenta dicuntur salva fidelitate ejusdem Chonradi Imperatoris, Filiique ejus Einrici. Hunc designavit pater in Regem anno 1028. unde vel illo postremo anno, vel insequentibus ante annum 1031. ad Ecclesias regendas promotos ipsos fuisse, dicendum est.

VIII. In Romana Synodo, cujus mentio injecta est, Joannem Papa XIX. praesidente, ac praesente Conrado Imperatore, celebrata anno 1027. sententia lata fuit pro Aquilejensi Patriarcha Popone adversum Gradenses. Hanc etiam litteris suis confirmat sententiam ipse Joannes Papa XIX. Scripta ac datae sunt mense septembris indictione decima anno 4. Pontificatus ejusdem Joannis XIX. Reponendam jubet Pagius indictionem

num. XI. utpote coeptum ab eodem Septem-
bri mense. Extant vero in Monumentis
Aquilejensibus Capite LV. num. II. Impe-
ratoris Conradi Diploma addendum est,
quo Romanae Synodi ingeritur mentio,
in eaque latam sententiam exequitur Impera-
tor: "In Nomine Sanctae et individuae
"Trinitatis. Conradus Divina favente cle- 1034. 8 Marzo. Lilingestadt
"mentia Romanorum Imperator Augustus.
"Si Ecclesiae Dei per alicujus detentionis
"immanitatem destructae, per imperii no-
"stri auctoritatem fuerint reparatae ac
"sublimatae, Regni nostri statum stabi-
"lire, nosque aeternam beatitudinem promere-
"ri non solum credimus, sed pro certo tele-
"mus. Unde omnium Sanctae Dei Eccle-
"siae nostrique fidelium, praesentium
"scilicet et futurorum, sciat universitas:
"Qualiter nos communi nostrorum decreto,
"Papae scilicet Johannis, et Popponis
"Patriarchae Venerabilis, Arbonis Mogun-
"tini Archiepiscopi, Popponis Treverensis
"Archiepiscopi, Heriberti Mediolanensis
"Archiepiscopi, Heriberti Ravennatis
"Archiepiscopi, caeterorumque Episcoporum.

„ ac Regi nostri fidelium, Synodum
„ Romae habendam condiximus. Ibi
„ vero praeditus noster Fidelis Poppo
„ Patriarcha in praesentia omnium con
„ surgens, multa justitia reclamavit de
„ Gradu plebe sua, quae jure ac veteri
„ constitutione Sanctae Aquilegensi Ecclesiae
„ semper fuit subjacens, et obediens Veneti
„ ci ... contra legem, et contra jus Aposto
„ licum, quasi ad Destructionem Sanctae A
„ quilegensis Ecclesiae, in eodem loco Gradus
„ dicto Episcopatum fore fecerunt. Allata
„ sunt quoque ibi plura sincerissima scripta,
„ in quibus continebatur: Rectores praefa
„ tae Ecclesiae saepius ob hoc reclamasse,
„ sed nihil profecisse. Nos autem hanc
„ reclamationem, uti justum fuit, aure beni
„ gna perspicientes, communi totius Sancti
„ Concilii consilio, ac judicio Domini Aposto
„ lici, Sanctam Aquilegensem Ecclesiam, ejusque
„ Rectorem Popponem Patriarcham de Gra
„ du plebe sua secundum Canonicam prae
„ cepta investimus .... ne praefata Eccle
„ sia de propriis rebus tale pateretur
„ damnum, per petitionem dilectae Con

jugis

„jugis nostrae Gislae Imperatricis, nostri=
„que Filii Heinrici Regis, et Brunonis
„Nepotis nostri et Cancellarii, Sanctae
„Aquilejensi Ecclesiae, ejusque Rectori
„Popponi Patriarchae, et ejus Successori=
„bus donamus, et per hujus praecepti
„paginam confirmamus Terram .... inter
„fluvios, Plavim et Liquentiam jacen=
„tem, cum omnibus appendiciis et utilitati=
„bus, agris, pratis, campis, pascuis, ter=
„ris cultis et incultis, molendinis, aquis
„aquarumque decursibus, venationibus,
„piscationibus, exitibus et reditibus, mobi=
„libus et immobilibus; eo scilicet tenore
„ut nullus Dux, Episcopus, Marchio,
„Comes, et Vicecomes, seu ulla Regni
„nostri magna vel parva persona prae=
„nominatam Aquilejensem Ecclesiam, ejus=
„que Rectorem de hac Traditione audeat
„inquietare, despoliare, divestire. Si quis
„vero, quod minime ... infregerit, sciat
„se compositurum mille libras auri pu=
„ri, medietatem Camerae nostrae, et
„medietatem predictae Ecclesiae. Quod
„ut verius credatur, et diligentiusque

„ab omnibus observetur, Chartam hanc
„inde conscriptam manu propria firma-
„vimus, et sigillo nostro insigniri jussi-
„mus. Signum Domini Conradi Impera-
„toris Augusti. Bruno cancellarius vice
„Pelegrini Archicancellarii recognovit. Dat.
„VIII. Idus Martii, Indictione II. anno Do-
„minicae Incarnationis MXXXIIII. anno vero
„Domini Conradi II. regnantis, et Imperantis
„VII. Actum Salingestadt feliciter.

Privilegium istud in alio Diplomate memoratum, infra observabimus, quod ad Gotepoldum Patriarcham dedit Henricus IV. Bruno nepos Augusti, et Cancellarius occurrit etiam in ejusdem Conradi diplomate de cudenda moneta; idemque Conradi consanguineus et Cancellarius vocatur in Diplomate anni 1030. Tomo II Bullarii Casinensis num. LXXXV. Caput Imperius VII. vide num. II. Poppo exposuisse in Romana Synodo fertur, Veneticos Episcopatum in loco Gradus dicto fore fecisse. At notum compertumque, Paulinum Patriarcham schismaticum, Longobardos fugientem, in insulam Gra-

dum migrasse. Sedem electi in eodem loco Probinus, Elias, Severus tenuerunt, schismatici omnes. Post obitum Severi in insula Grado, Sancti Gregorii Romani Pontificisque; Graecorumque et Veneticorum favore, electus est Candidianus Catholicus, isque Metropolita Aquilejensis: et simul alius Aquilejae Metropolita in Aquileja vetere renunciatus est, Joannes Schismaticus. Successores Candidiani pro viribus sedem suam Gradensem tuiti sunt, iis contradicentibus qui Aquilejae sedebant, donec isti schisma tandem ejurarunt, ac duo facti Metropolitae, Aquilejensis alter, et alter Gradensis. Neque tamen inter ipsos jurgia siluerunt ad usque tempora Alexandri Papae III. Consule Monumenta Ecclesiae Aquilejensis.

Dati Diplomatis locus dicitur Salingustat: idest Salingestadium, Opidum ad Moenum fluvium, ubi sedem Episcopalem erexit Carolus Magnus, paullo post Halberstadium translatam sub Archiepiscopo Moguntino. [illegible]

Conradi anni VII. optime conveniunt. Superantes vero aut annus VIII. addendus, aut Martius Mensis in Majum commutandus. Adnotare tamen liceat cum peritissimo Abbate Gotwicensi in examine Diplomatum Conradi: in suspicionem vocanda illico non esse Diplomata ob apparentes extrinsecus errores chronologicos, cum alias legitima ipsorum constet authentia: ac sane in annis imperii, et Regni nonnunquam menses nonnullos anni unius computari pro integro anno consuevisse: regulasque denique hujusmodi adhiberi oportere, hac tamen addita semper cautela, ne hoc effugio falsitas Diplomatum, aliasque apocryphorum, facili modo possit eludi.

IX. Ecclesia Civitatis novae in Istria nimia premebatur paupertate. Misericordia motus Villam Sancti Laurentii in ejus levamen impertitur Popo Patriarcha, ac donationem confirmat Conradus Imperator. Sic incipit Diploma apud Ughellium in Episcopis Civitatis novae, aut Aemoniensibus: "In Nomine Sanctae

„Sanctae et Individuae Trinitatis. Conra-
„dus divina favente Clementia Rom. Impe-
„rator Augustus. Quocirca notum sit
„omnibus Sanctae Dei Ecclesiae fidelibus,
„praesentibus scilicet ac futuris, qualiter
„Popo Patriarcha Sanctae Aquilegensi Eccle-
„siae pro remedio animae suae Sanctae Ae-
„monensis Ecclesiae paupertati misericor-
„diter compassus, Villam Sancti Sanen-
„tii juxta eandem Aemonensem Civitatem
„situm etc.„ Adverbium illud, quo circa,
satis indicat mutilum esse Conradini Di-
plomatis apographum istud. Aemonensis
Ecclesiae appellatio ter occurrit in textu,
ac bis etiam Aemonensis Civitatis. Chro-
nicas notas enormi vitio laborantes resti-
tuere, ac sanare curavimus in Ecclesiae
Aquilejensis Monumentis Capite LXV. num.
VI. datumque fortasse Diploma conjecta-
vimus anno 1038.

Diplomatis hujus apographum ju-
dicat interpolatum Jo. Ludovicus Schön-
leben in Apparatu ad Annales Carniolae
Capite II. C). X. num. V. quo etiam eno-
missione citari debet vitiatum in Notis chro-

nius. Interpolatricem manum colligit Schönlebenius ex illis verbis, juxta eandem Aemonensem Civitatem, cum prius nominata non fuerit Civitas ipsa. Verum ipse conjectationem ex eo conficitur, quod ullo sine dubio Apographum istud mutilum sit, ac desint priora aliqua verba, cum quibus connectabatur adverbium, Juxta. Felicior est conjectura inde sumpta, quod Praecessores omnes ejus loci Episcopi, non Emonenses in authenticis documentis, sed Civitatis novae, aut novae Civitatis constantissime appellantur, eademque retinetur in successoribus appellatio usque ad Adamum, qui in Authentico fundationis Abbatiae Oberburgensis ad Carniolae fines in Comitatu Ciliensi, quod ipse Schönlebenius propriis oculis vidit, anno 1140. dato subscriptus legitur Episcopus Emonensis. Ipsum Diploma consule infra Capite XIV. num. V. Vide etiam Caput XX. num. IV.

Praecessores, quos ipse memorat, certe ejus loci Episcopi intelliguntur, qui proximi praecedunt Joannes, Azzo, Joannes in Diplomate Conradi memoratus, Nico-

laus. Hunc sequitur Adamus. Turbatam apud Ughellium Episcoporum seriem hoc modo restituendam esse docuimus loco citato in nostris Monumentis. Caeterum vero neque Maximus Emonensis primo loco in Tabulis civitatis Novae numeratus, qui Synodo Aquilejensi subscripsit anno 381. neque Patricius Emonensis tertio loco positus, et in Concilio Gradensi subscriptus anno 579. ejus loci in Istria Episcopi fuerunt, sed Veteris Emonae. Sedes Floriani, qui secundum locum occupat, sola Polensium traditione vulgari innititur. Mauricius, qui numeratur quarto loco, vocatur Histriensis Episcopus ab Hadriano Papa. Episcopum fuisse Civitatis Novae in Istria conjectavimus in Dissertationibus variae eruditionis Capite XXIV. num. VIII. sed ipsum Emonensem dictum, fabella est. Sequitur quinto loco Eustachius, vel Eustachius, qui Aemoniae Episcopus dictus legitur in Synodo Constantinopolitana IV. oecumenica anno 869. vel insequente. Mirum esset, inquio ego, ex tota Italia, universoque Romano Patriarchatu hu-

unum, qui fuerit Civitatis novae in Istria Episcopus, praedicto concilio interfuisse! At vero legendum Aemoniae, quae Phrygiae Pacatianae civitas est, non Emoniae. Consule Lequienum in Oriente Sacro Tom. I. col. 818. ubi et Paulus synodo septimae subscriptus, aliique Aemoniae Episcopi recensentur.

Firminus sexto loco numeratur; ipse non Emonensis, sed Episcopus civitatis novae in Istria appellatur in Tabulis a Veneto Ughelli supplatore allatis. Sequuntur Ioannes, Azzo, Ioannes, Nicolaus, qui Civitatis novae Episcopi dicuntur in vetustis Documentis, tum ab Ughello editis, tum etiam in meis Monumentis in lucem emissis. Post Adamum, quem vocatum Episcopum Emonensem testatur Schoenlebenius, succedit Ioannes, quem eruit laudatus Venetus editor Italiae sacrae, et adnotator ex Tabulis Chartularii Venetorum Sanctimonialium Sancti Danielis; isque Emonensis appellatus. Tabulae confectae sunt anno a Nativitate Domini

MCLVIII

MCLVIII. Die 5. exeunte mense Martii, indictione XIII. Verba sunt: Iohannes Dei gratia Aemoniensis Episcopus. Anno 1158. sexta currebat indictio: ac tertiadecima indicat annum 1065. An ergo tabulae praedictae anno 1158. an 1065. scriptae fuerint, incertum. Aliae in Monumentis nostris tabulae extant in Voldarico II. Patriarcha anno 1180. et in Gotefredo anno 1184. et anno 1186. quibus subscriptus legitur Ioannes Emoniensis Episcopus. An idem in his omnibus documentis Ioannes. Apud Ughellum series texitur Ioannis, Widonis, et Ioannis: ac Widonem refert ad annum 1161. vetusto nullo monumento allegato. Satis vero innotescere puto, novae Episcoporum Emoniensium in Istria appellationis epocham duci posse ab Adamo. Mutati nominis causa infra aperienda est capite XX. num. IV. Consule in Monumentis nostris Indicem Chronologicum VII. Episcoporum quo Civitatis novae Antistitum numerus augetur.

X. In eisdem Monumentis Capite LIV. num. VII. in examine Diplomatis,

quod ab Henrico III Rege datum est Posoni anno 1040. adnotavimus. Henricum dictum Imperatorem fuisse anno 1047. in die Natali Domini. Fuit revera juxta vulgatum annos computandi modum a Calendis Januarii annus 1046. Insequentem annum expressimus juxta Chronistas, qui annum auspicari solent ab ipsa die Natali Domini 25. Decembris. Animadversiones affero Ducangii in Glossario V. Annus. Ait ille: Sub altera Regum Francorum stirpe (post Carolum Magnum) annos a Christi Nativitate ordiuntur scriptores omnes, qui secundo et tertio Histor. sive Francicae volumine habentur. Ait etiam infra: Apud Germanos perinde Christi Nativitatis annum aperuit. Itemque: In Italia annos a Nativitate auspicabantur, ut observat Covarruvias Tomo II. Resol. Variar. Libro I. Capite XII § I. Sed attamen observat ipse, non id semper obtinuisse: sive quod pro genio annos numeraverit notarii ac alii aliudque initium anni ponerent;

sive quod etiam diversum annorum principium apud populos, vel a Paschate, vel a die 25. Martii, vel a die prima ejusdem mensis inventum fuit. Extant in nostris Monumentis Chartae, ac Diplomata, quae anni initium ab ipso Natali Domini die exhibent.

Caput IX.

Amplissimae donationis, a Poppone sacris Virginibus Aquilejensibus factae, tabulae vitiatae, corruptaeque afferuntur. Animadversiones. Aliud apographum ejusdem donationis affertur, quod rejiciendum videtur. Tertium exemplum illustratur. Istud vero, ac primum vindicari possunt. Enormis chronologici vitii origo panditur; ac geminae restituuntur notae Chronicae. Alexandri Papae III amplissima confirmatio. Item Gotofredi, et Bertholdi Patriarcharum confirmationes.

I. De amplissima donatione, qua Monasterium Sacrarum Virginum, Deo famulantium Aquilejae sub regula

Sancti Benedicti, largissime cumulavit Poppo Patriarcha, pauci egimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LV. num. VI. Pauca verba dedimus, sumpta ex Apographo recenti ex aliis Apographis transcripto, quorum omnium origo est Apographum vetustum, quod anno Domini 1195. in Ecclesia Monasterii Sanctae Mariae de Aquilegia, sexto die intrante Novembri, Indictione III. descripsit Petrus Imper. Notarius ex Authentico Domini Poponis bonae memoriae Sanctae Ecclesiae Aquilegensis Patriarchae. Compertum legitur anno Incarnationis MXLI. Regnante Conrado Gratia Dei Imperatore Augusto, anno Imperii ejus Deo propitio decimo septimo, Pontificatus vero nostri (s. Poponis) anno vigesimo secundo, indictione IX. decimo Kal. Augustas. Loco citato inquiebam: "Anni Incarnationis, indi„ctio, et sedentis Poponis Epocha „optime conveniunt. Enormis vitium „cubat in Regis ac Imperatoris nomine, „ejusque annis. Mortem obierat Conra-

dus

„dus anno 1039. quo annum Imperii
„tertiumdecimum die 26 Martii incepe
„rat. (Obiit autem die 4. Junii). Hen
„ricus filius solum anno 1047. coronam
„imperialem accepit. signatique anno 1041.
„ordinationis aut designationis ejus ad
„Regnum currebat annus 13. ipsiusque
„Regni annus tertius. In oscitantiam
„imperitiamque librarii, qui Autographum
„aut Apographum vetustum descripsit,
„referri posse tam putidos videtur er-
„ror.„ In Apographum, quod primum
videtur, a Petro Notario Imperiali
scripto anno 1195. tam enorme vitium
incidisse, non dixerim. Sequioris aetatis
manum imperitissima vitiatum fuerit
apographum aliquod, ex eoque in alia
vitium transierit. Interim primo loco in-
tegras vitiatas Tabulas ponere sub ocu-
los liceat.

„In Nomine Domini Dei et Salvatoris
„nostri Jesu Christi. Anno Incarnationis
„ejus 1041. regnante Conrado gratia Dei
„Imperatore Augusto, anno imperii e-
„jus Deo propitio decimo septimo,

„Pontificatus vero nostri anno 22. Indi-
„ctione 4, nona decimo Kalendas Augustas.
„Ego Poppo, qui professus sum lege Ro-
„mana vivere, considerante me Dei Omni-
„potentis misericordiam, et retributionem
„aeternam; propterea providi ordinare, et
„disponere Monasterio Sanctae Mariae,
„quod aedificatum est juxta Civitatem
„Aquilegiae, ut omni tempore firmum,
„et stabilitum permaneat. Ideoque ego
„Poppo Patriarcha volo, statuo, atque
„ordino, et per hoc ordinamentum meum
„confirmo pro remedio animae meae, vel
„Antecessorum Successorumque meorum: in
„primis ut ipsa Ecclesia Sanctae Mariae
„habeat in pace terram cum dote sua,
„et cum decimis omnium famulorum qui
„tempore Johannis Patriarchae, et mei A-
„quilegiae habitant: et cum illa terra, quae
„vocatur Peuli et Paidas, et quicquid
„a Mahgeo flumine usque ad flumen
„magnum, sicut tenet flumen Rubedi-
„lae. Villas quoque longe a Civitate Vil-
„tam scilicet de Tertio, villam de Sancto
„Martino, villam de Leriano, villam de

„de Musento, villam de Montefino, villam
„de Altura, villam de Pertegolis, cum omni=
„bus pertinentiis earum. quae sunt a lacu,
„qui est in Summa Sylva usque in terram
„de Castellone; a prato Fraschesio usque
„ad Calvezam; a Casa Sualdana sicut te=
„net Rubedula, et Amphora rectum
„in Corsum; sicut tenet Zumel, cum
„campis, pratis, pascuis, sylvis, vena=
„tionibus, aquis aquarumque decursibus,
„paludibus, piscationibus, cultis et incul
„tis.) Villam quoque de Casellis cum
„pertinentiis suis, (villam de Suzen,
„villam de Cosara dimidiam.) Capellas
„etiam cum in eisdem villis famulis ha=
„bitantibus. In Carnea quoque de tuo Me
„digas, 60 formas casei. In Comitatu
„Istriense locum, qui vocatur insula
„cum placitis, suffragiis et omnibus
„angariis publicis, et omnibus pertinen
„tiis suis, cultis et incultis: Toto ergo,
„et statuo ego supradictus Poppo Patriar
„cha, ut jam dicta Ecclesia Sanctae
„Mariae maneat in pace cum dictis rebus,
„et famulis; et sit in ipsa Ecclesia

„cotidie ordinata una Abbatissa, et Mo-
„nachae, et puellae, quae sub Sancta
„regula vivant, et cotidie cantent ibi Ma-
„tutinum, et Vesperas, atque alia Divina
„Officia pro remedio animae meae, et Ante-
„cessorum vel Successorum meorum mercede,
„et proficiant ad salutem, et Gaudium
„sempiternum. (Habeant ergo jam
„dicta Abbatissa, et praedictae Monachae,
„quae ad ipsum Monasterium cotidie ser-
„vierint, potestatem ad eorum sumum, et
„sumptum faciendum ex frugibus, et rebus,
„vel censu earum, et quae inde exierint,
„quidquid sibi utile viderint, et voluerint.
„Si quis autem hoc Testamentum, et Or-
„dinamentum a me factum, infringere et
„perturbare voluerit, habeat Sanctam
„Mariam, et omnes Sanctos Dei accu-
„satores in die Judicii, et perpetuam
„damnationem cum Anania, et Juda
„traditore Domini recipiat.) Unde
„pro honore Pontificatus mei, nec liceat
„mihi aliquando nolle quod volui, sed quod
„a me semel factum est, vel scriptum,
„sub jusjurandum inviolabiliter conservare
promitto

„promitto cum stipulatione subnixa:
„atque hanc ordinationis paginam Bertol=
„do Notario, et judici Sacri Palatii
„tradidi, et scribere rogavi; (et ut dilígen_
„ter observetur, sigilli mei impressione in=
„signiri feci: et propria manu subscribens,
„astantes Praelatos, et laicos subscribere
„rogavi.) Ego Popo Sanctae Aquilegiensis
„Patriarcha propria manu supscripsi: (Ego
„Actarius Sanctae Tarvisiensis Ecclesiae Epi=
„scopus subscripsi. Ego Johannes Polensis
„Episcopus subscripsi.) Signum manus
„Walperti Advocati. Sg. manus Azonis.
„Sg. manus Johannis Vicedomini. Sig.
„manus Bertoldi fratris Johannis Vicedo=
„mini. Sg. manus Penzonis. Sg. ma=
„nus.... Signum manus Rodaldi. signum
„manus... signum manus Bertoldi No=
„tarii Sacri Palatii, qui jussu Domini
„Poponis Patriarchae hanc Chartulam scripsi,
„et complevi. (Acta autem sunt haec in
„Aquilegia in ipsa Ecclesia Sanctae Ma=
„riae, Deo prosperante feliciter Amen.)
II. Vitium enorme, quo laborant nonnulli,
quod legitur, fossadi superatoris, e tinnui —

ejus imperii, cum anno 1041. aerae vulgaris conjuncti, sub oculos jam posuimus. Caeterum Rotarius Tarvisinus, et Johannes Polensis Episcopi sedes suas adhuc praedicto anno 1041. tenere potuerunt, seriem Antistitum Tarvisinae et Polensis Ecclesiarum si inspiciamus, quam exhibet Ughellus Venetae editionis. Caeteri testes, qui nominantur, Walpertus Advocatus, Johannes Vicedominus, et Bertholdus frater ejus, iidem sunt, quos cum aliis subscriptos legimus donationi ante decem annos, nempe anno 1031. facta Canonicorum Collegio: vitamque ad hocce tempus traducere potuerunt. Sunt vero diversi Azzo, Penzo et Rodaldus.

De voce Testamenti, qua haec sua donatio inscribitur a Poppone, sic habet Mabillonius De Re Diplomatica Libro I. Capite II. num. VI. "Testamentum, inquit, „passim sumitur ad designandam supre„mam Testatoris voluntatem; non raro ta„men etiam pro quavis donatione ac„cipitur, (virorum maxime Procerum)"

Rationem affert ex Ambrosio Morales in Notis ad Faremundi Regis Diplomai quasi hoc nomine majori jure solidarentur donationes.

Caeterum Aquilejense sacrarum Virginum sub regula Sancti Benedicti Deo famulantium Monasterium ante praedictam donationem, ejusque auctorem Patriarcham Popponem extabat. Id posso confirmant verba illa: "Imprimis ut ipsa Ecclesia Sanctae Mariae habeat in pace Terram cum dote sua, et cum decimis omnium famulorum, qui in tempore Johannis Patriarchae, et mei Aquilejae habitant."

III. Dolebam ego, celeberrimae donationis Apographum tam foeda in notis chronicis inquinatum labe fessi et vulgari, ut ea detergi nullo modo posset. Curam omnem impendenti mihi, ut primogenias tabulas, aut bonae notae Apographum (si darent superi) compararem, sequens occurrit exemplum, quod e vetusto transcriptum dicebatur. Apprime convenit cum tabulis jam vulgatis, jam

cipuina verba si excipias quae desiderantur: hic vero vero efferuntur notae Chronicae: "Anno Incarnationis ejusdem Millesimo XXXI. Regnante Conrado gratia Dei „Imperatore Augusto, anno imperii ejus „Deo propitio quinto, Pontificatus vero „nostri anno XII. Indictione quartadecima, „decimo Kal. Augustas." Ipsissimae notae sunt, quae leguntur in amplissima Canonicis Aquilejensibus facta donatione: nempe, anno Dominicae Incarnationis millesimo XXXI... Regnante vero Conrado imperatore Augusto, imperii sui anno quinto, Pontificatus autem ejusdem D. Popponis anno duodecimo post aere vulgaris, numeratur Inditio XIIII: tum vero dies tertia Idus Julii: quae duae chronicae notae in superiore Sacrarum Virginum donatione leguntur post annum Popponis duodecimum; numeratur que dies decima Kal. Augustas.

Statim ac exemplum istud videre licuit, incidit mihi suspicio de manu interpolatrice, quae vitium enorme in regno et imperio Conradi decimoseptimo cum aere

vulgaris

vulgaris anno 1041. et annis Poponis duobus et viginti conjuncto, quoquomodo tolleret. Chronicas ergo notas, quae in Poponis tabulis ad Aquilejenses Canonicos datis leguntur, annum Christi 1031. Indictionem XIV. Conradi Imperatoris annum V. et Pontificatus Poponis XII. transtulit ad donationem Sacris Virginibus Aquilejensibus factam: mensemque solummodo, diemque mutavit, scilicet decimam Kal. Aug. loco diei tertiae Idus Julii. suspicionem ingerit res ipsa facillime facta.

Animadvertimus num. superiore, Donationem suam Poponem vocasse Testamentum. Adnotavimus utique, vocem hanc non raro pro quasi donatione accipi, eamque ideo usurpatam esse quasi hoc nomine donationes majori jure solidarentur. Cur ergo vocem eandem non adhibuerit Patriarcha Popo, qua donatio amplissima Canonicis Aquilejensibus eodem mense Julio ante decem dies facta, jure majori solidaretur? Cur eadem vox in posteriorem donationem ad Sacras Vir=

gines pertinente inventa? Existimave rim ego, donationem hanc disposuisse Popponem provectioris jam aetatis: adeoque eam appellare voluisse Testamentum, tum quia majori jure eam solidare voluerit, tum quod supremas etiam suae voluntatis Tabulas confecerit.

Hinc suspicio ingesta jam invalescit. Eam augeat, quae porro disserere pergo.

IV. Tertium exemplum incidit in manus, quod ex alio pariter vetusto apographo dicebatur sumptum: "In Nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi.
„Conradus gratia Dei Imperator Augustus, anno imperii ejus Deo propitio
„decimo, septimodecimo Cal. Augustas,
„indictione quarta. Ego Poppo Patriarcha,
„qui professus sum lege Romana vivere,
„et pro ecclesiastico honore considerans
„Dei Omnipotentis misericordiam, et retri-
„butionem aeternam; providi ordinare
„disponere Monasterio isti, ut omni tem-
„pore firmum, et stabilitum permaneat.
„Ideoque volo, statuo, atque ordino ego
„Poppo Patriarcha pro anima mea, vel

„antecessorum meorum, ut sicut Johan-
„nes Patriarcha ordinatum habuit: impri-
„mis ut Ecclesia Sanctae Mariae, quae
„est aedificata in civitate Aquilegiae, sta-
„tuo, atque judico, et per hoc meum or-
„dinamentum confirmo, ut habeat ipsa
„Ecclesia Terram cum dote sua, et cum
„decima omnium famulorum qui in tempo-
„re Johannis Patriarchae, et mei Aqui-
„legiae habitant: et cum omni illa Terra
„quae vocatur Pinti, atque Fairas, et quic-
„quid est... Maliquolo, et Flumen magnum,
„et Castrum Cervignanum cum sylva, ve-
„natione, et cum omnibus sibi pertinen-
„tibus: et villam quae vocatur Capella,
„et Capellas cum famulis ibi habitan-
„tibus: et in Carnea de vico medias de
„caseo formas sexaginta, et in Comitatu
„Histriensi in loco qui dicitur Insula, cum
„placitis, et suffragiis, et omnibus anga-
„riis publicis, ad praedictam Ecclesiam Sanctae
„Mariae pertinentibus. Itaque volo, statuo,
„et per hoc meum Testamentum confirmo,
„ut sit in ipsa Ecclesia cotidie ordina-
ta una Abbatissa et Monachae, et

„puellae quae sub Sancta Regula vivant,
„et cotidie canant ibi Matutinas, et
„Vesperas, atque alia Divina Officia pro
„anima mea, vel antecessorum meorum, vel
„successorum mercede, et proficiat ad salu-
„tem et gaudium sempiternum. Ideoque
„Ego supra Popo Patriarcha constituo
„per hoc meum ordinamentum, ut jam
„dictam Ecclesiam Sanctae Mariae, cum
„jam dictis rebus et famulis, habeat
„jam dicta Abbatissa cum praedictis Mo-
„nachis, quae in ipso Monasterio Deo
„cotidie servierint, pro animae meae vel
„Antecessorum meorum vel Successorum meo-
„rum meorum mercede, et pro honore Pon-
„tificatus mei. Nec mihi liceat ullo tem-
„pore nolle, quod volui: sed quod a me
„semel factum, vel scriptum est, sub
„jusjurandum inviolabiliter conservare
„promitto cum stipulatione subnixa.
„Atque hanc ordinationis meae paginam
„Bertholdo Notario, et Judici Sacri Pala-
„tii tradidi, et scribere rogavi: in qua
„subter confirmans testibus obtuli ro-
„borandam. Actum in Palatio Aquile-
giae

"giae feliciter. Signum meum Penzonis,
"et Sewaldi Romani. Signum m. m. Wal-
"perti Advocati de ipso Patriarchatu, et A-
"zonis. Signum m. m. Johannis Vicedomini,
"et Paganelli. Ego supra Bertholdus No-
"tarius hanc scripsi Chartulam, et post tra-
"ditam complevi.

In chronicis notis menda nulla. Julio mense dieque 17 Kalendas Augusti, seu seu 16. ejusdem Julii anno 1036. in cursu erat decimus Imperii Conradi annus, currebatque indictio quarta. Ipsius etiam formulae, qua notae chronicae exprimuntur, exempla praesto sunt. Apud Muratorium in Antiquitatibus Italiae Tomo V. Dissertatione LXV. col. 435. in quadam Permutatione anni 1029. sic legimus: In Nomine Domini Dei et Salvatoris Domini nostri Jesu Christi. Chuonradus Gratia Dei Imperator Augustus, anno imperii ejus Deo propitio III. tertia die Mensis Decembris, indictione terciadecima, (ducta scilicet a Calendis praecedentis Mensis Septembris.) Ibidem col. 437. in alia permutationis charta anni 1034. haec habentur: "In Nomine

Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Chonradus gratia Dei Imperator Augustus anno imperii ejus Deo propitio octavo, IV. die mensis Julii, indictione secunda. Commutatio bonae fidei etc. Item Tomo III. Dissertatione XXXVI. col 177. in Charta donationis anni 1038 legimus: In Nomine Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Chunradus gratia Dei Imperator Augustus, anno imperii ejus hic in Italia duodecimo, XIV. Kal. Octobris, indictione VI.. Ego Bonefacius Marchio etc. . . .

Senior aetate efficiebatur Poppo: inde suam hanc donationem vocasse Testamentum videtur, non ea solum ratione ut hocce nomine solidaretur ipsa majori jure, verumetiam ut supremae voluntatis tabulas conficeret, quaeis maxime post obitum ratam firmamque redderet donationem. Vide nostram Animadversionem superiore num. III. Haec vero acta dicuntur in Palatio Aquilegiae, quibus interfuerunt sese testes, Penzo Servaldus Walpertus.. Advocatus, Azo,

Johannes Vicedominus, et Paganellus, ac
insuper Bertholdus Notarius.

Minus ampla Villarum, ac honorum Donatio in hoc Apographo continetur, ac in alio quod superius descriptum est num. I. quae in isto ampliora sunt, inter parenthesim clauduntur. Nolim ego, testium exemplum velut falsum rejicere: nec enim certae figmenti notae apparent ullae. Rejiciendum ergo fuerat primum exemplum? Minime: at quomodo utrumque sustineri queat, verisimillimam rationem pandere mihi videor.

V. Nempe incidit in mentem conjectura, Libellos duos hujusce donationis, alterum ampliorem altero, diverso tempore scriptos, distinguendos esse. Confectus primus fuerit, quem numero superiore edidimus, ut habent chronicae notae, Conradus gratia Dei Imperator Augustus, anno Imperii ejus Deo propitio decimo, septimodecimo Calendas Augustas, indictione quarta, idest anno 1036. Mense Julio die 16. Senior Patriarcha Poppo factus, largiore bonorum donatione Virgines Aquilejenses cumulare voluerit;

ac alterum Libellum, nomine etiam Testamenti insignitum, disposuerit, pertinentem ad annum 1041. et ipsius Popponis seorum Aquilejae tenentis annum 22. et Indictionem nonam, denique X. Kal. Augustas. Primus actus legitur in Palatio Aquilegiae feliciter: alter in Aquilegia in ipsa Ecclesia Sanctae Mariae Deo prosperante feliciter. Sex in illo numerantur testes, Penzo, Vecelinus, Walpertus Advocatus, Azo, Johannes Vicedominus, et Paganellus, ac insuper Bertholdus Notarius. Sed octo interfuerunt secundo Libello, Walpertus Advocatus, Azo, Johannes Vicedominus, Bertholdus frater Johannis Vicedomini, Penzo, N. Rodaldus, N. ac Bertholdus Notarius: ac praeterea Episcopi duo, Rotarius Sanctae Tarvisiensis Ecclesiae Episcopus, et Johannes Polensis Episcopus. Haec scilicet altera Charta solemnior facta est; quam fortasse ultimam existimaverit Poppo, qui anno insequente 1042. mortem obiit, juxta Hermannum Contractum, et Chronicae Augustense

sterse apud Fehorum, et Mellicense apud Hieronymum Pezium...

De ejuscemodi vetustis documentis, quae rem eandem, aut donationem unius magisque amplam spectant; diverso tempore actis, ac diversis in locis, agunt hocce tae Summarii in opere, quod inscribitur Nouveau Traité de Diplomatique, Tomo I. Parte I. Sectione I. Capite IX. num. III. Ita habent: „Quand on trouve „plusieurs originaux d'un seul titre, „en rigueur il n'est pas necessaire, „pour les admettre, qu'ils soient tou„jours parfaitement semblables, ils pou„roient differer dans les dates, et n'a„voir pas été dressés le même jour. „Ils pouroient consequement n'être „pas signés de toutes le mêmes per„sones ou ne pas faire mention de „tous les mêmes temoins. Il ne seroit „pas non plus absolument impossible, „qu'ils s'accordassent quant au fond, „et variassent dans les paroles, et dans „les circonstances, plus ou moins expliquées." Exemplis res confirmatur. Tertio loco

haec... habentur: " Des pièces réellement
„ différentes, mais qui rapeltoient les mê
„ mes dispositions, ont été envisagées mal
„ à propos, comme incompatibles. Néanmoins
„ il n'est pas si surprenant, qu'il pa-
„ roît d'abord, qu'on ait en diferens tems
„ dressé plusieurs Diplomes de fondation
„ de la même Eglise: attendu que le pre-
„ mier pouvoit être demeuré sans effet,
„ ou qu'il n'avoit eu qu'une execution
„ imparfaite. Outre que de donations poste-
„ rieurs mais abondantes, semblent méri-
„ ter avec plus de justice le titre de
„ fondation que des donations plus
„ anciennes, mais peu considérables. „ Ti-
vero, quod in ejusdemodi ejusdem tituli,
aut ejusdem fundationis, ac donationis
chartis contigisse, prudentissime ac docte
adnotatur, nunc etiam in dies non raro
contingere potest. Itaque libelli duo
donationis a Poppone Patriarcha factae
Sacris Aquilejensibus Virginibus videlicet
qui deberet: Primus anno Christi
1036. et Conradi Imperatoris anno decimo,
die septimo decimo Cal. Augustas, indictio

ne quarta: et alter anno Christi 1041. decimo die calendas Augustas, indictione nona Pontificatus Poponis anno XXII. quo prior donatio rata habetur, ac pluribus adaugetur collatis bonis.

VI. Difficultatem ingerunt non modicam notae Chronicae, quae posteriore in Donatione habentur: nempe, Anno Incarnationis ejus 1041. Regnante Conrado Gratia Dei Imperatore Augusto, anno Imperii ejus Deo propitio decimo septimo Pontificatus vero nostri anno 22. indictione nona decimo Kal. Augustas. Imperitissimi interpolatoris manum videre mihi videor. Genuinas Chronicas notas dubio fere nullus, fuisse Incarnationis annum 1041. diemque decimum Cal. Augustas, indictionem nonam, et Pontificatus Poponis annum 22. vel etiam Incarnationis annum 1041. et annum Pontificatus Poponi 22. diemque decimam Cal. Augustas, indictionem IX.

Conrado II. Augusto, qui vitam commutavit cum morte anno 1039. di

4. Mensis Junii, successit Henricus III. filius ejus, jam electus coronatus= que Rex Germaniae. Chronicam notam ejusdem Henrici oppositam nullam fuisse in Donatione, qua de agimus, pro certo habendum videtur. Muratorius adnotat in Italiae Annalibus ad Annum 1039. pag. 120. morem obtinuisse in Italia, ut anni Regni Italici, ac Imperii non computarentur, nisi post corona tiones consuetas. Coronam porro Ita= lici Regni ab ipso Mediolani acceptam, ac Romae diadema Imperii impositum ipsi anno 1046. in die Natali Do= mini, narrat ipse ad eundem An= num 1046. Haud igitur opus erat, ut in Tabulis Sponsis anno 1041. con= fectis Henrici Germaniae Regis an= nus notaretur. Vetustas Chartas af= fert eodem anno 1039. doctissimus laudatus Muratorius, quae Italicum Henrici Regnum exhibent, jam computari coeptum ab eodem anno 1039, post obitum Patris, vel ab anno insequente: et simul animadvertit,

Italia

Italia Documenta hujus aetatis praesto
esse, in quibus Henrici Regis mentio inest.
Exempla profero. Apud ipsum Mu=
ratorium in Antiquitatibus Italiae tomo
III. Dissertatione XLI. col. 745. cessio
quaedam praediorum fit a Beatrice
Comitissa anno ab Incarnatione Domi=
ni nostri Jesu Christi Millesimo
quadrigesimo primo, die tertiodecimo men=
sis Martii, inditione decima, Monaste=
rio Sancti Prosperi. Tomo II. Disserta=
tione XXII. col. 267. eadem Beatrix
Comitissa concordiam init cum Joanne
Abbate Monasterii Regiensis, anno ab
Incarnatione Domini nostri Jesu Chri=
sti Millesimo quadragesimo primo,
die, tertiodecimo Mensis Martii, In=
ditione Decima. Tomo III. inter Excer=
pta Archivii Pisani col. 1081. possessio
quaedam bonorum Opizoni Episcopo Pi=
sano decernitur, anno ab Incarnatione
Domini Jesu Christi Millesimo quadra=
gesimo tertio quintadie ... Inditione un=
decima. Similia apud eundem Mu=
ratorium patent exempla, sed con=

nationis etiam solemnitatem anno 1046. peractam.

Quomodo ergo in Libello donationis, quo de agimus, anno 1041. scripto inserere nomen potuit Conradi Imperatoris Augusti, qui pridem obierat anno 1039? quomodo imperii ejus anni numerari septem et decem potuerint, cum ad annum imperii solummodo tertiumdecimum Conradus pervenerit? Rem ita se habuisse, verisimillimum est: Fuerit quidam imperitissimus Notarius, qui authenticas insignis Monasterii chartas in unum corpus, quod Chartularium vocant, redigebat; vel qui authenticis chartis exscribendis operam dabat. Donationis qua de agimus libellos duos prae manibus habuerit: eosque sive revera distinctos agnoverit, ac alterum ampliorem altero; sive distinctionem hanc oscitanter non adverterit; ex utroque unum existimaverit confici debere exemplum, quod usui foret. Libellum ampliorem selegerit: notam Chronicam anni Christi 1041. retinuerit: aliaque

addiderit Conradi imperatoris epocham, quam in
altero libello legebat. Nomen ergo ejusdem
Conradi Imperatoris Augusti inseruit,
quem jam anno 1039. vita functum
aut ignorabat, aut non advertit plus
nimio oscitans. Legebat in libello Conra-
dum gratia Dei imperatorem Augustum,
annum Imperii ejus Deo propitio
decimum septimum decimum Cal. Au-
gustas: primumque illum dici septimi
decimi numerum idest numerum septi-
mum, deceptus conjunxerit cum anno
decimo imperii Conradi, enormi errore
chronico, in quem incidebat, pro sua
imperitia neglecto. Sed hujusce deceptio-
nis vel septem annorum pro arbitrio
additionis aliam potuisse causam esse,
non abnuo. Tum vero Pontificatus Jo-
annis annum XXII. interposuerit, aliasque
chronicas notas reliquerit, scilicet diem
decimum Cal. Augustas, ac Indictionem
nonam. Monstrum quidem chronologi-
cum erupit ad lapsus hujuscemodi plu-
res in Apographis legi possunt apud
Mabillonium De Re Diplomatica, et in

pite IV. Supplementi, queis (inquit ille) non raro peccatum est contra Chronologiae regulas, sed non contra justitiae leges. Optandum sane, ut Libellus alter, quo ampliores insignis Donationis partes contineantur, meliori nota insignitus prodeat tandem; eoque difficultas omnis elidatur.

VII. Caeterum de amplissima donatione Sacris Virginibus Aquilejensibus facta a Popone Patriarcha dubium nullum. Proferre hoc loco liceat Alexandri Papae III. confirmationis Diploma: "Alexander Episcopus Servus Servorum Dei, Dilectis in Christo filiabus, Honorandae Abbatissae Monasterii Sanctae Mariae Aquilejensis, ejusque sororibus, tam praesentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum. Virginibus Sacris, quae accensis lampadibus Sponso suo Domino nostro Jesu Christo nituntur occurrere, tanto propensius Apostolicum suffragium debet adesse; quanto minus propter fragilitatem sexus, et assumptae Religionis pro-

positum

"positum ad sua jura tuenda suf-
"ficientes existere comprobantur. Propter
"dilectae in Christo filiae, vestris justis po-
"stulationibus clementer annuimus; et Mo-
"nasterium, in quo divino estis obsequio
"mancipatae, sub Beati Petri et nostra
"protectione suscipimus, et praesentis
"scripturae privilegio communimus. Praete-
"rea quascumque possessiones, quaecum-
"que bona eadem Ecclesia impraesentiarum
"juste et canonice possidet, aut in
"futurum concessione Pontificum, lar-
"gitione Regum vel Principum, oblatio-
"ne fidelium, seu aliis justis modis,
"(dante) Domino, poterit adipisci, fir-
"ma vobis et ipsis, quae post vos
"successerint, et illibata permaneant. In
"quibus haec propriis duximus exprimen-
"da vocabulis: locum, ubi Monasterium
"vestrum situm est, cum decimis fa-
"mulorum ... et cum terra quae vocan-
"tur Puli et Saidas, et quidquid est
"a Maligno flumine usque ad flumen
"magnum, sicut currit flumen Auble-
"dulae in Aquilegiensi civitate [illegible]

„ curias, stationes tres, cellarium unum:
„ villas quoque non longe a civitate,
„ villam videlicet de Sestio, villam
„ de Cerviano, villam de Sancto Mar
„ tino, villam de Musclo, villam de
„ Mostiphno, villam de Alturni in villa
„ de Saculo_mansos duos, villam de
„ Pertegolis cum omnibus pertinentiis
„ earum, quae sunt a lacu, qui est
„ in summa sylva usque in terram
„ de Castellone: a ponte Frascario usque
„ ad Chavenzam, a casa Sualdena sicut
„ Rubedulo, et Amphora scilicet in tor
„ rio, sicut tenet Lumellus cum cam
„ pis pratis, pascuis, silvis, venationi
„ bus, cultis et incultis. Villam quo
„ que de Capellis cum pertinentiis
„ suis, villam de Luzen, villam de
„ Cosano dimidiam: Capellas etiam
„ famulis in eisdem villis habitantibus.
„ In Carnea quoque de Vico Medigas LX
„ formas casei: in comitatu Istriensi lo
„ cum, qui vocatur Insula cum placitis,
„ suffragiis, et omnibus angariis publi
„ cis, et omnibus pertinentiis suis. Lex
„

„Villas, scilicet Malzepicha, Sancti
„Janis, et Betianum, quas Sigardus Pa
„triarcha eidem Monasterio pro amore So
„roris suae Uderundae, (al. Fridirundis,)
„nomine, quam in eodem Monasterio Ab
„batissam ordinavit, concessit cum omni
„bus pertinentiis suis. Ex concessione U
„dalrici Patriarchae, baptisterium, decimas,
„cresmae omnia parochialia jura, sicut
„ab Antecessore suo, (imo et Possessi)
„Johanne Patriarcha eidem Monasterio
„concessum esse dignoscitur. Capellas
„quoque in pertinentiis ejusdem Ecclesiae
„sitas, cum publico baptisterio, sepul
„tura, decimationibus, quartesiis, oblationibus,
„et cum omni parochiali jure. Deci
„mas, et Capellam sancti Petri de
„Insula, quam Tergestinus Episcopus
„Ecclesiae Sanctae Mariae perpetuo
„habendam tradidit. Curiam in Aquile
„ja, quam Regenhardus de Montecia
„eidem Ecclesiae contulit. Quinque man
„sos in Malfat, in Fusiel duos man
„sos, in villa quae dicitur Reit tres
„mansos, in villa de Sancto Vito unum

„ mansum in Tergesto praedium, videlicet
„ vineam et fanum(?). In Pleiis(?) quatuor
„ mansos, in Vivar unum mansum, in
„ villa de Piresso duos mansos, in Se-
„ murdo duos mansos. Villam quoque
„ de Merereto integram cum pertinentiis
„ suis. Jus quoque Advocatiae, quas En-
„ gelbertus Aquilejae Advocatus eidem Mo-
„ nasterio, sicut in authentico scripto exin-
„ de facto continetur, contulit. In Tal
„ chestem unum mansum: proventus deci-
„ marum de Insula, quos nobilis vir
„ comes Mengonpertus de Goriza a Terge-
„ stina Ecclesia in feudum habuit; et
„ in manibus Venerabilis Patris nostri Vo-
„ dolrici Aquilegensis Patriarchae (hu-
„ jus nominis II.) Apostolicae Sedis
„ Legati resignavit, sicut eas Venerabilis
„ frater noster Tergestinus Episcopus Mo-
„ nasterio vestro rationabiliter contulit,
„ et praedictus Patriarcha confirmavit
„ vobis, et per vos Monasterio vestro
„ in perpetuum. Cum autem generale
„ interdictum terrae fuerit, liceat vobis
„ januis clausis, non pulsatis tintin-
nabulis,

„nobilis, exclusis et communicatis et
„interdictis, suppressa voce, divina Officia
„celebrare. Sepulturam quoque ipsius
„loci liberam esse concedimus, ut eorum
„devotioni et extremae voluntati, qui
„se illic sepeliri deliberaverint, ni-
„si forte excommunicati vel interdi-
„cti sint, nullus obsistat; salva ta-
„men justitia Parochialium Ecclesiarum
„de quibus mortuorum corpora assu-
„muntur. Obeunte vero te, nunc
„ejusdem loci Abbatissa, vel tuarum
„quomodolibet succedentium nulla ibi,
„qualibet surreptionis astutia, seu vio-
„lentia, proponatur nisi quam sorores
„communi consensu, et sororum pars
„sanioris consilii secundum Dei timo-
„rem, et Beati Benedicti regulam,
„providerint eligendam. Decernimus ergo,
„ut nulli omnino hominum liceat prae-
„dictum Monasterium temere perturbare,
„aut ejus possessiones auferre, vel
„ablatas retinere, minuere, aut aliqui-
„bus vexationibus fatigare: sed omnia
„integre conserventur eorum, pro quo-

"rum gubernatione, et sustentatione con-
"cessa sunt ipsius omnino profutura;
"salva Apostolicae Sedis auctoritate, et
"Dioecesani Episcopi canonica justitia.
"Si qua igitur in futurum ecclesiastica,
"sive secularis persona hanc nostrae
"Constitutionis paginam... sive contra-
"eam venire tentaverit, secundo tertiove
"commonita, si non satisfactione congrua
"emendaverit; potestatis honorisque sui
"dignitate careat, reamque se Divino
"Judicio existere de perpetrata iniqui-
"tate cognoscat, et a Sacratissimo
"Corpore et Sanguine Dei et Domi-
"ni Redemptoris nostri Jesu Christi
"aliena fiat, atque in extremo exami-
"ne districtae ultioni subjaceat. Cunctis
"autem eidem loco sua jura servanti-
"bus sit pax Domini nostri Jesu Christi,
"quatenus et hic fructum bonae actio-
"nis percipiant, et apud districtum Ju-
"dicem quietem aeternae pacis inveniant.
"Amen... Ego Alexander Catholicae Ec-
"clesiae Episcopus....

Apographum, quod exscripsimus Joe.

sephi Binii Archipresbyteri Gemonensis
humanitati summae debemus. Desiderantur
notae chronicae: legitur vero in superiore pa
gine ora annus 1174. Bona quamplurima,
quae Popponis donationi adjuncta fuerunt,
ac insignes Benefactores plures, Aquilejenses
maxime Patriarchae, innotescunt. Verba
illa animadvertenda sunt, salva.... Dioecesa
ni Episcopi, idest Patriarchae Aquilejen
sis, canonica justitia. Servant sua in Char
tulario sacrae Virgines alia Romanorum
Pontificum privilegia. Ea lubet praetermit
tere: nec enim sacri Parthenonis historiam
texo.

VIII. Liceat vero Aquilejensium Patriarcha
rum insignes aliquas confirmationes in lucem
proferre. Gotofredi tergo Diploma, cum al
tero Bertholdi collatum. "In Nomine
"Sanctae et individuae Trinitatis. Gotefre
"dus Dei gratia sanctae Aquilegiensis Se
"dis Patriarcha, dilectae in Christo filiae
"Emiltrudae Abbatissae Monasterii Sanctae
"Mariae in Aquileja, suisque successori
"bus, in perpetuum. Si justis, et ratio
"nabilibus, piaeque intentionis Auten...

„rum nostrorum Statutis, nostrae authori-
„tatis impertimur robur, atque favorem,
„ab ipso profecto qui omnium est retributor
„bonorum, praemium expectamus. et proprii
„honoris vigorem solidum confirmamus. Expropter
„attendentes clarissima merita et obsequia
„dilectae in Christo filiae Ermilindae Abba-
„tissae Monasterii Sanctae Mariae in Aqui-
„leja, sororumque ejus; devotae earum peti-
„tioni annuentes, omnes donationes. et ordina-
„tiones, quae fel. m. Poppo Patriarcha, et
„postea successores sui Sigehardus, et Wol-
„ricus (I.)(*) Patriarchali authoritate confir-
„mamus. Statuentes, ut quascumque pos-
„sessiones, quaecumque bona eadem Ecclesia
„in praesentiarum possidet, perpetuo firma
„et illibata permaneant. Videlicet Terra,
„quae vocatur Pinli, et Faidas: et quidquid
„est a Maligno flumine usque ad Flumen
„magnum, sicut currit flumen Ambedulae.
„In Aquilegia tres Curias, Stationes quin-
„que, cellarium unum: villas etiam non
„longe a Civitate, videlicet villam de Terzio
„villam de Sancto Martino, villam de Ceri-
„niano, villam de Muscolo, villam de Morti-
sino

(*) Patriarchae eidem Monasterio contule-
runt, memoratae Abbatissae ejusque successoribus Pa-
triarchali..

„sino, villam de Altura, praedium de
„Sacilo, villam de Pertheolis, cum omnibus
„pertinentiis suis, quae sunt a lacu qui est
„a summa sylva usque in terram de Castellone,
„a prato Frascario usque ad Claveuzam, a Cosa
„Svaldana sicut tenet Rubedulo, et Amphora
„rectum in cornio, sicut tenet Zumelus
„cum campis, pratis, pascuis, silvis, van-
„tionibus, aquis aquarumque decursibus, pa-
„ludibus, piscationibus, cultis et incultis.
„Villam quoque de Chiasellis cum omnibus
„pertinentiis suis, villam de Arzen, villam
„de Cosano dimidium. Capellas etiam, cum
„familiis in eisdem villis habitantibus.
„In Carnia de rico Thedgas, sexaginta
„formas Casei: in Comitatu Histriae lo-
„cum, qui vocatur Insula, cum placitis,
„suffragiis, et omnibus angariis publicis,
„et omnibus pertinentiis suis cultis et
„incultis.„

Hactenus Poponis Patriarchae donatio.
"In eadem Insula centum urnas vini,
„exceptis aliis rebus, et iustitiis, quas
„homines illi ex iure debent persolvere.
„Tres etiam villas, quas praefectus Sigehar-

"idas Patriarcha concessit, et donavit
"dicto monasterio pro amore sororis
"suae, Friderundis nomine, quam etiam
"in eadem monasterio Abbatissam ordina-
"vit. Videlicet Matzumpicam, Parthiani-
"cum, et Bellianum cum omnibus per-
"tinentiis eorum. Baptismum quoque ex
"concessione supradicti Senioris Wolrici (I)
"Patriarchae: decimas... et omnia paro-
"chialia jura, sicut primitus a Johanne
"Patriarcha (Poponis decessore) eidem Mo-
"nasterio concessum esse dignoscitur. Ca-
"pellas quoque in pertinentiis ejusdem
"Ecclesiae, cum publico baptisterio, sepultu-
"ra, decimationibus, quartesiis, oblationi-
"bus, et cum omni parochiali jure.
"Decimas, et Capellas Sancti Petri de
"Insula, quas Tergestinus Episcopus ipsi
"Ecclesiae contradidit. Capellas etiam
"Sancti Passi. Apud Tulminum duos
"mansos, in Frehsau duos mansos, et Cu-
(sic) "riam in Aquileja quam Reynardus de
"Montona eidem Ecclesiae contulit. (a)
Quinque mansos in Malvat, in Cirnel duos
mansos, in Carsto duos mansos, ad Castellum

(a) In Diploma-
te Bertholdi Pa-
triarchae: Do-

„mansum unum, ad Pajariam (Bargagiam) man-
„sum unum. Villam quoque de Umlereto
„integram cum pertinentiis suis. Advocatias
„quoque, quas Engelbertus comes de Goricia
„juste, vel injuste in eodem Monasterio
„habuit, et pro remedio animae suae abne-
„gavit, et resignavit, de omnibus videli-
„cet villis, et possessionibus ipsius
„Ecclesiae, sicut in authentico scripto
„exinde facto continetur. (16.) In Vari-
„chesten unum mansum proventus decima-
„rum de Insula, quos praedictus Engel
„bertus Comes de Tergestina Ecclesia in
„feudum habuit, et in manibus B. m. Prae
„decessoris nostri Wolrici II Patriarchae
„Monasterio Sanctae Mariae conser-
„vandas et tuendas resignavit; sicut
„eas venerab. Frater noster Bernardus
„Tergestinus Episcopus jam dicto loco
„rationabiliter contulit, et nos similiter ro-
„boramus. In villa, quae dicitur Rivet,
„tres mansos: in villa de Sancto Vito
„unum mansum. In Tergesto prae-
„dium, scilicet villam, et famulos: in
„Stecio quatuor mansos, in Tivas unum

unum unam
-itam in Fora
juxta Eccle.
-ium Sancti
Johannes, quam
supradicto Do
-mino Abb
-issa a Do
-mino Monte
comparavit.
(16.) In diplo
-mate Bertholdi
idem quoque
donationem,
quam postea
idem Comes
Engelbertus
mansum unum
vice fecit
ipsi Ecclesiae
de toto Advo
-catia de omni
villis et
possessionibus

manſum, in villa de Pirreſſo duos manſos. (c.) Ut autem iſta firma, et inconvulsa in aevum permaneant, praeſentem paginam conſcribi fecimus, et sigilli noſtri impressione muniri; cum qui temerario auſu eam infrangerit, aut infringere attentaverit, perpetuo anathemate perpetuis suppliciis deputantes. Acta sunt anno Domini M.C.XCIII.XI. Kal. Aprilis, Inditione. apud civitatem (Forum Iulium) in Palatio feliciter Amen; in praesentia Gerardi Belunensis Episcopi, Walconi Rosacensis abbas, Wernardi, Andreae, Magistri Iohannis, Wiyandi, Pertoldi Gisalberti, Capellanorum dicti Domini Patriarchae; Conradi Capellani Imperatoris, Magistri Alberti Medici, Henrici de Glemona, Pertoldi de Tricano, Henrici Asis, Ottonis de Glemona, Wolmarini de Glemona, et aliorum plurimorum. Ego Stephanus D. Gothofredi Patriarchae Cancellarius de ipsius mandato scripsi, et dedi, anno Patriarchatus ejus XI. Amen.

Insignes Aquilejensis Monasterii

benefactores

quam juste sive injuste, habuisse videbatur seu per eodem Monasterio; et requant, et donant, eidem supradictae Ecclesiae pro remedio animae Beatricis sororis suae, receptis tamen in contracambio septem mansitiis, quos praenominata Beatrix praefatae Ecclesiae contulerat, quoniam Religionis habitum ibidem assumpsit.

(c.) In villa de Alavenzano unum mansum, in villa de Lucino quinque mansos, in villa de Grual dimidium mansum, in villa de Sedeglano unum mansum, in superiori Nogareto unum mansum, et in alio Nogareto unum mansum, in villa de Morucio mansum unum. In eodem Bertholdi diplomate.

benefactores innotescunt, Joannes, Poppo, Sigeardus, Vodolricus I. et Vodalricus II. Patriarchae, et Wernardus Tergestinus Episcopus, itemque Reynardus de Muntonnas, et Engelbertus Comes Goritiaes, qui in stemmate genealogico primus est. Innotescunt etiam Frederundis soror Sigeardi Patriarchae et Beatrix Sanctimonialis laudati Engelberti soror. Annum Cotospe di Patriarchae undecimum animadverto, conjunctum cum anno aerae vulgaris 1193. Postrema verba Diplomatis a Bertholdo Patriarcha dati profero." Acta "fuerunt ista anno Domini MCCXXIX. XI. "die intrante Mense Martii, Indictione "(II) apud Civitatem (Fojuli) in Choro "Majoris Ecclesiae feliciter. In praesentia "Henrici Polensis Episcopi Girardi Episcopi Emoniensis, Archiudi Abbatis "Belliniensis, Ottonis Praepositi San "cti Wolrici, Conradi Decani Civitatensis, "Philippi ... Wolrici Canonici Aquilegensis, "Hermanni Presbyteri, Bertholdi Capellani "praefati Domini Patriarchae; Maynardi "Comitis de Goritia, Conradi Udumina, Vici

„cherі de Roysenberg, et aliorum. Ego Ul-
„ricus praefati Domini mei scriba supra-
„scriptis interfui, et jussu ipsius hoc Pri-
„vilegium sigillavi, et dedi anno ejus Pontifi-
„catus XI. Amen."

Caput X.

Popone succedit Gherardus de Jurgio
in Romana Synodo exorto pro sessio-
nis loco inter ipsum Gherardum, et
Ravennatem ac Mediolanensem Archiepisco-
pos: Clementis Papae II. litterae an
commentitiae? Gotebaldum promovet Aqui-
lejensem Patriarcham pro suo arbitrio Hen-
ricus II. Imperator. Synodum ille Pari-
sii celebrat, ubi Venetiae Sancti Hilarii
Abbatiae jura servantur. De vario modo
imperatorum annos numerandi. Gotebaldo
favet Henricus IV. Rex contra Graden-
sem Patriarcham Ecclesiam Sancti Ste-
phani prope Aquilejam instaurat Pa-
triarcha, consecrat, Sanctorumque Reli-
quiis ditat. Canonicorum Praeposituram
ibidem instituit, cujus originem illustrant
sequiorum Patriarcharum donationes. Qui-
tio videntur Canonici seculares instituti,

qui postea Regulam S. Augustini amplexati fuerint.

I. Poponis Patriarchae, qui anno 1042. vita decessit, successorem Eberardum efformant Aquilejenses Tabulae. Hermannus contractus ad eumdem Annum diserte narrat, Eberardum, Augustensem Canonicum, a Rege (Henrico III.) promotum Aquilejensem Patriarcham. Quo ipsum jure Henricus Rex promoverit, mox dicendum in Gotebaldo.

In Ecclesiae Aquilejensis Monumentis Capite LVI. num. II. adnotavimus, Romae contra Simoniacos anno 1047. celebratam esse Synodum a Clemente Papa II. in eaque dissidium ortum de primatu honoris, et sessionis inter Archiepiscopos Ravennatem, ac Mediolanensem, et Aquilejae Patriarcham. Ipsius Romani Pontificis litterae feruntur in collectionibus conciliorum, quibus refertur: ortum ze[...] dudum jurgium inter Ravennatem, et Mediolanensem Archiepiscopos, unde et in ipsa nostra Synodo [...]

Patriarcha inquietabat. Ravennati adjudicatur causa: atque ne posthac iterum vel Archiepiscopo Mediolanensi, vel Patriarchae Aquilejensi de sessione dextri lateris nostri liceat excitare quamlibet controversiam, interdicimus nostra Apostolica auctoritate; ubi de praestantiori loco aut Patriarchae Aquilejensis, aut Mediolanensis Archiepiscopi verbulum nullum. Commentitias praedictas litteras esse, contendunt Puricellus, Bacchinius a [illegible] Ughello et Josephus Antonius Saxius in notis ad Sigonium de Regno Italiae!

Pro veritate litterarum dimicat forti brachio Joseph Aloysius Amadesius in Mantissa ad Prolegomena in Opera sancti Petri Chrysologi, Venetiis, apud Thomam Bettinelli anno 1750, typis edita, capite II. Discimus ergo Aquilejensem, Mediolanensem, ac Ravennatem Antistites, frequentius de sessionis praestantia dissidentes, notos esse Romanis Pontificibus, qui

diversas

diversas tulerint sententias, scripserint que litteras modo uno, modo alteri parti faventes. Id etiam contigisse in ea Aquilejenses Patriarchas inter atque Gradenses mota saepius contro- versia de jurisdictione in Metrem Gradensis insulae, et in Episcopis Istriae suffraganeos, adnotatum est in laudatis nostris Monumentis. Dignum illud animadversione existimo: hanc etiam sessionis praerogativam in Conciliis Romanis attribuere sibi Dominicum Gradensem Patriarcham in Epistolis ad Petrum Antiochenum datis, quae extant apud Cotelerium in Ecclesiae sive Graecae Monumentis tomo II. His Dominicus inscribitur Gradensis, et Aquilejae Ecclesiae Patriarcha. Verba sunt num. 2. Iudica- „mus, nostram Ecclesiam a Beati Mar- „ci Evangelistae praeconio sumpsisse ori- „ginem: item Beato Petro constituente, „honorem Patriarchici nominis intra Ita- „liam duntaxat habuisse: et in Romano „Conventu consessionem Oecumenici Papae „dexteram obtinuisse.„ In tabulae etiam

venditabantur. Is est Dominicus, cognomine Marengo vocatus, qui Gradenses infulas anno circiter 1044. gestare coepit. Vide Opusculum nostrum Italice scriptum, inscriptumque Discorso istorico-Cronologico-Diplomatico sopra una Pergamena antica Veneziana, in Venezia presso Simone Occhi 1749. num. XII. Dicitur Gradensis, et Aquilejae Ecclesiae Patriarcha; idest novae Ecclesiae Aquilejensis in Insula Grado, ut aevo illo appellabatur: Ea scilicet vigebat fabella de Patriarchatus translatione sub Elia Patriarcha ab Aquileja ad Gradum Insulam.

Adnotare demum non praetermitto, in Concilio Romano, quod anno 1059. sub Nicolao Papa II. celebratum fertur, hanc post S. R. E. Cardinales legi subscriptione, V. Archiepiscopus Bonegradensis Patriarcha. Veram lectionem exhibet Codex Florentiensis apud Harduinum in amplissima Collectione Tomo VII. et apud Mansium in supplemento Conciliorum: Guido Archiepiscopus (Mediolanensis) Dominicus Gradensis Patriarcha.

II. Ad annum 1049. cum Eberardi obitum, tum successionem Gotebaldi refert Herman-nus contractus. Verba ejus sunt: "Gotebol-
"dus, Nemetensis Praepositus, Aquilejae
"Patriarcha post Eberardum iis diebus de-
"functum ab Imperatore (Henrico III.)
"promovetur." Hanc Gotebaldi promotionem Henricus Norisius in posthuma Historia delle Investiture, nuper Veronae curan-tibus ... Balleriniis fratribus edita, inter exempla numerat Electionum quas labe simoniae detersas, arbitrio tamen suo pera-gendas, sibi vendicabat idem Henricus, neglecto Cleri populique consensu, suf-fragioque. Gesta Gotebaldi plura recen-suimus in Monumentis Ecclesiae Aqui-lejensis Capite LVI. insignibus additamen-tis ea licet illustrare.

III. Synodum in Tarvisina Sancti Petri Ecclesia celebrasse Patriarcham, addisci-mus ex Tabulis, quas humanitate sum-ma tradidit Flaminius Cornelius, Senator Venetus amplissimus." Dum Dominus
"Bottolt (f. Gotbolt,) Aquilejensis Pa-
"triarcha in Ecclesia Sancti Petri Aposto-

„li apud Parisium cum omnibus suis
„ Parochianis sanctum ageret Synodum,
„ questus sum ego Rothenus sanctae ejusdem
„ civitatis Ecclesiae Episcopus apud prae-
„ fatum Patriarcham, et omnium adstantium
„ coepiscorum, de decimis duarum villarum
„ Abbatiae Sancti Ylarii, Pescarium et
„ Padanum, quae mihi meae Ecclesiae vi-
„ debantur pertinere: unde collaudantibus
„ omnibus Synodale accepi decretum, et
„ ut proprio possidere coepi. Verum
„ quia de hoc querimonia ad aures Caesa-
„ reae Majestatis per prudentissimos Ve-
„ neticorum viros facta est, quibus juste
„ pertinere decernuntur memoratae Abbatia,
„ et res bene ventilata a piissimo Prin-
„ co Augusto; statutum est, ut remota
„ omni occasione, et integra cum decimis,
„ et quidquid ecclesiastico jure pertinere
„ probatur, Abbas Martinus praedictae Ab-
„ batiae tenere debuisset. Unde ego Rothe-
„ rus Episcopus, accepto imperiali prae-
„ cepto, et cernens quod non mihi legali-
„ ter debebatur, una cum meo Archidiaco-
„ no ac Canonicis, seu cum caeteris meis
fidelibus

„ fidelibus consilio inito in loco, qui dici-
„ tur Altino, decimonono Kal. Februarii,
„ hoc est prima dies post octavam
„ Epiphaniae, septem nobilissimos viros
„ Veneticorum Sacramentalibus suscepi, quorum
„ ista sunt nomina: imprimis Advocatus
„ ipsius Abbatis Ordelafus de Nichle,
„ Vitalis Lopolo, Ursus Baduario, Domi-
„ nicus Centranicus, et Joannes frater ejus,
„ atque Stephanus Lopolo, seu Petrus Noe-
„ lis, in praesentia Domini Vitalis Torcellen-
„ sis Episcopi, et Dominici Caputcolli; et
„ Dominici Fundacini atque nostrorum No-
„ bilissimorum fidelium, Comites scilicet
„ Raymbaldi, et Comitis Wezend, Rodonis,
„ Heriberti, Advocati Dudonis, Almerici, Azi-
„ lini, Leoprandi, Blanchardi, Bonifacii,
„ Wodolrici: qui juraverunt, quod Deci-
„ mae supramemoratarum duarum villa-
„ rum ita pertinerent jam factae Eccle-
„ siae Sancti Hilarii, et consecrationes, at-
„ que Synodales observationes, atque paro-
„ chiani, quatenus mihi meaeque Ecclesiae
„ nihil jure pertineat. Quibus auditis, si-
„ cut a nobis justa fuerunt, ita omnia

„propter dictum, regalemque praeceptum.
„juste reddita sunt. Dehinc quia haec
„illis sufficere non videbantur, memorabile
„decretum exinde petierunt, et quia
„hoc fidelibus placuit, et dictum esse
„dixerunt, mihi abnui incongruum fuit.
„Quocirca ego <u>Rothamus</u> <u>secundus</u> <u>Episcopus</u>
„tibi <u>Martino</u> <u>Abbati</u> Ecclesiae Sancti Hy-
„larii decretum statuo, ut te tuosque
„successores Abbates ullo in tempore neque
„ego neque successores mei aliquo de prae
„dictis rebus molestari debeatis. Quod si
„ego fecero, debitus sim persolvere talen
„tum auri jam fatae Ecclesiae Sancti
„Hilarii. Et hoc decretum stabile in aevum
„permaneat. Et ut credibile, et firmum
„sit, manu mea subter firmavi; et sigil-
„lo proprio jussi insigniri. <u>Actum Tar-</u>
„<u>visio</u>, <u>imperante secundo</u> <u>Heinrico</u>, anno
„imperii ejus sexto, indictione quinta.
„<u>Ego</u> <u>Rothemus</u> <u>Sanctae</u> <u>Tarvisiensis Eccle-</u>
„<u>siae secundus</u> <u>Episcopus</u> hanc cartulam
„propria manu confirmavi, et roboravi.
„<u>Ego Johannes Archidiaconus</u> hoc decre-
„tum propria manu confirmavi,

„Ego Sonto Presbyter manu mea subscripsi.
„Ego Dimissus Presbyter subscripsi. Ego
„Joannes Presbyter subscripsi.„

Bolbalt scriptus in Apographo legitur Aquilejensis Patriarcha. An potius scriptus fuerit Gotbolt.? Bis Rotherus Episcopus Tarvisinus enunciatur hujus nominis secundus. An primus fuerit, qui Rozo vocatur decimo Eccle siae seculo cadente? An seculo undecimo praeter Rotherium ab Ughello memoratum alius Rotherius II. distingui debeat, qui nempe apud ipsum appellatur Reinerius? Henrici III. imperatoris annus sextus ducitur a die Nativitatis Domini anni 1046. unde Tabulae datae sunt anno 1052. currente. Anno ~~[illegible]~~ 1046. Victus Imperator fuit Henricus III in Nativitate Domini: a qua die sumpto anni initio, annum coronationis Henrici 1047. numerant Chronicae plerique. Rambaldus, qui inter testes adest, dicitur Comes, scilicet Tarvisii. Qui vero additur Warient Comes, an Forojuliensis intel

ligi debeat? In superioribus capitibus adnotavimus, Warientum Forijulii Comitem, et Istriae in vetustis Chartis memoravi anno 990 anno 1001. et anno 1028. Item Ozo filius Varienti, legitur in Veronense quodam judicio anno 1027. An ergo ad hanc familiam pertinuerit Varient Comes, quem superiores Tabelae offerunt, exercitque Comitatum Forojuliensem? Adest Charta, ubi legitur N. Comes Forijulii anno 1056. An iste Anonymus fuerit Warient? Adhuc scilicet Forumjulium propriis parebat Comitibus. Monumentum praedictum typis editum prostat apud Flaminium Cornelium Senatorem Venetum in Ecclesiis Venetis Tomo XIV. pag. 314 et seq.

Decretum istud Rotharii Episcopi Tarvisini indicatum legitur in Diplomate Henrici V. Romanorum Regis, dato anno 1110. indictione III. quod extat in Decade XII. Ecclesiarum Venetarum pag. 371. in Ecclesia Sancti Gregorii

Gregorii. Haec habentur: Vidit etiam nostra imperialis Majestas Scriptum Rotberi sedis Sanctae Parisiensis Ecclesiae Episcopi, in quo patet, quomodo Vorpuli Aquigensi Patriarcha, Parisii generaliter synodante etc. Anno insequente IIII. Henricus V. coronam Romae accepit imperialem post Paschaadeoque dictus etiam hujus nominis imperator IV.

IV. Actum praedictum documentum legitur, imperante secundo Henrico. Henricus nempe, qui tertius hujus nominis Germaniae Rex erat, dicebatur secundus ejusdem nominis imperator. Verum extant etiam Diplomata, in quibus tertius imperator numeratur. Modus idem numerandi varius occurrit in Diplomatibus Henrici IV. et Henrici V. Regum Germaniae. Nimirum Itali, qui Romanam coronationem spectabant, eos nomini imperatores appellabant, qui Romae coronam acceperant. Hanc vero cum non accepisset Henricus I., ideo primum Itali vocaverunt Imperatorem

Henricum, qui apud Germanos secundus est. Hanc Regiae dignitatis differentiam ab Imperatoria exhibent Diplomata Henrici III Regis, et Henrici IV. et Henrici V. qui tamen se in aliis Diplomatibus vocant quintum, quartum, tertium: regiam videlicet dignitatem aequiparantes imperatoriae. Id etiam a Notariis, scriptoribusque in notis chronologicis pro genio, et arbitrio observatum. Respice Abbatem Gotwicensem consule in Prodromo ad Chronicon Gotwicense Tomo I.

V. Dominicus Marengo, Patriarcha Gradensis victor evaserat anno 1053. in Synodo Romana sub Leone Papa IX. in ea causa, quae hactenus pertractata saepius fuerat de Metropoli Gradensi, ejusque jurisdictione in Episcopos Istriae. Propitiae sententiae verba sunt: ut Nova Aquileja, (insula nempe Gradus,) totius Venetiae et Istriae caput et metropolis perpetuo haberetur. Forojulienses vero antistes tantummodo finibus Longo-

dorum esset contentus. Judicium Leonis Papae, ac Synodi Romanae aegerrime tulit Goteboldus. Ibi propterea post decennium nactus est Henricum Regem, hujus nominis quartum. Diploma regium profero.

"In nomine Sanctae et individuae
„Trinitatis. Henricus divina favente cle-
„mentia Rex, Si Ecclesiarum Dei scis-
„suras ad pristini status unitatem re-
„integrare studemus; id non solum ad
„animae nostrae remedium, verum etiam
„ad Regni nostri augmentum prodesse
„speramus. Quapropter universae Sanctae
„Dei Ecclesiae, nostrorumque fidelium, prae-
„sentium scilicet et futurorum, industria
„cognoscat qualiter Goteboldus venerab. Pa-
„triarcha Sanctae Aquilegensis Ecclesiae,
„nostram adiens clementiam postulaverit;
„quatenus Nos pro Dei amore, nostrae-
„que remedio animae, suae Ecclesiae, et
„sibi, Successoribusque suis Gradensem
„plebem per nostri Praecepti paginam
„confirmare dignaremur. Ostenditque nobis
„de eadem plebe Praeceptum glor.

„iusum Genitoris nostri Heinrici (III.) impe-
„ratoris Augusti: in quo continebatur,
„qualiter Antecessor suus Poppo Patriar-
„cha, residentibus in Romana Sede Johan-
„ne Papa (XIX) reverentissimo, et Prae-
„decessore nostro Chonrado (II.) Imperato-
„re Augusto in universali Concilio; Apo-
„stolici, et illius (imperatoris,) necnon
„et totius Concilii clementiam humili-
„ter adiit: quatenus diversae Praedeces-
„sorum suorum proclamationes pro ea-
„dem Gradensi plebe sub Ludovico, Lo-
„thario, Ottone, Heinrico, aliisque impe-
„ratoribus factae, synodali judicio, necnon
„imperiali decreto determinarentur.
„Et quia perlectis antiquis Ecclesiae
„suae exemplaribus, synodali sententia
„Reverentissimus Apostolicus (Johannes
„Papa XIX.) simulque Avus noster C.
„(Conradus II.) de praedicta plebe, suisque
„pertinentiis eum (Popponem) investivit:
„subinde imperiale decretum exorans,
„ut praenominatam plebem cum suis
„pertinentiis, quae sibi Synodali judicio
„reddita, et Apostolico est confirmata
privilegio

„privilegio, suo (ipsius Conradi) imperiali
„sibi dignaretur confirmare Praecepto; quod
„et factum est."

Diploma istud Henrici III adhuc latet in fundis. Quae vero in eodem continebantur, lato enarrantur sermone in Monumentis nostris Capite LIV. "Nos vero amborum,
„Patris scilicet, atque Avi nostri recogni-
„tis super hac re confirmationibus, beni-
„gnum assensum praebuimus. Atque eandem
„Gradensem Plebem cum omnibus suis per-
„tinentiis, videlicet praediis, familiis utriusque
„sexus, Titulis, Capellis Decimationibus,
„domibus, vineis, olivetis, campis, pratis,
„sylvis, terris cultis et incultis, pascuis,
„venationibus, piscationibus, paludibus, molan-
„dinis, aquis, aquarumque decursibus; et
„quidquid ejusdem Plebis Ecclesiae ab Im-
„peratoribus, Regibus, Episcopis, Ducibus,
„Comitibus, aut quomodolibet collatum est,
„et quaecumque in Polensibus finibus, P..
„ridum, Capris, et in omni Histriensi Comi-
„tatu, atque Bolaniensi, Fanensi, Senogal-
„liae, Pisaro, et in omnibus Regni nostri
„finibus, supradictae Plebi, et Sancto

„Hermagorae hactenus pertinere visum
„est, aut ad praesens retinere videtur,
„aut in futurum acquirere aut investigare
„poterit; sanctae Aquilegensi Ecclesiae,
„et Godebaldo venerabili Patriarchae,
„suisque successoribus per hujus Praecepti
„nostri paginam corroboramus, concedimus,
„et in perpetuum confirmamus. Statuentes
„igitur, et regali nostra potestate interdicen-
„tes, ut nullus Dux, Marchio, Comes,
„Vicecomes, nullaque persona Aquilegensem
„Ecclesiam, et Godebaldum ejusdem Ecclesiae
„Rectorem, ejusdem successores de prae-
„nominatis rebus disvestire, aut aliquo
„modo inquietare praesumat. Si quis vero
„aliqua temeritate hoc facere, aut hujus
„nostri Praecepti paginam violare praesumpse-
„rit; sciat se compositurum mille libras
„auri optimi, medietatem Camerae nostrae,
„et medietatem praedictae Aquilejensi Ec-
„clesiae, ejusque Rectoribus. Quod ut verius
„credatur, et diligentius ab omnibus observetur,
„hanc paginam manu propria corroborantes,
„sigilli nostri impressione, ut inferius cer-
„nitur. Signum Domini Heinrici quarti

„Regis. Wibertus Cancellarius vice An„nonis Coloniensis Archicancellarii recognovit. Data XVII. Kal. Januar. anno Dominicae „Incarnationis M.L.XII. Indictione prima, „(a Septembri mense inchoata:) anno autem „ordinationis Domini Heinrici IV. Regis VIIII. „Regni vero VI. Actum Radesbonae in „Dei Nomine feliciter Amen.„ De annis Heinrici IV. Regis, et Imperatoris latius calamo agendum capite sequent.

VI. Ecclesiae Sancti Stephani prope Aquilejam instaurandae, consecrandae, Sanctorumque Reliquiis ditandae eodem anno operam dedit Gotebaldus Patriarcha, uti narrant sequentes Tabulae, ab humanissimis Viris Comite Francisco Beretta, et D. Josepho Bini acceptae. In Nomine „Sanctae et individuae Trinitatis. Anno Do„minicae Nativitatis MLXII. Indictione XV. „imperante Henrico Rege IV. inter Au„gustos III.) anno sexto. Gotebaldus „Dei gratia Patriarcha, anno Pontificatus „sui XV. tertio Kal. Maii.„ Numeratus Gotebaldi annus quintus decimus certo si constaret in autographo expressus

sedis ejusdem initium ad annum 1048.
referendum esset contra fidem Hermanni
contracti, a quo cum anno sequente 1049
illigatum ipsum, adnotavimus. "Quicumque
,, in Ecclesia Dei Pontificali dignitate superno
,, munere sublimatur, si ex suis propriis
,, vel bonis Ecclesiae sibi commissae Ecclesias,
,, quas desolatas et neglectas invenit, innovare,
,, et renovare, ad servitium ordinare satagit,
,, eisque prout facultas suppetit necessaria
,, largitur; constat apertissime, et omni
,, dubitatione remota manifestum est, quod
,, sibi magnam aeternorum praemiorum remu
,, nerationem mereatur, magnum a Christo
,, denarium vitae lucratur. Certe et in hujus
,, seculi naufragio salus in utroque, et prospe
,, ritas votiva praestatur; post quod, mor=
,, tali velamine deposito, ad dexteram Dei
,, collocandus, praecedentium meritorum coro=
,, nam a Christo securus praestolatur.
,, Cujus res nos, licet multiplici peccato=
,, rum sarcina depressi, tamen quantum
,, Deo concedente praevalemus, cupientes ve=
,, stigia sequi, et coheredes fieri promissio=
,, nis Dei, dignum et justum, ut est,

duximus

„Duximus Ecclesias ditare: et vice ejus
„quamvis indigni, qui eam in matrimonio
„susceptam, (scilicet Aquilejensem,) regere vi-
„demur, ab ubere ejus materno et paterno
„lacte collactare. In die igitur, qua Ba-
„silicam Sancti Stephani a Paganis, (nempe
„ab Hungaris qui seculo ineunte decimo
„Provinciam nostram infestarunt, vastaruntque,)
„(pro peccatis nostris destructam, et locum
„illum desolatum vidimus, ingemuimus do-
„lore cordis intrinsecus, et patienti animo
„a Deo afflictorum consolatore expectavimus
„consolationem: cujus gratia subveniente
„sumpsimus, quod hujus Sanctae Eccle-
„siae ad consolationem subministravimus.
„Quapropter noscat praesentium, et fu-
„turorum universitas: quod nos recondi-
„mus venerabiles Reliquias Sanctorum
„Apostolorum, Andreae, Philippi, et Ja-
„cobi; et Stephani protomartyris, in cu-
„jus honorem hoc Templum fundatum est;
„et Sanctorum Martyrum Hermacorae
„et Fortunati, Tatiani et Gregorii, Sym-
„phiani, Longini, Hermogenis et For-
„tunati, Blasii; et Sanctorum Confes-

„ sorum Martini et Latiani, Florii, et
„ Gregorii Nazianzeni, Marci Papae;
„ Sanctarumque Virginum Herasmae, Doro-
„ theae, Gaudentiae, Flaviae; in quorum,
„ et aliorum omnium Sanctorum, et Electorum
„ Dei honore hanc Ecclesiam consecramus et
„ eam Sponsam aeterno Domino copulamus.
„ Insuper donamus unum molendinum juxta
„ fluvium, cui nomen Rovedulo, cum omni
„ justitia augendi, cum ipso molendinario
„ nomine Stephano cum omni potestate,
„ et possessione sua agrorum. Et quadra-
„ ginta campos, quosdam infra muros
„ veteris Civitatis; quosdam juxta earun-
„ dem Ecclesiarum habitacula Canonicorum
„ ibidem Deo, et Sanctis inservientium.
„ Insuper cuncta, quae eidem Ecclesiae
„ adjacent a loco, quo Maliquolus fluvius
„ in duos alveos dividitur: quorum unus
„ in flumen majus derivatur, unus adversus
„ praefatam Ecclesiam decurrit usque ad
„ locum quo aqua, quae dicitur Pulzin, influit
„ in fluvium qui nominatur Rovedulo; cum
„ omnibus, quae infra hos tres fluvios,
„ et antiqui muri qui vocatur Rosta

„continetur; cum sylvis, campis, pratis,
„pascuis, et lacubus, qui infra eundem
„terminum concluduntur, usque ad inferiorem
„locum qui vocatur Lateinpich. Ego Pe-
„trus S. Palatii Notarius.„

Templum Sancti Stephani, quod pro-
stratum jacebat, a Gotebaldo Patriarcha
innovatum, et renovatum, consecratum-
que supremo Numini, ac Sanctorum
Reliquiis decoratum, cumulatumque bonis
additis. Animadversione digna est, quae
mentio ingeritur murorum veteris civi-
tatis, scilicet Aquilejae. Alii fines erant
Aquilejae novae constructionis, quam Popo
nuper instauraverat.

VII. Verba illa in textu, ad servitium ordi-
nare indicare videntur Canonicorum Praepo-
siturum, qui Deo Ecclesia renovata inser-
virent, ab ipso Gotebaldo institutam.
Id confirmant Canonicorum habitacula quae
memorantur: nec enim ad habitacula Cano-
nicorum, qui inserviebant Deo in Ecclesia
Cathedrali Metropolitana, videntur referri.
Hanc originem illustrant Patriarcharum
donationes, quae sequuntur.

Prima est: "Woldarius (hujus nominis II.) Dei gratia Sanctae Aquilegensis "Ecclesiae Patriarcha, et Apostolicae Sedis "Legatus, dilecto in Christo Fratri Dietrico "Preposito Regularis Canonicae Sancti "Stephani in Aquilegia constitutae, suisque "Successoribus canonice intrantibus, in perpe- "tuum. Ex quo in Ecclesia Dei Patriarcha- "le officium, quamquam indigni, super- "no munere suscepimus, ea quae ad idem "officium spectant omni sollicitudine pro- "curare, et Ecclesiis nostrae fidei creditis "in presenti et in futuro, adjuvante "Domino, salubriter providere debemus. "Ea propter dilecte in Domino Frater "Preposite, tuis et Fratrum tuorum "justis petitionibus benigne assensum "juxta officii nostri debitum prestare "volentes; omnes possessiones, praedia, "jura spiritualia, et temporalia, et "omnia quae Ecclesia Sancti Stepha- "ni tibi commissa rationabiliter habere, "et possidere dignoscitur; necnon omnia, "quae in futurum auctore Domino, juste "aquisiverit, Tibi et eidem Ecclesiae et

Successoribus

„successoribus canonice substituendis, et
„regulariter viventibus, auctoritate Sanctae
„Aquilegensis Ecclesiae, et legationis qua
„fungimur, et communi Fratrum nostro-
„rum consilio confirmamus, corroboramus,
„et stabilimus. Inprimis quidem confirma-
„mus praesenti pagina Tibi, et Ecclesiae
„tuae ... fundatore et ordinatore juxta pri-
„vilegii sui tenorem eidem Ecclesiae colla-
„ta esse dicimus. Insuper quadraginta
„campos; quosdam infra muros veteris Civi-
„tatis, quosdam juxta eamdem Ecclesiam
„ad habitacula Canonicorum, ibidem Deo
„et Sanctis inservientium. Caetera, ut
„supra in privilegio Gotebaldi: Actum in
„Venetiis feliciter. Anno ab Incarnatione
„Domini MCLXXI. Indictione IV. Ego Vol-
„dericus Aquilejensis Patriarcha, Apostoli-
„cae Sedis Legatus, manu propria corrobo-
„ravi, et subscripsi ... Ego Albertus Triden-
„tinus subscripsi. Ego Girardus Paduanus
„Episcopus subscripsi. Ego Otto Bellu-
„nensis Episcopus subscripsi. Ego Volderi-
„cus Tarvisinus Episcopus subscripsi. Ego
„Sigifredus Cenetensis Episcopus subscripsi....

Hujusce <u>Sigifredi</u> apud Ughellum primo <u>anno 1174</u>. mentio habetur. Sedisse ipsum jam anno <u>1171</u>. constat. Nomen excidit <u>Fundatoris</u>, et <u>ordinatoris</u> Praepositurae Aquilejensis Sancti Stephani. Hunc fuisse <u>Gotebaldum</u>, ~~et ordinatorem Praepositurae Aquilejensis Sancti Stephani. Hunc fuisse Gotebaldum~~ colligitur ex collatione Volpiciani hujusce diplomatis cum privilegio ipsius <u>Gotebaldi</u>.

Expressa ac disertissima sunt verba in tabulis <u>Wolcheri Patriarchae</u>, quas affero. "In nomine Sanctae et individuae Trinitatis Amen. Nos <u>Wolferus</u> Dei gratia Sanctae Aquilejensis Ecclesiae <u>Patriarcha</u>, <u>Dietmaro</u> <u>Sancti</u> <u>Stephani</u> <u>Praeposito</u> ... [illegible] singulorum, et maxime fidei domesticorum petitiones justas, et rationabiles clementer admittimus, et justitias eorum nostro favore [illegible]... a Christo Domino qui omnium est retributor, et corona bonorum, praemium expectamus ... Eapropter ... <u>Praeposito Sancti Stephani in Aquileja</u> ... justis supplicationibus annuere volentes; [illegible]

„possessiones, omnia praedia, juraque
„spiritualia et temporalia, quae Ecclesia
„Sancti Stephani tibi commissa rationa-
„biliter et juste habere, et possidere dino-
„scitur; et omnia quae in futurum devo-
„tione Praelatorum, largitione Principum,
„oblatione fidelium, et aliis quibuscum-
„que titulis, auctore Domino, juste acqui-
„siverit, tibi et Ecclesiae tuae cunctisque
„successoribus tuis canonice intrantibus, et
„regulariter viventibus, auctoritate Sanctae
„Aquilegensis Ecclesiae et nostra, perpetuo
„habenda, et quiete possidenda; quae spe-
„cialibus duximus exprimenda vocabulis. In
„primis quidem confirmamus tibi, et
„Ecclesiae tuae, et successoribus tuis et,
„quae ab antecessore nostro Gotopoldo
„fel. m. Patriarcha, Ecclesiae tuae
„Fundatore et ordinatore, juxta privi-
„legii sui tenorem eidem Ecclesiae colla-
„ta esse didicimus. Insuper etiam
„quadraginta campos, quosdam infra mu-
„ros veteris Civitatis, quosdam juxta
„eandem Ecclesiam ad habitaculo Canonico-
„rum ibidem Deo Servientium ...

" cuncta, quae eidem Ecclesiae adjacent
" a loco, quo Maliguolas fluvius in duos
" alveos dividitur; quorum unus in flu-
" men majus derivatur; unus adversus
" prefatam Ecclesiam decurrit ad locum,
" quo aqua quae dicitur Pulsin influit
" in fluvium, qui nominatur Rovedulo;
" cum omnibus quae infra hos tres flu-
" vios, et antiquum murum qui vocatur
" Hostios continetur; cum desertis, pratis,
" campis, pascuis, et lacubus, qui juxta
" eundem terminum concluduntur, usque
" ad inferiorem locum qui vocatur Saliadech...
" Acta sunt ista anno Domini MCCX. VIII.
" idus Decembris apud Aquilejam in
" Patriarchali Palatio, in presentia
" Henrici Archidiaconi, Joannis Prepo
" siti Sancti Felicis... Ego Bernardus
" ipsius domini Wolpheri Patriarchae
" Notarius hanc paginam de ipsius man
" dato scripsi, sigillavi, et dedi." Jam
ergo Propositurae Sancti Stephani ad
Aquilejam aperte innotescit origo. Fun
datorem ejus, et ordinatorem expressis
verbis vocant Gotefredum Patriarcham

allata

allata documenta.

Accedunt verba Pontificiae Bullae, quam ab Alexandro Papa III datam legimus Aquileiae per manum Gratiani S. R. E. Subdiaconi Not. VII. Kal. Junii Indictione VI (VII.) anno Incarnationis Dominicae MCLXXIV. Pontificatus vero Domini Alexandri Papae III. anno XV. Integram proferre Bullam non praestat, utpote mendis deformatam, in Apographo, quod vidimus. Quae sequuntur accipe verba: Molendina in flumine Roveda lae ex utraque parte aquae constituta, ultra, vel citra, cum omnibus pertinentiis eorum: quae quidem Ecclesia vestra juxta tenorem privilegiorum, videlicet Gotopoldi Patriarchae fundatoris ejusdem loci etc.

VII. Vigentem hoc aevo in eadem Praepositura Regulam Sancti Augustini, evincunt ejusdem Summi Pontificis verba in eadem Bulla: "Imprimis siquidem statuentes, ut Ordo Canonicus, qui secundum Domini, et Beati Augustini regulam in eodem loco noscitur institutus, perpetuis

„petuis ibidem temporibus inviolabiliter
„observetur.„ Haec alia profero verba: "Prae-
„terea jus Advocatiae, quod Peregrinus Pa-
„triarcha dum esset Catholicus, petione
„Advocati sui Comites Mageneardi, et Hen-
„rici filii ejus, eidem Ecclesiae in Villa
„de Predemano, in Carventano, in Camen:
„in aliis bonis ejusdem Ecclesiae ... in
„perpetuum habere contulit; et super
„hoc eamdem Ecclesiam privilegio suo muni-
„vit.„ Quod ego Peregrini I. Patriarchae
privilegium in lucem typis emisi in Mo-
numentis Ecclesiae Aquilejensis Capite
LX. num. II. datum anno Incarnationis
Domini 1139. dum scilicet esset Catho-
licus. Pro Octaviano quippe contra
Alexandrum III. ipsum subscripsisse
anno 1160 infra dicendum.

De Praepositura Sancti Stephani,
deque Gotebaldo fundatore sic ait Auctor,
vel Continuator, aut Interpolator Chro-
nici, quod ummatim in Appendice ad
Monumenta Aquilejensia typis editum
est. Hic Gotepoldus construxit Mona-
sterium Sancti Stephani in Aquileja

in quo erant Canonici Regulares, nunc autem Seculares. Verum Patriarchae fundatoris aetate Ordinem Canonicum secundum Domini et Augustini regulam in eo loco institutum fuisse, minime dixerim; nullum enim verbum in Gotebaldi Privilegio anno 1062. nullum etiam in alteris Peregrini I. Tabulis anno 1139. quod eam Praepositurам indicet Canonicorum Regularium. Accedit, nondum Gotebaldi aetate traditam Canonicis fuisse Regulam Sancti Augustini; atque vix coeptam, adumbratamque eorum reformationem, cujus causa Regulares Canonicos dictos esse, adnotant scriptores.

Paucis perstringo, quae latiore calamo illustrat Thomasinus de Disciplina Ecclesiastica Parte I. Libro III. Capite XI. Nempe anno Christi centesimo supra millesimum audiri coeperunt Canonici Regulares, ac vestiri nomine et gloria Sancti Augustini: cum scilicet Romani Pontifices Nicolaus II. et Alexander II. in conciliis Romae anno 1059. et anno 1063. celebratis, aliisque de[illegible]

tistites ac Viri Sanctissimi labefactatam Ecclesiasticam Canonicorum disciplinam dolentes, eam pro viribus instaurare conati sunt. Ad perfectiorem regularitatem Canonicos urgebant, plerumque Augustini proponebant eis aemulandum: idque omnino esse adnotant doctissimi scriptores, quod hocce primo Reformationis tempore significatum videtur per Regulam, ut dicebatur, Augustini. Atenim anno 1139. quo Lateranense Concilium sub Innocentio Papa II. celebratum est, jam observari coeptam ab hisce Canonicis Regulam Sancti Augustini, ex ejus Epistola 211. alias 109. desumptam, perspicue patet ex Canone IX. ubi haec habentur:

"Prava autem consuetudo, prout accepimus, et detestabilis inolevit, quoniam Monachi, et Regulares Canonici, post susceptum habitum et professionem factam, spreto Beatorum Magistrorum Benedicti, et Augustini regula, leges temporales, et medicinam gratia lucri temporalis addiscunt... Cumque impudicus oculus impudici cordis sit nuncius

eius, (quae sunt Augustinianae regulae verba,) illa de quibus loqui erubescit honestus, non debet Religio pertractare.„

Dubium nullum, Praepositurum nostram Sancti Stephani regularem fuisse, ac militasse sub Regula Sancti Augustini anno 1174. quo sua in Bulla Alexandro Papa III. statuerat, ut Ordo Canonicus, qui secundum Domini et Augustini regulam in eo loco noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Eadem Regularis erat anno 1171. quo Volvericus II Patriarcha bona omnia confirmat Praeposito, et successoribus canonice substituendis, et regulariter viventibus. Paria, aut similia verba, quae Canonicos indicant regulares, ac sub regula Sancti Augustini militantes, occurrunt nulla in Gotebolti Fundatoris privilegio, neque in Bullis Peregrini I. Patriarchae datis anno 1139. Conjectura igitur manet, paullo post Canonicos illos Augustini regulam amplexatos esse.

Caput XI.

Sedem Aquilejensem accipit Ita-

vangerus, tum Sigeardus: an iste auctor Benedictini Coenobii Beurensis, Carniolae Marca Sigeardo primum oblata, dein Deo tradita. Ipsius conventio cum Ellenardo Episcopo Frisingensi: ipsique plebes plures a Venetensi Episcopo traditae. Strenuam Sigeardus operam impendit contra investituras, favetque Gregorio Papae VII. Ad Henrici IV. Regis partes defecit: amplissimisque donationibus cumulatur. Ejusdem Henrici Regis Chronographia illustratur Comitatus Forijulii Sigeardo donatus perperam intellectus vocatusque comitatus Tarrae.

I Emortualem Gotteboldi Patriarchae annum, itaque a Ravangero successore sedis epocham latere, adnotavimus in Monumentis Aquilejensibus capite LVI. num. VI. Hujus obitum, sedemque Sigeardi refert ad annum 1068 Lambertus Schafnaburgensis. Munere fungebatur Cancellarii Henrici IV. Regis. Prognatum ipsum ex Comitibus de Plajen, scribit Wolfgangus Lazius in Commentariis Reipublicae Romanae Libro XII. Sectione VIII.

Capite VII. Ait etiam Carolus Meichel-
beckius in Historia Frisingensi, in Ellenhar-
do Episcopo § IV. pag. 205. Tomo I. or-
tum ipsum ex Comitibus de Plejan,
nempe Plain prope Salisburgum. Alium
ejus originem pandit. Auctor de originibus
Boicae domus, laudatus capite supe-
riore VIII. num. V. late agit de stirpe
Hazigae nobilissimae Comitissae Istriae,
ejusque sorore Adwota, ac progenitoribus,
et posteris quos inter annumerat Sigear-
dum Patriarcham Aquilejensem, et Ulle-
nardum Polae Episcopum in Istria. No-
stras ibi expende adnotationes in calce.

Narrat idem latius loco citato Sigear-
dum nostrum auctorem fortasse fuisse
Coenobii Beuren prope Salisburgum.
At Gabriel Bucelinus in Germania
Sacra Parte altera sic ait: "Monaste-
"rium Beuren alium. Situm hoc est
" Dioecesi Salisburgensi, Benedictini item
" instituti, et differentiam prioris, (Beuren,
" aut Burensis) Michael-Beuren, eo
" quod Divi Michaelis honori sit constitutum,
" appellatur. Fundator ejus fuit A. C.

„1072. Sigehardus Comes de Playn, qui „anno Christi 1078. Festo Sancti Laurentii „ex hac vitam migravit.„ Anno praecedenti se abierat inter plures Sigeardus Patriarcha. Hunc etiam refert laudatus Rubeus, agnatis suis Ecclesiae Aquilejensis Advocatiam contulisse. De hujusmodi advocatorum munere, deque emolumentis quae ipsis obveniebant, ac inde exortis usurpationibus, ac tyrannide, ample disserit Ducangius in Glossario. Item omnigena eruditione argumentum pertractat Muratorius Tomo I. Antiquitatum Italicarum Medii aevi, Dissertatione LXIII.

II. Henrici IV. Regis Diploma datum ad Sigeardum Patriarcham Norimbergae anno MLXX. memorat Fontaninus in Vindiciis Diplomatum Libro II. Capite VI. num. V. quo subveniente dilecta nostra Bertha Regina dono datur eidem Patriarchae Marcha Carniolae. Sed hoc anno 1070. adnotat Anonymus Leobiensis apud Hieronymum Pezium Tomo I. Rerum Austriacarum, solum oblatam Marchiam Carniolae Sighardo

Patriarchae

Patriarchae et Ecclesiae Aquilejensi: traditam vero, donatamque anno 1077. dicendum infra. ......

Carniolam tribuit Bucellinus in Topographica Germaniae notitia, in superiorem, inferiorem, et Labacensem. Hanc postremam donó datam Sigeardo Patriarchae intellexerim. Partes Carniolae duntaxat duas, superiorem, et inferiorem aut interiorem, dividit Albas Gotwicensis in Prodromo Parte II. V. Graina pagus, Craina Marca etc. Verba ejus descripsimus inter Dissertationes variae eruditionis Capite XXX. num. II. Sic habet vero: "Carniola interior, ac inferior, una cum Histria, quae alias Ducatui Forojuliensi „subjecta, Italiaeque annumerata, a Ludo„vico Pio autem circa annum 828 in „divisione hujus Ducatus in quatuor Mar„chias ab eodem Ducatu separata, et „Germaniae adjecta fuerat: partim a „Slavis, qui Carniolam inferiorem a Laba„co usque ad fluvium Gurkam et Mar„cam Vindorum occupaverant, possessa

„ partim etiam marchionibus Istriae
„ quibus Carniola interior, vel Karstia
„ cum Histria, et Liburnia parebat, rel-
„ icta fuit; quibus demum deficientibus
„ circa medium seculi XIII. ad Austriae
„ Ducatum transiit.„ Sed hunc sine
dubio transitum praecessit Dominium
in Carniolam, quod Aquilejenses Patriar-
chae tenuerunt. Habemus plura in
Pertoldo, aut Bertholdo Patriarcha,
vide rursum, quae cum eodem Friderico
adnotavimus Capite superiore VIII num.
III. ubi difficilia quaedam pro modulo
illustravimus Frisiensia documenta.

III " Ad annum Christi 1074. perti-
„ nere videtur, (verba sunt Caroli Mei-
„ chelbeckii loco supra citato) conventio
„ facta inter Sigehardum Patriarcham
„ Aquilejensem, et Ellenardum nostrum
„ Episcopum Frisingensem, super decimis,
„ mancipiis, curtibus, areis, et Ecclesiis
„ in Carniolia sitis. Conventionis tabu-
„ lae in altero laudati operis parte
„ exhibentur num. MCCXLVIIII. "Notum
„ sit omnibus Christi fidelibus, qua-

„ liter. Ellenhardus Episcopus recognovit omnem
„ decimam de universis bonis quae Ecclesia
„ sua tunc temporis habuit in Comitatu
„ Carniolae Aquilejensi Ecclesiae per
„ manum Advocati sui Ekkeardi ad alta-
„ re S. Mariae in manum Sigehardi
„ Patriarchae, suique Advocati Marquar-
„ di. Post haec vero idem Episcopus,
„ traditis duabus Sclavonicis mansiunculis
„ cum omni jure ac proprietate, quibus
„ ipse eas habuit, in pertinentia curtis
„ suae Lonca dictae sitis, uno servo, alte-
„ ro libero possessa, ac plenaria decima-
„ tione IIII. arearum ibidem positarum,
„ necnon et delegatis X. Sclavonicis Man-
„ sculis apud Winpesch sitis cum integra
„ tione ejusdem curtis arearum ibidem
„ positarum, cunctorumque tunc temporis
„ inibi degentium servorum decimatione
„ eamdem decimam redemit. Praeterea inter
„ eos conventum est, ut si quos Patriarcha
„ vellet ad Ecclesias in Lonka constructas
„ determinare; clerici qui ibi sunt, ita
„ illos sicuti qui determinati sunt, ad
„ Christianitatis jura compellant

„ac inde ac de caeteris ad jus Patriar„chae pertinentibus sibi, vel Archidiacono „suo respondeant.„ Pars altera conventionis exhibetur verbis, quae sequuntur.

Negotium actum legitur in Civitate Aquilegia XVII. Kal. Julii, anno Dominicae Incarnationis M.VII. IIII. Indictione XI. Notam apponit Meichelbeckius: "Anno „M. VII. IIII. (forte 1074. in quem alias „incidit indictio XII.) convenisse eo tempore „Sigehardum Patriarcham, et Ellenhardum „Episcopum, inconfesso est.„ Christianitatis jura intellige jurisdictionem, audientiam Episcopalem, vel forum Ecclesiasticum, cui Episcopus, vel alius illius nomine praeest, quod vulgo Curia Christianitatis vocatur. Christiani enim dicti potissimum clerici, et Christianitas Clericatus. Ducangium consule in Glossario v. Christianitas.

Ad hunc annum 1074. et Indictionem Duodecimam spectat Joannis Episcopi Cenetensis confessio et renunciatio, facta Sigehardo Patriarchae de Plebe Sancti Cassiani, Sancti Flori,

Sancti Pauli

Sancti Pauli, Sancti Remedii, et Territoriis et decimationibus, et de villa de Rajo. Animadverte, pastorale Patriarcharum regimen intra fines aliarum Dioceseon protensum. Plebes aliquas ex memoratis Gradensium Patriarcharum potestati postmodum subjectas, docet inita Transactio sub Alexandro Papa III. inter utrumque Patriarcham, Aquilejae, et Gradi.

IV. In negotio Investiturarum, quod hoc tempore fervebat, strenuam operam suam dedisse Sigeardum, docent litterae Gregorii Papae VII. ad ipsum. Romana Synodus celebratur anno 1075 eademque nondum absoluta, scriptae ad Schardum, idest Sigeardum litterae fuerunt decimo Kalendas Aprilis indictione tertiadecima. Primum in hac Synodo adnotat Pagius, editum fuisse Decretum contra Investituras, quae maximas in Ecclesia ciere turbas, ac invicem Sacerdotium commiserunt, et Imperium. Negotii momentum paucis hoc loco liceat perstringere. Duplici modo Investituras conferri, earumque collationem perfici, scite adn-

tat Henricus Norisius in Opera Posthuma Delle Investiture. Ac primo praecedebat electio, seu Cleri populique consensus: tum accedebat consensus Regis: Deinde Episcopatus, seu Investitura sequebatur, cum annuli et baculi traditione eademque gestis: ac demum consecrabatur Electus. Ipsa finibus sese si continuissent Germaniae Reges, et Imperatores, ut animadvertit Natalis Alexander; nullam fortasse de Investituris quaestionem movissent Romani Pontifices. Metas omnes transilierunt ipsi, longe diverso Investiturarum usu invecto. Oppressa electionum libertate, Cleri et populi suffragia non expectabantur. Habita vacantis Ecclesiae notitia, annulus et baculus tradebantur iis, qui Regis aut Imperatoris favore potiebantur: ipsosque Clerus populusque, volentes nolentes, excipere cogebantur. Simoniae labes accedebat: venales erant Episcopatus, et Abbatiae: indignissimi plerumque homines pretio soluto acceptoque, ad ecclesiasticas praefecturas promovebantur: ac ipse demum annuli et baculi

traditio habebatur, veluti insigne quoddam spiritualis potestatis. His abstinere Henricus IV pollicitus erat: neque tamen stetit promissis.

Adeo vero opera seu Sigeardus adhaerebat Gregorio Summo Pontifici, ut in Conventu Triburiensi coacto anno 1076. ubi de submovendo Rege Henrico actum est, interfuere tamquam Sedis Apostolicae Legati, ipse Sigehardus Patriarcha Aquilejensis, et Altmannus Pataviensis Episcopus. Verba haec sunt Scafnaburgensis.

V. Dolendum summopere, Patriarcham nostrum foedasse tamen extremum suae dignitatis Patriarchalis annum. Narrat Bertholdus Constantiensis apud Urstisium ad annum MLXXVII. Sigeardum Aquilejensem Patriarcham in auxilium Henrico contra bannum Apostolici (Summi Pontificis) armata manu (*) interceptum. In Monumentis Aquilejensibus Capite LVII. num. I adnotavimus, Henricum inter anno 1077 assumpsisse versus Augustam, cum Germaniae Princi-

(*) venientem, in amentiam versum esse apud Ratisponam: et ex ipso itinere morte interceptum.

sibus colloquium habiturum in Purifica-
tione Sanctae Mariae tunc proxima, sci-
licet die 2 Februarii. In Italiam ma-
turato itinere venisse, habuisseque obviam
Romanum Pontificem apud Canusium,
fideque facta illos traxisse in par-
tes. Ex Italia profectum esse in Ger-
maniam bellaturum contra Rodulphum
Suevorum Ducem, Forchemii electum
novum Regem. Iter autem egisse
ipsum Ratisponam per Aquilejam,
ut ait Sigebertus Gemblacensis, pascha-
libus feriis apud Sigeardum exactis,
ut ait Bertholdus Constantiensis.
Incidit Pascha hoc anno 1077. in diem
sextamdecimam Aprilis. Caeterum diem
ipsum Festum Paschalis ab Henrico Ve-
ronae celebratum, narrat Burchardus
monachus Sancti Galli apud Gold-
astum Tomo I. Rerum Alemannica-
rum Capite VII. ipsumque Regem per
Carinthiam ad partes Theotonicas tandem
pervenisse sub initium mensis Junii,
non Julii ut habet Annalista Saxo
apud Eckartum Tomo I. Fuerit ergo

in Henrici

Henrici Regis comitatu Sigeardus Patriarcha, eoque in Itinere abierit ad plures. Obitum notat Aquilejense Necrologium, II idus (die 12) Augusti. Vide Marcum Hanzisium in Metropoli Salisburgensi, in Gebehardo Archiepiscopo.

Sigeardum suis adhaerentem partibus Henricus cumulat amplissimis donationibus Marchae Carniolae, et Comitatus Istriae, ac totius Comitatus Forijulii. Diploma primum, quod spectat ad Carniolae Marcam, datum legitur anno Dominicae Incarnationis 1077. 3. Idus Junii Indictione XV. anno autem ordinationis Henrici IV. Regis XXV. Regni vero XXI. actumque in Nierenberg, itemque recognitum a Gebehardo Pragensi Episcopo et Cancellario vice Sigehardi Archicancellarii. Pro Sigehardo repone Sigefridum, Archiepiscopum scilicet Moguntinum. Diploma alterum, quod Istriae Comitatus donationem continet, datum est eodem anno Incarnationis, eodemque Mense Junio ac die, et eodem

Indictione XV. ac annis iisdem ordinationis, et Regni Henrici IV. utrumque pariter Nieremberg; recognitumque a Geberardo Cancellario vice Sigefridi Archicancellarii, Moguntini Archiepiscopi. Hinc data sunt Henrico Rege Diplomata sunt, cum Italia relicta in Germaniam revertebatur. Diploma sextum, quo Comitatus Forijulii conceditur, subscriptionem exhibet Gregorii Vercellensis Episcopi et Cancellarii vice Domini Hildolfi Coloniensis Archiepiscopi Archicancellarii. Agebatur nimirum de concessione Comitatus Forojuliensis intra Italiam. Notae Chronicae sunt: Anno Dominicae Incarnationis 1077. Indictione XV. anno autem ordinationis quidem Domini Henrici IV. Regis XXVI. (in alio Apographo, XXIII.) Regni vero XXI. Legitur actum Diploma Papiae feliciter. Apud Muratorium in Annalibus Italiae ad Annum 1077 et in Antiquitatibus Italiae Dissertatione XXXI. Tomo II. diploma affertur, quod Gregorius Vercellensis

Episcopus et Cancellarius vice Domini Sigewini Coloniensis Archiepiscopi et Archicancellarii recognovit. Datum tertio Nonas Aprilis anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi 1077. Indictione XV. Anno autem ordinationis quidem Domini Henrici IV. Regis XXVI. Regni vero XXIII. et actum Papiae feliciter Amen. Colligendum est, Sigeardo Patriarchae concessum Comitatum Forijulii ante donationes Comitatus Istriae, et Marchae Carniolae: eo scilicet tempore quo Henricus IV. Rex adhuc in Italia versabatur anno 1077 et quidem Papiae.

VI. Notae Chronologicae ordinationis et Regni actualis differunt in aliis Diplomatibus. Animadversiones Doctissimi Abbatis Gotwicensis in Prodromi Parte I. exhibendae sunt. Adhuc vivente Henrico III. Rege, filius ejus Henricus IV. designatus fuit Successor, regiamque accepit coronam Aquisgrani anno 1054. Patre mortuo actualem Regni administrationem auspicatus

est anno 1056. Hinc annus ordinationis tertius concurrit cum anno primo Regni actualis. Ipsius ordinationis diem eruit Vir peritissimus ex Diplomate, Abbatiae Sancti Maximini concesso anno 1101. apud Zyllesium, ubi idem Henricus IV. haec habet: Decrevimus quoque, ut anniversario nostrae ordinationis ad Imperium, quae est pridie Kalendas Aprilis (die 31, Martii,) Fratres unctionem inde habeant. Hunc annum ordinationis, et regiae coronationis confirmat Lambertus Schafnaburgensis, ingiens: Anno 1054. Imperatoris (Henrici III.) filius Henricus (IV) consecratus est in Regem Aquisgrani ab Hermanno Coloniensi, invito Liutpoldo Moguntino.

Annum Henrici III. emortualem 1056. numerant Chronistae: diemque assignant III Nonas Octobris seu quintam diem ejusdem Mensis. Annalista Saxo Eccardinus haec ad eumdem annum verba habet: Coepit autem regnare (Henricus IV.) eodem anno, quo Imperator obiit; anno scilicet 1056. et mense Octobri

ac die

ac die quinto Mensis, insequentem annum 1057. numerat Marianus Scotus, et ait: Henricus junior puer coepit regnare. At ipsum a die obitus patris regimen sumere, utpote jam ordinatum ad Regnum designatumque, nihil esse dubium nullum.

Itaque Regni annum 21. quem nostris legimus in Diplomatis, inceptus die quinto Octobris anni 1076, in cursu erat anno insequente 1077. mense Aprili, dum tertio Idus Junii . . eo loco anni ordinationis XXV. aut XXVI. reponendus videtur vicesimus quartus, inceptus a die 31 Martii ejusdem anni 1077. Hisce adhibitis regulis mendosas aliquorum Diplomatum notas chronologicas jubet corrigendas Abbas Gotwicensis.

Addiderim ego ex Lamberto Schaffnaburgensi ad Annum 1052. Natalem Domini ab Henrico III. celebratum Polethae in Ducatu Saxoniae: ibique Henrico IV. filio a Principibus Regni fidem sub juramento promissam.

Item addo ex Bertholdo Constantiensi ad Annum 1053. Imperatorem Henricum III. habito Conventu apud Triburiam in Agro Mogontino, filium Henricum IV. Regem a cunctis eligi fecisse, eique promissam post obitum suum subjectionem. Quidni ex his annis chronographiam ordinationis Henrici IV. duxerint aliquando Notarii? Hanc juxta legem sustineri potest annus ordinationis ejusdem XXVI. in nostris Diplomatibus datis anno 1077. ac in Diplomate edito a Muratorio et in aliis apud Margarinum in Bullario Casinensi Tomo II. pag. 112.

VII. Istriae et Carniolae Marchas, tametsi Sigehardo Patriarchae donatas ab Henrico IV. Rege, nec ipse Sigeardus obtinuit, neque successores usque ad Bertoldum, seu Bertholdum de stirpe Comitum Andecensium adire possessionem. Possessio Comitatus Forojuliensis donationem secuta est: quo in Diplomate ita fere fatur Henricus:" Patrum nostrorum ortho-

Jovorum exemplo secuti, qui rebus suis
„Ecclesias Dei aedificantes, aedificatas
„non tam propriis haereditatibus, quam
„rebus ad fiscum regium pertinentibus
„ditaverunt; salubre et honestum duxi-
„mus, dies Juventutis nostrae hujusmo-
„di studiis transigere, ut et vita nostra
„longior sit in tempore, et tempora
„jucundiora in tranquilla pace.„ Tum vero
amplissima donatio his verbis exprimitur:
„ob fidele servitium Sigeardi Patriarchae,
„Comitatum Forojulii, et villam Lunsa
„nigam dictam, omneque beneficium quod
„Werinhericus comes habebat in eodem com-
„itatu situm, cum omnibus ad Regalia,
„et ad Ducatum pertinentibus etc... sanctae
„Aquilejensi Ecclesiae, et praelibato fide-
„li nostro Sigehardo Patriarchae, suisque
„successoribus per praecepti hujus tradi-
„tionem in proprium dedimus, atque
tradidimus.„

Jam saepius adnotavimus, Aquile-
jenses Patriarchas bonis plurimis
praediis, villis, et Castris, omnique
jurisdictione cumulatos fuisse superius

aetate ab Regibus Italiae, ac Imperatoribus. Hinc vero Forojuliensium Marchionum primo, ~~tum~~ Comitum sub Marchione Veronensi, minimum diminuta erat jurisditio. Adhuc attamen Comitatus Forojuliensis extabat, regebatque comes partem Forojuliensis Provinciae, quae Patriarcharum dominio immunis erat. Comes Forijulii postremus, videtur fuisse Ludovicus in Diplomate memoratus: vita migraverat ipse: eaque occasione Sigeardo Patriarchae, qui ad Henrici IV. Regis contra Summum Pontificem partes accesserat, dono datum est omne beneficium, quod ipse Ludovicus comes habebat in Comitatu Forijulii: seu etiam regia munificentia traditus ipse Comitatus, adjunctis omnibus ad Regalia, et ad Ducatum pertinentibus.

Singularis quaedam hujusce Comitatus Forijulii interpretatio occurrit in Editione secunda Tentaminis Genealogico-Chronologici Comitum, et Rerum

Goritiae,

Fritiae, Viennae Austriae anno 1759. cusoto; et aucta in fol. in Chronico haec habentur ad Annum 1077. "Quaeri hic potest, ubinam, Comitatus iste Forijulii, (Sigeardo Patriarchae donatus,) situs fuerit? "Ad hoc respondeo, Comitatum minime confundendum esse cum Ducatu Forijulii. "Ducatus Forojuliensis Metropolis primum fuit Civitas Forijulii, quae etiam "Civitas Austriae appellatur; deinde Utinum. Comitatum vero ab Officio Tarsiae "denominationem suam accepisse puto: "et eundem quem hodie Gradiscae Comitatus occupat, situm habuisse Opinionem "hanc meam sequentibus vestigiis confirmat "Banzerus Histor. Mss. Annali Noricum et Forijuli in libro V. c. III. Extincta "cum Ludovico ultimo Tarrensium Comite "familia, Sigefrido Patriarchae, ejusque "Successoribus Henricus Imperator, Tarsiae "Comitatum Aquilejae primum omnino "contulit Diplomate anno 1072." Nullus "in Aquilejensium Patriarcharum catalogo Sigefridus extat. Patriarchatum "anno 1072. regebat Sigeardus. Ipsi vero

anno 1077. Comitatum Forijulii largitus est Henricus IV Rex post obitum Comitis Ludovici, qui in eo, cum etiam Comitatu beneficia plura possederat" sed clarius adhuc comprobat
„vetus Inscriptio ex collectione Excellen-
„tissimi Doctoris de Brunati depromta,
„tenoris infrascripti: Post obitum Domino ultimi Comitis Ludovici, Foren-
„sensis Comitatus possessionem habuit
„Sigefredus Patriarcha anno Domini
„MLVII. His adde quae in Catalogo
„Civitatum, Castrorum, et Oppidorum
„apud Rubeis in Appendice (de
„Monumenta Aquilejensia) de Comiti-
„bus comitibus item sparsim in Candi-
„do, atque Palladio juniore afferun-
„tur."

Iterum Singefredi nomen in vetere, quae dicitur, inscriptione legitur. Exstat utique nomen istud in apographis deformatis: illud non habent authentica. Donationis annus 1072: numeratur a Banzero: annus affertur 1057, in Brunati Inscriptione, quod

enormis inventum est. Comitatum Farrensem offerunt nulla vetusta documenta. In tabulis fundationis Abbatiae Sextensis anno 762. donatas legimus Casas in Farra juxta Lusionem. Inter alia largitionis munera, quae Otto I. Imperator concessit anno 967. Rodoaldo Patriarchae, legitur Castrum, quod vocantur Farra. Nulla comitatus mentio. Locum deinceps inter praedia et possessiones Canonicorum Aquilejensium habuit Villa de Farra cum adjacentibus villis, ut patet ex litteris Alexandri Papae III. et Friderici I. Imperatoris anno 1177 datis apud Ughellum.

Quomodo vero a loco, sive Castro Farra dominationem sumpserit Comitatus Forijulii? similitudo nominis nulla inter Farram et Forumjulium, Farrensem comitatum et Forojuliensem. A Tarvisio dictus Comitatus Tarvisinus aut Tarvisiensis, a Ceneta Cenetensis, a Patavio Patavinus, a Verona Veronensis, ab Imola Imolensis, a Parma Parmensis et

a Forojulio ullo sine dubio Forojuliensis. Ab ipso etiam Forojulio dictus Comes Forojuliensis, qui Civitatem regebat, residebatque Forojulii.

At inquis: Comitatum Forojulii non esse confundendum cum Ducatu Forojulii. Utique, jam saepius animadvertimus, Ducatum Forojulii sub Regibus Longobardis, appellari Marchiam Forojuliensem sub Carolo Magno coepisse, magis minusque finibus protensam, sede Marchionum circa tempore Berengarii Regis et Imperatoris translata Veronam, dictam esse Marchiam Veronensem; propriumque civitati Forojulii datum Praesidem titulo Comitis; et hocce demum nomine Comitatum Forojuliensem seu administratum fuisse a Carisento, alioque Anonymo, ac demum a Ludovico. Hinc Ducatus Forojulii et Marchia Forojulii, et Comitatus Forojulii confundi non debent. Differunt juribus, ac Territorii majori minorive amplitudine: non differunt

sunt in loco principe, a quo sumpta denominatio, et in quo Dux, et Marchio, et Comes residere consueverant.

Addendum est, Henricum IV. Regem ita Sigeardo Patriarchae largitum esse Comitatum Forojulii, ut simul etiam ipsi donaverit omnia ad Regalia, et ad Ducatum pertinentia: ipsumque Comitatum juribus Ducatus impignoraverit. Hinc dominationis Patriarcharum tempore, sive Comitatum Forojulii appelles, sive Ducatum, dubio procul omni rem exprimis eandem. Innocentius Papa II. anno 1132. apud Ughellum, Peregrino I. Patriarchae sedis Apostolicae auctoritate confirmat Comitatum Marchiam, et Ducatum, regalibus seu Imperialibus privilegiis concessa. Itemque Fridericus I. Imperator apud eundem Ughellum anno 1180. Volrarico II. Patriarchae confirmat Ducatum, et Comitatum Forojulii, et villam de Lucenigo, cum omnibus ad Ducatum, et Regalia pertinentibus. Eademque leguntur verba in diplomate

Henrici VI. Imperatoris dato ad Goti-
fredum Patriarcham anno 1193, apud
Lunigum in Codice Diplomatico Tomo
IV. Ad Comitatum Gradiscae quod atti-
net; Palladii junioris in Historia Fo-
rojuliensi Parte II. Libro X. pag. 320.
verba sunt ad Annum 1647. "Have-
"va intanto l'Imperatore Ferdinando
"terzo negli trascorsi anni profuso gran
"quantità d'oro nel sostenere le guerre
"a mantenimento degli Stati hereditarii,
"e dell'Imperio. Quindi fu sovvenuto
"di danaro da Gio. Antonio Duca
"di Cromau, Prencipe d'Echimperch,
"Conte d'Adelsperch, Cavaliere del
"Toson d'oro, e Supremo Capitano
"della Carniola. Si aggiungevano
"i meriti di esso Principe, stato
"particolarmente con grande spesa
"Ambasciadore per l'Impero al Som-
"mo Pontefice, onde risolse Ferdinando
"di concedergli il Capitaneato della
"Fortezza di Gradisca, ridotta in Contea,
"esistente nel Friuli con tutti i luoghi,
"e rendite a quello pertinenti; così=

„chè egli ottenne il dominio non solo
„di essa Fortezza, ma della città di Aqui-
„leja, e di molti villaggi... Al Gover-
„no del novo Contado fu da quel
„Principe aposto con titolo di Vice-capi-
„tano Riccardo Barone di Lengenbach etc.„

Capo XII.

Henrici Patriarchae electio: curae Grego-
rii Papae VII. ut dignus Aquilejensi
Ecclesiae praeficeretur Antistes. Schisma
Henricianum amplectitur: cumulatur-
que beneficiis ab Henrico IV. Rege: Ab-
batiae Rosaciensis initia: Succedit Fri-
dericus hujus nominis secundus, cre-
diturque Villae Forbici donatio Cano-
nicis Aquilejensibus, quando facta,
et an Hermannus Comes in donatione
memoratus fuerit Comes Forijulii.
Rosacensis Abbatiae initium sub
eodem Friderico, complementum sub Ul-
darico successore: Fundationis documenta
emendantur. Ejusdem Abbatiae Templi
consecratio: nostrae chronicae expendun-

tur. Itemque probabilis conjectura de anno, quo ipsius fundationis documentum scriptum fuit. Insignis donatio Marcellini de Coha, a Rocellino dicessi, occasione expeditionis Jerosolymitanae facta. Confirmatio donationum in Tabulis Peregrini I. Patriarchae

I. Anno MLXXVII. Henricus, pridem Canonicus Augustae, Aquilejae in Patriarcham constituitur: verba sunt Chronici Augustani apud Freherum. Electionem ejus, initumque examen minus canonice peractum fuisse, Sedis Apostolicae confirmationem, aliaque scitu dignas circumstantias, binae Gregorii Papae VII. litterae perscribunt ac illustrant. Habentur ipsae Libro V. num. 5. et 6. in Labbeana Conciliorum editione. In posteriore, quae ad suffraganeos Ecclesiae Aquilejensis data est Romae, decimo primo Kalendas Octobris, Indictione prima (a Septembri Mense, ejusque Calendis computata) anno scilicet Christi 1077. haec legimus Pontificis verba: Clerus, et populus

„fratres Aquilejenses legatis ad nos „litterisque directis, nunciaverunt nobis: „Defuncto nuper Sicardo, (Sigeardo) Episcopo „suo, se Archidiaconum ejusdem Eccle„siae in locum illius regiminis elegisse, po„stulantes, ut et nos electioni eorum nostrae „auctoritatis assensum, confirmationemque „adhiberemus.„ Significat vero, se ad illos di„rexisse legatos, ut causam et ordinem „electionis subtili exploratione perquirant; et quidquid inde aut confirmandum, aut reprobandum est, diligenti circumspectione faciant. Hinc ipsos demum Suffraganeos admonet, ut in hac re sollicitudinis studium adhibeant: quatenus auxiliante Deo, talis sit qui in culmine tantae dignitatis praesidere debeat, ut ipsis qui ei manus imponere debeant, non tristitiae aut periculo, sed gaudio et honori, et communi plebis saluti, esse valeat.

Parem scripserat Summus Pontifex eodem die ad ipsos Aquilejenses litteras, quae extant num. 5." Ecce autem

„nobis de electione apud vos facta signi„ficatis, gratanter accepimus: et dicta „vice factam esse constiterit, ut in nullo „nobis sacra contradicat auctoritas, teste „conscientia nostra, valde gaudemus, et „omnipotenti Deo gratias agimus." Legatos propterea Aquilejam misit litterarum portitores, ut eam undique diligenter inquirant. Animum scilicet Pontificis vehementer pulsabat Investiturarum, quas sibi Henricus IV Rex vendicabat, grave et perlonum alere negotium: cum tamen se nequaquam contradicere profitetur, aut impedire, quod ad servitium, et debitam fidelitatem Regis pertinet. Itaque anno 1077. ad finem vergente, Henricum, pridem Canonicum Augustae juxta Chronicon Augustanum, simulque Archidiaconum Ecclesiae Aquilejensis, ut Gregorii VII. litterae habent, Clerus et populus, servata libera electionis forma, suum elegerunt Episcopum, et Patriarcham: ipsumque Romanus Pontifex confirmavit

Mentionem ejus ad annum 1079.

ingerit Bertholdus Constantiensis: quo discimus auctore, tum Romanae Synodo, quae sexta numeratur, adfuisse Henricum; tum ipsum Papae jurasse, nulli se deinceps communicaturum, quem sciret a Papa excommunicatum, juramenti formulam ab Henrico Patriarcha emissam dedimus in Monumentis Aquilejensibus Capit LVIII. num. VI. De genere aut stirpe hujus Patriarchae vide, quae pauca adnotavimus cap. VIII. num. V. in fine.

II. Verba sunt Bertholdi Constantiensis ad Annum 1084. Henricus Aquilejensis Expatriarcha, non semel Domini Apostolici perjurus, et excommunicatus, in corpore, et in anima moritur. Sibi addito Patriarchae insignia confert beneficio Henricus IV Rex. Munera Diplomatis praesto est, quod actum Lucae dicitur anno 1081. "Henricus quartus „Rex ad petitionem Henrici Patriarchae „tribuit Parentinum Episcopatum Aqui„lejensi Ecclesiae:" Temporalis ditionis, qua potiebantur Patriarchae, augmentum intellige. Schisma, quod Henricianum

vocabatur, hoc anno florebant Lucenses.
Apud Franciscum Mariam Florentinum
in Historia Mathildae Libro II. ad an-
num 1081. Diploma Heinrici affertur, a
Burchardo Episcopo et Cancellario recogni-
tum anno Dominicae Incarnationis MLXXXI
Indictione IV. 8. Kal. Augusti. Data anno
Domini Henrici XXVIII. Regni vero XXII.
Lucae in Christi Nomine feliciter.
Testis etiam ejusdem Henrici Regis
Diploma Datum Lucae anno MLXXXI.
Indictione IV. cujus haec summa est:
"Henricus Rex Quartus contulit Eccle-
„siae Aquilejensi Ecclesiam Tergestinam;
„et jubet, quod Tergestinus Episcopus
„eamdem reverentiam praebeat Patriar-
„chae, quae Regi. In eum enim omne jus
„regium transfert: Episcopum ipse
„Patriarcha investiat, et inthronizet Cle-
„rus, et Populus Tergestinus servitium
„Caesari debitum, Patriarchae impendat.„
Aliud eodem de argumento datum ad
Henricum Patriarcham legitur Diploma
anno MLXXXII. Indict. IV. actumque
Papiae. Aut annum repone 1081.

aut 3.

aut 3. indictionem." Henricus Impe-
"rator (Rex) subditum facit Ecclesiam
"Tergestinam Ecclesiae Aquilejensi in manibus
"Henrici Patriarchae pro se, et successori-
"bus suis; ut habeant in ea dominium quod
"habent Reges, et ut in ea investiant,
"regant, defendant" Alterum Diploma
" fuerit primo concessio, alterum confirmatio.
Trithemius in Annalibus Hirsaug. Tomo
I. ad annum 1150. perperam ac falso
notat: cum sancta Hildegarde conju-
nctionem litterarum inter alios viros con-
spicuos habuisse Patriarcham Aquile-
jensem Henricum. Sed annus 1150.
ac annus 1180. quo Christi famula
Beata Hildegardis, Praeposita, et Ma-
gistra sanctimonialium in Monte di-
vi Ruperti prope Oppidum Bin-
gen, mortem obiit, satis indicant ae-
tatem Volrici II. Aquilejensis Patriar-
chae: adeoque loco Volrici, aut Vol-
dorici excidit Henrici nomen, qui ante
seculum, nempe anno 1084. ex hac
vita migraverat. Ab eodem Henrico
Patriarcha Ecclesiam Abbatiae Pro-

saccensis sub titulo Sancti Petri Apostolorum Principis erectam fuisse, dicendum ipso in Peregrino I. Patriarcha III. Juxta fidem Chronici Augustensis apud Freherum Tomo I. Henricus Patriarcha anno 1084 obiit. Fridericus (hujus nominis secundus) succedit. Et anno 1085. Fridericus Patriarcha Aquilejensis occiditur: Udalricus comes et Abbas Sancti Galli succedit. Burkardus Monachus S. Galli in Libro de Casibus ejusdem Monasterii apud Goldastum Tomo I. Rerum Alemannicarum, sic ait Capite VII. Patriarcha Aquilejensis (Fridericus,) genere Bohemus, a suis aliisque profanis occisus est: cui Udalricus Abbas hujus loci (Sancti Galli) successit. Factum est autem hoc anno 1086. transacto decimo Abbatiae suae anno. In Necrologio Aquilejensi haec habentur: VII. Kal. Martii (die 23. Februarii) Fridericus Patriarcha obiit, qui decimas de Sorilaco Fratribus dedit, et duos menses. Nomine Fratrum

intellige Canonicos Aquilejenses.
Extant pariter in altero Necrologio:
VII. Kal. Martii Fridericus Patriar-
cha obiit, qui Decimam villae Tscilach,
et duas Massaritias in Belunio,
quando altare sepulcri consecravit, de-
dit.

Ipsius villae Tscilaci Donationis,
qua Canonici Aquilejenses cumulati
sunt, tabulas hoc loco affero: "In nomi-
"ne Regis aeterni et Domini nostri Jesu
"Christi. Notum sit omnibus Christi
"fidelibus: qualiter ego Waelhun, uxor
"quondam nobilissimi et dilectissimi Mari-
"ti mei Hermanni Comitis, donationes
"praediorum meorum ob remedium animae
"ejusdem Mariti mei pie defuncti et Sanctae
"ejus Genitricis, et Sanctis Martyribus
"Hermacorae et Fortunato. Sperans enim,
"intercessione Sanctorum, et oratione Christo
"militantium, remissionem peccatorum ha-
"beri; trado huic Altari sancto ad usum
"Fratrum hic Deo servientium, per ma-
"num advocati mei Engelberti, Tscilach
"omni jure possidendum, cum monti-

„bus et vallibus, cum aquis et molendi-
„nis, cum pratis et pascuis, cum vena-
„tionibus et piscationibus, postremo cum
„omnium pertinentiis; eo scilicet modo,
„ut Fratres mei inter se eligant unum,
„quemcumque voluerint, qui in Anniversario
„ejusdem dilectissimi Mariti mei affluen-
„tem, et jucundam refectionem eis mi-
„nistret usque ad octo dies, vel amplius
„secundum quod ipsa bona patiuntur.
„Inter hos autem dies refectionis omnes
„Canonici vigilias canant omnesque Presby-
„teri Missas pro fidelibus defunctis, et
„maxime pro suprascripti viri mei ani-
„mo celebrent. Quod si quis hoc do-
„num meum violare, vel immutare con-
„tra voluntatem Fratrum tentaverit,
„habeant Heredes mei vel propinqui
„consanguinei liberam potestatem re-
„dimendi suprascripta bona; scilicet
„ut XII denarios argenteos Bavaricos
„super Altare Sanctorum Martyrum
„ponant, et ipsi Scolastici omni jure
„possideant. Huic donationi, et decreto
„Ego Sidinus Concordiensis Episcopus
interfuit.

„ interfuit. Ego Dionysius Aquilegiensis
„ Archidiaconus subscripsi. Ego Sintzo Presby-
„ ter subscripsi. Ego Tulmarus Concordiensis
„ Archidiaconus subscripsi. Ego Ioannes Presby-
„ ter Petri Ruffi subscripsi. Hujus autem
„ donationis, et Decreti testes sunt per aurem
„ tracti, Marquardus Advocatus, et filius
„ ejus Marquardus, Liutram de Ruma, Merqi-
„ uardus de Goritia, Merquardus Albus,
„ otto de Lagra, Hermannus de Darcano, Ran-
„ dulfus et ansaldus de Civitate. Ego Adam
„ Diaconus, et Decanus Sanctae Aquilegien-
„ sis Ecclesiae, hanc Cartulam donationis,
„ et Decreti complevi, et completam tradi-
„ di anno ab Incarnatione Domini nostri
„ Jesu Christi MLXIII. Actum est in Civi-
„ tate Aquilegiae II. Idus Maii feliciter.
Descriptas Antonii Belloni manu
ex Autographo Membranaceo Tabulas con-
junctas humanitate tradidit Comes
Franciscus Florius, Metropolitanae Eccle-
siae Utinensis Primicerius. Aquilejensis
Patriarchae mentio nulla in Textu, et
inter subscriptiones. An fortasse anno
1064 inter Gotebolodum Patriarcham.

et Ravennatum successorem vocabat Ec-
clesiæ Aquilejensis? Obitus illius, utique
ab isto Patriarchatus latere annum, adno-
tavimus. Nomen Didwini in Tabulis Con-
cordiensibus apud Ughellum non legitur:
ubi post annum 1031. absque temporis
nota recensentur Hamez de Reginapoli,
Russinus, Ruinus, et Otho qui anno
1119. vitam agebat. Verba illa, Testes
per aurem tracti, animadverte: Usum
in Bavaria obtinentem illustrat Ducan-
gius in Glossario. Titulo XV. Legum Baio-
riorum Capite II. hæc habentur. Ille
testis per aurem debet esse tractus,
quia sic habet lex vestra. In Charta anno
XXXV. Caroli Magni exarata Tomo III Me-
tropolis Salisburgensis, passim occurrunt:
Coram residentibus, et adstantibus multis
Testes usu Bajoariorum per aures ex
utraque partibus tracti: in Ædde. Denarios
Bavaricos argenteos in textu memoratos.
Num vero summi conjectura potest, no-
bilissimum Hermannum Comitem, et Ha-
vitam uxorem fortasse proceres ac dyna-
stas fuisse ex Bajoria, quæ latius ...

tempore patebat? Quae ipse adnotamus expende. Donationi igitur, Aquilejensium Canonicorum collegio factae largitate Hadrici, adjungit Fridericus Patriarcha Decimas de eadem villa Sorilaci colligendas. In Necrologio Aquilejensi Hermanni comitis mentio habetur his verbis: VI. Idus Maii Hermannus comes obiit, qui praedictam villam Sorilach cum omnibus suis pertinentiis Fratribus dedit. Num aliam conjecturam proferre liceat? Hermannum scilicet fuisse comitem Istriae simulque Forijulii: idest partis Forojuliensis Provinciae, quae nondum Henrici IV. Regis privilegio ad Sigeardum Patriarcham anno 1077. facta praefato Sigeardo et successoribus obnoxia, Comiti Forijulii parebat. Ludovicum Comitem vita functum anno 1077 recensuimus, et anno 1028. [illegible]. Successit Hermannus de Castel. Alium induximus Anonymum, cujus mentio in Diplomate Henrici III. Regis anno 1056. dato ad Balduinum Salisburgensem Episcopum apud Hausisium his verbis: Tradimus quoddam praedium

in Pago N. Forojulio, et in Comitatu N. Comitis situm. Vide Monumenta Aquilejensia Capite LVIII. num. IV. et superius Caput V. Donatio illae Sitilacensis pertinet ad annum 1064. Praedictum Hermannum fere nullus dubito fuisse illum, cui Hadwiga, vel Hazzga Istriae Comitissa nupsit primo circa annum 1028. Iterum circa annum 1040. nupsit Ottoni de Schyren. Haec innotescunt ex Schemate genealogico, quod exhibuimus capite + V. Sub eodem Friderico Patriarcha initium habuit Abbatia Mosacensis Sancti Galli, sub Voldarico successore complementum. Fundationis Documentum affert Jo. Franciscus Madrisius Presbyter Oratorii Utinensis in Appendice II. ad Opera Sancti Paulini Patriarchae Aquilejensis num. XII. Sic incipit "Bonus homo de bono thesauro „cordis sui profert bonum. Quapropter notum „sit omnibus Christi fidelibus, tam futuris, „quam praesentibus: Qualiter Comes Cacellinus „allodium suum patentur, et absque omni „contradictione Friderico Patriarchae tradidit, „summopere rogans, quod in eodem praedio „divinum famulatum ordinaret. Quod quia Fridericus

+ superiore VIII. num. V. Donationis Charta data est anno 1064. Hanc ergo perfecit Hazzga aliquot post obitum Hermanni primi mariti annos pro remedio animae ejus. An vero Comes Anonymus ille anni 1058. fuerit Otto de Schiren secundus Hazigae Maritus?

„Fridericus Patriarcha morte praeventus sol-
vere non potuit; successor ejus Udalricus
„Patriarcha feliciter adimplevit„ Bona, ac
praedia, et loca concessa numerantur. Inter
testes primus adest Andreas Novae-Civi-
tatis Episcopus. Documentum actum
dicitur hoc anno Incarnationis Dominicae
MLXXII. quarto Idus Novembris XII. Indi-
ctione. Ego Udalricus Patriarcha manu
propria subscripsi. Tabulas istas diligen-
tius illustravimus in Monumentis Eccle-
siae Aquilejensis Capite LVIII. num. IV.
~~Adjectas illustravimus in Monumentis~~
~~Ecclesiae Aquilejensis Capite LVIII. num.~~
~~[illegible]~~ Deformatas ac mendosas chronicas
notas nemo non videt: scriptumque ante
annum 1090. documentum non fuisse,
ostendimus, ac dicemus infra.

Aliud ejusdem fundationis Monumen-
ta vidimus loco citato, quod enormi ana-
chronismo laborat. "Ipse quidem Dominus
„Ocelo supradictus, ob suorum veniam
„peccatorum, transitare desiderans cum Do-
„mino meo Friderico secundo inclito Romano-
„rum Imperatore, et semper Augusto, et

„volens de suis allodiis feudalibus bonis
„disponere, cum suae reversionis dubium cernet
„eventum... confisus de bonitate Dei et honest
„Patris D. Friderici Sanctae Sedis Aquilejensis
„Patriarchae, affinis sui, in cujus manibus
„et potestate animam suam posuit, et com=
„mendavit... inter alia eidem Domino Patriar
„chae legavit, et donavit bona sua patri=
„monialia, et proprietaria, sita in Provincia
„Forojuliana; tali quidem proposito, et con=
„ditione adjecta, quod dictus Dominus Patriar=
„cha in Allodio suo, quod Mosniz appel=
„latur, construat et aedificare debeat Coeno
„bium unum in honorem almae Dei Genitri=
„cis, et Beati Galli, ibidemque ordinare de=
„bet Fratres Ordinis Sancti Benedicti vesti=
„torum nigrorum etc. Imperitissimi Notarii
„Sphalmata plura sunt. Fridericus II
„Romanorum Imperator, et Augustus,
„qui enunciatur, anno 1228. solvit Brun=
„dusio, ac Ptolemaidem navigavit. Integro
„seculo, et annis 44. praecessit Fridericus
„Patriarcha, cui Mosacensis Abbatiae cre=
„ationem commissa a Hacelino comite
„legimus in allato Monumento. Eidem

enim Aquilejensem anno 1084. capessivit Fridericus Patriarcha, ac uno anno tenuit. Successit Patriarcha Volricus hujus nominis primus, qui pium Opus exequu-tus est. Allegatum Documentum pius U-dalricus Patriarcha manu propria subscri-psit. Legitur Indictio XII. quae anno 1089. convenit. Henricus Dux, scilicet Carin-thiae, frater Voldarici Patriarchae memo-ratur qui solum anno 1090. post Fratrem Lintoldum dignitatem ac praefecturam Ca-rinthiacam obtinuit. Adhuc anno 1089. vitam agebat Nicolaus Episcopus Civita-tis novae in Istria; eique successit An-dreas, qui adest primus inter Testes. Haec vero omnia enormem alterius documen-ti anachronismum patefaciunt.

An vero Cacelini donatio facta fuerit, alicujus in Orientem contra Saracenos pro-fectionis occasione, ut quum inivit vitia-tum documentum? Ti nunc praesto-mihi est, quod proferre liceat. Inter Epistolas Gregorii Papae in Labbena Conciliorum collectione, extat libro II. epistola XXXI. ad Henricum IV. Regem

ubi haec habentur: "Quam admonitio-
"nem (De Orientali expeditione adversus
"Saracenos.) Italici, et Ultramontani, Deo
"inspirante, ut reor, imo etiam omnino
"affirmo, libenter acceperunt: et jam ul-
"tra quinquaginta millia ad hoc se praepa-
"rant, ut si me possint in expeditione
"pro Duce et Pontifice habere, armata ma-
"nu contra inimicos Dei volunt insurgere,
"et usque ad Sepulcrum Domini ipso ducen-
"te pervenire". Franciscus Pagius in Brevia-
rio Historico-Chronologico-Critico Pontifi-
cum Romanorum, in Vita Gregorii VII. num.
XX. adnotat: Henricum Regem hanc sa-
cram expeditionem intervertisse, dum Sa-
xonum rebellioni totus intentus, quae qua-
magna, illi postponenda putavit. Sum-
mi Pontificis Epistola Romae data est
Idus Decembris, Indictione XIII. a Septem-
bri mense incepta anno Christi 1074. Haec
fuit quasi praeludium quoddam, (ait
Pagius,) expeditionis Jerosolymitanae a
Crucesignatis sub Urbano II. susceptae
quam scilicet Urbanus indixit in Concilio
Claromontano celebrato anno 1095.

V. Tan

Vitam ergo Friderico Patriarcha agente, ac primis annis Volrici qui anno 1085. incepit, accidit nulla in Orientem expeditio, quam Catholici aggrederentur, eamque ob causam de suis bonis disponeret ad erectionem Coenobii Mosacensis. Attamen per haec tempora frequentes erant, et copiosae peregrinationes ad Sepulcrum Domini. Glaber Rodulphus ab anno Incarnati Verbi 1033. adnotat: ex universo orbe tam innumerabilem multitudinem coepisse confluere ad Sepulcrum Salvatoris Hierosolymis, quantam nullus hominum sperare poterat. Primitus enim ordo inferioris plebis, deinde vero mediocres, posthaec permaximi quique Reges, Comites, ac Praesules: ad ultimum vero, quod nunquam contigerat, mulieres multae nobiles cum pauperioribus illuc perrexerunt. Ejusce modi peregrinationes memorant Willelmus Tyrius, ac citatum demum Petro Heremita quo incentore, expeditio Crucesignatorum inicta in Synodo Claromontana. Si quis ergo existimaverint, Fri...

Lusitania peregrinationem arripuisse Tar-
cellinum ad Sepulchrum Domini, eaque
data occasione praedium suum Mosacen-
se legasse, ut monachorum Coenobium
erigeretur, non abnuerim ego.
VI. Mosacense Templum anno 1119
erectum erat. Consecrationis munus impen-
dit Andreas Civitatis Novae in Istria Epi-
scopus. Epigraphen a Josepho Bini
Archipresbytero Glemonensi acceptam
affert Venetus Ughelli Annotator
in Vodalrico Patriarcha: Anno Domi-
nicae Incarnationis Millesimo CXVIII
Indictione XII. Epacta VIII. Concurrente
II. V. Kal. Septembris, Dedicatum est
hoc Templum ab Episcopo Civitatis
Novae (in Istria,) praecipiente, et fa-
vente, ac etiam benedicente Venerabili
Patriarcha Vodalrico etc. Eandem refert
Justus Fontaninus in Commentario de
Sancto Columba Capite XXV. pag. 14
ubi Concurrens legitur VII. loco II.
Apud Ascetas Sammauros in ope-
re quod inscribitur, L'Art de verifier
les dates, eodem modo in Tabula Chron

logica offeruntur anno 1119. notae temporariae cum II. concurrente, ut in Epigraphe Biriana. Eo vulgaris aerae anno in cursu erat annus XVII Niceni Cycli annorum novemdecim, cui adjungitur Epacta VII. quae scilicet juxta Niceni Concilii indicat lunae aetatem die 22 Martii. Cyclus iste anno primo exhibet Epactam nullam *: in eoque differt ab alio Latinorum Cyclo 19. annorum, quod iste triennio posterior illo est, ejusque primus annus conjungebatur cum Epacta XI lunae aetatem ostendente die primo Januarii in Tentamine Genealogico-Chronologico Comitum et Rerum Goritiae Capite III. num. I. adnotatur: "Concurrens, seu Cyclum solis, vel litterae „Dominicalis, II. (ut apud Ughellum „Venetae editionis ex Binio,) videtur „aberrare: quod isthic nihil obest, cum „duo alii Characteres concordent. (Apud „Fontaninum notatur, Concurrente VII. sed „concurrentes esse deberent VIII. vel indi„ctis septem, I. littera Dominicali E,

Error propinatur manifestus, quem Ta-
bulae Chronologicae a laudatis Sammar-
tanis digestae, ac praecedens Dissertatio pan-
dunt. Utique Cyclus solis est VIII.
et littera Dominicalis E. in at Concurren-
tes numerari debent II. Ita nempe ut
cum anno primo Cycli Solaris, qui bi-
sextilis est, conveniant Concurrentes
I. cum secundo II. cum tertio III. cum
quarto IV. cum quinto utpote bisexti-
li VI. cum sexto VII. cum septimo I.
cum octavo II. Sunt enim Concurrentes
duntaxat septem: et anno quo-
libet communi additur unus, adjun-
guntur duo in anno bisextili. Haec
satis.

Aliam Fontaninus ibidem pag. 95
conjectionem Altaris Sanctae Mariae
Magdalenae in eodem Mosacensi Templo
refert a Voldarico II. Patriarcha peractam,
cum hac Epigraphe: Anno Dominicae
Incarnationis Millesimo CLXXXI. Indictio-
ne XIII. Epacta XXII. Concurrente III.
Dedicatum est hoc Altare a Domino
Patriarcha Sedis Aquilejensis Vodalrico
(II.)

(II.) ... III. Kal. Maii. In Tabulis Chronologicis Ascetarum [illegible] ita se habent notae chronicae: Anno 1181. Indictione 14. Epacta 3. concurrente 3.

Hisce praenotatis animadversionibus aliis mihi demum subjicere licet de anno aerae vulgaris probabili conjectura definiendo, quo Documentum numero superiore allatum amplissimae donationis a Cacellino Comite Palatino factae pro Mosacensi Coenobio, ac templo erigendo, scriptum revera fuerit; siquidem annum Incarnationis 1072. cum Indictione XII. conjunctum, quem adnotatum legimus apud Madrisium, aliisque in obviis exemplis, enormi vitio laborare, ac nullo sustineri modo posse jam demonstratum puto. Rem ita exponere pergo. Documenti verba sunt: Notum sit omnibus ... qualiter Comes Cacellinus allodium suum patenter et absque omni contradictione Friderico (II.) Patriarchae tradidit, summopere rogans quod in eodem praedio divinum famulatum ordinaret. Si quas hac de re ipse Cacellinus, qui Aquilejensem Patriarchatum anno 1084.

inceptus est, scribi Tabulas jusserit, aut latent in forulis, aut certe periere sunt.

Verba sequuntur: quod quia Fridericus Patriarcha morte (infausta scilicet illata) praeventus solvere non potuit, successor ejus Vodalricus (I.) Patriarcha feliciter adimplevit, eo nimirum loco ac honorem Sanctae et individuae Trinitatis etc. et nomine S. Galli confirmat, atque auctoritate Comitis allodio ditat. Jam patet, Documentum istud scriptum fuisse Patriarchatum administrante eodem Vodalrico, qui Friderico morte sublato successit anno 1085. In eo digna sunt animadversione verba, quis Henricus Dux (Carinthiae) memoratur, et Indictio XII. perperam cum anno 1077. conjuncta adnotatur, ac primus inter testes appellatur Andreas novae Civitatis (in Istria) Episcopus.

Henricum, filium Marquardi Ducis Carinthiae, fratremque Liutpoldi, pariter Ducis, ac Vodalrici Patriarchae, Ducatum Carinthiae post Liutpoldum

non adiisse, nisi anno 1090. patet ex Tabula Chronologica Ducum Carinthiae in calce Monumentorum Aquilejensium, et ex alia ibidem Tabula Chronologica quam digessit peritissimus Erasmus Froelichius in Specimine Archontologiae Carinthiae. Longe etiam post annum 1072. vitam egisse, et Ecclesiam Civitatis novae in Istria administrasse Andream, jam in eisdem Monumentis conspicimus: ipsumque Templum Mosacense, Sancti Galli, Vodalrici Patriarchae cura et opera perfectum, ab eodem Andrea anno Dominicae Incarnationis 1119. V. Kal. Septembris consecratum esse certo evincit Documentum supra et in Monumentis Aquilejensibus allatum, illustratumque.

Quo demum in Documento animadverte, Indictionem XII. adnotari V. Kal. Septembris: eamdem scilicet, cum die quarto Idus Novembris conjunctam, quam in superiore donationis et fundationis documento legimus. Annon ergo Documentum istud hoc anno 1119 scriptum fuerit? Probabilem conjecturam ne [illegible]

certam ac indubiam faciunt, quae hactenus disputata sunt. Eo namque anno 1119. vitam adhuc agebat, regebatque Patriarchatum Aquilejensem Vodalricus I. tenebat etiam Ducatum Carinthiae Henricus, et Andreas Episcopus Civitatem novam in Istria administrabat. Itaque Coenobium Mosacense jam constructum, completumque Templum Sancti Galli consecratum fuit anno vulgaris aerae 1119. V. Kal. Septembris, seu die 28. Augusti. Denique amplissima Cocellini Comitis donatione, quam executioni Vodalricus Patriarcha mandavit, dotatum locupletatumque sequenti mense Novembri 4. Idus, seu die decimo.

VII. Sequioris aetatis donationes aliquas, quae praesto sunt, sacro loco factas, in lucem emittere liceat, ut exinde Abbatia illustrior fiat. Donationem insignem, quae plura continet scitu dignissima, afferunt Abbas Mittarellius, et Costadonius viri doctissimi in IIIo Annalium Camaldulensium Tomo, in Appendice num. CCCXXIX. No-

tum

„tum sit Christi fidelibus, tum futu-
„ris quam praesentibus: quomodo ego Mar-
„celinus de Coka, cum ire Jerosoly-
„mae proposuissem, tradidi Ecclesiae
„Beatae Mariae, et Beati Galli, quae
„est sita in loco qui dicitur Mosini
„(al. Mosnic, Mosacium,) hic astante
„Dalrico ejusdem loci Abbate, in liberam
„et absolutam possessionem, quicquid habe-
„re visus fueram in Karinthia, in villa
„quae dicitur Louhake, videlicet sex Man-
„sos cum omni mea familia, quae in
„eodem loco habitat; et duas Masari-
„tias in loco, qui dicitur Trin, quas
„ex proprietate uxoris meae possideo,
„et pratum, quod est juxta Ecclesiam
„Sancti Johannis de Ghil. Confirmata est
„autem haec donatio ab eodem Marceli-
„no in manus Pelegrini Aquilejensis Pa-
„triarchae, et Henrici Advocati: praesen-
„tibus his, qui subter scribuntur, videli-
„cet Odalrico Marchione de Turis, Hein-
„rico Duce Carinthiae, Othone Comite
„de Ortenpurc, Heinrico filio ejus etc...
„Acta vero sunt ista anno„ at ....

„tione Domini Millesimo C. XLVII.
„Inditione XI. „ Cum haec subjecta Sy-
mus. Eodem anno Chunradus Rex ivit
Hierosolymam. Hac aetate ab anno
1132. sedem Aquilejensem tenebat, et
ad annum usque 1160. tenuit Peregri-
nus I. Patriarcha. Qui dicitur Henricus
Advocatus potuit esse ex comitibus
Goritiae, ille scilicet qui primus hoc
nomine vocatur in Stemmate Genealogico
praedictorum comitum. Vide Monu-
menta nostra Aquilejensia, et Erasmum
Froelichium. De Odolrico Marchione Tu-
sciae, hac aetate vitam agente, late
sermone egimus in Monumentis citatis
Capite LXIII. num. VI. Henricus demum
Dux Carinthiae alius est ab Henrico
fratre Volrici Patriarchae de gente
Eppensteinia, qui anno 1127. vita mortali
functus est. Ad gentem Ortenburgicam
pertinebat. Seriem Ducum Carinthiae in
nostris Monumentis expositam consule.
Vide caput insequens.
Cave, ne M. Marcelinum de Cohn con
fundas cum Macilino Comite; Marcellin.

sis Abbatiae fundatore. Ecclesiae Beatae Mariae et Beati Galli, quae jam exsta-bat, sitae in loco qui dicitur Mossini, tradidit Marcelinus bona sua. Tradidit vero Hacelinus allodium suum, quod dicitur Monsie, ut in eo Coenobium Monachorum erigeretur. Laudati iidemque sunt viri Mittarelius, et Costadonius loco citato num. CCC.XXX. Bullam afferunt Lucii Papae III. confirmantes bona et jura Monasterii Mosacensis anno 1183. ubi Fundator Cazeil... Comes appellatur. Sacrum locum eundem bonis etiam pluribus locupletaverat Ul-dericus I. hujus nominis Patriarcha. Lu-cii Papae III. Bullam adhuc inspicit lectoribus.

Per haec tempora Jerosolymitanas expeditiones narrant Historici, quas viri Principes, ac proceres, ac hominum cujusque ordinis multitudo arripiebant cruce accepta post annum 1095. quo primum opus in Concilio Claromontano, praeside Urbano Papa II. indictum fuit, ac solicitabatur, Anno 1147. in Orientem

profectum esse Conradum III Germaniae ac Italiae Regem, superius allata Notitia prodit, ac narrant Historiae. Cum eodem Regem Conrado iter Marcellinus de Colon arripuisse videtur. Quidni ergo imperiti veterum Chartarum ex scriptores Marcellinum confundentes cum Cazellino, huic attribuerint expeditionem Jerosolymitanam, quae illi convenit? Tamen etiam postea, anno 1189. acceperat Fridericus I Imperator Expeditiones ejusmodi Crucesignatorum jam coepisse anno 1095. adnotavimus: unde patet, Mosacensem Abbatiam praedictarum expeditionum tempore erectam fuisse a Voldarico Patriarcha, hujus nominis primo: at nihil tale interpolationis indicat in prima Cazelini fundatione: neque Friderici praecessoris tempore auditae sunt hujusmodi expeditiones. Sed Cazelinum privatae devotionis ergo potius se in Orientem transfretasse ad Sepulcrum Domini, non abnuimus.

VIII. His omnibus compositae sunt laudati Peregrini I. Patriarchae Tabulae, quas

quas accipe. "In nomine etc. Peregrinus
„Dei gratia Sanctae Aquilegiensis Ecclesiae
„Patriarcha. Notum sit omnibus Christi
„fidelibus, tam futuris, quam praesentibus:
„qualiter Venerab. Praedecessor meus felicis-
„simae memoriae Wodalricus Patriar-
„cha (I.). Monasterium quoddam in allo-
„dio Comitis Chazelini in loco, qui vul-
„gari vocabulo Mosnil dictus est, sicut
„idem Comes .. rogaverat, construxit, ibique
„Monachis secundum regulam Sancti Be-
„nedicti ordinatis .. quasdam praediorum
„praefati Comitis Chazelini possessiones,
„quasdam vero quas ipse Patriarcha Wodal-
„ricus (I.) acquisiverat, donavit et perpe-
„tua stabilitate confirmavit. Quarum nom-
„ina possessionum sunt etc." Illae me-
morantur quas Cazelinus dono dedit, et
quas etiam Woldaricus Patriarcha, ac
ejus succesor Berardus, aut Gerardus,
cum plenitudine Potestatis Episcopalis potiebatur, largi-
ti sunt, quasve ipse Peregrinus adjunxit.
Maxime memoratur, quod cujusdam Mi-
litis, Wolfingil scilicet, feudum fuit:
itemque XI. Massericiae nominantur apud

Velach, quas Penzo de Glemona sub no-
mine Feudi possedit injuste, quia de prae-
nominati Comitis Chazelini praedio fuit.
Hanc petenti Volrico Abbati confirmatio-
nem, indulsit Peregrinus Patriarcha.
Adde ejus verba animadversione digniss-
simum: "Praeterea quoniam bona ejusdem
" Monasterii distracta de injuria, et illicita
" Feudi alienatione, plurimum sunt
" imminuta; statuo, atque praecipio, ut
" nullus Abbas aliquam facultatem habeat
" de his quae in praesenti ad ejusmodi
" habet, alienandi, distrahendi, aut sub aliqua
" specie feudi, non pro utilitate Ecclesiae...
" donandi... Actum est hoc anno Incar-
" nationis Domini M.C.XXXVI. Indictione
" XV. (a septembri mense incepta) apud
" Aquileiam, imperante Lothario Romano-
" rum Imperatore (III) feliciter. Hujus
" rei testes sunt Udalricus Dux Carin-
" thiae, Meinardus Advocatus, Hugo de Duin...
" Joannes de Fontan. ac Romanus Vicedo-
" minus, Udalricus de Pandrianj... Wolfin-
" gil Dapifer... sunt testes Herman-
" nus Concordiensis Episcopus, Bertoldus...

„ tensis Episcopus, Wdalricus Archidia-
„ conus, Amisius Abbas Rosacensis
„ Iohannes Magister Scholarum
„ Wdalricus de Medun + Ego Peregrinus
„ Sanctae Aquilegiensis Ecclesiae Patriarcha
„ propria manu subscripsi + Ego Bosspold
„ Petenensis Episcopus propria manu subscripsi
„ + Wdalricus humilis Archidiaconus propria
„ manu subscripsi + Ego Iohannes Magister
„ Scholarum p. m. s. Ego Benedictus Domini
„ Patriarchae Notarius hanc Chartam praeci-
„ piente, et mandante Domino Patriarcha
„ scripsi „ In tabulis Ferdinandi Ughelli
„ desiderantur Hermannus Concordiensis, et
„ Bosspold Petenensis Episcopi. Carinthiae
Ducatum anno 1135 tenere coepit Wdal-
ricus, filius Engelberti de Comitum
Ortenburgi stirpe. Meinardus advocatus
hujus nominis primus est in Stemmate
Genealogico Comitum Goritiae, pater Hen-
rici, qui pariter Advocatus dictus in supe-
rioribus tabulis Marcelini de Colon. Alias
plures in Monumentis Ecclesiae Aqui-
lejensis extant vetustae, et ejusdem
aetatis chartae in Abbatiam Mosacensem

pertinentes.

Caput XIII.

Ad gesta Voldarici I. Patriarchae additamenta, et illustrationes: Annorum Henrici V. Regis, et Imperatoris Chronotaxis. Sacrarum Reliquiarum inventio in Ecclesia, aut Monasterio Sancti Joannis de Timavo, quod Abbatiae Beliniensi perpetuo univit Voldaricus. Quisnam Albertus Comes Forojuliensis: Carinthiae Duces, et Marchiones Istriae. Engelbertus Marchio Forijulii quisnam. Floret gens nobilissima Frangipanorum: Incrementa bonorum accipit Abbatia Rosaciensis ex largitionibus Voldarici Patriarchae, et Morquardi patris ejus, et Henrici fratris, et Comitum Goritianorum. Voldarici obitus, Gerardi Patriarchae successio, hujus familia incomperta.

I. Initium anno 1085. a Voldarico Patriarchatum adnotant aliqui Chronistae, annum insequentem 1086. numerarunt alii. Discrimen fuerit ex diverso annorum initio fortasse ortum. De gente Eppensteiniorum progenitus

filius

filius erat Marquardi, ac nepos Adal-
beronis, et frater Liutoldi, et Hen-
rici; qui omnes Carinthiae Ducatum
administrarunt. Adhuc ipsum juvenem,
suumque cognatum Henricus IV. Rex
in Abbatem Sancti Galli in Helvetia
promovit. Aemulum habuit Luitol-
dum Monachum, a Rudolpho qui
contra Henricum IV. rebellatus Rex
fuerat, Abbatem constitutum. Ab
ipso Henrico Rege obtinet etiam
Abbatiam Augiensem: sed hostem acer-
rimum nactus est Bertholdum de
Zaringen, hujus nominis II. avunculum Liutoldi,
qui Voldarici frater erat, Carinthiae
Ducis. Vitam mortalem anno 1085.
interemptus amisit Fridericus II. Pa-
triarcha: sedemque Aquilejensem obti-
nuit Voldaricus. Bertholdus Constantien-
sis vero ait ad Annum 1092.
Dominum Udalricum .. Abbatiam
Sancti Galli, et Aquilejensem Episco-
patum, non intrando per ostium,
obtinuisse. Interim omnes fautores
suos, teste Burkardo Monacho apud

Goldrastum, vel hic in Abbatia (Sancti
Galli) renunciarit: vel in Patriarchatum,
(idest Patriarchatum Aquilejensem,
secum ducens, ibi honoribus et rebus
amplians exaltavit: Nequaquam ali-
quorum in Provincia Forojuliensi haec
origo fuerit. Inimicitias exercuere no-
biles laudatus Bertholdus II, Marchio.
Nec enim ferre poterat, ut nasset
Burkardus, quod Frater (ejusdem
Voldarici Patriarchae) Liutoldus ali-
quo sui juris, ut sibi videbatur, sci-
licet Ducatum Carinthiae concessione
regia obtineret. et alter Henricus
ejus Frater Marchiam Istriam sub
eadem concessione possideret. Haec
ampliore sermone in Monumentis Eccle-
siae Aquilejensis Capite LVIII. narrantur
Carniolae Marchiam, primum obla-
tam Sigeardo Patriarchae, tum vero dona-
tam Foritanique, adnotavimus Capite su-
periore XI. num. II. et V. Tum insigne
beneficium Henricus IV. Rex contu-
lit anno 1077. In Diplomate, quod
anno 1093. datum est ad Voldari

cum Patriarcham, verba sunt ejusdem Henrici Regis: Postea vero consilio quorundam non bene nobis consulentium, eundem Marchiam praedictae Ecclesiae subtrahendo abstulimus, alii eam concedentes. Detecta impiorum hominum fraude, ac interveniente Proceram nostrorum, ut eam pro dilectione et fideli servitio Vodalrici Patriarchae, fidelis nostri, et dilectissimi consanguinei, praedictam Marchiam Aquilejensi Ecclesiae ... in perpetuum reddimus. Verum donatae ac restitutae Marchiae nondum adiere possessionem Patriarchae Aquilejenses. Probam amisit Henricus IV. cum vita quo, et Imperio anno 1106 die primo, vel septimo Augusti. Successit filius ejus Henricus Rex hujus nominis quintus. Anni Ordinationis ejusdem qui raro in Diplomatibus numerati inveniuntur, ab anno aerae vulgaris 1099 desumi debent, quo scilicet Conradus frater major exutus est dignitate Regia quam

in Italia anno 1093. arripuerat: eumque ipse Henricus V. inunxit Aquisgrani in Epiphania Domini. Alterius Regni ejus anni computari coeperunt anno Christi 1105. quo idem Henricus V. contra Patrem insurgens, administrationem Regni sibi vendicavit. Alia est ejusdem epocha post diem septimam Augusti anni 1106. cum vitam Henricus Pater commutavit cum morte. Hisce regulis de chronologia Diplomatum, quae ad Henricum V. spectant, ferendum judicium est.

Anno IIII. accessit Romam (+) Henricus, ut coronam Imperialem susciperet. Postulabat Paschalis II. qui Romanam Sedem tenebat, restitutionem investiturae. Renuit Henricus: captumque factum summum Pontificem, Volrico Patriarchae custodiendum tradidit. At non sicut custos, sed sicut humilis servus, ut legimus in Chronico Aquilejensi, famulatum Pontifici exhibuit Patriarcha Aqui-

(+) mancante la carta in pezzo

[+] mancante la carta d'un pezzo

lejensis

nepsi quod Hausigium in Metropoli Salisburgensi verba fecit: Quae res odii inter eumdem Patriarcham, et Archiepiscopum (Salisburgensem Conradum I.) causa exstitit; quia Dominum suum, et Magistrum in captivitate servandum receperat: cum tamen, illum fecisse bono potius, quam malo animo diceret.

Pax denique inter Pontificem, et Henricum statuta, privilegio Investiturarum concesso, quod Ecclesia Romana non admisit. Imperialis corona Henrico imposita eodem anno MCXI. Certo dies non innotescit. Nonam Aprilis adsignat Pagius. Diem Sanctum Paschae desrimunt Rogerius Hovedenus, et Sigebertus Gemblacensis. Canit etiam Donizo in Vita Mathildis Libro II. Capite XVIII.

Ultima lux Mensis primi tunc Pascha servavit, Numinis undecimo Centum post mille sub anno. Mirum sane, Sanctum Pascha anni MCXI. illigari cum die tricesima Mensis primi, seu Martii. Incidit vero in diem secundam Aprilis, currente Cyclo Lu-

nari VII. littera Dominicali A. ac die 31 Martii fuit Feria VI. hebdomadae Sanctae. Imperialem Henrici V. coronationem ad diem 13. Aprilis. Feriam V. post Octavam Paschae transferunt Auctor Vitae Paschalis Papae II. Annalista Saxo, et Saxo Chronographus laudatus a Mabillonio in Annalibus Benedictinis, et Annales Hildesheimenses. Muratorium consule in Annalibus Italiae.

II. Sacrae Reliquiae in vetusto Monasterio Sancti Joannis de Timavo, Patriarchae Voldarici studio, detectae fuerunt. Notitiam servarunt posteris Epigraphes duae, quae in ejusdem loci Ecclesia adhuc exstant:

I.

„Ossa Beatorum sunt hic conclusa piorum
„Baptistae Christi, simul alteriusque Johannis;
„His sunt conjuncti meritis, et munere digni,
„Stephanus et Blasius, necnon Georgius almus;
„Atque manu fortis Laurentius additur illis.
„Has hic Germani quondam sollertia clari,
„Hungarianum Regem fugiendus valde ferentem

„Superat abscondi, magno studioque recondi.
„Sic per quingentos, vel forsitan amplius annos
„Non potuit sciri, fuerint qua parte locati.

II.

„Sed Vodolici patris, Omnipotentis amici,
„Pontificis summi, lenis, nimiumque benigni,
„Virtutis pleni, cunctis viciis alieni,
„Per lacrymas multas, quas Christo fudit amaras,
„Atque per innumeras studuit quas pracere turbas,
„Tempore sunt ossa Sanctorum jure reperta:
„Qui Sanctos colit, se sicque colendo beavit.
„Quod jam cum Sanctis maneat sibi vita perhennis.

De Rythmica ejusmodi poesi, ejusque antiquitate lato calamo agit Muratorius in Antiquitatibus Italiae medii Aevi Tomo III. Dissertatione XL.

Inscriptiones illustravimus inter nostras Dissertationes Variae eruditionis capite VI. num. VI. Germanus ille quondam solertia clarus intelligitur sacri loci Abbas, aut praeses. Insuetum Hungaricum Regem formidans, jusserat abscondi Sacra ossa, ac tuto recondi in loco. Id accidit quingent. et amplius annis ante inventionem sub Vodolarico I. Patriarcha

Paulus Diaconus Libro IV. Capite XXXVIII. refert: Regem Avarorum, dictum Cacanum, cum innumerabili multitudine ingressum esse Venetiarum fines, ullo sine dubio Forojuliensem provinciam. Barbarorum furori sese Gisulfum Ducem Forojulianum opposuisse, at Avares per omnes Forojulianorum fines dispergentes, omnia incendiis et rapinis vastasse, ipsumque Forojulianorum oppidum obsedisse. Hanc Regis Avarum irruptionem cum anno aerae vulgaris 615. illigat Sigonius de Regno Italiae. His adde quingentos annos, summa prodit annorum Christi 1115. quo sane tempore Aquilejae sedebat Voldaricus Patriarcha.

Negotium ingerat nullum, Hungaricum Regem in Epigraphe legi; idque Cacano, (nomen est appellativum) Avarorum Diaconum agere. Animadverte, Avares eosdem esse, ac veteres Hunnos. Peremptoria sunt, quae loco citato habet Paulus, ne Hunnis, hoc est Avaribus, praeda fierent;

et illa

et illa Libri I. et Capitis XXVII. Alboin vero cum Avaribus, qui primum Hunni, postea a Regis proprii nomine Avares appellati sunt, foedus perpetuum iniit. Hos ipsos, quos aetas remota Hunnos Avaresque appellavit, Hungaros dixere seculi noni, et sequioris aevi Scriptores. Scriptorum sane complures laudat Pagius ad annum 889. et 890. Bonfinium, Porphyrogenetam, Theophylactum Simocattam, Nicetam, Suidam, aliosque, qui Hungaros ejusdem cum Hunnis Avaribusque originis faciunt. Hunnos autem modo vocant, modo Hungaros, itemque Turcos, et Pannonios. Voce aevo suo familiari, ac frequentiore usus est Epigraphes auctor; quam denique scriptam, positamque post Voltarici Patriarchae obitum, carmina duo postrema evincunt. Eorum sensus obvius est: Sanctorum ossa inventa fuisse cura, et studio Voltarici, qui Sanctos coluit, eosque colendo beatam vitam promeruit; cui cum Sanctis maneat vita

perennis.

Ecclesiam hanc Sancti Joannis de Timavo, nominatissimum quondam Monasterium, vocat, idem Voldaricus in Tabulis, quas edidimus in Monumentis Aquilejensibus Capite LVIII. num. VII. eamque prorsus destructam diuque jacentem in ruderibus, atque laicali servituti subditam, ut sub propria Religione reformaretur, addicendam decrevit Abbatiae Beliniensi, traditque perpetuo et inviolabili jure: quod jam ante decreverant Successores, Henricus scilicet et Fridericus Patriarchae. Rem eamdem Voldaricus confirmat aliis ibidem allatis Tabulis, ubi locus ille dicitur ob Reliquias Sanctorum ibidem requiescentium honorandus, omnibusque Christianis venerandus.

III. In superioribus ejusdem Voldarici Tabulis, primo loco inter testes legitur Albertus Comes Forojuliensis. In allegatis Ecclesiae Aquilejensis Monumentis Capite citato LVIII. num.

XI. conjectari licuit, Patriarchas post donationem Comitatus Forojuliensis anno 1077. factam ab Henrico IV. Rege, dignitatem et praefecturam Comitis retinuisse, qui in Civitate Forojulii resideret, eorumque donatum Comitatum regeret. Quo nomine jam adnotavimus, partem illam provinciae Forojuliensis intelligi, quae ante Sigeardum Patriarcham, Patriarcharum jurisdictioni immunis parebat proprio Comiti. Nullus deinceps in vetustis Chartis Comes Forojuliensis occurrit, alia politicae et oeconomicae administrationis forma per Gastaldiones, et Capitaneos inducta.

Carinthiae Duces per haec tempora jam aliquos memoravimus. Seriem eorum texuimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis, et superiore Capite VII. num. I. Eruditiores in eadem texenda serie adhibuerunt Pesterus de Ducibus Carinthiae, ac Froelichius in Specimine Archontologiae Carinthiae. Hos etiam viros doctissimos consulendos jubeo. Iterum memorare Duces Carinthiae

eos e gente Eppensteinensium prodidit, Marquardum patrem Udalrici Patriarchae, et Liutoldum ac Henricum ejusdem Marquardi filios, et Patriarchae fratres. Exauctorato Bertholdo I Zaringensi, Ducatum Carinthiae obtinuit Marquardus anno 1072. vel insequenti. Post obitum patris, eadem dignitate anno 1077. vel 1078. positus est Liutoldus; quo anno 1090. vita functo, successit Henricus ejus frater. Carinthiam Ducis titulo rexit iste usque ad annum 1127, cum ejusdem Carinthiae Ducatus ad Comites de Valle Lavanda, qui et Sponheimenses, et Comites de Ortenburg dicti sunt.

Carinthiam ergo administrare anno 1128. coepit Henricus, filius Engelberti Ortenburgici. Inter Carinthiae Duces nomine Henrici appellatos hic tertius est, junior etiam dictus. Eamdem dignitatem anno 1130. accepit Engelbertus, qui Henrici junioris erat frater. Monachum induit anno 1135. Engelbertus, ceditque Ducatum Carinthiae

Udalrico

Udalrico filio. anno 1144. excepit filius ejus Henricus IV qui anno 1160. videtur collegam habuisse Hermannum Fratrem: ipseque Hermannus post obitum Henrici IV. solus Ducatum obtinuit anno 1161. Vitam duxit ad annum usque 1181. eique successit Udalricus II. filius ejus. Filius alter, scilicet Bernardus suffectus est anno 1202. Per haec tempora de de jure in Ducatum Carinthiae contendebant Bertholdi Zaeringenses posteri quos Froelichius numerat Bertholdum II. et III. et Conradum et Bertholdum IV. et Bertholdum V. qui ultimus lineae certae Zaeringensium vitam amisit anno 1218. Sublatis aemulis Carinthiam administravit laudatus Bernardus usque ad annum 1250. quo Patri successit Udalricus III. Is designato successore Ottocaro Bohemiae Regi, ad plures abiit anno 1269. vel insequente 1270. Aemulum se praebuit Philippus, Bernardi filius, et Udalrici frater, qui in Aquilejensem Patriarcham electus fuerat.

Cum Ducatu Carinthiae Marchiam Istriae rexit Adalbero Eppensteinius: eandemque regebat Henricus filius Marquardi, qui patrem habuit Adalberonem, eo ipso tempore quo Liutoldus frater Carinthiae Ducatum administrabat. In hanc dignitatem successit idem Henricus Eppensteiniorum postremus: Istriae Marchia commissa legitur Engelberto Sponheimensi, seu Ortenburgico. Henricus Eppensteinius Ducatum Carinthiae obtinuerat anno 1090. ipsumque administravit usque ad annum 1127. unde per haec tempora Marchiam Istriae regere coeperat Engelbertus Ortenburgicus. Legit ipsum Froelich in Chartis anni 1120 et 1122. In Monumentis Ecclesiae Aquilejensis unum Engelbertum inter Istriae Marchiones numeravimus, ipsumque adhuc huius munus gerentem anno 1155. Vide Caput LX. num. VII. Tres distingui oportere sibi visus est Erasmus Froelich in Specimine Archontologiae Carinthiae, Parte II. Capite IV. Stemma Genealo-

gicum, quod Istriae Marchiones, et Duces Carinthiae exhibet ex gente Sponheimensi-Ostenburgica, sub oculos ponere praestat, ab eodem Froelichio concinnatum Tabula III. ibidem.

ENGELBERTUS I. Marchio Istriae, cujus mentionem ingerunt documenta anni 1120-1122.

Henricus III Dux Carinthiae 1128.	Hartwicus I Ratisbonae Episcopus.	ENGELBERTUS II. Istriae Marchio circa annum 1128. Dux Carinthiae fit Anno 1130. Monachum induit 1135.

Mathildis uxor Theobaldi III: Comitis Blesensis.	ENGELBERTUS III. Marchio Istriae ab anno 1130. Legitur annis insequentibus, et anno 1156. 1166.	Ulricus I. Dux Carinthiae anno 1135.	Hartwicus II Episcopus Ratisbon.	Rapoto Comes de Ortenburg

Viri perspicacissimi conjecturas de tribus hisce Engelbertis diligentius expendat Lector. Post Engelbertum, qui tertius numeratur, ad Comites Andecenses translata est Marchia Istriae: eamque primus obtinuit Bertholdus. Hac de re in fine

dicendum. Vide integrum Stemma deline-
atum Capite XVII. In Stemmate Genealogico
Mathildis legitur, uxor Theobaldi III. Comi-
tis Blesensis, soror Engelberti III. Mar-
chionis Istriae, et Udalrici I. Ducis Ca-
rinthiae, et Hartwici II. Episcopi Ratisbonen-
sis, ac filia Engelberti II. Istriae Mar-
chionis. Apud Albericum trium Fontium,
a Leibnitio vulgatum Hannoverae anno
1698 in 4. Ad Annum 1126. pag. 251.
haec habentur: "Dominus Norbertus,
„ Praemonstratensis Ordinis institutor,
„ missus est ad partes Alemannorum
„ a Comite Teobaldo Campaniae, ad accipien-
„ dam et deducendam sibi uxorem, filiam
„ cujusdam Ingelberti Nobilis Marchionis
„ Forojuliensis: et fratres ejusdem In-
„ gelberti erant Episcopus Ratisbonensis
„ (Hartwicus I.) et Archiepiscopus Colo-
„ niensis Fridericus. Hanc filiam vocat
Mathildem ibidem. Ingelbertus ille nobi-
lis Marchio Forojuliensis idem est, ac
Engelbertus II Marchio Istriae. Cur
vero Marchio Forojuliensis? Nempe an-
te donationem Comitatus Forijulii Sigeardo Patriar-
chae

stre anno 1077. ab Henrico quarto Rege factam, idem consueverat esse Istriae, et Forijulii Comes, et Marchio, unde hanc retinuisse videtur appellationem Albericus.

Apud ipsum loco citato praeter Mathil- dem, tres aliae Engelberti Marchionis fi- liae numerantur his verbis: Nobilis Comi- tissa Mathildis Campaniensis, et uxor Rainaldi Comitis Nivernensis, et Comi- tissa Montis Veteris juxta Coloniam, et Mater illorum Romanorum, qui Frangipani dicuntur. Alia lectio apud Menckenium Tomo I. Rerum Germanica- rum, vocem habet, Fraiapain. Alia rursum lectio occurrit apud Albericum ad Annum 1240. pag. 575. Romae quon- dam turris cecidit mirabiliter Froipano- rum, in Cathedra Sancti Petri etc. Flo- ret adhuc Frangipanorum gens Romae, et in Provincia Forojulii.

Ad Engelbertum I. Marchionem Istriae referendum censet, ac nos etiam referimus quae narrat Volbaricus Patriarcha, jam in senectute (ut ait) positus, in Tabulis allatis Capite LVIIII. num. VIII. in Monu-

mentis" Aquilejensibus: "nempe, Decem
" quoque mansos, quos a Marchione Engel-
" berto pro sacrilegio, quod fideles sui per
" incendium Ecclesiae in Carniola commiserunt,
" recepi; similiter Sancto Joanni (de Timavo)
" tribuo in loco, qui dicitur Gradisca " vita
migrasse anno 1122. Voldaricum Patriar-
cham, infra dicendum. Ex allegatis verbis
colligimus, Engelbertum Marchionem Istriae
bona possidisse in Carniola, ubi Fideles
ejus, idest Ministeriales ac Feudatarii
Sacrilegium per incendium Ecclesiae com-
miserunt. Possidebat etiam praedia in
provincia Forijulii: quos enim ab eodem
Engelberto Mansos receperat Voldaricus
Patriarcha, in loco siti erant, qui dicitur
Gradisca. Haec infra nobis usui erunt.
In eisdem Tabulis mentio invenitur Engel-
berti, et Megenardi de Guriza fratrum.
De his latiore, ac diligentiore calamo
agendum infra in Peregrino I. Patriarcha.
IV. Sub ipso Voldarico Patriarcha,
cujus gesta illustramus, bonorum incremen-
ta accepit Abbatia Rosacensis, quae
idem Voldaricus, ac Frater ejus Henricus

et pater Marquardus munifica manu largiti sunt. Affero documenta erroribus vitiis deturpata. Duo profert summatim Bellomus in Vitis Patriarcharum Aquilejensium in Voldarico I. inter scriptores Italiae. Primum: "Is (Voldaricus)
„anno... supramillesimum religione per-
„citus, Rosacii Monasterium, Basilicam
„que in honorem Beati Petri extruxit,
„Abbate Gerolido constituto sub regula
„Sancti Benedicti: multisque collatis
„donis, ac proventibus additis, ex agro
„Vtearum fundis decem, quos patrio
„more Mansos vocamus: ex agro Pase-
„liani a prato quibusdam aliis." Capite XII. superiore num. III. advertimus originem sacri loci vel Abbatiae Rosaciensis pertinere ad tempora Henrici Patriarchae, qui ab anno 1077. tenuit Sedem Aquilejensem ad annum usque 1084. Hac de re uberius agendum infra in Peregrino I. Patriarcha. Auctam vero, reformatamque Abbatiam Rosaciensem, studio curisque Voldarici, ibidem enarrabimus.

Alterius documenti summa est apud Bellonum: "Acceperunt iis ex Meynardi patris ejus (Voldarici Patriarchae) liberalitate Fundi centum quinquaginta. Adjecto ab Henrico ejus (Voldarici) patre Brazani plebe cum capellis, filialibus, decimis, et quartesiis etc. Addidit Henricus fundos ex agro Plecii cum montibus adjacentibus etc. Oblati sunt et a Meynardo, Marquardo, et Henrico, aliisque Goritianis comitibus fundi in Carsis etc." Patrem Voldaricus Patriarcha habuit, non Meynardum, sed Marquardum. Nominum illa confusio Meynardi, et Marquardi, ac Henrici, et aliorum Goritianorum Comitum confusio indicat satis, in hac Belloni summa varias confundi donationes, quarum alias Abbatiae Rosacensi fecerint Marquardus pater, et Henricus frater Voldarici Patriarchae; aliasque Meynardus pater, et Henricus filius Comites Goritiani erga eandem Abbatiam beneficia, qui hocce tempore in documentis audiri incipiunt. In ipso

Voldarici

Volrici Patriarchae in senectute posi-
ti documento superius memorato legi-
mus: Patriarcham Sancto Joanni de
Timavo tradidisse decem Mansos, quos
a Meynardo (hujus nominis primo) in
Gurizia pro beneficio fratris sui En-
gelberti (pariter primi hoc nomine appel-
lati) acceperat in loco, qui dicitur Ostussin.

Eodem situ, aliisque statim Monumen-
tum, quod subjicio, Diploma servatur,
quod Leonardus Dei gratia Palatinus
Carinthiae et Comes Goritiae, anno MCCCCXCVI.
Indictione XIV. die XV. mensis Julii dedit
Petro Dandulo Sancti Marci Venet. Pri-
micerio, et S. Monasterii et Abbatiae
Sancti Petri de Rosacio Commendatario
perpetuo. Supplex in eo libellus ab eodem
Petro oblatus Leonardo comiti continetur,
ut ipsius Abbatiae privilegia rata, firma-
que haberentur. "Reperio Ill. Domine, in
"quodam antiquo Privilegio confecto anno Do-
"mini 1060. per fel. rec. Rev. Dominum U-
"dolricum Patriarcham Aquilejensem, filium
"Illustriss. Domini Mayonardi Comitis Goritiae,
"Monasterium ipsum Rosacense sub regula

„regula Beati Benedicti fundatum exsti-
„tisse: ac tempore Geroldi primi abbatis
„Monasterio praefecti, per manus piae
„memoriae Domini Marquardi etiam Gori-
„tiae Comitis 140. mensis fuisse donatum.
„Ex alio praeterea simili Privilegio sub
„anno Domini 1083. liquido patet, quod
„per Rev. Dominum olim Volduricum
„Patriarcham, germanum Illust. Domini
„Comitis Henrici Goritiae, qui ambo fue-
„runt filii Domini Marquardi antedicti,
„facta fuit confirmatio omnium jurium,
et jurisdictionum prefati Monasterii.„
Enormes errores propinantur. Nec anno
1060. neque anno 1083. inceptus fuerat
sedem Aquilejensem Voldaricus. Is falso
obtruditur primo loco tanquam filius
Marquardi, cum filius fuerit Marquardi;
ut postea legitur Ducis Carinthiae.
Titulum Comitis Goritiae eidem tributum
Marquardo, nemo non videt gratis adjunctum.
Item etiam Voldaricus Patriarcha dici-
tur Germanus, hoc est Frater Henrici,
nempe Marchionis Istriae, ac deinde
Carinthiae Ducis: quem tamen Goritiae

Comitem appellatum legimus. Nominum similitudo, Marquardi et Henrici Eppensteiniorum, et Carinthiae Ducum, Voldarici Patriarchae patris, ac fratris; item qui Marquardi et Henrici Comitum Goritiae, qui hac aetate eo insignti titulo in monumentis leguntur, ullo sine dubio Antonium Bellonum decepit, ac Petrum Dandulum Utinatio subit, peritissimum Froelichium tot sibi imposuisse curas, in Tentamine Genealogico-Chronologico Comitum, et Rerum Goritiae Capite II. pag. 71. et segg. in prima editione, ut praedictas Privilegiorum homines tueretur, et conciliaret. De Goritianis Comitibus diligentius actum est in Monumentis Ecclesiae Aquilejensibus, ac deinceps agemus.

V. Vitam Voldaricus Patriarcha agebat anno 1119. quo V. Kal. Septembris Templum Abbatiae Mosacensis, ipso Voldarico praecipiente, Numini supremo consecratum fuit ab Andrea Civitatis Novae Episcopo. Hinc error patet Joachimi Vadiani in Chronologia Abbatum Sancti Galli

apud Goldastum Tomo I. Rerum Aleman-
nicarum, et Joannis Mezleri de Viris
illustribus San-Gallensibus Libro I. Ca-
pite LXIX. et Libro II. Capite XXX. apud
Bernardum Pezium Tomo I. Thesauri
Novissimi Anecdotorum. Parte III. mortua-
lem ejus annum 1122. aut potius
praecedentem 1121. constituimus in Mo-
numentis Aquilejensibus Capite LIX.
num. I. De die etiam emortuali dissi-
dent scriptores. Laudatus Mezlerus
loco primum citato habet Idus Decembris:
et loco altero sic ait, Obiit idus De-
cembris ut quidam; sed ut tutius,
4 Nonas Aprilis. Aquilejense Necro-
logium adnotat Idus Decembris. Verba
sunt: " Idibus Decembris. Vodalricus Pa-
" triarcha obiit, qui VIII. Massaricios in villa
" Banario cum duobus Molendinis, et in
" villa Sancti Andreae VI. Massaricios,
" et decimas villae quae dicitur Sulpitia,
" et I. Curiam Aquilejae Canonicis dedit.
" IIII etiam Stationes ad limina SS. Mar-
" tyrum Hermachorae, et Fortunati in Foro
" Aquilejae dedit. Insuper IIII Massari-

cias

„cias, II in villa Jaunich, et II. in villa Bu-
„sel, et I. Stationem in Foro Aquilejae
„Altari Sancti Galli dedit.„ Jam vero
idus intellige anni 1121.

Sedem enim Aquilejensem Gerardus suc-
cessor jam tenebat anno Dominicae In-
carnationis 1122. Indictione XV. duodecimo
Kal. Junii, quibus ipse Civitatensibus,
aut Forojuliensibus Canonicis Placitum
Synodale, quod antea juris erat Archidia-
coni Aquilejensis, liberaliter concessit.
Gerardum vocat Chronicon Aquilejense de
villa Premariaci juxta Civitatem Austriam
(seu Forijulii Civitatem) ortum. Florebat
hac aetate dives, ac nobilis Familia de Pre-
mariaco dicta; quod eo fortasse in loco do-
micilium tenebat, possidebatque latifun-
dia. Diploma Henrici V. Regis datum
anno IIII. posteris memoriam hujusce
Familiae servat. Apographum, tametsi men-
dis inquinatum profero, authentica forma
descriptum sub Raymundo Turriano Patriar-
cha. In Christi Nomine Amen. Anno
ejusdem Millesimo Ducentesimo octuage-
simo octavo, Indictione prima, die Dec=

mo Mensis Julii, in Castro Utini
in Patriarchali Palatio. Praesentibus Ve-
nerab. Patre D. Symone Episcopo Emonien-
si; Dominis .... Plebano Lucinici; Guidotto...
Castellione Utini, Petro, et... habita-
toribus Castri Utini, Brevisino de Medio-
lano, et aliis pluribus ad hoc vocatis
testibus, et rogatis. Rev. in Christo
Pater D. Raymundus Sanctae Sedis Aqui-
legiensis Patriarcha commisit, et mandavit
mihi Walterio Not. infrascripto, ut quod-
dam Privilegium Gloriosi Domini Do-
mini Henrici Quarti Romanorum Impe-
ratoris, cum ejus Sigillo cereo integro et,
illaeso concessum quondam Crystallo de
Cremariaco, et ejus heredibus et consan-
guineis; quod siquidem nimia vetustate
incipiebat consumi; cuius tenor infe-
rior annotatur, transcriberem et in
praesentem formam reducerem: volens,
mandans, decernens, et auctoritatem suam
interponens eidem Transcripto, quod va-
leat, teneat, et fidem faciat tam in
judicio, quam extra tanquam Originale
praedictum. Praedicti vero Privilegii talis

est timor." In nomine Sanctae et indi=
„viduae Trinitatis. Henricus divina fa=
„vente clementia Quartus Rom. Im=
„perator Augustus. Juxta consuetudi=
„nem nostrorum Antecessorum Regum
„et Imperatorum intelleximus esse dignum,
„et rationabile, regia largitate nostros
„remunerare Fideles secundum eorum me=
„ritum; scientes quod ex fidelibus fi=
„deliores fiant et ex fortibus regnum no=
„strum forte erit, et tutius. Quapropter
„omnibus Christi, nostrisque fidelibus,
„tam futuris quam praesentibus, notum
„fieri volumus: Qualiter Nos ob dilectio=
„nem Chrystolli fidelis nostri de Prema=
„riaco, et dignam precationem nostrorum
„Principum tam Teutonici, quam Italici
„Regni atque Longobardiae; Friderici videl.
„et Coloniensis Archiepiscopi, atque
„Artuici Ratisponensis, et Ottonis Bam=
„bergensis, Brunonis Spirensis, Udalri=
„ci Constantiensis, Petri Paduanensis...
„Herbipolensis Episcoporum; nec non Equitum
„nostrorum Hermanni de... Federici...
„Federici de Zollar... Gotifredi... Marchi=

„nis Warnerii (Warnerii,) et Marchionis
„Bonifacii Alberti de ... aliorumque mul-
„torum nostrorum Fidelium; ipsum pre-
„dictum Crystallum et omnes coheredes
„ejus, et consanguineos universos in no-
„stri Mundiburdii tuitione suscipimus
„ea conditione, ut neque Dux, Marchio,
„Comes, Vicecomes, Gastaldio, De-
„canus, aut alia nostri Regni magna
„vel parva persona, predictum Crystal-
„lum cum suis consanguineis, in seipsis,
„aut in possessionibus suis, aut in aliis
„ullis rebus, mobilibus vel immobilibus,
„modo conquisitis vel adhuc conquirendis,
„inquietare, molestare, disvestire, aut
„in aliquibus ullam injuriam presumat
„facere. Hocque eis damus, ut liberam
„communionem habeant ipsi, et succes-
„sores eorum, sine omni lesione, vel
„alterius contradictione, in pascuis, in
„pratis, in silvis, in piscationibus, in
„venationibus, et in aliis omnibus que
„ad communem usum pertinent.
„Precipimus etiam, ut ad placi-
„tum non deducantur, nisi ante nos,

vel successores

„vel successores nostros Reges vel Impe-
„ratores. Si quis autem hujus nostri
„Mundiburdii violator exstiterit, centum li-
„bras auri optimi componat, medietatem
„nostrae Camerae, medietatem dictis homi-
„nibus, eorumque heredibus. Quod ut for-
„tius esse credatur et ab omnibus dili-
„gentius et inviolabiliter observetur, sigil-
„li nostri impressione eamdem paginam
„inferius insigniri praecipimus. Insuper
„etiam eis damus, ut si laesionem com-
„miserint unde banno nostro subjaceant,
„nihil inde componant, quia eis Imperia-
„li pietate pro eis (in) fidelitate retinen-
„da, atque confirmanda, remisimus. Si-
„gnum Domini Heinrici Quarti Rom. Impe-
„ratoris Augustissimi. Burkardus Can-
„cellarius vice Alberti. Datum XIIII. Kal.
„Junii, Indictione III. anno Dominicae In-
„carnationis Millesimo Centesimo decimo,
„Regnante Heinrico V. Rege Romanorum
„anno V. Imperante autem primo, Ordi-
„nationis ejus undecimo. Actum est
„juxta Veronam in Christo. Amen.„

Chronicas notas Indictionis, et Imu-

dictionis corrige. Lege Indictionem quartam et annum Millesimum centesimum undecimum. Diploma refert Muratorius inter Antiquitates Italicas Dissertatione XIX. eodem die datum hoc modo: Datum XIIII. Kal. Junii, Indictione IIII. anno Dominicae Incarnationis MCXI. Regnante Henrico quinto Rege Romanorum anno V. Imperante primo, Ordinationis ejus undecimo. Actum est Veronae in Christo feliciter. Cancellarii et Archicancellarii nomina sic efferuntur: Burcardus Monasteriensis Episcopus, et Cancellarius vice Alberti Archicancellarii Moguntinae Sedis electi recognovit. Simile quoque Diploma eodem anno die 20 Maii datum profert Nicolaus Crassus Adnot. XXXVIII. in Libros Donati Jannotti de Republica Venetorum. De Marchione, scilicet Veronae Bonifacio consule Caput VIII. num. I.

Henricus quartus numeratur, scilicet inter Imperatores ejusdem nominis, pro Italorum more. Abbatis Gotwicensis admonitio est in Prodromo de Imper-

torum, ac Regum Germaniae Diplomatibus Tomo I. aut Parte I. Henricum ante coronationem Romae anno IIII. susceptam, constanti titulo Regem Romanorum quintum appellatum esse; post susceptam coronam, tum quartum Romanorum Imperatorem enunciatum legi; tum etiam quintum, eamdemque numeri disparitatem occurrere in subscriptione regia. De varia Regnantis, et Imperantis Henrici epocha superius dictum est num. I. De munere Cancellarii, quo Burchardus Monasteriensis functus est, dubium ingerit laudatus Gottericensis Abbas; at dubium omne jam evanescere videtur. Duas demum Sedes Episcopales hoc anno IIII. tenebant Antistites memorati ambo.

An ergo Gerardus Patriarcha ad gentem, familiamque Cayatolli de Premariaco pertinuerit? Verisimile videtur. Inter Schedas Mss. notam reperio, quae ad hanc Familiam de Premariaco spectat: "Principia di Codice membranaceo figurato in foglio presso il Signor Niccolò Marcello di Santa Marina di Venezia.

„ Liore, Furlan de Città d'Ostria (Austria,) „ che fo de Mes. Benedetti, della nobil „ Casada delli Liberi Premerzins Diocesi „ dello Patriarcha di Aquileja. In sua Zo „ ventù volse imprendere ad armezare, o „ arte de combattere in Mare. „ Quo tempore vitam egerit viri nobilis ignotum mihi. In eadem Nota haec subjiciuntur: " Si nomina poi il valoroso Landoro Lanzilotto di Decchario da Pavia. Questo fu figliuolo di Leodrisio, e fratello di Castellino. Fiori nel 1408. Vedi Francesco Lazzaro della Nobiltà d'Italia, Parte I pag. 29. e 30. „ ubi de Leodrisio, et Castellino agitur.

Caput XIV.

Placiti Synodalis Canonicj Forojuliensibus a Gerardo Patriarcha concessi, sive Placiti Christianitatis, exemplum. Beneficium collatum Ecclesiae, seu Monasterio Sancti Petri de Carso: inter testes legitur Capellanus Regis Gerardi deposito, et cumque Decanum Bambergen

sem

sum eligunt Aquilejenses, ipsumque etiam rejiciunt: alia Udalrici Archidiaconi Aquilejensis electio in Patriarcham, irrita. De Gunthero Patriarcha, quem exhibent hujus aevi monumenta, perquisitio. Peregrini successoris primus annus indagatur. ipsius Peregrini litterae ad Innocentium Papam II. ac istius ad Patriarcham, ac rursum Patriarchae diploma ad coenobium Obenburgense: idemque Diploma integrum, ac Coenobii Obenburgensis fundatio.

I. Gerardi Patriarchae acta, quae praesto erant, illustravimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LIX. Tabulas induximus num. II. queis Canonicis Ecclesiae Civitatensis concessit Placitum Synodale cum integra justitia ad plebem Civitatensem pertinens, quod hactenus exercuerat Archidiaconus Aquilejensis. Hic etiam ejusmodi placitum Synodale conqueverat Placitum Christianitatis. Hoc nomen legimus in Bulla Lucii Papae Papae III. anno 1183. ad Mosacenses data, quam superiore Capite XII num VII. memoravimus, a Viris doctis

Mittarellio, et Costadonio in Annalibus Camaldulensibus editum: ubi Abbati Mosacensi et Fratribus inter alia plura confirmantur Tres plebes, una videlicet de Carz, et altera de Tuzan, et tertia de Cinto, cum omni jure plebis et Placiti Christianitatis. quomodo vero haec Placita peragerentur, docet exemplum senioris aetatis, quod ab humanissimo peritissimoque Josepho Pirrio Archipresbytero Glemonensi accepimus, descriptum ex Protocollo Alexii Notarii de Glemona.

" Anno Domini Millesimo Tricentesimo
" Sexagesimo nono Indictione VII. 14. Mensis
" Novembris. In celebratione Placiti Chri-
" stianitatis, facti in Ecclesia inscripta
" per D. Presbyterum Nicolaum Canoni-
" cum Utinensem Venerandum Archidia-
" conum, asserentem habere commissio-
" nem ad inscripta examinanda a Rmo
" in Christo Patre, et Domino D.
" Marquardo Dei Gratia Sanctae Sedis
" Aquilejensis Patriarcha dignissimo. Domini
" Sacerdotes inferius nominati, Capellani
" et Officiantes in Ecclesia Sanctae

„ Mariae plebis Clemonae delato eis
„ Sacramento per praefatum D. Archidia=
„ conum de veritate dicendo certum pro certo
„ et auditum audito; remotis odio, amo=
„ re, timore, prece, vel pretio, bene=
„ ficio, vel damno, eorum vel alieno,
„ quod haberent, vel exinde sperarent habere,
„ ut in talibus debet et competens est,
„ ac etiam examinatis per congrua capi=
„ tula, unus ab aliis separatim dicentes,
„ testificati fuerunt.
„ Imprimis D. Nicolaus Plebanus
„ Forgiariae, et Vicarius in Ecclesia prae=
„ libata Sanctae Mariae, dixit: quod
„ quandam nomine Betta, Monialis in Mo=
„ nasterio Sanctae Agnetis de Clemona,
„ stetit in dicto Monasterio per annum,
„ et diem; et tunc fecit professionem,
„ qua juravit regulam observare, videlicet
„ castitatis paupertatis et obedientiae
„ ut competens est, ipso praesente.
„ Et impersonae audivit, quod ipsa con=
„ traxit matrimonium cum uno filio
„ Caropsii de Artenea. Super capitulo
„ nonae dixit, quod Anastasius fecit

„usuras publice, et manifeste: hoc
„scit pro certo. Super capitulo blasphe-
„miarum dixit, quod Antonius Fugens,
„audiendo in Ecclesia, blasphemavit Deum
„et Sanctos: hoc scit ex audito. Super
„capitulo perjurii dixit, quod Angello-
„tus de Trampergo coram temporali judi-
„cio fecit quamplurima indebita juramen-
„ta, dicendo aliis non teneri: hoc scit
„ex audito. Super capitulo eleemosyna-
„rum dixit, quod Frixius olim Came-
„rarius Sanctae Mariae non fecit ple-
„ne anniversaria secundum dispositio-
„nes et conditiones testamentorum: hoc
„scit pro certo.

„ Presbyter Odorsius dixit, quod ipse
„vidit quandam nomine Bertam, Mo-
„nialem in Monasterio Sanctae Agnetis
„de Cremona, ferre habitum Monialem
„ultra duos annos, et postmodum ipsa
„accepit in maritum filium Carosii de
„Astener. Super capitulo perjurii
„dixit, quod Tiriny juravit non habe-
„re, et habet: hoc scit ex audito.
„Item Angellotus de Trampergo, est

perjurus

„perjurus juravit coram temporali Domi-
„no: et hoc scit ex auditu. Super ca-
„pitulo blasphemiarum dixit, quod Jaco
„Coletti dixit: Deus non potest face-
„re, neque Sancti; et Deum non habet
„in devotione, neque timet: hoc scit
„ex auditu. Super capitulo usurarum
„dixit, quod Robertus comprestat ad
„usuras. Item Anastasius comprestat et
„ad usuras. Item Antonius comprestat(+)
„ capitulo eleemosynarum dixit, quod
„Saxius olim Camerarius, et Pinto modo
„Camerarius non fecerunt in celebrationi-
„bus, et aliis non compleverunt mandata
„testamentorum: hoc scit pro certo. Super
„Capytulo Mysteriorum (Ministeriorum)
„Ecclesiae dixit, quod Alexius Ostiarius
„est piger in illuminando, et aliis ser-
„viciis Ecclesiae: hoc scit ex auditu. Item
„super capitulo adulterii dixit, quod uxor
„Bartholi Vectoris carnaliter peccavit
„cum Thomas: hoc scit ex auditu. Super
„capitulo Ecclesiasticorum Sacramento-
„rum dixit, quod Bausillus dixit ore
„tenus quod praeteritis quinque annis non

(+) ad usuras; et prae dicti non sumunt Eucharistiam: hoc scit super capitulo...

accepit Eucharistiam.

Presbyter Justus dixit super Capitu-
lo Matrimonii adulterii, quod quidam
nomine Franzonus debet cohabitare et
habere in uxorem quamdam nomine
Palmeam, secundum finitivam Sen-
tentiam latam inter eos: quam senten-
tiam ipse Presbyter Justus vidit scri-
ptam. Qui Franzonus moratur cum quadam
nomine Nicoletta, filia Marcuetii.
Item dixit, quod ipse vidit quamdam
nomine Bettam, Monialem in Mona-
sterio Sanctae Agnetis de Cremona, fe-
rentem habitum monialem ultra duos
annos; et postmodum accepit in ma-
ritum filium Borgesii de Astenea, Super
„ capitulo usurarum dixit, quod Ana-
„ stasius compraestat ad usuras: item
„ Albertus compraestat ad usuras: item
„ Zanninus compraestat ad usuras: item
„ Antonius compraestat ad usuras; hoc
„ scit pro certo. Super capitulo per-
„ jurii dixit, quod Angellotus est perju-
„ rus: hoc scit ex auditu. Super Capi-
„ tulo ecclesiasticorum Sacramentorum

„dixit, quod Stanfil non sumit Euchari-
„stiam: hoc scit ex auditu. Super capi-
„tulo eleemosynarum dixit, quod Leonar-
„dus Bruni, Nicolaus de Pravis, et
„Saxius Camerarii non fecerunt plene
„anniversaria: hoc scit pro certo.

„ Presbyter Stephanus dixit super
„capitulo usurarum, quod Anastasius
„compraestat ad usuras: idem Robertus
„compraestat ad usuras; item Zaninus
„compraestat ad usuras; hoc scit pro
„certo. Super capitulo adulterii, quod
„quaedam nomine Betta, Monialis in
„monasterio Sanctae Agnetis de Zleno-
„no, fecit professionem; et professa
„exivit Monasterium: hoc scit ex
„audito. Item dixit, quod quaedam
„nomine Francisca, Monialis Sancti
„Blasii, similiter fuit professa, exivit
„Monasterium: hoc scit ex auditu.

„ Praesbyter Franciscus dixit, quod
„Betta Monialis jacet in peccato
„mortali ut dicitur. Item dixit, quod
Anastasius, Robertus, Zaninus, et Au-
tonius compraestant ad usuras: hoc

scit pro certo. Actum Clemonae in dicta Ecclesia Sanctae Mariae;"

Animadverte Placitum istud Christianitatis celebratum ab Archidiacono Utinensi fuisse ex commissione Marquardi Patriarchae. Et jus placita ejusmodi celebrandi in Ecclesia, Clero, et populo Civitatensibus, quod antea Archidiacono Aquilejensi addictum erat, Gerardi Patriarchae largitate translatum fuisse ad ipsos Capituli Civitatensis Canonicos, quorum intererat, cuicumque ipsi voluerint committere. Tabulas ejusdem concessionis lege, et expende.

II. Duas ab Gerardo Patriarcha donationes Abbatiae Mosacensi factas indicat Peregrinus Successor in Tabulis, quas descripsimus Capite superiore XII. num. VIII. his verbis: Possessiones, quas dono dedit Berardus, aut Gerardus, cum plenitudine Episcopalis dignitatis potiretur. Verborum sensus mox innotescet. Aliud praeterea est benevolae, ac beneficae Gerardi, qui et Berardus errore fortasse amanuensium dicitur,

voluntatis,

voluntatis, et manus monumentum ego Sancti Petri Ecclesiam in Carso. "In
"Nomine Sanctae et individuae Trinitatis
"Anno Incarnationis Dominicae Millesimo
"Centesimo vigesimo quinto, Indictione ter=
"tia. Noverit omnium Christi fidelium,
"tam praesentium quam futurorum, poste-
"ritas: qualiter ego Pessardus Aquilegiensis
"Patriarcha, considerans cum infirmitate
"et fragilitate humanae naturae ejus
"stabile retributionis aeternae; proposui, et
"statui mecum, commissas mihi Ecclesias
"pro tempore, et loci qualitatibus... et
"de sinu Matris filiorum necessitatem
"substentando adjuvare... decrevi, quoddam
"molendinum juxta Castrum Pinguentum,
"scilicet ... situm Monasterium Sancti
"Petri Apostoli in Carso dare humilis fi=
"deli nostro Othoni, illius loci religioso
"Abbati pro traditionis causa, et nostri
"impressione sigilli confirmare. Concedimus
"igitur, et damus supradictae Ecclesiae
"Sancti Petri de Carso Molendinum, quod
"videbatur habere Marinus Presbyter
"de Pinguento in Lacunis, proprietario

"jure: quatenus Abbas, eiusque succes-
,sores in futurum ibi Deo, et Beato
,Petro servientium sustentationis, qua-
,litatis discretione, distribuat. Si quis
,vero huic nostro operi misericordiae contraire,
"quod non credimus tentaverit, vel
,violare non timuerit; Deus omnia
,continens, omnia providens, ipse disjudicet.
,Hanc quoque nostrae donationis largitatem
,roborare volentes, subter nostri sigilli
,impressione insigniri jussimus. Ego
,Bertrandus Dei gratia Aquilegiensis Pa-
,triarcha manu propria subscripsi. Hujus
,rei testes Mainardus advocatus, Joan-
,nes Vicedominus, Warient... Ego Angel-
,nus Capellanus Regis, Joannes Ma-
,gister Scholarum Aquilegien. rogatus
,scripsi hanc notitiae chartam, et
,scriptam reddidi..."

Capellanum Regis intellige, quem Imperator, aut Rex ad inserviendum suo nomine in Ecclesia Aquilejensi deputabat. Imperiali aut Regis solet prae-benda fruentem. Regis Canonicum dictum legimus in tabulis Bertrandi Patriarchae

quas liceat hoc loco referre. "In Christi
Nomine Amen, Noverint universi, prae-
sentes pariter et futuri: quod Sanctae
Sedis Aquilejensis Dei Gratia Nos
„ Patriarcha Bertrandus, die datae prae-
„ sentium, dilectum nobis in Christo Rober-
„ tum, natum nobilis et potentis viri
„ D. Schinellae de Collalto Comitis Tar-
„ visini litteratum, solutum, infante ma-
„ jorem, ac de legitimo matrimonio pro-
„ creatum, atque idoneum, cupientem et
„ potentem humiliter ascribi militiae
„ Clericali ad titulum Ecclesiae nostrae
„ Patriarchalis, designavimus in Clericum
„ primam ei tonsuram conferentes juxta
„ formam Ecclesiae in talibus consuetam. In
„ cujus rei testimonium praesentes fieri
„ jussimus, nostri sigilli appensione mu-
„ nitas. Dat. et actum Vaculi in Eccle-
„ sia Sancti Nicolai juxta majus Altare
„ ipsius Ecclesiae, die XXV. mensis Octobris,
„ anno Dominicae Nativitatis 1339.
„ Indictione VII. Praesentibus Venerab. in
„ Christo Patribus Dominis Nicolao Dei
„ gratia Tridentino, et Goritia [illegible] et

„ Bellunensi Episcopis: prudentibus
„ viris dominis, Girardo Regis Canonico
„ Aquilejensi, Stephano de Frattis Pri-
„ micerio Ecclesiae Sancti Angeli de Frattis
„ .... Diocesis. Gassia de Basso Pleba-
„ no plebis de Marano Aquilejensis
„ Diocesis ac nobili viro D. Galvano
„ de Maniaco testibus, et aliis pluribus..."
Dubium mihi est, num vox illa Regis cogno-
men potius fuerit Girardi, quam titulus
Canonicatus, quo in Ecclesia Aquilejensi
potiebatur. Caeterum communi appella-
tione passim in chartis adhibita vocari
Vicarius Imperialis conjuerit, sicut etiam
Vicarius Comitis Goritiae alter; ac tertius
Vicarius Patriarchae.

III. In magno Belgii Chronico legimus:
Papa (Honorius II.) per Legatum Car-
dinalem duos Patriarchas, scilicet Aqui-
lejensem, et Venetum qui et Gradensis
nuncupatur, deposuit; quia invenit ipsos
Schismaticis favorabiles extitisse. Haec
Bernardus (Guidonis in vitis Pontificum)
De Gerardi depositione, ac depositio-
nis causa dissensiones plura in monu-
menta

mentis Ecclesiae Aquilejensis Capite XIX. num. IV. Haec vero acciderunt anno Christi 1028. Causam depositionis Conradi I. Archiepiscopus Salisburgensis appellat veterum [illegible], quae longo illic (Aquilejae) tempore dominata fuerat, foeditatem. Schisma Henricianum intelligitur, quod Henricus IV. et Henricus V. promoverunt, investituram jure sibi adscito in Ecclesiasticis beneficiis per annulum, et baculum. Hujce factionibus Aquilejenses Patriarchae sese immiscuerant, favebantque Pseudopontificibus.

Anno 1125. mortem obiit Henricus V. qui Imperialem Coronam anno 1111. extorserat. Ad imperium designantur Lotharius Dux Saxonum, Fridericus Dux Suevorum, Leopoldus Marchio Orientalis, et Carolus comes Flandriae. Primus in Regem sublimatur. Sed Fridericus, et alii Germaniae proceres Regem eligunt Conradum hujus nominis tertium, ipsius Friderici fratrem, Ducem Franconiae. In Italiam

anno 1128. venit Conradus: coronamque suscipit tum Modoetiae, tum Mediolani ab Anselmo Archiepiscopo. Ius investiturarum anno 1122. dimiserat Henricus V. unde novus etiam Gerardus noster fortasse Regis Conradi sectabatur partes contra Lotharium, qui annuente Pontifice Honorio II. ejusque Legatis praesentibus electus fuerat. Hinc ipse Gerardus cum aliis factiosis Episcopis, ob morum etiam indignitatem, ut ait Conradus I. Salisburgensis, depositionis tulit sententiam.

Gerardo deposito, in ejus locum Decanum Ecclesiae Bambergensis suffectum, digeste prodit laudatus Conradus Salisburgensis apud Hanzizium. Ex ejus nominis littera initiali E idem conjectat Hansizius, vocari Engelbertum potuisse. At contra istum canonice electum, ideoque merito suscipiendum, mutato consilio, tumultuari Aquilejenses Canonici coeperunt. Ipse Engelbertus, sibi metuens, Bambergam ad propria reversus est. Voluntam

chartam hoc statuto emissimus in lucem, qua constat, anno 1129.... Pius Martii indictione 7. nullum extitisse Patriarcham Aquilejensem.

IV. An rejecto Decano Bambergensi, elegerint Guntherum quendam Canonici Aquilejenses, quem exhibent vetusta hujus aevi monumenta? Apud Burchardum Gotthelfium Struvium in actis Litterariis Tomo II. Fasciculo VII. vetustum Chronicon habetur, in quo origo deducitur Principum Marchionum Misnensium, et Landgraviorum Thuringiae. Agitur §. X. de Collateralibus, (seu fratribus) Tymonis Marchionis, scilicet Friderico, Dedone, Gerone, Conrado, et Rikdague. Tum haec habentur: Hidda soror ipsorum nupsit Duci Bohemico, et genuit Guntherum Patriarcham Aquilejensem. Annotat idem Struvius in Praefatione ad Fasciculum VII. hujusmodi Chronicon esse Epitomen, sumptam ex Annalibus, seu ex Chronico Montis Sereni, quod Conradus Lauterbergius concinnavit. Chronicon istud

Montis Sereni extat apud Christof. Godefredum Hoffmannum inter Scriptores Rerum Lusaticarum Parte IV. Haec vero eadem in Chronico leguntur verba: Hitta nupsit Duci Bohemico, et genuit Guntherum Patriarcham, et Matrem Wichmanni de Cella.

De prole Hittae verba facit Jo. Georgius Eccardus Libro II Originum Saxonicarum Capite III. num. V. "De filia
"Theodorici, et recensitarum sorore Hitta,
"Appendix Chronici Montis Sereni scribit:
"Hitta nupsit Duci Bohemiae et ge-
"nuit Guntherum Patriarcham, et Ma-
"trem Wichmanni de Cella. Hunc (Bo-
"hemicum Ducem) Balbinus Miscell.
"Bohem. Tomi II. in Tab. ad pag. 103.
"insertam, vocat Swatoplucum ex Prin-
"cipe Olmucensi principem Bohemiae.
"Sed liberos ei tantum tribuit Wenceslaum,
"alias Henricum dictum, et mortuum
"anno 1130. et Sobieslaum in Italia
"defunctum 1130. et Bezetislaum Li-
"tomislii Dominum, fundatorem Coe-
"nobii Praemonstratensis ibidem cum Fra-
tre

„te. Suspicor vero, hos liberos ex alia con-
„juge natos: post cujus mortem, Di-
„cta Hidda, pater fuisse potuit Gun-
„theri Patriarchae Aquilejensis, et Marchio-
„nis Wichmanni de Cella. Si enim Hidda
„plures liberos, et quidem illos a Bal-
„tino memoratos habuisset, Appendix
„Chronici eos non retinuisset.„

Quo seculo, quave seculi parte vi-
tam egerit Guntherus, colligi potest ex
anno emortuali Wenceslai 1130. et Bo-
leslai 1136. quos ex alia fortasse con-
juge suscepit ipsius Guntheri Pater.
Eadem tempora definit Genealogica sequens
Tabula a laudato Eccardo confecta

Theodoricus II. Comes + 1034. — Mathildis uxor, filia Eccardi Marchionis Misnensis

Fridericus II. Electus Magdeb. Episcopus — Dedo III. Marchio Lusatiae + 1079. — Thiemo Comes. — Gero — Conradus — Ridaggus — Hidda

Dedo IV. occisus 1069 — Henricus I Marchio Misnae + 1103 — Dedo V + 1124. — Conradus + 1136 — Guntherus Ep. Misnae. — N. mater Wichmanni de Cella.

Locus in Aquilejensium Patriarcharum serie adsignari tam facile non potest. Ab obitu Reuengeri, qui anno 1068. contigit, firma et constans apparet successio Sigehardi, Henrici, Friderici II Woldarici I. et Gerardi usque ad annum 1128. quo sedere coeperit anno Reuengerius, quove anno Goteboldus praedecessor, qui anno 1049. obtinuit sedem Aquilejensem, vita mortali decesserit, monumenta desiderantur, quae doceant. An ergo inter utrumque, Goteboldum, et Reuengerum, sederit Guntherus aliquot annos? At nimium retro vita ejus traheretur. An idem cum Reuengero dici debeat Guntherus? Divinare non licet. Sed ipsa tempora convenire non videntur. Post Gerardum, et ante Peregrinum locus patere videtur nullus, quem idem Guntherus occupat. Sane anno 1129... idus Martii nullum exstitisse Patriarcham, Tabulae superius allegatae fidem faciunt. An ergo conjecturae locum habeat, Aquilejenses Canonicos, rejecto Decano Bambergensi quem elegerant, alium elegis-

se, aut postulasse novum Patriarcham, sibiet Guntherum? Id vero pro certo comperto que habendum est, in sedem Aquilejensem haud unquam ipsum conscendisse. Alia non noi Patriarchae Voldarici Ostemburgici electionem memorant Tabulae quas dabimus Capite II. num. V. Ea pariter in irritum abiit.

V. Gerardi Patriarchae successorem immediatum exhibent Chronica Aquilejensia, et Catalogi omnes Peregrinum I. Sedem ipse tenebat anno 1132. quo Innocentius Papa II. data Placentiae constitutione 3. Kal. Julii, anno Dominicae Incarnationis 1132. Indictione 10. potestatem Peregrini Patriarchae ratam habet super sexdecim Episcopatus, itemque super Abbatias Ossiacensem, Mosacensem, Rosacensem, Beliniensem, Sextensem, Pirensem, et Sanctae Mariae ad Organum: usumque Pallii, et Crucem Deferendi facultatem confirmat: ditionesque comitatus, Marchiae, et Ducatus Apostolica roborat auctoritate.

Ad ipsum Summum Pontificem

litteras jam dederat Peregrinus I, quis ipsum eum de electione certiorem facit, consiliumque exposuit. " I. (Innocentio)
„Reverentissimo, et Sanctissimo Patri, ac Do-
„mino, Sanctae Romanae et Apostoli-
„cae Sedis universali Pontifici, P.
„(Peregrinus) Aquilejensis electus Pa-
„triarcha licet indignus, reverentiam et
„omnimodam subjectionem. Sicut justum
„et rationabile est, Pater Sanctissime,
„et Beatissime, et Canonum censura
„praecipit, electionem meam Apostolicis
„auribus intimare saluberrimum putavi.
„Sancta namque Romana et Apostoli-
„ca Sedes de omnibus judicat, et ipsa
„a nemine judicatur, in cujus soli-
„dissimo firmamento, angulari videlicet
„lapide Christo Jesu, vos confirmatum
„et consolidatum esse cognovi. Noscat
„itaque vestra Sanctitas, quod Aquilejensis
„Clerus et populus, una cum consen-
„su comprovincialium Episcoporum,
„personam meam licet indignam sibi
„loco Pastoris elegerunt: et me cla-
„mantem, et renitentem, invitumque in-

thronizaverunt

„transigaverunt. Quibus tamen assensum
„non praebui, nisi vestram voluntatem
„prius scriptis consultam, et rescriptis
„cognitam animadverterem. Indignum nam-
„que valde est, ut qui nescit, sicut ego,
„suae vitae moderamina tenere, judex
„vitae fiat alienae: et salubrius mihi
„putavi in humili loco salvari, quam in
„alto periclitari. Propter pietatem
„vestram deposco, ut fragilitati ac de-
„bilitati meae compatiendo, quid mihi fa-
„ciendum sit describere non pigritemini:
„quia in omnibus, et per omnia vestris
„praeceptionibus obtemperabo.„ Summi Pon-
tificis Innocentii II. responsum accepi."
„"I. (Innocentius) Servus Servorum Dei, P.
„(Peregrino) Aquilejensi Patriarchae Fratri
„in Christo dilecto, salutem et Aposto-
„licam benedictionem. Electionem vestram,
„Frater venerabilis, jam dudum fama vul-
„gante nobis auditam, et tuis litteris nuper
„cognitam, approbamus, et apostolicae
„Sedis auctoritate confirmamus. A mul-
„tis namque retroactis temporibus Prae-
„cessores nostri desideraverunt [illegible]

„quem videmus: et nos omnibus votis
„optamus, quod divina gratia largiente
„in praesentia completum cernimus. Sci-
„licet quod Aquilejensis Ecclesia a Bea-
„to Ermagora discipulo Principis Aposto-
„lorum fundata est, et ab ipso Christo
„consolidata, quae a gremio Matris
„deviaverat, ad unitatem catholicam
„fidei rediret, et praeceptis Apostoli-
„cis obediret. Pallium itaque per
„Presbyterum Rudolphum legatum tuum,
„una cum nostra benedictione, tibi mit-
„timus: et te in Cathedra Patriarchali De-
„creti nostri corroboratione firmamus, et
„omnibus Fratribus comprovincialibus, ut
„tibi canonice obediant imperamus. Da-
ta Papiae 8. Kal. Majas." Binas
istas epistolas humanitate summa tra-
didit Comes Josephus Garampius, ex
Codice Membranaceo in S. Bibliothe-
ca Caesareo-Vindobonensi ab eodem
anno 1763 desumptas.

Dolendum, Temporis nota certa
utramque Epistolam destitutam esse.
Ea diligentius perquirenda est. Illo ti-

ne dubio utraque epistola tempore prae-
cedit ejusdem Pontificis constitutionem
superius insertam, datamque Placentiae
3. Kal. Julii, anno Dominicae Incarnatio-
nis 1132. Indictione decima. In hac
enim Peregrino confirmat Innocentius
usum Pallii: quod scilicet ab ipso sum-
mo Pontifice missum per Presbyterum
Rodulphum Patriarchae Legatum discimus
ex ejusdem Epistola. Anno 1132. data
legitur Constitutio 3. Kal. Julii: datam-
que legimus Epistolam Papiae 8. Kal.
Majas Mense nimirum Aprili ejusdem
ut puto anni 1132. Ac nemo colligat
inde, nonnisi eodem anno, scilicet ineun-
te, electum Patriarcham fuisse Peregri-
num. Tot ipsa Pontificis verba illi
repugnant, Electionem vestram, (inquien-
tis) jam dudum fama vulgante no-
bis auditam, et tuis litteris nuper
cognitam approbamus: Ac rursum mox
documenta dabimus, quae ad annum
praecedentem 1131. referunt Peregrini
electionem, Cur ergo suae notitiam
electionis tamdiu distulerit electus Pa-

tiarcha? Quam satis indicant ver-
ba, quae in ejus Epistola ad ipsum In-
nocentium II. legimus: In cujus solidis-
simo firmamento, angulari videlicet la-
pide Christo Jesu, vos confirmatum
et consolidatum ipse cognovi. Electus
fuit Innocentius anno 1130. die 15.
Februarii: simulque in Pontificiam
Cathedram invectus Pseudopapa Anacletus
II. Urbe Roma exire cogitur ille
Pisas proficiscitur, ubi maximam anni
1130. partem moratur: in Franciam
pergit, susceptus a Regibus Franciae
et Angliae, ac Lothario Rege Aleman-
niae: Remis concilium celebrat men-
se Octobri anni 1132. ubi alii plu-
res Reges obedientiam ei praestant:
ac demum recedens Gallia venturus
Romam, (ut habet Anonymus Au-
ctor apud Baronium,) transiens
per Sanctum Aegidium, et per mon-
tem Gemme (Genevre,) fines Longobar-
diae intravit; et apud Astam solemni-
tate Resurrectionis Dominicae celebrata,
Placentiam venit, (ubi adhuc Nonis No-

vembris

vembris anni 1132. degebat.) Hoc an-
no Sacrum incidit Pascha in diem 10
Aprilis. Ex Astensi civitate discedens,
Placentiam profecturus Pontifex, trans-
ire Papia facile potuit. Hinc lega-
tum suum Rodulphum direxit Pere-
grinus ad ipsum Innocentium, quem
in Apostolica Sede confirmatum, et con-
solidatum merito scribit, utpote quam
contra Anacletum jam susceperant
Tusciae, Campaniae, Longobardiae,
Germaniae, et Aquitaniae Galliarum
denique et Hispaniarum omnium, nec
non et universae orientalis Ecclesiae
Archiepiscopi, et Episcopi. In aliis
etiam praeter Placentiam locis datas
ab Innocentio Bullas, aut litte-
ras apud Muratorium legimus in An-
nalibus Italiae ad Annum 1132. nem-
pe Cremonae III Idus Julii, et
Brixiae IV Kal Augusti. Jam ergo
constat, binas ejusdem Pontificis et
Peregrini litteras, quas descripsimus, illo
sine dubio datas hoc eodem anno 1132.
Digna sunt animadversione verba,

quae legimus in Litteris Innocentii: Quae (Ecclesia Aquilejensis) a multis retroactis temporibus... agrariis illustris decoraverat. Patriarchae Johannes praedecessores indicantur, qui minus Romanis Pontificibus obsequentes, nimio erga Reges Germaniae, ac Imperatores ducebantur studio. Hanc etiam ob causam Gerardum praedecessorem Peregrini sede sua depositum, jam adnotavimus: quia etiam et ipse Peregrinus de schismate suspectum se Alexandro Papae ne praebuit. Vide superius Caput XV in calce.

Ejusdem Innocentii II litterae prae sto sunt, quae ad Peregrinum Patriarcham datae leguntur anno praecedente 1131. In Decreto Gratiani Parte II. Causa II. Q. 5. cap. 17. Innotes litterae Innocentii Papae referuntur Aquilejensi Patriarchae, et Mantuano Episcopo, quibus expediendum committitur quoddam Simoniae negotium, Episcopus Tridentinus A. implicitus videbatur. in litteris ejusdem to

gimus in Decretalibus Gregorii Libro V. Titulo XXXIV. Capite V. Inscriptio est: Innocentius Papa Aquilegiensi Patriarchae, et Mantuani Episcopo. Additur in margine: Alias Innocentius „Papa III. Digna est animadversione „Adnotatio, quae legitur in Decreto Gratia„ni loco citato." Caput hoc extat in „Decr. tit de purgatione canonica, „et tribuitur Innocentio III. Sed vignum „est ibi esse mendum, ut III. sit posi„tum pro II. Nam Collector Decretalium „solet in Pontificibus hunc ordinem obser„vare, ut eos qui anteceperunt prius „citet. Ita, cum ibi hoc Caput ha„beatur ante aliquos Canones Ale„xandri ac Lucii III. qui praeceperunt „Innocentium III, non videtur huic posse „tribui, quamquam habeatur etiam ei„dem adscriptum inter Opera ipsius „post Sermones.„ Fuerit ergo Inno„centius II. qui ad summum Pontifica„tum anno 1130. die 15 Februarii „evectus est.

In Decreto laudati Gratiani,

secundum Gregorianos Decretalium libros coordinato a Joanne de Turrecremata, editoque typis Romae anno 1726. cura ac studio Justi Fontanini Archiepiscopi Ancyrani, tom. II. De purgatione Canonica, Rubrica III. num. 1. haec est titoli Capitis, Quoties inepte emendatur Innocentius II. Aquilejensi Patriarchae, et Mantuano Episcopo, C. A. D. 1131. Romae in Lateranum. Hoc igitur anno, is utique si constat, Jam Peregrinus Secundus Aquilejensis cathedram conscenderat. In Appendice ad Concilium Lateranense III. anno 1179 celebratum post Lucii III. et Alexandri III. capitula, sequitur Caput LVIII Innocentius Aquilejensi Patriarchae. Quoties frater noster Adispertus Tridentinus Episcopus. Legendum videtur, Frater noster Adelpertus, aut Adelpertus Tridentinus Episcopus. Nomen etiam Adelperti in vetusto codice legi apud Ughellum, adnotat Gentilottus. Is vero Adelpertus praecessit Altemano, qui Eccle-

siam

Ecclesiam Tridentinam electus anno 1024. regebat. Consule Le Notizie Storico-Critiche intorno al B. Martire Adelpreto Vescovo Vol. II. Documento XVII. pag. 382. Atqui Adelperti aetate Romanus Pontifex non occurrit, qui vocaretur Innocentius. Vitam agebat Altemannus adhuc anno 1148. sedemque Romanam Innocentius II. tenuit usque ad annum 1143. Nomen igitur Episcopi Altemanni, aut Adaltemanni repomendum videtur. Non obstat, in citata Appendice post canones Alexandri III. et Lucii III. legi caput Quatitus tributum Innocentio praecessori. Post ipsum enim Caput LVII. rursum comparet capite LIX. Alexander III. et cap. LXI. Urbanus III. et cap. LXVII. Clemens III. qui Innocentii III. Sedem praecepare. Itaque Innocentium II. retinendum puto, ad Peregrinum Aquilejensem anno 1131. scribentem.
Hanc etiam Epocham confirmare videntur, ipsius Peregrini Tabulae, quibus

traditio quaedam confirmatur Coenobio Obernburgensi: "In Nomine Dei Patris
„et Filii et Spiritus Sancti Amen. Quo-
„niam universis maxime Ecclesiarum
„Praelatis in vinea Domini constitutis,
„ita temporalia seminare convenit,
„quatenus in die districti examinis coe-
„lestia cum gaudio metere mereantur;
„ideirco nos Peregrinus Dei gratia San-
„ctae Aquilegiensis Ecclesiae Patriarcha
„notum esse volumus omnibus Christum
„colentibus, tam praesentibus quam fu-
„turis: qualiter Gebehardus nobilis qui-
„dam de Chagere, et uxor ejus Ber-
„ta, perpendentes regnum caelorum tan-
„tum cuique valere, quantum voluerit
„.... nostro hortatu, multorumque pru-
„dentum consilio, allodium suum Obern-
„burg, sicut et ipsi usi sunt habere
„cum Castro, et nemore, agris, pra-
„tis, pascuis, piscationibus, venationibus,
„aucupationibus, rationibus, servis, et ani-
„matis, et eorum peculiis, Sanctae A-
„quilegiensi Ecclesiae tradiderunt; hoc ju-
„re, et modo etc. Hujusmodi ergo di-

„ nationis testes sunt Dominus Truarus Tergesti-
„ nus, Germanus Concordiensis, Adam Emo-
„ nensis Episcopi: Comes Bernhardus, than-
„ hardus advocatus, Albertus de Man-
„ zano, et filii ejus, Hermannus Wol-
„ ser de Trecento etc... Ut autem do-
„ natio firma, et inconcussa permaneat,
„ rogatu suprädictorum jugalium, hanc Char-
„ tam donationis scribi, et sigilli nostri
„ impressione insigniri fecimus. Actum
„ est hoc Aquilejae in Curia Sanctae
„ Mariae feliciter. Anno Dominicae In-
„ carnationis MCXL. Indictione III.
„ VII. Idus Aprilis, anno Pontificatus
„ nostri nono. Regnante Domino Con-
„ rado glorioso Romanorum Rege. Dat.
„ per manum Pagani Notarii Sanctae
„ Aquilejensis Ecclesiae.

Nonus Peregrini annus ab anno Christi 1140. retro numeratus, incipere potuit ejusdem Christi anno 1131. In libello, quod inscribitur Topographia Ducatus Styriae, typis edito Graecii anno 1727 haec habentur: "Oberburgum, quondam celebre ordinis Sancti

„ Benedicti ad Corniolae fines in Co-
„ mitatu Ciliensi Monasterium, teste Bu-
„ celino in Germ. Sacra, conditum fuit sub
„ annum 1140. a Theobaldo de Schaag
„ ejusque conjuge Juta, seu Geltrude...
„ Verum Fridericus Imperator pacificus
„ a Pio II Pontifice Maximo obtinuit,
„ ut illud Monachis migrare jussis, e-
„ recto recens Episcopatui Labacensi an-
„ no 1463 adscriberetur." Primarius Ter-
gestinus Episcopus ille est, cujus di-
ploma invenimus Capite II. num. V.
cum hac ferme insolenti invocatione:
In Nomine Patris, et Filii, et Spi-
ritus Sancti, Patris quidem ut ambo-
rum principii, amborum autem ipsius
Filii, et Procedentis. Ejusmodi ratio-
ne calamo Capite VIII. num. VII. de A-
damo, qui sedem Civitatis novae in
Istria tenebat, ac primus usus est
appellatione Episcopi Emoniensis:
Incidit in manus Diplomatarium
Sacrorum Ducatus Styriae Pars
altera ubi in Diplomatario subjecto
num. XXVI. (XXIX) integrae afferuntur
Tabulae

tabulae traditionis, coenobio Oberbur-
gensi factae. Haec sunt supplemen-
ta." "Hoc jure, et more, ut Castrum
et aream adjacentem Castro, et decem
„mansos, et duos Sytumansos cum suis
„mansis nemorum, et forestarum, cum uno
„manso nemori adjacenti, unum molendinum
„cum suo manso, et Ministeriales utrius-
„que sexus proprie centum, qui legem et
„jus et Aquilejensium Dienstmanniorum
„eorum collaudatione debent habere cum omni-
„bus possessionibus suis. Sane caetera omnia,
„quae remanent culta, sive inculta, cum
„quingentis fere aliis donationis mancipiis,
„cum suis mulieribus ac natis, Mona-
„sterio Oberburg, quod a nobis, et a nobili
„Viro Dyetald de Chagere, ejusque uxore
„Truta in honorem gloriosae ac perpetuae
„Dei Genitricis Virginis Mariae, de novo
„fundatum est, Monachis secundum regu-
„lam Sancti Benedicti ibidem deo manci-
„patis perpetuo jure proprietario deser-
„viant; et liceat eisdem Monachis, nec
„nobis nec nemini cujusdam aliorum,
„nisi solis Monachis, molendinum erigere.

„de nemore sive Forstario extirpare,
„per se et suos quantum potuerint,
„et ad cultum suum redigere, et conf-
„inia sua prout melius voluerint, extir-
„pando et nos, illi colonos locando dilata-
„re. Et plenam facultatem praememo-
„rati Monachi habeant, molendinum aedi-
„ficandi, piscandi, venandi, pelles cervorum
„sive aliarum bestiarum, necnon accipitres,
„nisos sine omni contradictione accipiendi
„in nemore, sive in Forstario. Insuper
„nos considerantes piam et devotam inten-
„tionem nobilis viri Dyebaldi de Chagire,
„et uxoris Irutae, de consilio et consen-
„su totius Capituli Sanctae Argentinensis
„Ecclesiae eidem Monasterio duas partes
„decimarum cum novalibus cultis, sive
„incultis plebis de Oberenburg; et duas
„partes decimarum cum novalibus cultis
„sive incultis plebis Sanctae Mariae de
„Frazlan contulimus perpetuo possidendas:
„quarum tamen primam decimationem,
„scilicet plebis de Oberenburg Nobilis Dye-
„baldus de Chagere a nobis, et antece-
„ssoribus nostris jure feudali possidebat,

„successores nostros in Domino rogantes, ut
„quod causa devotionis fecimus, ratum et
„firmum habeant, et manu defensionis te-
„neant. Dedimus etiam ejusdem Ecclesiae
„decem mansos in beneficium in Forojulii
„sitos in villa Buriach, ut salem et
„oleum in parte illa terrarum habere
„possint. Ad erigenda aedificia ipsius Mo-
„nasterii, dictis Monachis ad manus tri-
„ginta Marcas persolvimus. Mandatum et
„firmiter compromissum est ab utraque
„parte sub fidei innodationibus, tam no-
„stra, quam nobilis Viri Dyetaldi de
„Phagere, et uxoris ejus Brutae, ut neque
„nobis neque alicui successorum nostrorum,
„nec ipsis viventibus, aliquo tempore liceat
„de praemissis superius sicut sunt hic
„expressis per ordinem, Monasterio Mer-
„burgh infringere, subripere, vel benefi-
„ciare, vel diripere, vel quolibet alio mo-
„do alienare. Si quis successorum nostro-
„rum, immemor salutis propriae, timore
„divino postposito fecerit, ipsum omni-
„no habeatur. Praeterea interdicimus, ne
„aliquis ejusdem Ecclesiae res invadere, hac

„dere, vel aliquo modo molestare audeat:
„quod si quis facere praesumpserit, anathe-
„matis vinculo se subjacere, et cum Au-
„ria et Saphira deputatum se esse
„cognoscat. Huiusmodi ergo etc.„
Inter testes, adducuntur sequentes: Wol-
fer de Treceuto, Meinhalmus de Iröyen.
Meinhardus de Schwarzenpach, Henri-
cus de Rottenstein, Amelbertus de Thol-
mezo, Henricus de Limona, Ainbricus,
de Lavarion, Conradus de Neunpach,
Werenherus de Foro, Amelricus de
Angulo, et Nico filius, Joannes de
Fontanabona, Merbotto de Salto;
Meinhardus de Zegago, Hermannus
de Pinzano, Conradus, Eberhardus, Wol-
frich, et alii multi quorum copia
interfuit tam Clericorum, quae laicorum.
Ut autem haec donatio etc. Vir tot di-
plomatarii Comitem Bernhardum intelli-
git Carinthiae. Ad Goritiae comites
attinet Meinhardus advocatus. Alias
quae ad idem Coenobium spectant,
tabulas confirmationum, et donatio-
num vide.

Caput XV.

Caput XV.

Peregrini Patriarchae patria et familia. Largitiones ejus, Monasterii Sancti Petri de Carso Coenobio Sancti Nicolai, aliorumque bonorum Abbatiae Sancti Cypriani de Muriano factae: de majori Coenobio Sandlizonensi. Ejusdem subscriptio in Diplomate Conradi Regis, animadversione digna: bonorum Mosacensis Abbatiae confirmatio, duplici ejusdem Conradi Regis Diplomate, ac duobus in his, intra paucos dies factae, jura Abbatiae Mosacensis Wolvarico Abbati confirmat Peregrinus. Episcopatus Bellunensis Regalia, Ottoni Episcopo detracta, Peregrino Patriarchae concessa: mox Ottoni restituta. Ejusdem Peregrini in Conciliabulo Papiensi, et tamen si subscriptio pro Victore contra Alexandrum III. quomodo intelligenda. Obitus ejus: Wolvaricus II. succedit de familia Comitum de Treven.

I. Illustrem Peregrini Patriarchae familiam innuere videtur Thomas Ebendorfferus de Haselbach in Chronic.

Austriaco. Libro III. apud Hieronymum
Pez Tomo II. Rerum Austriacarum pag.
798." Nascunt Historiae, quod circa an-
num 1168. tempore Friderici I. fuit
Henricus Dux Carinthiae, cujus Her-
mannus, et Peligerinus (Peregrinus)
Patriarcha filii, morientes, Ulricum
filium Comitis Wolfhardi heredem
reliquerunt, qui et Ducatum Sedi A-
quilejensi obtulit. Hermannus igitur
"Dux Carinthiae genuit Udalricum, et
"Bernhardum..." Locus statet vitiis. "Her-
"mannus, et Peregrinus dicuntur morien-
tes heredem reliquisse Ulricum filium
Comitis Wolfhardi: diciturque Ulricus
obtulisse Ducatum Sedi Aquilejensi. At
eodem auctore teste ibidem, Hermannus
genuit Udalricum, et Bernardum;
unde moriens filios heredes relinquere po-
tuit, quia Ulricum filium Wolfhardi
antelinuerat. Deinde Henricus Dux Ca-
rinthiae, hujus nominis quartus, de gente
Sponheimensi-Ortenburgico, fratrem ha-
buit, non filium Hermannum Marchio-
nem Veronae, ac anno 1161. Ducem

Carinthiae. Ille demum Ulricus, qui non Ducatum, sed Comitatum de Treven Ecclesiae Aquilejensi obtulit ad Familiam de Treven spectabat: ac erat Patriarcha Aquilejensis, filius Wolfardi Comitis. Vide Caput XIII. num. III. ac infra in Wolrico II. Corruptissimus locus emendari potest ex Anonymo Leobiensi in Chronico ad annum 1158. apud Hieronymum Pezium Tomo I. "Hainricus
„Dux Carinthiae (ex gente Sponheimensi
„Ortenburgica,) hoc tempore Herman-
„num (fratrem) virum egregium; et Hain-
„ricus Dux Bavariae Leupoldum fi-
„lium Peregrinus Patriarcha Ulricum
„(seu Wolvaricum II. Patriarcham,) mo-
„rientes, reliquerunt, (scilicet succeso-
„res, in sede Aquilejensi praedictum
„Wolvaricum II et in Ducatu Carinthiae
„Hermannum) Hic Ulricus (Patriarcha)
„filius Comitis Wolfardi de Treven (Tre-
„ven,) totum Comitatum obtulit sedi
„Suae."

Acta quaedam proferemus sub Wolrico II. quae Patriarcam Peregrini

Patriarchae Tridentini. Verba sunt: "Tri-
"vidus de Castro vetere, juratus, et
"interrogatus per Sacramenta, dixit:
"quod bene recolit, et erat magnus juve-
"nis quando Patriarcha P. (Peregrinus)
"Tridentinus vivebat: et recolit etiam,
"quod post eum intravit Patriarcha
"Woldaricus filius Comitis Ulrichardi".
Acta sunt in litigio quadam confecta
anno 1234. Benedictus Bonelli, ordinis
Minorum, quos Reformatos vocant, a-
lumnus eruditione clarus, datis Tridenti-
to litteris anno 1759. die 28 Januarii,
admonuit in Vetusto Kalendario seu
Necrologio haec legi verba: VI. Idus
Martii. Obitus Ottonis de Pav. pat.
(patris) Domini Patriarchae. Dutz. Ve
litis Historico Criticis de B. Ub.
Adelpreto Episcopo, ab eodem
Bonellio typis editis an. 1761. [illegible]
extat d'citatum Kalendarium, quod C.
Tridentinum dicitur: ac VI Idus Mar-
tii descripta verba habentur: Obit:
Ottonis de Pao pat. Dni Patriarchae:
Adnotatione 88. apud ipsum Bonel-
lium

Bonellinum responsio abs me data legitur, qua admonebam, Patriarcham illum videri Peregrinum I. Utitur Obendorfferi textu deceptus Erasmus Froelichius in Chronico Goritiae scripsit ad Annum 1132. Peregrinum fuisse Sponheimensis Henrici Carinthiae Ducis filium.

II. Gesta plura Peregrini collecta in lucem emisimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LX. et LXII. Insignia praesto sunt additamenta. Monasterium Sancti Petri de Carso, de quo Capite superiore num. III. actum est, ad jus Abbatiae Sancti Nicolai Venetiae, vulgo de Littore nuncupatae, transfert. Tabulas in lucem protulit ex autographo Senator amplissimus Flaminius Cornelius in Ecclesiis Venetis. "In Nomine Dei aeterni Amen.
„ Anno Dominicae Incarnationis M.CXXXIII. In-
„ dictione X." Aut annus Incarnationis unitate minuendus est, aut indictionis annus unitate augendus." Noverit tam praesentium, quam futurorum posteritas: qualiter ego Pelegrinus Dei gratia Aquilejensis Patriarcha, considerans futuram

„caritatem, ac dilectionem, quam antecessor meus
„piae memoriae Udalricus, (hujus nominis I.
„qui anno circiter 1122 vita decessit,) habuit
„cum Abbate et Fratribus Sancti Nicolai
„de Venetia; nec non discernens Aquilegien-
„sem Ecclesiam ipsorum bonorum ac Deum
„timentium confratrum Sancti Nicolai indi-
„gere semper apud Deum orationis depre-
„catione; proposuit, praedicti Monasterii Re-
„ligioso et Venerab. Abbati V. (Vitali II. ex
„gente patricia Lane,) suisque confratribus in-
„ibi militantibus, caritatis provenentia subveni-
„re; et debitores orationis, beneficii collatione,
„Aquilejensi Ecclesiae nostrisque successoribus fa-
„cere. Communicato igitur consilio Archidia-
„coni Wolrici, et caeterorum confratrum Cle-
„ricorum meorum, et Advocati Mainardi
„(Comitis Goritiae;) Monasterium quoddam
„Sancti Petri de Casso, sine damno Aquile-
„giensis Ecclesiae, meorumque successorum, Coe-
„nobio Sancti Nicolai, amore et caritate Ven.
„Abbatis Vitalis, atque orationem ejusdem
„Coenobii pro statu Aquilejensis Ecclesiae,
„et salute animae meae, meorumque succes-
„sorum faciendam, trado, dono, et cum

"pertinentia sua... Sclavo jure, et seu
"rentia Aquilegiensis Ecclesiae. Ad securi-
tionem quoque futurae potestatis, (poste
"ritatis,) et stabilitatem seu firmitatem
"hujus nostrae donationis, vel contractionis
"statuimus, D. Abbatem Vitalem ex com-
"muni sententia, tam nostra scilicet,
"quam Abbatis, omni anno in Assumptio-
"ne Sanctae Mariae Virginis, duas libras
"incensi super Altare ejusdem gloriosae
"Virginis dare etc."

Hanc Peregrini, aliasque Voldalrici,
et Gotfredi, et Peregrini II. pias e
largitiones confirmat Volckerus in Di-
plomate, dato apud Venetias anno 1205
Indictione 8. Extat illud apud Ughellum
Tomo V. in Episcopis Castellanis in Marco
Nicolo. Patriarchae nostri Peregrini
beneficentiam item memoro erga Mona-
sterium Sancti Cypriani, quod olim
Muriani extabat prope Venetias,
nunc vero Mensae Patriarchali Vene-
tae additum...........

"In Nomine Domini Dei aeterni.
Anno Dominicae Incarnationis Milles

„ centesimo Tricesimo octavo, duodecimo
„ die intrante Mense Junii, Indictione
„ prima. Tibi Domino Adalberto Abbati
„ Monasterii Beati Cypriani de loco
„ Muranis, quod est obedientia Sancti
„ Benedicti de loco Leronis, cunctisque
„ fratribus suprascripti Monasterii, tam
„ praesentibus quam futuris in perpetuum;
„ Ego Peregrinus, solo Dei nutu Sanctae
„ Aquilejensis Ecclesiae Patriarcha, pro
„ meorum remissione peccatorum, ac praede
„ cessorum futurorumque omnium fidem
„ Catholicam observantium ffidixi. Si quis
„ in Sanctis ac venerabilibus locis de suis
„ rebus aliquid contulerit, secundum
„ ipsius Auctoris vocem centuplum acci-
„ piet, et insuper quod melius est, vi-
„ tam possidebit aeternam. Quapropter
„ Ego qui supra Peregrinus Aquilejensis
„ Patriarcha do, concedo, transfero in
„ usum et utilitatem perpetuo haben-
„ dum Monasterio videlicet Sancti
„ Cypriani de praenominato loco Muranis,
„ idest Mansum unum Terrae cum
„ suis omnibus pertinentiis, qui jacet

in Comitatu

„in Comitatu Tarvisii ad locum qui
„dicitur Musestris, laboratum quondam
„retentumque per Martinum de Cona. Co-
„haeret ei a duabus partibus, ab oriente
„scilicet et a septentrione Terra ejusdem
„Patriarchae, a meridie terra Rambaldi co-
„mitis, ab occidente terra Sancti Zeno-
„nis de Verona. Quem autem supra-
„scriptum Mansum juris quondam Aqui-
„lejensis Ecclesiae, nunc vero Beati
„Cypriani superius dictum una cum
„accessibus, et ingressibus suis, sive et
„cum omnibus eidem jure pertinentibus,
„vobis qui supra Adelberto, vestraeque
„Ecclesiae, et Fratribus, et in perpe-
„tuum successoribus do, concedo, transfero:
„et per praesentem Cartam concessionis in
„vobis habendum confirmo; ita ut pensione
„exinde debeatis singulis annis ad Festum
„Sancti Hermacorae infra Octavam Camera-
„rio suprascriptae Ecclesiae incensi libram unam.
„Et alia superimposita eidem Monasterio
„non fiat, e futuris fratribus a praedicto
„Patriarcha, vel ejus successoribus; sed omni
„tempore ab utraque parte hoc, ut supe-

„ ius legitimi, firmum et inconvulsum tenea-
„ tur stipulatione subnixa. Actum apud
„ Sanctum Paulum in Curia suprascripti
„ Patriarchae feliciter interfuerunt equidem
„ huic rei Dominus Gregorius Tarvisinus
„ Episcopus, Bonifacius Belunensis Episco-
„ pus, Cenetensis Episcopus, Gribertus Al-
„ tinensis Episcopus, Gervicus Concordiensis
„ Episcopus, Stephanus Cardinalis, Vivianus
„ Decanus, Prior Sanctae Fuscae, Sebaldus
„ Prior Ecclesiae Sanctae Elenae de Pagnanis,
„ Wecelo de... fideli. + Haec crux signum
„ Domini Patriarchae Peregrini, qui hanc car-
„ tam concessionis fieri rogavit. Ego qui-
„ dem Mainardus Notarius, ac scriptor Sa-
„ cri Palatii interfui: et hoc jussu Domi-
„ ni Patriarchae scripsi, complevi, et dedi.„

Sancti Cypriani Monasterium voca-
tur Obedientia: hoc est Coenobium minus,
quod Majori parebat, idest Coenobio San-
cti Benedicti Padolironensi prope
Mantuam. Vocatur ipsum a Daniele
in Chronico, de Padovetulo consule
Flaminium Cornelium Auctorem tue-
tum in Ecclesiis Venetis Tomo X. Parte

sti in Monasterio Sancti Cypriani de Mu-
riano. Extat ibidem pag. 226. superius
Diploma cum aliqua verborum varietate. Nos
illud descripsimus ex vetusta Membrana.
Neque ille, ff dixi, his exprimuntur verbis
apud Bacchinium in Historia Monasterii
Padolironensis, Propterea dixi, pag. 104. 117.
et pag. 20. 22. 33. In Diplomate, quod
ibidem extat pag. 25. legimus: praesens
praesentibus dixi; quo etiam modo lege-
rem in Tabulis Peregrini. Fines a meridie
indicantur Terra Raimbaldi Comites,
de nobilissima scilicet quam vocant
Gente de Collalto. Consule Bonifa-
cii Historiam Tarvisinam. Iustalis Episco-
pi Cenetensis littera d. actum. Hinc
sedis ejus anni certius designari possunt.
Anno superiore 1135 confectae sunt
Peregrini donationum Tabulae, quae ad
Abbatiam Mosaciensem spectant.
Primam ejusdem Abbatiae originem in-
nuere videntur, de qua diligentius agendum est
Capite insequenti.

III. Dignam affero animadversione Pe-
regrini subscriptionem post Henri-

cum Ratisponensem Episcopum, ac Ottonem Frisigensem, in Diplomate Conradi Regis. Diplomatarium Garstense [?] publica donavit Cragnery Froelichius Viennae Austriae anno 1754. Diploma extat ibidem num. VI datum a Conrado Rege anno 1142. Ratisbonae, in quo subscripti leguntur Henricus Ratisbonensis Episcopus, Otto Frisingensis Episcopus, Peregrinus Patriarcha Aquilejensis, Embrico Wirzburgensis Episcopus. Froelichii adnotationes accipe. Primus subscribit Henricus Ratisbonensis, quia in ejus Dioecesi, ac Sede Episcopali Ratisbona transacta res est. Frisigensis vero praeponitur Patriarchae, quod Otto ex Augustissimo Principum stirpe esset.

In monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LX. num. III illustrissimus Diploma, a Conrado Rege datum anno 1149. pro Abbatia Mosacensi. Lotharius imperator [1] hujus nominis III. frater Friderici Sueviae Ducis, qui jam anno 1128. De Regno Italico certaverat contra Lotharium

[1] anno 1137. obierat. Rex Germaniae ac Italiae successit praedictus Conradus, hujus.

tra Lotharium. In Orientem cum Ludovico VII. Francorum Rege proficiscitur anno 1147. ad expeditionem Jerosolymitanam. Revertitur, memoratumque Diploma largitur, in quo haec habentur: " Capta a Pa-„ganis Civitate Rohas, hortatu et moni-„tu Sanctissimi Papae Eugenii (III) qui „ab anno 1145 sedem tenuit Apostolicam „ad annum usque 1152.) nec non et „Domini Bernardi Religiosissimi Claraval-„lensis Abbatis, et ad liberationem Christiano-„rum aggressi: sed peccatis nostris e-„xigentibus, minus proficientes, Hiero-„solymis signo vivificae et salutiferae „Crucis adorato, ad propria revertentes, „Aquilejae divina favente Clementia appli-„cuimus.„ Maxima urgente transfreta-„narum partium necessitate, Aquilejam discessit, Cremonam pertransiit ubi Diploma datum est, reliquum itineris perfecturus. Addenda sunt Doriechinii verba in Chronico Hovedeno ad annum 1145. Hoc anno Rhoas a Saracenis captam in ipsa nocte Nativitatis Domini. Ab ipsa Domi-

mini Nativitate annum auspicatur Historici unde annus vulgaris est adhuc in cursu 1144. Ex Rohas nomine appellatam intellige Edessam, celeberrimam Mesopotamiae civitatem. Vide Paginam, aliosque.

Aliud ejusdem Diplomatis exemplum vidimus, in quo initium idem, ac verba superius descripta leguntur. Datum dicitur Friesach idus Maii: sed prius illud exemplum datum legimus Clemonae (Glemonae) VIII. idus Maii, diebus nempe septem ante Friesachense. Testes in isto nominantur Ortolabus Basileensis Episcopus, Romanus Gurcensis Episcopus aliique inferioris notae. At Glemonense insigniunt nominibus suis Peregrinus Aquilejensis Patriarcha, Ortliphus Basileensis, Macarius Concordiensis, Hermannus Tergestinus, Anfredus Polensis, ac alii Principes, ac nobiles Viri. Ortliphi, aut Ortliebi Episcopi Basileensis anni incerti innotescunt. In eodem Friesachensi exemplo singula recensentur

coenobii Mosacensis bona; ac pri-
mo quae Kacellinus loci fundator
contulit: item quae Voldaricus (I.)
Patriarcha, ac successor ejus Gerardus, cum
inesset in plenitudine dignitatis suae,
ac demum successor illius Pelegrinus (I.)
contulerunt. Eamdem confirmationem deinde
plici Conradi Regis Diplomate, duobus
in locis obtinuerunt Monachi Mosa-
censes.
IV Ejusdem sacri loci Abbati Volrico
facit impensissime privilegiis datis Pe-
regrinus Patriarcha Documentum vidimus,
quo bona ejus omnia, quae Cacellinus fun-
dator, ac Volricus I. Patriarcha, aliique
eximii benefactores largiti fuerant, aucto-
ritate sua confirmat, locorum nominibus
enunciatis. Incipit: "In Nomine Patris et
„Filii et Spiritus Sancti Amen. Peregrinus
„Dei Gratia Sanctae Aquilegensis Ecclesiae
„Patriarcha. Notum sit omnibus Christi
„fidelibus, tam futuris, quam praesentibus,
„qualiter Venerabilis Praedecessor meus fe-
„licissimae memoriae Woldaricus Patriarcha
„Monasterium quoddam in Allodio Prim-

„tis Chacelini, in loco qui vulgari vocabulo
„Mosnit dictus est etc.„ „Actum est anno
„Incarnationis Domini M.C.XXXVI. indictione
„XV. apud Rosacium imperante Lothario Ro-
„manorum Imperatore feliciter... Ego Peregri-
„nus Sanctae Aquilegensis Ecclesiae Patriar-
„cha subscripsi. Ego Gotpolius Petenensis
„Episcopus subscripsi.„ Hujusce Episcopi
Gotpoldi mentio nulla apud Ughellum
in tabulis Pedenensibus. Ex Indictione XV.
colligitur, Peregrini privilegium anno 1136.
datum esse Septembri Mense, aut sequen-
tibus.

Ejusdem Voldarici sacri loci Abbati, qui
frater erat Peregrini Patriarchae, jura quaedam
per hominem nequitiam amissa restituit
idem Peregrinus, et confirmat. Documentum
a saepe laudato Florio acceptum profe-
ro. "Quisquis superni muneris gratia Pon-
„tificalis regiminis dignitate sublimatur,
„oportet ut circa loca sacra, et maxi-
„me Monasteria divino cultui dedicata sem-
„per invigilet et personis inibi ideo mini-
„strantibus sic providere ac prodesse studeat,
„ut a Deo beatae retributionis praemia

recipere

„recipere mereatur. Hinc ego Peregrinus (I.)
„Dei gratia Sanctae Aquilegensis Ecclesiae
„Patriarcha interveniente dilecto fratre
„nostro Wernardo Episcopo Tergestino, et
„Henrico Duci Carinthiae (IV. ex Gente Spanheim-
„bergica,) et alii fidelibus nostris, justitiam
„Mosacensis Monasterii quam ex devotio-
„ne piae memoriae Domini Vodalrici (I.)
„antecessoris nostri obtinuerat, et postea ex
„malitia quorundam pravorum hominum
„jam quasi amiserat, Volrico Karissimo
„fratri nostro ejusdem Monasterii Abbati
„recognovimus. Praedictus namque frater
„noster Abbas pedibus nostris provolu-
„tus, lachrymabiliter nobis conquestus
„est quod Muntarii nostri rusticos Mo-
„nasterii sui pro exactione Muntae in-
„juste vexarent, et affligerent: Assere-
„bat enim, quod praedictus Dominus
„Vodalricus (I.) Patriarcha, ejusdem fun-
„dator loci (Cancellarii cujusdam mentem
„executioni mandans,) praefatos rusticos
„ab omni exactione, et debito Muntae ab-
„solverit: quod quidem verum esse, coram
„nobis multorum testimonio comprobavit.

„ Nos autem memoriam ipsius, ut Ordini
„ nostro competit, compatientes, et peti-
„ tionibus condescendentes, et maxime insti-
„ tutionem Predecessoris nostri digne et lauda-
„ biliter factam conservare volentes; prae-
„ dictos rusticos in ejusdem Monasterii
„ residentes bonis ab omni exactione, ac
„ debito Advocatiae absolvimus. Et universa
„ praefato loco tradita atque donata, omni
„ tempore perpetuo jure tenenda, et pos-
„ sidenda nostra auctoritate corroboramus,
„ et confirmamus. Quod ut verius cre-
„ datur, et firmius teneatur, hanc Chartam
„ confirmationis nostrae conscribi praecepi-
„ mus, et manu propria subscribentes
„ sigilli nostri impressione muniri jus-
„ simus. Hujus rei testes sunt Werner-
„ dus Tergestinus Episcopus, Bertoldus
„ Sancti Felicis Praepositus, Wezelinus
„ et Petrus Capellani: Henricus (IV.)
„ Dux Carinthiae, Megenardus de Albona,
„ Andreas de Coneglano, Astranch et frater
„ ejus Egilbertus, Gundramus, Engilbertus,
„ Conradus, Frielo, Meingisalus Du-
„ rinch, Albero, Veruncius, Vigardus,

„ et alii quamplures Clerici, et laici.
„ Actum in Aquilegiae, anno Incarnationis
„ MCL. XVIII. Kal. Maii „ Desideratur
Indictio, quae in Peregrini Patriarchae
Chartis inter annos Incarnationis lo-
cum habet, ac diem mensis. An defectu
Amanuensis involuta fuerit in numero
XVIII; currebat autem anno 1150 Indictio XIII.
V. Conradus III Rex obiit, ac Regnum
amisit anno 1152. die 15 Februarii, dum
iter Italicum cogitabat, et coronam impe-
rialem. Rex eligitur Fridericus, ipsius
Conradi frater. Imperialem coronam ab
Eugenio Papa IV. obtinuit anno 1155.
die 18 Junii. Summum Pontificem Adri-
anum inter, ac ipsum Fridericum dissidia
mota, quae magnas gravissimasque ciere
turbas in Italia. Vitam cum morte anno
1159. commutavit Pontifex: eique suffici-
tur Alexan. (sic) III antea Rolandus appellatus
S. R. E. Cancellarius; simulque Cardinales
duo, schismate promoto elegerunt Octavia-
num sub nomine Victoris IV. Civitatem
Cremam, ut vindictam sumeret, obsidio-
ne cinxit Fridericus Imperator. Cum

vero Cives extremis in angustiis essent, Pe-
„regrini Aquilejensis Patriarchae, (Verba sunt
„Radevici Libro II. Capite LX.) simulque Hen-
„rici Ducis Bajoariae et Saxoniae, collo-
„quium expetierunt: quo dato, Patriarcha
„Vir eruditus, plurimisque virtutibus adornatus,
„et cui praeter officii auctoritatem, magna
„facundiae gratia inerat, prior ad eos orsus
„memoratur etc.„ Pace statuta, Civibus data
abeundi quo vellent facultas, capta demum
Civitas, ac flammis incensa. Haec anno 1160.
Januario mense cadente contigerunt.

Schisma fervebat inter Alexandrum
III. et Victorem IV. Ad Februarium mensem
ejusdem anni 1160. colloquium, aut Conci-
lium Papiae celebrandum indixerat Imperator.
In civitatem venerat ipse Imperator: et in
Nonis Februarii, (ut ait Hermannus
Reichersbergensis in Chronico,) cursae, et
colloqui initium habetur. Non adfuit A-
lexander III. qui advocatus fuerat: neque
Legat accepere. Victori jam animo fave-
bat Fridericus: egitque, ut ipse susciperetur.
Verba sunt ejusdem Reichersbergensis:
"Inthronizatur in Monasterio Sancti Syri,
Imperatore

„Imperatore fraenum equi, et strivam sellae
„ejus tenente, et eum de equo suscipiente.
„et ad Altare una cum Patriarcha Aquilejen
„si Pelegrino inter manus eum deducente.
Tum pro Octaviano prolata sententia adver_
sus Alexandrum in Synodo, aut potius Con
ciliabulo. Litterae Synodicae datae sunt, qui
bus Peregrinus his verbis primus subscribit.
Ego Peregrinus Aquilejensis Patriarcha cum
Fratribus Suffraganeis interfui, et consensi.
Haec undecima die Februarii peracta sunt.
Sibi affecto Patriarchae Episcopatum
Bellunensem cum Regalibus, quae Otto
in Episcopo indignatus eripuerat, largitur
Imperator. Diploma profert Ughellus
in Tabulis Bellunensibus. Ex alio Apo_
grapho sumptum illud exhibeo. "In No.
„mine Sanctae et individuae Trinitatis.
„Fredericus divina favente clementia Ro_
„manorum Imperator Augustus. Cum univer
„sis in imperio nostro constitutis impe_
„rialis clementiae patrocinium ob jure de_
„beamus impendere; maxime tamen ad do_
„mesticos fidei, pro exaltanda imperii
„nostri corona solicitudinem gerunt, quo_

„num etiam fides amplius amplius
„est operibus comprobata, propensionem
„affectus, et ampliorem gratiam extende-
„re debemus. Ea propter ad universorum
„Fidelium, tam futurorum quam praesen
„tium notitiam hic deducimus: quanta di:
„lectionis et amoris praerogativa Karissi:
„mum Principem nostrum Pelegrinum Vene
„rab. Patriarcham Aquilegiensem, qui plurima et
„praeclara obsequia Romano Imperio, et no
„bis semper exhibuit, dignum duximus
„honorare. Nos itaque ex imperiali aucto
„ritate, eidem Venerab. Patriarchae Pelegrino
„Aquilegiensi pro fidelitatis ejus sinceritate
„Bellunensem Episcopatum, quem antecesso
„res nostri Reges et Imperatores habuerunt,
„et usque ad nos detinuerunt, cum toto
„Comitatu, et Arimanniis, et omni jurisdi:
„ctione, et cum omni integritate juris et
„honoris, pleniter dedimus, et concessimus:
„et omne jus nostrum de praedicto Episco-
„patu, et integro ejus Comitatu in ipsum
„Patriarcham, et in omnes dilectissimi nostri
„Patriarchae successores de caetero habendum
„transfundimus. Et eidem Patriarchae Pele-

"legrino, ac per ipsum Ecclesiae suae, et
"omnibus ejus successoribus, privilegii hujus
"munimine, in perpetuum confirmavimus.
"Quatenus omnes ejus successores ad exem-
"plum Venerab. Patriarchae Pelegrini Ka-
"rissimi Principis nostri, in devotione, et
"fidelitate nostra, et imperii fidelitate
"perseverent. Statuentes quoque praecipi-
"mus, ut quicumque de caetero in Bellu-
"nensi Episcopatu substitui ac praesidere
"debet, a Venerab. Patriarcha Aquilegiensi
"Pelegrino, ejusque successoribus, investi-
"turam Episcopatus recipiat, et de omni
"jure Regalium nostrorum ei, vel suis
"successoribus respondeat. Hujus autem
"donationis, et confirmationis testes sunt
"Arnoldus Moguntinus Archiepiscopus,
"Wichmannus Magdeburgensis Archiepi-
"scopus, Hartwicus Bremensis Archiepisco-
"pus, Eberardus Bambergensis Episcopus,
"Johannes Merseburgensis Episcopus, Da-
"niel Pragensis Episcopus, Hermannus
"Vardensis Episcopus, Albertus Frisin-
"gensis Episcopus, Burchardus Argen-
"tinensis Episcopus, Chuonradus Augu-

stensis

„Astensis Episcopus, Ulricus Tarvisinus Epi-
„scopus, (+) Garsendonius Mantuanus Episco-
„pus, Omnebonus Veronensis Episcopus;
„Henricus Bavariae et Saxoniae Dux,
„Henricus Dux Carinthiae, Bertholdus
„Dux de Zaringe, Fridericus Dux Suevorum
„filius Chunradi Regis, Chunradus Pala-
„tinus de Rheno, Otto Palatinus de Wi-
„telinsbach. Signum Friderici Romanorum
„Imperatoris victoriosissimi. Ego Reginaldus
„Coloniensis Archiepiscopus, et Italiae
„Archicancellarius recognovi. Acta sunt
„haec anno Dominicae Incarnationis MCLX.
„Indictione VIII. Regnante D. Friderico Rom.
„Imperatore victoriosissimo anno regni ejus
„VIII. Imperii vero V. feliciter Amen. Dat.
„Papiae in Generali Concilio, post destru-
„ctionem Cremae XV. Kal. Martii, seu
„die 15 Februarii anno bissextili.)„

(+) Adam Feltrensis Episcopus, Ardicius Cumanus Episcopus, Johannes Laudensis Episcopus, Garsendonius....

Apud Ughellum non Ardicius, sed Henricus appellatur Episcopus Cumanus. Et Antistes Mantuae dicitur Gorsiodorus, Geridonius, et Grisandinus. Ad stirpem Sponheimensem-Ortenburgicam spectat Henricus Dux Carinthiae, quem hujus no-

minis

minis IV. numeramus, frater Hermanni Ille demum. Bertholdus Dux de Zaringo numeratur quartus, aemulus Ducum Carinthiae, ex gente Sponheimensi-Ortenburgica. Vide Caput XIII. Insequente anno 1161. in gratiam Friderici redierat Otto Bellunensis Episcopus. ipsique post obitum Peregrini Patriarchae omnia fuere restituta. Diploma apud Ughellum datum est in Territorio Mediolani apud Laudianam Kal. Septembris, anno Dominicae Incarnationis MCLXI. Verba sunt: "Praesentium

[Caso del tal.] et futurorum aetas " cognoscet, qualiter Nos dilecto nostro bonae memoriae Pe„regrino Patriarchae Aquilejensi, dum adhuc „viveret, Episcopatum Bellunii cum omni „jure et honore integraliter dedimus, et ei „personaliter concessimus. Qui vero idem Pa„triarcha, divina vocatione, naturae satisfe„cit, et viam universae carnis ingressus „est. Nos diligentius attendentes fidelis „nostri Ottonis Belluni Episcopi de„votionem et sinceritatem circa honorem „imperii . . . . ipsum Episcopum cum toto „Episcopatu Belluni et cum omni jure

"et honore suae libertati restituimus: "ita ut de caetero ad nullum habeat respectum, "nisi ad solum Imperium, et Imperatores Romanorum."......

V. Tamquam legitimum Pontificem venerabantur Alexandrum III. Reges Francorum, Angliae, Hispaniorum, Siciliae et Hierusalem, Hungariae, et Graecorum quoque Imperator Constantinopolitanus. Hac de re Synodus anno 1161 celebrata Tolosae. Eodem tempore, die 18 Junii, in quo fuit tunc Festivitas Sanctorum Gervasii et Protasii (verba sunt Ot"tonis Morenae, Schismatici Victoris "IV. fautoris, in Historia Laudensi,) in"ceptum est Sacrum Concilium (re "vera Conciliabulum,) quod a principio "Papiae, deinde Cremonae fieri disposi"tum fuerat. Postremo tamen ad hono"rem Laudensium, ex voluntate Impera"toris, Laude est celebratum. In quo Do"minus Imperator cum suis Principibus, et "Dux Boemiae, et dominus Pelegri"nus Aquilejensis Patriarcha, (aliique) "unanimiter confirmaverunt electionem

„ et illam confirmationem quae in praerito-
„ anno (1160.) Papiae jam facta fuerat de ipso
„ Papa Victore. „

Apud Radevicum Libro II. capite LXXII. exstat Epistola Henrici Praepositi de Berthesgaden ad Eberardum Salisburgensem Episcopum, ubi facta Conciliabuli Papiensis mentione, sic ait ille: Dominus vero Patriarcha (Peregrinus) et quidam alii salva in posterum Catholicae Ecclesiae censura, propter memoratas imperii necessitates obedierunt. An aliqua haec fuerit in eo .... duorum, qui de summo certabant Pontificatu, circumstantia Peregrini pro Victore IV subscribentis excusatio, quae ipsius delictum emolliet. Sed istud fuisse laudati Praepositi additamentum, quo Episcopi Salisburgensis Alexandro legitimo Pontifici addictissimi animum aliquo leniret modo existimat Cartarottus in Opusculo, quod inscribitur Apologia delle Memorie Antiche Roveretane. At tum in Epistola Henricus Praepositus memorat eos qui consenserant, et qui consensum denegaverant: cur ergo Patriar=

chae et quorundam aliorum consensum et
tenendum fuerat? Paullo post sic ait:
Domini Babenbergensis, Pataviensis, et
Ratisponensis Patriarcham sunt imitati.
Verum ab Henrico narrari historiam, eamque
non esse additamentis pro arbitrio interpola-
tam, haec satis evincunt. Contra robur ipso-
rum: Peregrini Patriarchae subscriptionem
absolutam esse.

Nonne vero mentem suam voce forte-
que coram palamque, potuerit ipse de-
clarare potuerunt alii, qui ipsum imitati
sunt. Solemnem, virum spectatissi-
mum suspicionem schismatis reliquisse.

VI. Emortualem Peregrini Patriarchae an-
num numerant 1161. Vero in Annalibus
quod Canisium, et Chronicon Aquilejense
et Chronicon Monasterii Admontensis
apud Hieronymum Pezium. Ante
Calendas Septembris vitam ipsum cum
morte commutasse, certum est ex su-
periore Friderici Imperatoris diplomа-
te ad Ottonem Bethmeysen numerum
superiorem IV. vide num. III. Emortualem
diem Aquilejense Necrologium notat

his verbis

his verbis: VI idus Augusti (die 8 ejusdem mensis,) Hic Patriarcha primus calhum petiit Peregrinus, qui villam Sancti Laurentii Fratribus dedit: et jacet in Choro. In alio Necrologio haec haben-tur: VI. idus Augusti Pelegrinus Pa-triarcha obiit qui villam Sancti Lauren-tii cum sylva, et omnibus ejus pertinen-tiis, et quandam terram juxta Isonis sitam, Canonicis dedit.

Voldarici II. Patriarchae successionem cum eodem anno 1161. illigant laudati Chro-nistae. Familiam ejus indicavimus supra num. I. Hanc etiam patefacit Fridericus I Imperator in diplomate ad ipsum Vol-daricum anno 1180. dato, ubi haec haben-tur: "Castrum de Trevam cum omnibus „suis pertinentiis, et utilitatibus, Ministe-„rialibus famulis, terris cultis et incultis, „nemoribus in integrum, secundum quod prae-„fatus Patriarcha (Voldaricus II.) una cum „patre suo comite Volrado (al. Wolfrado;) „et Matre sua Ecclesiae contradidit." Ma-trem vocat Emmam Bertolus Cancella-rius: itemque nomen offert alia vetusta

monumenta.

Caput XVI.

Origo prima, ut videtur, Abbatiae Rosaciensis in Tabulis Peregrini Patriarchae indicata sub Patriarcha Henrico. Remotior, quae fertur, ad examen vocata origo. Ejusdem Abbatiae reformatio, Monachorum Hirsaugensium opera, sub Voldarico I Patriarcha. Ante reformationem viguisse ibidem videtur Regula Sancti Augustini. Xenodochium Abbatiae annexum, a Comitibus de Ortenburg aedificatum: eorundem comitum de Ortenburg, et de Goritia jura. Quo idem Xenodochium erectum tempore, ac primus aedificator. Alia fragmenta historiae illustrantur.

I. Originem Abbatiae Rosaciensis, ejusque incrementa indicavimus Capite XII. et Capite insequente XIII., ex altiore jam calamo agendum est. Primam originem ejus patefacere videntur Tabulae Peregrini I Patriarchae, quas in lucem proferimus, ex Apographo Antonii Belloni Cancellarii desumptas. "In Christi No-
" mine Amen. Hoc est exemplum du-

„rum Privilegiorum quorum unius olim
„recol: mem: Domini Peregrini Patriarchae
„Aquilegiensis, ejus sigillo pendente sano
„illaeso sigillati, tenor dinoscitur esse
„talis. Divina voce veritatis attestante, certus
„est participatione regni coelestis quicunque
„fidelis Deo servientibus sive sacris locis
„bona sua in pro ipsius nomine (animo)
„erogaverit. Et quia hic intellectus non
„tantum fruentibus eum nec non est, ut
„quicunque intelligit, secundum propriam
„quantitatem ex qua possiet pro tali re-
„numeratione cum Christo servientibus potiatur.
„Anno igitur ab Incarnatione Domini no-
„stri Jesu Christi Millesimo Centesimo
„Trigesimo quinto, Indictione XIII. III. Nonas
„Julii, Regnante Lothario Christianissimo
„Romanorum Imperatore, Ego Peregrinus
„Dei Gratia Sanctae Aquilejensis Eccle-
„siae [illegible] cultor, pro remedio a-
„nimae meae, Praedecessorum, Successorumque
„meorum, de meis aliorumque praediis, non
„ad mensam Patriarchae pertinentibus,
„curavi (et) statui cum Sancto Petro
„de Rosario, et Fratribus inibi servientibus

" partis. Considerans quoque affectum
" Praedecessorum meorum circa eundem
" locum, Henrici s. m. ejusdem Ecclesiae
" constructoris, aliorumque subsequentium,
" tanto amicius expectatus sum, quanto eos
" sui meritum stimuli percepisse non dubi-
" to. Proinde notum sit omnibus Christo
" credentibus, tam praesentibus quam
" futuris: qualiter ego qui supra Peregri-
" nus Patriarcha trado [illegible] Petro de
" Rosacio, et tibi Arnipo Abati, et suc-
" cessoribus tuis, ac eorum fratrum
" ibi Deo servientium, plebem de Cividate
" perpetuo habendam, cum omnibus villis
" illic subsitis, cum Capellis, ac deci-
" mis. Astantibus, consentientibus, et ro-
" gantibus fratribus nostris, Archidiacono
" Wodolrico, Arnoldo Praeposito, Johanne
" Magistro, Adalperto Decano, Rodemon
" do Praeposito, Andrea Custode, Gervinto
" Notario, Bertoldo Capellano, Lazino Ca-
" nonico; nec non Advocato Meynardo Cum
" ne Vicedomino, Volferico Dapifero,
" duobusque filiis ejus, Francone, Rovatte
" bo; aliisque compluribus, qui testes
hujus rei sunt.

„ cujus rei sunt. Praeterea dono, atque
„ perpetuo ~~illi~~ concedo illi Ecclesiae plebem de Thonichsten,
„ decimam de Calsen, undecim Mansos jacen-
„ tes in Cain... quos refutavit Marquardus
„ Ministerialis frater Dominici Dapiferi, et
„ ipsas rogavit Ecclesiae illi dari; et Montem-
„ dius, et salinam unam in Civitate Austriae
„ nomine Paganellum cum sua magnitudine;
„ et unum Carpentarium in loco, qui dicitur
„ Orsar, nomine Martinum cum duo suspo-
„ ntio."

Rosacensis Ecclesiae sub titulo Sancti Petri Apostolorum Principis constructor di-citur Henricus Patriarcha. Sedem hic tenuit Aquilejensem ab anno 1077 usque ad annum 1084. Successit Fridericus intra annum in-terfectus: tum Voldaricus I. ad annum usque circiter 1122. Deinde Gerardus, ac Peregrinus I anno 1130. aut insequente. Neque tamen nomen Henrici in Apographum irrepserit loco Volrici, Ulrici, aut Voldrici. Narrat quip-pe Peregrinus, Rosacensi Ecclesiae affectos fuisse Praedecessores suos Henricum ejusdem Ecclesiae constructorem, aliosque subsequen-tes. Atqui Voldaricum ac intra [illegible]

remanet subsequens praedecessor Gerardus. nec subsequenter numerari possunt Patriarchae, qui Peregrinum praecesserint. Itaque post annum 1077. et ante annum 1084 constructa dici debet Ecclesia Rosacensis Sancti Petri.

Aliud subsidio a Bellona memoratum privilegium, quo bonis suis eandem Rosacensem Abbatiam, egregio Patriarcha praesente, cumulavit Vodalricus Archidiaconus Aquilejensis. "In nomine aeternae et individuae Trinitatis. Quoniam temporalibus aeterna, terrenis caelestia comparantur, Ego Vodalricus, „humilis Archidiaconus Aquilejensis Ecclesiae „fidei devotione de propriis meis bonis, „quae hereditario jure possederam, pro „mercede aeterna comparanda in gazophilacium Christi minuta apponere diligenter studui. Igitur ad gloriam Jesu „Christi Domini nostri, praesente Rev. „nostro Patriarcha Peregrino Ecclesiae „Beati Petri Principis Apostolorum „de Rosacio quatuor Mansos allodii „mei in Tricesimo cultos et possessos, „quos videntur colere, et pro me

„habere Coloni, quorum nomina haec sunt,
„Adam Cedule Bon, Roybal, cum omni
„jure et pertinentia cultis et incul-
„tis, pratis, vineis, campis, pascuis, syl-
„vis; trado, dono per manus nobilis Adal-
„bertis Reginhardi de Metz: scilicet ut
„de omni anno, de redditibus Victorini Than-
„sorum praedicta Ecclesia Beati Petri
„olei liquore jugiter illuminetur. Hoc
„autem quod de justo et patrimoniali
„possessione mea Beato Petro tradidi, si
„quis per quodvis ingenium, vel ullo
„tempore immutare, subtrahere quod non
„credo tentaverit, Deus justus judex, et
„sanctus Petrus janitor regni coelestis
„portas supernae Patriae ei obstruat, et nunquam
„portionem cum bonis, sed cum maledictis
„in inferno percipiat. Anno Incarnationis
„Millesimo Centesimo Trigesimo sexto, re-
„gnante Lothario Imperatore secundo,
„Aquilejensem Ecclesiam gubernante Pere-
„grino Patriarcha. Et ut chartula do-
„nationis firmiter inviolata permaneat
„semper, sigillo Domini nostri sigillari
„rogavi. Hujus rei testes...... Reginartum

Lotharium Imperatorem tum secundum, tum etiam tertium numerant Diplomata. Epocha Regni ejus ab anno 1125. ducitur: Imperii vero ab anno 1133. Mortem obiit anno 1137. ineunte mense Decembri.

II. Remotiorem ejusdem Abbatiae originem, quae fertur, ad examen voco. Refert Joannes Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad Annum DCCC.XXX. num. 4. Epistolam illustrissimi Philippi a Turre, Patriarch. Forojuliensis, et Adriensis Episcopi, qua vir doctus admonebatur, Coenobii Rosacensis initia saeculo nono adscribi. Hanc vetustatem nulla indicant monumenta, quae hactenus inciderunt in manus.

Joannes de Thurocz in Chronico Hungarico, quod labente saeculo XV. scribebat, Parte II. Capite XL. Beatum Gerardum de Veneta nobilissima, egregia familia, ut ferunt, Episcopum Canadiensem, seu Morisenum, martyrio in Hungaria anno 1046. vel 1048. sublatum, appellat Monachum de Rosacio, natione Venetia-

num

pur. Qua fide id refert Auctor saeculi decimi quinti? Solummodo Religionis habitum induisse puerum, narrat Vita ejus antiqua apud Bollandi Continuatores ad diem XXIV. Septembris. Monasticum habitum ab eo in Veneto Sancti Georgii Coenobio adsumptum, cuncti scriptores produnt. Hanc famam, adnuente Mabillonio in observationibus praeviis ad ejusdem Beati Gerardi Vitam inter Acta Sanctorum ordinis Sancti Benedicti confirmat singularis erga Sanctum Georgium devotio Gerardi. Hic enim crescente in Hungaria fidelium numero, complures variis in locis ac Civitatibus erexit Ecclesias, ac omnium primariam in honorem Sancti Georgii Martyris. Adde, Monasterii Rosaciensis, in in quo Religionis habitum induxerit, aut quod aliquo tempore incoluerit, mentionem injici nullam in ejusdem Vita, quam interpolationibus auctam edidit Wion.

III. Volderico I. Patriarcha sedem tenente, bonorum incrementa insignia accesserunt, quae Capite XIII num. IV. indicata sunt, Rosacensi Abbatiae. Regularis etiam

disciplinae. contigit Reformatio, operam suam praestantibus praemerito Benedictinis Hirsaugiensibus, qui florebant in Dioecesi Spirensi. Nam narrat Trithemius in Annalibus Hirsaugiensibus ad annum Christi 1085. et w Wilhelmi Abbatis Hirsaugiae XII. numerat, illa Coenobia plura aut erecta ab ejusdem sacri loci Monachis, aut reformata, sanctissimis institutis composita. Fundationem dicitur ibidem Coenobium Lavense in Carinthia, cui Wezilo Abbas praefuitur. Ex isto Lavensi loco accersitur Sigewinus ad instaurationem, regimenque, Abbatiae Rosaciensis.

Integrum accipe locum, ac verba Trithemii: "Sigewinus Monachus, cum Domi-
„no Wezilone praenominato Abbate,
„missus fuerat de conventu Hirsaugiensi
„per S. Wilhelmum in Monasterium
„Lavense in Carinthiam. Qui Sigewinus, cum
„esset vir magnae prudentiae, in Abbatem
„cujusdam Monasterii prope Agriciam
„in Sclavonia, quod Rosaz nuncupatur,
„postea fuit ordinatus. Verum quia hoc
„sine consensu Abbatis Hirsaugiensis factum

„ praesumpsit, de Collegio Fratrum Sancti
„ nomen ejus fuit abrasum. Qui poenitentia
„ ductus, ad Hirsaugiam rediit: et Abbatiam
„ Rosazi in manus Gebhardi Abbatis, qui
„ Sancto Wilhelmo successerat, resignans
„ veniam de praesumptione humiliter po-
„ stulavit. Quem Abbas Gebhardus ad compro-
„ bandam humilitatem poenitentiae ejus, in
„ ultimo Congregationis loco stare fecit.
„ Quod cum illum humiliter, et patienter
„ sustinere cerneret; poenitentiam ei non
„ solum misericorditer relaxavit, sed etiam
„ ad Abbatiam Rosazi quantocius remisit.
„ Wilhelmo Abbati anno 1091. die prima Men-
„ sis Augusti successit Gebhardus, qui Hirsau-
„ giae praefuit usque ad annum 1105. Hinc
„ vero fit, Rosacense Rizelini regimen ab
„ extremis Wilhelmi annis, initioque praefe-
„ cturae Gebhardi, idest anno 1091. repeti
„ debere.

In Tabulis donationum, quae tempo-
re Woldarici I Patriarchae factae sunt
Abbatiae Rosacensi, Sacri loci hujus
memoratur Gebolinus, aut Gervolinus, pri-
mus Abbas. Eas in lucem protulimus

Capite XIII. num. IV. Cerdae Chronicae notae non habentur, quae lucem afferant. An ergo Geroldus prior fuerit Rozacensis, an istum secutus est. An potius Patriarcha Regulam Sancti Benedicti in locum Rozacii induxerit, statuerit Abbatem Geroldinum; quo vita functo, Reformatum ex Monasterio Hirsaugiae Monachum praefici voluerit? Verisimiles conjecturas dabimus num. sequenti. Laudatus Trithemius Chron. Wilhelmi Hirsaugiae Abbatis relato anno 1091. recensent Monasteria, quae Monachi Hirsaugiae aut erexere, aut reformarunt, nostrumque Coenobium Rosaz prope Aquilejam numerat inter Reformata.

IV. Vetusta quaedam historiae fragmenta, a Marco Antonio Nicoletto scripta, communicarunt Comes Franciscus Beretta et Josephus Bini Archipresbyter Glemonensis in Patriarchali Utinensi Archivo asservata, quae spectant ad ipsam Rosacii Abbatiam.

Fragmentum primum. "MLXXXIII. Uldaricus Patriarcha, qui fuit frater Comitis Henrici de Goritia, qui fuerunt

filii Marquar

„filii Marquardi Comitis de Goritia, omnia
„confirmavit, quae Patriarcha Henricus, et
„Federicus, et alii quamplures dederant Ber-
„to Geroldo, (seu Genvoldo) Comites, Comitissae,
„et alii Theutonici nobiles et ignobiles...
„Item Patriarcha Udalricus, quod multi ei
„darent mansos, et possessiones; fecit
„Abbatem, et primos Monachos recepit
„de Monasterio, et misit eos ad locum
„istum. Item Patriarcha Udalricus
„primo fuit Abbas Sancti Galli in Terra:
„et propterea fecit Abbatiam istam. Tam
„autem fuit hic v. Regula Sancti Augustini; quae
„fuit mutata in Regulam Sancti Benedicti.„
„Locum vitiis deformatum ostendimus Ca-
„pite XIII. num. IV. Tollenda vitia sunt: quae
remanent, ad examen vocanda.

Vitio laborat annus 1083. quo nondum
in Sedem Aquilejensis Ecclesiae consciderat
Udalricus I. neque ab ipso aut donatis,
aut confirmatis fuisse Abbatiae Rosacensis
bona dicendum est cum Sancti Galli
Abbatiam regeret ante Patriarchatum.
Falso dicitur frater comitis Henrici de
Goritia. fuit vero frater Liutoldi et Hen-

rici de gente Eppensteiniorum, Ducum Ca-
rinthiae. Falso etiam Henricus iste, et
Voldaricus appellantur filii Marquardi Co-
mitis Goritiae. Post patrem Adalbe-
ronem, dictum Carinthiae Ducatum obti-
nuit Marquardus. Primusque qui tituli
Comitis Goritiae insignitus invenitur, vo-
catur Marquardus, cum Engelberto fratre,
jam incepto et labente seculo duodecimo.
Voldaricus Patriarcha dicitur fecisse Ab-
batem Rosacensem, et primus Monachos
de Monasterio quodam receptos ac Ro-
sacii locum misisse. Cur vero? quia Vodal-
ricus primo fuit Abbas Sancti Galli in
Suevia, et propterea fecit Abbatiam
istam. Jam ergo tunc extabat locus
Rosacii: in eumque Monachos Benedi-
ctinos invexerit Voldaricus. Itaque
ac ita legimus in Fragmento: nam antea
fuit hic Regula Sancti Augustini, quae
fuit mutata in Regulam Sancti Bene-
dicti. Temporibus Henrici Patriarchae qui
Ecclesiae Rosacensis constructor dicitur, ac
Sedem Aquilejensem anno 1077 obtinuit,
ad Regulam Sancti Augustini de [illegible]

nicos in Ecclesiis collegiatis, et Praeposi-
turis conformari coepisse, ut notavimus Ca-
pite X. num. VIII. inde inverisimile nihil
obtrudit auctor Fragmenti, dum narrat in
sacro Rosacii loco ante Volfgerium Pa-
triarcham viguisse Regulam Sancti Augu-
stini, ipsumque Sacrum locum incoluisse
Canonicos Regulares. An vero Gerolinus,
aut Genolinus, quem sub ipso Volfgerio
Abbatem referunt Aquilejensia apud
Beltonium Cancellarium monumenta, ex
Monachis Hirsaugiensibus adsumptus
fuerit, nondum liquido constat.

Subscriptos Volfgerii donationibus
testes, quos Beltonius praetermisit, refer-
licebit ex eodem Fragmento I. "Et alii
„ multi adsunt in praesentia istorum subscri-
„ ptorum, qui fuerunt testes dictarum do-
„ nationum: videlicet Uzzo Episcopus Pete-
„ nensis, Volricus Praepositus, et Archi-
„ diaconus Aquilejensis, qui fuit Canonicus
„ Citenburg, et Rivinus Praepositus
„ Sancti Stephani, et omnes Canonici
„ Ecclesiae Civitatis Austriae, et alii
„ multi Clerici et Laici interfuerunt."

Atto, vel Etto Episcopus in tabulis Pe-
tenensibus desideratur apud Ughellum.
V. Abbatiae historiam illustrant fragmen-
ta, quae sequuntur: " Anno Domini
" Millesimo trecentesimo octavo," Memori-
" ae mandare in nostris chronicis puto. Reponen-
dum ipse annum 1300. Deinde infra:"
" Ego Osalchus fui factus Sacerdos tempo-
" ribus Abbatis Joannis, Ottonis Prioris (+ ...
" Asquini Sacristae, Nicolai, Pasquaini, Ar-
" noldi, Bartholomaei, Pauli, Dominici et
" item Philippi, Joannis, Gibelli, Antonii, An-
" drici, et Mari. Isti Sacerdotes erant. Et
" isti Diaconi, Nicolaus, Philippus et Teme-
" nus. Omnes isti temporibus illis erant Mo-
" nachi Professi, exceptis Scholaribus,
" et exceptis Monachis extraneis, quos
" tenebant." Scholas puerorum, qui mori-
bus ac litteris rite instituerentur, viguisse
in Benedictinis Coenobiis, late satis
ostendimus in nostra Dissertatione contra
Monachatum Sancti Thomae Aquinatis,
antequam Fratrum Praedicatorum nomen da-
ret. Consule Thomasinum de veteri
et nova Ecclesiae Disciplina; Parte I. Lib. III.
Capite LVIII.

Capite LVIII. Nebridium a Mundelheim
in Antiquario Monastico Epistola LXIII. et
Mabillonium de Studiis Monasticis Ca-
pite XI de Academiis seu Collegiis.

"Eodem anno, (non 1208. sed 1300. circiter,
" ut videtur,) venit Comes Albertus Goritiae,
" (quem in stemmate Genealogico numeramus
" II. in Monumentis Aquilejensibus,) pater
" Henrici et Alberti Comitum, Bojariam,
" ducens secum filium Friderici Comitis
" de Ortenburg Maynardum", Hansizius in
Metropoli Salisburgensi meminit Friderici Ortem-
burgici ad annum 1284. in Rodulfo Archie-
piscopo, et ad annum 1293. in Conrado
IV. "(Bojariam venit) ad inquirendum, et
investigandum, quare non starent pauper-
" es in Hospitali, quod aedificaverunt Prae-
" decessores eorum (Albertus, et Maynardus
de Ortenburg.)" De remediis quae in-
[illegible] hospitale [illegible], ac bonis [illegible], subji-
ciebantur Abbatum regimini, [illegible] inter
Dissertationes [illegible] varii generis Capite
XXIV. ubi de [illegible] [illegible] [illegible]
betur pag. 287. Adnotatione (c.) "Ein May-
nardus Comes de Ortenburg nepos

„Alberti Comitis de Goritia, ex precepto
„Friderici Comitis patris sui dixit Joanni
Abbati, et Conventui Rosacensi." Al
bertus I. Comes Goritiae frater erat
Maynardi, qui ex Adelaide Tirolensi
praeter filios Adelheitam filiam suscepit,
uxorem Friderici Comitis de Ortenburg,
anno 1304. vita functi. Hinc Maynardus
Ortenburgicus dicitur nepos Alberti I.
comitis Goritiae. Hinc etiam Fragmentum
Historicum, quod excribimus, ad annum
spectat 1300 non 1208. Vide Stemma
Genealogicum Comitum Goritiae apud Erasmum
Froelichium Tabula II. ....

"Dixit Joanni Abbati, et Conventui
„Rosacensi;) Pater meus (Fridericus)
„misit me huc, ad videndam Ecclesiam San-
„cti Egidii, et Hospitale, quae Ulda-
„ricus Archidiaconus Ecclesiae Aquilejensis
„aedificavit. (Tempus ejus notabimus.)
Qui (Ulricus) fuit de domo nostra (de
Ortenburg:) qui electus fuit in Patriar-
cham Aquilejensem, et non fuit confir-
matus per Curiam Romanam, sed Pe-
legrinus (hujus nominis primus) frater

fuit: et ipse (Udalricus) fuit postea
Monachus Rosacensis, et fecit fieri Ec-
clesiam Sancti Ægidii et Hospitale cum
bonis Comitatus de Ortenburg, quae per-
tinent ad domum nostram, et... than-
sos, et possessiones, et familiam quae per-
tinebant ad Comitatum de Ortenburg; et fe-
„cit nos habere duos plebes de ... Bu...,
„et plebem de..... (sic) qu... ad-
„eum, qui esset Arch... Ecclesiae
„Aquilejensis; et omn... quae
„emerat, quando electus ... .
„Quae Patriarcha Pelegr... et de-
„dit Hospitali, et ... Ægi-
„dii, ad tenendos paup... ... „
Donationem ab eorum ... Ecclesi-
cum Aquilejensi fa... Ro-
sacensi, supra descrip... I.
Novus, quem Canonici ... post
rejectionem Bamberga... elege-
runt Patriarcham in locum Gerardi depo-
siti innotescit Udalricus Ortenburgicus.
Vide Caput XIV. num. IX. At Gerardi de-
posito successit Peregrinus I.
"Respondit Abbas Joannes, et comm-

ne l'imperatore
dice di ~~tenere~~ un
gregorii X
Il Papa citò a q
patriarca di Gradenhaim.
alle richieste del
presentata "audi..."
zione fu ~~fatta~~ per
vassallo del patriarc
di Concordia, ...
tervenirvi.
Il documen
scere i diritti di Po
to, ma solo qual

„Alberti Comitis de Goritia, ex praecepto –
„Friderici Comitis patris sui dixit Joanni
Abbati, et Conventui Rosacensi." Al-
bertus I Comes Goritiae frater erat
Meynardi, qui ex Adelheide Tirolensi
praeter filios Adelheitam filiam suscepit,
uxorem Friderici Comitis de Ortenburg,
anno 1304 vita functi. Hinc Meynardus
Ortenburgicus dicitur nepos Alberti I.
[illegible] frequentem-
[illegible] Rabba [illegible] num.
[illegible] terrimea
[illegible] Ernesum

"Dixit Joanni Abbati, et Conventui
„Rosacensi:) Pater meus (Fridericus)
„misit me huc, ad videndam Ecclesiam San-
„cti Egidii, et Hospitale, quae Ulri-
„cus Archidiaconus Ecclesiae Aquilejensis
„aedificavit. (Tempus nisi notatum.)
Qui (Ulricus) fuit de domo nostra (de
Ortenburg:) Qui electus fuit in Patriar-
cham Aquilejensem; et non fuit confir-
matus per Curiam Romanam, tali se-
legimus. (hujus nominis primus) (fortasse)

fuit: et ipse (Udalricus) fuit postea
Monachus Rosaciensis, et fecit fieri Ec-
clesiam Sancti Egidii, et Hospitale cum
bonis Comitatus de Ortenburg, quae per-
tinent ad domum nostram, et... Man-
sos, et possessiones, et familiam quae per-
tinebant ad Comitatum de Ortenburg; et fe-
„cit nos habere duas plebes de Budrii,
„et plebem de..... (sic) quae pertinebat ad
„eum, qui erat Archidiaconus Ecclesiae
„Aquilegiensis; et omnia ornamenta quae
„emerat, quando electus fuit in Patriarcham.
„Quae Patriarcha Peregrinus contulit, et de-
„dit Hospitali, et Ecclesiae Sancti Egi-
„dii, ad tenendos pauperes, et leprosos."
Donationem ab eodem Volrico Archidia-
cono Aquilegiensi factam Abbatiae Ro-
saciensi, supra descripsimus num. I.
Novus, quem Canonici Aquilegienses post
rejectionem Bambergensis Decani elege-
rint Patriarcham in locum Gerardi depo-
siti innotescit Udalricus Ortenburgicus.
Vide Caput XIV. num. IV. Et Gerardo de-
posito successit Peregrinus I.
„Respondit Abbas Joannes, et conven-

„tus dixerunt. Primo non dabatur Decima ad
„Curiam Romanam, sed modo datur. Et omnes
„Albertus, et Comes Meynardus (de Ortem
burg) dixerunt nos non dedimus patrimo
nium nostrum, et bona nostra ad Curiam
Romanam: sed dedimus bona nostra ad
sustendum pauperes, et leprosos. Et po
stea cum ira magna surgentes dixerunt
Abbati, et Conventui Rosacensi: Ego
(Albertus,) et nepotes nostri recipi
mus omnia quaecumque dederunt parentes
nostri, et familia nostra Monasterio,
et Hospitali; sicuti quod Ulricus
Archidiaconus, et Comes de Ortenburg
praecepit. Postea recesserunt cum ira
magna de Monasterio. Videns hoc Joannes
Abbas, et Conventus, quod cum ira
magna recessissent de Monasterio mul
tum timuerunt. Et mittentes pro Episco
po Concordiensi Jacobo (de Ubergispaco,)
omnia dixerunt, quae Comites dixerunt
Abbati, et Conventui." Ceterum Jacobus
tenuit Sedem Concordiensem ab anno 1294.
ad annum 1317. ut in Veneti Ughelli
editione innotescit. Ejusdem nominis
Jacobi

Iacobi non occurrit Episcopus, qui anno
1208. eamdem Concordiensem regeret Eccle-
siam: tunc vero sedebat Volricus. Unde
mendum sine dubio cubat in anno 1208. qui
Fragmento historico praefigitur. "Dnus (Iacobus)
Episcopus respondit: Domini, et Fratres, ego
„sum Episcopus, et sic fuero, et semper
„fui cum Ecclesiam Romanam pro Ecclesia
„Aquilegiensi, et contra Albertum Comitem
„(II. de Goritia,) quando cepit (anno 1267.)
„Patriarcham Gregorium (de Montelongo et du-
xit Goritiam; et fecit eum excommunicare a Sum-
mo Pontifice (Clemente IV.) Gesta quae-
dam Iacobi de Ungrispaco novimus, ante-
quam Concordienses infulas gestaret. Vide
Ughellum Venetae editionis." Quia petitis
a me consilium super hoc, ego consulo
„vobis super hoc ad vitandum scandalum;
„scientes quod comites habeant jus super
„hoc. Quia quidquid habetis, totum habe-
„tis a Ducatu Carinthiae, et Comitatu
„Goritiae, et aliis comitibus qui sunt in
„Carinthia, et a Comitatus familia praeci-
„pue.." Munifici Abbatiae Rosaciensis
benefactores innotescunt. Sunt vero

Marquardus, et Henricus filius e gente Eppensteinia Duces Carinthiae, et Volricus Patriarcha frater Henrici; item Henricus Ortenburgicus Dux Carinthiae, et alii ejusdem familiae Marchiones Istriae et Carinthiae Duces: deinde sunt Comites Goritiae, quorum donationes exstant in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis, aliisque infra dabimus." Ego commoneo, quod teneatis
"pauperes et leprosos in Hospitali. Si
"non potestis multos tenere, tenete paucos,
"quod devotio Monasterii non perdatur.
"Quod si non feceritis, ipsi recipient bona
"sua: et non erit qui adjuvet vos contra
"eos, quia nimis potentes sunt; et Mo-
"nasterium destructum erit. Et consulo vos
"quod faciatis, quia Monasterium in magna
"persecutione est: et si isti non fecerint,
"alii facient.
"Joannes Abbas, et Conventus Mosa-
"cienses, videntes iram et indignationem
"Comitum Goritiae, et Ortenburg praecipue
"et qui essent cognati ex utraque parte,
"et quod dixerat eis Episcopus Concordiae
"Jacobus multum timuerunt, et aliqui

„Monachi ex conventu, praecipue antiqui
„dicebant: Comites habent justitiam Ecclesiae
„Sancti Egidii, et Hospitale habet plures
„mansos, et magnas possessiones, et
„majorem familiam, et nobiliorem, quam
„Monasterium. Quare nos debemus tenere
„pauperes, et leprosos cum bonis eorum.
„Melius est dare pauperibus, et leprosis
„quam in Curia Romana de beneficio
„suo. Quod si non fecerimus, ipsi reci-
„pient bona sua; et nullus erit, qui
„adjuvet Monasterium contra eos; dicentes,
„quod Comites habent justitiam super
„hoc. Hoc dicebant antiqui Monachi,
„videntes periculum magnum esse Mo-
„nasterio, si non tenerent pauperes, et
„leprosos ibi, quoniam ipsi dederant bo-
„na sua, et fecerunt Hospitale illud.
„Dicebant antiqui Monachi, quod multae
„Matronae steterunt in Hospitali viduae,
„et nobiles exceptae et temporibus meis
„Ozalchi; quae dederunt magnas posses-
„siones Hospitali ad tenendum pauperes,
„et leprosos: et multi dabant ibi bona
„sua propter pauperes, et leprosos.

„Ego Walcheus tenui Ecclesiam, et Hospi-
„tale per 44. annos. Hospitale illud erat
„in magna devotione temporibus meis, et
„eorum qui hodie sunt anno Domini M.CCC.
„(numerum .... puto) Joannes Abbas
„et Conventus Roxeensis consilium ha-
„bentes inter se; et videntes quod esset
„peccatum magnum quod talia aedificia
„destruerentur, ex quo aedificatum fuerat
„a Comitibus, et aliis Nobilibus, et tota
„familia, et Provincia; et quod pauperes,
„et leprosi non tenerentur ibi in Hospi-
„tali; vocaverunt me Walcheum, et dixe-
„runt mihi: O Walche, quod prius dixisti
„evenit nobis... Dixit Abbas Joannes, et
„Conventus: accipias Hospitale et Eccle-
„siam; et habeas domos, et aedificatio-
„nes omnes et pomarium illud in
„possessione tua, et in custodia tua.
„Et Abbas dedit in aedificandum adjutorium.
„Postea praecepit Domino Nicolao, et Domino
„Vergmundo, qui erant antiqui monachi,
„ut non darent mihi omnes redditus Hospi-
„talis. Et similiter dedit mihi Prior Otto,
„et D. Arnoldus. Omnes isti dederunt
mihi

„mihi in simplis mansos, et possessiones,
„ et decimas. Postea ego Osalchus servi
„ psi hoc, quod mihi illi quatuor dederunt..
„ de redditibus illius Ecclesiae, et Hospitalis.„
„ Ejusmodi fragmentum innotescit Auctor,
„ scilicet Osalchus Monachus Rosacensis,
„ qui saeculo quartodecimo labente florebat.
Quo de re ad hoc supra.
VI... De tempore xenodochium erectum
fuit deque pio aedificatore agendum
est. Testamentarias tabulas, quae lucem
afferunt, profero. "In Nomine Domini
„ Jesu Christi. Anno Millesimo CC. XI.
„ Inditione XIIII die Dominica. In praesen
„ tia Hermanni Ca.... Magistri Scholarum
„ Majoris Ecclesiae, Peregrini de Carlino, Leo
„ nardi Catarini, Hermanni de Venedy... Jo
„ hannis Mitterman: Dominus Stephanus
„ de Foro dixit: Ego Stephanus de Foro...
„ praevid... mortis meae... attestare me
„ bona. In primis Canonicis Majoris Eccle
„ siae pro anima mea dimitto mansum... mo
„ netae Aquilejensis... Quamdam domum
„ de allodio habeo, in qua Jacobus de
„ Portis quondam meus gener... Tertiam

„ partem vero illius domus dimitto Mo-
„ nasterio Dominarum de Aquilegia,
„ et dimidiam marcham. Aliam tertiam
„ partem dimitto Sancto Stephano de
„ Aquilegia, et dimidiam marcham. Aliam
„ tertiam dictae domus dimitto novo Hospi-
„ tali de Levato, et ceteri quod vocatur
„ Sanctus Egidius; et unicuique nomina-
„ to Hospitali I. culcitram, et I. pluma-
„ zum, et XI. denarios. Dimidiam marcam
„ Monasterio de Rosacio, Canonicis Sancti
„ Felicis dimidiam marcham, Monaste-
„ rio de Belinia dimidiam marcham.
„ Campos meos dictos ... fasculos, ubi
„ est area mea, dimitto Altari quod volo
„ facere in ... Sancti Ioannis et aliis Alta-
„ riis Ecclesiae Sancti Iohannis ad hui-
„ manicum Altare ... et aliis Altariis San-
„ cti Ioannis, et aliis ejusdem Eccle-
„ siae indigentibus. Canevam meam dimitti-
„ ter situm juxta Ecclesiam Sancti Ioan-
„ nis, post mortem vero praefatae
„ uxoris meae dimitto nominatae Eccle-
„ siae in nominatis servitiis. Sanctae
„ Mariae de Barbano XII. denarios, et

„I. plumatium, et I. vasellum de vino
„quod tenet X. urnas. Sancti Petri de
„Aurio similiter tantum, et Sanctae
„Mariae de Barbano dictum est. Sancto
„Juliano XL. denarios. Sanctae Margaritae
„de Amphora XL. denarios, et I. lectum,
„et I. plumazium, et unum vasellum
„de vino, quod tenet VIII. urnas. Sanctis
„Cosmae, et Damiano XL. denarios. Sancto
„Vito de Mariano XL denarios. Ecclesiae
„Sancti Andreae unum campum situm
„juxta Cerejale de ... et XL. denarios
„ad opus Ecclesiae. Sancti Petro alium
„campum situm juxta nominatum campum,
„~~et XX. denarios ad opus Ecclesiae. Sancto~~
„~~Ipso alium campum situm juxta no-~~
„~~minatum campum~~ et XL. denarios ad
„opus Ecclesiae. Campum juxta flumen
„Natisa Ecclesiae omnium Sanctorum,
„et XL denarios ad opus Ecclesiae. Ad
„opus Ecclesiae Sancti Silvestri XX. de-
„narios. Consobrino meo Renardo II. Mar-
„chas, et I lectum, et I plumazium,
„et I. catenam, et I. caldarium quod te-
„net III. situlas aquae, et unum [illegible],

„et vasa de vino quae tenent XV. urnas
„ vini. Actum Aquilegiae in Broilo praefati
„ Stephani, secundo die intrante Octubre. Ego
„ Magister Albertus D. Pelegrini Aquilegien
„sis Patriarchae Notarius interfui: rogatu
„dicti Stephani hoc testamentum scripsi, et
„corroboravi. Ego omne..... regalis aulae judex,
„et Notarius, sicut in authentico vidi; hanc
„chartam scripsi nihil addens, vel minuens
„quod sententiam mutet. Anno MCCXXVIIII
„ Indictione VII. die XII intrante Aprili.

Jam patet, Hospitale Sancti Egidii, quod in superiori Testamento anno 1211. appellatur vetus, erectum non fuisse aetate Peregrini II. Patriarchae, qui anno 1204. mortem obiit; sed referendum illud esse ad aetatem Peregrini I. qui anno circiter 1131. sedem Aquilejensem obtinuerat, eamque anno 1161. cum vita amisit. In Fragmentis numero praecedente V. Dicesdo Mainardus filius Friderici Comitis de Ortenburg adserit: quod Udalricus Archidiaconus Ecclesiae Aquilejensis Hospitale Sancti Egidii aedificavit, qui de domo nostra fuit (de Ortenburg.) Ipsius Udalrici

donationem

donationem Abbatiae Rosacensis anno 1136. factam supra descripsimus num. I. ipseque Voldaricus subscriptus legitur Tabulis Peregrini I anno 1135; unde dubium nullum, hac aetate Hospitale Sancti Aegidii beneficentia Comitum de Ortenburg aedificatum esse. Quod vero in Testamento allato nomen Hospitale memoratur de Levata, illud est, quod erectum a Volchero Patriarcha, successore Peregrini II. adnotavimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LXVIII. Levatam pro aggere intelleximus, qui Marianum versus proficiscentibus viam praebebat. Vide in eisdem Aquilejensibus Monumentis Caput XXX. num. II. et III.

VII. Alia sequuntur historica fragmenta, quae liceat afferre, et illustrare. "MCXX. Gaudentius Abbas hujus Coenobii quartus, qui fuit discipulus Beati Geroldi, (aut Genoldi,) primi patris istius loci, qui fecit multa bona Monasterio. Ipse acquisivit temporibus suis Matrem Henrici Ducis Austriae, et Matrem Engelberti Marchionis .... et Comitissam Goritiae.

in Claustro in Monumento Ducum.,,
Memoratus Henricus Dux Austriae intelligi videtur is, qui Austriam titulo Ducatus accepit a Friderico I. Imperatore anno 1155. ac mortem obiit anno 1177. Vide in Monumentis Aquilejensibus Caput IX. num. V. ac vide Stemma Genealogicum Marchionum, et Ducum Austriae Babenbergicorum, quod ex Autore Fastorum Campililiensium in hoc opere dabimus. Laurentius Abbas videtur anno 1122 regimen cepisse Abbatiae Rosacensis; cuique regiminis tempore Matrem praedicti Henrici Ducis Austriae vita functam accepisse in Monumento. Tres Engelbertos Marchiones, nempe Istriae, de Gente Sponheimensi Ortenburgica distinguendos censet Froelichius in Archontologia Carinthia. Genealogicum Stemma consule, quod exhibemus Capite XIII. num. III. Primus Engelbertus innotescit ex documentis anni 1120. et 1122. Alter administrabat Istriam anno 1128. dictus fuit Dux Carinthiae anno 1130. Tertius Marchio Istriae ab anno 1130. ad annum 1166. in vetustis chartis legitur. Aut

primi, aut tertii Engelberti Mater fuit,
in Claustro Rosaciensi sepulta. Per haec
tempora Comites Goritiae nominari inceperunt:
unde eadem in claustro tumulata fuerit
etiam Comitissa Goritiae.

"MCCCXIII. Henricus Comes Goritiae,
„qui fuit sepultus in Tarvisio annis 18. Po-
„stea Abbas Gilardus transacto tanto tem-
„pore, fecit eum ad Monasterium Rosa-
„ciense, et filium suum Henricum Joan-
„nem de Goritia ducere, et ambos sepelli-
„ri in Capitulo. Qui comes Henricus de-
„dit bona in Goritia." Consulenda sunt,
quae scripsimus in Monumentis Ecclesiae
Aquilejensis Capite LXXXV. et LXXXVII.
Henricum memoratum tertium memora-
mus in nostro Stemmate Genealogico:
secundum appellat Eruditus Froelichius.
obiit ille anno 1323 et Joannes Henricus ejusdem filius sub Ludovico Bavaro vitam
Mortem amisit anno 1336 vel 1338. Ipso-
rum corpora decem et octo annis post
obitum Henrici, agente Abbate Gilardo
translata fuerunt Rosacium anno 1341.
aut insequente. Praefixum fragmento
legimus annum 1313. Reponendus vide-
tur annus 1323, ipsius Henrici emortua-

tij.

" Insuper sciant omnes, quod Hospitale
" Sancti Egidii Monasterii praedicti factum
" fuit ad sustentationem pauperum: propter
" quod designata sunt dicto Hospitali ...
" usque .... ad vitam suam, et omni die
" audiebat unam Missam in Hospitali
" praedicto. Tamen mortua, et sepulta
" in Monasterio, dimisit Monasterio quidquid
" Monasterium habet in Aquileja. Dare
" num intelligi debeat Matrona, ignotum.

" Anno MCCCXXIII. Monasterium fuit fere
" totum, et privilegia et instrumenta Eccle
" siae combusta: et modo in quartam
" partem sensus reditus Ecclesiae. Iterum
" ego Walcherus steti in Monasterio Rosa
" ciensi per 64. annos: et tenui, et pro
" curavi Ecclesiam Sancti Egidii, et Hospi
" tale per 64 annos. Modo, illi qui habent
" possessiones et mansos, faciunt ipsi
" melius, quam ego feci. Ego Walcherus.
" anno Domini M.CCC.XLIIII. Ego Walcherus
" Presbyter, et Monachus Rosaciensis, in
" dicto Ecclesiae Sancti Egidii, et Hospi
" talis scribi non feci ipsam, qui tenui per.

64 annos

„64 annos, redundaret in animam meam.“
In fragmentis num. V. allatis verba sunt Osalchi: Ego Osalchus tenui Ecclesiam, et Hospitale per 44 annos. Regimen sumpsisse videtur anno circiter 1300. cum Albertus Comes Goritiae, et Mainardus filius Henrici Ortenburgici fideliorem Hospitalis administrationem Monachis Rosacensibus iniscerunt. Hinc Osalchi regiminis anni 44. numerantur usque ad annum 1344., quo superiora fragmenta scripta sunt. Annos ergo 64. regiminis Osalchi, qui in postremo [+] rauntur fragmento, addlato vitio laborantes tene.

Caput XVIII.

Engelbertus et Mainardus, primi qui certo innotescunt, Comites Goritiae: Erasmus Froelichius notatus. Stemmatis Genealogici Comitum Goritiae pars, itemque Stemma Genealogicum Comitum Andechsiorum, et Ducum Meraniae: Mathildis Andechsia Engelberto II. Goritiano nupta. Sae docationes Engelberti I. quae ipsius

et Mainardi I. sororem patefaciunt Beatricem, Sanctimonialem in Aquilejensi Monasterio: de redemptione poenitentiarum obiter agitur. Alia donatio Adhelidis, quae mater videtur Beatricis, Engelberti, et Mainardi sonitum. Marchionis Istriae ex gente, et familia Comitum Andechsiorum de parte, ac familia Comitum Goritiae conjecturae.

I. Incipiunt Comites Goritiae, et Advocati Ecclesiae Aquilejenses, per haec tempora certo innotescere. Primi sunt Engelbertus, et Mainardus. Ambo in vetustis chartis, quae in nostris Aquilejensibus Monumentis editae sunt Capite LX. et LXI. anno 1122. memorantur: mentio rursum est Mainardi anno 1139. Stemma genealogicum mihi texere cura fuit juxta fidem veterum chartarum, quae occurrebant. Humanitate summa conatus meos exceperunt Erasmus Froelichius et Rodulphus S. R. I. Comes Coroninus de Quischa in Teutonice

Genealogico - chronologico comitum, et Re-
rum Goritiae, quod Viennae Austriae
anno 1752. prodiit in lucem in 4.to No-
va splendidior editio ibidem in fol. cu-
rata est anno 1759. Opus istud, quod
meis quodammodo vestigiis insistentes
elucubraverunt Docti Viri, selecta e-
ruditione refertissimum, ac diligentis-
sime elucubratum ipse commendo ego
impensius, et commendaverint omnes.
Errata quaedam, quae novis monumentis
in lucem prolatis felicissime emendan-
tur, gratus agnosco, ac animitus lubens.
In hisce additionibus meis ad Monumen-
ta Aquilejensia, sine piaculo praeter-
mittenda non erat Stemmatis Genealo-
gici primis meis exarati illustratio di-
ligentior: ipsumque Genealogicum Stem-
ma jam per partes pro data occa-
sione exponere adgredior.

Ad certiora, ut ait Froelichius,
vel Coroninus initio Capitis III. illu-
stris Comitum Goritiae stirpis pro-
grediens, primos numerat Engelber-
tum I. cum fratre Mainardo I. qui

circa annum Domini 1121. ac distinct. Capite praecedente II. de probabilibus, quae se dabant, licuit ipsi prolixius agere. Ad eamdem vocat Supplicem libellum, quem Petrus Dandulus Primicerius Sancti Marci Venetiarum, et Abbatiae Sancti Petri de Rosacio commendatarius obtulit anno 1490 ad Leonardum Goritiae ac Tirolis Comitem. Hunc nos Capite XIII. num. IV. exscripsimus quaere in ipso continentur de Goritiae Comitibus, Engelbertum et Mainardum praecedentibus nihil haesitantes rejecimus. Vitia plura vidit Froelichius, ac nomina Marquardi, Mainardi, Henrici vitiata, et confusa. Censuit nihilominus menda posse facile emendari, ac probabilia exculpi quaedam ad Comites Goritiae attinentia. Libelli verba liceat iterum sub oculos ponere." Reperio Ill. Domine in quodam antiquo Privilegio confecto anno Domini 1000, per fel. recor. Rev. Dominum Udalricum Patriarcham Aquilejensem, filium Illustriss. Domini Maynardi Comitis Goritiae, Monasterium ipsum Rosacense sub Regula Beati Benedicti

" Benedicti fundatum exstitisse: ac tempo-
" re Gerolli primi Abbatis Monasterio praefecti,
" per manus piae memoriae Marquardi etiam
" Goritiae comitis 140. Mansis fuisse ditatum.
" Et alio praeterea simili privilegio sub anno
" Domini 1083. liquido patet, quod per Rev.
" Dominum olim Voldaricum Patriarcham,
" germanum ill. Domini comitis Henrici Go-
" ritiae, qui ambo fuerunt filii Domini Mar-
" quardi antedicti, facta fuit confirmatio omnium
" jurium, et jurisdictionum praefato Mona-
" sterio." Citato capite XIII. vitia detexiums.
Voldaricus Patriarcha filius fuit Marquar-
di de gente Eppensteiniorum: habuitque
fratres Liutolfum, et Henricum. Ducatum
Carinthiae anno 1073. obtinuit Marquardus:
et Liutolfus anno 1077. et Henricus anno
1090. Patriarcha Voldaricus Aquilejae sedere
coepit anno 1085. Unde quomodo Abbatiae
Rosaciensi concesserit anno 1060. privile-
gium? Adde, eamdem Abbatiam erectam
non fuisse nisi post annum 1077.
et ante annum 1084. sub Henrico
Patriarcha. Voldaricus idem in eo privi-
legio filius Marquardi adscribitur: ipsum

que Dandulus Primicerius postea vocat filium Marquardi, cum Henrico. Hunc denique, et Marquardum appellat Comites Goritiae. Nemo non videt, Marquardum patrem, et Henricum filium, fratremque Voldarici Patriarchae, Duces Carinthiae enormiter confundi cum Mainardo I patre, et Henrico filio, Goritiae comitibus. Vixerat Marquardus Dux Carinthiae anno 1077. Huic post fratrem Liutoldum successit Henricus anno 1090. ac vitam amisit anno 1127. At Mainardus I. Comes Goritiae innotescit ex chartis anni 1122. et 1139. et Henricus I. ejus filius, et comes Goritiae vitam agebat anno 1121. et anno 1150. Hanc adprobat chronographiam ipse Froelichius in Specimine Archontologiae Carinthiae, et in Tentamine Genealogico-chronologico Comitum et rerum Goritiae Tabula II.

Mirum videtur, perspicacissimum Froelichium, nullius esse fidei memoratum Petri Danduli libellum supplicem non vidisse. In citato Tentamine Genealogico-Chronologico etc. pag. 77. "Dubitari posset, (inquit)

„rectae in Documento allato Petri Samueli,
„Comites Goritiae isti, (Marquardus, et Hen-
„ricus filius, quos constat Carinthiae Du-
„ces fuisse, et Comites Murzthalenses, de
„gente Eppensteinia?) Mihi ita conciliandum
„videtur hoc Documentum: Marquardum
„recte anno 1060. scribi Comitem Goritiae, qui
„eo anno nondum Dux Carinthiae fuerit.
„Atque tametsi Murzthalensem quoque Comi-
„tatum possiderit, cum tamen Goritiensem quo-
„que Comitatum obtineret, atque in eorum
„(Comitatu Goritiensi,) ac de ejusdem (Goritien-
„sis) Comitatus bonis Rosacensis Abbatia
„fundaretur: congruentius utique isthic Mar-
„quardus, Udalricus, et Henricus nominantur
„Comites Goritiae. Recte quoque Henricus
„vocatur anno 1083. comes Goritiae. qui
„anno demum 1090. dignitatem Ducis
adeptus sit." Haec nempe e calamo Doctis-
simi Viri exciderunt ullo sine probabilis colo-
re. At etiam falsum omnino, Marquardum,
et Johannem se anno 1060. beneficos prae-
bere erga Rosaciensem Abbatiam potuisse,
quae nondum exstabat, falsum etiam,
Rosacium, ubi Henricus Patriarcha

Ecclesiam Sancti Petri construxit, ad Co-
mitatum Goritiensem aliquando pertinuisse.
Denique nulla per haec tempora Comi-
tatus Goritiensis, et Goritiensium Comitum
mentio in authenticis documentis. Vero Ab-
batiae Rosaciensis veteres, ac fere primos
benefactores patefacit Fragmentum historicum,
quod superiore capite XVI. num. V. allegatum il-
lustravimus. Verba repeto Jacobi de Ungrispa-
co Episcopi Concordiensis ad Rosacensem
Abbatem Joannem, et monachos: scientes...
quod quidquid habetis totum habetis a
Ducatu Carinthiae, et a Comitatu Goritiae,
et aliis comitibus qui sunt in Carinthia.
Ac sane a Ducatu Carinthiae habuere Mo-
nachi Rosacienses beneficia quae Ulri-
cus, et Henricus, Marquardi Ducis Carin-
thiae filii contulerunt: ille, dum Aqui-
lejensem Patriarchatum ab anno 1085 ad-
ministravit: iste Dux Carinthiae dictus
anno 1090. usque ad annum 1127. Alia
quoque beneficia, quibus potiebantur Mo-
nachi, ab ipso Ducatu Carinthiae conse-
quentes esse dicendum est; quae nempe
Marchiones Istriae, ac etiam Duces Ca-
rinthiae,

rinthiae, de gente Sponheimensi-Orten-burgica largiti sunt, nomina Benefacto-rum dedimus citato capite XVI. num. V. in-signemque donationem hic dedimus num. I. Udalrici Ortenburgici, Archidiaconi Aqui-lejensis. Consule superius caput XIII. num. III. ac Genealogiam Marchionum Istriae, et Ducum Carinthiae de gente Sponhei-mensi-Ortemburgica tabulam III. in spe-cimine Archontologiae Carinthiae, ab Erasmo Froelichio digestam.

Benevoli, ac benefici Rosacensem Abbatiam succedunt Comites, utique Goritiae: ac primi sunt Mainardus I. et Engelbertus I. jam coepto saeculo duodecimo, ante hanc aetatem Comi-tum Goritiensium mentio nuspiam ulla. Mainardi I. largitates indicavimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis ca-pite LX. et insequente LXI. Dabimus infra Donationes, ac beneficia ab Engelberto I. collata. Jam satis vero innotescere videtur, supervacaneo labore, et irrito voto prio-res alios perquiri Goritiae comites. Domus ac territorium facile parebant aut Ca-

inthiae Ducibus, aut Marchionibus Istriae; ac seculo duodecimo circiter ineunte erectus fuerit in comitatum. Sic de re adhuc infra.

II Partem primam Stemmatis Genealogici Comitum Goritiae diligentius digestam jam delineo

Engelbertus I Mainardus I 1122. 1129. Beatrix Sanctimonialis.

Henricus I. an. 1122 et 1150 obiisse Engelbertus II. 1146. 1150 ob. circ. 1187. Uxor Mathildis Andecensis.

Beatrix innotescit, soror Engelberti I. et Mainardi I. quae regularem militiam agebat in Aquilejensi Sacrarum Virginum Monasterio. Haec desideratur in Stemmate Genealogico primum efformato, et apud Frölichium. Ultro annos Comitum abs me in primo Stemmate numeratos, ac do annos, quibus vitam ipsi agebant, aut mortem obierunt, a Frölichio ex vetustis chartis depromptos. Uxorem Engelbertus II. habuit Mathildem ex comitibus Andechsiis, aut Andecensi-

bus, qui post Ortenburgios administrarunt Istriae Marchiam, ac etiam titulum Ducum Meraniae insigniti sunt. Hac de re diligentius infra Capite XXII.

In Monumentis Ecclesiae Aquilejensis ex Vito Arenpekio ipsorum comitum stemma exhibimus genealogicum hoc modo.

Fridericus Arnoldus Comes. Gisila uxor.

Berchtoldus comes de Monte Andechs uxorem habuit Sophiam, filiam Ottonis cujusdam Ducis Noric.

Otto Episcopus Bambergensis.	Berchtoldus Marchio Istriae ob. 1188. Uxorem habuit Hedwigem	Mattildes Abbatissa in Otstetin. ob. 1164	Euphemia Abbatissa in Altenmunster. ob. 1180	Gisela Comitissa de Monte.

Berchtoldus Dux Meraniae, Marchio Istriae, comes Montis Andechs. fuit in expeditione Jerosolymitana Friderici I. ob. 1204. Genuit ex Agnete de Austria Marchionissam.	Poppo Episcopus Bambergensis. ob. 1245	Mattildes Comitissa Goritiae.

(Bertholdus ....)

Bertholdus Patriarcha Aquilejae ob. 1252.	Ekbertus Episcopus Bambergensis ob. 1237.	Otto Dux Meraniae Palatinus Burgundiae ob. 1248	Gertrudis uxor Andreae Regis Hungariae occisa an. 1212	Agnes Regina Franciae ob. 1250	Hen[ricus] Marchio Istriae ultimus de Andech[s] Ob. 1228.

Otto II. Dux Meraniae occisus, ex Froelichio in Archont. Carinth.

Agnes uxor Friderici Imp. II anno 1230 repudiata; quam postea Ulricus Dux Carinthiae duxit

Engelberto II. nuptam fuisse Mathildem Andecsiam, sororem Bertholdi III. Ducis Meraniae, consentit Froelichius: eam filiam Bertholdi, Ducis Meraniae primi appellari in Monumentis Aquilejensibus Capite LXI. num. II. col. 581. Froelichius repugnat in Tentamine Genealogico-Chronologico Comitum et Rerum Goritiae, Capite III. pag. 93. pluribusque allatis argumentis conficit, Bertholdum III. cujus soror erat Mathildis, insignitum fuisse primum titulo

Ducis Meraniae

Ducis Meraniae: unde Bertholdus II.
pater Mathildis nominis Marchia Istriae
potiebatur. Contentionis finem hac de re
minime ducam. Stemmatis Genealogici ordo,
sive a me, sive a Frölichio contextus,
idem est. Hoffmanni in Annalibus Bam-
bergensibus fide quidem annotaveram,
Fridericum Imperatorem anno 1180. omni
Bavariae Ducum jurisdictione exemisse Ber-
tholdum (II, fratrem Ottonis (Episcopi Bam-
bergensis:) ipsumque Meraniae, quae ad
Athesin fluvium est, Ducis titulo
exornasse. Eo siquidem anno 1180. vitam
agebat Bertholdus II. vitamque traduxit
ad annum usque 1188. Utcumque vero res
habeat; quaestio motu intactum relinquit
Stemmatis Genealogici Ordinem: neque pre-
tium est operae prolixiorem de concesso
titulo Ducis discussionem trahere.

III. Comitum Goritiensium Stemma illu-
strant piae donationes Engelberti I quae
Sororum ipsius, ac Mainardi I patefaciunt
Beatricem, Deo militantem sub regula Sancti
Benedicti in Aquilejensi Parthenone Primam
accipe: "Notum sit omnibus in Christo cre-

„ dentibus: qualiter Engelbertus comes, et
„ Advocatus debitum et justitiam advo-
„ catiae quae in villis Leschi, et Pericquam
„ et Muschi, Altenae, Pertagulae, sive
„ juste, sive injuste habuisset, abnegavit pro
„ remedio animae suae, et omnium parentum
„ suorum, et pro amore Bertrici sororis
„ suae, et ad sustentationem fidelium Mo-
„ nialium, quae in Monasterio Sanctae Mariae
„ die noctuque deserviunt. Et ipse Comes
„ supradictus pro hac refutatione quam fecit,
„ recepit a parte Monasterii pro Feudo
„ septem mansaritias in loco, qui dicitur
„ Velgrade; eo tamen tenore, quod post obi-
„ tum supradicti Advocati, supradictae septem
„ mansaritiae in jure, et potestate Mo-
„ nasterii debeant reverti. Et si ipse Co-
„ mes, vel Advocatus hanc refutationem
„ irrumpere tentaverit, illos supradictos
„ decem mansos amittere debet, et dona-
„ tio supradicta firma, et inconvulsa perma-
„ neat. Ista sunt facta coram Patriar-
„ cha Peregrino, et Episcopo Romano Tur-
„ censi. Ipsa hora idem Patriarcha Peregri-
„ nus tradidit super Altare Sanctae Mariae

" sustentatione, et pro amore earumdem soro-
" rum, duos mansos apud Lubinin. Hujus
" rei testes sunt Engelbertus Comes, Be-
" rardus de ..., Otaker de Litiau, War-
" nich, Fridericus, Hartuicus, et Hartuicus
" puer de Gurize, Leonardus de Lange-
" nart, Heinricus cognomento Crast, Be-
" toldus de Sterbrech, Engelbertus, Die-
" thalmus de Gorice." Engelberto Comiti
Sororem fuisse Beatricem, in Aquilejen-
si Monasterio Sanctae Mariae Monialem,
addiscimus; Peregrinum, quo sedente haec
facta sunt, intellige primum hujus nomi-
nis Patriarcham. Infulas Aquilejenses gestavit
Peregrinus ab anno 1132. ad annum 1161. V.
de Rubeis in Salisburgensibus Episcopis.

Donatio altera est: "In Nomine Sanctae
" et individuae Trinitatis. Cunctis Christi
" fidelibus, tam praesentibus quam futuris, li-
" quido pateat, qualiter Engelbertus Comes,
" et Advocatus Sanctae Aquilejensis Ecclesiae,
" in Carcere pro quodam commisso positus,
" rogatu Peregrini supradictae Ecclesiae domini
" sui Patriarchae, et interventu Wilbergae
" Aquilejensis Monasterii religiosissimae Abba-

„ipsae ejusque sororum, et cujus sororis suae
„nomine Beatricis, quae ibi Deo serviebat,
„plenitum Advocatiae trium villarum, scilicet
„Pantianis, Beliani, Malgusichae, Mo-
„nasterio praefato perpetualiter tenendum
„tradidit. Hoc scilicet tenore, ut ipsa Ab-
„batissa cum sororibus suis, sibi in assumpto
„Carinae proposito adesset; et pro remissio-
„ne peccatorum suorum, et parentum ipsius
„apud Deum incessanter intercederent. Hujus
„rei testes sunt Pertholdus Praepositus
„Majoris Ecclesiae, Thomas Decanus,
„Udalricus Archidiaconus. ...„

Iterum Beatrix innotescit, soror En-
gelberti Comitis. Pro commisso delicto
obnoxius is erat Carinae, sive Carenae,
quae publica poenitentia intelligitur, qua
quis jejunare spatio 40. dierum tenetur.
Libros Poenitentiales vide apud Ducan-
gium in Glossario mediae, et infimae La-
tinitatis. Annum 1139. alterae donationes
procedunt: eas enim auctoritate Pere-
grini Patriarchae confirmatas legimus in
Tabulis ejusdem Patriarchae datis in
Palatio Aquilejensi, anno Incarnationis
Domini

Domini 1139. Inditione VI. (II.) 'Donatio-
"nem Advocatiae, quam (+) pro homicidio per (+) fecit Engelbertus
"patrato in possessione fuit. Quam etiam, ejusdem Comes de Goritia
"donationis intuitu, ipsius Monasterii sorores | praefatae Eccle-
"persolvebant. Scilicet in villis Tersico et Cer- sia pro redimendo
"viniano, et Muscolo, (et alterum) et Pertezolis. Alterum carinae tempore
"quoque donationem, quam postea idem Comes quo...
"Engelbertus rursum secunda vice fecit ipsi
"Ecclesiae de tota ejus Advocatia de omnibus
"villis, et possessionibus quam juste sive
"injuste habuisse videbatur super eodem Mo-
"nasterio: et resignavit, et donavit supradictae
"eidem Ecclesiae pro remedio animae Beatricis
"sororis suae; receptis tamen in concambio
"septem mansiis, quas praenominata
"Beatrix praelaudatae Ecclesiae contulerat,
"quando Religionis habitum ibidem assumpsit."

De ingente per haec tempora poenitentia-
rum redemptione consule inter Antiquitates
Italicas Muratorii Dissertationem LXVIII.
ubi late de poenitentiarum redemptionibus
agitur.

IV. In membrana, quam mihi osten-
dit Dominicus Guerra Canonicus Forojulien-
sis, cujusdam nobilis foeminae Adhelidis-

donationem lego. Ea mihi videtur mater Bertricis, et Engelberti ac Mainardi Comitum. "Cunctis Christi fidelibus inti- mare dignum duximus, tam futuris quam et praesentibus: qualiter quaedam nobilis foemina Adelheidis nomine dicta, Filiis suis consentientibus tradidit Monasterio per- „petuae Virginis Sanctae Mariae in Agni- „legio ... ob amorem filiae suae, quae „in eodem loco militare decrevit. Hujus „rei testes sunt Henricus Praepositus „de Sancto Stephano, Darinch etc. Superior „in eodem Membrana legitur donatio, quae „Acta dicitur in ipso loco Benignanae feli- „ter, anno Domini Mill. LX. .. II. Nonas „Mensis octobris, Indictione IIII. Ego Ber- „tholdus Notarius hunc libellum scripsi, „post traditum complevi. Annus legendus „videtur Mill. LXXXI (1081.) quo currebat Indictio 4. a Septembri Mense. Una est totius Membranae manus: ad eiusdem tempora exaratam fuisse, colligitur ex diversis notitiis ibidem simul collectis.

Aliam addo." Quod nusquam tuta fi- „des, sed undique in toto orbe, exigent.

bus culpis mortalium, ultra quam credi po-
test, regnant fraudes ... Expositer ...
quidam Peringerus, Minister Engelberti
Comitis, et Advocati de Aquilegia, seu
ejusdem Domini sui salva licentia ...
contulit etc. Hujus rei testes sunt: Hen-
ricus Propositus de Sancto Stephano
etc." Nobilis foemina innotescit, Adhe-
leidis nomine; ac innotescit filia ejus,
Deo militans in Aquilejensi Parthenone,
quae videtur Beatrix quae de ejus ...
ac innotescunt filii ejus consentientes, qui
pariter videntur Engelbertus I. et Mainar-
dus I. In Genealogico comitum Goritiano-
rum Stemmate occurrit etiam Adheleidis,
uxor Mainardi III. et occurrunt filii ejus
Mainardus IV. et Albertus, ac filiae Ade-
lhaita, et Berta. Verum juxta Froelichium
in eodem Stemmate, quod habetur in Tenta-
mine Genealogico-Chronologico etc. et in spe-
cimine Archontologiae Carinthiae nuptias A-
delhaita celebravit cum Friderico Comite de
Ortenburg, ac nupserat Bertha Conrado Co-
miti de Wachenstein. Aliam ergo antiquio-
rem Adheleidem memorare videntur supe-

riores membranas, matrem utique Beatricis.

V. Mathildes, Engelberti II. uxor, ad gentem, familiamque de Andechs spectat. Ad hanc Familiam post Engelbertos Ortenburgicos translata fuit Marchia Istriae: De illis egimus Capite XIII. num. III. adnotavimusque, Engelbertum III. vitam adhuc egisse anno 1155. Stemma Andecensium Comitum supra delineatum habes num. II. conjule Monumenta nostra Aquilejensia, itemque Froelichium in Specimine Archontologiae Carinthiae Tabula IV. et Partis posterioris Capite IV. de Marchionibus, aut Comitibus Istriae, deque Ducibus Meraniis.

Ducatum Carinthiae administrare anno circiter 1160. aut insequente coepit post Henrici Ortenburgici hujus nominis IV. frater ejus Hermannus. Vide Caput XIII. citatum num. III. Post fortasse, qui Bertholdo II. Andacensi. Tandem Marchiam Istriae ab Imperatore eumaret circa annum 1174. quam postea tenuere Bertholdus III. Andacensis Dux Meraniae anno 1187. et Henricus filius ejus anno 1204. ac Otto I. frater Henrici anno circiter 1228.

qui jam

qui juri suo in Istriae Marchiam cedens, eam Bertholdo fratri Aquilejensi Patriarchae concessit. Haec omnia in Aquilejensis Ecclesiae monumentis latiore sermone illustrata sunt. Froelichium etiam consule loci citatis.
VI. Adnotavimus num. I. seculo duodecimo incepto locum, ac territorium Goritiae erectum fuisse in Comitatum, eamque laborare antiquiores perquiri Goritiae Comites. De stirpe ipsorum conjecturas invexit Erasmus Froelichius in Teutonico Genealogico Chronologico etc. Capite II. ubi libello supplici, quem Leonardo Comiti Goritiano obtulit seculo quintodecimo currente Petrus Daudulus, Primicerius Sancti Marci, et Commendatarius Rosaciensis, innixus arbitratus est, Meinhardum, et Henricum filium de gente Eppensteiniorum, Marchiones primum Istriae, tum Carinthiae Duces titulo etiam Comitum Goritiae potitos esse. Leve istud ac nullius fidei documentum rejecimus hocce in Capite num. I. et Capite XIII. num. IV. Nunc vero, posito Froelichii sistemate, ad gentem Eppensteiniam referri nequeunt Engelbertus I et Meinardus

I. qui certi innotescunt Comites Goritiae, perquirit ille. At vero citato Ca-
„pite II. num. XIV. Sed — Liutoldo (Mar-
„quardi filio) sobolem nemo, quod sciam,
„asserit. Henrico Carinthio Liutoldi fra-
„tri, (ejusdemque Marquardi alteri filio)
„plerique prolem fuisse etiam aperte
„negant ... Sine masculo herede ipsum
„obiisse, illud magis mihi credibile facit:
„quod idem successit in Ducatu (Carin-
„thiae) Henricus Ortenburgicus, ac deinde
„istius frater Engelbertus; neque enim se-
„culo XII. sine gravi causa filius ab Ducatu
„patris omnino fuisset exclusus.„ Graves
clyeo objectiones, quae ex eo argumentum
capiunt, quod Goritiae Comitatum authen-
tica nulla exhibent documenta.

Alia itaque docto viro ibidem incidit
suspicio: nempe Engelbertum, et Mainar-
dum spectare ad familiam Comitum Tiro-
lensium potuisse. Suspicionis argumenta
profert, alia nimium longe petita; ac cae-
tera nimium levia, ut vel ipsi acris
ingenii viro visum est. Disserit quoque
num. IV. de Comitum Goritianorum

origine ex Andacensium, seu Andechsiorum gente. At sic ait Dominus num. VI. Quas porro Goritiensium genealogias protulere Megiserus, Fuggerus, Albertius, Hubnerus, nihil solidi ad comprobandam ab Andexiis originem conferunt, et mancae fere sunt ac mendosae.

Nunc superest nobilissima familia Sponheimensis – Ortenburgica. An inde comites Goritianos ortos esse, verisimilis ulla praesto sit conjectura? Hujusce gentis illustres viros recensuimus Capite XIII. Stemma Genealogicum apud Froelichium habet in Specimine Archontologiae Carinthiae Tabula III. Illud exscribere, sub que oculos ponere praestat.

Engelbertus I. ante annum 1120. Marchio Istriae, et 1122 etc.

Henricus III Dux Carinthiae 1128. + 1130	Hartwicus Ratisbonae Episcopus	Engelbertus II Istriae Marchio circa 1128. Dux Carinthiae 1130. + 1142 forte	Bernardus Comes + 1148 in Palaestina

Mathildis uxor Theobaldi III. Comitis Blesensis	Engelbertus III Marchio Istriae ab anno 1130. Legi videtur 1162	Udalricus I Dux Carinthiae 1135. + circa 1143	Hartwicus Ep. Ratisb.	Rapoto Comes de Ortenburg.

Henricus IV. Dux Carinthiae 1144. cum fratre Hermanno. Sobus 1151. + 1161.	Udalricus II. 1144 frater Ducis Henrici IV. Ante hunc obiisse videtur.	Hermannus Marchio Veronae 1148. Dux Carinthiae 1161. + 1181

Udalricus II. vel III. Dux Carinthiae 1181. + 1201 circiter	Bernardus Dux Carinthiae 1202. + 1256.

Udalricus III. vel IV. Dux Carinthiae, et Marchio Carniolae 1256 + 1269	Bernardus ante patrem denatus.	Philippus Salisburgensis electus 125[illegible] Electus Patriarcha Aquilejensis 1269. Dux Carinthiae 1269.

Ad hanc pertinere stirpem Goritianos Comites, haud leves profecto apparent conjecturae videntur. Ac primum facit similitudo nominum Engelberti, et Henrici, quae apud etiam Ortenburgicos frequentia, ac familiaria vides. Nomen autem Mainardi in familia Comitum Goritiae proficisci potuit ex familia Matris ipsius Engelberti I. et Mainardi I. quam vocatam Adelheidem conjectavimus num. IV. Adnotavimus Capite XIII. num. III. ex Tabulis Voldarici I. Patriarchae, jam in senectute positi,

posit; adeoque confectis extremis annis vitae ejus anno circiter 1122. Denati, Engelbertum I Ortenburgicum, Marchionem Istriae, plura etiam possedisse bona in Carniola: pluribus etiam in ipsa provincia Forojulii abundasse bonis, ac Mansos aliquot dono dedisse Voldorico Patriarchae, qui positi in loco erant, dicto Gradisca: ac demum in eisdem Tabulis mentionem ingeri Mainardi De Goriza, qui pro beneficio Fratris sui Engelberti tradidit Patriarch. decem Mansos in loco, qui Ostuissin dicitur. Jam ergo hac aetate Comitatus Goritiae exortus erat. Quidni Marchiones Istriae Ortenburgici partem bonorum, quae in provincia Forojulii possidebant, tradiderint ad erectionem Comitatus? Quidni Engelbertus I. et Mainardus I. filii fuerint Henrici, (hujus nominis III.) Ducis Carinthiae, qui patrem habuit Engelbertum I Marchionem Istriae, habuitque fratrem Engelbertum II. Marchionem Istriae, vitamque mortalem amisit anno 1130. quo in Ducatum Carinthiae successit idem Engelbertus II. Hinc vero lineam Marchionum Istriae

et Ducum Carinthiae propagaverit hic Engelbertus: comitumque Goritianorum linea a praedicto Henrico Duce Carinthiae duci debeat. Neque tamen comitum Goritianorum ..... cum Ortenburgicis per Henricum Ducem ita laeso, ut non alia patere queat. Copula ipsorum, stemma Genealogicum supra delineatum et apud Froelichium in Specimine Archontologiae Carinthiae Tabul. III. ubi praeter Ortenburgicos Marchiones Istriae, et Goritiae Duces, alii simplices conspiciuntur Comites de Ortenburg, scilicet Bernardus comes, qui mortem anno 1148. obiit in Palestina, et Rapoto Comes de Ortenburg, filius Engelberti II. Marchionis. Quin ex his, aliisque qui non exprimuntur, profecti fuerint Goritiani Comites.

Othonis III Imperatoris diploma in lucem protulimus Capite V. num. IV. ac etiam Diplomatis ejusdem fragmentum num. V. quis innotescit, Dorneum Pothinschau donatum fuisse medietate unius castelli quod dicitur Siliganum, et medietate unius villae quae Sclavonica lingua vo-

catur Gorizia; aliamque medietatem Siligani, et Gorizzae concessam fuisse Variento Comiti Forojuliensi, ac Istriae. Haec anno circiter 1000. acta sunt. Verisimilimum est, hanc Siligani et Goritiae, aliarumque locorum partem, post Comitatus Forojuliensis Patriarchae Sicardo anno 1077. factam donationem, ad jus, et administrationem, ac potestatem translatam fuisse Comitum, et Marchionum, qui per haec tempora, ac postea Istriam administrarunt. Sed ampliorem quoque Marchionum Istriae administrationem fuisse, protensam scilicet intra Carniolae fines, adnotavimus Capite VIIII. num. V. Hinc etiam verisimile fit, Ortenburgicos Marchiones Istriae, ac Duces Carinthiae qui Istriam, ac Forojuliensis provinciae (partim) partemque Carniolae regebant, Imperatoris Henrici IV. aut Henrici V. Successoris facultate impetrata, Goritiae Comitatum erexisse, quem agnati cognatique de ipsorum Ortenburgica familia possiderunt. Praediorum, bonorumque copiam, qua potiebantur ipsi, patefaciunt donationum

Tabulae, hae publicae donatae in Johannico I. et Peregrino I. Patriarchis inter Monumenta Ecclesiae Aquilejensis.

Tabulae videndae sunt in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis. Capite LIX. num. IV. quae initas anno 1150. conventiones continent Peregrinum I Patriarcham inter ac Engelbertum IIo Comitem Goritiae. Haec habentur verba de Castro Goritiae, aliisque locis, quae ipsi comites possidebant."

"Comes Engelbertus... pro tot ac tantis sa-"
"crilegiis in persona ipsius Domini Patriar-"
"chae (Peregrini)... perpetratis... ei (Peregri-"
"no) ad manus dedit in proprietatem impe-"
"petuum Massaricias XXX. Mansum in Carso,"
"XXX in Carinthia; et post obitum suum,"
"si sine heredibus obierit, Belgradum, et"
"Pissinicum et Goritiam (in provincia Forojul-"
"lii.)... Castrum vero Mossburch, tam si"
"sine herede, quam si cum herede obierit,"
"usumfructum tantum sibi in vita retinente,"
"cum Ministerialibus, servis, et ancillis,"
"et cum omnibus pertinentiis eorum"
"praefatae Ecclesiae (Aquilejensis) in pro-"
"prietatem tradit." Castrum istud Mossburg...

inter

inter Carinthiae loca ad Dravum fluvium, et Verdenpen lacum collocatur. Haec omnia Castra, et loca, jampridem ab Ortenburgicis sive Ducibus Carinthiae, si-ve Marchionibus Istriae, sive Comitibus de Ortenburg possessa ac deinde in jus ac potestatem Comitum Goritianorum transla-ta videntur. Ab hisce vero, ac etiam ab Ortenburgicis possedebantur, alia proprie-tario jure, alia Feudi aut beneficii titulo ab imperatoribus collata, ac alia ab Aquilejae Patriarchis accepta in Feudum, post insignem Comitatus Forojuliensis donationem Sigeardo, ac Successoribus factam. Addo verba Odorici de Susannis, Cancella-rii Ludovici Turriani, et Marquardi, et Philippi de Alençonio Patriarcharum in Libello de juribus, et jurisdictionibus Eccle-siae Aquilejensis apud Muratorium Tom. XVI. Scriptorum Italiae col. 74. et 77. "In "partibus Carniolae, et Marchiae sunt "plura Castra et bona spectantia ad Eccle-"siam Patriarchalem: videlicet castra "de Los, Vipacum, et Prisperch cum "pertinentiis ipsorum, quae nunc occupan

„ tur per Comites Tiliae et de Ortenburch

„ etc. Credo tamen, quod ipsi Comites cartas

„ investituras habeant tacita facultate

„ docentes: Ad Goritiam quod attinet,
jam adnotavimus, medietatem ejus, ac medietatem Tiliavi, aliorumque locorum Joanni Patriarchae dono datam ab Ottone III Imperatore; unde satis patet, per tum hunc nomini Feudi titulo ad Comites Goritianos pertinuisse. Conjecturis vero jam finis imponendus est.

Caput XVIII

Nobiles Provinciae Forojuliensis familiae sub dominatione Patriarcharum: Colorii de Susannis Cancellarii libellus. Animadversiones, et illustrationes ampliores. Antonius Bellonus Cancellarius, notatus: quis ille, et cujus, et quae munera ejus. Colloquiorum Provinciae generalium, aut Parlamentorum forma: de ipsorum origine. Civitatum, aut oppidorum deputati serius ejuscemodi colloquiis interfuisse videntur. Erant turpiter, qui ejuscemodi colloquiorum Provinciae generalium institu-

tionem referunt ad aetatem Caroli Magni Jo. Franciscus Palladius, notatus.

I. Nobilium Forojuliensium sub Patriarcharum dominatione conditionem, et veluti Classes, ac Feuda queis ipsi potiebantur, exponit Odoricus Utinensis, filius Andreae de Susannis, qui munere Cancellariae defunctus est Patriarcharum, Ludovici Turriani, Marquardi, et Philippi Alenconii S. R. E. Cardinalis Temporibus. Libellos aliquot ipsius vulgavit Muratorius Tomo XVI. Scriptorum Italiae, non integros, sed mancos et imperfectos. In Monumentis nostris Aquilejensibus Codice usi sumus qui praesto erat, mendis aliquibus vitiato; Ex alio codice emendatiore, quem in Archivo servant Canonici Forojulienses, aut Civitatenses, integram describo partem, quae Forojuliensium exhibet nobilitatem. Incipit Codex: "M.CCC.LXXXVI.
"In Nomine Sanctae et individuae Trinita-
"tis Amen. Ad laudem, et gloriam Omni-
"potentis Dei, Ejusque Gloriosissimae Geni-
"tricis Mariae et Beatorum Martyrum
"Hermachorae et Fortunati almae Ecclesiae

„ Aquilejensis patronorum: necnon ad requisitio-
„ nem, pariterque mandatum Reverendissimi
„ atque Serenissimi Patris Principis, et Do-
„ mini nostri D. Philippi de Alenconio
„ S. R. E. Episcopi Cardinalis, et Patriar-
„ chae supradictae Ecclesiae Aquilejensis; Ego
„ Odoricus Andreae de Utino Aquilejensis
„ Diocesis, olim fel. mem. Dominorum Ludo-
„ vici, et Marquardi Patriarcharum Aqui-
„ lejensium, et nunc supradicti Domini
„ nostri Cardinalis, et Patriarchae Cancella-
„ rius, super dominationibus, honoribus, juribus,
„ et jurisdictionibus spiritualibus, et tempo-
„ ralibus Sanctae Aquilejensis Ecclesiae,
„ pro ipsorum notitia, et conservatione Me-
„ moriale praesens breve, prout meae memo-
„ riae nunc potuit occurrere, ultra Memo-
„ rialia alia per me in pleniori forma compo-
„ sita, ordinavi, et descripsi prout inferius est
„ expressum."

At Forojulienses Nobiles, quod atti-
net, sic notat Odoricus ad posterorum
memoriam." Principales et potiores Mini-
steriales ejusdem Ecclesiae, ejusque Prae-
sidentis, Pastoris, et Patriarchae, sunt No-

biles

,,biles de Cucanea, Pertinstagno, et Salvaspo-
,,no, qui vocantur Camerarii: et tenentur
,,custodire Cameram Patriarchalem, postquam
,,vacationis tempore, cum pertinentibus ad
,,eandem Cameram. Nobiles de Spegnimbergo,
,,qui dicuntur Pincernae vel Caniparii: et
,,habent custodire cum pertinentibus ut supra.
,,Nobiles de Murucio, et Triano, qui vocantur
,,Maraschalci, et Vexilliferi Ecclesiae Aquile-
,,gensis, potissime tamen tempore generalis guer-
,,rae ejusdem Ecclesiae: et habent custodire Sta-
,,bulum Patriarchale equorum, vacationis tem-
,,pore ut supra. Et Nobiles de Frumpergo,
,,qui vocantur Magistri Coquinae Patriarcha-
,,lis: et debent custodire coquinam, ut su-
,,pra. Et habent Nobiles ipsi occasione Mi-
,,nisteriorum, et Officiorum hujusmodi plu-
,,ra pheuda, redditus, et bona ab ipsa Eccle-
,,sia Aquilejensi, ultra eorum Fortilitias
,,et Castra, quae jugiter possident: prout
,,notorium existit de praemissis omnibus. Tam
,,longo retroacto tempore ipsi Nobiles semper ha-
,,buerunt custodiam, quia Camera Aposto-
,,lica se de praemissis omnibus, vacationum
,,temporibus, intromisit" Longe plures alias, qui

Ministeriales dicebantur, ac nobile praestabant Ministerium circa Patriarchae personam, essebant Colloquiorum generalium, aut Parlamentorum tabulae.

"Nobiles de Prata, et de Porcileis vocantur „Comites, et Liberi: tamen sunt Vasalli su„praedictae Aquilegensis Ecclesiae; et Comita„tus ipsorum sunt pheudum Aquilegensis „Ecclesiae, et sic recognoscere debent, ut „patet per publica Instrumenta et positi„one de Prata, ejusque Comitatu, quae jam „vidi, et legi. Caeteri Nobiles de Castello „videlicet, Strassoldo, Villalta, Castellerio, „et Cavoriaco, olim vocabantur de genere „Liberorum: sed quia per matrimonialem co„pulam nati sunt de genere Ministeria„lium, ideo Ministeriales vocantur. Tamen „Castra, et plura alia bona recognoscunt, „seu recognoscere debent in pheudum ab „Aquilegensi Ecclesia supradicta, ut etiam „inde Instrumenta publica apparere debent, „licet antiqui eorum pheuda plene in scriptis „non dederint„ Haec Nobilis Antonius Bel„lonus in Libro de Feudis Patriae accen„ses Pulinicos: notatque, Nobiles istos ap-

pellasi conspicere Fideles in Litterarum inscriptionibus, quas ad eos mittebant Patriarchae; ac etiam Ministeriales dictos, quod Ministeria possiderent.

Giustiniano Imperatore ab anno 527. ad an. 565.

Pelagio I. Papa ab anno 552. et Iustiniani Imper. 29. ad annum 560. et Iustiniani 34.

Ioannes III. Papa ab anno 560 et Iustiniani 34: ad annum 574. et Iustini Imperat. 10.

In monum. col. 210. Epist. III. Pelagii: De Liguribus, atque Venetiis et Istriae Episc. quid dicam?

______ col. 206. Narsetis mentio, ejusque scelerum.

______ col. 214. datae ill. epistol. post annum 557. quo sedem Aquil. invasit Paulus, usque ad an. 560. quo mortem obiit Pelagius.

Xpi 557. Pelagii 3. Iustiniani 31. Indictione V.
558. Pelagii 4. Iustiniani 32 Indict. VI et Iustin. V.
559. Pelagii. 5 Iustiniani 33 Indict. VII
560. Ioannis I. Iustiniani Indict. VIII.

Le due di quelle Carte ed'Ispezio Imperii Epis 16. 24 Martii. Indictione VI. ...

L'anno 16 di Giustiniano coincide con l'anno

di Cristo 542. Indit. V.
17 di Giust. 543. Indit. VI
altra indiz. VI. coll' anno 358. di Pelagio. 4.
Si dice trovarsi nell' Archivio di Parenzo
qualche 20 copie di quelle carte tutte col
nome dell' Imperatore Flaviano e la pri-
ma autenticata, presente Bertoldo di
Alperto Vescovo di Parenzo sedea an. 1225.
ma che stima di coloro che l' autenticarono
e fecero tante copie, lasciando sempre cor-
rere il Flaviano per mai stato Imperadore. –
Si vuole poi l' iscrizione, e il Battisterio
fatto da Eufrasio in tempo di Giovanni Papa,
del 1560 Indizione III, di Giustino Imp.
34 – – (1574. Indit. VI. Giustino II. 9.
morì l' istesso Giovanni.
Presso l' Ughello Tomo V. si vede
la serie de' Vescovi Parentini in questo modo
1. Eufrasius Dubitatur quo tempore vixerit.
2. Elias
3. Joannes an. 588. Ejus memoriam facit
Paulus Diaconus. In nova edit. tom.
Interfuit Synodo Gradensi anno 1579.
4. Severus, qui interfuit Synodo Matu-
nensi decem Episcoporum. Nallus Severus
Parentinus

Parentinus in illo Mo[r]ianensi Conciliabulo.
5. Cathelinus de quo infra.
6. Angelus anno 590. quod Baronius.
In ed. Veneta male ponitur, a eodemque est Baronius.
7. Stauratius de quo infra.
8. Aurelius in Synodo sub Agathone anno 679. Presso l'Ughello seguito Ernestus Andreas Adamus
9. Eufrasius, de quo etc.
In Charta Eufrasii subscripti sequentes Episcopi.
I. Elias meis temporibus propria manu scripsi.
2. Joannes meis temporibus propria manu scripsi.
3. Roaschinus. Videntur idem ac Cathelinus. meis temporibus scripsi.
4. Angelus. meis temporibus, e così i seguenti.
5. Stauratius
6. Laurentius
7. Julianus
8. Dominicus
9. Antonius
10. Claudemoudus

11. Cripertus

12. Andreas

13. Adam, sub quo Eccl. Dom. consecrata an. 958 vel 967. Vide nost. Monumenta.

Si vede chiaro.

I che i vescovi Eliz. Giovanni, Cattolino, Angelo, Stanrazio, sono stati presi dalla carta di Eufrasio,

2. che di quei tempi rimoti solo Giovanni è certo, sottoscritto an. 579 al Concilio

solo di Murano. E poi è certo Aureliano an. 679.

3. Se l'Eufrasio, di cui si fa menzione nella Epistola II di Pelagio I Frag. 4. Labb. col. 206 sia stato Vescovo Parentino, non si ha certo e sufficiente fondamento. In quelle lettere Pelagio parla degli scismatici Liguri, Veneti, Istri, e scrive a Narsete, auferte tales ab ista provincia, e massimamente il Patriarca di Aquileja Paolino, e il Vescovo di Milano, col. 206 e 209. 210. ove si dice: Recolere debet celsitudo vestra, quod per vos Deus fecerit tempore illo, quo Istriam et Venetias

-tiranno Totila possidente etc. Lettera scritta tra l'anno 557 e 560. Totila difatto da Narsete anno 552. L'Istria, la Venezia e l'Italia venne in possesso di Giustiniano. Ora egli scrive, che liberi da quella provincia Eufrasio, e gli altri Scismatici.

4. Ma si dia che fosse Vescovo di Parenzo; niuna inverisimiglianza, che anche dopo sia stato un Vescovo di quel nome, al quale succedessero Elia, Giovanni dif-ferente dal primo etc.

5. Quel primo Eufrasio dunque viveva negli anni 557. 558, 560. in uno de' quali scriveva le sue epistole Pelagio I. Incominciò lo scisma dopo l'anno 553 in cui furono dannati i tre Capitoli sotto Macedonio Patriarca, cui succedette Paolino scismatico anno 557.

Nell'anno 579. viveva Giovanni Parentino, che sottoscrisse al Concilio Gradese l'anno 579. non si ha di certo alcun Vescovo di Parenzo sino al 579. cioè fino ad Aureliano 7. La carta di Eufrasio col nome dell'Imperadore Constantino si dice dal Comune inui tratta ex primo volumine scriptorum

Ecclesiæ Parentinæ. Detto Tomasini in Ms. Tomo II. così registra i Vescovi della Chiesa Parentina.

Dell'anno 783. (Vide Monum: Aquilej:) Eufrasio – Elia – Giovanni etc. Onde il Tommasini non raddoppia l'Eufrasio: ma non conobbe Giovanni an. 579. nè Aurelino 679. . . . .

Dice poi di cambiar opinione, dopochè l'Abate Ughelli ha pubblicato il suo V. Tomo e fa il Registro come segue.

Giovanni 579.
Severo ... Milly
Angelus
Stancatius
Aurelius 679. . . . . .
Eufrosius 798 al tempo dell'ultimo Costantino.
7. Helia come dalla sottoscrizione
8. Altro Giovanni
9. Rutelino Catelino
10. Lorenzo etc.
18. Adamo 958.

„ Similiter quoque cæteri Nobiles hujus Patriæ, et Ducatus Forojulii recogno=
scunt

" sunt, seu recognoscere debent eorum castra;
" et plura ac diversa bona in feudum ab Eccle-
" sia Aquilegiensi, licet in scriptis ipsa feuda
" et bona, investituram ipsorum tempore, ad
" plenum non exhiberint tradita.... ab antiquis."
Caeteros ejuscemodi Nobiles intellige Mi-
nisteriales, quorum familias non exprimit
Odoricus, exprimit autem Bellonus: scili-
cet, Ministeriales a Montereali, Ma-
niacenses, Coppanos, Pinzanenses, Rago-
nenses, Spelimbergenses, Valvasonenses, Abro-
yavachas, Salvarolos, Pratenses, Tiros,
Osopanos, Legianos, Solerios, Nujenhios,
Artenates, Prampergenses, Buianos, Mel-
sos, Colloretanos, Caporiacos, Venzonos,
Troppios, Carjacenses, Rodeanos.
" " Sunt etiam caeteri Nobiles vocati de
" gente Habitatorum: scilicet illi de San-
" cto Daniele, de Attemps superiori de
" Manzano, de Maniaco pro parte, de Raga-
" nea, de Pinzano, et de la Frattina: qui
" recognoscunt, seu recognoscere debent Castra,
" sive fortilitia, et plura bona ipsorum ju-
" re habitantiae, seu Feudi Habitantiae
" ab Aquilegiensi Ecclesia, seu ejus Patriae

-chr, Praeposito, et Pastore. In Castro Utti-
„ni, et in locis Sancti Viti, et Medunae
„ sunt certi Habitatores, qui domos habitantiae,
„ et mansos, ac bona plurima ac diversa
„ jure Habitantiae, seu Feudi habitantiae
„ ab Aquilegensi Ecclesia, ejusque Antistite
„ recognoscunt, seu recognoscere debent."

Damianus Bellonus addit Habitatores Aviani, Tricesimi, Pulucetii, aliosque simul Habitatores, et Ministeriales numerat, Attimios, Spilimbergenses, Messanos, Carisacense.

II. Animadversiones, quas puto apprime necessarias, profero. Diplomata vetusta, ac vetustas Tabulas indicare licet, quibus Nobiles Forojulienses subscriptos legimus. In Diplomate Conradi Regis, quod anno 1149. datum allegavimus Capite LIX. in Monumentis Aquilejensibus num. III. subscribunt Pelegrinus de Pizol, Megenardus de Sonnebergh, Otto, et Vernerus de Carisac, Artuicus et Fredericus de Cavoriac, Megenardus et Artuicus de Mels. Intra pacem Peregrinum I Patriarcham inter,

et Engelbertum Goritiensem, quam Tabulae continent anno 1150. confectae, editaeque exstant citato Capite LX. num. IV. Testes adfuerunt Bezenardus de Mels, Chuono de Castello Novo, Varnerus de Cuisaco, Ottocus de Fichiano, forte de Tricano, ac insuper Rekembertus Pincerna, Wolfringerus Dapifer, Wolfradus de Cusa. Tabulas dedimus in Monumentis citatis Capite LIX: num. II. jussu Gerardi Patriarchae scriptas anno 1122 adhibitosque Testes legimus Comitem Meinardum, Adalgerum, Artuvicum, Pelegrinum, Corradum, aliosque. Dubito nullus, aut omnes, aut plerosque in censu habendos Nobilium Forojuliensium. Hujuscemodi Testium sola nomina scripta decernimus legimus in Tabulis Voldarici I Patriarchae, qui seculo undecimo ad finem vergente sedem Aquilejensem indeptus est. Teudis Vulgiae Aquilejensis memoratos in hisce Tabulis viros Nobiles insignitos, cumulatosque fuisse, dubium nullum. Cognomina sumpta a Castellis locisque Cognomina; certumque alioqui, auctore Ulr-

ratorio in Antiquitatibus Italiae Tomo I. Dissertatione XI. invehi jam coepisse saeculo saltem undecimo vocabulum Feudi, eique adhaerentes obligationes. Tum enim non solum praedia, sed et ipsos Comitatus, Marchias, et Ducatus coeptum est titulo Feudali tradi: Regumque ad exemplum Duces, Marchiones, Comites, pariterque Episcopi et Abbates sibi Vasallos comparare Feudis, hoc est praediis, et Castellis collatis non desierunt. Hinc vero Castellani nuncupati fuere, quos alibi in Germania, Anglia, Hispania, Romae, in Regno Neapolitano nuncupaverunt Barones.

In Monumentis nostris Capite LXI. num. III. adnotavimus, Volchoricum I. Patriarcham pace adepta post longa dissidia, ac praelia gesta pro Sancti Galli Abbatia, omnes Fautores suos vel hic in Abbatia Sancti Galli (+) remuneravisse: vel in Primachatum (id est Patriarchatum) secum eos ducentem, ibi honoribus et rebus ampliando exaltavisse. Verba sunt Burkardi Monachi

(+) Abbatiae omnes Fautores suos vel hic in Abbatia Sancti Galli remuneravisse....

Monachi Sangallensis in vita ejusdem
Caroli. Nemo non intelligat, remune-
rationes praedictas, res, et honores ad be-
neficia, sive Feuda conlata pertinere.

Neque tamen cum Feudorum institutio-
ne, et collatione originem Status Nobilium
omnium Forojuliensium. Fuerunt alibi remo-
tiore aevo, fuerunt etiam in Provincia nostra
Vassalli, etiam Ministeriales dicti, qui cum
Nobiles essent, adnotante Muratorio in Dis-
sertatione citata, obsequium suum ac servi-
tium Ducibus, Marchionibus, Comitibus,
Episcopis, ac demum Abbatibus praestabant,
sive ad augendum splendorem domesticum,
sive ad subeundum pro eis militiae labores.

Statis temporibus debebant hi Senioribus
suis, sive Dominis, Italice Signori hono-
ris causa astare, ipsorumque actis testes
adesse, et subscribere. Conlatis quoque bene-
ficiis potiebantur, quae longe differebant
a Feudis: quippe illa ad vitam duntaxat
accipientis protendebantur; transferebantur
ista ad Filios, ac Nepotes, ut liquido pa-
tet ex Constitutione Conradi I. Augusti anno
1037. lata. Vassi rursus, ac Vassalli creaban-

tur olim quamquam nullum eis conferretur beneficium: neque ex vi Beneficii, sed ex munere Vassatico tantummodo praestari Seniori convenit fidelitatis juramentum. Contra vero aetate seqniore ratione tantum feudi quisque efficiebatur Vassallus; ipseque feudi concessio obligationem fidei, ac tutelam Domini directi conjunctam habebat.

Itaque beneficia proprie dicta praecedunt Feuda proprie dicta. Addere cum Muratorio licet loco citato: si qua Diplomata afferuntur ante saeculum undecimum in quibus expressum Feudi nomen legitur, dubio procul spuria esse, atque conficta. Hujusmodi sunt Lotharii I. unum anni 840 in Bullario Casinensi; et Caroli Crassi duo, alterum de expeditione Romana anno 880, apud Goldastum alterumque Bobiense dictum anno 883. apud Ughellum, et in Bullario Casinensi. Beneficii vero vocabulum, quo post saeculum undecimum scriptores utuntur, pro ipso Feudo proprie dicto sumi debet.

(1) [illegible]

Sed ante Patriarcharum dominationem, ipsisque dono datum Comitatum Forojuliensem, extitere florebantque in Provincia Forijulii Nobiles, sive dicti Vassalli, sive Ministeriales, sub regimine Comitum Forijulii, ac etiam Marchionum Principum stirpis Carolingicae aetate, ac demum (1) veterum Ducum Longobardorum. In his locum habet Muratorii animadversio: ex Nobilibus viris alios, ad augendum splendorem domesticum, obsequium suum ac servitium, pacis tempore, ac bellis ingruentibus, praestitisse Comiti, aut Marchioni, aut Duci, qui Provinciam regebat: ac etiam ipsos, aliosque beneficiis remotiore aetate, ac Feudis postea, cumulatos fuisse: neque solum a Comitibus, aut Marchionibus, aut Ducibus accepisse Feuda, et beneficia, verum etiam maximeque ab ipsis Regibus, aut Imperatoribus pro suprema eorum potestate largiendi bona cui vellent in Comitum, et Marchionum, ac Ducum districtu. Diplomata indicavimus aliqua Capite

(1) vero del forse

superiore . V. num. V.

Dubium nullum videtur, Nobiles fuisse in Forojuliensi provincia, Fidelem Landulum, et Bennonem filium ejus, et Bovem, qui memorantur in Diplomate Caroli Magni ad Maxentium Patriarcham dato anno 811. Exstat in Monumentis Aquilejensibus Capite XLV. num. V. Ibi enim Carolus Imperator hereditatem Rotgaudi Ducis, et Felicis fratris ejus contulit titulo beneficii, quae in publicum nostrum, (ut ait Carolus,) secundum legem Francorum, vel Longobardorum devenerat: postquam eorum ex hac vita decessum in eleemosinam tradidit Ecclesiae Aquilejensi. Calistum Patriarcham de genere Longobardorum vocat nobilitate conspicuum Paulus Diaconus Libro VI. Capite LI. quo etiam loco refert Pemmonem Ducem, Calisti inimicum, inito cum multis Nobilibus Longobardis consilio, voluisse Patriarcham in mare praecipitare. quid? quod ipse Gisulfus primus Forojulii Dux nepos Alboini Regis, non prius regimen civi-

tatis

totius Forojulii, et populi suscepturum edixit, (ejusdem Pauli verba sunt in libro II. Capite IX.) nisi ei quas ipse eligere voluisset Longobardorum Faras, hoc est generationes vel lineas, tribueret: accepit autem, annuente Rege, quas optaverat Longobardorum praecipuas, (utique nobiles,) prosapias. Adnotare liceat cum Ducangio in Glossario V. Fara: significari hac voce, unius ejusdemque generis, ac familiae homines. Hinc ergo Familias Longobardorum praecipuas ac nobiles Gisulfus Dux elegit, qui secum civitatem Forojulii, ac Territorium incolerent. Adnotat rursum idem Cangius: Homines praeditos, si in aliquem locum simul omnes non ad nuptias alienas, commigrassent ut observat Valesius in Notitia Galliarum; ibique stabiliti ac conjuncti capulis vicatim habitare coepissent, locum ab habitatoribus Faram appellatum esse: unde nomen habent multa loca in Galliis, ac etiam aliqua in Forojuliensi provincia.

Fuerunt Nobiles in Provincia nostra, qui de Longobardia Majorum suorum nobilitate gloriari possent: aliique

fuerint, quos etiam Nobiles adduxerint de Germania in Provinciam Patriarchae, ex eadem regione Sedem Aquilejensem rexit fuerint hi ab ipsis Regibus Italiae ac Germaniae, et Imperatoribus beneficiis, ac postea feudis proprie dictis in eadem Forojuliensi provincia cumulati; ipsumque Regem ac Imperatorem, aut Comites et Marchiones ipsorum Ministros, agnoscerant Dominos suos. Id attamen pro certo compertoque habendum est, Patriarchis eo tempore obnoxios factos esse, quoniam ipsa etiam beneficia aut feuda, quibus potiebantur, cum Sigeardo Patriarchae primum, ac successoribus Comitatus Forojulii, aut Ducatus concessus est, et confirmatus cum Regalium jure. Jam patet vero, Nobiles istos his procelluisse, quos Patriarcharum liberalitas honoribus, ac bonis erogatis ad splendorem evexit.

III. Pro triplici feudorum, Recti et Legalis, Habitantiae, et Ministerii conditione ac diversitate distinguit Militares Forojuliensium Nobilium classis. [illegible]-

lum scripsit De Feudis Patriae. Hunc vetu-
sti Anonymum ex Bibliotheca Estensi
vulgavit Muratorius in calce Dissertationis
XI. inter Antiquitates Italiae medii aevi.
Auctorem ejus, nempe Antonium Bello-
num, satis prodit Praefatio, quam ex
Codice Ms. olim Apostoli Zeni in lucem pro-
fero." Absolutis utcumque Vitis Patri-
„ charum Aquilejensium (typis editis in Mu-
„ ratoriana Scriptorum Italiae collectione to-
„ mo XVI.) agam breviter de Feudis Pa-
„ trieg ut habeant ea qui nosse maxime
„ desiderant. Quoniam autem Bartholomaeo
„ more non raro mihi agendum est verbis
„ parum vel non satis latinis; profiteor,
„ me non procelari alicujus scriptoris offi-
„ cium, sed scribae tantummodo munus per-
„ secuturum. Et haud scio, nimis ne stylum
„ meum condemnent, an probent laborem.
„ Verum parum non profuerit, ad cleudos
„ Feudorum Syllabas, cum instructiores, tum
„ terjiores hoc exemplo alios incitasse; quia
„ etiam mihi gratius fuerit, si hosce meos
„ labores in gloriam suam verterint, modo
„ pluribus contectaneis in hujusmodi mate-

„sia melius consultum sit." Idem ergo Libelli
„de Feudis Patriae auctor, ac Vitarum
„Patriarcharum Aquilejensium, scilicet Anto-
„nius Bellonius Cancellarius.

Argumentum, quo de agimus, his verbis
illustrat in Libello citato Bellonius. "Tri-
„plex in Forojulio Feudum esse dignosci-
„tur, Rectum et legale, Habitantiae
„et Ministeriale, non a Patriarchis solum,
„sed ab oppidanis quoque conferri solitum.
„Vassallos Patriarcha scribens appellabat pro
„qualitate Feudorum, ut qualia quisque
„possideret ex inscriptione litterarum a-
„nimadverti posset. Quemadmodum, Th-
„odorico Susannio referente, Gabriel
„Gemonensis scriptum reliquit (Scribae ambo
„Patriarchales fuerunt:) Patriarcha iis
„liberorum deferebat titulum, quibus op-
„pida recti legalique Feudi contigerunt,
„ut Portilianis, et Prampergis. Et si
„Feuda simul et Ministeria possiderent,
„addebat Fidelibus, et Ministerialibus,
„Pulcinicis, Villaltheis, Castellerianis
„Strasoldiis. Litterarum autem, quas
„ad Habitatores mittebat, haec erat
inscriptio:

" inscriptio: Castellioni, et Habitatoribus
" Aviani, S. Viti, Methunae, Tricesimi,
" S. Danielis, Faganiae Colmotii. Distribuebat
" et ministeriale nomen, quibus in genus
" Feudum contigisset; ut Habitatoribus
" et Ministerialibus Attimis, Sophumbergensi-
" bus, Mossanis, Cormonensibus. Qui vero
" uno Ministerii Feudo donati erant, eos lit-
" terarum inscriptione sic recipiebat: Ministe-
" riales e Monte Regali, Manzanenses
" Tossanos, aliosque superius numeratos."
Sed hanc Nobilium Forojuliensium distinctio-
nem pro triplici feudorum qualitate mi-
nus vere a Bellono adsertam Forojulien-
ses nostri Nobiles contemnunt. Mihi vero
non licet, neque lubet, implexam Feudorum,
quibus Dynastae nostrates potiebantur, se-
getem extricare: neque enim licet, aut
vacat, aut singulas per illustres numerare
familias, aut earum originem penitus in-
dagare, et splendorem exponere. Satis mi-
hi fuit, generales quasdam animadversio-
nes num. II. sub oculos ponere.
Quis fuerit Bellonus atque cujas, si
quaeve nomen ejus, qui vetustas Foro-

julienses chartas ab exitio servavit plurimas, paucis manu. Notarium in Civitate Utini agebat, et Cancellarii munere functus est sub Dominico, et Marino Patriarchis, e Veneta Patricia Grimanorum gente prognatis. Ipsum credidit patria Utinensem Muratorius in Praefatione ad Vitas Patriarcharum, quas ab eodem Bellono digestas memoravimus. Verum vocat ille pluribus in tabulis, quas vidimus, ab illo exaratis, Utinum i. d. Diœcae Brixinensis. Servat ornatissimus Franciscus Florius in Metropolitana Ecclesia Utinensi Primicerius, instrumentum in quo sequentia notantur carmina duo.

Antonius Belloni haec scripta Notarius iste
Suum signo. Lucis Brixinis genuit.

Dialogum Ms. adde inter Jurisconsultos nonnullos Notariosque, ab eodem Florio adservatum, ubi haec verba occurrunt: Affuisset Bellonus, si tunc paterni soli visendi amor ipsum in Germaniam non vocasset, nempe Brixinam.

Insignem vetustum nongentorum et amplius annorum codicem illum, quo

in editione Operum Sancti Leonis Magni usus est Paschasius Quesnellus, possidebat Bellonus acceptum a Petro Passerino Utinensi, ea aetate celebri viro, ut ejusdem Belloni litterae testantur. "Antonius Bellonus, Petro Passerino salutem. Librum Sanctissimi Leonis P.P. dono quamvis abs te mihi quondam datum, non ut meum, sed ut tuum adhuc reverenter custodivi. Ita enim accepero, servareque volui, ut de Leone tibi liceret non minus, quam de meipso disponere. Cupio nunc ad tui imitationem Angelum Gabrielem illius munere, si concedas, afficere. Poterit enim cum sit Patricius in Republica Veneta, et litteraria praestantissimus, et Leonem suae dignitati restituere, et nobis prodesse plurimum. Tu vero de libro non amplius poteris, de me tamen et semper disponere vale." Non Angelo Gabrieli, sed Dominico Grimano Cardinali Sancti Marci, et Patriarchae Aquilejensi, donatus Codex fuit. Donationis libellum Codici praefixum vulgavit Quesnellus in Praefatione incipit: Revmo D. D. Domini-

co Grimano Cardinali Sancti Marci Antonius Bellonus Utinensis Libellis S.P.D. Andreae, te Venetiis erigere Bibliothecam etc. E regione praedicti Libelli, sive Epistolae habetur, eodem Quesnellio adnotante Nuncupatorium Epigramma, cui subscriptus legitur Germanus Bellonus.

Quis iste Germanus fuerit, docet ipse Antonius in Vitis Patriarcharum Aquilejensium, quas Muratorius edidit, Capite postremo de tribus Grimanis Aquilejae Patriarchis, ubi ait: Dominico Grimano a libellis fui septem annis; Germanus, tertius filius meus, quousque vitam Praesul cum morte commutavit. Ipsum existimavit Quesnellius ipsius Antonii consanguineum quemdam. Ejusdem Germani epistolam praestant Constitutiones Patriae, Typis Venetis editae per Bernardinum de Vitalibus Venetum anno Domini MDXXIV. die XX Septembris. G. Bellonus Hieronymo Savorgnano juris consulto, S.P.D. Constitutiones Patriae etc. Ex Epistolis laudati Antonii, quae bene multae servantur, colligimus celeberrimum Robertellum

Castellum fuisse socerum ipsi, et Sororium suorum Semiblancum, ac filium Balloni nomine vocatum......

Codicem Sancti Louis Venetiis adsportavit in Gallias Andreas Huraltus Maissaeus, Carolo IX. Henrico III. et Henrico IV. Regibus Francorum a sanctioribus consiliis, ac geminâ ad Rempublicam Venetam legatione clarus. Ipsum modo servat Bibliotheca Domus institutionis Oratorii Domini Jesu in Parisiensi Sancti Michaelis suburbio. Quesnellum consule.

IV. Nobilibus, quos recensuimus, ac primo loco Praesulibus Ecclesiarum, Episcopis, Abbatibus, Praepositis et Capitulis, ac etiam Civibus selectis quos mittebant civitates, et oppida, communitatum vocabulo appellata, Generale Provinciae colloquium constabat, quod et Parlamentum dictum est. Dictum etiam Terminum Generalem legimus in Tabulis Capite LXXI. in Monumentis Aquilejensis Ecclesiae vulgatis num. 11. ad usque annum 1231. Negotia nonnulla

"Bertholdo Patriarcha persaepe recensentur cum consensu, et voluntate Capituli Aquilejensis Praelatorum, D. Marquardi Aquilejensis Ecclesiae Advocati, Liberorum, et Ministerialium. Haec instituta a Patriarchis fuerunt Colloquia Generalia, ut communi consensu ea tractentur, et feliciter peragerentur, quae maxime ad regimen conferrent Comitatus aut Ducatus Forojuliensis

Priorem Parlamenti formam profero ex Notis Gabrielis Notarii q. Andreae de Cremona (Gemona,) Cancellarii Domini D. Pagani Patriarchae qui Sedem Aquilejensem anno 1318. conscendit. . . . . . .

"Pro Parlamento fiendo scribitur infrascriptis.

" Praelatis

" Episcopo Concordiensi "
" Decano, et Capitulo Aquilejensi.
" Decano, et Capitulo Civitatensi.
" Abbati Mosaciensi.
" Abbati Beliniensi.

„ Abbati Sextensi.
„ Abbati Mosacensi
„ Preposito S. Odorici supra Tulmentum.
„ Preposito S. Stephani Aquilegiensi.
„ Preposito S. Felicis Aquilegensi.
„ Preposito S. Petri de Carnea.

Communitatibus.

„ Potestati, Consilio, et Communitati Aquilegiensi.
„ Gastaldioni, Consilio et Communitati Civitatensi.
„ Gastaldioni, Consilio et Communitati Utini
„ Capitaneo, Consilio, et Communitati Glemone
„ Potestati, Consilio, et Communitati Portus Gruarii
„ Capitaneo, Consilio, et Communitati Sacili:
„ Potestati, et Hominibus de Marano
„ Capitaneo, et Universis de Montefalcone
„ Gastaldioni Carneae, Hominibus de Tulmetio.

Liberis

„ Fidelibus de Prato
„ Fidelibus de Pinzano
„ Fidelibus et Ministerialibus de Polcinico
„ Fidelibus et Ministerialibus de Castellerio.
„ Fidelibus et Ministerialibus de Villalta.
„ Fidelibus et Ministerialibus de Stavolido

Habitatoribus.

„ Gastaldioni, et Habitatoribus de Aviano

„ Castaldioni, et Habitatoribus S. Viti.
„ Castaldioni, et Habitatoribus Medunae
„ Castaldioni, et Habitatoribus Tricesimi (ab ultimis)
„ Castaldioni, et Habitatoribus S. Danielis.
„ Castaldioni, et Habitatoribus Faganeae.
„ Castaldioni, et Habitatoribus Tulmini.
„ Habitatoribus, et Ministerialibus de Attemis.
„ Habitatoribus, et Ministerialibus de Spenbergo.
„ Habitatoribus de Ossopo.
„ Habitatoribus de Latisana. (ut videtur.)
Ministerialibus
„ De Montereali.
„ De Maniaco.
„ De Toppo.
„ De Pinzano.
„ De Ragonea.
„ De Flagonea.
„ De Spilimbergo.
„ De Valvasono.
„ De Strojavacca
„ De Salvarolo
„ De la Fratina.
„ De Pers, (qui Ministeriales, et Habitatores in aliis Schedis appellantur)
„ De Osopio, De Legio, De Solavio, De Luinzio

De Luinzio:
" de Arthenea
" de Prampergh.
" De Buja
" de Mels
" De Colloreto
" De Cavoriaco
" De Vendojo. — ......
" de Treppo. De Carnero.
" de Cassaco
" De Tricano, De Rodeglano

Obvia sunt hujusmodi Monumenta superiori tempore confecta, quae plures alios exhibent, Habitatores, et Ministeriales. Accensitos Habitatoribus legimus illos de Campo, De la Fratina, de Manzano, itemque Habitatores de Utino, de Savorgnano etc. Advocatio est Odorici de Susannis. In Castro Utini, aliisque in locis Habitatores extitisse, qui domos, et mansos ac bona plura jure habitantiae possidebant; eodemque etiam jure ad Generales Sessiones Provinciae Conventus. Ministerialibus adde illos de Castello, de Tomo, de Rivarota, de Budrio, de Cucanea, de At:

tempo, de Brazzano, de Tejano, de Fontebono, de Moruccio, aliosque.

Vetustius, quod in Chartis ab me visis occurrit ejuscemodi generalium colloquiorum monumentum, ad annum pertinet 1161. quo Ministeriales cum Clericis advocantur in Tabulis Abdicationis ab Engelberto Goritiano factae de Advocatia Bellunensi. Vide Monumenta Aquilejensia Capite LXII. num. I. Habentur litterae Innocentii Papae III. datae anno 1204. in quibus Canonici Aquilejenses convenisse dicuntur, assentientibus Nobilibus, et Ministerialibus. Eadem Monumenta consule Capite LXVII. num. II. At vero Colloquii Generalis forma tutius expressa videtur in Tabulis memoratis Bertholdi Patriarchae scriptis anno 1231. ubi Terminus Generalis appellatur.

Colloqui mentio pariter occurrit in Charta foederis initi anno 1249. inter eundem Bertholdum, et Marchionem Estensem, Brixianos, Mantuanos aliosque. Vulgavit eam Muratorius in Antiquitatibus Italiae Tomo IV. Dissertatione XLIX. Ad rem pertinent, quae sufficio verba: "Ipse autem

„Dominus Patriarcha dictis Instrumentis „visis, et Instrumento Civitatis Utinae „coram se et consilio suo perlecto, ad hono„rem Dei, et Sanctae Matris Ecclesiae, „die XI. Maii, in praesentia Conradi „electi Iustinopolitani, Hermanni electi Feltren„sis; Henrici de Villalta, Friderici de Castello, „Rodulphi de Cabriano f. q. de Savorniano, „et Thomasii de Pulzenigo militerorum; Cu„nonis, et Artuici fratrum de Mursio „(Murucio,) Joannis et Adalperti fratrum „de Cucanea, et Henrici de Mels, atque „aliorum plurium Ministerialium Ecclesiae „Aquilejensis, dedit parabulam Magistro „Boringerio Vicedomino suo, jurandi in ani„ma sua omnia praedicta.„ Haec prima videntur Colloquii, aut Parlamenti Generali lineamenta.

V. Haec vero Colloquia duo postremo loco memorata attentiore mentis acie perpendenti mihi, colligendum videtur, Generales conventus remotiore aevo ex Proceribus, aut Dynastis Feudatariis duntaxat collectos, conflatosque fuisse; solum enim Praelatos, Liberos, et Ministeriales

numeratos legimus. Cives illi deinceps accesserunt, quos Civitates, aut Oppida Provinciae, aliaque loca Communitatem nomine designata eligebant, mittebantque. Qua in occasione factum ut suspicor, jam enarro.

Certum est, seculo duodecimo, Civitates Italicas, non parum attenuata Regia, aut Imperiali auctoritate, assumere formam et regimen reipublicae coepisse: tum proprios instituisse ipse Magistratus, quos Consules, Rectores, Consiliarios, Sapientes, e Antianos, Confalonerios Potestates appellaverunt. Civitatum quoque amplificatam dominationem, Territorii finibus protensis, conterminis Oppidis locisque expugnatis, Castellorumque Domini si quis fuerunt in agro depulsis subjugatisque, aut sese ipsis Urbi dominanti honestis conditionibus cives, sociosque sponte addentibus. Haec lato calamo pertractat omnino Muratorius Tomo IV Antiquitatum Italicarum Dissertatione XLV. et seqq.

Ipsa novitatibus tamen immunis permanserit Forojuliensis Provincia, ubi honoribus

honoribus, ac Feudis, et bonis Patriarcharum largitate concessis, fruebantur Castellani, caeterique viri Dynastae, subeuntque Ministris Gastaldionibus, Capitaneis aut Potestatibus, quos ipsi Patriarchae praeficiebant civitatibus, et oppidis; in ipsis tamen oppidis, ac civitatibus, cuiusque forma regiminis non nihil immutata fuit,(1) nomine appellatis Patriarchalibus Ministris, quorum munus erat Justitiam civibus administrare, quorumve potestas e nutu Patriarcharum pendebat. Sed iis tertio decimo maxime seculo, Provisores vel consules, duo vel plures, ex numero civium delecti, adjuncti sunt. Coetusque Senatorum, vel Consiliariorum institutus, Nobilium alicubi, alibi popularium, alibi simul utriusque ordinis, qui cum Gastaldione publica negotia agitabant. Hinc vero salva et incolumi suprema Patriarcharum potestate, in eisdem oppidis Reipublicae quaedam forma expressa fuit. In Annalibus Mss. civitatis Austriae, seu Forijulii, quos Marcus-Antonius Nicoletus digessit consulum series, qui singulis annis creabantur, ab anno 1291. Invenitur: item

(1) splendoremque comparavit. Regebantur primum a Gastaldionibus aut alio nomine....

que factum in oppido Utini, nullus dubito; aliaeque plures in aliis locis Reipublicae o-
mnes pene, quae Communitates dictae sunt.
His ergo, quibus potentia ac splendor accesserant, Jus concessum per delectos Viros conveniendi ad Generalia Provinciae colloquia. Tabulae in Monumentis Aquile-
jensibus extant Capite LXXVI. num. V. anno 1270. confectae, quibus cum Ottokero Boe-
miae Rege foedera sanciuntur de verbo, licentia, et auctoritate Capituli Aquilejen-
sis.... Ministerialium, et communitatum Terrae (seu provinciae) Forijulii. Collo-
quium memorat Julianus in Chronico ad annum 1283. celebratum a Raimundo Pa-
triarcha cum Praelatis, Liberis, Ministeria-
libus et Communitatibus. Antiquiu[?] extat documentum anni 1260. in quo Nunciorum communitatum mentio habetur in nego-
tio Gregorii de Montelongo cum Dynastis Potentibus.
VI. Ex his colligendum est, ab errare turpiter eos, qui Generalis nostrae Pro-
vinciae Colloquii, aut Parlamenti origi-
nem referendam censent ad aetatem

Caroli Magni. Verum haec instituta Generalia colloquia non potuerunt, nisi post temporalem Patriarcharum dominationem, invectaque feudorum beneficia. Praediis primum, amplisque possessionibus, aevo Caroli Magni, tum etiam Ecclesiis Monasteriis, Castellis, et Villis, atque jurisdictione, et potestate donati fuere Patriarchae: quae pariter beneficia obtinuerunt alii Civitatum Episcopi. Henricus IV. Imperator anno demum 1077. largitus est Sigeardo Comitatum Forojuliensem cum Regalibus.

Feuda proprie dicta initium habuere, quorum concessione plures temporum successu effecti Vasalli Patriarcharum. Feudorum beneficiis adaucti, castellanorum Procerumque potentia splendidior effulsit: publica peragenda munera frequentius ipsis commissa, vocatique in consilium ubi de rebus arduis emergentibus deliberandum foret. Dissidia quoque contra Patriarcham ab eisdem mota, ampliorem dominatum animo molientibus: eoque ipsi progressi sunt, et sibi poten-

tiori se cives addiderint sociosque. Testa
bulae docent anno 1217 confectae, postea
pactum, concordiam complectentes, quae
cum Tarvisinis adversus Bertholdum Pa-
triarcham quamplures inere Foroiulienses
Dynastae. Hinc Generalem Provinciae collo-
quium institutum arbitror, ut ad illud
Praelati, Castellani ac Proceres, et Com-
munitates convenientes, tum eorum poten-
tiae habita ratione, tum mutuae pacis
conciliandae causa, aliqua potirentur et
ipsi parte in totius Provinciae regimine

Vetustius quod occurrit Generale collo-
quium, jam memoravimus anno 1231.
celebratum, quo Civibus Aquilejae facul-
tas conceditur, ut bona ad censum A-
quilejensem possessa in alio..m dominium
transferri possent. Vetustiores ejusmodi
Conventus infitiari nolim: miratio
tamen subit, vestigium reperiri nullum
in Chartis, quae supersunt. Acta vul-
gavit Muratorius in Antiquitatibus Ita-
liae Tomo IV. Dissertatione XLVII. queis
Bertholdus Patriarcha anno 1221. se
Civem Patavinum constituit; ac miratio
subit

subsit maxima, in hocce totius Provinciae negotio nullam ingeri Collogui Generalis mentionem. "Nos Bertholdus, (Actorum verba sunt,) „divina favente gratia Sanctae Sedis Aquilegensis „Patriarcha: licet Terra nostra, et status Terrae „nostrae personae in meliori sint statu, quam „olim fuerint; tamen propter nimiam dilectio„nem quam erga Civitatem, et Cives Paduanos „gerimus... volumus esse Cives Paduae... pro „mittentes nomine Aquilegensis Ecclesiae, pro „nobis et gente nostra totaliter, infra muros „Civitatis emere Terram duorum hominum „aestimatione, in qua duodecim palatia „fieri faciemus... Et quod faciemus duodecim „de melioribus et majoribus Militibus Terrae „nostrae, bona fide, sine fraude, in Civitate „Paduae esse quindecim diebus ante Festum „Sancti Petri de junio, qui jurabunt sequi Po„testatem Paduae... Haec autem faciemus, „Dominum Papam, et nostros Canonicos omnes „laudare, et confirmare.„ Nulla memorantur Praelati, Liberi, Ministeriales, qui laudent acta et confirment. Satis est colligere, ad haec tempora certam Colloquiorum Generalium formam referri posse,

Stabilemque Statum: quare indicavimus ali-
qua vetustiora, dici potius debere prima
colloquiorum, aut Parlamentorum lineamenta.
VII. Jo. Francisci Palladii audire verba modo
praestat. Narrat ille Parte I. Rerum Foro
juliensium: "plures in regiones divisam, jus
„ su Caroli Magni, Provinciam fuisse: Comi-
„ tem cuilibet regioni praepositum: hisce comi-
„ tibus constare conventum generalem, qui
„ de rebus publicis pertractarent. Utini prae-
„ dictum Conventum cogi consuevisse, tum quia
„ locus ille frequentior Ducis sedes esset,
„ ac totius provinciae Metropolis diceretur:
„ eodemque in Conventu primas egisse partes
„ Patriarcham„. Brevi contextu tabellae
plures enunciantur. Marchiam Forojulien-
sem erectam esse novimus a Carolo Magno,
quae tempore succedente latiores fines
habuit. Marchiones qui creabantur, frequen-
tius residebant in Civitate Forijulii, postea
dicta Civitate Austria, quam Paulinus Pa-
triarcha in Synodo Forojuliensi anno 790.
vocat Municipium, et Metropolim. Mar-
chionem tribus vicibus in anno celebrasse
Placita, ut populis justitiam administraret,

docet diploma a Berengario datum anno 921 ad Petrum Presbyterum Aquilejensem. Haec attamen Placita longe a Parlamento postea instituto differebant. Itemque Parlamentum non Utini solum, sed etiam Aquilejae, in Aquilejae, in Civitate Austriae, Glemonae, aliisque in locis pro nutu et Patriarcharum cogebantur. .....

Caput XIV.

Volricus II. Patriarcha invadit Insulam Gradum, capitur a Venetis: quomodo liberatus: acta cujusdam litigii, quae plura patefaciunt. Solemni S. Raspiani Corporis translationi interveniunt Laude cum Octaviano pseudopontifice, et Friderico Imperatore. Ab ipsius tamen pseudopontificis Octaviani subjunctae alienus fuit. Scriptores nonnulli notati, ac rejecti. Beneficentiam exercet erga Praepositum Sancti Stephani, et Canonicos Aquilejenses. Agitur de Marchionibus Istriae ex Comitibus de Volburg, aliisque.

I. Peregrino I. Patriarchae, qui anno 1161 vita excessit die 8 Mensis Augusti suffectum eodem anno fuisse Volricum II. adnotavimus Capite XV. num. VI. In tho_

numentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LXII. num. V. Tabulas induximus anno 1104. confectas, in quibus Vodoricus Dei Gratia Sanctae Aquilejensis Ecclesiae electus Patriarcha dicitur. Qua voce non solum Episcopi intelliguntur nondum consecrati; sed etiam nondum confirmati a Sede Apostolica, aut nondum Pallio insigniti. Hac de re diximus lato calamo in Pagano a Turre Patriarcha. Hujusce nuncupationis in Voldarico II causa inferius detegenda.

Inter prima Patriarchae gesta invasionem Insulae Gradensis memorat Dandulus in Chronico ad Annum 6 Vitalis Michaelis Venetiarum Ducis, Christi 1102. Gradum, (inquit,) bello aggrediens, a Galeis Venetorum obviam destructis, cum pluribus Nobilibus Forijulii, in die Jovis de Carnisprivio capitur... Victores itaque Veneti revertentes, Patriarcham cum septingentis fere Nobilibus in carcere recludunt, qui denique duodecim porcos magnos, et duodecim panes unius sextarii annuatim in die Mercurii de Carnisprivio, perpetuo Duci in ejus Palatio exhibere promittens, cum

captivis

captivi liberatus est.,, Apud Cangium in Glos sario Latinitatis, et Graecitatis Carnisprivium latinis, et Ἀπόκρεως graecis, proprie dicitur septimana, quae apud Latinos Septuagesima: nomenque sumit a subsequente Dominica (Sexagesima,) post quam carnis comedendae finem faciunt et lacticiniis utuntur usque ad Feriam III post quinquagesimam, qua Quadragesimale jejunium inchoant. Quo sensu efficitur, captum fuisse Voltarinum Patriarcham Feria V. Dominicae Septuagesimae. Anno 1162. incidit Sanctum Pascha in diem 8 Aprilis et Dominica Septuagesima, in diem 4 Februarii: ac Feria demum V. seu dies Jovis, in diem octavam. De carnis privio vetere et novo vide le Nouveau Traité Diplomatique Tomo VI. pag. 69.

In Actis cujusdam notae litis, quae mox integra dabimus, Martinus quidam de Royam de Mortionis, juratus, et interrogatus per Sacramentum dixit: quod scit et recolit, quando Patriarcha Wodolricus primo intravit Terram istam factus Patriarcha ... et quando Patriarcha Wodolricus captus fuit a Venetis, et reductus fuitve de

captivitate per suos in uno vase. Intellige navim, aut naviculam. Apud Muratorium Tomo VIII. Scriptorum Italiae, in Memorial. Potestatum Regiensium col. 1101. haec habentur: Multas naves, et galeas, et vasa marina fabricaverunt (Pisani) in flumine Arni. Ducangium vide editionis a Monachis Sammaureis curatae. Hujusce vero rei fides esto penes laudatum Testem.

Acta citata, Caroli Fabricii Patricii Utinensis e tenebris eruta humanissime mihi tradidit comes Franciscus Beretta. Ad litigium pertinent, quod anno 1234. agebantur Abbatem Sextensem inter, ac Parocciae in loco Tricesimi Rectorem, super Sacellis quibusdam sibi jus vindicantes. Testes adhibiti fuerunt aetate graves, qui vitam Voldarico II Aquilejensem adeunte agebant. Lacunis abundant Acta, quae felici studio suppleverunt laudati Viri docti. Integra eadem profero, quae non pauca posterorum memoriae servant ad Aquilejenses Patriarchas attinentia.

"D. Bertholdus Dei gratia Sanctae Sedis
" Aquilegensis Patriarcha, mihi Wolrico de
" Ponte, Civitatensi Canonico, dedit in man-

„datis, ut testes Domini L. (Leonardi) Abba-
„tis Rosacensis pro Ecclesia sua oblatos
„audirem sigillatim, (et) diligenter examinarem.
„Quarum litterarum tenor hic est: B. Dei gratia
„Sanctae Aquilegensis Ecclesiae Patriarcha, dilecto
„in Christo filio Wolrico Civitatensi Canonico,
„salutem in Domino. (Leonardus Abbas Rosa-
„censis in causis quibusdam suae Ecclesiae,
„ad probandam rei veritatem, testes habet
„idoneos, quos (adducit, quia ante causarum
„earumdem terminum timet ex senectute
„deficere. Ad cautelam igitur, tibi damus prae-
„sentibus in mandatis, ut) quoslibet audias
„sigillatim, et dicta eorumdem examines di-
„ligenter." Volricum II Patriarcham anno
1162 circiter captivum a Venetis effectum juxta
calculos Dandoli, jam admonuimus: adeoque
testes, qui anno praedicto 1234 adhibiti fuere,
aetate annorum unius supra septuaginta
majores erant: hinc timor, ne deficerent ex
senectute.

„Igitur recepto mandato, assumptoque mi-
„hi socio Martino Notario de Utino, ad locum
„ubi testes erant, quos D. (Leonardus Ab-
„bas) ad testificandum adduxerat, eos jurare

„fui distincte, singulos singillatim, et per
„ examinans dicta (eorum per manum) praefati
„ Notarii conscribi feci, ut patet inferius in hac
„ Charta. Actum est autem hoc in Capella
„ de Rozolo anno Domini M.CC.XXXIIII. Ind:
„ ictione VII ultimo die Martii.

„ Dominus Martinus de Venis, jura-
„tus et interogatus per sacramentum, dixit:
„ quod recordatur (quando Patriarcha) Wo-
„dolricus captus fuit a Venetis apud Gradum,
„ et deductus Venecias; ipse tunc erat suus
„familiaris, et (serviebat propriae perso-
„nae suae: et ea eo tempore, et ante
„ quantum poterat recordari, recolit et scit,
„ quod (Capella S. Mela(ni)) de Rozolo
„ pertinebat Ecclesiae Rosacensi, et ei in
„ omnibus tanquam filia respondebat, et qui-
„ cumque (eandem tenuit) Ecclesiam, ab Ec-
„ clesia tenuit Rosacensi, ei exinde responden-
„ do. Interogatus si scit, quod aliquis fe-
„ ce(rit quaestionem) de ipsa Capella,
„ eam sibi vendicando respondit quod nescit, nec
„ audivit. Interrogatus si scit, quod annos
„ (habuit eam Ecclesia Rosacensis; respondit
„ quod de quocumque tempore recolit, scit

quod

„ quod dicta Capella pertinuit praefatae
„ Ecclesiae Rosacensi.„ Nonagenarium hominem
„ indicat servitium, quod Hrelinus praesta-
bat Solitarius Patriarchae.

„ Blainctus de Cipisino, juratus, et inter-
„ rogatus per Juramentum, dixit: quod quando
„ Patriarcha Wodolricus primo intravit Forumjulii
„ scilicet Provinciam, tunc) hospitatus fuit in Crispi
„ sino juxta Cimiterium in Baghozzio cujusdam
„ Michlis, nomine Arnoldi. Quod Baghoz
„ cium (tenebat) Wozendus Rusticus a Do-
„ mino Petro de Attems: et ipse tunc erat
„ cum aliis pueris coram dicto Domino Patriar
„ cha... Et ...... ex eo tempore recolit, quod
„ Capella S. Helari de Podolo pertinuit,
„ et pertinet Ecclesiae Rosacensi: et quod
„ eam tenuit (D. Gunterus) Plebanus de
„ Cozzento usque ad mortem suam ab Eccle-
„ sia Rosacensi. Mortuo vero D. Guntero,
„ commisit eam Dominus Abbas Rosacensis)
„ Domino Juan Presbytero. Interrogatus si
„ scit, quod aliquis unquam moverit quae-
„ stionem de ipsa Capella Ecclesiae Ro-
„ sacensis; respondit, quod non recordatur.)
„ Interrogatus, quid ei notum sit de Eccle-

„ sia S. Bartholomaei de Agro; respondit
„ quod audivit, et verum est, quod Dominus
„ ... Valchesius, et Dominus Wezello, nobi-
„ les Viri de Lusaniaco, contulerunt eam-
„ dem Capellam cum omni jure Ecclesiae
„ (Rosacensi:) ei scit quod a LX. annis
„ retro Ecclesia Rosacensis tenuit dictam
„ Ecclesiam S. Bartholomaei in pace, et
„ quiete usque (nunc.)„ Sacellum Agrense
„ sub titulo S. Bartholomaei obnoxium
„ Rosacensi Abbatiae factum a Dynastis
„ Forojuliensibus de Lusiniaco nuncupatis:
„ idque contigisse anno circiter 1173.

„ Martinus de Meyano de Muntinis, ju-
„ ratus, et interrogatus per sacramentum
„ dixit: quod scit, et recolit quando Pa-
„ triarcha Wodolricus, (filius Comitis Vol-
„ fradi,) primo intravit terram istam factus
„ Patriarcha, quod Ecclesia Rosacensis ha-
„ bebat, et possidebat Capellam S. Hela-
„ rii (de Rogolo: et quicumque) ab illo
„ tempore tenuit eam, habuit et tenuit ab
„ Ecclesia Rosacensi. Interrogatus, qui Sacer-
„ dotes tenuerunt eam, dixit quod ... Sacer-
„ dos tenuit eam, et post illum D. Sancte-

„nus de Quals Plebanus de Toscento
„postea D. Ivan Sacerdos, nunc ... D. Cun
„terus. Interrogatus si scit, quantum
„tempore de hoc sit; respondit quod nescit,
„sed bene recolit de tempore, quando D. Mat
„thias de Sor... fuit in Civitate, et ductus
„captivus ultra Liquentiam: et quando
„Patriarcha Wolrhicus captus fuit a Te
„ustis, et fractus fuit pie de captivi
„tate per suos in uno vase. Et a
„temporibus illis nescit, quod aliquis usque
„nunc moverit quaestionem super praedicta Capella
„Ecclesiae Rosacensi excepto quod audivit
„dici, quod D. Henricus de Glemona Pre
„positus semel moverit quaestionem; sed non
„potuit eam vincere... An Dominici nar
„ratio praeferenda sit testimonio Martini de
„Reyana an istud illi praevalere debeat,
„in medio relinquo.

„Daniel de Bezoleo juratus, et interro
„gatus per sacramentum, dixit: quod bene
„recolit, quando prius Dominus Patriarcha
„Woldoricus, filius Comitis (Wolfradi, intro
„ivit) Terram istam: et ab eo tempore
„recolit, quod Capella S. Helari de

„ Rozolo pertinent Ecclesiae Rosacensi;
„ et recto fuit per Ecclesiam Rosacen-
„ sem. Et bene recordatur, quod D. Gun-
„ terus tenuit eandem Capellam per L.
„ annos et (ultra:) et post illum D.
„ Iuan Sacerdos eodem modo, et nunc
„ etiam tenet D. Gunterus qui nunc est.
„ Et dixit, quod Sacerdos dictus benedixit
„ hactenus, et benedicit ramos olivarum
„ in dicta Ecclesia omni anno: et habuit
„ hactenus (judicium a)quae frigidae, et
„ Baptismum quando vult; nec pro his va-
„ dunt ad Plebem, vel alio nisi sponte
„ sua velint. Interrogatus (de Capella
„ S.) Bartholomaei de Agro, respondit,
„ et dixit quod Ecclesia Rosacensis
„ habuit, et tenuit dictam Ecclesiam
„ in pace, et quiete (semper,) et
„ numquam fuit mota quaestio de ipsa,
„ nisi modo. „ Judicium, sive examen ut
dicebatur, aquae frigidae in nostra obti-
nuisse Provincia, addiscimus. De hujusmo-
di judiciis Dei, sive experimentis
quae ad scrutandum hominum crimina sive
innocentiam apud veteres invaluerant,
diligentissime

diligentissime egerunt Viri docti, ritus vetustos illustrantes. Ad judicium aquae frigidae quod attinet, variosque ordines ritusque ad idem faciendum judicium ad aquam frigidam, consule Edmundum Martenium Libro III. de Antiquis Ecclesiae Ritibus Capite VII. et Muratorium Dissertatione XXXVIII. inter Antiquitates Italicas superstitione plenus et, nondum ritus isto seculo XIV. fuerat a provincia nostra eliminatus.

„ Haidelgerus de Valle, juratus, et in„terrogatus per sacramentum, dixit: quod „audivit a patre suo quod olim cum Do„mino imperatori Romano... (ivit in Lom„bardiam super Mediolanum, quidam D. „Bertholdus Nobilis homo de Rojolo, in „cujus Manso dictus pater suus labo„rabat,) ivit ad eundem exercitum, et „ibi manum amisit; unde post redi„tum suum de exercitu aedificavit (Ca„pellam S.) Hilarii in Rojolo super su„um proprium; in qua et ipse D. Ber„tholdus sepeliebatur. Qua aedificata, „tradidit (eandem) et septem Mansos

„de suo proprio cum omni jure Ecclesiae
„Rosacensi: ipse tamen remansit, quamdiu
„vixit.... (Post) mortem vero ipsius omnia
„ista; scilicet Capella, et Mansi remanse-
„runt libere in potestate Ecclesiae Rosacen-
„sis, (juxta id) quod pater suus dicebat:
„De se autem dicit quod bene recordatur,
„quando Patriarcha Woldoricus primo intra-
„vit terram (istam, quia erat certae aetatis,
„et discretionis: quod bene cognoscebat
„bonum, et malum etc.„ Sacelli Rozo-
lensis origo patet. Tempus indicat expe-
ditio Friderici I Imperatoris in Lombardiam
super Mediolanum, quae ad annum 1158
pertinet. Sed sequentibus etiam annis
1160. et 1161. contra Mediolanenses pugna-
tum est. Hocce tempore Imperatoris castra
sequutum esse Nobilem Virum Berthol-
dum de Rozolo dubium et nullum.

" D. Henricus de Prisipino, juratus,
„et interrogatus per Sacramentum, dicit:
„quod recordatur, et scit quod Ecclesia Rosa-
„censis habuit, et (tenuit Capellam de)
„Rozolo in pace, et quiete XXX. annos,
„et plus: et recolit, quod Praepositus

"de Raitenbech habuit Plebem de Tricesimo: et post eum) D. Wodolricus Archidiaconus Aquilejensis, et post illum D.... filius D. Henrici de Glemona. Ad tempore isto audivi dici, quod mota fuit set quaestio de dicta Capella. Recolit etiam bene de Patriarcha Peregrino, qui fuit Tridentinus, et) postea Wodolricus successit. Et ipse erat bene XXX. annorum, eo ipso tempore transfretavit ad subsidium Terrae Sanctae..." Peregrinus I. Patriarcha vita anno 1161. excessit: hic ad annum 1234. quo eum Henricus de Tricesimo testimonium tulit; anni 73. numerantur: adeoque octogenario majorem ipsum fuisse constat, utpote qui bene de eodem Peregrino adhuc sedente recordabatur. Hoc loco ejusdem Peregrini patriam, videlicet Tridentum, deteximus Capite superiore XV. num. I.

" Viridus de Castro veteri, juratus, et interrogatus per Sacramentum, dixit: "quod bene recolit, et erat magnus in "venis, quando Patriarcha C. (Peregrinus) "Tridentinus vivebat: et recolit etiam,

„quod post eum introivit Patriarcha Vodo-
„ricus, filius comitis Volfardi. Et etiam vi-
„dit Marchionem de Attemps, qui vocaba-
„tur Vodolricus; quia saepe intrabat Cu-
„riam ejus in Attemps etc.„ De Voldorico
Attempsio Marchione Tusciae, plura di-
sseruimus in Monumentis Ecclesiae Aquile-
jensis Capite LXIII. Peregrini patria, nem-
pe Tridentum iterum innotescit. Reliqua
Testium examina praetermitto.

II. Saepe laudatum Voldoricum II. Patriarcham electum legimus anno 1162. inter Testes in Diplomate Infeudationis Comitatus Provinciae, et Civitatis Arelatensis etc. per Fridericum I Romanorum Imperatorem factae anno Incarnationis 1162. Indictione X. apud Taurinum. Vide Tomum II. Supplementi au Corps Universel Diplomatique etc. pag. 17.

Anno insequenti 1163 vel 1164 solemni interfuit Sancti Bassiani Corporis translationi in Civitate Laude, cum Octaviano Pseudopontifice, et Imperatore Friderico. Rem narrat Otto Morena apud Muratorium Tomo VI. Scriptor. Italiae, ad eumdem

ad eundem annum: "Proxima die Sabbati, „quae fuit secunda dies Mensis Novembris, „venit Laude Dominus Papa Victor, „(Octavianus schismaticus,) cum suis „Cardinalibus. Et proxima die Lunae „fuit deductum a Laude veteri in novam „Civitatem de Laude Corpus Beatissimi „Bassiani Confessoris cum maximo ho„nore, et maxima laetitia. Ipse enim„met Apostolicus, et Imperator inclitus, „et Patriarcha Aquilejae, et Abbas Clunia„censis, cum aliis quibusdam Episcopis, et „Archiepiscopis, extra Ecclesiam Majorem „de Laude veteri Corpus ipsum pretiosum „suis humeris portavere etc." Sabbatum incidit in diem 11. Novembris, non anno 1163. insignito littera Dominicali F. sed anno 1164 currente Dominicali littera E.D.

III. An ergo ipsius pseudo pontificis Octaviani schisma amplexus fuerit Voldoricus Patriarcha? Vindicias ejus egimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LXII. num. VI. Amplioria adden da sunt, quae suppeditant gesta Eberhardi I Archiepiscopi Salisburgensis apud

Mascum Hansizium Tomo II. Germaniae Sacrae. Bellum scilicet in Longobardia gerebat Fridericus Imperator. Pro Alexandro III Summo Legitimo Pontifice certabant Mediolanenses, quibus cum foedere pepigerant Civitates plures. Istos ut comprimeret Caesar, Principes Germaniae cum copiis evocaverat ad diem 14 post Pascha anni 1167. Sanctum Pascha eo anno celebratum fuit Die 16 Aprilis. Evocatorias binas litteras alteram ad Aquilejensem alteram ad Juvavensem, seu Salisburgensem Antistites, ex Codice Caesareo in lucem protulit Tegnagellius. Dictum Patriarcham Aquilejensem intellige Peregrinum I nondum mortali fato sublatum. In fide Alexandri Pontificis constanti animo stabat Eberhardus. Cum novum ab Aquilejensibus Canonicis Patriarcham Voldaricum II electum accepisset, ipso continuo datis litteris convenit: gratulaturque de collata dignitate, ac ipsi precatur in ardua temporum calamitate spiritum consilii, et fortitudinis.

Responsum autem Voldarici: "Reverendo Patri, et Domino suo charissimo Eberardo Juvavensis Ecclesiae Archiepiscopo, Udalricus Dei miseratione Sanctae Aquilegensis Ecclesiae electus, promptum cum orationis instantia servitium. Paternitatis vestrae litteras debita cum reverentia, et intima cordis exultatione suscepimus; quia ex ipsorum tenore, et melliflua sinceritatis vestrae admonitione consolationem accepimus non modicam, sed quia tanto oneri portando nostra nobis merita suffragari non cognoscimus, inde, quod Paternitatis vestrae pietatem affectuose duximus implorandam: quatenus apud omnium Creatorem pro fragilitatis nostrae parvitate oratione continua interpellare velitis, et mediantibus integritatis vestrae meritis nobis obtinere studeatis, ut nos Deus Spiritu consilii, et consilii, et fortitudinis ad honorem suum, et Ecclesiae suae corroborare dignetur, ut speratus de nobis proveniat fructus." Optima de spe, quam litteris suis Voldaricus ingerebat, Hildebertum Basilicae XII Apostolorum Cardinalem, et Sedis Apostolicae Legatum commonefecit Eberhardus, simulque

cooperatorem fidelissimum Concordiensem Episcopum encomiis celebrat. Hic erat Gerwinus, qui et Gervasius, et Gerardus in Tabulis appellatur Ughellius censet.

Tum Alexandro III. Summo Pontifici litteras dedit idem Eberhardus, quarum summam perstringit laudatus Hansizius. "Dilectum fratrem Aquilejensem electum suae sanctitati commendat: ejusque electionem roborari (Apostolica confirmatione) rogat, utpote quem vere credat nutu divino assumptum esse. Etsi enim is pro teneritudine plantationis suae maturos fructus ferre non valeat, spem tamen profert in flore: et Beatitudinis, (inquit,) tuae vestigiis inhaeret, sed adhuc cum Nicodemo in nocte propter metum Judaeorum. Conquiescit omnino strepitus malignantium sub eo, ut pro nobis esse videantur, qui contra nos dudum erant." Amplissimum vide in Monumentis nostris testimonium Henrici Praepositi Berchtesgadensis, qui anno 1169 eximiis Voldaricum nostrum laudibus exornat; eaque disserit, quae ipsum alienum a schismate, adhaerentem vero

legitimo

legitimo Ecclesiae Catholicae Capiti, ejusque partes animo excelso tuitum perspicue demonstrant. Quantum ipse laboraverit pro sancienda Sacerdotium inter, et imperium pace, quae Venetiis constituta est, loco citato narravimus Capite LXIV. num. I.

Satis hujus haec afferunt, ut quandam ipsius Volrici gesto schismate labe detergamus. Tametsi namque Patriarcham nostrum quodammodo communicantem videamus cum Octaviano pseudo pontifice, scilicet Taurini anno 1162. et Laude Pompejo anno 1164. ut supra indicavimus, nihilominus vestigiis Alexandri III inhaerentem ipsum testantur Eberhardus Salzburgensis ab ipso electionis, aut promotionis ejus tempore in Sedem Aquilejensem, saltem cum Nicodemo in nocte propter metum Judaeorum uti liquet refert, Diplomata imperatoris Friderici per hoc tempus ipsum subscripsisse, ac Laudem profectum esse ad translationem Corporis Sancti Bassiani, cui etiam interfuit pseudopontifex. Non interfuit ipse anno 1165. conciliabulo Herbipolensi ad Pentecostem

celebrato post obitum Schismatici Octaviani seu Victoris pro confirmando Guidone antipapa, qui Paschalis III dicebatur. In collectione Conciliorum extat Amici cujusdam epistola ad Alexandrum III. Jam pridem a Baronio edita, ubi haec habentur: Patriarcha Aquilejensis non affuit (Vodalrici) neque aliquis suffraganeorum suorum. Extat etiam in eadem collectione Venetae editionis Tomo XIII. pag. 228. ejusdem Alexandri III. epistola, quae inscribitur Venerabilibus fratribus Henrico Gradensi Patriarchae, ejusque suffraganeis. Paduano, Veronensi, Tarvisino, Cenetensi, (Feltrensi,) Vicentino, et Universis Episcopis, Abbatibus, aliisque Ecclesiarum Praelatis per Marchiam Constitutis. Cur vero Voldaricus Aquilejensis praetermittitur, Episcoporum Marchiae, quae Tarvisina dicebatur, Metropolitanus? Adhuc ille nempe vestigiis quidem Alexandri Papae III inhaerebat, sed erat tanquam Nicodemus in nocte. Id vero prudenter subticebat Summus Pontifex, qui Gradensis provinciae Episcopos, aliosque per Marchiam constitutos literis

datis fruebatur, et de duo seditio Romanus qui
anno 1165 contigit Kal. Novembris.

Benedictus Bonellius, Ordinis Mino-
rum quos Reformatos vocant, Anglicis
alumnus, in opere inscripto, Notizie Sto-
riche Critiche intorno al B. M. Adelpretto
Vescovo di Trento, Tridentinis typis edito
anno 1760. Tomo I. pag. 80. in hanc Ale-
xandri III epistolam appingit Notam (a)
his verbis: "Era famosa in questi tempi la
„Marca Trivigiana. Rinomata era non meno
„la Marca d'Istria. Il detto Patriarca
„Gradense (Enrico) che pretendeva Diritto
„di Metropolitano sopra simili Marche,
„eziandio in rapporto al Vescovo di Trento, si
„compose col Patriarca d'Aquileja nel
„1177 come può vedersi presso l'Ughello
„Tomo V. Col." "Praedictum Patriarcham
„Gradensem inter, et Aquilejensem
„compositio ad annum 1180. spectat. Jure
„cedit Gradensis, quod sibi adjicebat in
„Episcopos Istriae. Dissidium inter utrum-
„que fuit nunquam, quod Episcopos
„Marchiae Veronensis spectaret. Haec am-
„plo calamo in Monumentis Ecclesiae

Aquilejensis pertractata sunt. Superiores itaque epistolas Alexander Papa III dedit ad Henricum episcopum suffraganeum, in aestuariis Venetis utique constitutis. Dedit etiam ad Episcopos Marchiae Tarvisinae, Aquilejensi Metropolitano obnoxios, eodem pro tempore Metropolitano, scilicet Voltasio, ob eam quam supra innuimus rationem.

Haectenus dicta evincere videntur falli Dandulum, qui in Chronico Libro IX. Capite XV. Parte VIII. ait: Ulricum Aquilejensem Patriarcham, Octaviano confaventem, schismaticum per Alexandrum III. denunciatum esse. Fallitur etiam Ughellus qui refert: Ulricum Patriarcham anno demum 1177. Venetiis Alexandro Pontifici accursisse... abjuratoque Schismate... Alexandrum verum Christi Vicarium adorasse, a quo benigne exceptus est. Testem affert ille et Anonymum Salernitanum in Chronico. Sed de Ulrici schismate mentio nulla apud Romualdum Salernitanum, totius rei Venetiis peractae testem oculatum. Verba ejus sunt

ejus sunt apud Muratorium Tomo VI. Scriptor. Italiae ad Annum MCLXXVII. Dux Venetiae cum magno navium et populi multitudine, et Patriarcha Venetiae (seu Gradensis,) simul cum Patriarcha Aquilejae, et omnibus suis Suffraganeis, ad pedes Alexandri Papae humiliter accedentes, (ad Sancti Nicolai in littore, ut ajunt,) ipsum processionaliter cum summo honore usque ad Sancti Marci Ecclesiam deduxerunt. Accursus Patriarchae Aquilejensis patet causa, ut Summo Pontifici Venetias ingredienti honorem exhiberet, et obsequium, nimirum Schisma ut ejuraret. Alia vide hac de re aptissima documenta in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LXIV. num. I. Strenuam operam ejus ad pacem inter Ecclesiam et imperium sanciendam ligandis satisfaciunt Epistolae ipsius Voldarici Patriarchae ad alios, aliorumque ad ipsum, quas ibidem ex Bernardo Pezio, Codiceque Diplomatico Historico-Epistolari induximus: binas nempe Friderici Imperatoris ad ipsum, hujusce Responsum

ad Imperatorem, et Rectorem Lombardiae et Marchiae ad Patriarcham. De loco in his agitur, ubi pax celebrata Synodo sanciretur.

IV. Aliarum, quae in eodem Codice vulgatae sunt, Epistolarum argumenta indicare licet, quae non pauca Iohannis nostri negotia pandunt. (CXCVII) Num. 1 sic legimus: "Jo. Dei gratia Sanctae Aquilejensis Ecclesiae Patriarcha et Apostolicae Sedis Legatus, dilecto in Christo fratri, et consanguineo suo praecordiali D. venerabili R. et Lunensi Praeposito, cum sincerae dilectionis affectu salutem."

Ad Praepositum Lunensem, quem vocat consanguineum suum, scribit de expeditione sua militari in Forumjulium paterni Castri (Treven) Gerardi causa, et itinere Tridentino, cujus eum comitem esse cupit. Num. 3. Ad eundem et Nepotem suum ex fratre Henrico de Villa alta despondi fratri: aut si id improbat, pertinentem animum ad se perscribat. Num. 4. Ad eundem. Sibi ex litteris Imperatoris nihil

de Concilio, Pulcramontani instito conjunctie: caeterum de eo, Papa, Imperatore numque partibus rumores varios esse.
Num. 5. Ad eundem: de variis rebus inter Papam, Imperatorem, Episcopos etc. gestis. Verba haec refero: "De it=
nere nostro versus Marchiam nihil cer-
"to dilectioni tuae adhuc significare
"possumus. Nos enim proximo die
"post Festum omnium Sanctorum generale
"Capitulum Aquilejae indiximus. Et exinde
"in Brid. auctore Domino proficiscendere
"simus: ubi si fieri possit, Dominum
"W. libenter conveniremus. Nos quidem
"dilectissimum fratrem nostrum S.
"(Salomonem) Tridentinum Episcopum
"apud Dominum Papam et Domi-
"num Imperatorem cum magno labore
"stabilivimus. Regalia utique de ma-
"nu Domini Imperatoris recepit, et sic
"in pace factus est locus ejus. Ubi
"Ecclesiam quoque Ipsius, quae occasio-
"ne schismatis factus sustinuit,
"ad petitionem ipsius Episcopi nos
"accedere promisimus." Alberto seu

Alpretto, qui anno 1177 mense Mar-
tio vulneribus confossus obiit Salomon
successit: unde superiores litteras ad annum
1178 pertinere.

Num. 6. Tolerosii Epistola habe-
tur ad Drudonem Episcopum Pol-
tensem, de celebratione concilii
(Generalis Lateranensis III.) ab Ale-
xandro III indicti: celebratum. Illud
fuit anno 1179. Epistolae sequentur
Num. CXLVIII. etc. Ariberti Episcopi
Vicentini, Gerardi Episcopi Paduani,
Arnoldi Episcopi Hostiensis, Tolen-
sis Civitatis, Raineri Cardinalis,
quae datae sunt ante Concilium Ve-
netum anno 1177 celebratum, ne-
gotiumque spectant loci, qui pro sancienda pa-
ce adsignandus fuerat. Epistolam decerpere praestat
Salomonis Episcopi Tridentini ad Patriarcham,
quae prostat num. CLVIII. "Excellentissimo,
et pio Patri Vo. Sanctae Aquilejensis Ec-
clesiae Patriarchae reverentissimo Apostoli-
cae Sedis Legato, S. (Salomon) Dei et
sui gratia Tridentinae Ecclesiae Episcopus.
Animadverte nomen illud possessionum, His

idat

„idest Volvoni Patriarchae, loco Sedis
„Apostolicae) tam devotam quam debitae
„obedientiae reverentiam. Magnitudo piae
„consolationis, et protectionis vestrae, ea
„quod non dereliquistis nos in diebus ma-
„lis sine adjutorio, non patitur nos a vestra
„laude et gratiarum actione cessare...
„secundum multitudinem misericordiae vestrae,
„singulari gratuita dignatione, in hoc quod of-
„ficio videmur, creati sumus. (Vide supe-
„riores litteras ad Praepositum Lucensem.
„.... Verum postquam ... pio patri notifica-
„vimus, quid Serenissimo nostro Al. (Alexan-
„dro Papae III.) Summae Sedis Episcopo
„nobis in mandatis datum est; nobis signi-
„ficando subjungimus videlicet ut in Concilio
(„Generali) quod in Italia Deo propitio ab
„eodem celebrandum est, vultui gloriae ejus
„praesentemur. Nos igitur volentes in tan-
„to processu iter ad nutum vestrum pe-
„dem movere, quod nobis consuletis
„vel dare nobis velitis; utrum nobiscum
„venire debeamus, an non tanquam a
„Deo dato Consilii Angelo requirimus... Inter-
fuit ille vero Concilio Lateranensi III Genera-

li.

Patriarchae nostri diploma affero, quod in lucem protulit Benedictus Bonellius Ordinis Minorum, quos reformatos vocant, in opere inscripto: Notizie Istorico-Critiche della Chiesa di Trento, Volume Terzo, pag. 173. et seq. Privilegiis exornatur Praepositura Oriensis, vulgo, Griez, illud accipe, quod plura docet. "Volricus Dei gratia sanctae Aquilegensis Ecclesiae Patriar-„cha Apostolicae Sedis legatus, dilectis „in Christo fratribus Henrico Praeposito „et Canonicis Oriensis Ecclesiae, tam „futuris quam praesentibus, Regularem „vitam professis, in perpetuum. Ubi ad re-„gimen sanctae Aquilegensis Ecclesiae „disponente Deo vocati, licet omnibus „Ecclesiis nostrae sollicitudini creditis longae „provisionis teneamur curam impendere; pro-„pensiori tamen studio, commodis et incremen-„tis illorum locorum debemus intendere, quae „religione pollent et honestate, et amplius „circa pauperes Christi caritatem co-„gnoscuntur exhibere. Ea propter ad „Oriensem Ecclesiam, quam dilecto quondam

„consanguineus nostri illustris et Deo devo-
„tæ comitissæ Mathildis de Chorit Deum
„facultatum suarum heredem instituens,
„fundaverat: tuæ, dilecte in Christo Frater
„Preposite Ulrice, petitione annuente,
„ipsam cooperante Spiritus Sancti gratia
„consecravimus: et tam his qui ipsa die
„consecrationis ibidem convenerant, quam omni-
„bus qui anniversaria predicta die ad eam-
„dem Ecclesiam accesserint, duodecim dies
„de penitentia eis pro criminalibus injuncta,
„de quibus condigne penituerint, remisimus.
„Sane ipsam Ecclesiam in qua divino mancipa-
„ti estis obsequio, sub Beati Hermagoræ,
„et Sanctæ Aquilejensis Ecclesiæ, ac no-
„stra protectione suscipimus, et presen-
„tis scripti privilegio communimus. Statuen-
„tes in primis, ut in eadem Ecclesia Or-
„do canonicus secundum Regulam Bea-
„ti Augustini perpetuis temporibus invio-
„labiliter observetur. Ad hæc decernimus,
„ut Ovense predium cum omnibus suis
„pertinentiis, et predium de Alegis cum
„omnibus suis appendiciis, nec non et Ter-
„ra in Valle que Pefftijsa nuncupatur

„constituti, necnon et quascunque posses-
„siones, quaecunque bona eadem Ecclesia
„in praesentiarum juste et canonice
„possidet, aut in futurum concessione Pon-
„tificum, largitione Regum, vel Principum
„liberalitate, fidelium oblatione, seu aliis justis
„modis praestante Domino poterit adipi-
„sci, firma vobis vestrisque successoribus,
„et illibata permaneant. — Obeunte vero
„te nunc Praeposito, sive tuorum succes-
„sorum aliquo, Fratres ibidem Deo mili-
„tantes aliam idoneam personam eli-
„gendi liberam potestatem habeant. Et si
„forte vota eligentium se in partes di-
„viserint, is ad administrationem praefatae
„Ecclesiae succedat, quem potior et sanior
„pars Fratrum elegerit. Ad haec statui-
„mus, ut Decimas de terris, vineis, no-
„valibus quae vel quas propriis sumptibus
„excolunt, libere sibi retineant, et nulli exsol-
„vere cogantur. Item etiam de nutrimentis
„animalium suorum decernimus. Sepultu-
„ram quoque ipsius loci liberam esse con-
„cedimus, ut extremae voluntati et dispo-
„sitioni eorum qui se illic sepeliri depo-

devenerint

„desideraverint nisi forte excommunicati
„sint vel interdicti, nullus obsistat; salva
„tamen justitia Parochialium Ecclesiarum,
„de quibus mortuorum corpora assumuntur.
„Nulli praeterea fas sit Familiam praefatae
„Ecclesiae per synodum vel per placita
„indebite fatigare; nec liceat, Principi, vel
„Comiti, nec alicui ecclesiasticae aut secula
„ri personae, indebitas et injustas exactio
„nes in praefata Ecclesia exercere; aut
„Sacerdotibus et Clericis in his Obedientiis
„commorantibus injusta gravamina irrogare.
„Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum
„liceat praedictam Ecclesiam temere pertur
„bare, aut ejus possessiones auferre, vel
„ablatas retinere, minuere, aut aliquibus
„vexationibus fatigare. Sed omnia integra
„conserventur, et illaesa; eorum pro quorum
„gubernatione et sustentatione concessa
„sunt, usibus omnimodis profutura. Sal
„va in omnibus Aquilejensis Ecclesia reve
„rentia, et Diocesani Episcopi Canonica
„justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiasti
„ca, secularisque persona hanc nostrae Consti
„tutionis paginam sciens, temere contra eam

„venire presumpserit, et secundo tertioque
„commonitus congrua satisfactione se non
„emendaverit, potestatis dignitatisque suae
„periculo subjaceat: reamque se Divino judi-
„cio de perpetrata iniquitate cognoscat et
„a Sacratissimo Corpore et Sanguine Do-
„mini nostri Jesu Christi alienus fiat,
„et cum Dathan et Abiron quos terra
„vivos absorbuit, pereat, et cum Judatra-
„ditore Christi aeternae damnationis
„ignem sentiat.
„ Ego Vodalricus Aquilejensis Patriarcha
„Apostolicae sedis legatus, propria manu
„subscripsi. Ego Watchion Beleniguiensis
„electus Abbas subscripsi. Data anno Do-
„minicae Incarnationis Millesimo Centesimo
„LXXVIIII. Inditione XIII. XI. Kalendas
„Decembris, in Civitate Aquilejae.
„ Ego Vodalricus Aquilejensis Archidi-
„aconus et Praepositus subscripsi. Ego
„ Chuonradus Domini Patriarchae Cappel-
„lanus, jussu ipsius hanc paginam sub-
„scripsi, et dedi. Ego Magister Dominicus
„Cappellanus Domini Patriarchae." Ani-
madverte Praeposituram Ovvensem dum

et Ecclesiae Aquilejensis sub tutela
et protectione a Volrico Patriarcha
accepi, quoad bona et personas justi-
tia tamen Canonica salva Episcopi
Dioecesani.

V Beneficentiae munera ab eodem
Patriarcha collata refero Aquilejensi Pre-
posito Sancti Stephani, et Canonicis Aqui-
lejensibus. Tabulae primae spectant ad an-
num 1171. in quibus nomen Henrici er-
rante calamo pro Volrico scriptum est.
„In Nomine Sanctae et individuae Trinita-
„tis Amen. Nos quidem Henricus, (Vol-
„dericus,) Dei gratia Sanctae Aquilejensis
„Ecclesiae Patriarcha, et Apostolicae Sedis Le-
„gatus, cunctis Christi fidelibus, tam futu-
„ris quam presentibus, notum esse volu-
„mus: Qualiter aquam quae per villam
„nostram de Utino fluit, Ecclesiae Sancti
„Stephani de Aquileja, rogatu dilecti Fratris
„nostri Dietrici eidem Ecclesiae Praepositi,
„ad usum duarum villarum praedictae Eccle-
„siae, illius de Cussignaco, et illius de
„Pedemano, perpetuo habendam et possi-
„dendam contulimus. - Et infra fi-

„nes praedictarum villarum nulli omnino
„liceat in eas, vel molestiam facere, vel
„aliquod sibi jus vendicare etc. Hujus
„autem rei testes sunt Comes Wolframus
„pater noster, Ulricus de Cavoriaco,
„et nepos ejus juvenis Ulricus etc.
„Actum est apud Civitatem in Curia Pa-
„triarchali feliciter, anno ab Incarnatione
„Domini MCLXXI. Indictione IV. quarto No-
„nas Maii. Ego Henricus D. Patriarchae
„Notarius, mandato ipsius scripsi, sigillavi,
„et dedi." Villam Utini quae dicitur,
distinguenda nobili Castro et loco eodem
Utini nomine nuncupato. Ipsa postea
villa intra Civitatis latiores exteriusque
moenia comprehensa est.

Ad annum insequentem spectat alia tabula.
"Dei gratia Sanctae Sedis Aquilejensis
Patriarcha, et Apostolicae Sedis Le-
gatus dilectis in Christo fratribus ejusdem
Ecclesiae Canonicis in perpetuum. Sancto-
rum Patrum vestigia sequentes, fratribus
nostris in suis necessitatibus com-
pati, eorumque indigentiae paterna
sollicitudine providere decrevimus.

Quapropter

„Propterea, Fratres in Domino Charissimi,
„mi, omnes Decimas, quae de agricul
„tura civium Aquilejensium, nec non et
„adiacentium locorum, quorum populos
„baptizare, et sepelire soletis, et qui-
„bus alia spiritualia ministratis, in reme
„dium animae nostrae, et antecessorum,
„et successorum nostrorum, cum omni
„integritate vobis ad usus vestros in perpetuum
„habendas, et possidendas tradimus, et con
„ferimus. Ita tamen quod Plebani Capella
„rum Civitatis, videlicet Sancti Johannis,
„et omnium Sanctorum qui vobis popu-
„los in Majori Ecclesia baptizare solent,
„quartam partem earumdem Decimarum
„a vobis habeant, et vos residuas tres
„partes in pace, remoto Praepositi et
„omnium contradictione, habeatis. Qui-
„cumque autem vobis in hac parte re-
„bellis apparuerit, cum auctoritate nostra
„et Legationis qua fungimur, usque ad
„condignam satisfactionem censura eccle
coerceatis. Hanc autem donationem fecimus, salvo jure adiacentium Ecclesiarum
„siastica Capellarumque, et Ministerialium
„nostrorum. Actum est Aquilejae, feli-
„ter. Anno ab Incarnatione Domini MCLXXII.

"Indictione V. die sexta exeunte Maio.
"Praesentibus Federico Praeposito Sancti
"Stephani, Friderico et Henrico ejus
"Canonicis, Martino Concordiensi Cano-
"nico, Henrico Magistro Scholarum
"de Sancto Felice... supervenerunt etiam
"pater noster Comes Wolfradus, Vol-
"ricus de Caruia, Volvradus de Cosa,
"Wernerius de Glemona et alii quamplu-
"res. Ego Romulus D. Patriarchae No-
"tarius, et Agritez. Magister Scholarum,
"mandato ejus scripsi, sigillavi, et dedi:"

VI. Diremptam a Patriarcha Volrico controversiam inter Abbatem Beliniensem, et Saunensem Archidiaconum, narravimus in Ecclesiae Aquilejensis Monumentis Capite LXIII num. I. Querebatur idem Archidiaconus de perceptione, quam a Marchione Istriae nomine Pertholdo, et ob alias instruebat. Tabulae spectant ad annum 1174. Hoc anno Marchiam Istriae administrare post Comites Sponheimenses Ortenburgicos coepisse Comites Andechsios, adnotavimus Capite XVIII num. V. Vide Froelichium in

specimine Archontologiae Carinthiae Parte II. Capite IV. et Genealogicum ipsorum stemma apud ipsum Tabula IV. memoratura Poppolinum, aut Bertholdum numerat vir doctus, hujus nominis secundum: adeoque, Istriae Marchiam administratam ab ipso fuisse ab anno 1174. ad annum circiter 1187. tum vero Bertholdum III ab anno 1204. ac demum Ottonem ad annum usque 1229.

Hanc Marchionum Istriae seriem vexant alii, qui pariter Marchiones Istriae occurrunt ex Comitibus de Voburg. Eo titulo insigniti leguntur Diepoldus Comes de Voburg, ejusque Filii Henricus, Theobaldus, et Marcgoldus, qui Ecclesiam Patavicensem, alter post alterum, rexere: anno scilicet 1169. Henricus, et anno 1172. Theobaldus, et anno 1206 Marcgoldus. Ita vero inscriptos exhibet Catalogus Episcoporum Patavicensium apud Maimundum Aubellium in Miscellaneis, Libro aut Tomo II. pag. 303. ubi inter

ubi haec habentur: Henricus (Episcopus Pataviensis) fuit filius Diepoldi Marchionis Istriae, Comitis de Voburg. Cur vero, et quomodo, cum ea dignitas ad Gentem Andechsiam hac aetate pertineret. Huc libri animadversio est Capite IV. citato pag. 63. Marchionem Istriae in Diplomatibus post annum 1100. quo adhuc Istriam administrabat Engelbertus III. Sponheimensis (Ortenburgicus,) deinceps nominatum non invenio usque ad annum 1174. quo demum Bertholdus II. Comes Andechsius hocce titulo honoratur. An ergo hocce tempore titulum Marchionis Istriae obtinuerit Dietpoldus, ac insigni titulo patris patiti fuerint? Adde, praedicto Dietpoldo uxorem fuisse Gisellam de Monte Andechs. Haec soror erat Bertholdi II. Andechsii, quam ab anno 1174. administrasse Marcham Istriae usque ad annum circiter 1187. adnotavimus. Item consule Stemma Genealogicum Comitum Andechsiorum. Quidni ergo bona et Feuda in Istriam Marchiam acceperit

Dotis

totis eorum Diepoldus; eaque ratione Marchionis titulo exornati fuerint ipse, ac filii?

Alia presto sunt documenta, quae Comites Istriae, aut bona et Feuda in Istria possidentes per haec tempora pandunt. Primum exstat in Annalibus Camaldulensibus, quos Abbas Mittarellius, et Costadonius digessere, Tomo IV. in appendice num. XLI. Confectum est anno Dominicae Incarnationis 1176. die Mensis Novembris 24. Indictione IV. in Castro S. Laurentii in Ecclesia Majori. Haec habentur: Cum quaedam quaestio ventilaretur coram inclito Adalperto Comite Istriae. De bonis quibusdam et pascuis agebatur in territorio Parentino. In Tabulis apud Ughellium, in Addendis ad Episcopos Parentinos, anno 1200 scriptis, legitur D. Albertus Comes de Viselberch, qui Richardae cuiusdam de Montona feudum, quod ipsa ab Ecclesia Parentina acceperat, sibi adjudicabat. An idem in lege=

bulis Albertus Comes, et Wulfrath ?

Praeterire non licet, quod apud Hansizium in Episcopis Salisburgensibus legitur ad annum 1147. scilicet Henricum, patri Hosicum seu Baronum, Comitem Ortenburgensem, ex conjuge Istriana Bertha nomine, habuisse liberos mares Eberhardum Salisburgensem Episcopum, Ulricum Geboardum, Conradum, Erbonem, Meginardum, Othonem, Albertum Heribonem, et sororem Bertham. Hac aetate Marchia Istriae potiebantur Comites Sponheimenses Ortenburgici: eamque Engelbertus III. indeptus est anno 1150. et adhuc anno 1166. tenuisse videtur, ut jam saepius adnotavimus. An Bertha memorata Istriana ad hanc gentem pertineret ? Diutius immorari in re nimium perplexa, et obscura non licet.

Caput XX.

Aquilejensis Praepositurae Sancti Felicis bona, ac jura confirmantur Apostolica Alexandri III. auctoritate: alia documenta, quae ad ipsam pertinent. Abbatiae plures immediate Patriarchis

Aquilejensibus obnoxiae: paucis illustran-
tur singulae. Item Canonicorum Praepo-
siturae S. Mariae Magdalenae Festum
solemne celebrari, decrevit Volricus II.
Patriarcha: decreto subscribit Joannes
Episcopus Emonensis in Istria. Praeces-
sorum ejus series emendata, qui Dic-
cuntur Episcopi Civitatis novae: de novae
appellationis origine, conjecturae. Patri-
nam idem Volricus Ecclesiam contulit:
de Henrico Episcopo Brixinensi.

I. Aquilejensium Praepositorum Sancti
Felicis frequentius in Monumentis Ec-
clesiae Aquilejensis ingesta mentio. Hu-
jusce Praepositurae statum, bona,
ac jura patefacit Constitutio Ale-
xandri Papae III. Integram damus.
„"Alexander Episcopus Servus Servo-
„rum Dei, dilectis filiis Jonathae
„Praeposito Sancti Felicis Aquilejensis
„ejusque fratribus, tam praesentibus
„quam futuris, canonice substituendis, in
„perpetuum. Ad hoc summus ac univer-
„salis Ecclesiae regimen, licet insufficienti-
„bus meritis, providentia superna

„dispositione assumpti, ut pro singulo-
„rum Ecclesiarum statu debeamus solli-
„citudine vigilare, et ad pacem et quietem
„earum Apostolicae Sedis patrocinium
„adhibere. Eapropter, Dilecti in Christo
„filii, vestris justis postulationibus
„gratum impertientes assensum, Ecclesiam
„ad cujus estis obsequium deputati, sub
„Beati Petri et nostra protectione su-
„scipimus, et praesentis scripti privilegio
„communimus. Praeterea quascunque pos-
„sessiones, et quaecunque bona eadem
„Ecclesia impraesentiarum juste et canoni-
„ce possidet, aut in futurum conces-
„sione Pontificum, largitione Regum
„vel Principum, oblatione fidelium, seu
„aliis justis modis, praestante Domi-
„no, poterit adipisci, firma vobis ve-
„strisque successoribus, et illibata per-
„maneant. In quibus haec propriis
„duximus exprimenda vocabulis: Locum
„ipsum, in quo Ecclesia ipsa sita est,
„cum pertinentiis suis. Quatuor familias
„cum uxoribus, et progenie eorum. Et
„tres (al. tresdecim) Massaritias Flambi

cum omnibus

„ cum omnibus pertinentiis suis, cum
„ vineis, pratis, pascuis, cultorisque,
„ cum silvis et venationibus, cum aquis a-
„ quarumque decursibus, et paludibus, cum
„ molendinis, et piscationibus. Villam inte-
„ gram de Puteo sicco cum omnibus per-
„ tinentiis suis, quae sunt a lacuna quae
„ est juxta villam Casillini usque ad
„ cumulum terrae juxta villam quae dici-
„ tur Laghizza, et usque ad Salincones,
„ et inde usque ad aquam quae dicitur
„ Sediliana, ubi habitant quatuor famuli.
„ Villam Sancti Viti integram. Villam
„ de Visco (an de Wisco,) dimidiam
„ cum omnibus pertinentiis suis. In plebe
„ de Treuesa, (ab Treveis,) inter liberos
„ et famulos triginta Massarias, de qui-
„ bus octo sunt famuli, cum omnibus per-
„ tinentiis suis. Decimas de Sulcolle, et
„ de Boxo, (ab Zoio,) et de Strinzo,
„ sicut ad presens tenere videtur. Vil-
„ lam de Sanservenham cum omnibus per-
„ tinentiis suis. Plebem de Aventincio
„ integram, cum septem famulis. In
„ Allegio sex massaritias, tres Ampoalatas

„(al. Apozaly, forte Mensurae species
„apud Cangium V. Pozaly:) Quinquaginta
„amphoras vini in Civitate Caprensi, (seu
„Justinopolis in Istria.) Sepulturam quoque
„ipsius loci liberam esse concedimus, ut eo-
„rum devotioni et extremae voluntati,
„qui se illic sepelire deliberaverint, nisi
„forte excommunicati sint vel interdicti, nul-
„lus obsistat: salva tamen justitia Paro-
„chialium Ecclesiarum, a quibus mortuo-
„rum corpora assumuntur. Cum autem
„commune interdictum Terrae fuerit, li-
„ceat vobis clausis januis, non pulsa-
„tis tintinnabulis, et exclusis excom-
„municatis, intra vos submissa voce,
„divina Officia celebrare. Decernimus ergo,
„ut nulli omnino hominum liceat praefa-
„tum Ecclesiam perturbare, ejusque pos-
„sessiones et bona usurpare, vel ablata
„retinere invite, aut aliquibus vexationi-
„bus fatigare. Sed omnia integra con-
„serventur eorum pro quorum gu-
„bernatione et substentatione concessa
„sunt, usibus omnimode pro futura
„salva Apostolicae Sedis auctoritate,

„et (Diocesani canonica) justitia. Si
„qua igitur in contemptum ecclesiastica,
„secularisque persona hanc nostrae Consti-
„tutionis paginam, sciens contra eam
„venire tentaverit, secundo tertiove com-
„monita, si non satisfactione congrua
„emendaverit, potestatis honorisque sui
„dignitate careat; reamque se divino ju-
„dicio existere de perpetrata iniquitate
„cognoscat, et a Sacratissimo Corpore
„et Sanguine Dei Redemptoris nostri
„Jesu Christi aliena fiat; atque in
„extremo examine districtae ultioni subja-
„ceat. Cunctis autem eidem loco sua
„jura servantibus sit pax Domini nostri
„Jesu Christi, quatenus et hic fructum
„bonae actionis percipiat, et apud
„strictum judicem praemia aeternae
„pacis inveniat. Amen. Ego Alexander
„Ecclesiae Catholicae Episcopus ss. Ego Theo-
baldus Hostiensis Episcopus ss. Ego
„Bernardus Port. S. Rufinae Episco-
„pus ss. Ego Gualterius Albanensis
„Episcopus ss. Ego Johannes Presb.
Card. SS. Johannis et Pauli tit. S.

„Pammachii SS. Ego Johannes Presb. Card.
„tit. S. Anastasiae SS. Ego Albertus Presb.
„Card. tit. S. Laurentii in Lucina SS.
„Ego Bur. tit. S. Petri ad vincula
„Presb. Card. SS. Ego Boso. Presb. Card. S.
„Pudentianae tit. Pastoris SS. Ego Johannes
„Presb. Card. tit. S. Marci SS. Ego Pe-
„trus Card. tit. S. Susannae SS. Ego
„Petrus Presb. Card. tit.... SS. Ego... Dia-
„conus Card. S. Theodori SS. Ego Hugo
„Diac. Card. S. Eustachii juxta Tem-
„plum Agrippae SS. Ego Vitellius Diac.
„Card. SS. Sergii et Bacchi SS. Ego...
„Diac. Card. S. Angeli SS. Ego Laborans
„Diac. Card. S. Mariae in Portico SS. Datum
„Anagniae per manus Gr. Romanae
„Ecclesiae subdiaconi, et Notarii. V. Kal.
„Maii, Indictione VII. Incarnationis Domi-
„nicae anno M. C. LXXXIIII. Pontificatus
„vero Domini Alexandri Papae III. anno
„quintodecimo.

Haec eadem bona, et jura Praepo-
siturae Sancti Felicis post annos
22. confirmantur a Caelestino Papa
III. eamdem Praeposituram regente Hen-

rico

rio, Haec habentur in Constitutione Pontificiis adiecta." In Cristate Capreusi „Paludem quae est juxta Sanctum Feli„cem, cum decursu aquae; et locum tho„beudini a b. m. Godefrido Aquilejensi Patriar„cha Ecclesiae vestrae concessa, prout in „ipsius Patriarchae authentico confecto exin„de plenius continetur. Sepulturam etc. „Datum Laterani per manus Cencii S. „Luciae in Orthea Diaconi Cardinalis, Do„mini Papae Camerarii, V. Idus Februarius, „Inditione XV. Incarnationis Dominicae anno „M.C.XVI. (anno scilicet Juliano vulga„ri 1197.) Pontificatus vero Domini Caele„stini Papae III. anno sexto.„ Aquilejen„sis Ecclesiae regimen post Volricum II. indeptus est Gotefredus Patriarcha: ipsumque tenuit ab anno 1182. ad annum usque 1195.

Vetusta desiderantur Monumenta, quae Praepositurae originem patefaciant Statum ejus pandit seniore aetate Charta, quam profero." In Christi Nomine Amen. Anno ejusdem MCC. Ducentes. Octuagesimo, inditione octava

„ die decimo intrante Januarii, Aquilegiae
„ in Patriarchali Camera, Praesentibus Do-
„ minis Magistro Volrico Cantore, et Joan-
„ ne Rubeo Thesaurario Aquilegiensis Ec-
„ clesiae, et Jacobo Curtico de Mediolano, et
„ aliis pluribus. Reverendus in Christo Pa-
„ ter, et D. Raymundus Sanctae Sedis
„ Aquilegensis Patriarcha, inter caetera quae
„ coram Venerabilibus Viris, Dominis Bernardo
„ Praeposito, Ayzone Decano, Rodulpho
„ Scholastico, Antonio, Anania, Alinal-
„ do, et Bernardo Canonicis Ecclesiae
„ Sancti Felicis Aquilegiensis, ordinavit,
„ et statuit et ordinavit, eosdem ... Praepo-
„ situm ... Decanum ... et Scholasticum ejusdem
„ Ecclesiae, et eorum successores, cum resi-
„ dentiam diurnam concedendo ibi, et noctur-
„ nam in domibus Claustri fecerint
„ personalem, duplicitatem habere debent
„ de cotidianis distributionibus, quas in
„ eadem Ecclesia ordinavit. Ego Walterus
„ Cintatensis, Apostolica et Imperiali
„ auctoritate Notarius, praedictis omnibus
„ interfui et rogatus subscripsi." Finem
habuit Praepositura sub Francisco Bar-

laro Patriarcha, maxima bonorum parte Seminario Clericorum addicto, quod ipse in Civitate Utini erexit eximius Patriarcha

II. Bonorum etiam, ac jurium ipsius Aquilejensis Ecclesiae ab eodem Summo Pontifice Alexandro III. obtinuit Voldoricus II. confirmationem. Constitutio Pontificia exstat apud Ughellum. Pancis hoc loco illustrare licet Abbatias, quae ibidem numerantur, ac immediate Patriarchis Aquilejensibus obnoxiae suberant. Sunt vero Ociacensis, Mosacensis, Beliniensis, Mosacensis, Sextensis, Sirensis, Sanctae Mariae ad Organum, Sanctae Euphemiae de Villanova, Citicensis, Obersburgensis. Jam vero de Mosaciensi ejusque Capite XVI. de Beliniensi, inter Dissertationes Variae eruditionis typis editas Capite XX. num. VI. de Mosacensi, Capite superiore XII. de Sextensi, inter citatas Dissertationes Capite XXIV. de Sirensi super Capite VI. de Veronensi Sanctae Mariae ad Organum, Capite V. nostra etiam consule Monumenta Ecclesiae Aquilejensis.

Ad alias Abbatias progredior. Primum est Ossiacensis. Apud Hieronymum Pezium Tomo II. Rerum Austriacarum extat Dialogus Marini Abbatis Scotorum Viennae Austriae ubi interlocutores, Senex, et Juvenis inducuntur, estque Capite IV. de Visitatione Monasteriorum. Mentio Ossiacensis Abbatiae ingeritur his verbis. Monasterium, quod Ossiach dicitur. De ejus origine, et Fundatoribus agunt Megiserus, Schonlebenius, et Auctor operis Viennae Austriae typis editi anno 1701. quod inscribitur Germania Austriaca seu Topographia etc. Pauca dispersit Gabriel Bucelinus in Germania Sacra Parte II. Ossiacum. (inquiens.) Vetustus, atque celebre Benedictinae professionis in Carinthia Monasterium, inter altissimos montes, ad lacum ejusdem nominis piscosissimum, haud procul Villaco, urbe Carenthanorum mercimoniis frequentissima situm, a priscis Carinthiae Archiducibus conditum, et dotatum. Originem ejus ad annum aerae vulgaris 801. refert Megiserus apud laudatum Schonlebenium

Schonlebenium in annalibus Carnioliae ad annum 687. sed ipse Schonlebenius vetusta quae dicuntur documenta MSS. carminibus, et prosa confecta, recenset et affert; quorum alia fundatum Osiacense Coenobium produnt anno 600. et alia anno 887. ac utrumque Ozzii eiusdem Fundatoris filium memorant Poponem Patriarcham Aquilejensem. Sed haec vero Documenta qui attentius legat, ac diligenter expendat apud ipsum Schonlebenium, et Auctorem Germaniae Austriae, facillime agnoscet pias segniorum Monachorum fraudes, ac industrias. Mirum vero, tam serio ad laborasse Schonlebenium, et praeter Poponem Patriarcham, qui regere Ecclesiam Aquilejensem coepit anno 1019. antiquiorem alterum ejusdem nominis Praesulem obtruxerit, fabulosae insereus Coenobii Osiacensis origini. Quidni Poppo Patriarcha in hac fabula memoratus veram subindicet originis aetatem.

In Dioecesi Tarvisina positam Lubinus adnotat Abbatiam Cantu-

Suppressione de Villanova. Hanc jam dudum unitam possidet Benedictina Sanctae Justinae congregatio, nunc vero Casinensis nuncupatur.

De Sitticensi, aut Sitticiensi Abbatia sic disserit Lambertus Auctor Germaniae Austriacae, in Ducatu Carnioliae.
" Sitticum, vulgo Germanis Sittich, Car-
" niolis Stizna, vetustum et percelebre
" Cisterciensis Ordinis Monasterium, 4 milli-
" ribus Labaco in Orientem recedens, anno
" 1135. erexit Peregrinus Aquilejensis Pa-
" triarcha; eique altero anno praeesse jus-
" sit Vincentium, ab ipso Sancto Ber-
" nardo ex Gallia submissum. Fundationis
" tamen litterae novissime anno 1156. da-
" tae apud Valvasorium leguntur. Ejus
" dotem additis latifundiis, deinceps ampli-
" runt Marchiones Istriae, (ex gente scili-
" cet Sponheimensi Ortenburgica, vel etiam
" ex gente Andechsia), Goritienses Comites,
" Austriae Archiduces, aliique complures
" .... A Vincentio primo Abbate, qua-
" draginta sex hactenus eo numero fuerunt
" sunt quorum Ugerinus octavus, Oswal-

„dus nomine, anno 1482. gubernando
„admitus, incensum a Turcis coenobium
„e cineribus novum excitavit, haud dispari
„calamitate anno sequentis secul. 29.
„opprimendum. Reinprectus vero XXXIII
„anno 1504. in Abbatem electus amplius,
„quod hodie visitur, aedificium a funda-
„mentis erexit."

De Oberburgensi Ordinis Sancti Benedicti Coenobio, ad Carnioliae fines in Comitatu Ciliensi agimus Capite superiore Capite XIV. Addimus pauca. Dionysius Sanctkreuzis in Chronico Salisburgensi ad annum MCCCCLXVIII hoc habet apud Hieronymum Pezium Tomo II. Rerum Austriacarum: Item Fridericus Imperator (III.) desolavit duo Monasteria, videlicet in Oberburg et in Millstat, consentiente Paulo II. Papa, Monachis amovendis: committens Monasterium in Oberburg N. (Sigismundo) Lamberger Episcopo Labacensi. Hic primus novum Episcopatum anno 1463 consentiente Pio Papa II erectum indeptus est anno 1467. Compule Uzlethum. Coenobium

istud, antequam Mensae Episcopali Labacensi unietur, his verbis memoratur in citato Dialogo Martini Abbatis: jam hic elapsum sit in Coenobio Milstat termini tuae Provinciae, nec poteris progredi ultra: quia post hoc, Monasterium tui Ordinis Ossiach est in Patriarchatu Aquilejensi, non Provincia Salisburgensi.

Addenda est Abbatia in Arnoldstein, quae pariter Patriarchis Aquilejensibus parebat. Ejus mentio in Vita Sancti Othonis Episcopi Bambergensis, ex Familia Andechsiorum. Vide Tabulam Genealogicam apud Froelichium num. IX. in Specimine Archontologiae Carinthiae. Bambergae Episcopus electus dicitur anno 1177. ac vita mortali functus anno 1191. Apud Ussermannum in Episcopis Bambergensibus haec habentur Capite XXIII. Et in Patriarchatu Aquilejensi decimumquintum Coenobium in Castro Arnoldstein, destructa munitione, constituit (in Carinthia.) Eadem refert Hoffmannus ad Annum MCXI.

MCXI. in Annalibus Bambergensibus.

III. Præter Abbatias in citata Constitutione Alexandri Papæ III. quinque numerantur Præpositura Canonicorum, Patriarcharum juri subjectæ, Aquilejensis, Civitatensis, Sancti Stephani, Sancti Felicis, Sancti Odolrici. Cum Aquilejæ, tum in Civitate Forijulii, Collegio Canonicorum præsidebant Præpositus, ac simul Decanus. Fuere Præpositi, qui se suamque autoritatem et industriam in rerum temporalium administratione collocabant, sive utilitati Canonicorum consulentes, sive postea propriæ servientes cupiditati: divisa, permissaque Decanis potestate, et cura spirituali omni. Lapsu demum temporis cum insolentius temporali potestate Præpositi abuterentur, frequentius in Ecclesiis extingui ea dignitas cœpit: atque tunc facultas omnis in Decanos refusa, et in ipsa Canonicorum collegia. Id accidisse Aquilejensi, et Civitatensi Præpositurus, adnotatum est in nostris Monumentis, ac deinceps in hoc opere dicemus. . . .

De Aquilejensi Praepositura Sancti Felicis verba jam fecimus num. I. superiore. Amplo sermone Praeposituram Sancti Stephani illustravimus Capite X. a Gotebaldo Patriarcha institutam, initio quidem Secularium Canonicorum, Regularium postea sub regula Sancti Augustini. Ad Tiliaventum fluvium sita erat Praepositura Sancti Odolrici, quam Bertrandus Patriarcha transtulit in Civitatem Utini, ac nuper institutae collegiatae sub nuncupatione Sancti Odolrici univit, et annexuit. Vide Monumenta Ecclesiae Aquilejensis Capite XL.

Accedit Praepositura Eberndorffensis. Originem ejus ad annum 1190. referunt Continuatores Bollandi tom. V. Junii, ad diem XXIX. in Analectis de Beata Hemma, §. VI. num. 40. ejusdemque auctores, aut fundatores laudant Achatium Jogelinum, et conjugem ejus Cunigundem. Hanc Praeposituram, quae Patriarchis Aquilejensibus parebat, Ferdinandi Archiducis, et postea Imperatoris hujus nominis II. beneficentia et gratia, anno

1604. adsignatum memorant Clagenfurten-
si Societatis Jesu Collegio. Ibi de-
mum adde Praepositurum Sancti Petri
de Carnea, quae viget adhuc.

IV. Ad Patriarchae Wolderici II gesta
sermo redit. In Monumentis Ecclesiae
Aquilejensis Capite LXIV. unum IV. ipsius
Patriarchae decretum indicavimus, quo Pa-
duae, ubi diversabatur negotiorum cau-
sa anno Dominicae Incarnationis 1180.
indictione XIII. tertio die intrante Aprili,
exposuit ille ut Festum Beatae Ma-
riae Magdalenae, quod hactenus in Eccle-
sia Aquilejensi solemniter celebrari non
consueverat, deinceps novem lectionum
officio diligenter, et solemniter celebre-
tur. Decreto subscribunt Girardus
Paduanus, Ionathas Concordiensis, et
Iohannes Emonensis Episcopi.

Hujusce Episcopi Iohannis certiore
calculo definiri tempora posse, adnota-
vimus: cum apud Ughellum mentio solum
anno 1184. habeatur. Animadversione ver-
sum dignissima est appellatio Emonen-
sis Episcopi. Hunc vero primo auditum

anno 1140. in Adamo Episcopo Civitatis novae in Istria, observatum est supra Capite VIII. num. VII et Capite XIII num. V. ubi Tabulas fundationis Coenobii Oberburgensis jussu Peregrini I Patriarchae confectas anno 1140. induximus, cum ipsius Adami subscriptione Emonensis Episcopi. Hujusce appellationis origo diligentiore cura indaganda loco est: si quidem primus eam anno 1140. adhibuit Adamus in Peregrini I Patriarchae Tabulis subscriptus; caeterique Praecessores omnes, qui noti sunt, Episcopi Civitatis novae appellati leguntur.

Ejuscemodi Praecessorum seriem emendatam exhibimus in Monumentis† Ecclesiae Aquilejensis, ac partim etiam Capite superiore VIII. In indiculo VII. ubi Episcopi Civitatis novae in Istria numerantur. Firminus, Joannes, Azzo, Joannes, Nicolaus, Alexander, Andreas, Adamus. In Monumentis nostris Tabulae exstant Conventionum inter Wintherium Marchionem, ac Istrienses, anno 932. confectae: quas Firminus Episcopus subscribit: ac Civitas nova appellatur, non Emonia. Con-

† caeteris Monumentis vide....

secratione

Consecrationi Ecclesiae Parentinae, quam
Rodoaldus Patriarcha anno 967. impendit,
Joannes adfuit Civitatis novae Ecclesiae E-
piscopus, cum caeteris Aquilejensis Pro-
vinciae Praesulibus. Hunc perperam E-
monensem vocat Ughellius. Azzo sub-
scribit anno 1015. tabulis Gerardi Pa-
triarchae Civitatis novae Episcopus: et
anno 1031. donationi, quam Canonicis
Aquilejensibus adsensit Popo Patriarcha.
Sequitur Joannes, cui villam Sancti Lau-
rentii in Daila donat Popo, confirmat
Conradus Imperator. Diploma ad annum
circiter 1038. referendum ipse, ostendi-
mus in Monumentis Capite LIV. num.
VI. Equidem in eo expressiones occurrunt
Ecclesiae Emonensis, et Civitatis Emo-
nensis: at easdem manu interpolatrice
insertas fuisse, dubito nullus; cum Prae-
decessores, ac Successores constanti ap-
pellatione vocentur Civitatis novae Episco-
pi. Praedicto Joanni successit Nico-
laus, qui apud Ughellium reperitur
vixisse anno 1089. Tabulis Volderici I
Patriarchae, quis Ecclesia Sancti Joannis

de Timavo traditur Abbatiae Belinensi, subscribit Alexander Novae Civitatis Episcopus. Ac demum ejusdem Patriarchae jam in senectute positi, obiit autem autem anno 1122) eodem de argumento conscriptis tabulis nomen suum adjecit Andreas Episcopus Civitatis novae. Qui rursum Andreas Episcopus Civitatis novae anno 1119. praecipiente, et favente, ac etiam benedicente Venerabili Patriarcha Vodalrico, Ecclesiam Coenobii Mosacensis munere consecrationis exornat. Indicato Monumentorum Capite in eodem Indice VIII. vide, consulis expende.

Alia erat hac aetate Civitas nova in aestuariis Venetis, Episcopali sede honestata. Tomo X. Italiae Sacrae editionis Venetae in Episcopatibus antiquatis, primus hujusce Ecclesiae Episcopus numeratur Joannes. Hunc vero cum Joanne Olivolensi, et Leone Methamaucensi consecratum anno 877. a Petro Gradensi Patriarcha, narrat Dandulus in Chronico Libro VIII. Capite V. Parte XXVII. Venetum Annotatorem Ughelli fugit Petrus Epi-

scopus Civitatis novae utique in actuariis venetis, qui Diplomati Dominici Sylvii, venetiarum Ducis, anno 1074. subscripsit cum Henrico Castellano, Ursone Torcellano, Henrico Methamaucensi, Stephano Equilensi Episcopis. Post laudatum Johannem legitur apud Flaminium Cornelium senatorem venetum in Ecclesiis Torcellanis Tomo X. Parte III. pag. 330. Joannes Tulianus, qui anno 1108. subscribit Civitatis novae Episcopus Tabulis quibusdam Joannis Gradonici Patriarchae Gradensis. Apud Ughellum sequitur Andreas, qui cum Odolrico Aquilejensi Patriarcha anno 1119. consecravit Mosacensem Ecclesiam. Ac civitatem novam in Istria hunc pertinere, ac fuisse Aquilejensis Patriarchae Suffraganeum Comprovincialem, satis indicant verba illa, quae in Epigraphe consecrationis habentur: Dedicatum est hoc templum (Mosacense) ab Episcopo Andrea Civitatis novae praecipiente, et favente, ac etiam benedicente venerabili Patriarcha Vodalrico

Sequitur Auxius anno 1127. Bonifilius anno 1152. Azo 1254. Bartholomaeus anno 1273. ac alii deinceps recensentur usque ad Marcum anno 1433.

Andream Civitatis novae in Istria Episcopum excepit Adamus. Dictus Emoniensis Episcopus legitur in saepe citatis tabulis Fundationis Coenobii Oberenburgensis anno 1140 confectis. Hanc appellationem constantissime sequiores omnes civitatis illius Antistites retinuerunt. Cur vero? Causa indaganda est. "Quid sit rei? fingit Jo. Ludovicus Schoenlebenius in Apparatu ad Annales Carniolae Capite II. §. X. num. V. Id fateor me nescire. Conjecturam subdit: Scioli fortasse aliquis, cum legisset a Colchis conditam Solonam, et Jasonem ad Mare Adriaticum e Pannonia transiisse; persuaserit sibi, Emonam a Jasone conditam non alibi quaerendam esse, quam in Istria. Dixerit praeterea, Civitatem novam ex ruderibus cujusdam vetustae civitatis, cujus nomen jam obliteratum erat, fuisse conditam, ideoque nulla majori adhibita diligentia

„diligentia, et inquisitione, conclusit Emonam
„illic aliquando stetisse, ubi rudera non
„procul a Civitate nova jacent. Placuerit
„deinde, nomen apud Auctores celebre, et
„vetustatem praeseferens, non tam Tribunis
„Aemonensibus, quam ipsis Episcopis: ac
„illud proinde usurpare coeperunt. Conjectura est nimium longe petita,
ac probabili nullo momento innixa. Sed ipse
rursum Schonlebenius veterem illam
Civitatem, cujus rudera prope civitatem
novam in colle cernuntur, putat Alonum
fuisse, a Ptolomaeo cum Pucino et Pinguento inter mediterraneas Istriae
Civitates memoratum.

Ughellus in Adamo ejus loci Antistite refert, Corpora Sanctorum Maximi, et Pelagii Mart. marmoreo tumulo inclusa fuisse ab eodem Adamo
anno 1146. Epigraphem ipsam adducunt
continuatores Bollandi ad diem XXIX
Maii de Sancto Maximo: videlicet, Anno
Dominicae Incarnationis MCXLVI. VI.
Id. Octob. recondita sunt haec Sanctorum Corpora Pelagii, et Maximi, tempore

Adami Episcopi. Haec ipsorum est animadversio: "Alius nullus titulus nominalibus additur, neque verosimiliter "plus de iis tunc sciebatur. Martyres tamen "paullatim credi coeperunt: atque "ideo sic ut Maximus Episcopus, et "Pelagius Diaconus dictus fuerit. Hujus "opinionis si non auctor, promotor "certe primarius fuit Nicolaus Manzuli "in descriptione Istriae." Cuius ille dici Maximus debeat, pergunt. Vindicta neque satis lucis afferunt, quae tenebras dispellat. Aiunt ipsi de Sancto Pelagio ad diem XXVIII Augusti. Acta sic habent: "Temporibus itaque Numeriani "Imperatoris, erat quidam vir habitans in "Civitate Emona, quae est in Provincia "Carnia, nomine Pelagius, cum conjuge "sua nomine Hilaria habentes unicum filium, nempe Pelagium (qui Martyr Christi ibidem obiit.)" An idem Pelagius, qui in Civitate nova colitur cum Maximo? Quaestionem versant ibidem laudati continuatores Bollandi: Civitas Emona dicitur, quae est in Provincia Carnia.

hoc est in Carniola, ubi nunc Labacum. Hinc opinio Schoenlebenii confirmatur de situ Veteris Emonae. Haec autem Martyrii, quod Pelagius est, palestra placet Bollandianis rejecta Constantia.

Quidni ergo tempore Adami Episcopi, qui civitatem nostram regebat in Istria, ac Sanctorum Pelagii et Maximi Corpora marmorea clausit in loculo, vulgo credatur Sancti Pelagii Martyris Emonensis jam pridem in civitatem novam Istriae translata Lipsana illa fuisse? Quidni et Sanctum Maximum habuerint illam Civitatemnovam, quem noverant Synodo Aquilejensi anno 381 subscriptum Emonensem? quidni in eorundem Sanctorum honorem veteris Emonae, unde Sancti illi transferebantur, instaurare nomen voluerint, seque nuncupare Emonenses. Id egit primus utique Adamus, invectamque Emonensium Episcoporum appellationem usurparunt successores. Sic enim, depulsis ex urbe Luceria in Apulia Saracenis, et nova condita Ecclesia Cathedrali sub titulo

Sanctae Mariae de Victoria, nomen idem inditum Luceriae fuit, nuncupatique Episcopi Sanctae Mariae. Vide Ughellum in Tabulis Lucerinis, et Bollandi continuatores ad diem III. Augusti de S. Augustino Episcopo Ord. Praedic. in Commentario Praevio §. III. num. 36. et seqq.

(ff) Sed ut hae Translationes Corporum SS. Maximi et Pelagii, qui Emonenses credebantur, relata occasione sese pariter Emonenses appellarent Episcopi, hactenus dicti Civitatis novae, necessitate quadam compulsi videntur; ut nempe facilius, ac tuto distinguerentur ab Episcopis Civitatis novae in Aestuariis Venetis. Post Joannem Episcopum a Petro Gradensi Patriarcha anno 877. consecratum, itemque Petrum Civitatis novae in eisdem Aestuariis Episcopum Diplomati Sylvii Ducis Venetiarum anno 1074. subscriptum lacuna patet usque ad Joannem Julianum, qui anno 1108. eam regebat Ecclesiam. Haud

inspiciat

inficias iverim, aliquos alios per ea tempora in eadem Civitate nova in Aestuariis sedisse Episcopos. Verumtamen conjectari licet admodum paucos, postque longa intervalla extitisse, sive quia nimium excisa foret Civitas illa ob clades ab Hungaris acceptas, sive quod etiam prae ingravescente aeris intemperie ad loca magis salubria se reciperent cives, civitate manente in squallore solitudinis. Hinc vero per haec tempora Episcopi Civitatis novae in Istria hanc vetustam retinebant appellationem, quia ipsi cum aliis ejusdem appellationis Episcopis confunderentur. Seculo XII series Episcoporum Civitatis novae in Aestuariis instaurata videtur: unde innotescunt Joannes Surlacus anno 1108. Aurius 1127. Bonifilius anno 1152. Confusionis ergo vitandae causa, atque Translationis Emonensium Martyrum occasione, se voluerint Istrii Civitatis novae Episcopi appellare Emonenses.

V. Antequam Patavio discederet Volcarius II. Patriarcha, ubi Festum in honorem Beatae Mariae Magdalenae

solemnius in Ecclesia Aquilejensi celebran-
dum indixerat, consecrationis munus, a
Gerardo Patavino Episcopo exoratus, imper-
tit Cathedrali ejus loci Ecclesiae. Tabulas
a Joanne Brunatio Viro docto acceptas
in lucem profero ? " Ulricus Dei gra-
" tia Sanctae Sedis Aquilejensis Patriar-
" cha, Apostolicae Sedis Legatus, dilecto
" fratri Gisfredo Archipresbytero, caeterisque
" Canonicis Paduanae Ecclesiae, tam futu-
" ris quam praesentibus, in perpetuum. Ra-
" tioni simul, et honestati consentaneum
" est, eorum cum opportunitas exigit pre-
" ces prompta benignitate admittere, quo-
" rum non dubium est devotionem circa
" Sanctam Aquilejensem Ecclesiam, et
" personam nostram, sinceram semper et fer-
" ventem extitisse. Ea propter notum
" esse volumus omnibus Christi fidelibus,
" futuris et praesentibus: qualiter cum
" in Civitate Paduana constituti essemus, ad
" petitionem Ven. fratris nostri Gerardi Pa-
" duani Episcopi, ac vestram, Ecclesiam ve-
" stram cooperantibus nobis Venerabilibus fra-
" tribus nostris Henrico Brixinen. et

„ praefato Paduano Episcopo, ad honorem
„ Dei et Gloriosissimae Genitricis ejus per
„ petuae Virginis, anno Dominicae Incarna
„ tionis MCLXXX. Indictione XIII. VIII. Kal.
„ Maii, consecravimus; et annuatim
„ ad ejusdem consecrationis anniversarium
„ diem ad praefatam Ecclesiam convenientibus,
„ uno die ante, et uno die post, ipsa
„ que die, XL dies de poenitentia sibi de
„ criminalibus injuncta, de quibus condigne
„ poenitent, remisimus. Praeterea ipsa die
„ consecrationis omnes venientes, et redeuntes,
„ securos in personis et in rebus esse, decer
„ nimus. Ecclesiam quoque vestram, et ci
„ miterium huic supponimus. Ad haec
„ omnes possessiones vestras, decimas, et
„ omnia jura, quae Ecclesia vestra impraese
„ ntiarum juste et canonice possidet, vel
„ in futurum propriis Deo justis modis adi
„ pisci poterit, in nostram, et Aquilegien
„ sis tutelam et protectionem suscipimus.:
„ et omnes possessiones vestras, atque jura
„ omnes perturbantes, vel quoquo modo di
„ minuentes, si tertio commoniti non re
„ sipuerint, vinculo excommunicationis innoda

„ramus, et a sanctae Matris consortio se-
„gregamus; omnibus autem Ecclesiae jura
„conservantibus pax, et gaudium multipli-
„cetur in Christo. Secr. amen. Datum
„praedicto anno Paduae per manum
„Chunradi Capellani ipsius Patriarchae, [illegible]
„die exeunte Aprili feliciter.„

In Catalogo Archipresbyterorum Patavinae Ecclesiae apud Ughellium, primus occurrit, Wilfridus de Leopardi Alemannus, electus anno 1150. Hunc anno 1185 excepit Albertus. Ad istum Wilfridum, seu Guifridum datae sunt litterae superiores. Quis ille Henricus Brixinensis, qui Ulderico Templum Patavinum consecranti cooperatus est?... Ex Historia apud Hundium et Hansizium in Metropoli Salisburgensi addiscimus: Henricum, primo Praepositum Bertesgordinesem, tum Sedis Salisburgensis, per vim Friderici Imperatoris depulso Adalberto II. anno 1174 invasorem et ecclesiasticas poenas

poenas tulisse, Legato Sedis Apostolicae sententiam ferente, ipsoque Volvarico Patriarcha aliisque Episcopis causam tractantibus Adalberti. Egit etiam Alexander Papa III. annuitque Imperator, ut Henricus deturbaretur sede, quam injuste occupaverat: quod anno 1177 accidit. Cum anno insequente Brixinensem Ecclesiam resignasset Richerus senio confectus, regimen ejus ipse Henricus adeptus est, ab Conrado Salisburgi Archiepiscopo consecratus. Hanc ille sedem tenuit ad annum usque 1196. Conf. Cl. Hundium in Tabulis Brixinensibus, et Hansizium Tomo II. Germaniae Sacrae. Hic ille est Henricus, qui Volvarico nostro Ecclesiam Patavinam dedicantis operam et auxilium praestitit, consecratam Ecclesiam Banno supposuisse dicitur Patriarcha: hoc est, limites constituisse, intra quos sacri loci immunitas servanda foret. Ducangium vide in Lexico.

Caput XXI.

Volvarico II. succedit Gotefredus P.

triarchi hujusce aliqua gesta, ac munificentia erga cives Sacilenses. Succedit Peregrinus II. qui Camminatibus Feuda Ecclesiae Aquilejensis adserit: ritus eive stitionis. Dissidia Decanum et Canonicos Aquilejenses inter, ac Praepositos. Caelestini Papae III. litterae adversum Proceruum potentium oppressiones. Inita foedera cum Venetorum Republica adversum Tarvisinos, ac foederum conditiones. Stemma genealogicum veterum Marchionum, ac Ducum Styriae: itemque Marchionum, et Ducum Austriae: ac demum Comitum Tirolensium.

I. Ulric Volrici II. Patriarchae non pauca gesta praeclarissima recensentur in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis. Obitum ejus, ac successionem Gotefredi reperunt veteres Annalistae in Chronicis ad annum 1182. Hujusce regimen loco citato Capite LXV. pluribus in lucem probatis documentis illustravimus, quae satis patefaciunt eximiam sollicitudinem ejus erga Metropolitanam Patriarchalem Ecclesiam

qui commissam, insignia quoque benefi-
centiae munera aliis Ecclesiis conlata,
sed etiam difficile quod habuit negotium
cum Romano Pontifice ob coronam Me-
diolani impositam Henrico VI. Rem hanc
narrat Radulphus de Diceto in Ima-
ginibus Historiarum apud Muratorium
in Annalibus Italiae ad Annum 1186.
Verba sunt: ... Eodem in die, (sexto Kal.
Februarii,) Aquilejensis Patriarcha coro-
navit Henricum Regem Teutonicum:
et ab ea die vocatus est Caesar...
Haec acta sunt in Monasterio Sancti
Ambrosii. Ferream coronam imponere
Regibus Italiae, juris erat Archiepisco-
pi Mediolanensi. Ad hanc dignitatem
anno 1185. die 9. Januarii evectus
fuerat Ubertus e Cribella vetusta ac
illustri Mediolanensi familia progeni-
tus. Eodem anno 7. Kal. Decembris
vitae mortali Lucius Papa III. functus
est Veronae: ipsum Ubertum in San-
cti Petri Cathedram suffecerunt
Cardinales, dictum Urbanum III. Di-
xit vero numquam ille usque ad

mortem Archiepiscopatum Mediolanensem, sed per fides sapientesque Ministros hanc Ecclesiam gubernare dignatus est. Hinc ipsius Urbani, tamquam Mediolanensis Archiepiscopi, jura nullo sine dubio violavit Gotefredus Aquilejensis Patriarcha. Hanc vero ob causam, itemque ob alias Pontificem inter, ac Fridericum Imperatorem exortas dissensiones, a Divino Officio ipsum Patriarcha, ac Episcopi qui coronationi interfuerunt, suspensi sunt, ut ait Chronographus Aquicinctinus.

Gotefridum Patriarcham Aquilejensem subscriptum primo loco legimus Diplomati Henrici VI. Imperatoris dato ante Neapolim, et acto anno Domini 1191. quo facultas fit civibus Eugubinis, ut novam Civitatem conderent, apud Maurum Sartium De Episcopis Eugubinis in Bentivolo. Testis etiam adfuit eodem anno Diplomati Bononiae dato, quo idem Augustus jus Monetae cudendae

largitur

largitur Populo Aemoniensi, apud Muratorium in Antiquitatibus Italiae Tomo II. Dissertatione XXVII. Anno praecedente munificum se praebuit Patriarcha erga Sacili cives, quod oppidum est in Provincia Forijulii. Tabularum summa praesto mihi est in haec verba:

„MCXC tertio exeunte Januario, Gotefredus Patriarcha statuit, Civitatem Sacili fore liberam. Ejus habitatores libere possideant, et possint vendere bona eorum; exceptis Regalibus, et jurisdictionibus, quas Patriarcha in se retinuit. Civitas dare debet nescio quid in die Jovis Sancti." Statuit etiam plura alia." In Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LXV. num. XI. litteras Urbani Papae III. ad Gotefredum Patriarcham allegavimus, queis ipsi facultas conceditur compescendi Tarvisinos, et Coneglanenses Ecclesiastica censura, appellatione nequaquam obstante, qui in Ecclesiis Patriarchae potestati subjectis, et Clericis, atque hominibus, et praediis talias, et injustas exactiones exerce-

bant. In apographo datae Litterae leguntur Veronae Kal. Decembris anno 1180. Aliud apographum exhibet diem VIII. Kal. Decembris.

II. Certus latet annus obitus ejusdem Gotefredi. Ecclesiam Aquilejensem jam anno 1195. regebat Peregrinus II. vocatus electus in ejusdem anni Tabulis: aut nondum scilicet sacra initiatus Pontificali ordinatione; aut potius nondum Pallio, quod a Romano Pontifice acceperit, insignitus. Eodem anno beneficia, aut Feuda, quae ab Ecclesia Aquilejensi acceperant Dynastae Caminenses, adseruntur a Peregrino Guecelloni, Gabrieli, et Blaquino fratribus. Tabulas a Muratorio editas indicavimus in Monumentis Aquilejensibus Capite LXVI. num. I. quae titulo Feudi ipsis collata fuere bona, ritumque traditionis exhibent quae sequuntur Tabularum verba. "Dictus Dominus Patriarcha "cum baculo quem tenebat in manu, investivit praedictos Fratres, Guecellonem, et "Gabrielem, et Biaquinum de Camino, ad

„rectum et legale Feudum de Castris et
„Curiis Camini, et Motae, et Ropolti [?],
„et de universo illo Feudo, quod praedictus
„Dominus Wecellus, quondam avus prae-
„dictorum fratrum, habuit ab ipso Domino
„Patriarcha, et a suis Praedecessoribus, et a
„praedicta Ecclesia Aquilejensi in Episcopa-
„tu Cenetae, et Episcopatu Belluni, et
„Feltri in Cadubrio, et in toto Patriar-
„chatu Aquilejensi .... Et fratres iura-
„verunt ipsi Domino Patriarchae fidelita-
„tem pro praedicto Feudo, et pro suis vas-
„sallis contra omnes homines, salva fide-
„litate suorum anteriorum Dominorum,
„si habent. Et idem Dominus Patriarcha
„ipsos fratres vassallos suos osculatus
„est:„

III. Grave per haec tempora dissidium emerserunt Praepositum inter, et Decanum caeterosque Metropolitanae Patriarchalis Ecclesiae Canonicos. Paucis illud perstringere satis fuerit. Etiam inter istos commune cum Volcario [?] II Patriarcha instaurasset, Praeposito ademerat omnem jurisdictionem, potestatem

et utilitatem in bonis Ecclesiis videlicet et praediis, quorum proventus in communes usus Canonicorum adsignati fuerant: ipsi tamen Praeposito in subsidium vitae, proque dignitatis qua potiebatur ratione, reservatis Vassallis, et Ministerialibus, et Beneficiis ipsorum Tabulae anno 1181. confectae exstant in Monumentis nostris Aquilejensibus Capite LXIV. num. VI. Hanc sibi administrationis partem ereptam, aegre ferebant Praepositi. Hinc vero jurgia, controversiae, dissidia nota. Innocentii Papae III. Constitutionem servant Aquilejenses in Tabulario, quae typis edita, majorem partem, exstat inter ejusdem Summi Pontificis Epistolas apud Baluzium Libro II. num. 113. In ea refert Innocentius, primum qui post communem vitam instauratam obtinuit Ecclesiae Praepositu- ram fuisse quemdam G. (idest Gabrielem:) ab eo [+] quosdam Canonicos precibus, quosdam vero terroribus inductos, Magistro Scholarum (Romulo) a Consanguineis ejusdem G. Praepositi ju-

[+] roso del testo

rare

rare coacto, ut ipsi praedicta demandaretur administratio: salva institutione vitae communis, et confirmatione.

Ex eodem Aquilejensi Archivo sumptas habeo Tabulas anno 1183. confectas, quae docent gestam pro voluntate a Gabriele Preposito receptam sibi bonorum administrationem, simulque postulatum Sedis Apostolicae subsidium a Canonicis. Easdem in lucem profero. "Nos Aliprandus Aquilejensis Ecclesiae Decanus, Oto Diaconus, "Johannes Diaconus, Hermannus Diaconus Thesaurarius, Gumpertus Diaconus, "Johannes Diaconus, Rambaldus Diaconus, "Etzo Diaconus, Wernardus Subdiaconus, "Henricus Subdiaconus, Rempotus Presbyter, Petrus Subdiaconus, Bernardus "Subdiaconus, Wernerius Presbyter, Rodulfus Diaconus, Ingenardus Presbyter, Ysaacus Presbyter, Leonardus Diaconus, Magister Olrigerius Acolythus, Thomas Acolythus, Petrus Presbyter de Utino, et Volframus Subdiaconus, omnes Canonici ejusdem "Aquilegensis Ecclesiae: Bartholus Vicarius "Domini Patriarchae, Natalis Presbyter

„Vicarius Concordiensis Episcopi, Dominicus
„Presbyter Vicarius Tergestini Episcopi, Johan-
„nes Presbyter Vicarius Comitis, sicut
„jamdudum proposuimus, ita coram Deo et
„Sanctis ejus promittimus, manutenere ju-
„stitiam Aquilegiensis Ecclesiae, et prose-
„qui ipsam coram Domino Papa contra
„Gabrielem Praepositum. Qui contra pri-
„vilegium institutionis communis vitae ab
„Volvarico (II) Patriarcha, Apostolicae Sedis
„Legato, consentiente cuncto Capitulo, con-
„fectum; et contra privilegium Beati
„Patris nostri Lucii Papae (III.) de confir-
„matione ejusdem communis vitae per nun-
„cios nostros nobis directum, veniens; admi-
„nistrationem communis totius vitae, per
„comminationem propinquorum suorum, no-
„bis propter timorem personarum no-
„strorum conjunctibus, abstulit et injuste
„detinet. Et quidquid Domino Papae
„super hac controversia statuere placuerit,
„nos cum omni obedientia, et devotione
„volumus recipere. . . . . . .
„ Et ego Suprandus Presbyter Aquile-
„gensis Decanus dico, quod praedicta

„administratio a fratribus mihi collata fuit:
„sed in absentia mea, cum pro potenti
„Vallis Domini Patriarchae ad Dominum
„Papam perrexissem, data fuit Preposito
„et cum cognovi quod ei data esset, ab-
„his et contradixi quantum potui; nec
„aliud verbum ad consentiendum Prepo-
„sito protuli, nisi quod factum est, me
„absente .... factum est.„ Voltarinum
II. vita functum excepit Gotefredus anno
1182. unde hoc anno ad finem vergente,
vel insequente inchoato, Romam perrexe-
rit Liutprandus, Pallium impetraturus:
eodemque tempore temporalem honorem Ec-
clesiae administrationem sibi Gabriel vendi-
caverat. ... ...

Aliorum Canonicorum sequuntur
testimonia in Tabulis. Romulum postea
Concordiensem Antistitem, illum ipse
Magistrum Scholarum, quem duis in lit-
teris memorat Summus Pontifex In-
nocentius III. disertis prodit testimo-
nium Canonici Raimbaldi Diaconi.
Verba ejus sunt: "Dico, quod multo-
„tiens audivi ex parte propinquorum

„Praepositi et ideo timore personae meae
„consensi in administrationem dandam sibi;
„ut etiam quia videram Magistrum Ro-
„mulum jam pro eadem causa captum,
„illicitum juramentum fecisse.„ Post
Canonicos in Tabulis commemoratos, no-
mina leguntur Bertholdi Diaconi Vi-
carii Patriarchae, Dominici Presbyteri
Vicarii Bernardi Tergestini Episcopi, Na-
talis Presbyteri Vicarii Concordiensis Epi-
scopi, Johannis Presbyteri Vicarii Comitis
(nempe de Goritia) canonicalibus Praeben-
dis potiebantur in Ecclesia Aquilejensi
ipse Patriarcha, et Imperator, et Co-
mes Goritiae: ipsorumque nomine Ecclesiae
inserviebant Vicarii; ac is minus electi.
Ex ipso Aquilejensi Canonicorum colle-
gio adsumpti fuere Bernardus ad infu-
las Tergestinas, et Jonathas ad Con-
cordienses. Titulum, et Praebendam
retinebant, suosque Vicarios deputa-
vere ad Ecclesiae servitium.

Tabularum denique finis est: "Nos
„omnes praenominati Canonici adhibuimus
„ad haec et uno ore testificamur:
quod

„quod per mediatores nostros obtinuimus
„Praeposito reditus dioecium Moravum an-
„nuatim; si ipse vellet quiescere, et non
„auferre nobis administrationem. Sed ipse nobis,
„consilio Fratrum suorum, et aliorum qui
„in rusticos nostros modo dominantur, et bona eo-
„rum diripuerunt, respondit quod nihil re-
„ciperet, nisi sibi administrationem traderemus
„...+ Signum suprascriptorum Canonico-
„rum qui hoc rogaverunt fieri. Petrus
„Ven. Capulanae Ecclesiae Presbyter
„et Canonicus, atque Palatii Ven. Nota-
„rius, rogatus a Decano et ab aliis Fra-
„tribus suprascriptis, sicut ex ore eo-
„rum singillatim audivi, ita scripsi, com-
„plevi et roboravi. Anno Domini Millesi-
„mo Centesimo Octuagesimo sexto, octavo
„die exeunte Mense Octub. Indictione
secunda Capuly." An obsidio finis
impositus inita compositione, an potius
Gabrielis morte a obsidio cessatum,
non constat.

Lis utique ~~[illegible]~~ iterum mota
anno 1197 inter Canonicos, et Allge-
rium Decanum, ac inter Popponem

Praepositum, ut ejusdem Innocentii III. litterae habent, quae in Monumentis Aquilejensibus exstant citato Capite LXVI. num. III. Ad Sedem Apostolicam delatum negotium: actaque causa coram Soffredo S. R. E. Cardinali, quem ipse Pontifex dederat Auditorem. Sententia Innocentii Papae fuit. De Fratrum nostrorum consilio ~~[illegible]~~ ab impetitione Praepositi memorati sententialiter Ecclesiam et Capitulum Aquilejense absolvimus, eidem Praeposito super hoc silentium imponentes. Peculiaria tamen litigii capita, aequissimis conditionibus composuit Peregrini II. Patriarchae prudentia. Haec latiore calamo narravimus in Monumentis Aquilejensibus loco citato.

IV. In Tabulis num. superiore allegatis verba leguntur insequentia (Fratres Gabrielis Praepositi, et alii) rusticos nostros modo dominantur, et bona eorum diripuerunt. Oppressiones multas, ac varias patiebatur Ecclesia Aquilejensis, quibus anno demis totis

invigilabat Peregrinus II Patriarcha. Votis ejus, cuiusque ut obsecundarent Episcopi comprovinciales, caeterique Ecclesiarum Praelati, litteris ad eosdem datis Caelestinus Papa III. adhortatur ac fortius urget. Adservantur illae in Archivo Civitatis Austriae, aut Forojulii.

„Caelestinus Episcopus Servus Servo-
„rum Dei, Venerabilibus fratribus universis
„Episcopis, et dilectis filiis Abbatibus,
„et aliis Ecclesiarum Praelatis, Aqui-
„lejensi Ecclesiae Metropolitanae longe [illegible]
„subjectis, salutem et Apostolicam be-
„nedictionem. Universorum postulationes
„ordinum provida, et circumspecta Sancto-
„rum antiquorum Patrum deliberatio-
„ne in Ecclesia Dei constitutae fuerunt,
„ut singuli officiis quibus fuerant depu-
„tati, specialius et efficacius secun-
„dum formam injunctae sibi sollicitudi-
„nis valeant exercere. Et quemadmodum
„ii qui majori dignitate praeeminent,
„ad informationem et regimen subdito-
„rum tenentur curam, et sollicitudinem

„ exercere: ita subdit Praelatorum suorum
„ tenentur supportare labores, et ejus
„ ferendum onus impositum, tamquam mem-
„ bra Capiti convenientia, subsidium mini-
„ strare. Nimirum cum praecipue his tem-
„ poribus, crescente hominum malitia,
„ Ecclesia Dei vacillet, et navicula Pe-
„ tri titubet crebris fluctuum turbini-
„ bus propulsata, Aquilejensis Ecclesia,
„ sicut ex conquestione Venerabilis Fratris
„ nostri Pelegrini ejusdem Ecclesiae Pa-
„ triarchae accepimus, variis oppressioni-
„ bus impiorum solito amplius opprimatur,
„ et gravetur: ita ut vix impetus, et
„ insultus ferre possit eorum, et tam
„ expensis quam aliis incommodis grave,
„ et intolerabile idem Patriarcha cogatur
„ subire discrimen. Quoniam igitur dignum
„ est et honestum, ut vos memorato
„ Patriarchae in arctis necessitatibus suae,
„ vestrae subventionis beneficium liberali-
„ ter, et humiliter impendatis; Univer-
„ sitatem vestram monemus, et atten-
„ tius exhortamur per Apostolica scripta man-
„ dantes: quatenus eidem in suis et

Ecclesiae

„Ecclesiae suae necessitatibus vestrum con„silium, et auxilium studiosius exhibere „curetis; manum vestrae liberalitatis „eidem prout congruum fuerit, porrigen„tes; et contra oppressores Aquilejensis „Ecclesiae, et invasores bonum ipsius, ei „viriliter assistatis; facientes sententias, „quas in ipsos rationabiliter tulerit, per „censuram Ecclesiasticam, nullius appellatione „obstante, sive refragatione qualibet ob„servari. Datum Laterani Kalendis „Decembris, Pontificatus nostri anno septi„mo." Electum Caelestinum III. docent „Ecclesiastica Monumenta anno 1191. die „30. Martii, ordinatum vero die 13 Apri„lis consecratumque Pontificem insequente 14. die. Itaque septimus Pontificatus ejusdem annus in cursu erat Mense Decembri anni 1197...

V. Tarvisinorum conatus facilius, ac felicius ut comprimere posset Peregrinus foedera sanxit cum Florentissima Venetorum Republica. Tabulas indicavimus in Monumentis Aquilejensibus Capite citato. LXVI. num. V. Integras donus

ab humanissimo Jo. Josepho Liruti ac-
ceptas. "In nomine Dei, et Salvatoris nostri
„Jesu Christi. <u>Anno Dominicae Incarna-</u>
„<u>tionis M. Ducentesimo, Mense Junii, Inditio-</u>
„<u>ne III. Rivoalti.</u> Expedit et ad amicos
„in opportunitatibus recurrere, et eorum con-
„fidentia subsidia postulare. Igitur Nos
„quidem <u>Henricus Dandulo, Dei Gratia</u>
„<u>Venetiae atque Croatiae Dux</u>; quia Nos,
„<u>Domine Pelegrine Patriarcha Aquilegien-</u>
„<u>sis</u>, cum a <u>Tarvisinis molestiam indebite</u>
„sustinueratis, frequenter a Nobis ut ab
„amico, de quo vobis certa et indubitata
„fiducia, a nobis auxilium requisistis; instan-
„tes, postulantes precibus studiosis, ut
„<u>dictos Tarvisinos</u> moveremus, ne vos
„<u>vel Terras vestras offenderent</u>; si quo
„si de plano non aquiescerent, vel non
„permitterent, per nos vel per fideles
„nostros aut personas alias congruas et
„suspicione carentes, quae <u>de ipsis quae-</u>
„<u>stionibus inter vos, et Tarvisinos ipsos</u>
„haberentur, cognosci et definiri deberemus,
„interdicere eis <u>Terram nostram; nostrasque</u>
„<u>mercationes</u>. Propter quo vos, <u>Domine</u>

„ Patrimonio, estis cives Terrae nostrae
„ Venetiarum: et hic ad annum novum
„ Domum vobis congruentem, vel terram
„ super quam aedificetis comparare debetis
„ in Rivoalto... Et si terram emeritis, do-
„ mum super eam aedificare debetis, ad
„ introitum primi venire quadragesimae, et
„ opus ipsius domus ad... Ducem bona
„ fide. Et omni anno per triginta dies
„ infra annum... esse, ac interpellare debe-
„ tis... Et si praedicti Tarvisini nos, et
„ terram nostram offenderent, auxilium
„ vestrum et Terrae vestrae praestabitis.
„ Et si nostrum Commune Venetiarum
„ miserit decem... aut galeas, vel inter
„ naves et galeas decem ad offendendos
„ inimicos suos, dare debetis vestrum
„ auxilium per centenare hominum, qui
„ in eis erunt, quatuor homines, nostro
„ stipendio bene armatos, in nostro et Terrae
„ nostrae servitio morantes, dum stabunt
„ nostri. Et si militibus habuerimus ad
„ servitium nostrum usque ad centum,
„ dare debetis militum decem bene ar-
matos nostro stipendio, in nostro et

„ terrae nostrae servitio morantes, quamdiu
„ nostri stabunt... Si vero dicentes milites
„ habuerimus in servitium nostrum, et terrae
„ nostrae, etiam fortes alii debetis ad
„ nostrum et terrae nostrae servitium
„ milites quindecim, qui debent venire
„ quomodo superius continetur de decem.
„ Et terra vestra consulibus longa debet
„ esse dominus Senensis, et aperto et
„ cum Pisanis jam dictis nec concor-
„ diam facietis, nec pacem sine nostro
„ consilio, nostraque voluntate. Haec omnia,
„ et singula quae superius sunt comprehen-
„ sa, in animam nostram per Ottonem Presby-
„ terum ... jurare fecistis servanda,
„ exceptis de viris quatuor pro quoli-
„ bet centenario ... sicut et militibus
„ decem vel quindecim ut est dictum.
„ ubi credere vos deferrare ... habet domi-
„ num Papam, vel imperatorem. In quo
„ Sacramentum fuit etiam comprehensum,
„ quod de Nobilibus qui sunt in parte
„ vestra: et die Ancypis usque centum
„ bona fide jurare facietis haec, quae
„ dicta sunt, observare. In eodem sa-

cramento

„ iuramento successores .... bona fide iura-
„ re facere servaturos. Pisanos autem,
„ qui .... erant ad nostram gratiam revo-
„ cati, iurare modo simili fecistis. Dux
„ Sacramenta Nobilis vir Dietricus de Fonta-
„ nabona, Otto Borguguon, et Conradus
„ de Sacilo .... petitionibus vestris duximus
„ amicabiliter annuendum: promittentes, quod
„ ipsos Tarvisinos, ne vos vel terras vestras
„ offendant, monebimus. Et si moniti non
„ cessaverint, aut per nos, aut per perso-
„ nam aut personas alias congruas, et sus-
„ picione carentes non permiserint cognosci
„ aut definiri quaestiones, quae inter vos
„ et ipsos habentur, interdicemus eis terram
„ nostram et nostras nostrorumque mer-
„ cationes. Ut autem scriptura praesens
„ vires et robur assumat, ipsam fecimus
„ secundum consuetudinem annotari, et bulla
„ plumbea, typario nostro impressa communiri.
„ Nec praetermittendum, quod terram vestram vestrasque
„ mercationes ipsis Tarvisinis interdicere debe-
„ tis, quousque inter vos et illos non erit pax.
„ + Signum praefati Domini Ducis, qui hoc
„ fieri praecepit. + Ego Maynerius Dan-

„duky. + Ego Petrus Michael judex. + Ego
„ Marcus Mazanano judex. + Ego Joannes Lamper
„ judex. + Ego Gibertus Dandulus judex commu-
„nis. + Ego Joannes Barocii judex commu-
„nis. + Ego Joannes Quirinus consiliator. +
„ Ego Dominicus Contarenus Consiliator. +
„ Ego Stephanus Baduario consiliator. + Ego
„ Benedictus Goloni consiliator. + Ego Bar-
„ tholomeus Gradonico consiliator. + Ego .... (sic)
„Advocator communis. + Ego .... advocator com-
„munis. + Ego Joannes Martinacio. + Ego
„ Profeta de Molin Canere. + Ego Philippus
„ Marcello. + Ego Joannes Dandulo Advocator
„ communis. + Ego Jacobus Trino. + Ego Joannes
„ Dandulo Advocator communis. + Ego Henri-
„cus Nivagalesso. + Ego (sic) Andreas Donato. +
„Ego .... + Ego .... + Ego .... Ego .... + Ego .... Mi-
„chael. + Ego Petrus Marinecensi Advocator.
„ + Ego Dominicus Tupo advocator communis.
„ + Ego Dominicus Michael. + Ego Joannes
„ Rui consiliator. + Ego Marinus. + Ego Joan-
„nes .... + Ego Joannes Mul. + Ego Henricus Ca-
„staranensi. + Ego Jacobus. + Ego Joannes Ba-
„rotho. + Ego Henricus Grigore Advocator. +
„ Ego Marinus Trivisanus. + Ego Pelegrinus

Giri. + Ego Petrus Barbari ... »

Vitia fuerint in Apographo descripto; eino lumento aliquid capi potest, Digna est animadversione Nobilium distinctio, et [illegible] in Provincia Forijulii. Pro temporum more Peregrinus Patriarcha inter foederis conditiones Venetiarum civis declaratur: ipsique domus conductio, aut erectio imponitur, ut Venetiis triginta dierum spatio singulis annis commorari debeat, qui hac conditione pactoque absolvere sequeat, nisi facultate a Duce accepta.

VI. Variisimis foederati Comites Goritiae graves Peregrino Patriarchae molestias inferebant hi Mainardus, et Engelbertus, filii Engelberti II. Inimicitiarum causam, pacemque demum constitutam narravimus in Monumentis Aquilejensibus Capite LXVII. num. VI. Tabulae scriptae sunt anno Domini MCCII. Indictione ... Mense Ianuario V. die exeunte seu die 27. quae omnia facta esse legimus verbo, et auctoritate Domini L. Ducis Austriae Liripze, Duce B. Moraviae (Merania,) Duce Carinthiae Bernardo .... comite Alberto de Tirol. De Carinthiae Duce Bernardo actum est Capite XLIII. num. III. et Capite XVII. num.

V. Ducum B. Memoriae intellige Bertholdum III. Vide citatum tum Caput XVIII. num. II. Doctus etiam Froelichius consulendus est in Specimine Archontologiae Carinthiae Tabula III et IV.

Quisnam fuerit Liupoldus Dux Austriae Stiriaeque, pauca operiemus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite citato LXVI. num. VII. Frequentius in Tabulis Patriarcharum nomina et gesta occurrunt veterum Marchionum et Ducum Stiriae, itemque Marchionum, ac Ducum Austriae. Horum Stemmata genealogica exhibere licent, ut qui facillime lapsus incidere possunt, facillime certentur. Apud Froelichium loco citato Tabula VIIII. Stirpem affert Comitum seu Marchionum de Steyra.

Otakar I ab anno 970 circiter
ad annum 991 circiter

Adela de Styra uxor Adalberi de Helfenstein	Otakar II Marchio de Steyra ab anno 991 ad an. circ. 1039	Adalbero

Otakar III

H

(Otakar II....)

Otakar III seu Ozio, seu Oezo ab anno 1039. ad an. circ. 1088. | Atha Abbatissa in Traunkirchen | Frouiza, forte uxor Leopoldi Fortis March. Austriae

Otakar IV. + 1122. | Adalbero comes in Engwald etc. | Bernardus Comes de Styra.

Leopoldus Fortis. + 1129. | Cunegund uxor Bernardi i'Thythis Comitis Carinthiae

Otakar V. vel Ota. Uxor Chunegunn, filia Diepoldi Marchionis de Volburg. + 1164. | Elisabeth. | Margareta

Otakar VI. ex Marchione fuit Dux Styriae anno 1180 Leopoldo Austriaco Styriam transcribit an. 1186. posse dendam in casu obitus sine herede.

Similem plane genealogiam vulgavimus in Monumentis nostris Capite LX. num. V. ubi gesta recensentur Peregrini I Patriarchae. Antequam Genealogiam Marchionum ac Ducum Austriae ex linea Babenbergensi delineo, praemittenda verba sunt

Chronici Mellicensis apud Hieronymum
Pezium ad Annum MCLVI. "Henrico Duce
„Saxoniae, et filio ejus Henrico Duce
„Babariae, (seu Bavariae,) a Chunrado
„(III.) Imperatore, antecessore Friderici I ejectis
„e Babaria, consilio et rogatu Principum,
„Ducatum paternum Noricorum restituit
„ipse Fridericus Imperator: et Heinricum
„patruum suum Marchionem Austriae,
„tum Ducem Babariae, ab eodem Ducatu
„removit. Et quia ejusdem Marchionis
„magna nobilitas, et multa exigebat honestas,
„ut nomen Ducis non perderet;...
„Imperator ex voluntate et consensu
„Principum, Curiae in Ratispona habitae
„Marchionatum Austriae a jurisdictione
„Ducis Babariae eximendo, et quosdam
„comitatus de Babaria ei adjungendo, in
„Ducatum vertit." Jam vero Genealo-
„giam accipe Stemma, sumptum
„ex Fastis Campiliensibus Tomo
„I. pag. 55.

Leopoldus I illustris. + 994.
Uxor Richarda.

Henricus I (?) Marchio. + 1018. Uxor Suanehild. — Poppo Archiep. Trevirensis. + 1047

Adalbertus I. Marchio. + 1056. Uxor Adlaidis

Leopoldus II. Fortis + 1043. — Ernestus I Strennus. + 1075. Uxor 1. Mechtil dis. 2. Suanihildis.

Leopoldus III. Pulcher. + 1096. Uxor Itha.

Leopoldus IV. Pius. + 1136. Uxor Agnes filia Henrici IV. Imp. — Elisabeth, nupta Otakaro, Styriae Marchioni I. Aliae sorores.

Adalbertus. + 1137. — Leopoldus V. Largus successit Patri Dux Bavariae. + 1141. — Otto Frisingensis Episcopus. — Henricus II successit Fratri, Dux Bavariae, qui redditis, primus Dux Austriae. + 1177 — Conradus Epis. Pataviensis — Ernestus II

(Henricus II succepit...)

Leopoldus VI. Virtuosus. Acquisit Stiriam. + 1195. — Henricus

Fridericus I. Catholicus succedit in Austria + 1198. — Leopoldus VII. Gloriosus succedit in Stiria, et Fratri in Austria + 1230

Leopoldus VIII. + 1216. — Henricus + 1228. — Margareta post obitum Fratris Austriae heres. Gertrudis pro Austria, ipsius Margaretae amita sua aemula, + 1246. — Fridericus II Bellicosus succedit patri 1230. Acquirit Carniolam 1234.

Reliquum Stemmatis vide infra Capite XXVII. num. VIII. De Leopoldo illustri Austriae Marchione vide Leistamer Historicum Caroli Comitis ab Althan, dirigente P. ... Fris S. J. vel potius auctore expositum.

Liupoldus, seu Leopoldus, qui sub Austriae Marchione in allegatis tabulis memoratur, is est quem Stemma superius numerat septimum, qui patri succepit

successit in Stiria, fratique Friderico I in Austria. Inter comites Tirolenses plures eodem Alberti nomine insigniti innotescunt ex vetustis Chartis. Ipsorum Stemma Genealogicum profert Froelichius Chronologico-Genealogico Comitum et Rerum Goritiae Tabula II. ad Caput III. quis ille fuerit Albertus Comes de Tirol, qui legitur in allegatis Peregrini II. Patriarchae tabulis, anno 1202. scriptis, patefacit indicatum Stemma, hoc modo delineatum.

Bertholdus Comes Tirolis 1141. 1177 — Albertus I Comes Tirolis 1158

Henricus I. 1184. 1189

Albertus II. †1208 1202. 1214. — Henricus II. 1202

Albertus III. 1212. 1238. † 1253. Uxor Iuta seu Utta, vel Guta

Elisabeth uxor Gebhardi Com. de Hirschberg — Adelheid, uxor Meinardi III. Comitis Goritiae 1254 – 1256 † 1258 † 1275.

Haec maxime conferunt ad Genealogicum Comitum Goritiae Stemma

illustrandum; quod infra praestabimus. Albertus vero Comes de Tirol, qui legitur in Peregrini Patriarchae Tabulis, ille est qui secundus numeratur in superiore Stemmate. ....

Caput XXII.

Parentina documenta, cum adnotationibus. Dissidium Comitis Mainardi de Goritia cum Petro Episcopo Parentino: quis ille Comes Mainardus in Stemmate genealogico? Accedunt Engelbertus, et filius ejus Engelbertus, et hujus uxor Machtildes, ac utriusque filiae Machtildis, et Cunegunda: quorum locus in Stemmate Genealogico assignantur. Mathildis, uxoris Engelberti, non Italae familia perquiritur: eaque statuitur Andecensis, aut Andechsia.

I. Parentina quaedam documenta, ad haec tempora spectantia, ac plura illustrantia Episcoporum Parentii, et Patriarcharum Aquilejensium, et Comitum Goritiae gesta, operae pretium est in lucem proferre, ab Illmo et Rmo Gaspare de Negris Episcopo Paren-

tino accepta. Primum est." Questiones
„Episcopi contra Hermannum, Dixit
„Episcopus: manifestum est, quod Domi-
„nus Guelfo, et illo mortuo D. Henricus
„de Montona, et illo mortuo D. Leon-
„dalus de Rubiera habuit illam Decimam
„per Episcopatum Parentinum. Hi viri
„tres, unus post alium, investiti fue-
„runt de illa decima per Episcopatum.
„Et Comes Mainardus cepit Domi-
„num Leonardum per personam, eo
„quod volebat cognoscere illam De-
„cimam per Comitem; sed interventu
„Patriarchae ... Leonardus accepit
„investituram per Comitem. Et ser-
„viebat Comiti de illa Decima per
„vim; et serviebat Episcopo ut de-
„bebat. Et si Comes investivit Leo-
„nardum de illa Decima, tamen
„Tenuto numquam dedit ei de illa De-
„cima. Item Comes Mainardus num-
„quam fuit investitus per Parentinum
„Episcopum, neque per alium ho-
„minem ad quem illa decima perti-
neret, de illa decima de Rubeo.

„ Sed si unquam habuit illam deci-
„ mam, per vim habuit, et contra volun-
„ tatem Parentini Episcopi; quia Comes
„ ... persona erat, et tam potens cui
„ Parentinus Episcopus non poterat con-
„ tradicere. Item tempus fuit, quod
„ Comes Mainardus venit cum magno exer-
„ citu militum ad Sanctum Eleutherium:
„ et misit pro Domino Alberto Parenti-
„ no Episcopo, et dixit ei Comes: Prae-
„ decessor vester investivit me de quingen-
„ tis decimatoribus: sed ego non habeo, nisi
„ trecentos decimatores ab Episcopatu; vo-
„ lo, ut suppleatis mihi usque ad quin-
„ gentos. Cui Episcopus respondit: ego ne-
„ scio, quod Praedecessor meus unquam
„ investivisset vos de quingentis decima-
„ toribus, nec ego de vobis: sed si po-
„ testis manifestare aut per Chartam,
„ aut per vassallos, vel per alios ido-
„ neos testes, quod Praedecessor meus in-
„ vestiverit vos de illis quingentis deci-
„ matoribus, et vos non habetis; ego sup-
„ plebo vobis eos. Et sic Comes discessit,
„ nec illud postea manifestavit: nec Paren-
tinus

„tius Episcopus eos decimatores comiti sup-
„plevit. Hujusce rei testes sunt Grimal-
„dus Parentinus Archipresbyter, et Adam
„ejusdem Ecclesiae Diaconus, et plures
„alii.„ Apud Ughellium Venetae editio-
„nis Parentinorum Praesulum series haec
„est: Vincentius, Ubertus, Petrus, qui
„jam sedebat anno 1177. ut ex Bul-
„la Alexandri Papae III innotescit. Tomo
„X. in Addendis adnotatum legimus, Paren-
„tinam jam tenuisse sedem Ubertum
„anno 1158. et Petrum anno 1174. cujus
„etiam mentio in tabulis anni 1176. Legi-
„tur apud Ughellium Iohannes: ac deinde
„Fulcherius, quem regimen ejus Ecclesiae
„jam tenuisse anno 1200. in Addendis
„ostenditur.

„Et Comes-Mainardus indignatione ductus,
„quia Episcopus ita respondit ei; ivit ad
„Rubinum, et intromisit decimam de Ru-
„bino per violentiam contra voluntatem
„Episcopi, dicens ita; ex quo Episcopus
„non vult complere mihi usque ad quin-
„gentos decimatores; ego intromittam de-
„cimam de Rubino, et teneho eam pro-

" quingentis decimatoribus. Et hujus rei
" testes nulli sunt. Item dicit Episco-
" pus: Quamvis Comes intravit posses-
" sionem meam per violentiam, et nul-
" lam fidem, et sine titulo; et per
" violentiam possedit, ut homo magnae
" potentiae cui ego non voleo contradi-
" cere: tamen nec patrem tuum,
" nec te (Leonardum) et filium Herman-
" num potuit investire de re mea, quia
" malae fidei possessor non debet possidere-
" re. Item dicit Episcopus: et quia
" Comes intravit per violentiam possessio-
" nem meam ego semper reclamavi contra
" Comitem: et in tantum reclamavi, quia
" Comes refutavit mihi illam decimam: et
" reddidit mihi illam partem, quam mihi
" fecerat in Ecclesia Sancti Petri de Syl-
" va; et quingentos decimatores, quos
" petebat, reddidit mihi. Et hujus rei
" testes sunt Martinus Abbas Sancti
" Petri, Olderius de duobus Castellis,
" Dominicus de Parentino Andreas de
" Pirispot, et Gastaldius de duobus
" Castellis, et Carolus Magister Schol-

„mum de Sancto Laurentio, Bernardus
„Castaldio de Sancto Laurentio, et Peringus
„pater ejus, et Martinus de Pasik, et
„Otardus Diaconus." Episcopus, quocum
„que certabat Comes Mainardus intelligi
„debet Petrus, successor Ulberti, ut ipso
„esto constabit. Cujus ille fuerit Comes
„Mainardus, mox dicemus.

„Et Comes Engelbertus de Goritia, et
„ejus (filius Engelberti et) (prioris Engelberti) Nurus, (adeoque
„uxor posterioris Engelberti) Mechtildis, item
„intuitu Patriarchae Gotefredi, (qui sedem
„tenuit Aquilejensem ab anno 1182. ad an
„num 1195.) refutaverunt, (dimiserunt)
„illam decimam in manu D. Petri Episco
„pi Parentini: et mediante Patriarcha,
„ceperunt loco decimarum, ut patet ex
„privilegio Patriarchae Gotthefredi. Item di
„xit Episcopus, cum Leonardus, pater
„Hermanni, inquietaret de illa decima nos
„in conspectu vassallorum fuimus in tali
„concordia; et fecimus firmum pactum,
„quod ego et Leonardus debebamus ire
„ad Comitissam. Si Comitissa guaren
„taret illam decimam Leonardo, ego de

„bere stare contentus, et sine contro-
„versia dimittere illam Leonardo. Et si Comitis-
„sa diceret, quod Leonardus non habebat
„in ea decima, et quod ipsa non poterat
„investire illam decimam Leonardo, quia
„erat Tarentini Episcopi; quod Leonardus
„esset contentus, et dimitteret Episcopum
„in pacem possidere illam decimam. Unde
„factum est, quod Comitissa praecepit
„Baldrino suo Militi, ut veniret ad
„Anbicum, et esset coram Vassallis Epi-
„scopi; et juraret super quatuor Evangelia
„quod esset Nuncius Comitissae, et
„Comitissa miserat eum ut juraret co-
„ram Vassallis pro Comitissa; quod illa
„decima ita pertinebat Episcopo, itaquod
„ad nullum hominem; et quod Leonar-
„dus non habebat quidquam dicere super
„illa decima; et quod neque Pater
„suus (ejusdem Comitissae,) neque Socer
„(Engelbertus prior, pater alterius Engel-
„berti, qui supra memoratur,) neque Mari-
„tus (Engelbertus posterior,) neque ipsa
„nec habebat quidquam dicere super de-
„cima illa; sed per violentiam tenuerunt
illam

„illam, et ipsi retraverunt / restituerunt
„in integrum) eam Episcopo; unde neque
„Leonardum, neque alium hominem po-
„tuerunt investire de decima illa, quia
„sua non erat: et praecepit, ut ipse
„daret frumentum in illa decima Episco-
„po; et ille Balduinus juravit coram
„Vassallis in Rubino per Cogulam Comitis-
„sae, ut supradictum est; et dedit
„plenam manum de frumento in manu
„Episcopi pro tenuta illius decimae. Et
„hujus rei testes sunt Joannes Praepo-
„situs de Rubino, et Clerici ejusdem
„Ecclesiae, et Oldericus Potestas, Fri-
„dricus de Valle, D. Antonius Popo de
„Rubinio, Giraldus, Henricus de Albano,
„et alii." Episcopus Parentinus expresse
appellatur Petrus, qui jam anno 1174.
in sedem Parentinam conscenderat. Ubi
animadversione digna est genealogia, quae
legitur Comitis Engelberti de Goritia, et
[~~et~~ ejus Engelberti]
ejus filii Engelberti, Prioris) nunc Meinhar-
do. Quem isti in Stemmate Genealogico Co-
mitum Goritiae locum teneant, infra
monstrabimus. Cum vero Petrus Episcopus,

dissidium omne de Decima Rubini ut
componat cum Leonardo, ad Comitissam
scilicet Mathildem, confugiat: non ad
Comitem Mainardum, neque ad Comitem
Engelbertum, infra etiam dicendum est.
ac surgum quo ex gente progenita hæc
Comitissa, et quisnam Pater suus, qui
nomine suppresso memoratur.

„ In Nomine Dei Aeterni. Anno Do
„ minicæ Incarnationis MC. Octuagesimo
„ tertio, Regnante Domino nostro Frede
„ rico Piissimo Rege, Die vero 12. intran
„ te Augusto, Indictione V. Actum in
„ Castro Pisino, ubi insimul convenerunt
„ Petrus Parentinus Episcopus, et Comes
„ Mezinardus. Multimodis precibus
„ jam dictum Episcopum deprecabatur per
„ filias suas Mathildem, et Cunegundem
„ de Feudo, quod Pater illarum investiverat.
„ Unde Episcopus, habito suorum vassal
„ lorum consilio, tali pacto et tali condi
„ tione illas investivit, quod Comes Mai
„ nardus omnes Quartas Sancti Mauri,
„ et Sanctæ Mariæ de Parentio, de
„ quibus cum Othone, (Uberto,) Parentino

„ Episcopo controversiam habebat, ante No-
„ tivitatem ejusdem omni sine aliqui-
„ quibus expensis libere et quiete sibi de-
„ liberaret; et Castrum Castellioni cum
„ omnibus appendiciis suis aquireret, et
„ decimas de Rubiaco integre sibi reser-
„ varet, et quinque mensas impressen-
„ tiarum sibi daret. Quod si hoc facere
„ minime posset vel nollet, totum
„ quod investiverat, irritum et vacuum
„ esse debebat. Hoc factum est in Pisino
„ in Capella Comitis Mainardi, ab
utraque parte testibus rogatis, Martino
„ Abbate Sancti Petri de Sylva, Carto-
„ lo Magistro Scholarum, Odelrico de duobus
„ Castellis, Bernardo Castaldione de Sancto
„ Laurentio.„ Indictio V quae annotata le-
gitur, annum indicat 1167. quo adhuc
in vivis erat, ac regnabat Fridericus I
Imperator. Idem est Comes, sive Me-
ginardus, sive Mainardus appellatus:
isque residebat in Castro Pisino. Verba
illa Comes Mainardus ... per filias
suas Mactelinam, et Cunegundam
...... deprecabatur, significant comitem

illum pro suis filiabus deprecatum esse. Hoc sensu legimus in Actis S. Rainerii Tomo III. Junii pag. 434. Non parte desiiam precem fundare. Locus habetur in Glossario Ducangii a Monachis Sanmauranis. Filias vero suas vocat Mainardus Pisctelisem et Cunegundam, quae napteres erant, idest puellas, ac juniores. Laudatum consule Ducangium. Item conficiunt, quae sequuntur verba: quod pater illarum investiverat.

"In Dei Nomine. Anno ab Incarnatio-
"ne Domini nostri Jesu Christi M.C.
"LXXXXIV. Die quinto intrante mense
"Octobri, Indictione XII. Actum convenis-
"sent in prefatum D. Petrus Paren-
"tius Episcopus, et Dominus Comes
"de Goritia, et cum eis plurimi de
"comprovincialibus, et de Forojulio Mi-
"lites Comitis, quorum nomina in fi-
"ne hujusmodi Chartae sequuntur,
"fecit Dominus Episcopus legi pro se
"ad Comitem in hunc modum Domine
"Comes, vos estis Advocatus Ecclesiae
"meae et debetis esse protector ju-

ris mei

„ris mei. Ego admisi preces vestras
„in quibus vobis placuit, sicut de
„adstantibus quidam sciunt; et vos per
„gratiam nobilitatis vestrae mihi repro
„misistis aliqua, quae similiter modo ali
„qui istorum sciunt; idest de decimis
„de Brebino, quod non debetis de cetero
„varentare illos eis, qui mihi vestro no
„mine violentiam faciunt; imo magis debe
„tis me, et Ecclesiam meam defendere ab omni
„violentia ipsorum decimarum, si quis mi
„hi praesumpserit de eis violentiam facere.
„Sed quia... inter paucos, et privatos ve
„stros fideles promisistis; peto, et ro
„go ut manifeste coram cunctis, qui
„praesentes assistunt, promittatis et
„praecipiatis vestris Fidelibus, qui
„in Terra ista manent, et eis qui
„hic sunt praesentes, ut amore et hono
„re vestro debeant adjuvare, et defen
„dere me in jure meo contra illos,
„qui violentiam mihi inferre praesumpse
„runt. Comes autem audiens hoc fecit
„ita respondere. Quod Dominus meus
„Episcopus hic dicit, verum est, quia

„tione admisit preces meas: et ego vera
„vice promissionem suam audire, et admittere
„volo. Rogo itaque omnes amicos meos
„et Fideles, et praecipio eis quibus possum
„ut si quis in praedictis decimis violentiam
„sibi facere temptaverit meo nomine, vel
„quomodolibet aliter, defendant et pro
„tegant eum sicut me diligunt. Et
„hoc specialiter praecipio eis, qui in
„Castro meo Pisino morantur. Et his
„dictis, rogavit idem Comes omnes cir
„cumstantes testes, nomina quorum
„sunt... Abbas Sanctae Petronillae, Mar
„tinus Abbas S. Petri de Iglon, Do
„mina Ricarda, Wido de Megla, Albi
„nus de Balbo Gastaldus de Montona,
„Joannes de Pona judex, Martinus
„de Presbytero Urgarine, Moriens de
„S. Laurentio, Matthaeus Gastaldus
„Uscullo de Grimaldo judex de duo
„bus Castellis.... Odolricus de Subino,
„Popo et Geraldus de Pola ... De
„Militibus Comitis, Henricus... Cono
„de Duino, Folcherus junior, Pe
„legrinus Clemens, et alii. Ego

idem Parentinae Civitatis Notarius interfui, et in hoc Charta complevi, et firmavi." Splendide innotescit, Comitem Mainardum sequentis sive Civitatis titulo appellatum, in hac tabularum postremo parte Comitem exprimi de Goritia.

II. Quinam ille comes Mainardus in Stemmate Genealogico dici debeat attentius perquirendum est. Hujusce Stemmatis partem primam delineavimus capite superiore XVII. num. II. et in Monumentis Aquilejensibus Capite LXI. num. I. hoc modo.

Engelbertus I. — Mainardus I. 1122. 1129. — Beatrix Swichtinowitz

Henricus I. 1122 et 1150 jam obierat.	Engelbertus II. 1146. 1150. Obiit circ. an. 1187 (Uxor Mathildis Andacensis vel Andecia) ...

Aliam in citatis Monumentis Capite LXVI. num. VIII. addidimus partem hoc modo sub Engelberto II.

Mainardus II. 1185. 1202. 1226. — Engelbertus III. 1186. 1202

attingenti; quod admitti an debeat, incertum omnino, nec fortasse probabile.

Vitam laudatum Comitem Mainardum adhuc egisse anno 1226, notum compertumque efficiunt Tabulae eodem anno confectae sub Bertholdo Patriarcha, editaeque in Monumentis Aquilejensibus Capite LXXII. num. IV. ubi haec habentur: Dominus Comes Meynardus Senior (II.) de Goritia, [+] Sed ipsum Comitem vitam etiam produxisse ad annum 1231. aut insequentem certa praesto non sunt monumenta, quae doceant. Doctus Frölichius [illegible] dit: inde in Chronico Goritiensi ad annum 1232 sic ait: Conradus I. Abbas Admontensis transigit cum Ministerialibus Comitis Meinhardi (II vel III) de Gorze etc. Fuerit Meinhardus hujus nominis III. nec junior nec senior dictus, quod ipse Meinhardus II. senior jam obierit. In eisdem Monumentis nostris Capite LXXI. num. II. exstant Bertholdi Tabulae ad Cives Aquilejae, anno 1231. scriptae,

> [+] cum manu et voluntate Nepotis sui Comitis Meynardi junioris (III) de Goritia etc. Sed ipsum......

ubi mentio ingeritur D. Meynardi Aquilejensis Ecclesiae advocati, et Comitis Goritiae. Ratio nulla vetat, quia Meinardus III. intelligatur. Atque istam Mainardus II. cum morte commutaverit post annum 1226. et ante annum 1230. Aetatis annos circa annum Christi 1188. quo Petrus Parentinus Episcopus regebat Ecclesiam. habuerit octo circiter; fuerit ergo circiter octogenarius homo, quod haud improbabile. Quod si sub Episcopo, Petri Praecessore, Feudum acceperit decimarum; et sub Oberto successore magnum duxerit exercitum militum; primum accidere potuit, cum ipse Comes adhuc esset tenera in aetate; et alterum referri commode potest ad extremos Oberti sedentis annos, cum ipse Comes in adulta esset aetate; ac successor Oberti scilicet Petrus primo vice in documentis memoretur anno 1194. confectis. Calculis exactiorys, cum vetustiore tabulae desiderentur, subducere non licet: at Mainardum

quo de agimus, secundum esse in Stem-
mate genealogico, dubium nullum.

III. Alia, quae in tertio Parentino Documento leguntur, affero verba: Comes Engelbertus (de Goritia) et ejus) (filius Engelbertus et ejus) prioris Engelberti) Nurus Mathilda, intuitu Patriarchae Gotefredi, illam decimam in manu Domini Petri Episcopi Parentini refutaverunt. Mandati Engelbertus, et filius ejus Engelbertus, Comites Goritiae, non alii in ipsorum Stemmate Genealogico intelligi possunt, nisi Engelbertus II. filius Mainardi I et Engelbertus III. filius Engelberti II. Prioris Engelberti II dicitur Nurus Mathildis: haec igitur uxor erat Engelberti III. Quo semper alia etiam in eodem tertio Parentino documento intelliguntur verba: nempe, quod neque Pater suus (Mathildae Comitissae,) neque Socer (Engelbertus II.) neque Maritus Engelbertus III.) neque ipsamet habebat quidquam dicere super decima illa.

Itaque Comitissa Mathilda fuerat Cognata Mainardi II. - Praeter-
eat

est Documentum, ab Illmo ac Rmo
Gaspare de Nigris Episcopo Parentino
acceptum: "In Nomine Domini nostri Je-
"su Christi, anno Nativitatis ejusdem
"1222. Indictione X. die VI. ex Mense
"Februario ... illis praesentibus, qui dicentur
"inferius. Dominus Mainardus Comes de
"Gorizia, cum Cognata sua Domina Mac
"tilda Comitissa de Pisino, et cum Nepo
"te suo Domino Mainardo Comite."
Mainardus II. vocat Mathildam cognatam
suam, unde nupta ipsa erat Engel
berto III. qui prolem habuerunt Mai-
nardum III. scilicet Nepotem Mai-
nardi II." Pro se, eorumque successo-
"ribus dederunt Monasterio Sancti Petri
"de Sylva possessores terrarum, quas
"videbantur habere, et possidere in
"loco qui dicitur Romazolo, cum
"montibus, vallibus, sylvis, pascuis et
"cum omnibus eidem loco pertinenti-
"bus. Coharet sic, et sic etc. Quas
"possessiones Terrarum dicti Comites
"habuerunt ex parte Dominae (4)
"Mactilda Comitissa fecerunt datum:

(4) Richardae de Mon-
tona. Et hoc
supradicti Comi-
tes, una cum
supradicta Domi-
na Mactilda ..

„et ... in manibus .. D. Joannis Abba-
„tis dicti Monasterii, et suis Fratri-
„bus, vel successoribus, pro remedio ani-
„mae Domini Engelberti Comitis olim
„defuncti. Taliter dictas possessio-
„nes .. dicto Abbati suprascripti Mo-
„nasterii, quod ipsi .. vel sui successores
„non possint vendere, donare, nec alicui
„in Feudum dare, nisi esset causa ne-
„cessitatis, quod absit, in restaurationem
„suprascripti Monasterii. Promittentes
„supradicti Comites, et supradicta
„Domina Ml. Comitissa[+], tempore
„plus vel minus valuerint, sub
„poena XXII. librarum puri et optimi
„auri. Actum in Pisino ante Ecclesiam.
„Testes ibi fuerunt rogati, D. Mainar-
„dus Lebr. Dominus Almericus de
„Montona, D. Ulricus de Gasparis,
„D. Arnoldus, D. Hotrinus de Pince,
„et alii. Ego Mainardus Notarius
„interfui .. supradictorum Dominorum
„Comitum scripsi, complevi, atque
„roboravi.„ Monasterium Sancti Petri
„de Sylva incolebant Monachi Be-

[+] dictas Terras contra omnem hominem warentare, defendere, cum pro aliquo tempore ...

aedificium quibus Ascetae Sancti Pauli I
Eremitae successore. Erectum, fundatumque
traditur a Comitibus Goritianis. Augent
illud utique Comes Meinardus II. et
ejus cognata Mechtildis uxor Engel-
berti III. et filius Meinardus III.
idque peractum dicitur pro remedio
animae Domini Engelberti (III.) Comitis.
Frater hic erat Meinardi II. et
maritus Mechtildis, jam vita functus
anno 1222: quo superiores Tabulae
scriptae sunt. Bona donata dicuntur
Comitibus de Goritia obtigisse ex
parte Dominae Richardae de Monti-
na. Ejusdem Richardae mentio
in Charta anni 1200. apud Ughellum
Venetae editionis in Addendis ad Episco-
pos Parentinos. Continetur in ea Peregri-
ni Patriarchae Aquilejensis Senten-
tia super Feudo, quod ab Ecclesia
Parentina acceperat eadem Richarda.
Certabat scilicet una ex parte D. Al-
bertus Comes de Vizelberch, et D.
Wido de Mugla ex altera. Quaenam
ergo, illa Domina Richarda de Mon-

tum? Ignotum. Ex superioribus Capitibus innotescit, Marchiones Eppensteinios, et Sponheimenses et Andechsiae administrasse Istriae Marcam: itemque Comites de Vohburg, aliosque Viros illustres ibidem bona possedisse, sive a Marchionibus accepta, sive ab Ecclesiis titulo Feudi tradita.

Engelberti III. et Mathildis prolem hactenus ignotam patefacit Parentinum quartum Documentum anno 1183. (1187.) notatum. Testatur enim: (Mainardus II) dictum Episcopum (Petrum Parentinum) deprecabatur per filias suas (neptes) Mathildem, et Cunegundem de Feudo, quod Pater illorum (Engelbertus III.) investiverat." Hac prole Goritiensium Comitum Stemma genealogicum augendum est, ut infra constabit.

IV. Mathildis vero venit in secundo superiore Documento: "Quod neque Pater suus (ejusdem Mathildis,) neque socer (Engelbertus II) neque maritus (Engelbertus III.) neque ipsamet

habebat

„habebat quidquam dicere super Decima
„illa." Quis vero Mechtildis pater? quaenam
familia, gens, aut stirps? Mechtildem
puto Andecensem, aut Andechsiam
fuisse, filiam Bertholdi II. Marchio-
nis Istriae, ac sororem Bertholdi III.
Istriae pariter Marchionis, et Ducis
Meraniae. Vide Caput XVII. num. II.
et Froelichium in Diatribae Genealo-
gica Comitum Goritiae Capite III. Tabu-
la II. In Stemmate Andechsiorum,
quod ex Aventino sumptum est, Ber-
tholdus III. obiit anno 1204. et Frater
ejus Poppo Episcopus Bambergensis
ad plures abiit anno 1245. ante
quatuor annos a sede pulsus, ut nar-
rat Hoffmannus in Annalibus Bamber-
gensibus. Iis ergo temporibus Mechtil-
dis, utriusque soror, vitam agebat:
Annum ejusdem emortualem exhi-
bet Chronicon Diessense apud Rai-
mundum Duellium in Miscellaneis,
Libro seu Tomo II. pag. 128. Anno
MCC.XLV. obiit Mechtildis Comitissa
de Goritia, soror Bertholdi Ducis

Meraniae. Rita jam vero Maritus ejus Engelbertus III. migraverat ante annum 1222.

Sicuti vero Bertholdus II. pater Mathildis, et Bertholdus III. frater ejus, Istriam administrarunt titulo Marchionum, eodemque dominio ante Andechsios positi sunt Sponheimenses Ortenburgici; ita hi potuerunt omnes Decimas Ecclesiarum in Istria infeodatas fuisse. Quidni vero ex praedictis familiis ejusmodi bona, pactis dotalibus, translata fuerint ad Comites Goritianos? Quidni etiam ex eodem jure gaudebant isti Advocatia Ecclesiae Parentinae? Hanc sine dubio Comiti Mainardo tribuit Petrus Episcopus in postremo Documento anni 1194. Haec fuerit summa causa, et ratio, ob quam Petrus Episcopus in tertio superiore Documento, litigio finem ut imponeret, ad Mathildem comitissam confugerit, ejusdemque in negotio postulaverit judicium: nec si jura illa, de quibus agebatur, per nuptialia pacta

ad Comites Goritianos transtulerit Mathildis.

Correctum, et auctum Comitum Goritianorum stemma Genealogicum jam delineo ac profero.

Engelbertus I. Meinardus I. 1122. 1129. ... Beatrix Austriacus

Henricus I. 1128. et an. 1150. jam obierat — Engelbertus II. 1146. 1150. + circa an. 1187 / Mathildis Andechsii uxor

Meinardus II. 1186. 1187. 1222. 1228. — Engelbertus III. 1186. 1187. + ante an. 1222. Mathildis Andechsia uxor 1187. + 1245.

(Albertus I. 1238.) Meinardus III. 1216. 1222. 1225. Mathildis 1187 / Cunegunda 1187

In monumentis Ecclesiae Aquilejensis putaveram ego, putavit etiam peritissimus Froelichius in Sentamine Chronologico-Genealogico Comitum Goritiae, Mathildem fuisse uxorem Engelberti II. At vero Engelberto III. nuptam evincunt, quae superius adnotata sunt: ac utriusque prolem patefaciunt Mei-

nardum III. Mathildem, et Cunegundam.*
Notatos demum annos, quibus Comites Goritienses aut vitam agebant, aut mortem obiere, depromsimus ex Tabulis, quae partim in Aquilejensibus Monumentis editae sunt, partim etiam in hoc Opere et apud Frölichium loco citato. De Alberto I. infra latiore sermone dicendum Capite XXVIII.

Caput XXIII.

Innocentii Papae III. epistolae ad Volcherum Patriarcham de Lunensi Episcopo simoniace electo, atque Tridentina Ecclesia per Comitem Tirolensem afflictam. Volcheri gesta in negotio imperii inter Philippum Regem, et Othonem IV. sumpta vindicta de nece Philippi Regis; Comitum Andechsiorum extincta familia ac haereditariae Provinciae in alios distributae. Ejusdem Regis diploma, modum praescribens quo Regalia suscipere debeant Patriarchae Aquilejenses. Allodia Aquilejensis Ecclesiae, et Regalia, ac feuda.

Alia

Alia Volcheri gesta, profectio Romam ad Synodum Lateranensem. 10.
Dissidia cum comitibus Goritiae.

I. Peregrini II Patriarchae obitum illigavimus in Monumentis Aquilejensibus Capite LXVIII. cum aerae vulgaris anno 1204. Diem emortualem pate fecit Necrologium Aquilejense. Verba sunt: " Idus Maii, die 15.) Peregrinus Patriarcha II. obiit, qui quingentas Marchas denar. et annulum „aureum cum rubino, et X Marchas ad „faciendam Tabulam auream, et Cuppam „auream ad faciendum calicem Ecclesiae „dedit: et centum Marchas ad emendum allodium, Fratribus dedit. Qui „requiescit ante Sanctum Hermagoram."
Dissidet Necrologium Civitatensis Capituli, ubi e regione litterae Dominicalis C. (diem 17 Maii) haec habentur: Hic Pelegrinus obiit felix Patriarcha secundus MCCIIII. Emortualis dies fortasse confunditur cum die tumulationis.

A sede Patavina translatus fuit ad sedem Aquilejensem eodem

anno Volkerus. In vetusto Laureacen-
sium, et Pataviensium Pontificum Cata-
logo apud Hieronymum Pezium Tomo
I. Rerum Austriacarum haec habentur:
Wolfkerus de Lubrechtskirchen succes-
sit anno 1190. Sedit Patavie an-
nis 14. Deinde anno Domini 1204
transfertur ad Aquilejensem Patriarcha-
tum. Paulo aliter ejus Familia
exprimitur in alio Catalogo Episcopo-
rum Pataviensium quod Raimundus
Duellius Tomo II. pag. 103. Wolfge-
rus de Ellenbrecht-skirchen ... factus
Patriarcha Aquilejensis anno 1204.

Ineunte anno insequente 1205. litteras
ad ipsum Volkerum dedit Innocentius
Papa III quae negotia spectant Ecclesiae
Emoniensis in Istria, ac Triventinae.
Priores accipe. "Innocentius Episcopus
" Servus Servorum Dei; Venerabili Fratri..
" ... Patriarchae Aquilejensi, salutem
" et Apostolicam benedictionem. Ex par-
" te tua fuit propositum coram nobis:
" Quod Emoniensis Episcopus ad tuam
" accedens praesentiam, sibi humiliter

„ est confessus quod Episcopatum ipsum
„ per symoniacam obtinuit pravitatem,
„ absolvi postulans ab eodem: tu vero
„ injuncta poenitentia competenti, eum
„ ad locum quendam solitarium transmi-
„ sisti. Verum cum dictus Episcopatus
„ non habeat ultra septem Marcharum
„ redditus, et quemlibet ejusdem loci
„ Episcopum tanquam rusticum oporteat
„ commemorari in opprobrium Praesulum
„ aliorum: nobis humiliter supplicasti,
„ ut recepta cessione ipsius Episcopi, unien-
„ di Episcopatum illum Justinopolitano Epi-
„ scopatui, cui vicinus existit, licentiam
„ concedere dignaremur. Nos igitur de tua
„ discretione gerentes fiduciam pleniorem,
„ ut dictos Episcopatus auctoritate Apo-
„ stolicam unias, sicut viderit expedire,
„ liberam tibi concedimus facultatem ne
„ nomen Episcopale vilescat, cum unus
„ sufficiat ad regendum utrumque. Da-
„ tum Romae apud Sanctum Petrum,
„ III Idus Januarii (die ejusdem Men-
„ sis) Pontificatus nostri anno octavo.„
Litteras ex Regesto anni VIII. Innocentii

Papae III. Sumpsit Vir apprime doctus Josephus Garampius. Initium anni octavi desumitur ab die octava Januarii anni 1205. suum enim Pontificatum eadem die 8. auspicatus est Innocentius III. Apud Ughellum anno 1174. exhibetur sedem Emonensem in Istria Odericus. Sequitur Geraudus, quem in eamdem Sedem anno 1224. evectum, docet Venetus Ughelli Adnotator. Indicata Sedis hujusce unio cum Ecclesia Justinopolitana executioni videtur non mandata. Quis iste fuerit memoratus in litteris Pontificiis Episcopus Emonensis, non constat. ... ...

Alias ejusdem Pontificis litteras affero. "Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri ... Patriarchae Aquilejensi, Salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte tua fuit propositum coram nobis: quod Ecclesia Tridentina ex Pastoris absentia per Comitem Tirolensem et complices ejus. miserabiliter aggravatur; unde nobis humiliter supplicasti, ut super

afflictione

„afflictione ipsius respicere dignaremur.
„Nos igitur volentes benignitate pater-
„na ejusdem Ecclesiae incomoditatibus
„praecavere, Fraternitati tuae praesen-
„tium auctoritate mandamus: quatenus
„ipsam eruens de manibus oppressorum,
„eamdem tamdiu custodire procures, do-
„nec causa quae inter Episcopum ejusdem
„Ecclesiae et Canonicos vertitur, per
„Venerab. Fratrem nostrum Paduanum
„Episcopum, cui eam duximus committen-
„dam fuerit fine debito terminata; ita
„quod omnes redditus ipsius Ecclesiae
„in solutionem convertí facias debito-
„rum, contradictores quoslibet aucto-
„ritate nostra per censuram Ecclesiasti-
„cam appellatione postposita compescen-
„do, nullis litteris Apostolicis in
„contrarium faciendis non obstanti-
„bus. Datum Romae a pud Sanctum
„Petrum III. Idus Januarii (die 11 ejus-
„dem mensis,) Pontificatus nostri anno
„octavo, (Christi 1205. incepto.)„ Apud
Ughellum Conradus II. adhuc anno 1205.
regebat Ecclesiam Tridentinam.

Benedictus Bonelius, Franciscanae familiae Reformatae alumnus in Opere, Notizie Istorico-Critiche intorno al Beato Martire Adalpretto Vescovo di Trento, Vol. I. pag. 207. et vetusto documento docet, Conradum tribulationibus afflictum, ac debitis oneratum Episcopatum abdicasse eodem anno 1205. die II. Martii. Pontificiae literae tempore praecedunt. Memoratus Comes Tirolis fuerit Albertus II. Vide Caput XXI. num. VI.

II. In Monumentis nostris lato calamo egimus de negotio imperii, imperiique affectantibus Philippo, et Ottone IV. Partes enarravimus actas a nostro Patriarcha Volchero. Mentio quoque Capite LXVII. num. IV. in ejusdem monumentis injecta apud summum Pontificem Innocentium III. suspicionis: ac si Ottonis IV. et Volcheri Patriarchae mandato, Peregrini de Transmarinis partibus redeuntes, detenti fuerint, nec permissi ad propria libere remeare. Haec ad annum 1209.

pertinent. Hoc de re datae ab Innocentio litterae apud Baluzium Tomo II. Prima inscribitur Illustri Regi Ottoni in Romanorum Imperatorem electo. Nondum scilicet coronam Imperialem susceperat. Altera, quae extat pag. 346 ad ipsum Patriarcham Aquileiensem scripta. Itemque alia data Cremonensi et aliis Episcopis, in quorum dioecesibus Peregrini redeuntes de transmarinis partibus detinentur. Cremonensem Ecclesiam regebat Sicardus, celebris auctor Chronici, quod ex Bibliotheca Vindobonensi in lucem typis emisit Muratorius Tomo VII. Scriptorum Italiae. De peregrinis Crucesignatis, qui de transmarinis partibus ad propria remeabant, vi. de Marini Sanuti, dicti Torselli, Historiam Fidelium Crucis, Libro III. Parte XI. Capite IV. ad annum 1204. et Caroli Dufresne Historiam Imperatorum Francorum Libro II. ad annum 1209. Datae superiores litterae sunt Viterbii VII Idus Julii, anno duodecimo Pontificatus.

Eodem <u>mense Julio</u>, paucos post
dies, insequentem <u>Vatikero</u> dedit episto-
lam Innocentius III. quam ex autogra-
pho sumpsit, transmisitque humanissi-
mus <u>Laurentius</u> a <u>Tupre</u> Sacerdos. "In-
" nocentius Episcopus Servus Servorum
" Dei Venerabili Fratri .... <u>Patriarchae</u>
" <u>Aquilegensi</u>, salutem et Apostolicam
" benedictionem. Cum te inter Fratres
" et Coepiscopos nostros sincera diligamus
" in Domino caritate; sicut audito quod
" <u>Dominus te percussit</u>, non potuimus
" non dolere: ita gavisi sumus non
" modicum intellecto, quod Dominus
" te sanavit. Quia vero pater filium
" quem diligit corripit, et Deus quos
" amat arguit, et castigat, fraterni-
" tatem tuam monemus attentius, et
" hortamur: quatenus ei qui mortificat
" et vivificat, deducit ad inferos et re-
" ducit, faciens in tentatione proven-
" tum, gratiarum actiones non desinas
" exhibere, quod tibi nunquam defuturus
" in verae dilectionis judicium te visi-
" tans, visitavit. Nos autem in utroque

tam nobis

„tam nobis, quam tibi credimus esse
„provisum:! cum flagellum quod superte
„miserator induxit, misericoditer relevans,
„adhuc te in obsequio et devotione ^+^ Sa-
„crosanctae Romanae Ecclesiae Apo-
„stolicae Sedis devotione persistens, ea
„semper studeas operari quae ad divi-
„ni Nominis gloriam, et exaltationem
„Apostolicae Sedis debeant promovere.
„Datum Viterbii XII. Kal. Aug. Pontifica-
„tus nostri anno duodecimo (Christi 1209)
„Flagello percussum intellige Volchorum
„Patriarcham causa necis, quae anno su-
„periore 1208. illata fuit Philippo Re-
gi ab Ottone de Witilinspach, ope-
ram suam impie praestantibus Duce
Bavariae, et Henrico Comite Andechsio,
et Marchione Istriae. Ipsi Philippo,
quem Germaniae Regem anno 1197. elege-
rant, studebat Volcherus. Aemulum
se praebuit Otto IV. in Regem sublima-
tus anno 1198. die Pentecostes. Praem-
tum Philippo annuere jam coeperat
Innocentius Summus Pontifex pacem-
que pro viribus curabat, prudentia

+reservato Pro
videntiae ergo tu-
Fraternitas, sicut
decet, quaeque
in Apostolicae...

et opera adhibita Patriarchae. Mors interim Philippo illata: qua, veluti flagello illum percussum, scribit Innocentius. Iterum in Regem electus Otto quo in negotio egregie summo Pontifici obsequutus est Volcherus. Consule monumenta Aquilejensia Capite citato. III. Philippi Regis proditoribus multa facta est. Otto IV. Rex electus in Epiphania Domini apud Augustam anno 1209. colloquium habens, Ottonem Palatinum de Witilinspach, nec non Marchionem de Andechsa (Henricum) lege Bavarica sententialiter propter occisum Philippum proscripsit: eosque dignitatibus, beneficiis, ac praediorum suorum redditibus sine spe recuperationis judicialiter privavit; dignitates eorum in alios transferens, aliisque beneficia concedens. Verba sunt Ottonis de Sancto Blasio in Chronico apud Muratorium inter Scriptores Italiae ad annum 1208. Scilicet Stylo veteri computatum: unde annus 1209. intelligendus est. Vide infra num. V

tum Istria, tum Carniolia multatum fuisse Henricum Andechsium, tradit Anonymus Leobiensis apud Hieronymum Pezium; ac utramque narrat, Ludovico Bavaro combatum. Vide Chronicon ad annum 1190. Utramque iterum Ecclesiae Aquilejensi restitutam, diximus in monumentis Aquilejensibus, ac infra dicemus.

Otto II. Dux Meraniae, ac frater memorati Henrici Marchionis Istriae, postremus ex Andechsiorum stirpe, vitam cum morte commutavit anno 1248. improlis. Hereditarias provincias in alios translatas, narrat Carolus Meichelbeck in Chronico Benedictino-Burano. Parte I. Capite XVIII. pag. 120.
" Ducibus Boicis accessere dominia, in„tra hodiernam Bavariam sita extra „alpes. Episcopo Bambergensi, et Comi„tibus Tollerensis concessa, quae extra Bo„jariam versus Franconiam. Albertus „comes Tirolensis ea, quae intra alpes „ad Oenum et Athesim sita erant, „obtinuit uxorio nomine; utpote qui

„ justam, Ottonis I. ac demorij Ducis
„ Meraniae sororem, matrimonio sibi socia-
„ verat, sed ista Albertus titulum Du-
„ cis Meraniae sibi non arrogavit; cessa-
„ vitque propterea Ducatus Meraniae,
„ ejusque dominia cum Comitatu Tirolis
„ coaluerunt." Terras Meraniorum Andecensium vicinas Oeno et Athesi, quae
hodie magnam Tirolis partem sunt, ad comites
Goritianos pervenisse, narrat Aventinus
Libro VII. Annalium Boicorum. Sed
prior jam memorata distributio prae-
fertur, adprobaturque a Froelichio in
Tentamine Genealogico-Chronologico co-
mitum Goritiae, in Chronico ad annum
1248. ubi haec addit ille: Sed attamen
Istriae, et Marchiae Vindorum partem
facile credo, ab Andechsiis ad Gori-
tianos devolutam. Sed addiderim ego,
Castra et bona plurima in Istria jam
ante haec tempora ab Andechsiis
nuptialium pactorum causa ad Comi-
tes Goritianos translata esse. Vide
Caput superius.

Laudatus Froelichius loco citato
pag.

pag. 135. adnotat, justam illam seu Uttam quam Meichelbeckius uxorem asserit Alberti Tirolensis, ac sororem Ottonis I. Ducis Meraniae, in Stemmate Meranicorum, aut Andecensium non occurrere. Attamen pro certo habet ipse, aut Matrem, aut uxorem praedicti Alberti, qui postremus fuit, ex Andechsiorum stirpe fuisse: valetiam, si cui placeat, ipsos Comites Tirolenses ad eandem Andecensem pertinuisse gentem. Id ego in medio relinquam.

IV. Remotiora quaedam Volcheri Patriarchae gesta. Eodem Patriarcha inauguratus Forojuliensem et Aquilejensem Provinciam lustravit. Veronam proficiscitur anno 1200 ubi splendore pene regio excipitur ab Antistite Omnibono, Majorisque Ecclesiae Canonicis. Dissidium composuit, quod inter istos exarserat, ac Adelardinum de Capite Pontis Vitonemque ejus Nepotem: utraque parte equum sibi asserente, quo Patriarcha a Civitatis porta ad Ecclesiam Majorem equitaverat. Consule Ughel

tum in Tabulis Veronensibus. Aequare aetate jurgium idem emersit, sanitque canonicis Bertrando Patriarcha. Obsolevit demum ejusmodi mos, omnisque praecisa contentionum ansa. Consueverant namque novi Episcopi equo insidentes ad Ecclesiam procedere, possessionem inituri; jurgiaque frequentius excitabantur, quae Volchero acciderunt, equum sibi dari Canonicis postulantibus, eundemque de re literam aliis agentibus. Exempla profert Ughellus in Guilelmo Episcopo Mutinensi anno 1223. et in Tebaldo Regino anno 1395. Consule Camillum Affarosium in Monumentis Historicis, (Memorie istoriche,) Coenobii Regini sub Titulo Sancti Prosperi, Parte I typis edita Patavii anno 1733

Eodem anno 1200. ad Philippum Regem, negotia pertractaturus, Norimbergam accesserat Volcherus. Obtinuit ibidem privilegium, quod Regalium suscipiendorum rationem modumque declarat, ac firmat. Diploma a Lunito saepius laudato acceptum in hunc

emitto." Philippus secundus Divina favente
„clementia Romanorum Rex, et semper
„Augustus. Regalis magnificentiae invario
„bilis aequitas potestatis suae jura digne,
„et laudabiliter exequitur, cum unicuique
„id quod juris sui est, directo modera
„tionis tramite recognoscit, imo largitur.
„Inde est, quod cum habere videatur ra
„tio quod Patriarchae Aquilejensis Ecclesiae
„eoquod sicut Principes Italiae, ad reci
„piendum ab imperio sua Regalia in
„Alemanniam citari non debeant; conti
„git tamen quosdam ex ipsis in dictis
„partibus investiri. Dominus vero Volferus
„Patriarcha, cum a Sede Apostolica
„missus in Civitatem Nuremberc ad nos
„accederet, et ad haec exigeretur uta
„nobis Regalia sua susciperet; allegare
„coepit, quod ad id faciendum propter
„praedictam rationem non esset in Aleman
„nia constringendus. Satis ergo concessimus,
„eum non debere constringi: asserve
„rantes tamen, quod si non vocatus ab
„imperio intraret Alemanniam, quod
„bene deberet ibidem Regalia suscipere,

„ quemadmodum quidam sui fecisse
„ noscuntur Praecessores. Ipse vero diu
„ renitens, tandem tamen inclinatus, a nobis
„ suscepit Regalia, postulans sibi dari
„ privilegium. Quod et fecimus in hunc
„ modum: ne hoc factum suum, per
„ successorem Imperii quandoque in com-
„ mune deductum, vel Imperio vel ipsi ✱✱
„ derogaret. Ad... itaque facti perennem
„ memoriam, praesentem paginam conscribi
„ jussimus, et Regiae Majestatis charakte-
„ re consignari. Statuentes, et regia aucto-
„ ritate praecipientes, ne cuiquam homi-
„ num hanc recognitionem nostram lice-
„ tum sit perperam interpretari, vel ei
„ aliquo temeritatis ausu obviare. Testes
„ autem hujus rei sunt E. Bambergensis
„ Episcopus. C. Episcopus, G. Pergensi-
„ nus Episcopus. Bernardus Dux Ca-
„ rinthiae, Comes Meginardus de Gorze
„ Comes V. de Pan... Comes A. de
„ Tyrol, Comes Engelbertus de Wasserburg,
„ Albertus de Luterge, Albertus
„ Tagen... de Rosenak, Hugo de
„ Tuvers, Henricus regalis aulae Dapifer,

✱✱ Augsburger Lesk. sine praejudicio, vel aliquatenus utrique ipsi juri derogaret.

Henricus

„Henricus Mareschalcus de Kallen„din, Henricus de Smalnekk, et alii
„quamplures. Signum D. Philippi II.
„Romanorum Regis invictiss. Actum
„apud Nurenberc. Anno ab Incarnatio
„ne Domini MCCVI. Regnante Do
„mino Philippo Romanorum Rege
„glorioso, anno Regni ejus VIII.„

Pauca supersunt Philippi Regis Diplomata, quae diligentiore examine expendit Abbas Gottwicensis. Cur Philippus secundus numeratur, perquirit ter doctus; idque factum, verisimili conjectura censet habita fortasse intuitu Philippi, qui locum habet in serie veterum Imperatorum. Regio passim titulo utitur, nunquam Imperiali, utpote corona nunquam redimitus Romae. Tribus litteris, sive fulcris constat Monogramma. Primum litteram R. in medio, et in calce litteram L praefert: in superiore medii fulcri parte litteram P sine interjecta Cruce ut in aliis, litteram O in parte media, et ad finem

litterae M positae sunt; extremumque decimum latus magnam litteram E repraesentat, in cujus superiore parte littera G innexa est.

Legitur primum initialis littera E indicat Ekembertum, seu Ecembertum Bambergensem Episcopum, ac littera G. Gebeardum Episcopum Tergestinum. Hinc deformata apud Ughellum hujus Ecclesiae Praesulum Chronographia corrigenda. Hac etiam aetate vitam agebant Bernardus Dux Carinthiae filius Hermanni Marchionis Veronae ex gente Sponheimensi Ortenburgica, Mainardus Comes Goritiae qui secundus hujus nominis esse potuit vel certius, denique Albertus Tyrolensis hujus nominis secundus. Iterum Genealogicum consule Capite XXI. num. VI. Notae chronicae optime cohaerent, cum annos Regni computaverit Philippus ab anno 1198. quo electus in Regem contra Ottonem IV. ac regia redimitus corona fuit in Albis Paschalibus, ut narrat Godefridus

Coloniensis.
Ad Regalia suscipienda constrin-
gebatur Volcherus: utpote qui in
Alemanniae partibus diversabatur. Re-
meabat Patriarcha, quod eas regiones in-
traverit, nonnisi a Summo Pontifice
missus, Imperii negotia tractaturus.
Re composita, Privilegium quod edidi-
mus scribi jussit Philippus Rex.
Itaque opus non erat, ut Aquilejenses
Patriarchae ad suscipienda Regalia in Ale-
manniam proficiscerentur. Caeterum ad-
notatum legimus in Aquilejensi Chroni-
co, Ottobonum Patriarcham per Impe-
ratorem, (Henricum Lucemburgium,) in Ita-
lia versantem anno 1311. cum Imperiali
vexillo de Regalibus fuisse honorabiliter
investitum. Vide Muratorii Annales
Italiae ad annum 1154. Quaenam vero
intelligi debeant Regalia, exponit Ra-
devicus libro II. de Rebus gestis Friderici
I. Imperatoris Capite V. Narrat ipse:
in celebri illa Curia, quam in Campe-
stribus Roncaliae, ipso etiam Pelegri-
no (I.) Patriarcha Aquilejensi cum

Principibus quamplurimis praesente, Imperator habuit, studiose pertractatum esse super justitia Regni, et de Regalibus, quae longo jam tempore, seu temeritate pervadentium seu neglectu Regum, Imperio deperierant. Haec vero intelligi Regalia debere, Ducatus, Marchias, Comitatus, Consulatus, Monetas, Telonea, Fodrum, Vectigalia, Portus, Pedatica, Molendina, Piscarias, omnemque utilitatem ex decursu fluminum provenientem, nec de terra tantum verumetiam de suis propriis capitibus census annui redditionem: eaque demum omnia Imperiali (Friderici) beneficio reddita possessoribus, qui donatione Regum aliquid horum possidere instrumentis legitimis edocere poterunt.

V. Sed ipsa quoque praedia, possessiones, loca, Castra, titulo beneficii ac feudi ab Imperatoribus Regibusque concessa, Regalium nomine insigniri solent. Neque tamen fructus, praeter episcopandi Regalia; queis indefiniri justa

juxta contenti Privilegii tenorem Pa-
triarchae nostri debebant; nihil super
fuisse proprii, quod allodium voca-
tur; imo allodiis, ac proprietati-
bus plurimis abundabat Ecclesia A-
quilejensis. Pauca liceat exempla
proferre. Diplomata Regum, Impe-
ratorum, ac Principum plura in Eccle-
siae Aquilejensis Monumentis aut integra
edita sunt, aut ab aliis edita paucis
indicata, queis ejusdem Ecclesiae, et
Patriarcharum confirmantur praedia et
possessiones, quae sive Principum libe-
ralitate, sive oblatione fidelium, sive
justis aliis modis comparata fuere,
aut ipsis Patriarchis ex hereditate pa-
terna, vel materna obvenerunt. Quae
omnia bona vocabulis rerum suarum,
et proprietatem complectitur Otto III
Imperator in Diplomate ad Joannem (IV.)
Patriarcham dato anno 990. Bona
Valdiudi, cum Hrodgaudo rebelli Duce
interfecti, quae ad nostrum Palatium,
(inquit Carolus Magnus anno 776.) de-
venerunt, Paulino tradimus, atque cedi-

tiimus perpetualiter ad possidendum, ita ut quidquid exinde facere voluerit, libero in omnibus perfruatur arbitrio. Patriarcha Ursus II. petierat anno 931. a Regibus Hugone, et Lothario, ut Ecclesiae Aquilejensi dignarentur quoddam Castellum, nomine Muglae, in Comitatu Istriensi concedere: illudque concedunt Reges, cum omnibus juste et legaliter possessis, cum placitis, censibus, redditibus angariis; quatenus idem Ursus Patriarcha, et Successores, illud habeant, teneant possideant, et ordinent ecclesiastico more, prout eis melius secundum visum fuerit. Patriarchae Friderico I. concesserat Berengarius Imperator anno 921. Castellum (Pucinum,) juris Imperii cum appendiciis: quae omnia de nostro jure, et dominio, (inquit,) in ejus Friderici, et Aquilejensis Ecclesiae) jus, et dominium transferendum delegamus. Ipso verbo Ottonis Magni in Diplomate ad Rodoaldum anno 967 dato: A nostro jure, et dominio sequestramus ut in

ejus Successorumque jus, et dominium omnino transferendi et delegandi habendi potestatem, Abbatiam de Sexto, Possessiones cujusdam Randalli qui Leonem Patriarcham interfecerat, Res omnes et proprietates Ammonis tam alia quaecumque in Comitatu Forojuliensi; itemque Castrum Farrae cum omnibus pertinentiis ad jus nostrum pertinentibus. Patriarchae Popponi anno 1040. Largitur Henricus III, Rex et Imperator, Quinquaginta Regales Mansos in Marchia Creina in Comitatu Eberardi Marchionis sitos, cum omni pertinentia in proprium. Consimilia plura praeterea exempla. Ideo Castrum Vindegraecii quod Raimundus Patriarcha anno 1274 in Responsis ad Otokarum Boemiae Regem palam professus est, nulli unquam ab aliquo Patriarcharum infeudatum extitisse: sed semper ex quo per donationem D. Bertholdi Ecclesiae cessit, proprietatem ejus fuisse. Id genus exempla non Praediorum tantum, sed Castellorum

etiam Oppidorumque, quae jure allodii possidebantur, allegatis vetustis Chartis profert Ludovicus Muratorius in Antiquitatibus Italicis Tomo I. Dissertatione XI.

Splendidiora praesto sunt exempla, quae Comitatus et Marchias largitione Principum, jure proprietario in dominium Ecclesiae Aquilejensis devenisse satis evincere videntur; quod etiam in aliis contigisse Ecclesiis, ab laudato Muratorio addiscimus. Fere omnia praedia, loca, castella, in Forojuliensi Comitatu sita, Regum et Imperatorum largitionibus concessa obtinuerunt Patriarchae. Ipsum Comitatum Sigeardo Patriarchae largitus est Henricus IV. anno 1077. Jus proprietatis indicant verba Diplomatis: "Comitatum Forijulii,
"et villam Lunzanigam dictam, omneque
"Beneficium quod Ludovicus Comes in eo-
"dem Comitatu situm, cum omnibus ad
"Regalia, et ad Ducatum pertinentibus,
"hoc est Placitis, Collectis, Fodris, Districtio-
"nibus universis, omnique utilitate, Sanctae

Aquilejensi

„Aquilejensi Ecclesiae et praelibato fi„deli nostro Sigehardo Patriarchae suis„que successoribus, per Praecepti hujus „traditionem in proprium dedimus, atque tradi„mus.,,.. Eodem jure Marchiae duae Car„niolae, et Istria traditae fuerunt. Testes „sunt ejusdem Henrici IV. eodem anno 1077." „Marchiam Carniolae de nostra regali „proprietate, et potestate in proprietatem „et potestatem praefatae Ecclesiae A„quilejensis, et praenominati ejusdem Se„dis Patriarchae Sigehardi, suorumque suc„cessorum tradidimus." Item eodem anno 1077. Comitatum Istriae idem Imperator tradit, ac perpetua proprietate dicat; eo qui dem ratione, ut idem praefatus Patriarcha Sigehardus liberam potestatem habeat eumdem comitatum possidendi, obtinendi, vel cuicumque velit dandi. Dolo male consulentium homi num deceptus Henricus, quam pridem Sigehardo Patriarchae concesserat, Marchiam Carniolae abstulit; novo Diplomate Vodalrico I. largitus est anno circiter 1093. Marchiam singuiens, [illegible]

Carniolam, Aquilegensi Ecclesiae ad ho-
norem Sanctae Mariae Sanctique Hermaco-
rae in proprium dedimus.

Bonorum hujusmodi, quae allatis
exemplis indicavimus, a novis Regibus
et Imperatoribus petitam fuisse con-
firmationem, aut investituram, liquido
constat. Aut ergo proprietates, et
allodia non fuerunt: aut ipsa allodia
legibus beneficiorum, Feudorumque regeban-
tur. Minime." Quaerebantur, (verbis
"utor Muratorii Dissertatione XI. citata)
"hujusmodi Diplomata a plerisque etiam
"Allodiorum Dominis, ut major exinde
"quies et tutela antiquo suo juri et
"possessione accederet per novam con-
"cessionem, seu confirmationem novi Prin-
"cipis, supremi Terrarum illarum Do-
"mini. Potissimum vero id sibi procuran-
"dum iis censebat, quibus erant
" praedia a Regibus, aut donationis,
" aut alio titulo ad ipsos translata:
" verebantur etiam, ne Fiscus veterem
" possessionem repeteret, molestiam sub
" novo Principe sibi crearet. Praeterea

„Supremum dominium ejusmodi ratione
„agnoscentes, ejusque privilegio muniti,
„immunitatem majorem a potentium
„vexatione consequebantur.„

Exemplum praesto est in Marchiis Carniolae, et Istriae quarum adire possessionem Patriarchis Aquilejensibus non licuit, tametsi donationibus amplissimis exornati fuerint. Sinita de unum possessio fuit a Bertholdo Patriarcha: cujusmodi est observatione, in Diplomate Friderici II. Imperatoris, quod anno 1230. datum est, praedictas Istriae, et Carniolae Marchias dici in Feudum pro Aquilejensi Sede Patriarchis ab Imperio traditas. Quae tum primo invecta fuisse verba, satis evincit aliud ejusdem Friderici Diploma anno 1214. datum, ubi haec habentur." Insuper Marchiam Carniolam, et Istriam, cum Comitatu, et honore, et universis pertinentiis, omnique jure Imperiali secundum quod ab Antecessore nostro Othone IV. Imperatore, tunc autem Rege, Aquilejensi Ecclesiae

de consilio et voluntate Principum, ratione antiquorum privilegiorum suorum, libere et absolute totaliter Patriarchae, et per eum Ecclesiae Aquilejensi in perpetuum possidendum donavit.

Jam vero ita se rem habuisse facto, ut jure proprietatis salvo, quae praedia plurima, villas, curtes, castra, veluti patrimonium, possidebat Ecclesia Aquilejensis, caetera quae innumerimus Regalia, ac praedia quoque sive loca, Feudi titulo affecta, ab Imperatoribus Patriarchae susciperent. Opus non erat, ut ipsi Alemanniam adirent, juxta Privilegii a Philippo Rege constitutionem. Hinc etiam Investiturarum Tabulae non apparent, plurima vero praesto sunt confirmationum Diplomata. Friderici I. Imperatoris diploma in exemplum adduci potest, quo confirmantur possessiones, quaecumque bona quaecumque jura, districta, Telonea, Ripatica, quae largitione Principum, oblatione Fidelium, et aliis justis modis

modis Aquilejensis Ecclesia possidebat: itemque confirmantur Ducatus, et Comitatus Forijulii, ac Villa de Lucenigo cum omnibus ad Ducatum, et Regalia pertinentibus; ac Regalia demum omnia confirmantur Episcopatuum Istriae et Concordiensis Episcopatus ac Bellunensis, et Regalia trium Abbatiarum de Sexto, Sanctae Mariae in Organo, et de Valle. Loco hujusce postremae pulcheris Abbatiae legitur in aliis apographis Abbatia de Piro. Sed alia rerum, quae propriis nominibus efferuntur, confirmantur Castella. Remotiore itaque aevo Investituras non accepisse videntur Patriarchae, et alii quoque Ecclesiarum Antistites: satisque erat, Supremum Regnum et Imperatorum dominium fateri, et agnoscere. Intra fines Italiae susceptas aliquando a Patriarchis nostris Investituras cum Imperiali vexillo de Regalibus jam adnotavimus, allegato Ottoboni exemplo.

VI. Ottonis IV. Regis Diplomata plura indicavimus in Monumentis

Ecclesiae Aquilejensis Capite LXVIII.
Haec animadversionibus illustranda sunt.
Loco citato num. I. legimus de jure tuitio-
nis patronii, quod idem Otto impen-
dit Capitulo Aquilejensis personis,
et possessionibus, cunctisque bonis,
ac pertinentiis. Haec data dicun-
tur anno Dominicae Incarnationis
M.CC.VIII. Regnante Domino Ottone
Quarto Romanorum Rege glorioso,
anno Regni ejus XI. Et haec data
legimus apud Augustam.... Idus Janua-
rii Indictione XII. Apud Ughellum un-
decimo numeratur Indictio, prelo
fortasse errante. Anno 1208. Mense
Januario in cursu adhuc erat de-
cimus Ottonis Regni: annus curre-
batque undecimus eodem Mense Ja-
nuario anni insequentis 1209. Hinc
Mense Januario juncta Indictio
XII. eundem annum 1209 indicat
stylo veteri. veteri itaque stylo an-
num Christi 1208. in supradicto
diplomate numeratum tene. Quo
etiam stylo vetere usum sero in

Chronico fuisse Ottonem a Sancto Bla-
sio, adnotavimus supra num. II. Ita
scilicet Philippi Regis fata, ac Otto
nis IV. gesta refert ille: "Anno
Dominicae Incarnationis MCCVIII. a Na
tivitate Sancti Joannis Baptistae,
quando occisus est Philippus, usque
ad autumnum, attrahendis sibi Regni
possessionibus, et conciliandis Princi
pibus nostris (Otto Rex,) circa festum
" Sancti Martini Curiam apud Franko-
" furt habuit. Post haec apud Castrum
" Noricum colloquium habens, a Bava
" ria in Alemanniam pervenit: ibique
" in Epiphania Domini (die 6. Januarii
" anno 1209. stylo novo.) apud Au-
" gustam colloquium habens, Ottonem
" Palatinum de Wittilinspach, nec non
" Marchionem de Andechse (Henricum,)
" lege Bavarica, sententialiter propter
" occisum Philippum proscripsit..
" Ubi etiam Legatis civitatum Italiae
" susceptis, in Saxoniam perrexit. (Ca
" pite LI.) Anno Dominicae Incarna
" tionis MCCIX. generale Collo-

"quam in Quadragesima habuit apud
"Hagenowe." Hoc anno 1209. Sanctum
Pascha incidit in diem XXIX. Martii:
unde colligitur, eodem mense Mar-
tio ab Ottone a S. Blasio annum
inchoari stylo vetere." Tum generalis
Curia apud Herbipolim indicitur in
Octava Pentecostes: ibique Otto IV.
magna solemnitate secunda vice Rex
"acclamatus est.) Generalem Curiam
"(Capite LII.) circa festum Apostolorum
"Petri et Pauli apud Augustam
Vindelicorum celebrans, praemissis ad
Apostolicum Cardinalibus, expeditio-
nem movit in Italiam." Jam ergo
superius memoratum diploma pro Ca-
nonicis Aquilejensibus, datum fuisse
anno 1209 mense Januario, Indictio-
ne XII. satis patet, cum adhuc Au-
gustae versaretur Otto IV.

Apud Ughellum Ottonis IV. Dei
Gratia Romanorum Regis diploma
adducitur, ubi haec habentur: "Atten-
"dentes clarissima merita, et obsequia
"dicti Principis nostri Wolfgeri A-

quilejensis

„ quilejensis Patriarchae, quae personae
„ nostrae, et Imperio hactenus laudabiliter
„ exhibuit, et quotidie circa honorem et
„ profectum Imperii tota virtute nititur
„ exhibere; Ducatum Forijulii cum omni
„ jure et pertinentiis suis, et sangui-
„ nolentiam Tenasium scilicet feritas
„ plagas, vulnera, homicidia furtaque
„ que, et omnia maleficia, quae ad cor-
„ rectionem et bonum Principum spectare
„ noscuntur... sibi et successoribus suis
„ in perpetuum regali auctoritate con-
„ firmamus... Statuentes, quod nulli
„ memorata judicia, vel aliquid ad jus
„ Ducatus spectantia, nisi per eum, aut
„ successores suos liceat pertractare...
Datum anno MCCCX. apud Augustam Indi-
ctione XII. Vitium cubat in anno MCCCX.
Reversa annus est MCCIX. Apud Mura-
torium Tomo XVI. Scriptorum Italiae pag.
87. annus numeratur 1208. Verum puto
lectionem: sed annum 1208 numeratum
intellige Stylo vetere; unde annus est
1209. quem etiam patefacit Indictio XII.
Vide, quae superius adnotata sunt.

Ibidem apud Illustrissimum cujusdam Patriarchalis Cancellarii adnotationes adjiciuntur, quae profero." Specificat quid sit Sanguinolentum damnum, ubi dixit: Sanguinolentum damnum, scilicet (ferita, vulnera, homicidia, furta quoque), et omnia maleficia, quae ad correctionem et bannum Principum spectare noscuntur. Et subjungit: Sancientes quod nulli memorata judicia, vel aliqua alia ad jus Ducatus spectantia, nisi per eum aut successores suos liceat perpetrare. Et propterea notandum est verbum, Sancientes quod nulli memorata judicia etc. Et propter hoc datur intelligi, quod datur privilegium taliter, quod non possit in alium transferri, sed solum in successores transit. Et hoc dicitur, quod Patriarchae non potuerunt investire aliquos feudatarios de his superius nominatis. Notandum est etiam, quod illa quae spectant ad jus Ducatus, sunt Regalia. Quae autem sint Regalia videndum est in usibus Feudorum sub titulo, quae sint Regalia (scilicet Arimandiae, viae publicae, flumina navigabilia, et pontes

ripatica, vectigalia quae dicuntur Thelonea: Monetae, multatorum poenarum que compendia, bona vacantia, et quae ut indignis legibus auferuntur, nisi quae specialiter quibusdam conceduntur et bona contrahentium incestas nuptias, condemnatorum et proscriptorum secundum quod in Novis constitutionibus cavetur. Angariae, et plaustrorum et navium praestationes, et extraordinaria collatio ad felicissimam Regalis Numinis expeditionem, potestas constituendorum Magistratuum ad justitiam expediendam: argentariae, palatia in Civitatibus consueta, piscationum redditus, et salinarum, et bona committentium crimen laesae Majestatis, et dimidium thesauri in loco Religioso si dati† opera totum ad

VII. Imperiali corona reditum eum pertinet. Ottonem IV. Regem ad finem vergente anno 1209. narravimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LXVIII. num. IV. Datum Mense Septembri produnt alii: alii que III. vel IV. Nonas Octobris Romanis, quae Sa-

cramento firmaverat, non stetit novus Imperator. Hinc inter ipsum, et Innocentium Papam III gravissima dissidia mota. Ipso agente Summo Pontifice, novus eligitur Germaniae Rex Fridericus II anno 1212. Sollicitus Volcherus de jurium suorum firmitate, privilegium ab eodem Friderico obtinuit, quod Caroli IV Imperatoris diplomati insertum vulgavit Muratorius tomo citato XVI. Scriptorum Italiae. Privilegium largiri dicitur Rex Fridericus ob fidem, et devotionem, et obsequia multa quae Aquilegensis Ecclesia, et specialiter Princeps Volcherus ejusdem Ecclesiae Patriarcha.... Imperio laudabiliter exhibuit; et imposterum Deo adjuvante exhibebit. Regia auctoritate confirmantur Ducatus, et Comitatus Forojulii cum omnibus ad Ducatum, et Comitatum pertinentibus, Regalia Episcopatuum Istriae, itemque Concordiensis, et Bellunensis, ac trium Abbatiarum de Sexto, de Piro, et Sanctae Mariae in Organo. Castra quoque, villae, et Castella plura,

plura, propriisque appellantur nomine Castro de Trevini, et de Altemps. Adseruntur Marchia Carniolae, et Istria cum Comitatu, et honore, et universis pertinentiis, omnique jure Imperiali, secundum quod ab Ottone Imperatore, tunc ante Rege, Aquilejensi Ecclesiae de consilio et voluntate Principum, ratione antiquorum privilegiorum suorum, libere et absolute Volcherio Patriarchae supradicto, et per eum Ecclesiae Aquilejensi, in perpetuum possidendum donavit, atque concessit. Acta dicuntur anno ab Incarnatione Domini Millesimo CC.XIV. Indictione secunda, mensis Februarii septimus exeunte, apud Augustam in Curia Generali. Inter testes numeratur Albertus comes de Tirolis, nempe tertius in Stemmate genealogico. Vide Caput XXI. num. VI.

Insequente anno 1215 generalem Synodum Lateranensem IV. celebrandam Romae indixerat Innocentius III. Calendis Novembris. Summi Pontificis litteras affero quae docent: Volcherum Patriar

chum plures excusationis causas obten-
disse, ne Romam proficisceretur ad
Synodum, easdemque ab Innocentio
„non admissas." „Innocentius Episcopus
„Servorum Dei, Ven. Fratri ... Patriar-
„chae Aquilejensi, salutem et Aposto-
„licam benedictionem. Fraternitatis tuae
„litteras benignitate recepimus consueta
„per quas a nobis suppliciter postulasti,
„ut propter causas multiplices in eisdem
„expressas, parcentes senectuti ac debili-
„tati tuae, nec non et paupertati
„Aquilejensis Ecclesiae quae magno debi-
„torum onere praegravatur, a labore venien-
„di ad Concilium te misericorditer absolve-
„re dignaremur. Verum quia publicae uti-
„litati detraheretur, et tuo derogaretur
„honori, si talis et tanta persona tali
„ac tanto subtraheretur Concilio, peti-
„tionem tuam in hac parte non duximus
„admittendam. Nos igitur tam honestati
„tuae, quam indemnitati Ecclesiae ti-
„bi commissae providere volentes,
„Fraternitati tuae per Apostolica scripta
„mandamus, et districte praecipimus

"quatenus omnem pomposam, onerosam, et
"inutilem Societatem tam Clericorum, quam
"Militum, ac etiam servientium prorsus evi-
"tans, et evectionum et personarum
"numerum in Litteris destinatis praedicti
"consecutive Concilii comprehensum obser-
"vans, ad idem Concilium sine difficultate
"qualibet, cum humilitate ac reverentia
"Dive venire procures. Tu demum, Fra-
"ter Patriarcha, super te ipso, et credito
"tibi grege taliter vigilare procures, extir-
"pando vitia, et plantando virtutes, ut in
"novissimo districti examinis die coram tre-
"mendo Judice, qui reddet unicuique secun-
"dum opera sua, dignam possis redde-
"re rationem. Datum Anagniae V. Idus
"Septembris, Pontificatus nostri anno
"octavodecimo (Christi 1215.)".

VIII. Absente Patriarcha, occasionem arripuit Mainardus II. Comes Goritiae, pro jure quod in villam Farrae sibi vendicabat, locum ipsum ingrediendi, Capituloque Aquilejensi gravia irrogavit damna. Querimoniae ad Volcherum delatae, vocataeque ad examen utrinque

rationes, ac lata demum adversus Comitem sententia. Robur accepit Apostolicae Innocentii Papae III auctoritatis: praeterea eandem sententiam, sicut rationabiliter prolata fuerit, usque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, firmiter (Meinardus II. Comes) observaret. Litteras Pontificias dedimus in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LXVIII. num. VII. quae ad annum 1216. spectant.

His addo dissidia, quae pariter ob Advocatiam Marianii mota fuerant inter eundem Meynardum II Comitem, ac inter Canonicos Aquilejenses: Tabulas, quae rem patefaciunt, suppeditavit Clarissimus Carolus Fabricius Utinensis Patricius. "In nomine Do-
"mini Dei, et Salvatoris nostri Jesu
"Christi. Anno Domini MCCXV. Die
"XIV. intrante Mense Julio, Indictione
"tertia. Gradum. (in Insula Grado.) Hi
"sunt testes producti ex parte Domi-
"ni Archidiaconi Aquilegensis pro dicti Ca-
"pituli Aquilegen. super causa, quae

vertitur

"vertitur inter ipsos Canonicos seu Capitu-
"lum ex una parte, et Dominum M.
"(Mainardum II.) Comitem Goritiae
"ex altera, coram Domino A. (Angelo
"Baronio,) Dei gratia Gradensi Patriar-
"cha, Domini Papae (Innocentii III.)
"judice delegato.
" Magister Laurentius Aquilegensis Ca-
"nonicus, juratus dixit quod Dominus
"Patriarcha Capitulo Aquilegensi conque-
"rente quod Comes Mainardus (II) eos
"infestabat super advocatia de Maria-
"no, capiendo homines, et bona eorum
"auferendo, citavit jam dictum Comitem,
"Et utraque parte constituta ante jam
"dictum Patriarcham (Gradensem,) praefa-
"tum Capitulum proposuit querimoniam
"super praedictis dicens: quod Advocatia
"de Mariano est de allodio Canonicorum A-
"quilegensis, et jus Advocatiae de Maria-
"no ad Canonicos pertinet ex regiqua-
"tione et reputatione Ducis Henrici Ca-
"rinthiae,) facta Odolrico Patriarcha
"hujus nominis. I.) et ex acquisitione do-
"natione et concessione ipsius Advocatiae

„ab ipso Patriarcha (Odolrico) Canonicis
„Aquilegensibus, per consensum (Domini
„Dni Cal. Perchardi) constituti eadem
„die Advocati ipsius Patriarchatus. Et
„dixit, idem Capitulum habere, et ha-
„buisse tenutam Advocatiae ab illo tem-
„pore. Et dixit, quod percipiant ad hoc
„ea quae pertinent ad jus Advocatiae.
„Et petivit dictum Capitulum coram
„praefato Patriarcha (Gradensis) ut face-
„ret praedictum Comitem desistere ab
„infestatione jam dictae Advocatiae. Di-
„xerunt etiam, se velle probare per
„plures testes, quod ipsam Advocatiam
„habuerunt et habent.
„ – Ad haec dictus Comes respondit: quod
„paratus erat per suum Advocatum pro-
„bare, quod Advocatiam illam ipse, et
„Pater suus (Engelbertus II) habuerunt
„in feudo ab Aquilegensi Patriarcha:
„et ipse tenutam habebat illius Advo-
„catiae. Et hoc probare volebat: et
„dicebat, secundum quod judicari solet
„in Curia Patriarchali.
„ Et his auditis per narrationem

„Et per responsionem utriusque partis;
„Dominus Patriarcha (Gradensis) secundum
„modum quem Curiae inquisivit a quodam
laico, scilicet Dietrico de Fontanabona, quid
juris esset super hoc. qui suam dixit
„opinionem. Item quaesivit a domino Conrado
„de Strasso. qui similiter suam dixit
„opinionem, aliam a prima Item quaesivit
„a D. Gabriele de Prata: qui dedit
„sententiam, quae in publico Instrumento
„continetur, cujus verbo ad verbum dixit
„se non esse memorem. Et dixit, quod
„ista sententia lata a Gabriele, fuit appro
„bata a majori parte laicorum. A qua
„sententia Capitulum appellavit ad Do_
„minum Papam. Interrogatus, si Dominus
„Patriarcha (Aquilejensis) habuit ratam
„illam sententiam; respondit, quod oportuit
„eum habere ratam secundum consuetudinem:
„vel jure Curiae: tamen dixit, se audi_
„visse ab ore ejus, quod ei displicebat.
„Et dixit, quod ea die miserunt literas
„suas versus Curiam Romanam pro
„facto isto. Interrogatus, si fuit da
„tus libellus, vel petitus in facto isto.

respondit, quod non, se vidente vel audien„te; nec credit, quod dictus fuerit, vel „petitus. Interrogatus, si istam quaestionem „fecerunt ipsi Patriarcho (Aquilejensis) „tamquam Duci, vel tamquam Pontifici: „respondit, quod non fuit dispositum hoc „ibi.

„Item Olricus Canonicus Aquilegensis, „juratus dixit super citatione, et quae„stione idem, quod Magister Laurentius. „Item dixit, quod in termino Statuto Ulricus „de Olisa proposuit querimoniam Capi„tuli coram Domino Patriarcha (Aquilegen„si), dicens: quod Advocatia de Moriano „pertinebat ad Capitulum hoc modo. Nam „Dux Henricus (Carinthiae) qui olim „fuerat Advocatus, ipsam Advocatiam re„signavit Olrico Patriarchae (hujus no„minis I) et Patriarcha donavit Advo„catiam Moriani Canonicae Aquilegensis, „consentiente Brocardo sicut continen„tur in Privilegio, qui (Brocardus) eo die „fuerat factus Advocatus totius Patriar„chatus. Proposuit autem dictus Ul„ricus, quod dictum Capitulum habue„rat, et

„rat, et habebat tenutam dictae Advocatiae: et quod „parati erant probare per privilegium, sed de „tenuta per testes. De responsione Comitis dixit „idem quod Magister Laurentius. De inquisitio„ne sententiae a laicis, dixit idem quod Ma„gister Laurentius: hoc excepto, quod dixit Con„sadum esse quaesitum tertio loco et dixit, „quod major pars laicorum approbaverunt „sententiam Gabrielis a qua sententia ipse „dicunt Capitulum appellasse ad Dominum Pa„pam et ad Regem. De litteris missis ad „Curiam dixit idem quod Magister Laurentius. „Interrogatus, si Patriarcha habuit ratam illam „sententiam; respondit, quod ipse tacuit; sed au„divit dici quod ipsi displicuit, et probabat sen„tentiam Conradi. De libello dixit, quod non „fuit datus, nec petitus. Interrogatus si istam „quaestionem fecerunt Patriarchae /Aquilejensi,/ tamquam Duci, vel tamquam Patriar„chae respondit, quod tamquam Patriarchae. „Item interrogatus, si villa de Musiano sit allo„dium Canonicae: respondit, quod sit. „

Utramque in uno Aquilejensi Patriarcha potestatem, Spiritualem, ac temporalem, distinctio denotat ejusdem tamquam Ducis

et tamquam Pontificis, aut Patriarchae judiciorum, quae ferebantur in Provincia Forijulii, formam ac methodum Joannis Papae XXII. exposuit Paganus Patriarcha in litteris anno 1330 ad ipsum datis. Eas consule. De Advocatia Aquilejensi Ecclesiae refutatione atque Pinchaido, aut Brocardo Advocato post refutationem instituto, vide nostra Monumenta Capite LVIII. num. XI. et Capite LXIII. num. V.

Capite XXIV.

Post Volcheri Patriarchae obitum, Bertholdus Andechsius praeficitur Ecclesiae Aquilejensi ab Honorio Papa III. qui Pallium ad ipsum transmittit; ac ipsi conservationem Conradi Porgestini commendat. Damna a Tarvisinis illata Ecclesiae Aquilejensi: itemque Forojulienses quamplures Nobiles a Bertholdo Patriarcha desciscentes, qui ad frugem redeunt. Ipsius Patriarchae foedera cum Patavinis, idemque civitate Patavina donatus, et onera publica ex utroque parte remissa. Tarvisinorum dissidia cum Bellunensibus, et Feltrensibus: his loca plura erepta, et Castrum Opitergium. Honorii Papae III. litterae, ac Bertholdi Patriarchae ge-

sta. Is etiam afflictus Episcopi et Cleri Parmensis V. rebus suis magnus prospexit adjutrices Honorii Papae epistolae ad ipsum, aliosque.

I. Emortualem Volcheri annum Chronica, et Necrologia notant annum Christi 1218. Diem vero emortualem in Catalogo II. Patavicensium Pontificum apud Pezium Tomo I Rerum Austriacarum legimus VI Cal. Februarii: et in Necrologio Aquilejensi X. Cal. Februarii: et in Catalogo Episcoporum Patavicensium apud Duellium in Miscellaneis, Tomo aut Libro II. II. Kal. Februarii; ubi haec adduntur: donavit Ecclesiam praedio paterno. Coetu coacto, dissidioque exorto, Canonicorum alii eligunt Volricum Canonicum, et alii postulant Bertholdum Andechsium ex Ducibus Meraniae, Colociae in Hungaria Episcopum. Utramque, postulationem, et electionem, utpote vitio laborantem irritam habuit Honorius Papa III, qui sedem Romanam indeptus fuerat anno 1216. die 18. Julii. Pro sua, Sedisque Apostolicae auctoritate Bertholdum praeficit Summus Pontifex Ecclesiae

Aquilejensi, Pallium ad nomen, et
ipsum ejusdem Ecclesiae transmis-
serus. Haec habentur omnia in ejus-
dem Pontificis Epistola ad Capitulum
Aquilejense, data Laterani VI. Kal.
Aprilis (die 27. Martii) anno
secundo Pontificatus. Vide Monumen-
ta Aquilejensia Capite LXIX. numero
I. et II.

Eodem anno, eodemque die litteras
ab Honorio datas ad Bertholdum
profero, quas a Comite Josepho Ga-
rampio S. Basilicae Vaticanae Cano-
nico, et Vaticano et Sancti Ange-
li Archivis Praefecto, accepi cum a-
liis [illegible] suis locis in lucem emitten-
dis. "Honorius Episcopus Servus Ser-
"vorum Dei Venerabili Fratri Colocensi Ar-
"chiepiscopo in Patriarcham Aquilejensem
"electo, salutem et Apostolicam Benedictio-
"nem. Cum sicut accepimus, dilectus fi-
"lius ... Tergestinus electus de voluntate
"bonae memoriae Wolkerii Patriar-
"chae Aquilejensis, Cleri, et populi Tergestini

num

„manus consecrationem distulerit, quia id „expedire commissae sibi Ecclesiae videbatur; „denique Patriarcha hoc tempore, nisi „fuisset morte praeventus, manus conse- „crationis impendisset eidem: Fraternitati „tuae juxta quod praefatus postulavit Electus „per Apostolica scripta mandamus, quatenus „Electum praedictum ad te ac humiliter ac- „cedentem, nisi ei canonicum quid obsistat, „non differas, Pallio ab Apostolica Sede „recepto, cum ab eo Clero et populo suo „praedictis requisitus fueris, consecrare. Datum „Laterani VI. Kal. Aprilis anno secundo „(Pontificatus.)„ Jam anno 1214. electum fuisse Conradum Episcopum Tergestinum, adnotavimus in Monumentis Capite LXVIII. num. VIII. Causam, ob quam ejus dilata fuit consecratio, indicant Honorii III. verba illa: quia id expedire commissae sibi Ecclesiae videbatur. Lux major desideratur. Bertholdus in Litterarum inscriptione dicitur electus in Patriarcham Aquilejensem: nomen enim Archiepiscopi, vel Patriarchae non adsumebant Electi, imo neque confirmati, consecratique, ante Pallii

traditionem. Hac de re plura dixero in Pagano a Turre Patriarcha. Pallium utique pro Colocensi Archiepiscopali Ecclesia receperunt Bertholdus: iterum Pallium opus erat, ad nomen, ut ajunt Ecclesiae Metropolitanae Patriarchalis Ecclesiae, ut in prioribus Epistolis ait Summus Pontifex.

II. Tarvisinis belli faces accendentibus, imperium Patriarchae detrectabant Foro Julienses quamplures, qui Jus, suaque Castra beneficii titulo a Patriarchis accepta, ejusdem Tarvisinis tradiderunt, earumque Civitate donati sunt. Tabulae hac de re confectae sic incipiunt: Anno Domini Mill. CC. decimonono, indictione VII, die Dominico quinto decimo intrante Septembri, Tarvisii in Curia Majori: in praesentia .... D. Gabrielis de Camino, D. Rambaldi Comitis, D. Widonis Advocati, D. Werzi Tempestae, D. Rambaldi D. Widonis, D. Alberardi judicis pot. D. Johannis judicis pot. D. Turisendi ... judicis pot. Rambaldi, Tomasini, Olacii ... Bonaensi de Tabro

judicij pot. Albertini; Doyenizoldo, Bonysperii filii Johannis bonae partis, Nicolai n.. Guelmi... Nicolai ... Conjulum pot. Bartholomaei, Pupullini judicij, Gabrielis de Constantino, Catelli ... Ugati filii Johannis bonae partis ... Almorici Damiani, Marci Not. Johannis Oberikelle Not. et aliis. Haec est Poeta, pactum et concordia etc.. Caetera extant in Monumentis Capite LXIX. num. V. Vapsulli Forojulienses, qui a Patriarcha desciverant, ex eisdem inmodesant tabulis, Henricus et Warnerius de Pulcinico, Bernardus et Jacobus fratres de Rovembergo, Henricus de Villalta, Conradus et Henricus de Castillerio, Jacobus de Buderio, Rodulphus de Venerguono, Articus de Strasso, Dietricus de Fontanabona, Odolricus ac Fridericus de Cauriaco. Adversum tot mala, quae furor exterorum, domesticorumque motus arrogabant, summi Pontificis praesidium postulavit Bertholdus Patriarcha.

Votis ejus annuit Honorius Papa

III. Litteras dedit in haec verba: "Ho-
„norius Episcopus Servus Servorum
„Dei, Venerab. Fratri (Angelo Baroc-
„cio) Patriarchae Gradensi, et dilecto
„Filio S. (Leonardo) Plebano Sancti
„Pauli de Venetiis Castellanae Dio-
„cesis, salutem et Apostolicam bene-
„dictionem. Sperabamus, quod Popu-
„lus Tarvisinus, qui pro damnis et
„injuriis irrogatis Bellunensi, et Fel-
„trensi Ecclesiis est ab unitate fide-
„lium separatus, metu tantae poenae
„ipsis Ecclesiis satisfaceret, et ad
„sinum Ecclesiae cum debita humili-
„tate rediret. Sed obstinatio eorum usa-
„lita ostendit eos esse de illorum
„numero, quorum duritiem cordis,
„Dominus ipse detestans, percussi
„(inquit) eos, et non doluerunt: at-
„trivi eos, et renuerunt accipere di-
„sciplinam (Hierem. V. 3.) Non tan-
„tum enim non curarunt satisfacere
„supradictis Ecclesiis, sed et censu-
„ra ecclesiastica, et per consequens
„propria salute contempta, nequitia

nequitiam

„ negotium cunctantes, adversus Aqui-
„ legiensem Ecclesiam ceperunt exten-
„ dere manus suas; Vassallos, et
„ Ministeriales ipsius suae jurisdicti-
„ ni subjicere, et cum eis conjurare
„ contra eandem Ecclesiam, praesumendo:
„ Adeo ut armata manu disponant
„ procedere contra eam. Et sic Venera-
„ biles fratres nostri, Aquilegensis
„ Patriarcha, et Suffraganei ejus, no-
„ bis lacrymabiliter intimarunt. Ut
„ ergo saltem pro confusione ad
„ unitatem Ecclesiasticam citius rever-
„ tantur, si a fidelibus viderint se
„ vitari; dilectis filiis Duci et popu-
„ lo Venetorum, nec non Veronensi,
„ Vicentino et Paduano Potestatibus
„ et civibus dedimus in praeceptis: ut
„ praedictos Tarvisinos quamdiu per-
„ stiterint in ejusmodi contumacia in com-
„ merciis et contractibus tamquam excom-
„ municatos evitent; nec alicujus consi-
„ derationis obtentu contra praedictam
„ Ecclesiam eis in tam iniquo proposito
„ praestent auxilium, vel favorem.

„ sed potius ad conservandum jus
„ suum assistant pro reverentia Di-
„ vina, et necessaria Ecclesiae memora-
„ tae defensione. Ideoque per Apostoli-
„ ca scripta mandamus: quatenus Du-
„ cem, Potestates, Civesque predictos ad
„ id moneatis prudenter, efficaciter-
„ que inducatis. Porro Laicos ipsos
„ moneatis solicite, ac diligenter indu-
„ re studeatis, ut juramenta relaxent,
„ quae a Ministerialibus, et Vassallis
„ Aquilegensis Ecclesiae in praejudicium
„ ejus, illicite receperunt; nec obtentu
„ illorum, quae in damnum Ecclesiae
„ tenere praestiterunt eisdem, invadant
„ terras et jura Ecclesiae memoratae.
„ In eos, si secus facere attemptaverint,
„ interdicti et excommunicationis senten-
„ tias, appellatione postposita, profe-
„ rentes. Ipsis vero Ministerialibus et
„ Vassallis inhibentes expresse, ne
„ occasione colligationum in praeju-
„ dicium nequiter factarum cum civibus
„ antedictis, Ecclesiam ipsam infestare
„ praesumant, aut eidem subtrahere

" jura sua; praesumptione eorum, si
" secus facere attemptaverint, per cen-
" suram Ecclesiasticam, appellatione
" postposita, compescentes. Datum Viter-
" bii XIV. Kal. Novembris, Pontificatus
" anno quarto, adhuc anno Christi ha-
" bente 1219.)"

Pontificia mandata exequentes Gradensis Patriarcha, et Venetus Sancti Pauli Parochus auctoritate qua fungebantur, Ministerialibus, et Vassallis Aquilejensibus inhibuerunt, ac Ecclesiam Aquilejensem infestare praesumerent. Ipsorum litteras, quae ad Virum Nobilem et discretum Artinicum de Strasso datae sunt, Typis editas lege in Monumentis nostris loco citato. Ad frugem redierunt Forojulienses tabulae conscriptae sunt in haec verba: "In Christi Nomine
" Amen. Anno Domini MCCXXI. Ind-
" ictione IX. duodecimo Kal. junii.
In praesentia Rev. in Christo Patris,
et Domini D. Bertholdi Sanctae
Aquilejensis Ecclesiae Patriarchae,

„Henricus de Villalta, Artuicus et Fe-
„dericus de Porpeto, Artuicus de
„Strasoldo ... de Savorniaco, Dietri-
„cus de Fontebono, Artuicus et Con-
„radus de Castellirio, (illi qui Capita-
„ni et Ministeriales, quorum nomi-
„na occurrunt in superiore cum Tar-
„visinis conventione,) unanimiter consti-
„tuti, promiserunt pariter per
„stipulationem pro se, et heredibus eo-
„rum perpetuo; et juraverunt ad
„Sancta Dei Evangelia quamdiu vixe-
„rint ipsi, et eorum haeredes, as-
„sistere fideliter, et servire cum
„omni posse et viribus eorumque
„praedictum Aquilegensem Patriar-
„cham Berthaldum et Successores
„qui pro tempore fuerint Patriarchae
„in Aquilegensi Ecclesia, nomine
„ipsius Ecclesiae Aquilegensis contra
„omnem hominem mundi", praeter
„Dominum Apostolicum et Imperatorem
„Serenissimum Romanorum. Et
„constituentes, se Cives Paduanos,
„(Patriarchae exemplum imitan-
tes

tes, ut infra dicemus) jura-
verunt Societatem et fidem ami-
citiae Patavinorum sicut Dominus
„ Patriarcha Bertholdus et Ministe-
„ riales Aquilegensis Ecclesiae eodem teno-
„ re in omnibus et per omnia jura-
„ runt, perpetuo fideliter et inviolabi-
„ liter observare. Hoc tamen ibi fuit exce-
„ ptum, et firmiter stabilitum: quod si
„ nominatus Patriarcha, et Successores ejus
„ aliquo tempore violentiam, vel manife-
„ stam injuriam intulerit Domino Duci
„ Austriae (Friderico,) vel Domino Hen-
„ rico Marchioni (olim Istriae) ejusdem
„ Patriarchae Fratri, seu Comitibus Mey-
„ nardo Majori, et Maynardo Minori
„ de Goritia, (quos II. ac III. numeramus
„ in Stemmate Genealogico,) aut Epi-
„ scopo Concordiensi (Friderico ex Comi-
„ tibus de Prata,) et Abbati Sexten-
„ si, vel Ministerialibus Aquilegensis
„ Ecclesiae: in hoc non tenerentur jura-
„ re Patriarcham nuncupatum, vel
„ ejus Successores ... vel gravarent,
„ sive juste, sive injuste, (quae verba

„imperfecta inferre videntur molestias,
„ac damna, quae praedicti superius
„excepti, Bertholdo Patriarchae ac ejus
„cessoribus inferrent; tunc tenentur et
„debeant eum juvare totis viribus eorum,
„et ejus Successores contra praedictos.
„Et specialiter promiserunt et jura-
„verunt, perpetuo pro se et heredibus
„eorum, assistere et fideliter juvare
„Patriarcham praedictum, et Successo-
„res ejus omni tempore contra cives
„et Comune Tarvisinum, et contra
„comunitatem Tridentinam, et contra
„Ducem Carinthiae (Bernardum,) cum
„omnibus viribus, et posse eorum. Et pro
„his omnibus supradictis firmiter obser-
„vandis refutaverunt, et datam fecerunt
„stabilem et solemnem nominati liberi
„Henricus, et alii omnes supradicti,
„(qui liberi simul et Ministeriales
„vocabantur. Vide Caput XVIII. num.
„I.) pro se et heredibus eorum, in
„manu supradicti Domini Patriarchae,
„recipientis nomine Aquilejensis Ec-
„clesiae, etc omnibus proprietatibus

„eorum, et universo Feudo quod habebant
„ab Ecclesia nominata Aquilegensi. Et in
„continenti dictum Feudum receperunt
„a Domino Patriarcha praefato. Tali
„videlicet pacto, et conditione: quod si
„ipsi, vel heredes eorum contra ea quae
„supra dicta sunt, in toto, vel in parte
„venire praesumpserint aliqua occasione;
„et omnia quae superius scripta sunt, non
„observaverint incorrupta, et illaesa per-
„petuo: omnes proprietates, et Feuda
„praenarrata debent ex tunc pure et
„libere ad Aquilegensem Ecclesiam per-
„venire; praedicti Liberi, et eorum
„heredibus ab omni jure suo super
„nominatis proprietatibus et Feudis
„integraliter cadentibus. Interim tamen
„debeant habere potestatem de prae-
„dictis proprietatibus et Feudis, Fili-
„bus suis, et pro anima sua vo-
„luerint conferendi, et vendendi, vel alio
„modo alienandi moderate, et sine ali-
„quo dolo vel fraude, vel distrahendi.
„Actum apud Cavoriacum juxta Ec-
„clesiam Sancti Laurentii in prae-

„sentia rogatorum testium: videlicet Fri-
„derici Concordiensis Episcopi, Stephani
„Abbatis Sextensis, Upponis Praeposi-
„ti de Carnea: D. Henrici Marchionis
„supradicti (Istriae ex comitibus de
„Pechsuis,) Dominorum Comitum Mey-
„nardi et Meynardi (II. et III.) de
„Goritia Comitis Ottonis de Ortenburch,
„ .., Comitis Wilhelmi de Heunenburg:
„Coh..... et Rodulphi de Ragogna
„Roberti Mysler, Abraami de Wizens-
„tayn, Leupoldi de Henecke Henrici
„de Glemona, Ulderici de Cucanea, Con-
„radi et Cononis de Osoppo, Matthaei
„de Rivarotta, Conradi de Cropp, Du-
„ringi de Mels, Hermanni de Pinzano,
„Meynardi de Zoppo, Odorici de
„Penna, Hermanni Presbyteri, Vicardi
„de Tricesimo, Hastinci de Modolano,
„et aliorum multorum. Ego Leonardus
„Imperialis Notarius interfui, et rogatus
„a supradictis arbitris, et D. Berthol-
„do Patriarcha praedicto hanc Chartam
„scripsi." Viri illustres Forojulienses
„innotescunt, qui hac aetate viveri

nuncupabantur

nuncupabantur. Innotescunt etiam Nobiles quamplures Ministeriales, qui recensentur inter testes. Paucis verbis Parenthesi clausis pro sanctis illustrentur Tabulas superiores. Conspicienda sunt Genealogicum Stemmata Ducum Carinthiae, ac Ducum Austriae, Comitum Andecensium, Comitumque Goritiae. Titulo Marchionis exornatur Henricus Andechsius, frater Bertholdi Patriarchae. Sed jam Annotavimus, Marchiam Istriae ademptam ipsi fuisse anno 1209, traditamque Ludovico Bavaro: Dicendum vero, Othonem alium Bertholdi fratrem, de jure in Marcham Istriae contendisse, ipsoque cedente hanc Patriarchae concessam.

III. Adversum hostium infestationes ut validius jura sua vindicare, Bertholdus valenti foedera sancit cum Patavinis, eorum se civem professus est, eumque in civitate palatia quaedam erecturum pollicetur. Tabulas profert Muratorius in Antiquitatibus Italiae Tomo IV Dissertatione XLVIII. Pag

recipe. "In Nomine Domini Amen.
" Ejusdem Nativitatis MCCXXI. Indictio-
" ne IX. die XI. intrante Septembri. Testium
" praesentia, quorum nomina continentur
" inferius. Coram Domino Bernardo Ba-
" rone de Sancto Miniato, Potestate Pa-
" duae, in plena Concione in Sala ma-
" joris Palatii ad sonum Campana-
" rum Communis, et vocibus praeconum
" congregata: Nos Bertholdus divina fa-
" vente gratia Sanctae Sedis Aquilegen-
" sis Patriarcha, licet Terra nostra, et
" status Terrae nostrae personae (s.
" in praesenti) in meliori sint statu;
" tamen propter nimiam dilectionem, quam
" erga Civitatem et Cives Paduanos ge-
" rimus, et habemus; cupientes praefatam
" Civitatem Paduae ejusque Cives prae ce-
" teris honorare, et illud quod Antecesso-
" res nostri fecerunt facere amplius,
" reminiscentes beneficiorum receptorum
" ab eis: volumus esse Cives Paduae, et
" facimus nos Paduae, promittentes no-
" mine Aquilegensis Ecclesiae pro nobis
" et gente nostra totaliter ipsam

„tos emere civitatis terram duorum homi-
„num aestimatione, in qua duodecim Pala-
„tia faciamus, valentia unumquodque
„mille libras ad minus. Videlicet quatuor
„Palatia in praesenti Potestatis, ipsi
„parabola Potestatis vel consilii recepe-
„rit. Quae Palatia nullo modo, vel oc-
„casione aliqua, debeant alienari vel
„obligari, nec in feudum dari: et si
„acceptatum fuerit, ipso jure non va-
„leant, sed libera Communi Paduae remaneant.
„Et quod faciemus, duodecim de melio-
„ribus et majoribus Militibus Terrae nostrae
„bona fide, sine fraude, in Civitate Pa-
„duae esse quindecim diebus ante Festum
„Sancti Petri de Junio, qui jurabunt
„sequi Potestatem Paduae, sicut alii Ci-
„ves Paduani. Et per nos, et per nostros
„quando Civitas Paduae guerram habe-
„bit, quod Deus avertat, jurabimus eam
„omnem hominem, excepto Domino Pa-
„pa, et Rege, cum quinquaginta Mi-
„litibus per tres menses annuatim,
„quamdiu guerra durabit. Et jura-
„bimus Civitatem Paduae cum omni et

tota nostra potentia versus Terram nostram. Et quandocumque Civitas Paduae in corpore civitatis, et in Comitatu suo communem Datiam fecerit pro libris denariis militibus, Datiam solvemus secundum quod pro militario in Civitate dabitur. Hoc autem petimus, Dominum Papam et nostros Canonicos laudare et confirmare.

Petimus quoque a vobis, gratanter recipiatis nos amicum et Civem Paduae, et nos et Terram nostram et gentem nostram. Itaque adjuvetis nos, tamquam Civem vestrum. Et ea quae habet Ecclesia Aquilejensis in omnibus locis, seu etiam jurisdictionibus, ad manutendum. Et si quae sunt amissa, bona fide, pro posse, ad recuperandum nos adjuvabitis per Terram Forijulii, et versus Paduam. Et haec compositio firmabitur Sacramento nostrae gentis hinc inde. Et hic contractus firmus habeatur in perpetuum, et ponatur in Statuto communis Paduae: et numquam sub aliqua fraude, vel occasione deleatur. ¶

Hoc

„Hoc autem facientes ... nostrae Aquilegen„sis Ecclesiae, corporaliter tactis Sacro„sanctis Evangeliis, juramus omnia prae„dicta, et singula praedictorum, bona fi„de attendere, observare, et observari facere:
„et nulla ratione, vel occasione, seu aliquo
„ingenio, vel aliqua fraude contravenire.
„Et haec nos Bernardus Baronus de
„Sancto Miniato, Potestas Paduae, de
„consensu et laudatione totius Concionis,
„Communis Paduae nomine, omnia su„pradicta et singula praedictorum pro„mittentes, et facientes, et recipientes
„nomine istius Communis, attendere, et
„observare bona fide, sine fraude, tactis
„Sacrosanctis Evangeliis juramus, et nulla
„ratione vel occasione seu aliquo ingenio
„et aliqua fraude contravenire. Actum
„fuit Paduae in plena Concione in com„muni Palatio. Testes interfuerunt, Do„minus Jordanus Episcopus Paduae Dei
„gratia, Dominus Philippus divina per„missione Feltrensis et Bellunensis
„Episcopus, Dominus Florianus Archi„presbyter Paduae; D. Cunpellus

„Canonicus Padue, D. Jacobus de Conrado
„Canonicus Padue D. Christianus de Sancta
„Maria de Monte et Tegius de Physico
„Judices Potestatis: Ubbertellus Miles
„Potestatis, Ipso Padue Comes, Jacobus de Camaria, Albertinus ejus frater, Vitallianus Matthei de Limizonibus, et Patavinus de Orsato Bazilius et Patavinus de Merio abbate
„Judices, Nicolaus Egidioli de Vito,
„Bernardus de Brogiola, Jacobus Falerotus,
„Biagemus, Jacobus de Urbano, Gyslardus
„Notarius, Henricus de Mazzano, Conradus de Ossowest, Ottolinus juvenis de Cremona, Arnaldus de Trecano, Ottolinus
„de Cucagna, Leonardus de Trecano,
„Ubertus de Pestentano, Henricus de Sodegno. Rogatus Petrus de Abbate de
„praescriptis fecit Instrumentum.„

Haec vero ad annum praecedentem 1220. refert Rolandinus Libro II. Chronicorum Capite I. apud Muratorium Tomo VIII. Scriptorum Italiae Textum lege in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LXIX. num. VII. In hac

Tabulis legitur Inditio nona, ac alias nostras undecima Septembris; quae notae Chronicae praedicto anno 1220. conveniunt. Ac sane in superioribus Tabulis, quae confectae dicuntur anno 1221. Inditione IX. duodecimo Kal. Junii, verba legimus, quae hanc cum Patavinis confoederationem jam initam, actamque manifeste indicant: nimirum, Vassalli Aquilejenses, qui a fide Berthodi desciverant, constituentes se Cives Paduanos, juraverunt societatem et fidem amicitiae Paduanorum, sicut Dominus Patriarcha Bertholdus, et Ministeriales Aquilejensis Ecclesiae eodem tenore in omnibus ac per omnia juravit. Itaque in hisce Tabulis quas descripsimus, loco anni 1221. repone annum 1220.

Amicitiae vincula Forojulienses inter, ac Patavinos fortius ut stringerentur, onera quaedam publica condonata sunt utrinque ex parte. Tabulas affero, ex Archivo Civitatis Forojulii depromptas. " In Nomine Do-

„mini Amen. Anno Domini M.CC.XXII.
„undecimo die exeunte Iunio, Inditione
„X. Dominus Bertholdus Dei gratia sanctae
„Aquilegensis Ecclesiae Patriarcha, suo no-
„mine et Aquilegensis Ecclesiae ex una
„parte, et D. Bonifacius Widonis de Vi-
„zardo Potestas Paduanus pro Communi
„Paduae ex altera, taliter convenerunt
„et inter se pactum stabile firmaverunt:
„videl: quod idem Dominus Patriarcha
„nomine suo et Ecclesiae suae, et pro
„se suisque successoribus, concessit atque
„remisit ad plenum eidem Potestati Pa-
„duae, et per ipsum toti Communitati Pa-
„duanae Civitatis et ejus districtus, omnem
„Mutam seu Theloneum, Ripaticum, Pon-
„taticum, Strepaticum, Quarantesimum,
„et Quintum in Aquilegia, in Austria
„Civitate, in Clusa in Lischinis, in Sacilo,
„in Sobmagen, in Sancto Stefen, in Sancto
„Daniele, in Fagania, in Sancto Ulrico, in
„Campiformio, in Sancto Mauro, in Sancto
„Margarita, in Sancto Pelagrino, in Sancto
„Quirino in Ospitali de Sacilo, et in
„universis aliis locis, et Mercatis per
totum

„totum Forumjulii et per districtum
„ipsius Patriarchae, ubicumque praedicta
„Muta, seu Teloneum, Ripaticum, Pon-
„taticum, Strepaticum, Quarantesimum, et
„Quintum pertinent ad Mensam, et Do-
„minicalia Domini Patriarchae jam dicti.
„Ita quod homines Paduanae Civitatis,
„et ejus districtus nunquam de caete-
„ro aliquam Mutam, seu Teloneum, Ripa-
„ticum, Pontaticum, Strepaticum, Quaran-
„tesimum, et Quintum solvere teneantur
„in aliquibus locis praedictis, ubicum-
„que supradicta ad Mensam vel Domi-
„nicalia Aquilejensis Ecclesiae appareant
„pertinere. Similiter ex alia parte nomi-
„natus D. Bonifacius Widonis de Wizar-
„do Potestas Paduanus pro Communi
„Paduano, in pleno Consilio Paduano, et
„de licentia atque consensu et manda-
„to ipsius Consilii Paduani, concessit
„atque remisit ad plenum nominato
„Domino Patriarchae, et per ipsum
„universis hominibus de Forojulii et
„ejus districtus, omnem Mutam, seu
„Teloneum, Ripaticum, Pontaticum

„Stepaticum, Quarantesimum, et Quintum.
„Ita quod homines prefati de Forojulii,
„et ejus districtus, nunquam de caete-
„re solvere teneantur aliquam Mutam,
„seu Teloneum, Ripaticum, Pontaticum,
„Stepaticum, Quarantesimum, et Quintum
„in praedicta Civitate Paduae, vel ejusdem
„districtus, ubicumque dicta Communi-
„tas Paduana nominatam Mutam, seu
„Teloneum, Ripaticum, Pontaticum, Ste-
„paticum, Quarantesimum et Quintum ha-
„bet, vel habere videtur in praedicta
„Civitate et districtu Paduano. Additum
„fuit etiam ibidem, et ab utraque par-
„te laudatum quod homines de Forojulii
„vel ejus districtu, qui exempti sunt
„aliquo jure a Dominicalibus Domini Pa-
„triarchae praedicti et Mutam accipiunt
„a Paduanis, seu Teloneum, Ripaticum
„Pontaticum, Stepaticum, Quarantesimum
„et Quintum, eodem modo Paduanae Com-
„munitati omnia supradicta in Civitate Pa-
„duae et ejus districtu solvere
„teneantur. Et simili modo facere tenean-
„tur homines de Padua, vel Paduani.

hominibus de Forojulii vel ejus districtus,
„si qui excepti aliquo jure a Dominicali-
„bus Civitatis Paduae. Et haec omnia supra-
„dicta attendere, et similiter observare per-
„petuo promiserunt per stipulationem
„memoratus Dominus Patriarcha pro se
„suisque successoribus, et pro universis
„hominibus Terrae suae; et D. Bonifa-
„cius predictus pro Communi Paduae
„presente, et consensum et auctoritatem
„prestante consilio Paduano... nec ali-
„qua occasione unquam de cetero con-
„travenire. Actum apud Paduam in
„Palatio Communitatis in pleno Consilio
„Paduano. In presentia istorum cetera-
„que concessioni, et remissioni consentien-
„tium, et testium rogatorum: videl. D.
„Jordani Episcopi Paduani, D. Conradi Episco-
„pi Tergestini, D. Philippi Episcopi
„Bellunensis et Feltrensis, D. Conradi
„Canonici Aquilegensis, D. Henrici Ca-
„nonici Paduani: D. Federici de Cavoriaco,
„Artuici de Sorno, Matthaei de Riva-
„rota, Rodulphi de Sobriano, Artuici de
„Castellerio, Jacobi de Pavilo, Henrici

„ de Cuniysa, Arthougi de Poffemberg, Otto-
„lini de Glemona, Conradi Dapiferi Domi-
„ni Patriarchae; et DD. Paduanorum videl.
„ D. Nicolai de Rocio, Gerardi Lotti, Pauli
„ de Vicoaggeriis, Ariberti Iud. Bonifacii
„ de Seminla, Ulrici de Surinume, Conrad
„ Ubertini de Gravifo, Rainaldi Henrigini de
„ Rubertis, Padmini Panafii, Vitalliani de
„ Dono, Basilii Joannis Patenarii, Par-
„ tinpei Guitarii, Paturini de Madio Abbate,
„ Bartholamei Aldigeri, Paxii, Petri de
„ Casino ... testium, Gastaldionum Civita-
„ tis Paduae, et aliorum. Ego Leonardus
„ Imperialis Notarius in concordia cum Uer-
„ vero Notario existens, his omnibus inter-
„ fui, et rogatus a supradictis D. Ber-
„ tholdo Patriarcha, et D. Bonifacio Po-
„ testate Paduae, hanc Chartam scripsi,
„ et autenticavi, et sigillo D. Patriarchae
„ praedicti munimine roboravi."

In Codice Zabarellae de Potestatibus Paduae, qui post Historiam Rolandini editus extat Tomo VIII. Scriptorum Italiae apud Muratorium, haec habentur: (anno) MXXXX Dominus Bernardus Baronus Potestas Paduae.

Duae. Ipsum superiores Tabulae nostrae exhibent de Sancto Miniato. Ad annum MCCXXI. Dominus Bonifacius Guidonis Potestas Paduae. Ad annum MCCXXII. Dominus Joannes Rusca Potestas Paduae. Hinc ex alio, aliquo initio numeratos annos intellige in superioribus Tabulis et apud Rolandinum. Tributa varia expende, quae ad Patriarchatum Mensam pertinebant, vocabantur etiam Dominicalia; quae nempe quis habet ad mensam apud Cangium V. Dominicum 3. Joannem Episcopum Pataviensem, cognomentum Mattaversum, profert Ughellus.

IV. Honorii Papae III. litteras, a Comite Josepho Garampio transumptas, datasque anno 1222. Mense Januario ad Patriarcham nostrum Bertholdum affero, quae Tarvisinos inter, ac Bellunensis et Feltrenses Episcopos dissidia indicant. Castrum scilicet Opitergii, ac alia loca plura in Cenetensi Comitatu sita occupaverunt Tarvisini, quae juris erant Episcopi Bellunensis. "Honorius Episcopus Servus Servorum Dei, Venerab. "Fratri Patriarchae Aquilegensi; Berthol=

„(Jo.) salutem et Apostolicam benedictio-
„nem. Cum venerabilis Frater noster (Phi-
„lippus) Feltrensis Episcopus proponat, No-
„biles viros filios Azolini . Castrum Epi-
„gii in grave suum praejudicium auctori-
„tate propria occupasse ex quo bonum con-
„cordiae initae inter Commune Tarvisinum, et
„ipsum de facili turbari valeret, quod non
„esset in patientia tolerandum: Fraternita-
„ti tuae per Apostolica Scripta mandamus,
„quatenus eosdem Nobiles moneas attentius
„et inducas, ut praedictum Castrum
„in manibus Ugolini ... Prioris Sanctae
„Mariae Novae in Jerusalem de Vene-
„tiis, et Walperti Decani Tarvisini,
„et ... Stefani Sancti Pauli de Vene-
„tiis, quibus super hoc scribimus, dua-
„bus ex ipsis, Decano videlicet et Ste-
„fano praedictis nomine nostro tenendum
„in sequestro ponere non postponant.
„Quod si non fecerint, tu in eos et facto-
„res suos sublato cujuslibet contradictio-
„nis et appellationis obstaculo, excommu-
„nicationis sententiam non differas pro-
„mulgare. Datum Laterani decimo Kal.

„Februarii anno sexto, (Christi 1222.)„ Philippus tum Feltrensem, tum simul Bellunensem Ecclesias regebat. Angelinus de Bragantia Bellunensis Antistes transegerat cum Torrentino Antistite Feltrensi, ut alter utro ipsorum vita decedente, qui superstes esset in sedem defuncti succederet, utroque Episcopi Feltrensis et Bellunensis titulo insignitus. Torrentinus Feltrensis primus fuit, qui suae conjugaret Ecclesiam Bellunensem. quod accidit anno circiter 1204. perduravitque ad usque tempora Pii Papae II.

Ad Ecclesiam Bellunensem jamdudum ab anno 1161 spectabat Castrum Opitergium cum aliis locis in Comitatu Cenetensi, ut legimus in Diplomate Friderici ~~in Diploma-~~ ~~[illegible]~~ I. Imperatoris, quo Ottoni Episcopo Bellunensi restituta fuerunt Regalia, ipsi adempta ab eodem Imperatore, ac Peregrino I. Aquilejensi Patriarchae concessa. Diploma vide apud Ughellum in laudato Ottone. Inter loca plura, quae Gerardo Episcopo Bellunensi confirmata legimus auctoritate Apostolica Lucii Papae III apud ipsum Ughellum

anno 1185 numeratur Castrum de Opitergio cum curte et villis et campaneis suis. Istud autem cum aliis locis Feudi titulo compereverant Episcopi Bellunenses largiti Nobilibus ac potentibus Viris de Camino, Nimia, qua valebant, abutebantur hac aetate potentia Caminenses, finitimorum possessiones invadentes, Bella gesserunt cum Patriarchis Aquilejensibus Peregrino I. Voldarico II. Gotefredo, Peregrino II. Volchero, Bertholdo; tractique in partes fuerunt non pauci Forojulienses Dynastae, Ecclesiae Aquilejensis Vassalli. Haec paucis indicata sunt superioribus capitibus, et in Monumentis ejusdem Ecclesiae Aquilejensis. Damna etiam plurima illata Episcopis Bellunensibus, et Feltrensibus, ipsisque erepta loca plura, atque Castrum Opitergii late enarrant Georgius Piloni in Historia Bellunensi, et Joannes a Corona in Monumentis Feltrensibus, et Jo. Franciscus Palladius in Historia Forijulii. Innocentius Papa III. in Litteris datis Laterani VI. Kal. Aprilis Pontificatus

anno

anno undecimo, Christi anno 1208. quas Pilony refert in citata Historia Libro III. pag. 102. ad Potestatem et Populum Tarvisii, haec habentur: Castrum Opitergii, et tertiam partem Bellunensis Ecclesiae possessionum per violentiam occupastis; Ad annum 1211. et indictionem 14. spectant tabulae, ab eodem Pilonio allatae ibidem pag. 105. queis Philippus Bellunensium et Feltrensium Episcopus, consentiente Woltero Patriarcha, loca plura Costae Musii, Fregonae, Castri Julii, et Opitergii, titulo feudi Caminatibus concedit: at Opitergium aliaque loca detinere pergebant Tarvisini. Inita demum pax anno 1221. inter ipsos Tarvisinos ac Philippum Episcopum: promissumque, ut Castrum Opitergium cum aliis locis restitueretur Bellunensibus.

Datam fidem renuunt Tarvisini liberare. Hinc ab Honorio Papa III. superiores litterae datae anno insequente, regimus quippe, nobiles viros filios Azzolini Castrum Opi-

tergii conniventibus fortasse Tarvisinis,
auctoritate propria occupasse quis ille
Azzolinus, ac Nobiles filii ejus? Puta-
verim, ipse Aldobrandinum, et Azzo-
nem VII. dictum Azzolinum, filios
Azzonis V. Estensis, qui et Azzolinus
vocabantur, nobiles ac potentes viros
in hisce regionibus. Muratorium consu-
le Parte I. Delle antichità Estensi.
Quod si legendus, ac intelligendus foret
Ezerinus de Romano, jam ejus filii
innotescunt Ezerinus III. dictus ty-
rannus, et Albericus. Occupationem
ergo, detentionemque castri Opitergii in-
digne ferens Summus Pontifex Ho-
norius, litteras ad Bertholdum Patriar-
cham dedit, ut occupatores ad sa-
niorem mentem reduceret, receptumque
castrum, et in sequestro positum, cu-
stodiendum curarat. Ab Ecclesia
Sanctae Mariae novae, quae Venetiis
adhuc extat, distinguendam jubet
Venetus Senator Flaminius Cornelius
Tom. II. in Ecclesiis Venetis, Eccle-
siam Sanctae Mariae novae in Terra-

lem. Hanc vero excolebant, dirigebantque Canonici Regulares, et Antehumiliatae Sancti Marci de Mantua Ordinis Sancti Augustini Venetae Sancti Pauli Ecclesiae hoc tempore praesidebat Stephanus, cujus nominis littera initialis est L. idest Leonardus, aut Laurentius.

V. Hac etiam aetate dissidia fervebant Cives Parmenses inter, ac ipsorum Episcopum ob temporalia Ecclesiae jura: exilium passi sunt Antistites, et Clericorum plures. Detestabile facinus narrat Honorius Papa III. in Epistolis ad Bononiensem Episcopum datis anno 1220. Datis etiam aliis epistolis sollicite egit cum Aquileiensi Patriarcha, aliisque Ecclesiarum Praesulibus, ne Parmensi Episcopo ejusque Clericis in exilium actis necessaria deessent ac decentia vitae subsidia. Litteras profero a Comite Garampio saepius laudato acceptas, quae Parmensem hujusce temporis historiam illustrant.

" Honorius Episcopus Servus Servorum

Dei, Venerab. Fratri (Henrico) Episco
po Bononiensi, salutem et Aposto
licam benedictionem. Dirae crudelitatis
immanitas, quam viri iniqui N. Potestas,
Consiliarii, et populus Parmensis in
Venerab. Fratrem nostrum (Opizonem)
Episcopum, et Ecclesiam Civitatis ipsius,
Dei abjecta reverentia, praesumpse
runt ausu nefario exercere, non vide
tur multis dissimilis a tormentis et
cruciatibus, quibus Nero aliique Ty
ranni leguntur in principio nascentis
Ecclesiae Sanctos Christi Martyres af
flixisse. Cum si diligenter velis
culpam attendere utrorumque, deteriores
illis isti quodammodo videantur: eo
videlicet quod turpius est viam verita
tis non agnoscere, quam agnitam re
troire. Nuper quidem ipso Episco
po accepimus intimante, quod cum di
lecti Filii... Abbas Nonantulanus, et
Conjudices sui delegati a nobis in
Potestatem, et Consiliarios supradictos
excommunicationis; et in Civitatem
ipsam interdicti ... sententias exigente
justitia

„justitia promulgaverint; pro eoquod
„sententiam pro Parenensi Ecclesia
„contra eos latam a nobis observare no
„lebant, contra juramentum, quod cir
„citer trecenti Viri de Consiliariis Ci
„tati ipsius de stando mandatis no
„stris praestitisse noscuntur tenere
„venientes; dictus Potestas diabolico
„furore repletus, ut posset in Cleri
„cos liberius desaevire, a juramento
„in ingressu sui regiminis praestito
„ab eodem quo ipsum Episcopum, Ec
„clesias atque Clerum tenebatur de
„fendere, a praedictis Consiliariis
„presumptuose faciens se absolvi, si
„absolvi dici potest; sub certa poe
„na inhibuit Civitatis memoratae ven
„ditores inirent cum Clericis vel eis
„in aliquo contraherent, et ne ipsorum
„Clericorum permitterent victualia mo
„nari, et panes in furnis, neque ad mo
„lendinum ipsorum quis granum acceda
„ret, sive furnos; statuens insuper,
„ut si aegrotus aliquis jure pro
„numerat quod mandatis staret

„Ecclesiae, et accedere; in sterquilinio extra
„sepulcrum fidelium ponere tue. Si vero
„evaderet, publicarentur omnia bona
„ejus positisque Custodiis in Ecclesiis,
„praefati Cives in Episcopale Palatium
„irruentes, victualia libros, pannos usque
„ad Altaris velamina, privilegia, Char-
„tas, et alia quaeque bona inventa ibi-
„dem fractis scriniis nequiter asportave-
„runt, scamna, ostia, vegetes, et caete-
„ra utensilia destruendo. Ac deinde his cri-
„minibus in Castris Episcopalibus perpe-
„tratis, molas de molendinis Episco-
„pi abstulerunt, et ejus devastave-
„runt vineas, arbores inciderunt, syl-
„vas et nemora destruxerunt, nec
„cessant jugiter spoliorum reliquias
„dissipare. Et utinam immanitati eo-
„rum ista omnia sufficerent: sed quod
„dolentes referimus, iidem sathanae filii,
„Clericorum sanguinem sitientes, occiso uno
„ex ipsis, et alio mutilato, plures Sa-
„cerdotes et Clericos graviter vulne-
„raverunt; et quemdam eorum in data
„stabilitae militiae Clericalis opprobrium

fustibus verberarunt. Cum igitur Episco-
pus, et Clerus praedicti, tanquam sta-
biles et constantes Christi ministri,
pro servanda et tuenda ecclesiastica
libertate, praeter rerum dispendia et pe-
riculosa personarum, exilium patiantur;
Venerabilibus fratribus nostris (Berthol-
do) Aquilegiensi, et (Angelo Baroc-
cio) Gradensi Patriarchis, et universis
Archiepiscopis, et Episcopis, ac Ecclesiarum
Praelatis tam exemptis quam aliis,
per Lombardiam, Romaniolam, Mar-
chiam Tarvisinam, et Anconitanam,
ac Tusciam constitutis nostris
dedimus litteris in praeceptis, ut quum
dictus Episcopus et Clerus praedicti exu-
les fuerint hac de causa condecenter
eis necessaria subministrent; ita quod dicti
exules provisionis eorum subsidiis recrea-
ti, ab imminentibus possint angustiis respi-
rare, ac nos zelum compassionis cum
merito commendemus. Quocirca fraterni-
tati tuae per Apostolica scripta manda-
mus, quatenus praedicti Patriarchae,
ac alii praeceptum nostrum neglexe-

„xerint adimplere, inter eos ad id, si neces-
„se fuerit, auctoritate nostra, appellatione
„remota, compellas contradictores, sive
„Clericos, sive Laicos, per censuras Ec-
„clesiasticas, appellatione postposita,
„compescendo. Datum Laterani XV Kal.
„Decembris Pontificatus nostri anno quin-
„to."

Parvensem civitatem anno 1220. regebat Potestatis nomine Dominus Ughet Maprianus de Cremona, et anno praecedente 1219. eodem fungebatur munere Dominus Ponzamanus de Cremona, ut legimus in Chronico Parvensi apud Muratorium Tomo IX Scriptorum Italiae. Haec desipsis nota narrat Bonaventura Angeli in ejus Civitatis Historia ad annum 1219.

Caput XXV.

Civitatensis Ecclesiae Praepositura Bertholdo Patriarchae, ejusque tutelae adversum depraedatores commissa. Summi Pontificis Honorii epistolae in negotio Terrae Sanctae ad ipsum

Patriarcham

Patriarcham. Is suspectum se reddit de nimia erga Imperatorem Fridericum II. favore in alio Regni Siciliae negotio: egregiam attamen operam impendit ad pacem constituendam. Ipsius Friderici Diploma, quo Marchiae Istriae et Carniolae, cedente Ottone Andechsio, confirmantur Bertholdo Patriarchae Istriensium dissidia, ac illustrationes ad Marchiae Carniolae. Generalia Comitia in Provincia Forojulii celebrat. Imperator Fridericus II. animadversiones. Ipsum cum Diploma actum videtur in Civitate Austriae, quae dici consueverit Sividatum aut Cividatum.

§. I. Praepositurae Civitatensis aut Forojuliensis Ecclesiae insignitum fuisse Peregrinum II. Patriarcham, adnotavimus in Monumentis nostris Capite LXVI. num. VIII. Bonis, finibusque abundabat ea pluribus, quibus detrimenta inferre non desistebant iniqui depraedatores. Anno 1224. vacabat. Ut eam Bertholdo Patriarchae conferret Summus Pontifex.

Honorius III. precibus egerunt, ac impetrarunt. Decanus et Canonici insignis Capituli Cristatensis. Spes enim erat, ut Patriarchae auctoritate immunis servaretur, ac valide raptorum ausus compesci possent. Pontificias Litteras profero.

"Honorius Episcopus Servus Servorum Dei Venerab. Fratri (Berthol-do) Patriarchae Aquilejensi, Salutem et Apostolicam benedictionem. Cum mundo posito in maligno, multis a tua excaecatis malitia, inter sanctum et profanum minime discernentes, tanto ad rapienda bona Ecclesiastica irreverentius improbas manus extendunt, quanto rariores inveniuntur, qui crimen Ecclesiae assequi gladio contra eos imitentur, nostra, ut contra malignorum nequitiam potentiam opponamus, ne virgam peccatorum super sortem justorum videamur relinquere: quod tenemur corripere inquietos, et pusillanimes consolari. Sane dilecti filii ... Decanus, et Capitulum Cristatensis

„ Ecclesiae tuae Dioecesis, nobis humili-
„ ter supplicarunt, ut cum eadem Eccle-
„ sia in medio quasi catulorum leonum
„ exposita, qui non contenti quod in bonis
„ ejus prodigaliter debacchantur, nisi ea ra-
„ piant ut praedones, adeo laceretur ab
„ eis injuriis et rapinis, quae diminuta
„ in pluribus timeant irreparabile detrimen-
„ tum incurrere, nisi ei congruo succurra-
„ tur: Praepositurum ejusdem Ecclesiae
„ nunc vacantem, quae sicut ex par-
„ te dictorum Decani, et Capituli
„ fuit propositum coram nobis, circa tem-
„ poralia tantum consistit, tibi com-
„ mittere dignaremur: sperantes et
„ asserunt, eandem Ecclesiam per tuam
„ potentiam, et diligentiam utiliter gu-
„ bernandam. Ipsorum itaque precibus
„ annuentes, Praepositurum ipsam de-
„ fensioni, et gubernationi tuae duximus
„ committendam. Fraternitatem tuam
„ monentes attentius, ac per Apostoli-
„ ca tibi scripta mandantes, quatenus no-
„ strum et eorum intentionem pruden-
„ ter, sicut decet, attendens, Praepo-

„sitorium eandem tabulam Thuringiae gu-
„bernare, quod divinam et nostram gratiam
„exinde uberius merearis, et nos diligen-
„tiam tuam merito commendare possi-
„mus. Datum Laterani VIII. Idus De-
„cembris anno nono (Christi 1224.)"
Alias Innocentii Papae IV. litteras vi-
dimus datas Lugduni 4. Idus Febru-
arias Pontificatus anno tertio, id est
Christi 1246, eisdemque efferentes ver-
bis, quae ejusdem negotii confirmatio-
nem continent.

II. Friderico hujus nominis II. Roma-
norum Regi coronam Imperialem anno
1220. die 22. Novembris in festo
Sanctae Caeciliae imposuerat Honorius Sum-
mus Pontifex. Anno sequente Da-
miata Civitas, quae olim Pelusium
dicebatur, totiusque Orientis in Aegy-
pto nobilissimum emporium erat, eadem-
que Crucesignatorum sanguine compa-
rata, Saladino Aegypti Sultano tradi
Septembri mense debuit. Vehemen-
ti perculsus dolore Pontifex, Fri-
derici Imperatoris nimiam compe-

rendinationem

comperendinationem, seu atque pollicitus fuerat, aegerrime ferebat; rogabatque ipsum, ut omni abjecta cunctatione iter in Orientem aggrederetur.

Ad hocce negotium spectant litterae sequentes, anno 1226. datae ad Bertholdum Patriarcham et Jordanum Episcopum Patavinum. "Honorius Episcopus „Servus Servorum Dei, Venerabilibus Fra„tribus, (Bertholdo) Patriarchae Aqui„legensi, et (Jordano) Episcopo Padua„no, salutem et Apostolicam bened„ictionem. Sincera devotio, quam Caris„simus in Christo filius noster F. „(Fridericus) illustris Romanorum „Imperator semper Augustus, et Rex „Siciliae ad Deum et Ecclesiam habe„re dinoscitur, nos inducit ut ad ejus tran„quillitatem, et pacem diligenti studio „et studiosa diligentia intendamus cum „igitur idem zelo fidei, ac devotionis ac„census ad liberationem Terrae, in qua „Rex Regum et Dominus domi„nantium Jesus Christus generis „humani salutem operatus est mise-

niciositer operari, poterter sicut supe
„riorem extitit magnificentia, de animgat
„nos est tam pium et salubre pro-
„positum melius valeat adimplere,
<u>suam et Filii sui personas</u> cum
„imperio, Regno, juribus, et honoribus
„suis sub Beati Petri Apostoli, et
„nostra protectione suscepimus: distri-
„ctius inhibentes, ne quis ictorium eum
„invadere, minuere, vel quomodolibet per-
„turbare praesumat, sed usque ad reditum
„ejus sub <u>speciali Apostolicae Sedis</u>
„<u>et Archiepiscoporum et Episcopo-</u>
„rum defensione libera, et quieta consistant.
„Quocirca discretioni vestrae per Apostolica
„scripta praecipiendo mandamus, quatenus
„si qui contra prohibitionem nostram, ausu
„temerario venientes, ipsius <u>imperatricis</u> hono-
„res, et jura, quae infra <u>fines tuae Me-</u>
„tropolis, <u>Fratris Patriarchae</u>, obtinet, invade-
„re vel minuere seu quomodolibet praesum-
„pserint indebite perturbare; hujusmodi prae-
„sumptores undecumque fuerint, ut a sua
„praesumptione desistant, et de praesumptis
„debitam satisfactionem impendant, moni-

„tione praemissa, per excommunicationem in
„personas et interdictum in eorum terras, appel
„latione remota, cogas quotiescumque fueritis
„requisiti. Quod si non ambo iis exequendis in-
„teresse potueritis, alter vestrum ea nihilominus
„ius exequatur. Datum Laterani Idibus
„Januarii anno undecimo, (Christi 1226.)„

Honorio Summo Pontifice vita functo, in Apostolicam sedem suffectus est Gregorius IX. electus anno 1227. Mense Martio 19. consecratusque die 21. Nihil altius menti ejus impressum erat, quam bellica jam undique contracta auxilia submittere ad Loca Sancta. Ludificantem Fridericum II. Imperatorem, qui votum emissum exequi haud curabat, repetito anathemate perculit Pontifex. Turbis etiam ac simultatibus fere tota hocce tempore quatiebatur Italia: prope civitatibus in Apulia, ac Regno Siciliae sibi contra jura Ecclesiae Romanae vendicandis certabat Imperator. Is vero demum expeditionem Jerosolymitanam aggredi constituit: Syriamque versus anno 1228. Mense Augusto contendit, magna copiarum parte in Sicilia ad-

Ecclesiis concellendas relictas: Quod ut
audit Gregorius, multo vehementius inflam-
matus est, quod ipse Imperator sine re-
cuperatione Ecclesiasticae gratiae, et sine di-
ligenti rei maritimae apparatu ad tan-
tum bellum profectus esset. Apuliam
invasit, civitates occupatas recepturus:
aliasque provincias defendere suas insti-
tuit. Inducias anno 1229. pacisitur
Fridericus cum Soldano; e Syria cedit,
ac Mense Majo extremo in Apuliam rever-
sus armis persequi adversarios coepit.
Suspectum Summo Pontifici ac Impera-
tori faventem se praebuisse Bertholdum
Patriarcham, satis indicant ipsius Gregorii
IX. epistolae ad ipsum datae Perusii XII.
Kal. Julii Pontificatus anno tertio, Christi
1229. Editae sunt in Monumentis nostris
Capite LXX. num. I. Summi Pontificis ver-
ba sunt. Fautes Ecclesiae inimicis, aliosque
ad favendum inducere machinantur, perso-
naliter in Hungariam accedendo, ut Karis-
simum filium nostrum (Andream hujus
nominis II.) Hungariae Regem illustrem
seducere, et corrumpere. .. "Mandamus,

quatenus

„quatenus in fide ac devotione Apostoli-
„cae Sedis, et nostra inflexibilis perseve-
„rans, nullum adversariis Ecclesiae praestes,
„vel a tuis praestari permittas auxilium,
„vel favorem; sed voluntate nobis, et actio-
„ne satagens complacere, inimicis Ecclesiae
„te potenter et patenter opponas: et
„specialiter in Polae, ac aliorum Terrarum
„portubus, quae jurisdictioni tuae spiritua-
„liter vel temporaliter subesse noscun-
„tur, omnibus transire volentibus in Apu-
„liam, (sub Imperatoris vexillo militatu-
„ris,) aditum penitus interdicas." Hoc-
ce Bertholdi studium erga Fridericum II.
indicant verba Joannis de Mussis in Chro-
nico Placentino apud Muratorium Tomo
XVI. Scriptorum Italiae: Anno 1230.
De mense Februarii fuit ludus Impe-
ratoris, et Papiensium, et Regiensium,
et Patriarchae (Bertholdi,) in Burgo
et platea Sancti Antonini, ludum in-
telligo publicum quoddam spectaculum.
At idem Patriarcha, sive omnem ut
a se amoliretur suspicionem, sive con-
silium immutaverit, egregiam sine dubio

impendit operam ad pacem inter utrum-
que Romanum Pontificem, ac Imperatorem
constituendam. Agi coeptum ab eo anno 1229.
eademque insequenti anno 1230. communi lae-
titia firmata est, mediantibus Principibus
Alemanniae, (ut ait Henricus Stero
in Chronico,) videlicet Patriarcha Aqui-
lejensi Bertholdo, Archiepiscopo Salzbur-
gensi Eberhardo, Episcopo Ratisponensi
Sifrido; Austriae Liupoldo, Moraviae
(Meraniae) Ottone, Carinthiae Bernardo
Ducibus, et quibusdam aliis. Ricardus
de Sancto Germano apud Muratorium to-
mo VII. Scriptorum Italiae in Chronico Scriptum
quoddam profert sub titulo Privilegii Prin-
cipum Alemanniae, in quo primo continen-
tur praedictae pacis lineamenta. Incipit
vero: "In Nomine Domini Amen. Nos Berthol-
„dus Aquilejen. Patriarcha, et ... Archiepisco-
„pus Salzeburgen. ... Episcopus, Ratispon.
„Liupuldus Austriae ac Stiriae ... Carinthiae,
„et Otto Meraniae Duces, Dei gratia Princi-
„pes Imperii, per praesentes notum fieri
„volumus universis, quod inter Sacrosanctam
„Romanam Ecclesiam Matrem nostram

„et Dominum, et Serenissimum Dominum nostrum Fridericum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem et Siciliae Regem convenit, quod de communi eorum voluntate tractabitur de via inveniendi etc. Desinit: Actum apud Sanctum Germanum anno 1230 Mense Jul. 23 Die mensis ejusdem indictione 3.

IV. Eodem anno, eodemque mense, ac eodem in Sancti Germani loco Diploma datum est a Friderico II. Imperatore, quo Marchiae, Istriae, et Carinthiae, adseruntur Bertholdo Patriarchae, firmaturque cessio ab Ottone Andechsio ejusdem Patriarchae facta. Marchiam utramque pluries ab imperatoribus Patriarchis concessam adnotavimus. Henrico Andechsio Bertholdi fratri ademptae fuerant Istriae Marchiae ob necem Philippi Regis. Traditam Ludovico Bavaro iterum sibi suaeque Ecclesiae Aquilejensi vendicaverat Volcherus Patriarcha: at post Henricum frater ejus Otto Andechsius jus retinebat in eamdem. Cessit demum ipse, cessionemque imperiali Diplomate firmavit Fridericus impe-

rator. Illud accipe.

"In nomine sanctae, et individuae Tri-
„nitatis. Fridericus II. divina favente clemen-
„tia Romanorum imperator semper Au-
„gustus, Hierusalem, et Siciliae Rex.
„Quia labilis est humanorum rerum memoria,
„nisi rei gestae series scripturae perpe-
„tuitate notetur; ideo quae in praesentia
„nostra coram subscriptis Principibus et aliis
„Nobilibus, inter dilectos Principes nostros,
„Bertholdum venerabilem Patriarcham A-
„quilegensem, et Ottonem Ducem Mera-
„niae fratrem ejus, gesta sunt, et dicti
„ordinis obligatione firmata, dignum duxi-
„mus auctoritate nostra prosequi, et prae-
„sentis divalis paginae memoriae commen-
„dare. Hinc est itaque, quod tam moder-
„nis, quam posteris volumus tenere prae-
„sentium esse notum: quod residentibus
„nobis cum Principibus nostris in Palatio
„Terrae nostrae Sancti Germani; praesen-
„tibusque Principibus antedictis, videlicet
„Venerabili Patriarcha, et Duce Meraniae
„fratribus, idem Dux Meraniae in prae-
„sentia Principum nostro conspectui

se

„se praesentis, impetitioni quam dudum
„contra eundem Patriarcham de Marchia, et
„Comitatu Istriae, et Carniolae, quae dictus
„Patriarcha in Feudum pro eadem Aquile-
„gensi sede ab imperio tenet, dudum
„et saepe jam moverat, spontanea ces-
„sit et gratuita voluntate. Remittens
„in perpetuum ei, et eidem sedi Aqui-
„legensi omne jus et quaestionem, quae
„contra eum in eisdem Marchia et Comita-
„tu Istriae et Carniolae requirere poterat,
„et si quid juris in eis videbatur habere.
„Insuper se sub poena duarum Mill.
„Marcarum auri puri, quod contra cessio-
„nem, remissionem, obligationem eandem
„per se, vel per subinjpam personam
„nullo futuro tempore veniet. Quod si
„eum venire contigerit, poenam prae-
„dictam incurrit, cujus medietatem Cu-
„riae nostrae, et reliquam parti passae
„injuriam solvet cessione, et remissio-
„ne praedicta nihilominus in sua manen-
„tibus firmitate. Et ne processu tempo-
„ris posset in dubium revocari, sed et
„favore nostro res gesta in suo robore

„perseveret, ad cujus rei certam evi-
„dentiam praesentem Divalem paginam fieri,
„et bulla aurea typario nostrae Majestatis
„impressa jussimus insigniri. Hujus autem rei
„testes sunt Eberardus Salzburgensis Episco-
„pus, Sifridus Ratisponensis Episcopus,
„Conradus Tergestinus Episcopus, Carolus
„Seccoviensis Episcopus, Dret Thessalo-
„nicensis, Bernardus Dux Carinthiae, di-
„lecti Principes nostri: Rapoto Pala-
„tinus Comes Bavariae, Henricus frater
„ejus Comes de Orth... Otto Comes de
„... Conradus de Ollo Comes Molisii
„Rainaldus Comes Spoleti... de Marin-
„berga, Hebardus de Arnistein, Manfre-
„dus Marchio Lancea, Ric. Imperialis aulae
„marescalcus, Ric. Camerarius, Henricus
„de Volbilta, Andreas de Castellerio,
„Johannes de Porta, Comes de Ysopo,
„Otto de Glemona, et quamplures
„alii qui interfuerunt. Signum Domini
„Friderici secundi Dei gratia invictissi-
„mi Romanorum Imperatoris semper
„augusti, Jerusalem, et Siciliae Regis.
Acta sunt haec anno Dominicae In-

„nativitatis MCCXXX. mense Julii, tertia
„indictione: imperante Domino nostro Fri-
„derico Dei gratia Romanorum Impera-
„tore semper Augusto, Hierusalem, et
„Siciliae Rege; imperii Romani ejus anno
„X. Regni vero Hierusalem V. Regni
„vero Siciliae XXXIII. feliciter. Datum apud
„Sanctum Germanum anno, mense, et
„indictione praescriptis.„ Varias annorum Fri-
derici qui numerantur, exposuimus epo-
chas in Monumentis Capite LXVIII. num.
III. Numerat vero in Diplomate annos Im-
perii, et Regnorum optime conveniunt
anno Christi 1230.

In Istriae Marchia recepti compositi
dissidia detinuerunt, ut Bertholdus Patriar-
cha pacifice possessionem adiret, eam-
que retineret. In Indice documentorum
Istriensium, quem prae manibus habeo,
scriptae confectaeque Tabulae memorantur
cum negotiis in Istria trajectis. Ad
Polenses pertinent sequentia. "Transcri-
„ptum sententiae latae communi Polensi
„per Federicum imperatorem, quia erant re-
„belles Domino Patriarchae MCC.XXX.

„Item Instrumentum presentationis
„litterarum Imperialium Communi Polen-
„si, per quas citantur MCC.XXX. Item
„Instrumentum compositionis factae inter
„Patriarcham Bertoldum, et Polenses
„sub tribus sigillis MCCXXXVIII." Ad
„Justinopolitanos attinent, quae sequun-
„tur," Instrumentum certarum promis-
„sionum, factarum per quosdam Ju-
„stinopolitanos Domino Patriarchae Ber-
„tholdo MCCXXXVIII. Transcriptum pri-
„vilegii Federici Imperatoris, qualiter
„quamdam pacem, et concordiam factam
„inter Patriarcham Bertoldum, et Justi-
„nopolitanos confirmavit MCCXXXVIII.
„Instrumentum habens duo Sigilla de com-
„promisso, et pronunciatione inter D.
„Patriarcham Bertoldum, et Justinopo-
„litanos; quod ipsi possint eligere Recto-
„rem in dicta Civitate, cum et quem volue-
„rint, dummodo sit de Istria, et
„Forojulio, et talis persona quae sit
„in gratia Domini Patriarchae MCCXXXVIII."
„Haec vero spectant ad Istros universos."
„Statuta Istriae in forma publica confir-
-mata,

„ morta, et de novo facta per D. Ber„tholdum Patriarcham. Item quaedam Or„dinationes factae in Istria per D. Pa„triarcham Bertoldum de voluntate Pro„vincialium omnium Istriae.“

Istriae, et Carniolae Marchiarum clarior ut habeatur notitia, observationes affero Doctissimi Abbatis Gotwicensis, quae in Prodromo P. II. habentur, V. Graina: „ Graina pagus, Graina Marcha, „ Graina, Creina. Sub pago, Graina, non in„telligitur integer hodiernus Ducatus Car„niolae; sed Carniola tantummodo supe„rior, utpote pars olim antiqui Nori„ci, et provinciae Carentanorum, eaeque „ Ducis Bajoariae commissa fuerat, cui „ Slavi eam inhabitantes, ut contra Hunno„rum et Avarum irruptiones opem et „ protectionem nanciscerentur, circa medium „ seculi Octavi sese subdiderunt. In subje„ctione ista perseverarunt, usquedum per „ exauctorationem Ducis Tassilonis, Bajoa„riae Ducatus extinctus fuit. Quo subse„cuto, haec quoque Carniolae regio ad exem„plum Bajoariae et Carinthiae Ducatum

„per Comites, et Marchiones administrari,
„et in Marchiam versus Hunnos, secu-
„ndis formari coepit. Ducatus deinde
„Bojoariae instaurato, haec quoque Mar-
„chia, una cum Carentano Ducatu a
„Conrado II. imperatore erecto, eidem
„unita fuit; donec in novo pariter Au-
„striae, quae ad Bojoariam pertine-
„bat Ducatus erectione anno 1156. sub Frid-
„rico primo, Ducatus Carentanorum, una cum
„Marca priori, vel Carniola superiore eidem
„annexa, a Bavariae Ducatu separatus fuit.
„In quo statu usque ad obitum Udalrici III.
„ultimi ex prosapia Sponheimio-Ortenbur-
„gica Carinthiae Ducis permansit: prout com-
„plures Chartae a posterioribus Carinthiae Du-
„cibus Bernardo, et Udalrico emanatae testan-
„tur. Qui in Charta fundationis Monasterii
„Vallis jucundae sequenti titulo usus est.
„Udalricus Dux Carinthiae, et Dominus
„Carniolae, nec non Istriae, et Karsti. Reli-
„qua autem Carniola, nempe inferior ac in-
„ferior, una cum Histria, (quae alias Duca-
„tui Forojuliensi subjecta, Italiaeque an-
„numerata, a Ludovico Pio autem circa an-

„num 828. in divisione hujus Ducatus
„in quatuor Marchias, ab eodem separata et
„Germaniae adjuncta fuerat,) partim a Sla-
„vis qui Carniolam inferiorem a Sabaco usque
„ad Fluvium Gurkam, et Marcam Vinidorum
„occupaverant, possessa: partim etiam Mar-
„chionibus Istriae, quibus Carniola interior vel
„Karstia cum Histria et Liburnia pare-
„bat, relicta fuit. Quibus demum deficientibus
„circa medium seculi XIII. ad Austriae Du-
„catum transiit, cui post fata Ducum
„Carentanorum et Familiae Ortenburgicae, Carnio-
„la superior quoque accessit."

Ad Carniolam ejusque Ducatum quod attinet; alia videtur opinio Jo. Christophori Pefferi in Serie Ducum Carinthiae. Marcam Carinthiae distinctam suspicatur a Ducatu Carinthiae: illamque, non ipsum existimat Bojoariae Ducibus fuisse. Addo quae Meichelbeckius in Historia Frisingensi narrat Tomo I. ad annum 1182. pag. 369. scilicet posterem potentiam Boicam circumcisam a Friderico I. eidem subducta Ratispona antiquissima Bajoariae Ducum Regia, sejuncto Tiroliensi Comitatu, erectoque Ducatu Mera-

niae, itemque Istriae, et Austriae. Consulendus est Erasmus Froelichius in Specimine Archontologiae Carinthiae. Expende Tabulam VIII. ubi recensentur Marchiones Marchiae Carentanae, dein Styriae appellatae, alii ex diversis Familiis, alique ex stirpe Comitum seu Marchionum de Styra: ac rursum expende Caput IX. in secunda laudati operis Parte, de Marchiae Carentanae, seu Styriae vetustis Principibus. His adde Caput VI. in eadem parte, cui titulus: Series Chronologica Rerum et Mutationum praecipuarum Carniolae, quod ad Principes attinet. Id vero demum colligendum videtur Marchiam Carniolae, quam Aquilejensi Patriarchae subjectam Imperatoris favor effecit, intelligendam esse interiorem cum Karstio. Ea pacifice haud unquam potiti sunt, dissidia moventibus Comitibus Goritiae, et Ducibus Austriae. Videatur lege Caput VI. apud Froelichium.

V. Generalia Comitia, quae Imperator Fridericus celebravit, Aureamque Bullam condidit in gratiam libertatis Principum S. R. I. indicare praestat, ac paucis

Austriae

illustrate animadversionibus. Comitiorum hi
quidem locus fuit Utini Civitas, aut Civitas
Austriae, seu Forumjulium. Jo. Petrus de Lu-
dewig in Reliquiis Mss. omnis aevi Diploma-
tum, ac Monumentorum Tomo VII. citatam
Bullam refert Libri IV. initio, quae incipit.
"In Nomine Sanctae, et Individuae Trinitatis
„Fridericus II. Divina favente clementia Ro-
„manorum Imperator semper augustus, Hieru-
„salem, et Siciliae Rex. (a) Excelsa nostri
„Imperii sedes exaltatur a principali mode-
„ramine regiminis: et in omni justitia, et
„pace disponimus, cum ad nostrorum jura
„Principum, et Magnatum debita provisione
„prospicimus, in quibus velut honorabilibus mem-
„bris insidet caput. Ita nostrum viget, et
„consistit imperium, et tanta Caesareae Ma-
„gnitudinis moles regit, et evehit eos quo-
„rum humeris innititur, et portatur.
„Noverit igitur praesens aetas, et futura
„posteritas, (b.) quod in Forojulii apud
„Videnatum, una cum dilecto filio nostro
„Henrico Romanorum Rege convenientes
„ etc."

* (a.) Apud Jo. Michaelem Heineccium

de veteribus etc. Sigillis. pag. 217. lectio est. Excelsa nostri sedes imperii exalta-
tur, ac principal. moderamina regiminis
in omni justitia, et pace disponuntur,
cum ea nostrorum jura Principum, et
Magnatum debita provisione prospicimus;
in quibus velut honorabilibus membris in-
sidet caput, ita nostrum viget, et con-
sistit Imperium. (b.) Ibid. quod in Brixiensi
repert. solidatum.

In fine haec habentur: "Hujus autem
„testes sunt, S. Moguntinus Archiepisco-
„pus B. (Bertholdus) Patriarcha Aquilegen-
„sis, E. Salzeburgensis etc. Signum
„Domini Friderici secundi, Dei gratia in-
„victissimi Romanorum imperatoris sem-
„per Augusti, Hierusalem, et Siciliae
„Regis. Ego Sigisfridus Ratisponnensis
„Episcopus, et imperialis aulae Cancel-
„larius, vice Domini S. Moguntini Archie-
„piscopi, et totius Germaniae Archican-
„cellarii, recognovi. Acta sunt haec anno
„Dominicae Incarnationis (a) Millesimo du-
„centesimo tricesimo secundo, mense
„Martii, quintae indictionis: imperante

"Domino nostro Friderico secundo Dei gratia
"invictissimo Romanorum Imperatore sem-
"per Augusto, Hierusalem, et Siciliae Rege,
"anno Romani ejus Imperii duodecimo;
"Regni Jerusalem septimo, Regni vero Si-
"ciliae tricesimo quinto, feliciter Amen. Da-
"tum (b.) apud Utinatum anno, mense,
"et indictione praescriptis." (a) Apud Thei-
necium, Millesimo ducentesimo secundo...
quintae indictionis. Sphalma est, ac lege:
Millesimo ducentesimo tricesimo secundo. (b.)
ibid. apud Utinum...

Eruditis adnotationibus Diploma illustrat
Ludewigus. Nonnullas affero. Adnotat
I. Testes non sua manu subscripsisse,
sed manu Notarii scriptum esse codicillum
universum." In Opusculo, (inquit ille)
de nexu Scripturae, et subscriptoris Ca-
pite IV. § 5. num. 128. dictum: quod
satis fuerit fides, rei gestae interfuisse
testes secundum L. 17. C. de test. pat.
atque Nov. 73. c. 8. 9. unde hunc Itali-
cum morem hausit etiam Fridericus I. et Testium
litterarium memoriam in subscriptionibus
introduxit."

Annotatio altera est: Italiae Archicancellarium inde a temporibus Friderici I. anno 1150. fuisse Coloniensem; verum neque in Italia locum Coloniensi factum, si causa fuerit Principum Germaniae; uti praesens dici debet confirmatio Decreti, quod Wormatiae anno 1231. absente Imperatore, latum fuerat, Henrico Rege Romanorum, qui praesens aderat, indulgente. Hinc Bernardi Mallinkrotii sententia cadit, qui Aquilejam, adeoque Forijulii provinciam intra fines Archicancellariatus Moguntini, seu Germaniae collocet. Dicto consule Capite superiore III. num. IV.

Discrimen praeterea, quod Actum distinguit a Dato in Diplomatibus diligentius declarat." Quod verbo Actum tempus „significetur, quo res in Codicillo scripta, „Principi exposita, ab eoque vel concessa, „vel negata est... Contra Datum vult „tempus quo Codicillus in Curia conceptus „est verbis, in litteras relatus, et subscriptus... Ubi igitur in primo opus „est Principis praesentia, qui mentem

suam

„suam debet aperire annuendo, jubendo, pro-
„hibendo: ita in ultimo Princeps potest
„abesse, quod hoc est Curiae Imperia-
„lis; eo praesertim aevo quo non ipsi Im-
„peratores Codicillis nomen subscripsere sua
„manu, sed vel Notarius, vel Aulae
„Cancellarius."

Quaestionem ergo movet, quomodo
aurea praedicta Bulla data est eodem
mense, anno, et indictione, quibus actum
de illa, et ab imperatore conventum?
„Respondeo, (inquit) fieri hoc vix potuis-
„se ut eodem die aliquid a Principe,
„dictum, et scriptum sit in Cancellaria,
„sive Curia principali. Sed cum hujus
„Codicilli non sit indicatus dies, ve-
„rum Mensis solus, Martius; nulla du-
„bitatio est, quia utrumque fieri potuerit
„menstruo spatio eodem. Praesertim quia
„argumentum Codicilli jam ante conceptum
„fuerit in Wormatiensi decreto anno 1231.
„ut opera faciliori nunc Utini posset
„instaurari, confirmarique ab imperato-
„re. Interim nomen Mensis legere ne-
„scivit Heinecius et pro Martius, falso

Majus legit Schilterus. Aptari utique potest haec eadem Regula, quam Ludovigus exhibet, Acto, et Dato, quae occurrunt in ejusdem Friderici imperatoris Diplomate num. IV. superiore: eademque prae oculis in aliorum Diplomatum examine, quoties tempora, ac etiam loca Acti Datique discrepare videntur.

Ad illa verba in Forojulio apud Videntum, notam appingit Ludewigus: locum ipsum appellari Utinum, Udinum, Udinatum, Utinatum, Videntum; quoniam uti nominis etymon, ita scriptura ejusdem varia est, ac multiplex. Nam Germanos (inquit,) Utinum in suo idiomate dixisse Utedin latine Vetinum, Vitinum etiam auctor est Italus Geographus Jo. Baptista Nicolosius in Hercule Siculo. Inde igitur metamorphosis Utini in Videntum. Haec rursum adnotat infra: Scripturam, qua locus idem in Diplomate memoratur, parum legibilem esse: sed de re ipsa dubium nullum; ut adeo frustra fuerint V. cl. Heineccius legendo Vibiatum pro Vidento et Schilterus

errans errorem eundem. At ipsum Lu-
dovicum fortasse errare, certumque non
esse Videnati lationem, jam pergo osten-
dere.

VI. Certo constat Historiarum fide, Frideri-
cum eodem anno 1232, adventasse in
Provinciam Forijulii: ipsumque Aquilejae
aliisque in locis diversatum esse. Satis
fuerit, Steronis verba referre: "MCCXXXIII
"Imperator Natalem Domini apud Raven-
"nam celebravit (Annos ab ipsa Domi-
"ni Nativitate auspicatur Auctor) Et
"per Venetias transiens, usque ad Aqui-
"lejam et Forumjulii processit ubi Rex
"filius suus, et quidam alii Principes,
"scilicet Fridericus Dux Austriae qui jam
"apud Viennam gladio militari accinctus
"erat. Cum quibus de pace Alemanniae
"verbotenus ordinavit, in Apuliam se re-
"cepit." Videnati hoc est Utini gene-
"ralia ipsum celebrasse comitia in
"gratiam libertatis Principum S.R.I.
narrat Ludovicus.

Legi oportere in Bulla in Forojulii
apud S. Bibianum, ubi hac de re autum-

fuerit, arbitrantur Heineccius, et Schilterus. Civitas est, olim Forumjulium dicta, quae nomen Provinciae imposuit: postea _Civitas Austria_, vel _Austriae_, ac _Civitas_ sine adjuncto; itemque _Civitatum_ et _Civitatum_, et voce populare _Cividat_, ac politiore demum vocabulo _Cividale_. Hinc vero factum ut vitiosa pronunciatione _Sibidatum_ dicerent pro _Civitatum_ caeteri: qua voce usus ipse Anonymus Leobiensis ad annum _1270_. Legimus: _Dux Karinthiae Ulricus in Sybidato obiit_ et sepultus est. In hoc loco generalia Friderici II comitia celebrata _actaque_ fuisse Bullam auream, evincere videtur textus, quem exhibent Heineccius, et Schilterus. Ita vero locum istum _Civitatis Austriae_ respicit _Actum_ Diplomatis, ut istud deinde _Utini datum_ fuerit.

Ad _austriam Civitatem_ pervenisse imperatorem, colligitur ex alio Diplomate, Tomo II. Bullarii Casinensis num. 252 recensito, quo _idem Fridericus_ juramentum fidelitatis pro Comitatu _Buziganae_ recipit ab Abbate _Sanctae Mariae de Pratalea_ (di Praglia) in Territorio Patavino. Scriptum legitur _anno Nativitatis Millesimo ducentesimo trigesimo secundo, indictione quinta, die tertio exeunte Martio_ (seu die 29.) _Actum vero in Civitate de Friule in Camera Palatii Domini Patriarchae_. Locus idem hodieque appellatur Cividale di Friuli

di Friuli, ut ab alio Cividale di Belluno distinguatur. Addiderim, haud ita facile legitima reperiri posse Instrumenta vetusta, in quibus Videnatum pro Utino legas: ac subit etiam miratio, eadem in Bulla, qualem exhibet Ludovicus, locum eundem primo Videnatum dici; tum Udinatum. Sed hac de re jam satis.

Caput XXVI.

Interim agit Bertholdus adversus Bernardum Carinthiae Ducem, sibi jus vendicantem patronatus in Ecclesiam Labacensem. Binae Gregorii Papae IX. epistolae ad ipsum, quae Romanorum Civium turbas, in Pontificem, ac propterea molestias Fratribus Ordinis Humiliatorum illatas indicant. Admontensis Coenobii Benedictini commodis consulit Patriarcha. Suffraganeum in coenobio Oberburgensi in Stiria Episcopatum erigi, lubenti ac prompto animo consentit. Gregorii Papae IX. epistolae. Locum, et Capellam Conversarum Sancti Quirini jure omni Plebis Utinensis eximit. Loci ejusdem vices. Instaurationem molitur Templi Aquilejensis: Gregorii de Montelongo leg.

ti Apostolici, Statuta, ac litterae Innocentii Papae IV.

I. Juribus Ecclesiae suae extendendis invigilabat Bertholdus: Etenimque movit Bernardo Carinthiae Duci, qui sibi jus patronatus arrogabat in Ecclesiam Dobreczyam in Marchia Carniolae. Litis argumentum patefaciunt Tabulae sequentes, ex Archivo Capituli Civitatensis depromptae. "In Nomine Domini Amen anno a Nativitate
„ejusdem MCCXXVIII. Indictione XV. die XI.
„ Mensis Madii exeuntis, (scilicet die 21.)
„ imperante Domino Friderico secundo Ro-
„ manorum Imperatore, juxta Tolmenum an-
„ te Ecclesiam Beati Ruberti. In praesentia
„ Engeldingi Scribae de Villaco, Magistri Chri-
„ stiani, Gunteri Sacerdotis, Abrahami de Wi-
„ seinstayn, Artingi de Liven, et aliorum
„ plurium, tam Clericorum, quam Laicorum
„ Dominus Bernardus Dux Carinthiae
„ coram Sancti Pauli, et Victoriensi Ab-
„ batibus, quos ipse a b. m. Honorio Papa
„ ejusdem nominis III. qui die 18. Martii hoc
„ anno 1227. mortem obierat, judices
„ impetraverat super causam, quae ver-

„ titur inter ipsum Ducem ex una parte,
„ et Dominum Bertholdum Aquilegensem
„ Patriarcham ex altera, de jurepatronatus
„ Ecclesiae Labacensis, petiit ante omnia,
„ sibi et Parochianis ipsius Ecclesiae divi-
„ um restitui, quibus dicebat se et suos in-
„ juste spoliatos a Domino Aquilegensi Pa-
„ triarcha post appellationem ab eo legi-
„ time factam ad Apostolicam sedem. Ad
„ quod respondit Magister Philippus A-
„ quilegensis Canonicus, dicti Patriarchae
„ Procurator, sicut apparebat per litteras
„ sigillo praefati Patriarchae sigillatas: quod
„ jurisdictio supraditorum Abbatum jam expi-
„ raverat. Nam citatio, per quam praefatus
„ Dux dicebat eorum jurisdictionem per-
„ petuam esse, non fuit eo tempore facta,
„ quo posset arcere Dominum Patriarcham;
„ expiraverat enim dictorum Abbatum
„ jurisdictio morte Mandatoris. Multis
„ itaque super hoc articulo hinc inde
„ propositis, cum saepe dictus Dux
„ non posset facere fidem per scriptu-
„ ram, vel per testes de citatione
„ facta legitimo tempore; dixit salvo
jure

„quod amicabiliter vellet componere
„cum Domino Patriarcha. Et supradictus
„Magister Philippus respondit quod sibi pla-
„ceret, salvo sibi et Domino Patriarchae
„omni juris auxilio, quod ei vel Domino
„Patriarchae, aut alii suo Procuratori pos-
„set competere, tam contra Rescriptum,
„et personas judicum, quam contra
„ipsum Ducem: et maxime illa exce-
„ptione qua dicebat, jurisditionem sæpius
„dictorum Abbatum penitus expirasse. Ego
„Romanus imperiali auctoritate Notarius
„his omnibus interfui."

II. Binas affero Gregorii Papae
IX. Epistolas ad ipsum Bertholdum.
Spectant priores ad negotium Bernardi
Sanctae, ac Romanorum dispendium cum
ipso Pontifice: alia ad auxilia mole-
stias quae Canonicis Ordinis Humilia-
torum inferebantur. Illis itaque Pa-
triarcham induxit Summus Pontifex,
ut collectas militum copias Ducatui
mittat." Gregorius Episcopus Servus
Servorum Dei, Venerabili Fratri (Ber-
tholdo) Patriarchae Aquilegensi, salutem

et Apostolicam

„et Apostolicam Benedictionem. Cuncta
„sapienter ab initio disponens sapientia Dei
„Patris, Sacrosanctae Ecclesiae Sponsae suae
„providit certa remedia, per quae ipso faven-
„te a necessitatum incursibus reddatur feli-
„citer expedita. Hinc est, quod cum ipsa
„multis excitetur Terrae Sanctae clamoribus, ut
„ejus miserando statui succursum celerem
„studeat impertiri: cui praestandi subsidium
„opportunitas tollitur, quia prius in dissidii
„discrimine constituti quorum pressa mole
„ctis cogitur Ecclesia suspiriis inundare, in pacis
„foedera reformentur. Nos de te merito prae-
„sumentes, ut qui dispositione divina es de ma-
„joribus ejusdem Ecclesiae membris, sibi laetan-
„ter debeas in necessitatis articulo subvenire,
„Fraternitati tuae per Apostolica scripta fir-
„miter praecipiendo, mandamus: quatenus pru-
„denter advertens, quod id filiis debeat inesse
„potissimum, ut mater eorum intentis profecti-
„bus, vigoris et potentiae obtineat fulcimen-
„tum, et quod membris roboris munimen ad-
„dicitur, si firma dispositio capitis habeatur
„ad subventionem Ecclesiae, pro cujus liber-
„tate tuenda Carissimus in Christo filius

„noster Fridericus (II.) Romanorum Imperator
„etc. paratus est magnifice prosequi, per quod
„tam Ecclesiae, quam imperii jura, favente
„Domino valeant obtineri; apparatu strenuo te
„studeas communire, ita quod proximo futuro
„Martio Ecclesiae te personaliter decenti militia
„comitum, quae in expensis tuis per tres
„menses praeter tempus, quo venies et recedes,
„ad ejusdem obsequium commoretur. Vel saltem
„jam dictam militiam, si venire nequiveris, cum
„caullatore recipiat; ac tuis, et aliorum ex-
„pedita subsidiis ad Redemptoris gloriam
„in pacis gaudio reflorescat. Mandatum
„nostrum taliter impleturus, quod tuis et Ec-
„clesiae tuae commodis, cum opportunum
„fuerit favorabiliter intendamus. Datum
„Perusii septimo Kal. Decembris, Pontifi-
„catus nostri anno octavo, (Christi 1234.)"
Subsidia indicantur Romanorum, quos fran-
gere nitebatur Pontifex propriis copiis ac
Friderici imperatoris auxiliis, aliisque
subsidiis. Odoricum Raynaldum consule
ad Annum 1234.

Alias accipe ejusdem Summi Pon-
tificis epistolas. "Gregorius etc. Venerabili

„tibus Fratribus, (Bertholdo) Patriarchae
„Aquilegensi et suffraganeis suis etc. Univer-
„tibus dilectis filiis, Praepositis, et Ministris
„Ordinis Humiliatorum, Nos noveritis acce-
„pisse: quod licet Fratres ejusdem Ordinis
„se a noxiis retrahentes, non extendant ad
„haec turpia, seu malefitia manus suas, ne
„tamen occasione quod interdum aliqui in lo-
„cis, ubi habitant, spoliantur, vel aliquod
„aliud malefitium perpetratur, personae
„ac bona eorum sive aliorum hominum
„capiuntur ad satisfactionem pro talibus
„exhibendam, licet occasionem vel causam
„non praebeant maleficiis, vel rapinis. Unde
„Nobis humiliter supplicarunt, ut providere
„super hoc eorum innocentiae dignaremur.
„Quocirca mandamus, quatenus occasione
„spoliationum, vel maleficiorum hujusmodi
„nullam eisdem Fratribus in Religionis do-
„mibus commorantibus in vestris Civitatibus,
„vel Dioecesibus inferri molestiam permitta-
„tis: eos, qui secus praesumpserint, moni-
„tione praemissa, per censuram Ecclesiasticam
„appellatione postposita compescendo. Da-
„tum Viterbii Kalendis Februarii

Pontificatus nostri anno nono (1230 Christi)."
Utramque Epistolam ex Regesto Vaticano sum-
ptam transcripsit humanissimus Comes Jo-
seph Garampius. Ipsum consule in Vi-
ta Beatae Clarae Ariminensis Dissertatio-
ne XVI. ubi Humiliatorum Ordinis origi-
nem, instituta, ac munera ex instituto prae-
scripto in compendio diligentissime illustrat.
III. Tabulae sequuntur, quae Bertholdum
Patriarcham Admontensis Benedictinorum
Ascetarum Coenobii in Istria amplioribus
commodis consulentem ostendunt. Refert
eas Bernardus Pezius in Thesauro Anecdo-
torum Tomo III. Parte III. "Anno Domini
" MCCXXXVII. exeunte Mense Maii, re-
" gnante Domino Friderico Romanorum
" Imperatore, Indictione X. Dominus Ber-
" tholdus Dei Gratia Sanctae Aquile-
" gensis Ecclesiae Patriarcha, vestitum
" et assensum dedit venditioni factae a
" D. Jacobo Mosacensi (Abbate) electo,
" Domino Chunrado Abbati de Admont,
" et suo Monasterio de omnibus pos-
" sessionibus, quas Monasterium Mosa-
" cense hactenus habuit et possedit in
loco

„loco qui dicitur Chyschain: ita quod amodo
„dictum Monasterium de Admont predictas
„possessiones habeat, teneat, possideat, et omnem
„earunde suam faciat voluntatem. Hoc autem
„fecit Mosacensis Electus pretio XLVI. Mar-
„charum denar. Aquilegens. Quas XLVI. Marcas
„promisit ponere, et dare in utilitatem Eccle-
„siae Mosacensis. Et supradictam venditionem,
„et datam dictus Dominus Patriarcha confir-
„mavit. Actum in Castro Utini in Camera
„Domini Patriarchae. Testes vero interfuerunt
„D. Fridericus Concordiensis Episcopus, D. Du-
„ringus de Meils, D. Rodulphus de Ve-
„nesiano, D. Bartholdus de Triano, D. Ul-
„ricus de Cucanea, D. Hermannus de Por-
„tis, et alii plures. Ad pleniorem
„vero fidem predictae venditionis, et pacti
„memoratus Dominus Patriarcha, et Do-
„minus Mosacensis fecerunt presentem
„Cartam sui Sigilli munimine roborari. E-
go Mastricus Imperialis Aulae Notarius
interfui, et rogatus scribere scripsi."

Percelebre Admontense Ordinis Sancti
Benedicti Coenobium fundavit, et erexit
Beatus Gebhardus Archiepiscopus Salis-

burgensis in Stiria superiore ad Anisum fluvium inter editos montes, queis planities ampla desinit in Crucis formam. Fundationem cum anno 1074. illigant Chronica Garstense, et Admontense apud Hieronymum Pezium Tomo II. Rerum Austriacarum.

IV. Nihil erat Patriarchae nostro antiquius recta, soluta, ac prompta suae Diocesos amplissimae administratione. Hinc consilium insederat ipsi ut in Benedictino Obernburgensi Coenobio in Stiria nova erigeretur Episcopalis Ecclesia, aut certe in illum Petenensis in Istria Episcopatus transferretur. Negotium istum patefaciunt Gregorii Papae IX. epistolae, ex Vaticano Archivo depromptae, ac mihi summa humanitate traditae a Comite Francisco Florio, in Metropolitanae Utinensis Ecclesiae Primicerio.

"Gregorius PP. IX.... Episcopo Emonensi, „ et..... Electo Tergestino, Venerabilis Fra„ter noster (Bertholdus) Patriarcha A„quilegensis et sibi meritum comparat „ apud Dominum, et spiritualium nobis

"praestat materiam gaudiorum. Animo
" sicut Minister Christi, et Mysteriorum
" Dei providus dispensator, familiae sibi
" creditae non plus praeesse cupiens, quam
" prodesse, postponit temporalia commoda
" profectibus animarum: ac in grege sibi com-
" missa non quae sua sunt, sed quae
" Jesu Christi requirens, non tam pasci ab
" ovibus quam eas pascere delectatur.
" Et ne (quod absit) illas non agnoscere
" vel non agnosci ab eis a Domino arguatur,
" cui de ipsis redditurus est rationem; et si
" eumdem gregem pascere nequeat per se
" ipsum, curam tamen ipsius dividere provi-
" dit in plures. Ex parte siquidem dicti Pa-
" triarchae fuit propositum coram nobis,
" quod Aquilegensis Dioecesis adeo est dif-
" fusa, quod eam quae per decem dietas
" et amplius versus Hungariae partes
" diffunditur, non potest sic ut debet com-
" mode visitare praesertim cum in ipsa sint
" quaedam loca in quibus propter defectum
" officii pastoralis multi sine confirmatio-
" ne chrismatis moriuntur, et aliae gen-
" tes illarum partium in spiritualibus grave

„sufficeant detrimentum; propter quod time-
„tur non modicum, ne praecipites ferantur
„in errorem, a quo non sint de facile eruen-
„di. Quare timens ne sanguis illorum de
„suis manibus a Domino requiratur, nobis humi-
„liter supplicavit, ut in Monasterio de Obe-
„renburg Ordinis Sancti Benedicti, quod
„ipsum nullo pertinet mediante, creandi
„Cathedralem Ecclesiam, vel transferendi
„ad illud Petenensem Ecclesiam quae est
„adeo desolata, quod paucis vel nullis
„Canonicis morantibus in eadem de refor-
„matione ipsius spes aliqua non existit,
„licentiam sibi concedere curaremus. Nos
„igitur ejus propositum dignis in Domi-
„no laudibus commendantes, et volentes ut
„res tam ardua cum debita maturitate
„procedat, mandamus, quatenus utrum
„Aquilegensi Ecclesiae hoc expediat,
„et ad id Capituli sui accedat assensus,
„nec non et de statu praedictae Petenen-
„sis Ecclesiae, et si praedictum Monaste-
„rium ex hoc servetur indemne; et utrum
„sufficiens et idonea provisio futuris
„Episcopo, et Capitulo assignetur, et
de universis

"de universis negotii circumstantiis solli-
"cite inquirentes, quae inveneritis nobis fi-
"deliter rescribetis. Datum Viterbii IV.
"Nonas Aprilis, Pontificatus nostri anno unde-
"cimo (Christi 1237)." Emonensem Ecclesiam Ge-
rardus, ac Tergestinam Joannes hujus nominis
II. regebant. Apud Ughellium nullus Ecclesiae
Petenensis Antistes recensetur ab anno
1185. ad annum 1263. Indicem nostrum Epi-
scoporum ejusdem Ecclesiae consule in Mo-
numentis Aquilejensibus.

V. In eisdem Monumentis Ecclesiae Aqui-
lejensis Capite LXX. num. VI. post Jo. Fran-
ciscum Madrisium, Neriani Oratorii Utinensis
Presbyterum, Operum Sancti Paulini Aqui-
lejensis Patriarchae editorem, Bertholdi lit-
teras datas anno Domini MCCXLII. Indictio-
ne XV. octavo die exeunte Julio, (seu 24
die.) in lucem emisimus, quibus ipse consti-
tuit: quod de caetero Capella Sancti Do-
mini de Utino (extra Civitatis moenia,)
ubi conversae commorantur, Plebi de Uti-
no non debeat pertinere, vel ei subjacere.
Facile conversas intellexerim Mulieres
quae a prava et dissoluta vita ad melio-

rem transeunt. Ducangium consule in Glossario, qui Honorium Augustodunensem inducit, Libro II. Gemmae animae Capite 242. Conversae (inquientem,) quae eumdem habitum, (ac Viduae,) gerunt, a Maria Magdalena formam sumpserunt. Vitam reclusam degebant.

Varias loci vices, quae superiore tempore acciderunt, addiscimus ex Bulla Bonifacii Papae IX. quam a Comite Francisco Beretta Patricio Utinensi acceptam refero. " Bonifacius Episcopus Servus Servorum „ Dei, ad futuram rei memoriam, Eximiae devotionis, quam dilecti filii Decanus, et Capitulum Ecclesiae, alias Plebis, Sanctae Mariae de Terra Utini Aquilejensis Dioecesis, „ ad Nos et Romanam gerunt Ecclesiam, „ sincerus promeretur affectus, ut votis eorum in his praesertim, quae divini cultus „ augmentum ac eorum et ejusdem Ecclesiae „ Sanctae Mariae commodum et utilitatem „ concernunt, quantum cum Deo possumus fa„ vorabiliter annuamus.„ Plebs Utinensis sub titulo Sanctae Mariae in ipsius loci colle posita erat. Templum in planitie

sub valle titulo Sancti Vodolrici erexit Bertholdus, quod postea nuncupationem subiit Sanctae Mariae: et ad hanc novam Ecclesiam transtulit plebem ipsam. Majora addita sunt ac praestantiora augmenta Ecclesiae collegiatae, Decano et Capitulo Canonicorum constantis. Hac de re in Monumentis nostris actum in Bertholdo, et Gregorio de Montelongo, et Bertrando Patriarchis.

"Exhibita siquidem nobis pro parte Dilectorum Decani, et Capituli petitio continebat; quod dudum bonae memoriae Pertholdus Patriarcha Aquilegensis per suas litteras, (ut supra,) omnibus notum fecit. quod ex suo consensu et voluntate erat, quod de cetero Capella Sancti Quirini de Utino dictae Dioecesis, ubi Conversae commorabantur, eidem Ecclesiae Sanctae Mariae non deberet pertinere, vel ei subjicere, nisi quod ei annuatim unam libram cerae solvere tenerentur. Et quod postmodum apud ipsam Capellam, seu de ea factum fuerit Monasterium Sancti Quirini Ordinis Sancti Benedicti; quod per Priorissam regebatur: et lo

„gis temporibus perduravit. Sed novissime,
„guerris Patriam Forijulii affligentibus,
„dictum Monasterium, cum sit extra et pro-
„pe muros ... ne hostes inibi castra mete-
„rentur, valde discriminosum esset, cum
„Ecclesia, seu Capella funditus fuit diruta;
„nec dilecti filii, Universitas ejusdem Terrae
„ex dicta causa illud ullo modo permitterent
„restaurari; et quod ex ipso Monasterio
„praeter unam Monialem duntaxat, nul-
„la alia superest Monialis, vel Conversa.
„Quare pro parte Decani, et Capituli
„praedictorum nobis fuit humiliter suppli-
„catum; ut cum ipsi, sicut asserunt,
„soli curam habeant animarum universa-
„rum personarum ipsius Terrae, quae nu-
„mero est per Dei gratiam et admodum
„populosa; dictaque Ecclesia Sanctae
„Mariae pro multitudine populi pluri-
„bus quam habent Ministris indigeat ad
„peragenda Officia Divina, et alia popu-
„li onera supportanda; et si Monaste-
„rium ipsum dictae Ecclesiae Sanctae Ma-
„riae uniatur, sicut parato praefatae
„Moniali quoad vixerit necessaria mi-
nistrare

„ministrare, et de octo perpetuis Mansionariis in eadem Ecclesiam Domino Servituris „Ministrorum hujusmodi numerum augere, „et etiam in loco ubi Ecclesia dicti Mona„sterii fuit, si per eosdem Universitatem „fuerit permissum, unam Capellam de no„vo construere et in ea per unum Presby„terum in Divinis facere deserviri: Praedictum „Monasterium cum omnibus juribus, et per„tinentiis suis Mensae Capitulari dictae „Ecclesiae Sanctae Mariae, de qua ipse „Decanus, et Sexdecim Canonici, et octo „Capellani, ac etiam octo Ministri instituentur: „et cujus fructus, redditus, et proventus „secundum communem existimationem vale„rent annuum Mille et Quingentorum „Ducatorum auri, et argentum, non exce„dunt, in perpetuo unire, annectere, et „incorporare, et statuere, quod de caetero „nomen Monasterii, et ordinis hujusmodi „penitus inibi sit extinctum, ac non Mo„nasterium sed locus ejusdem Ecclesiae „Sanctae Mariae nuncupatur, et etiam „reputetur; et alias in praemissis pro„videre de benignitate Apostolica di=

„quarecumque Nos igitur hujusmodi supplica-
„tionibus inclinati, Monasterium praedictum
„cum omnibus juribus, et pertinentiis suis
„eidem Mensae auctoritate Apostolica,
„praesentium tenore, in perpetuum incorpora-
„mus, annectimus, et unimus. Ita quod pre-
„fatis Decano, et Capitulo ex nunc liceat,
„possessionem dicti Monasterii propria
„auctoritate, et super hoc Dioecesani loci vel
„alicujus alterius licentia minime requisita,
„apprehendere et perpetuo retinere, Ut
„quod ipsi Decanus, et Capitulum eidem
„Moniali, quamdiu in aliquo honesto Mona-
„sterio vitam duxerit in humanis, de victu
„et vestitu et aliis necessariis sufficienter
„providere teneantur; et cum primum ab
„hujusmodi onere fuerint relevati, pro dicto
„sic unito Monasterio, Patriarchali jura
„solvere, et alia debita onera supportare;
„et nihilominus de hujusmodi fructibus,
„redditibus, et proventibus dicti Monasterii in
„eadem Ecclesia Sanctae Mariae de novo
„octo perpetuos Mansionarios instituere;
„et quod in hujusmodi Ecclesiae dictae loco,
„(qui, et tunc ubi Cimiterium dicti Mona-

„sterii fuit, ad profanos usus velut
„hereditas minime transferantur, quam Ca-
„pellam de novo construere, et in ea in di-
„vinis per unum Presbyterum perpetuo fa-
„cere deserviri. Volumus autem, quod de cae-
„tero nomen Monasterii, et Ordinis hujus-
„modi penitus ibidem sit extinctum; et non
„Monasterium, sed locus praedictae Ecclesiae
„Sanctae Mariae perpetuis futuris tem-
„poribus nuncupetur, ac etiam reputetur.
„Non obstantibus Constitutionibus et Ordina-
„tionibus Apostolicis; nec non Statutis et
„consuetudinibus Monasterii Sancti Quirini,
„et Ordinis praedictorum contrariis quibus-
„cumque; nec non privilegiis, indulgentiis, et
„litteris Apostolicis, generalibus vel speci-
„alibus, quorumque tenorum existant praesen-
„tibus non expressis, vel totaliter non inser-
„tis effectus eorum impediri valeat quomo-
„dolibet vel differri, et de quibus quorumque
„totis tenoribus habenda sit in nostris litte-
„ris mentio specialis. Nos insuper ex nunc
„irritum decernimus et inane, si secus su-
„per his a quoquam quavis auctoritate
„scienter vel ignoranter, contigerit attem-

„ptari. Nulli ergo omnino hominum liceat
„ hanc paginam nostrae incorporationis, annexio-
„ nis et unionis infringere, vel ei ausu teme-
„rario contraire. Si quis autem hoc atten-
„ tare praesumpserit, indignationem Omnipo-
„tentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli
„ Apostolorum ejus se noverit incursurum. Da-
„ tum Romae apud Sanctum Petrum VIII.
„ Kal. Martii, Pontificatus nostri anno ter-
„tio (aerae vulgaris 1392.)"

VI. Alia Bertholdi gesta plura enarravimus in Monumentis Cap. LXXI. et LXXII. quaedam autem quae Summi Pontificis Gregorii IX. indignationem promeruerunt, alia vero pleraque utique egregia. Ad instaurationem Aquilejensis Ecclesiae, quae plurimum detrimenti passa fuerat ex circumfusis paludibus aquis, ac aeris intemperie, mentem operamque suam convertit Bertholdus Patriarcha. Decretum obtinuit a Gregorio de Montelongo Sedis Apostolicae Legato, quo Beneficiorum vacantium proventus designabantur per annum in subsidium expensarum: idque executioni ut mandaretur, lato edicto sancivit Patriarcha. Utrum-

que,

que, decretum, et editum, pertinent ad annum 1241 vergentem ad finem: ac utrumque in nostris Monumentis editum exstat.

Addo litteras Indulgentiarum, quas Gerardus Lunensis Episcopus largitur fidelibus, manus adjutrices ad opus idem perficiendum praestantibus. Vicarium ipse agebat in Aquilejensi Dioecesi.

" Gerardus Divina Misericordia Episco„pus Lunensis, et D. Bertholdi) Sanctae „Aquilejensis Ecclesiae Patriarchae Vica„rius, universis Christi fidelibus tam Cle„ricis quam laicis, in Patriarchatu Aquilejen„si constitutis, ad quos litterae istae per„venerint, in vero salutari salutem... Mo„nemus, et in Domino plurimum exhorta„mur, atque vobis in remissione vestrorum „injungimus peccatorum: quatenus ad opus „inceptum Aquilejae pro reformatione Eccle„siae, quae a suis servitoribus propter intem„periem civitatis Aquilejensis omnino dese„ritur, quod opus sine bonorum, et fide„lium Christi compleri non potest auxilio „... maxime cum ad tantum opus fi„niendum propriae non sufficiant facultates...

„ Nos vero ut ad pietatis opera vos
„fortius invitemus, de Omnipotentis Dei Be-
„atæque Virginis Mariæ, et Apostolorum Pe-
„tri et Pauli atque Sanctorum Martyrum
„Hermachoræ et Fortunati, et omnium
„Sanctorum quorum Reliquiæ et Corpora in A-
„quilejensi Ecclesia requiescunt, necnon et
„Sanctorum Pelagii et Maximi (qui etiam
„nunc coluntur,) patrociniis confidentes,
„omnibus qui ad dictum opus accesserint
„personaliter auxilium impensuri, et qui
„sua duxerint auxilia conferenda et transmit-
„tenda, de injuncta eis pro criminibus poe-
„nitentia annum unum, et quartam par-
„tem venialium in Domino relaxamus.„
Sensum legitimum, qui subest postremis
verbis, aperit Petrus Collet in Conti-
nuatione Theologiæ Honorati Tournely de
Sacramento Poenitentiæ, in Appendice III
de Indulgentiis Capite II.

Laudati Gregorii de Monte Longo Le-
gati Apostolici decretum iterum aucto-
ritate sua firmavit, roboravitque Inno-
centius Papa IV. Apostolicam sedem
is conscenderat anno 1243, Mense Junio,

die 24. aut insequente 25. Pontificias
litteras a Comite Garampio acceptas re-
fero. „Innocentius Episcopus Servus Ser-
„vorum Dei, Venerabili Fratri (Bertholdo)
„Patriarchae, et dilectis Filiis Capitulo
„Aquilejensi, salutem et Apostolicam Be-
„nedictionem. Iis quae pro utilitatibus
„Ecclesiarum provide statuuntur, liben-
„ter adiicimus Apostolici muniminis fir-
„mitatem, ut illibata permaneant quae
„nostro fuerint praesidio communita. Ex
„parte siquidem vestra fuit propositum
„coram nobis; quod dilectus filius
„G. (Gregorius) de Montelongo, nunc et
„Notarius noster, Apostolicae Sedis Legatus,
„diligenter attendens quod propter distem-
„perationem aeris civitatis Aquilejensis
„sitae in paludibus juxta mare, in Ecclesia
„vestra Clerici pauci remanebant; itaquod
„interdum vix inveniantur aliqui, per
„quos possint in ea Divina Officia celebrari;
„ac volens tanto discrimini congruis re-
„mediis obviare, deliberatione provida de
„nostra statuit voluntate, ut proventus
„beneficiorum in Ecclesiis Civitatis, ac

„Dioecesi Aquilegensis vacantium unius anni
„debeant in ipsius loci reformatione converti, reser-
„vata de proventibus ipsis Clericis in ejusdem Eccle-
„siis ministrantibus juxta provisionem.... Decani,
„et Archidiaconi loci pro vitae necessariis congrua
„portione. Quare nobis humiliter supplicastis,
„ut hujusmodi Statutum apostolico dignare-
„remur munimine roborare. Nos igitur vestris
„supplicationibus inclinati, quod super hoc ab
„eodem Legato provide factum est, auctorita-
„te Apostolica confirmamus, et praesentis scripti
„patrocinio communimus. Nulli ergo omnino
„hominum liceat hanc paginam nostrae confir-
„mationis infringere, vel ei ausu temerario
„contraire. Si quis autem hoc attentare prae-
„sumpserit, indignationem Omnipotentis Dei,
„et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum
„ejus, se noverit incursurum. Datum Lugdu-
„ni II. Nonas Augusti, Pontificatus nostri
„anno tertio, (Christi 1245.)„ Verba illa,
Gregorius de Montelongo Sedis Apostolicae
Legatus..... deliberatione provida de nostra
statuit voluntate etc. satis indicant,
statutum de instauratione Ecclesiae Aqui-
lejensis hujus a Gregorio de Montelongo la-
tum

tum fuisse; ac primo sub Gregorio IX. anno 1242. ut supra ac in nostris Monumentis adnotavimus; iterum autem sub Innocentio Papa IV.

Caput XXVII.

Imperatorem Fridericum II. adit Bertholdus, pro Bela Rege Hungariae subsidia impetraturus adversum Tartaros. Bellum gerit contra Tarvisinos, a quo retrahit ipsum Summus Pontifex. Friderici II. diploma. Pergit ad Concilium generale Lugdunense primum: sessionis Patriarcharum ordo, ac Matthaeus Parisius notatus. Aquilejensibus Canonicis collata beneficia ab Innocentio Papa IV. et a Bertholdo Patriarcha data facultas aedificandi Castrum Sanensagae Item beneficiis affecti Canonici Civitatenses ab utroque, collata scilicet Paroccia de Castro Foganeae. Foedera cum Principibus Istriis a Bertholdo percussa adversus Ezzelinum tyrannum; pecuniarum subsidia eidem ex Regno Hungariae eroganda procurat. Innocentius IV. ejusdem Bertholdi Patriarchae obitus Nobile in provincia Forijulii oppidum Portusnaonis

per hoc tempora possident Veteres Marchiones Stiriae, tum Veteres Duces Austriae, ac demum Habsburgo-Austriaci.

I. In Monumentis Ecclesiae Aquilejensis adnotavimus Capite LXIX. num. III. et Capite LXXI. num. VI. nepotes Bertholdi Patriarchae fuisse Belam Hungariae Regem, et Colomannum fratrem ejus Regem Ruthenorum, natos ex Gertrude Sorore immanis ac barbara Tartarorum natio anno 1221: in Poloniam, Hungariam, aliasque regiones repentina irruptione sese effudit, ferrum circumferens, flammam, vastitatem, excidium. Testis sunt Richardi a Sancto Germano ad eundem annum 1241. " Mense Junio fama de Tartaris
" ad Imperatorem (Fridericum II. in Regno
" Neapolitano degentem,) pervenit: quod jam
" devicto (Bela) Rege Hungariae essent
" in finibus Alemanniae. Et hoc ipse Rex
" Hungariae significavit eidem Imperatori
" per Vaciensem Episcopum Legatum suum,
" et per litteras suas; per quas se ipsum,
" et Regnum Hungariae suae promittit
" subjicere ditioni, dummodo per ipsum

„imperatorem ab ipsis Tartaris protectionis
„suae munimine defendatur." Illorum metuebat
Fridericus II. caesarem ejus operam impetra-
turus, anno 1242, mense Junio Foggiam con-
venit et ipsum Bertholdus Patriarcha Aqui-
lejensis pro eodem facto Tartarorum. Di-
centiatus ab eo (imperatore,) in suam recedit.
Illatas clades a Tartaris enarrat Raynaldus
in Annalibus.

II. Bullam eodem pariter anno indixe-
rat, gerebatque Patriarcha adversum Tarvi-
sinos. Dato diplomate favit eidem Fri-
dericus Imperator, facultate facta everten-
di pontes, quis utebantur Tarvisini, fluvio
Liquentiae impositos. "In Christi Nomi-
„ne Amen. Hoc est exemplum cujus-
„dam Imperialis privilegii cum Bulla aurea
„pendente muniti, sumptum ex authen-
„tico per me Notarium infrascriptum, cu-
„jus tenor talis est. In Nomine Sanctae
„et individuae Trinitatis Amen. Fridericus
„Divina favente clementia Romanorum
„Imperator semper Augustus, Jerusalem,
„et Siciliae Rex ... et petitione ne-
„gotii merito potentium nobis occurrunt

„et adversariorum pandantur excessus;
„rectum prodit a sede nostra judicium,
„ut unde fidelium praeveniuntur incursi-
„bus, et eorum commoda procurantur, inde
„damna et injuriae rebellibus irrogentur.
„Hinc est igitur, quod praesentis scripti
„series notum fore volumus universis
„imperii fidelibus, tam praesentibus quam
„futuris: quod dilecto Principe nostro B.
„(Bertholdo) Venerab. Patriarcha Aquilegen-
„si postulante, Pontes super Liquentiam
„fabricatos debere penitus destrui, velut
„fidelibus nostris contrarios et damnosos, et
„utiles nostris rebellibus Trevisinis ad
„faciendam guerram, et incursus hostiles
„contra nostros subditos, et fideles. Nos
„attendentes labores et injurias, quas prae-
„dicto Principi nostro, et hominibus suis
„Aquilegensis Ecclesiae, ac caeteris transeunti-
„bus publice contigit in eisdem partibus
„per eosdem rebelles inferri: quin potius
„volentes auferre materiam, et ... praecide-
„re rebellibus ... Trivisinis, per quam ... nocu-
„menta parabant, in eorum perfidia sae-
„vientes; praesenti sancimus edicto, quate-

nus

„nus iidem pontes super Liquentiam pre-
„sitos dimentur: Aquilegensi Ecclesiae meri-
„tum et devotionem Patriarchae praedicti fa-
„vorabiliter concedentes, ut postquam destructi
„fuerint et destructi, per eosdem rebelles
„Trivisinos nunquam valeant reparari. Aucto-
„ritate praesentis privilegii statuentes, quod
„non liceat alicui Legato, Capitaneo, Vicario,
„Potestati, Consilio, Communi, ullive personae
„altae vel humili, Ecclesiasticae vel mundanae,
„contra praesentis Edicti, et Concessionis nostrae
„tenorem temerario ausu aliquid attemptare.
„Quod si praesumpserit, indignationem nostram
„se noverit incursurum. Ad hujus rei me-
„moriam, et stabilem firmitatem praesens
„privilegium fieri, et bulla aurea typario
„nostrae Majestatis impressa jussimus com-
„muniri. Hujus rei testes sunt: B. Pa-
„normitanus Archiepiscopus, Nicolaus Regi-
„nus, Hugucio Taurin. Oddrapius Marsi-
„chanus Episcopi, Henricus Bambergensis
„Electus: Ricardus Comes Consertanus, Andreas
„de Cicala Capitaneus Regni, Magister
„Petrus de Vinea, Magister Thadeus de
„Suessa Magnae Imperialis Camerae judi-

„ dicy, et Henricus Praepositus... Capellae,
„ et alii quamplures. Signum Domini no-
„ stri Friderici Dei gratia gloriosissimi Ro-
„ manorum Imperatoris semper Augusti,
„ Jerusalem, et Siciliae Regis invictissimi.
„ Acta sunt haec anno Dominicae Incarna-
„ tionis Millesimo Ducentesimo quadragesimo
„ secundo, Mense Februario primae Inditionis.
„ imperante Domino nostro Friderico Dei gra-
„ tia Serenissimo Romanorum Imperatore sem-
„ per Augusto, Jerusalem, et Siciliae Rege;
„ Romanorum Imperii ejus anno vicesimo ter
„ tio, Regni Jerusalem nonodecimo, Regni
„ vero Siciliae quadragesimo quinto, feliciter
„ Amen, Datum Foggiae anno, mense, ac
„ in die praescriptis... Diplomatis exemplum
coram Natali Lunensi Episcopo scripsit
Paulus q. Magistri Johannis Arzenina
sub anno Dominicae Nativitatis Millesimo
trecentesimo tricesimo octavo.

Inditio prima coeptum annum Ja-
nuarium 1243. Anni Imperii, et Regni
Siciliae videntur anno uno excedere, ac etiam
annis epacha Regni Jerusalem. Archie-
piscopum Panormitanum initialis littera

B. indicat Bernardum de Castaca cognominabatur Regii Lepidi Antistes Nicolaus Maltraversius. Item videtur Oddorosius Mansicanus, ac Anonymus ab Ughello recensitus. Henricum Schmidefeldium sibi Antistitem praefecerunt Bambergenses, Hoffmanno teste, anno 1242, circa Nonas Januarii. Belligerantem Bertholdum gravissimis Epistolis admonuit Innocentius Papa IV. quod ipse qui pro Ecclesia sese fortissimo adversariis ejus opponere debuisset, eandem oppugnaret in Chentibus. Ita scilicet Parisinos vocabat, qui Summo Pontifici hoc tempore adhaerebant. Morem gessit Patriarcha. V. de Aquilejensia Monumenta Capite LXXII. num. II.

III. Ad annum 1245. pertinet Lugdunense Bertholdi Patriarchae iter. Anno superiore Innocentius IV. indixerat Concilium Generale Lugduni convocandum, quod Lugdunense primum appellatur. Causae indicantur in Litteris Convocationis: ut deplorando Terrae Sanctae discrimini et afflicto Romano Imperio prospere valeat subveniri, et inveniri remedium.

contra Tartaros, et alios contemptores fidei, ac persecutores populi Christiani. Ac Prima Concilii sessio celebrata est in Vigilia Sancti Petri Apostoli, seu die 28 Junii. Finis vero eidem concilio impositus die 17 Julii.

Matthaeus Parisius in Historia Anglicana ad eundem annum 1245 ait. "Fue-
„ runt itaque ibidem absque Cardinalibus,
„ duo Patriarchae, scilicet Constantinopolitanus
„ qui et Antiochenus, et Patriarcha Aqui-
„ leiae qui et Venetiae." Error est, Aquile-
jensem Patriarcham vocari unquam consuevisse Patriarcham Venetiae, aut Venetiarum, ita saepius dictum Patriarcham Gradensem testantur hujus aevi monumenta propterea quod Venetiis ad Sancti Silvestri residere consueverat. Fallitur item Parisius, qui Concilio interfuisse duo tantum Patriarchas narrat, putatque Nicolaum de Castro Argenteo Patriarcham Constantinopolitanum simul tenuisse Patriarchalem Sedem Antiochenam; Hanc sine dubio tenebat Albertus, pridem Brixiae Episcopus. Consule Joachinum

in Patriarcatu

in Patriarcatu Antiocheno Tomo IV. Julii, et Lequienum Tomo III Orientis Christiani.

In Cronica Augustana, sive Heronis apud Freherum Tomo I haec habentur Anno 1245. universalis Synodus celebratur apud Lugdunum ... In ea Synodo fuerunt tres Patriarchae et Episcopi plurimi. In brevi Nota, seu Notitia eorum quae, in primo Concilio Lugdunensi Generali gesta sunt, apud Conciliorum collectores, ordo sedentium Episcoporum describitur his verbis: Ex opposito tres Patriarchae ordinati fuerunt, videlicet Constantinopolitanus ad dexteram, Antiochenus, Aquilejensis tertio. Extant privilegia quaedam Tomo I. Gestorum Dei per Francos, quae typis edita sunt Hanoviae anno 1611. ejusdem Concilii tempore data, cum Episcoporum subscriptionibus hoc modo pag. 1195. Nicolaus Patriarcha Cōstantinopolitanus, Albertus Patriarcha Antiochenus, Bertholdus Patriarcha Aquilejensis, et Philippus Bituricensis etc.

In superiore Brevi nota, sive Notitia post verba relata addit Auctor: de quo, scilicet de Patriarchae Aquilejensis

post Antiochenum loca, inter Patriarchas tertio,) scandalum est exortum, ex eoquod ut alii Patriarchae dicebant, sedere non debebat, et destructa, est ejus sedes. Ut tandem ut vitaretur scandalum, de voluntate Domini Papae ut creditur, est refecta. Patriarchas Constantinopolitanum, et Antiochenum, quos memoravimus, intelli ge Latinos ac latini ritus. Has litteras humanissimis admonuit Comes Josephus Garampius nunquam sine laude, et gratiarum actione nominandus: in Archivo Vaticano plura Ecclesiae Romanae privilegia vidisse, ab Innocentio IV. et Episcopis, qui Concilio Lugdunensi interfuerunt, recognita, et firmata. Sigilla eorum plumbeum Pontificis, alia cerea quae pendent, ita disposita esse, ut Papae sigillum teneat medium locum, et sigillum Patriarchae Constantinopolitani dexteram partem occupat, sinistramque illud Patriarchae Antiocheni: dexteras sinistraque acceptis cum respectu ad eos, qui diplomata respiciunt, ac legunt. Post sigillum Constantinopolitani Patriarchae positum illud esse Patriarchae Aquile=

jensis figurae circularis, ac deinde Ar-
chiepiscoporum: disposita vero Episco-
porum sigilla minus post illud Patriarchae
Antiocheni. In sigillo Aquilejensis Pa-
triarchae visitur figura sedens cum Pallio,
dextera pedum tenens, librum sinistra: le-
giturque epigrafe, Bertholdus Dei gra-
tia sanctae Aquilejen. sedis Patriarcha.

IV. Anno praecedente 1244 Sacrorum Mi-
nistrorum, quos Mansionarios vocant, au-
geri posse numerum postularunt Canonici
Aquilejenses: ipsorumque votis indulgere vo-
luit Summus Pontifex Innocentius IV.
litteris datis, quas a Comite Garampio acceptas
profero. "Innocentius Servus Servorum
"Dei, dilectis filiis Decano, et Capitulo
"Aquilejensis, salutem et Apostolicam bene-
"dictionem. Iustis petentium desideriis dignum
"est nos facilem praebere consensum: et
"vota, quae a rationis tramite non discordant,
"effectu prosequendo implere. Cum igitur
"sicut ex parte vestra fuit propositum
"coram nobis, ad augmentandum cultum Di-
"vini Numinis deliberatione provida du-
"xerit statuendum: ut in Ecclesia vestra

„ undecim Campionarii, videlicet quatuor
„ Presbyteri, et totidem Diaconi, et toti:
„ dem Subdiaconi ad serviendum continue
„ in ordinibus suis in ipsa, sex ejus Praeben:
„ dis de iis quae sunt in Statuto, et per
„ Sedem Apostolicam confirmato numero,
„ assignatis, de caetero perpetuis tempori:
„ bus habeantur. Nos vestris supplicationi:
„ bus benignum impertientes assensum,
„ Statutum ipsum, prout factum est,
„ gratum et ratum habentes, auctoritate
„ Apostolica confirmamus, et praesentis
„ scripti patrocinio communimus. Nulli
„ ergo omnino hominum liceat hanc nostram pagi:
„ nam confirmationis infringere etc. Datum
„ Lugduni XIII. Kal. Januarii, Pontificatus
„ nostri anno secundo (Christi 1244.

Insequente anno 1245. easdem suae Metropolitanae, et Patriarchalis Ecclesiae Panormitanae beneficio cumulavit Berthol dus Patriarcha, donatione facta decem Marcharum pro remedio animae suae, quam refert Ughellus. Anno 1245. addita dies est XIII. Kal. Februarii. Hanc post obitum ejus ratam habuit, firmamque

declaravit

declaravit Clemens Papa IV. litteris apud Ughellum editis, datisque Viterbii XVI. Kal. octobris, Pontificatus anno II. (Christi 1266.)

Gregorii Papae IX. litteras pridem Patriarchae datas, sed anno 1250. ex authentico desumptas, afferre liceat, queis facultas fit Bertholdo, Familiarium merita, et obsequia rebus Ecclesiae unicus utilibus compensandi. Litterae servantur in Archivo Capituli Civitatensis.

"Anno Dominicae Incarnationis Millesimo Du„centesimo quinquesimo, indictione VIII. die „Martis sexto exeunte Iulio, (seu die 26.) „in Capitulo Ecclesiae Civitatensis: praesenti„bus Dominis, Wolrico Vicedecano, Henri„co Perigulino, Iohanne Barotino, Corrado Po„tira, Lyupoldo Thesaurario, Bartholdo Bi„lino, Cardemorno Scholastico, Rodigero, „Iohanne, Christiano, Angelino, Hermannesio, Vol„rico, Hisuino Canonicis Civitatensibus, et aliis. „Ego Notarius infrascriptus legi litteras Domi„ni Gregorii Papae IX. roboratas ipsius bulla „plumbea pendenti integra et illaesa, non vitiatas, „non cancellatas, non abolitas ex aliqua, omni„no integras, et illaesas; quarum tenor talis

„est. Gregorius. Episcopus. Servus Servorum Dei,
„Venerabili Fratri (Bertholdo) Patriarchae. Aqui-
„legensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Ad
„faciendam fraternitati tuae gratiam specialem
„sincerae caritatis affectus quem ad personam
„tuam gerimus, nos inducit. Quare tuis sup-
„plicationibus clementer annuimus: et
„providendi de rebus Ecclesiae tuae animus
„utilibus, consentiente Capitulo ipsius [illegible]
„militaribus tuis, qui tibi et eidem Eccle-
„siae fideliter serviunt et devote, in recom-
„pensationem obsequii sui, juxta cano-
„nicas sanctiones, liberam tibi concedimus
„potestatem. Datum Laterani II. Kal. Ju-
„nii Pontificatus nostri anno quarto, (Chri-
„sti 1230). Ego Julianus de Rayolo im-
„periali auctoritate Notarius praeditas
„litteras de verbo ad verbum exemplavi
„fideliter, nihil addens, nihil minuens, quod
„sensum vel sententiam variet, ac mutet.
„et rogatus in publicam formam redegi."

V. Factam ab eodem Bertoldo Patriarcha
facultatem aedificandi Castrum Laurenzagae
sub dominio Abbatis Sextensis, habitam
prodeunt a viro humanissimo Carolo Zelini

„Patricia Utinensi accepta". Anno Domini Mil-
„les. Ducentesimo quadragesimo sexto, indictio-
„ne quarta, die Dominico decimo intrante Ju-
„nio. In praesentia Domini Federici (ex Do-
„minibus de Rota et Porcileis) Dei gratia
„Concordiensis Episcopi, Presbyteri Petri de
„Sexto; Presbyteri Thomasii de eodem loco, Do-
„mini Berengerii Domini Patriarchae
„Aquilegensis Vicedomini, D. Hermanni de
„de Prezano, D. Johannis de Chucanea, D.
„Hermanni de Portis de Civitate, D.
„Olvini de Banglarucho, Leonardi Tersolo,
„Varnerii de Gruario, Thoschi vel Ulrici de
„Meduna. Otzoi de Mels, Odorici de Caxar-
„so, et aliorum plurium: Dominus Ber-
„tholdus Dei gratia Sanctae Aquilegen-
„sis Sedis Patriarcha in tali fuit concor-
„dia cum Domino Hermanno Abbate Ec-
„clesiae Monasterii Sanctae Mariae de Sexto,
„et cum Militibus de Camenzaga videlicet
„cum Domino Zanino recipiente pro se, et
„Nepotibus, filiisque Viviani de Camenzaga,
„cum Varnerio, Engolino, Otolino fratribus
„filiis q. Ulrici de eodem loco, et cum
„Otolino filio q. Johannis Sinici recipiente

„pro se, necnon et pro Viviano Brandolo
„et Rizzoto fratribus suis ejusdem loci, ipsis
„que supradictis omnibus Militibus recipien
„tibus pro se et Nepotibus et heredibus suis.
„Qui dedit eis verbum et licentiam aedificien
„di Castrum in villa Lusenzagae prope
„costinam contra montes ad honorem et
„utilitatem Aquilejensis Ecclesiae, et
„Monasterii dicti de Sexto, et ad bonum
„statum totius Vallis (seu Gualdi; cujus
„memoris aut silvae apud Ducangium.)
„Tali enim pacto inter eos habito, quod
„idem Castrum cum omni jurisdictio
„ne et dominio debeat esse dicti Ab
„batis et Ecclesiae Sextensis in perpe
„tuum: et Milites dicti et eorum here
„des domos, quas fecerint in eodem Castro,
„debeant habere ab eodem Domino Abbate
„et ab Ecclesia Sextensi ad Feudum
„habitantiae, (quod Feudi genus fre
„quentius occurrit in Provincia Forojulien
„si.) Et dictus Dominus Abbas de
„bet facere portam, et pontem, et domum
„suam supra portam in dicto Castro. De
„bet enim habere ibi duas custodias

quae

„quae vigilent de nocte, et portonarium qui
„custodiat portam in die. Debet insuper
„idem Castrum Domino Patriarchae suisque
„successoribus tam pro werra, quam pro
„pace qui fuerint pro tempore, die ac
„nocte esse apertum ad voluntatem ipso-
„rum in perpetuum. Ita tamen quod
„nec Dominus Patriarcha, nec Dominus
„Abbas, nec eorum successores debeant, vel
„possint ponere in dicto Castro aliquem Ha-
„bitatorem absque licentia et voluntate
„dictorum Militum vel ipsorum heredum,
„qui pro tempore fuerint Consortes et So-
„cii in dicto Castro. Insuper autem
„nec Dominus Patriarcha nec Dominus
„Abbas, nec successores eorum possint
„mittere aliquem Potestatem in dicto
„castro, nisi unum de eisdem Habitato-
„ribus, qui fuerint in dicto Castro socii
„et consortes. Promiserunt namque
„dicti Milites pro se et suis he-
„redibus, non capere partem aliquam nec
„illorum de Camino, nec illorum de Prata,
„nec communiter nec specialiter in dicto
„Castro. Et haec omnia supradicta

„ pacta promiserunt adimplere tam Domi-
„ nus Patriarcha, quam Dominus Abbas,
„ quam dicti Nobiles et Habitatores, pro
„ se et successoribus et heredibus eorum, et
„ cum obligatione omnium suorum bonorum
„ praesentium et futurorum, et cum expen-
„ sis omnibus, omni suo iuri cum quo
„ possent se tueri renunciantes, sub poe-
„ na M. Marcharum argenti, in perpetuum
„ firma et rata habere, et tenere, et nullo
„ iure nullaque occasione contravenire. Ita
„ quod quicumque eorum in aliquo contra prae-
„ dicta pacta tempore aliquo venire, alia
„ pars quae pacta servabit possit et va-
„ leat petere et exigere ab eo poenam su-
„ pradictam. Poena vero soluta, praesens
„ charta in sua permaneat firmitate, et
„ nihilominus teneatur penitus attendere,
„ et observare iam dicta pacta, et ea quae
„ superius leguntur. Debent autem super
„ hoc contracta tria Instrumenta esse; quo-
„ rum unum habeat Dominus Patriarcha,
„ Abbas unum et dicti Nobiles unum.
„ Insuper etiam praefati Dominus Patriar-
„ cha, et Dominus Abbas hunc contractum

„conspectu suorum Capitulorum, si neces-
„se fuerit, confirmare promiserunt: Actum
„in Porta Pauli in domo Ranieri. Ego
„Bonamicus Sacri Palatii Notarius interfui,
„rogatus scripsi.„

Ducange Glossar. V. Militare nell'edizio-
ne de' Monaci di S. Mauro.

Sopra i Mi- / liti della Car- / ta di Lorenzo / v. Mura- / tori.

Si nota: che Miles pro vassallo usurpa-
tur passim a scriptoribus. Si porta un te-
sto di Corrado Imp. in lege Longob. Lib.
3. Tit. 8. § 4. Similiter Notarius, ad
milites nostros; Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum,
Marchionum, Comitum, vel omnium qui
beneficium de nostris publicis bonis,
aut de Ecclesiarum praediis tenent, aut
tesaurus .... sine certa et convicta cul
pa suum beneficium perdat etc.

La Badia di Sesto avea siccome i
suoi vassalli, così i suoi Militi ed era
lo stesso il dire Vassallo, e Milite di
quell' Abbate in quanto che anche i Ves-
covi, e Abati, e Badesse avevano Vassalli
di prestar servigio principalmente nella mi-
lizia che nascesse.

Muratori Antiquitates Medii Aevi

Tomo I. Dissert. II. col. 548. Id genus non ignobilis familie atque ingenui viri, Epis, Comitibus, atque Abbatibus inservientes... saepius Vassallorum nomine donati reperiuntur ... qui senioribus (suis) obsequium ac ser vitium praestabant sive ad augendum splendorem domesticum, sive ad subeundos pro eis militiae labores.

—— Tomo IV. Dissert. LII. pag. 656. Sub nomine militum heic veniunt Vassi, seu Vassalli, qui sive feudo aliquo aut Regio, aut Archiepiscopali fruebantur, nobilesque propterea censebantur. Miles enim pro Vassallo in veteribus monumentis saepe occurrit.

Carta di Lorenzaga, dichiarata

Nella Carta di Lorenzaga, Dominus Bertoldus Dei gra. S. Aquileg. sedis Patha in tali fuit concordia cum Domino Ihermanno Abbate Sanctae Monasterii S. Mariae de Sexto, et cum Militibus de Laurenzaga. Questa parola Milites viene replicata ben sei volte; onde pare, che non vi sia fallo del copista, o per non aver rilevata la vera parola del Diploma, o per aver cangiato in Milites la voce di

homine/

homines. Circa la qual voce homines, si osservi col Ducange, che homines appellari coeperunt Vassalli et clientes, qui ratione beneficiorum ac feudorum dominis suis fidem et servitium seu militiae, vel placitorum, aut quodvis debebant. E questi homines i quali debebant servitium militiae, saranno stati detti Vassalli, e Milites.

Nella carta citata i Milites da Lauzenzaga vengono nominati: videlicet cum Domino Lanino recipiente pro se et nepotibus, ed altri ancora vengono nominati, i quali poi nella carta sono anche detti Consortes. Erano dunque Militi, o Vassalli o Homini dell'Abbate Sestense, ed avranno goduto in Lorenzaga a cagione del loro servigio in milizia qualche beneficio, o feudo.

A questi il Patriarca Bertoldo dà licentiam aedificandi Castrum in Villa Laurenzaga prope cortinam contra montes ad honorem et utilitatem Aquilejensis Ecclesie et Monasterii dicti de Sexto in tal modo, che idem Castrum cum omni jurisditione ex dominio debeat esse dicti Abbatis, et Ecclesie Sextensis.

(sic) in perpetuum.

Vi è inoltre che i Milites dicti et eorum haeredes domos quas fecerint in eodem castro, debeant habere ab eodem D. Abbate et Eccles. Sextense in feudum habitantiae. Cioè ai detti Militi o vassalli si dà licenza di fabbricar il Castello e poi fabbricando essi case in detto castello, lor appartengano queste in ragione di Feudo di abitanza.

Altre condizioni si appongano da osservarsi dal Patriarcha, dall'Abate, dai Militi, e abitatori del Castello cum obligatione omnium suorum bonorum. Colle quali parole si viene ad intendere, che i detti Militi erano persone nobili e possedevano beni sia in allodiali, sia feudali per ragione del lor vassallaggio all'Abate di Sesto. In fatti al primo, che si nomina, si attribuisce il titolo di Domino, e questi, con gli altri consorti, saranno poi anche stati chiamati Signori di Lorenzaga come si chiamavano gli altri Giusdicenti.

Quelle parole D. Bertholdus Patriarcha in tali fuit concordia cum Domino

Fan. Patriarca: che i soldati delle guardie fabbricando case nel recinto di quello, ovvero convenire quelle in feudo d'abitanza dalla predetta Chiesa. Dai Militi sono distinte le altre guardie che esistevano da noste. Le quali guardie o custodie hanno da mettersi dall'Abate. E poi i Militi medesimi sono quelli, che fabbricando avranno riconoscere le case fabbricate in feudo d'abitanza.

Hermanno Abbate Monasterii S. Mariae de Sexto et cum militibus de Laurenzaga, forse si danno ad intendere che l'Abate di Sesto, ed i suoi Militi o Vassalli di Laurenzaga ripugnassero, di chieder licentiam aedificandi Castrum nell'istesso luogo di Laurenzaga: ma poi fatta concordia, il Patriarcha diede la licenza con quelle condizioni accordate tra le parti, che si leggono nella carta

tta carta gnata dal lladio

Palladio Istoria del Friuli Parte I. pag. 232. anno 1246 il Patriarcha Bertoldo, avendo fatto ritorno da Roma, ed essendosi conferito a Sacile, giudicò vantaggiosa ocasione di concedere al pubblico della Villa di Lorenzaga, situata sopra le rive della Livenza, di poter edificare in propugnacolo di quei confini un Castello, così facendogli istanza esso pubblico et Hermanno Abbate del Monastero di S. Maria di Sesto. Le condizioni furono, che quello sempre rimanesse a difesa della Chiesa di Aquileia, e del prenominato Monastero. Che la giurisdizione fosse di quell'Abbate. Che i soldati della guardia fabbricando case nel recinto di quello Abbate. Che i soldati

della guardia fabbricando casa nel recinto di quello dove posto conseguito in feudo d'abitanza dello prefato Chiesi. Che l'Abbate avesse l'incombenza di far fabbricare la porta, il ponte, e l'habitazione maggiore. Che l'istesso Abbate obligato fosse mantenere continuamente due uomini per guardia, et un Portinaro. Che quel Castello fosse del continuo riservato al Patriarcha, e suoi successori. Che il Governatore non fosse straniero, anzi del loro proprio. Che gli abitanti giurassero fedeltà ad esso Patriarcha, Abbate e Successori; ne mai dentro ricevere alcuno contro il loro volere, e in particolare i Signori di Camino e i Conti di Prata, che in quel tempo in riguardo delle Trivigiane turbolenze erano di gran sospetto alla Sede Aquilejese. Furono presenti all'Investitura.

Nella carta si legge in questo modo:

I. Dominus Bertoldus in tali fecit concordia cum D. Hermanno Abbate ... et cum Militibus de Laurenzaga; videlicet cum Domino Tamino ... pro se et Nepotibus ... cum Wernerio, Brugolino, Ottolino fratribus ... et cum Otolino filio q. Joannis Scritii recipiente pro se, nec non et pro

Fridan

triano. — Non si nomina pubblico di quel-
la Villa, ma vengono nominati Milites de
Laurenzago; cioè come si dirà, Vassalli dell'A-
bate e della Chiesa di Sesto. E di quelle
parole in concordia si può raccogliere, che for-
se l'abate e quei suoi Militi ripugnas-
sero di dimandar tal licenza al Patriarcha
e che poi convenissero.

2. Et Milites dicti et eorum heredes
domos, quas fecerint in eodem Castro debeant
ab eodem Domino Abbate et Ecclesia Sexten-
si ad feudum habitandi. La lezione del
Pallradio è molto differente; che i soldati
della guardia, fabbricando case dovessero
conoscerlo. — Nella carta non si parla di
soldati di guardia. Si parla dei Militi
ai quali fu concessa la facoltà di edifi-
care il Castello: e questi Militi sono il
Domino Lanino e suoi Nipoti, e Vernerio,
Bufalino, Otolino fratelli, e Ottolino pro
se e per altri nominati. Chiaro si vede,
che questi Militi debbono intendersi i Vas-
salli dell'Abbate, i quali appartene-
vano un triplice consorzio di Lanino, di
Vernerio e di Ottolino e suoi eredi. Che

Militi s'intendano Vassalli si fa potente per la testo addotto. Dominus Abbas debet facere portam, et pontem, ed domum suam supra portam, et debet habere duas custodias, quae vigilent die et nocte, et portenarium qui custodiat portam. E queste sono le guardie, e non i Milites.
4. Che il Governatore non fosse straniero, anzi del loro istesso. Nella Carta: nec Dominus Patriarcha, nec Dominus Abbas possint mittere aliquem Potestatem... nisi unum de iisdem habitatoribus qui fuerint in dicto Castro Socii et Consortes. Cioe uno dei Consorti dei predetti militi, o Vassalli.
5. Tam Dominus Patriarcha, quam dicti Milites, et habitatores... supradicta promiserunt. Che dai Militi, abbiano a distinguersi altri abitatori: oppure, che si parli dei militi, altri che nel Castello abitassero nelle case di loro ed finite, ed altri che invece non abitassero ne avessero delle case, ma però fossero Militi o Vassalli.
Muratori Dissert. XI volgare pag. 137.
Coll'esempio dei Re anche i Duchi, Marchesi, Conti, Vescovi, ed Abbati si procu-

Muratori Diss. XI volgare.

Nell'istessa dissert. XI pag. 128. Si

...mava alle | ciavano de' Vassalli, col dare ad essi in Feudo Torre,
...tesse, e non | o Castello.
...conveduvan in | Ivi Homo, e miles alicujus significano lo stesso,
...eudo, ai Chie | che Vassallus, e come taluno dice Feudatario.
...poi davano | pag. 138. A dar regola ai Feudi degli ulti-
...eudo.) | mi secoli, fu Corrado I imperadore. Davansi
poi le investiture con vari Simboli.

Ivi fu ancora in uso, che i Vassalli dei Re,
pag. 139. Duchi, Marchesi, Vescovi, Conti avessero i Vas-
salli furono anche chiamati Castellani.

Ivi I gran Signori tanto Ecclesiastici, che
secolari avevano sotto di se Vassalli nobili,
che pel servigio militare godevano qualche
Castello, Corte, o Villa. Anche tutti gli Uf-
fizi di Corte solevano godere con titolo di
Feudo qualche podere, o qualche determina-
ta rendita assegnata a quell' uffizio. Cu-
cinai, Fabri, Portinari, Maniscalchi, Cuochi,
Cantinieri, Pastori. Così all' Arcivescovo
di Milano, o di Aquileja. Ma vi erano poi
i Ministeriali Nobili etc.

VI. Amplioria sunt beneficia, quae Civita-
tensibus Canonicis contulit Bertholdus.
Porcilianum nempe Faganeae, quod est Patriar-
chiviniae Forojuliensis, juri ipsorum ac

arbitrio subjecit. Hanc firmat auctoritate Apostolica subjectionem Innocentius Papa IV. Litterae Pontificiae in Archivo Capituli asservantur. „Innocentius Episcopus Servus
„Servorum Dei, Venerab. Fratri Patriarchae
„Aquilegensi (Bertholdo,) salutem et Aposto-
„licam benedictionem. Justis petentium de-
„sideriis dignum est nos facilem praebere
„consensum, et vota quae a rationis tramī-
„te non discordant effectu prosequente com-
„plere. Cum igitur sicut ex parte tua
„fuit propositum coram nobis: Richardum
„quondam Abbatem Ecclesiae de Saga-
„neae tuae Dioecesis cujus machinatio-
„ne Castrum loci ejusdem ad Ecclesiam
„tuam pertinens, traditum fuit inimicis Ec-
„clesiae, privaveris perpetuo eadem Ecclesia,
„ipsamque Capitulo Cistertensi Dioecesis
„Aquilegensis duxeris conferendam; nos tuis
„supplicationibus inclinati privationem, et
„collationem easdem ratas, et firmas haben-
„tes, eas auctoritate Apostolica confirma-
„mus, et praesentis scripti patrocinio
„communimus. Nulli ergo omnino hominum
„liceat hanc paginam nostrae confirmatio-
nis

„nis infringere, vel ei ausu temerario
„contraire. Si quis autem hoc attemptare
„praesumpserit, indignationem Omnipotentis
„Dei et Beatorum Petri et Pauli A-
„postolorum ejus se noverit incursurum.
„Datum Lugduni Nonis Octobris, Pontifi-
„catus nostri anno octavo. (Christi 1250).

Rem hanc spectat sequens Documen-
tum, quod eodem in Archivo servant Civita-
tenses Canonici. " In Nomine Sanctae
„et individuae Trinitatis Amen. Nos G.
„Iustinopolitanus, B. Emonensis Episcopi,
„W. Rosaccensis, et W. Beliniensis Abbates,
„et V. Praepositus Sancti Stephani Aqui-
„legensis, notum facimus universis, ad quos
„litterae istae pervenerint: adeo esse publi-
„cum, et notorium per totum Forumju-
„lium, quod nulla potest tergiversatione
„celari; quod ope machinationibus, consilio,
„et favore Reinardi olim Praepositi Sancti
„Petri de Carnea, et Rizzardi quondam Ab-
„bati Ecclesiae de Fagagna, et parentum
„suorum, Castrum Fagagnae quod est Aqui-
„legensis Ecclesiae, traditum fuit Paduanis
„inimicis Romanae, et Aquilegensis Ec-

„clesiarum. Idem quoque Bernardus tanto
„non contentus excessu, Castrum de Ragzacho
„quod est Ecclesiae fidelium, tradi tunc prae-
„dictis inimicis Ecclesiae procurabat, prout
„per famam publicam habetur. Unde in
„itinere perficiendi nefandum opus hujusmo-
„di captus exstitit ab Ecclesiae fidelibus,
„et etiam carceri mancipatus. Propterquod
„piae memoriae D. Bertholdus Patriarcha
„Aquilegensis praefatum Bernardum, et Ri-
„zardum omni officio, et beneficio denuda-
„vit. Super quo certum perhibemus testimo-
„nium veritati. Ad majorem vero certitudi-
„nem praedictorum praesentes litteras sigil-
„lorum nostrorum pendentium fecimus im-
„pressione muniri.„ Scriptam hanc Notitiam
post obitum Bertholdi Patriarchae, certo
constat. Quinam illi fuerint inimici Ec-
clesiae Romanae, et Aquilejensis, qui-
bus Castrum Faganeae traditum fuit,
dicendum mox sequente. Conradi Episco-
pi Justinopolitani Sedis epocha ante
annum 1260. quam Ughellus notaverat, certo
confirmatur: Sedemque pariter Bono-
curzi Concordiensis ante annum 1257. retrahen-

dam, colligitur. Utrumque meum Ughelli emendavit Venetus Italiae Sacrae editor.

VII. Per haec tempora fuerat Eccelinus de Romano, immane Italiae monstrum. Bellum agebat adversum Tarvisinos, Caminates, et Aquilejensem Patriarcham. Ut se valide ut opponeret Bertoldus, foedera percussit cum Principibus Viris, ac Civitatibus Italicis. Tabulas vulgavit Muratorius in antiquitatibus Italiae, Tomo IV. Dissertatione XLIX. quas hoc loco proferre liceat. "In Nomine „Sanctae et individuae Trinitatis Amen. Anno „Domini Millesimo ducentesimo quadragesimo no„no, Indictione VII. Dominus Bertholdus „Dei gratia Venerab. Patriarcha Aquilejen„sis, cupiens in servitium Sanctae Matris „Ecclesiae potenter, et patenter exsurgere, „quatenus de viribus suae extendunt, Nun„cium suum pro potiori auxilio ad devo„tos Ecclesiae, videlicet Nobiles Viros Mar„chionem Estensem, et Comitem Sancti „Bonifacii, atque ad Civitates Brixiam, „Mantuam, et Ferrariam destinavit. Qui „de communi colloquio super hoc ordinato, „auditis petitionibus dicti Nuncii, promi-

„ serunt eidem Domino Patriarchae mittere
„ centum Cavalcatores in propriis expensis usque
„ ad Terram suam: ita quod postquam ipsi
„ fuerint in Terra ipsius Domini Patriarchae,
„ ipse postmodum eis tenentur providere con-
„ grue de expensis, et restituere damna quae
„ faciendo werram incurrent. Et ipsi werra-
„ ris lucrum quod consequi poterunt, te-
„ neantur dividere per medium cum ipso Domi-
„ no Patriarcha, dando eidem medietatem, et
„ sibi aliam retinere. Insuper quaelibet illarum
„ Communitatum, scilicet Potestas cum Con-
„ silio, data potestate sibi in qualibet Civi-
„ tate, qui in animam illorum omnium jura-
„ set, tactis scripturis in animam ipsorum
„ juravit: quod quandocumque Ezzelinus
„ de Romano equitaret super Terram Domini
„ Patriarchae, vel super Tarvisium, seu super
„ Terras Domini Biaquini (Caminensis) cum
„ suo exfortio; vel mitteret trecentos milites,
„ vel ultra, dictae Communitates teneantur
„ cum suo exfortio equitare super Veronam,
„ et eis facere vivam werram. Et quod
„ non debeant facere pacem, compositio-
„ nem, seu concordiam aliquam super dicta

werra

„nemo sine voluntate, et consensu ipsius
„Domini Patriarchae: quibus sublatis exceptio-
„nibus juris, et facti hinc inde cessanti-
„bus, et remotis. Itaquod idem Patriarcha
„idem juramentum eis praestari faciat:
„alioquin non debeant teneri, secundum quod
„haec omnia continentur in praedictarum
„Civitatum publicis Instrumentis visis
„etiam ipsorum sigillis munitis. Ipse au-
„tem Dominus Patriarcha dictis Instru-
„mentis visis, et Instrumento Civitatis
„Mantuae coram se et Consilio suo per-
„lecto, ad honorem Dei et Sanctae Ma-
„tris Ecclesiae die XI. Maii in praesentia
„Conradi Electi Tridentini, Hermanni
„Electi Feltrensis, Henrici de Villalta, Federi-
„ci de Castello, Rodulphi de Cobriano (Cavor-
„iano,) et Thomasii de Pertengo Literorum
„Canonicis, et Artuici fratrum de Morsio
„(Morucio,) Johannis, et Adalperti fra-
„trum de Cucanea, et Henrici de Wels,
„atque aliorum plurium Ministerialium Ec-
„clesiae Aquilegensis, dedit parabolam Ma-
„gistro Berengerio Vicedomino suo jurandi in
„anima sua omnia praedicta, ut praedicte

„Communitates juraverant, nec [illegible] eisdem
„attendere et observare bona fide, sine fraude.
„Qui ibidem, libris et scripturis corporaliter tactis,
„quae superius dicta sunt jurant in animam
„Domini Patriarchae. Et praesentem Chartam
„idem Patriarcha jussit sui Sigilli munimi-
„ne roborari. Actum apud Utinum in Came-
„ra Domini Patriarchae. Ego Paulus Sacri
„Palatii Notarius his omnibus interfui, et roga-
„tus scripsi.„

De Ezelino impio Tyranno, quem Ter-
tium numerant, in Ecclesiae Aquilejensis
Monumentis actum est. Capite LXXV. num.
IV. Marchionem Estensem intellige Azzo-
nem hujus nominis septimum. Sancienda
foedera, eademque juramento firmanda pro-
posuisse dicitur Patriarcha in Concilio suo,
in praesentia Conradi Electi Justinopolita-
ni, Hermanni Electi Scarpensis, ac Liberorum
qui memorantur, plurimque Ministeria-
lium. Hujus autem ordinibus Generale Pro-
vinciae colloquium, aut Parlamentum hoc
aevo constitui solebat, nondum Civitatum
aliorumque locorum deputatis admissis.
Vide Caput XVIII. num. IV. et V.

Hostibus Ecclesiae suae, sive extraneis, sive domesticis rebellibus, validos ut opponere conatus Bertholdus Patriarcha, nimio gravari aere alieno coactus est. Pecuniarum subsidia, queis contracta debita solverentur, ac bellorum moles sustineri posset, ab Archiepiscopo Colocensi subministrari, praecepit ille, curavitque Innocentius Papa IV. datis anno 1250. litteris. Colocia, sive Colocza civitas est Archiepiscopalis in Hungaria Trans-danubiana infima in Comitatu Bacsiensi; quo in loco ante Sedem Aquilejensem infulas gestaverat ipse Bertholdus. Memoratas refero Summi Pontificis litteras, quas ex Archivo Vaticano sumpsit Comes Garampius.

"Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei. Venerab. Fratri Archiepiscopo „Colocensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Sortitur gentria discrimina soboles, „et materni discriminis filius non est „expers: natis siquidem affectus foederis, „prosperitatis sibi communicat et adversitatis eventus. Si ergo amoris ingenerati copula religamur prasioris alterius

„reddit compassione participem, solvit na-
„turae vinculum, si unius alterius gravami-
„na non partitur. In auxilium itaque
„indigentis filii debent matris exubera-
„re suffragia: et in matris egentis subsi-
„dium debet suae possibilitatis extremum
„filius experiri. Sane Romana Ecclesia,
„quae matris inter alias obtinet divina
„institutione primatum, pro tuitione fi-
„dei et ecclesiasticae libertatis coacta est,
„diversa et importabilia subire onera expen-
„sarum: quibus cum sufficere nequeat per
„seipsam, quamplures Praelatos, et alios
„Viros Ecclesiasticos pro praestando sibi
„auxilio requisivit. Quorum nonnulli,
„tamquam filii fide ac devotione ferven-
„tes, sic pro ipsius honore personas
„et res exponere curaverunt, quod propter
„impendia quae ut matri opportuna
„possent adesse suffragio subiere,
„oportuit eos gravem sentire sarcinam
„debitorum, a quibus nisi per ipsius ma-
„tris providentiam releventur, verendum
„est ne absorbeantur penitus voragine
„usurarum. Verum inter caeteros orbis

Praelatos

„Prelatus Venerab. frater noster Berthol-
„dus Patriarcha Aquilegensis, ipsi Ecclesie,
„velut devotus Antistes, specialiter adsti-
„tit, constanter ejus honoribus resistens
„qui Aquilegensem Ecclesiam, in matris
„quasi odium, ipsam persequentes guerris
„continuis impetiit, et illam Castris et
„aliis suis munitionibus damnabili so-
„licitudine satagunt, ac totius elaborant
„viribus diminuere. Ad horum siquidem
„malignos conatus respotentius reciprocis re-
„primendos idem Patriarcha viribus se
„accingens, maximos et inevitabiles sumptus
„incurrit: propter quod cum Ecclesie sue
„sibi non suppetant facultates, magna
„et gravia debita de necessitate contraxit,
„a quorum onere sic deprimitur Aquileyen-
„sis Ecclesia, ut fertur quod ejus proven-
„tus vix ad solutionem sufficiunt usura-
„excrescentiam usurarum quare nobis
„humiliter supplicavit, ut ne (quod
„absit) ex defectu sumptuum cedere co-
„gatur Ecclesie inimicis... sibi super hoc
„de benignitate apostolica curaremus.
„Licet igitur prediictae Aquilegensis

„Ecclesiae afflictionem nos, qui Ecclesia-
„rum curam gerimus generalem, propriam
„reputemus; debent tamen et aliae Ec-
„clesiae, caeterique Viri Ecclesiastici, ex
„afflictione hujusmodi condignae compas-
„sionis sentire puncturam; cum non tam
„specialis reputanda sit haec persecutio,
„quam communis; et Ecclesia cum una
„sit, dum in aliqua sui parte cujusli-
„bet incommodi flagello feritur, sen-
„tiat profecto in reliquis non modicum
„ex illati sic ictus afflictione dolorem;
„quia sic ejus membra, licet multo lon-
„gue distantia, in unum corpus compin-
„giuat una fides, quod uno eorum lan-
„cio non possunt pro sensili soliditi
„compacti caetera non languere. Ideoque
„Fraternitatem tuam monemus, rogamus
„et hortamur attente mandantes, quate-
„nus universos Archiepiscopos, Episco-
„pos, Abbates, Priores caeterosque Eccle-
„siarum Praelatos, tam exemptos, quam
„non exemptos Regni Hungariae, ex parte
„nostra efficaciter moneas et inducas,
„quod durante hujusmodi guerrarum

„tempore quolibet anno, in Duarum Millium
„Marcharum Summa jam dicto Patriarchae
„studeant subvenire. Ita quod eorum inter-
„veniente subsidio, ab Ecclesiae suae suo-
„rumque jurium defensione desistere nul-
„latenus compellatur. Nosque ex hoc apertius
„cognoscamus, eosdem Praelatos Ecclesia-
„rum libertatem ubique diligere, ac illos
„qui se pro ea universae defensionis
„opponunt pleno velle suffragio confo-
„vere. Datum Lugduni VIII. Kal. Septem-
„bris, Pontificatus nostri anno octavo (Chryst.
„1250.)" Colocensis Archiepiscopus voca-
„batur Benedictus, postea ad Ecclesiam
„Strigoniensem translatus. Vide Carolum
„Peterffy in Conciliis Ecclesiae Romano-
„-Catholicae in Regno Hungariae celebratis.

VIII. Anno insequente 1251 vitam de-
nique cum morte commutavit Ber-
tholdus Patriarcha, praeclarissimis ge-
stis clarus. Annum, diemque emor-
tualem notat Aquilejense Necrologium
his verbis: X. Kal. Junii (die 23.
Maii) anno Domini MCCLI. Dominus
Bertholdus Patriarcha obiit in Domino,

qui vixit in Patriarchatu XXXIII annis, ab anno scilicet 1218. ad annum 1251. Hanc emortualem epocham confirmat epocha Successoris Gregorii de Montelongo. Hinc error cubat in Additamentis ad Chronicon Mellicense apud Hieronymum Pezium, ubi ad annum 1242. dictus Bertholdus Patriarcha Aquilejensis frater Ottonis Ducis Meraniae ... obiisse. Postq; se typorum sphalma est pro anno 1252. Sed error est, quem etiam errat: Vitus Arenpekius, qui in Stemmate Comitum Andecensium in Chronicon Bajoariorum, ejusdem Bertholdi obitum cum anno 1252. illigat. Confirmatio demum accedit ex Necrologio Capituli Civitatensis, ubi idem annus 1251 emortualis notatur: dies vero affertur 24. Maii ad litteram quippe D. septimum legimus, Venerabilis Pater Dominus Bertholdus Aquilejensis Patriarcha MCCLI.

Apud Raimundum Duellium in Miscellaneis Libro II. extat pag 123. Breve Chronicon Diessense idest Monasterii sub titulo S. Georgii Canonicorum Regularium

Sancti Augustini

Sancti Augustini; quod Comites et Duces Merianenses nostri Bertholdi Aquilejensis Patriarchae progenitores in Bavaria erexerunt, bonisque locupletaverunt. Vide Hundium in Metropoli Salisburgensi, et Bucelinum in Germania Sacra. Caput legitur pag. 127 cum hoc titulo, Corpora sepulta in Monasterio. Numerantur aliqui cum peculiari sepulturae loco: et alii sine alterius indicio, qui proinde in eodem Diessensi Monasterio sepulti videntur. Inter haec sic legimus: Anno MCCLII. Perchtoldus Aquilegiensis Patriarcha obiit, filius etiam Perihtoldi Ducis Meraniae. Sed Patriarchae obitum contigisse anno 1251. testantur Necrologia nostra Aquilejense, et Forojuliense: ac prius in Necrologio jacere dicitur in Corpore Ecclesiae intra valvas. Consule Monumenta nostrae Ecclesiae Aquilejensis Capite LXXII num. ultimo.

VIII. De Portunaone, nobili Provinciae Forojuliensis oppido, verba facienda sunt, quod per haec tempora tenuere Veteres Marchiones Styriae, itemque Duces Austriae ex linea Babenbergensi; ac postea Duces Habsburgo-Austriaci. Loci mentio

occurrit anno 898 in Diplomate Berengarii Regis, quo ejus ostenditur beneficentia erga Patavinam Ecclesiam. Illud affert Sertorius Ursatus in Historia Patavina Libro III. pag. 183. et insequente, datum III Nonas Maii, anno Dominicae Incarnationis MCCCXCVIII. Regni vero Domini Berengarii Serenissimi Regis X. Indictione XV. actumque Naoniz Corte Regiae. Nomine Naonis nullo sine dubio intellige Portum Naonis, aut Portum Naonem.

Portonone non Pordenone

Anonymus Mediolanensis, idest Gaspar Beretta Casinensis Monachus, in Mantissa Emendationum, ac Additionum etc. pag. 295. adnotat, aut Inditionem primam reponendam esse, aut annum Regni corrigendum. De Curte, vel Corte, seu Curia, eademque Regia vide laudatum Anonymum in Dissertatione de Tabula Chorographica Italiae Medii aevi.

Marcham Forojuliensem, ac etiam Aquilejensem dictam, itemque Veronensem passim Ducibus Carinthiae, saepius adnotavimus, qui tum Ducis titulo, tum Marchionis potiebantur. His ergo parebat

etiam Provincia Forojuliensis, quam nomine Marchionis regebat Comes; locis attamen exceptis pluribus, quae imperatorum aut Regum dono ad jus Aquilejensis Patriarchae spectabant. Superiora capita consule ubi Carinthiae Duces, ac Marchiones, qui saeculo undecimo floruere, diligentius recensuimus. Sigeardo Patriarchae largitate Henrici IV. Regis donatum anno 1077. integrum Forojulii Comitatum, et enarravimus Capite Superiore XI. Cum ipso ergo Comitatu in Aquilejensium Patriarcharum jus venisse oppidum Portus Naonis, videtur dubium nullum. Sed attamen ipsum, sicut etiam alia Provinciae Forojuliensis loca, titulo Feudi concessa fuerunt Ducibus Carinthiae, ac etiam Marchionibus Marchae Carentanae, de in Stiriae appellatae. In Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite LXXVIII. num. III. indicavimus Friderici II. Imperatoris Diploma, quod datum legitur ad Portum Naonis in Carinthia quae verba praedictum oppidum pertinuisse ad Carinthiam indicare videntur. Sed a Carinthia, et a Carinthiae Ducibus distinguere opor-

-tuit Marchiam Carentanam, et Marchiones Marchiae Carentanae, dein Stiriae appellatae. Consule Froelichium in Specimine Archontologiae Carinthiae, Parte altera Capite IX. In eisdem Monumentis Aquilejensibus Capite LXXVI. num. III. relata sunt Annales Leobiensis ad annum 1269. "Philippus (frater Ulrici postremi Ducis Carinthiae ex stirpe Sponheimensi, Ortenburgica,) Forumjulium introivit. Ubi Castrum Portus-Naonis, quod ad Principem Stiriae pertinet, Aquilejensem Sedem, exemptis ibidem de Porciliis, et Castello Nobilibus, (suscepit;) et Vassallus habere est effectus."

Ad istos quod attinet Stiriae Principes, vel Marchiones Marchiae Carentanae, etiam Stiriae dictae, adnotationes addere nonnullas operae pretium est. Apud Froelichium saepe laudatum exstat loco citato Tabula VIII. quae praedictos Marchiones exhibet ex diversis Familiis plures, aliosque ex stirpe Comitum seu Marchionum de Stiria. Stemma ipsorum Genealogicum profert, quod supra Capite XXI. num. VI. descripsimus.

Inter

Inter istos locum habet Leopoldus, dictus Fortis, qui anno 1128. mortem obiit: isque Marchio Carenthinorum, e suis fortasse primus, appellatus legitur in vetustis Monumentis. Carentanorum Marchiam, ac Stiriam jure hereditario suscepit Ottocarus V. in quo titulus Marchionis Carinthiae omissus est, a titulo Marchionis Stiriae absorptus. Froehlichium vide ibidem Capite IX. citato, et in Specimine Genealogiae Marchionum Comitum Celejae etc. pag. 28. et sqq.

Otakar VI. in eodem Genealogico Marchionum de Styra Stemmata, dicitur natus 1163. 19 Augusti: ex Marchione factus Dux Styriae anno 1180. Is est, qui Leopoldo Austriaco Styriam tradidit anno 1188. In possidendam in casu obitus sine haerede: quo item obiit anno 1192. die 8 Maii. Acquisivit ergo Stiriam praedictus Leopoldus. qui sextus numeratur in Stemmate Genealogico, quod ex Fastis Campiliensibus descripsimus Capite superiore XXI. num. VI. Mortem anno 1195 obiit Leopoldus VI. cui suc-

cedunt filii Fridericus I. et Leopoldus VII. ille in Austria, iste in Stiria, qui et fratri successit in Austria. Hunc vero Fridericum exceperunt filii Leopoldus VIII. et Henricus et Fridericus II. qui sine prole mascu-lina obierunt, primus anno 1216, alter anno 1228. tertius anno 1246. Anony-mus Leobiensis apud Hieronymum Pe-zium sic habet ad annum 1217. "Fri-"dericus (II.) post triumphum contra Belam "Regem Hungariae, a propria familia do-"lose est occisus (anno 1246.) et hinc "etiam decessit absque omni herede. "Post mortem hujus Friderici multa "discrimina orta sunt in Austria et "in Stiria a propriis Baronibus, et "ab alienis Principibus; qui nempe ab initas nuptias cum foeminis de stirpe Austriaca Bambenbergensi jus vendi-cabant sibi in easdem Austriae et Stiriae regiones. Feminas istas claro ac distincte cognoscendas exhibet Stemma Genealogicum inter fastos Campililienses pag. 55.

Leopoldus VII. + 1230

Margareta. Post mortem Fratrum Austriae heres + 1267. Primus Maritus Henricus VII Rom. Rex anno 1225. Secundus Ottocarus Bohem. Rex an. 1252 a quo repudiata fuit an. 1261.	Agnes nupta Bernardo Principi Anhaltino an. 1222.	Leopoldus VIII. + an. 1216.	Henricus V. + 1228. Uxor Agnes filia Hermanni Landgr. Thuring. an. 1225.	Fridericus II + 1246 Uxor 1. Gertrudis de Brunswic. 2. Sophia filia Theodori Lascaris Graecor. Imper. 3. Agnes filia Ottonis Meraniae Ducis.	Constantia nupta Henrico Marchioni Misniae anno 1234.	Gertrudis Nupta Henrico Landgr. Thuring. anno 1239.

Gertrudis. Ex Austria amitae suae Margaretae aemula. Mariti, primus Wladislaus, dictus etiam Henricus, Marchio Moraviae an 1245. 2. Hermannus Marchio Badensis, qui per eam ex parte obtinuit Austriam an 1248. Obiit an. 1250. 3. Romanus Russiae Dux an 1252.

Fridericus. genitus ab Hermanno, Austriae et Stiriae heredem se [illegible]bit. Conradinum Suevum in Italiam comitatur. + 1269.	Agnes genita ab Hermanno nupta Ulrico III. Carinthiae Duci: deinde Ulrico Comiti de Heunburg non ultra Mainardo Comiti Tirolis.	Maria. genita fertur a Romano. Russiae Duce

Jam vero discrimina, quae post mortem Friderici II narrat Anonymus Leobiensis in Austria, et in Stiria ab aliis Principibus esse, paucis verbis ab eodem descripta opera sic habet ad annum 1217." Filia Ducis Henrici (V) quae Gertrudis (appellatur,) primo „nupsit Regi Bohemiae, (imo Wladislao, sive „Henrico Marchioni Moraviae,) fratri Otakeri, qui post Rex ibidem est factus. „Mortuo vero Rege isto, (imo Marchione,) „haec Domina nupsit alteri Principi de „Paden, (seu Baden, Hermanno,) circa „Alamanniam. Et hic ex ea genuerat duos „pueros: scilicet Fridericum, qui tandem cum „Chonradino cognato suo in Apulia est decol„latus (anno 1267 vel sequenti, vel etiam „1269.) Et unam Filiam (Agnetem,) quae „tandem copulata est Comiti de Heimburg „in Matrimonio. Mortuo vero Principe isto „de Paden, (Hermanno,) Domina praedicta, „(Gertrudis, filia Henrici V.) nupsit Regi „Russiae, (Romano Russiae Duci,) qui „moram tantum faciens in Austria, reversus „in patriam, uxorem in Austria linquens, „et ad eam nunquam postea est rever

sus

„ sui. Nullum ex Domina illa, sicut
„ nec Rex Boemiae, (imo Wladislaus
„ marchio Moraviae,) generavit puerum.
„ Post recessum hujus Hungari, (Romani
„ Russiae Ducis,) magnae rerum rixae sunt
„ exortae. Nam Rex Bela Hungariae
„ intromisit se de Ducatu Austriae, Stiriam
„ per se intrando.... Tandem Otakerus Rex
„ Boemiae Ducatum Austriae sibi subegit
„ ex toto, Hungaros de Stiria etiam depel-
„ lendo. Relictam vero fratris sui (Gertrudam)
„ Dominam Austriae fere ex toto de here-
„ ditate posuit, eam in Judenburg locando...
„ unde eadem Domina postea nominari dicta
„ est Ducissa de Judenburg. Otakerus vero
„ Rex Boemiae, ut totius dominaretur
„ in toto Ducatu Austriae, de voluntate
„ Apostolici duxit Margaretham, tertiam
„ filiam Leupoldi (VII) Ducis, relictam
„ Heinrici (VII.) Regis Alamanniae, filii
„ Friderici (II.) Imperatoris. Quae post
„ obitum istius Heinrici Religiosa facta
„ in quodam Coenobio Monacharum se re-
„ ceperat: sed ad suscitandum semen ab
„ eo Rege (Otakero) extracta, ducta est

in uxorem anno Domini 1251. Et post undecim annos cum ex senectute non generaret, dimisit eam: duxitque aliam in uxorem idem Rex Otakerus, ipse adhuc dominante in Austria, et in Stiria.

Haec iterum negotia refert Anonymus Leobiensis, illigatque cum annis, quibus eadem contigerunt, quae praecipua sunt, liceat cum ipso diligentius enarrare. Ad annum 1231. sic ait: "Leupoldus (VII.) Dux Austriae reliquit quatuor liberos, (qui nempe in Austriae negotio considerandi sunt,) Heinricum, Margaretam, Constantiam, Fridericum (II.) Heinricus (scilicet V.) duxit Landgravii relictam Thuringiorum, ex qua genuit Gertrudem, (de qua jam lato sermone superius actum est.) Constantia nupsit Friderico Misnensium Marchioni, et genuit filios, et filias Margaretham duxit Heinricum Imperatoris Friderici (II.) filium." Rursus superius dicto ad annum 1246. obitum notat Friderici (II.) Austriae et Stiriae Ducis. Tum vero narrat: "Australes misisse ad Imperatorem (Fridericum II.) ut eis

„eis provideant de Principe repraesentes:
„Missum vero Ludovicum Ducem Bava-
„riae in Austriam, in Stiriam vero Comi-
„tem de Aych Suevicae nationis, ut ter-
„ras pro tempore ordinarent. Quo (Comite)
„reverso, cujusum esse Meinhardum Comitem
„Tirolensem, (de Goritianorum Comitum
„Stirpe,) ut omnibus de judicio et justi-
„tia provideret." Ad annum 1247: agit
Anonymus de Gertrude; ac Absolute emen-
dit, quae in loco primum citato occurrunt,
intra parenthesin correcta. Ait vero: "Au-
„strales spe heredis Gertrudin, quondam eo-
„rum Ducis (Henrici V.) filiam, Henrico,
„(item Wladislao dicto,) Marchioni Mora-
„viae copulant. Quo sine herede defuncto,
„frater ejus Otakerus, (post Wenceslaum
„Rex Boemiae,) Marchionatum suscepit,
„Austria a circumstantibus Principibus, et
„a proceribus propriae terrae diversis prae-
„liis lacessitur, et vastatur." Ad annum
insequentem 1249. sic adnotat Ano-
nymus. " Hermannus Marchio de
Baden intravit Austriam auxilio Ducis
Bavariae: et duxit Gertrudim (quae

„dictam) in uxorem filiam Heinrici (V.)
„qui fuit filius Leupoldi (VII.). Her-
„mannus Marchio de Baden voluit esse
„Dux Austriae, sed non valuit.

Principem itaque ex filiis Constantiae, matrimonio copulatae Henrico Marchioni Misnensi, optabant Austriaci; sed Austriam suam demum fuit Rex Boemiae. Anonymi Leobiensis verba sunt ad annum 1251." Thesaurus Friderici „(II.) Ducis dividitur in tres partes: „una Margarethae, altera Gerdrudi, ter„tia in Misniam Constantiae destinatur. „Meinhardus Comes (Tirolis), audiens „Imperatoris (Friderici II.) transitum, „ad propria rediit. Et Australes „in Misniam mittunt, unum de filiis „Constantiae sibi Principem postulantes. „Quos Rex Boemorum (Wenceslaus) „anxietans invitavit: et familiariter „primo, post minaciter persuasit, „ut filium suum virum strenuum „Otakerum reciperent, assumptum„que Provinciae profuturum. Super quo „dum Nuncii tardius respondent, rem

ad eos

„ad eos a quibus missi fuerant desse„re volentes, Otakerus sequitur procedentes. Et datis, atque promissis donis „plurimis, licet multis esset contrarium, omnes „ad sui complacentiam ex utraque parte Da„nubii inclinavit. Et sic Otakerus Austriam „nemine resistente apprehendit. Eodem anno „Otakerus, filius Regis Venceslai Bohemiae, „duxit in uxorem Margarethām filiam „Leupoldi (VII. quondam Ducis Austriae, „relictam Heinrici Regis Romanorum, fi„lii Friderici (II) Imperatoris. Quae post „obitum sui praedicti Mariti (Heinrici) „in quodam Coenobio Religiosa fuit facta: „sed nunc ex licentia Apostolici Otakero „Bohemo tradebatur ad suscitationem Austra„libus heredes. (Id Annum 1252.) „Supradictus Otakerus subjugat sibi totam „Austriam auxilio patris sui (Venceslai,) „qui adhuc vixit, et auxilio quorundam No„bilium de Austria.„

Pro Stiria certasse Belam Hungariae Regem, ejusque filium Stephanum contra Otakerum, pergit narrare idem Anonymus. Cepit aliquando Hungaris Stiri

eam iterum recepit Rex Bohemiae:
eaecumque regnum inter utrumque divisa ini
tis firmatisque conventionibus. Postmodum Sti
rienses ab Ungaris afflicti plusquam
„ante, (resta sunt circumquaque ad annum
„1260.) Otakerum invocant. quod audiens
„Bela, filium suum Stephanum mittit
„ad Striam devastandam. Otakerus treu
„gas habens cum Hungaris, nolens pa
„cem infringere, dissimulavit. Sed Comes
„de Hardekk Striensibus in adjutorium
„venit: et expletis treugis, Otakerus
„ab omnibus est susceptus. Et ordinavit
„Terram per Nobiles successive: tandem
„Militum quemdam Bohemum Terrae
„praefecit, et Capitaneum ordinavit. Et
„Bela, collecto exercitu centum quadra
„ginta millium equitum cum Cumanis et
„paganis, in Austriam juxta Marchiam
„fluvium castra locat. Et Otakerus ... ad
„resistendum occurrit. Tandem Bela gra
„viter vulneratus, cum Stephano filio suo
„fugam petiit... Et processit Otakerus,
„ut totam Hungariam devastaret. Sed Be
„la mittens nuncios, concordiam effecta

„vit. Quam Otto marchio Brandeburgensis,
„et Ulricus Dux Carinthiae taliter firma-
„verunt, ut Bela junior Belae filius fi-
„liam Marchionis consanguineam Otakeri
„duceret, et Bela Rex omni jure suo,
„quod videbatur habere in Stiria, cederet
„et amplius quaestionem super ipso do-
„minio moveret:„

Ad oppidum Portus Naonis jam rever-
tetur. Quae hactenus breviore licet calo-
mo memorata sunt, ad eos dignoscendos
Dominos satis conferunt, qui per haec
tempora possidebant illud, regebantque.
In Raimundo Aquilejensi Patriarcha
dissidia narrantur, quae anno 1274. inter
ipsum, atque Otakerum nata fuerant.
Tabulae traduntur, in quibus inter alia
istud erat ejusdem Regis postulatum:
„"Si vestra Paternitas Reverenda nobiscum
„in eodem affectu amicitiae curabit per-
„manere; itaquod universa in Forojulio ad
„nos spectantia, videlicet Portus Naonis
„cum possessionibus, et villis, hominibus
„et juribus pertinentibus ad eundem,
„sicut Dux Leopoldus, qui Portum hujus

„modi per pecuniam comparavit, et post
„modum Dux Fridericus ea pacifice pos-
„siderunt, in nostra integraliter plena ju-
„re maneat potestate: et universa jura, quae
„D. Ulricus Dux Karinthiae fel. rec. in
„Karinthia, Carniola, et Marchia a nostra Ec-
„clesia tenuit, et specialiter Castrum et
„Civitatem de Windisgratze cum omnibus atti-
„nentiis, nobis et nostris heredibus confer-
„re velitis, una cum juribus quae a vobis
„in Stiria debemus recipere; ex tunc in ea-
„dem, sicut cum D. Gregorio (de Monte
„longo) antecessore vestro fuimus, libe-
„ter remanebimus amicitiae unione." Item
morta Genealogica superius allata expen
de. Otakerus VI. ex Marchione fit Dux
Stiriae anno 1180. Is est, qui Leopold.
Austriaco, hujus nominis VI. transcripsit
Stiriam anno 1186. possidendam in casu obi-
tus sine herede: quo casu adveniente, Stiriam
comparavit ipse Leopoldus. Filios habuit
Fridericum I. et Leopoldum VII. Ille pa-
tri successit in Austria: ac iste pa-
tri quidem in Stiria, et anno 1198. Fride-
rico fratri in Austria. Utramque vero de-
mum

mum obtinuit Fridericus II. filius Leopol
di VII. anno 1230. vita functi. Leopoldus,
quem praedictis in Tabulis memorat Rex
Ottakerus, intelligi potest tum sextus,
ac etiam septimus hujus nominis: memo
ratus quoque Fridericus intelligitur secun
dus: cujus post obitum Stiriam obti
nuit idem Otakerus.

Patriarchae Raimundi responsum ac
cipe. " Petit Dominus Patriarcha ab
" Ambasciatoribus Regis, quod omnia Castra
" et caeteros jura Aquilegensis Ecclesiae, quae
" dictus Dominus Rex occupata tenet in
" Carinthia, Carniola, Marchia et in Forojulio,
" sibi plene et integraliter restituantur..
" Super eo vero, quod secundo petebatur:
" scilicet quod Portus Naonis, cum omni
" bus suis juribus et pertinentiis, quem
" dicit emptionem Ducis Leopoldi, et com
" positionem Federici, dimittantur sibi et
" caetera quae circa dictum Portum Naonis
" sita sunt, quae non fuerunt in illa emptio
" ne, sic respondet. Ad primam partem
" petitionis istius, quod non est inten
" tionis ipsius ipsum Dominum Regem

„super aliqua sua proprietate aut aliquo
„jure molestare, aut inquietare, aut etiam
„inquietari permittere per aliquem sibi subjecto-
„rum: imo magis omnia jura sua velle sibi
„illaesa conservare, et tam per se quam
„per suos Nobiles et Ministeriales pro vi-
„ribus defensare. Super altera vero parte
„petitionis, in qua de Feudo tangebatur,
„sic respondit: quod cum illa Feuda per
„mortem Ducis Friderici (II) absque haerede
„legitimo decedentis sint ad Ecclesiam Aqui-
„legensem devoluta, mirari non debeat
„Regia dignitas, vel etiam gravari, si in
„hoc contra juramentum proprium petitiones
„regias non exaudit. Quod si doceret, quod
„de ipsis per Patriarchas praeteritos inve-
„stitus fuerit libentissime ipsum investiet,
„ut debebit." Quo in loco admittere Pa-
triarcha videtur emptionem Portus Nao-
nis a Leopoldo VI. factam, cui etiam
transcripserat Otakerus VI. Marchio et
Dux, postremus de Stirpe veterum
Comitum seu Marchionum de Styria. Oppi-
dum illud vero Portus-Naonis nullo iure
dubio Patriarchae Aquilejenses vindic-

runt praedicto Leopoldo VI. vel etiam Septimo; unde colligitur, idem oppidum ante hanc venditionem feudi titulo concessi Stiriae Ministerialibus conjicere se. Amplio-ra dabimus in eodem Raimundo Patriar-cha.

Ad Rudolphum Caesarem, ejusque Habspurgico-Austriacam prosapiam deve-nit tandem Portus-Naonis. Quo id jure factum, paucis indicat laudatus Anonymus Leobiensis ad annum 1275. Verba sunt: "Australes nobilem virum de „Wolgerstorff dirigunt ad Rudolphum: venit „et Hertnidus de Wildonia de partibus „Stiriae ad eundem. Uterque autem con„tribulium, et Terrae angariam deplorantes „Regi inter caetera dicentes: cur torpeat „(ipse Rex,) et oppressis tam crudeli„ter per Otakerum non succurrat, et „Regni justitiam non requirat. Rex col„lecto exercitu, cum omni domo sua in Au„striam parat iter. Quem Heinricus Dux „Bavariae, pactatus cum Otakero, non „diu sed tamen aliqualiter impedivit. Et „(Rex transiens Pataviam, Austriam

„attigit: munitiones sibi contrarias vel
„ad gratiam suscepit, vel si opponebant
„sese penitus devastavit. Weimann obse-
„dit: et circumquaque vineas, agros, pomae-
„ria demoliens, obsidionem continuat per
„sex menses. Ad jussum etiam Regis Mein-
„hardus Comes de Tyrol (et Goritiae,) Ka-
„rinthiam intravit, et Stiriam: et aucupa-
„Nobilium, civitates et populum ad
„Regis voluntatem celeriter inclinavit...
„Otakerus se videns arctatum Regis col-
„loquium per Brunonem Episcopum affe-
„ctavit. Transiens autem Rudolphus,
„comitatu splendido Australium et Sti-
„riensium circumseptus ad Otakerum; ha-
„bitis colloquiis, Otakerus Bohemiam et
„Moraviam per sceptrum et gladium de
„manu Regis suscepit: omnes alias
„terras reddidit, obsides Nobilium lauxa-
„vit, connubia cum Rudolpho, ita ut
„filius suus (Wenceslaus) Rudolphi
„filiam, et filia sua Rudolphi filium
„(Albertum) duceret statuit: et sic cum
„pace et plena concordia, facta fidelitate
„Imperio, ab invicem discesserunt...

Traditas

traditas Rudolfo terras idem Anonymus ad annum 1273 nominat Austriam et Stiriam, itemque Karinthiam et Carniolam, quas post obitum Ulrici Ducis Carinthiae et Domini Carniolae occupaverat Otakarus, ac demum Portum Naonis cum quibusdam aliis terris. Hujusce concordiae laudum extat apud Anihisium in Monte Pessulano codicis juris gentium diplomatici, quod ad annum 1276. spectat, Parte altera pag. 100." Nos B. Herbipolensis, Bruno
„Olomucensis Episcopi: L. Comes Palatinus
„Rheni, Marchio Brandeburgensis; arbitri
„Dominorum Romanorum, et Bohemiae
„Regum, super quaestionibus quae inter ipsos
„super divisis terris, et Principatibus verte-
„bantur, arbitrando pronunciamus... item arbi-
„tramur, quod Dominus Rex Bohemiae
„cedat simpliciter et precise omni juri,
„quod habebat vel habere videbatur in
„terris, et hominibus cujuscumque condi-
„tionis existant. Austria videlicet, Styria,
„Charinthia, Carniola, Marchya et Gori-
„tia, ac Portunaoh." Haec vero de Portu Naone satis hoc loco.

Caput XXVIII.

Genealogici Comitum Goritiensium Stemmatis continuatio. Equitum Theotonicorum Hospitale beneficiis cumulatum a Mainardo II. et Mainardo III. ac hujusce filio Alberto. Ejusdem Mainardi III. donatio Abbatiae Rosacensi facta. Item Mainardi III. uxor Adaleidis filia Alberti postremi Comitis Tirolensis: diploma quoddam, quod datum dicitur ab Alberto Comite Goritiae et Tirolis, diligenter expenditur; unde Albertus frater Mainardi III. rejici debeat: praedicti Alberti Tirolensis bonorum pro obtinenda ejus dispo. Mainardi III. filii, Mainardus IV. et Albertus I. Praedictam genealogiam vexant vetusta documenta, quae expenduntur: conjectura proponitur de nomine duplici Mainardi, et Alberti, quod Mainardo Patri Mainardi IV. impositum fuerit. Iterum Albertus rejicitur, qui fuerit frater Mainardi III.

I Ad haec tempora spectant non pauca vetusta documenta, quae Comitum Goritiensium stirpem illu-

struit. Stemmatis continuationem acci-
pe.

Engelbertus I. Mainardus I. 1122.1129. Beatrix sanctimonialis

Henricus I. 1122.1150 jam obierat. — Engelbertus II. 1146.1150. + circa an. 1187. Mathildis Andacensis uxor.

Mainardus II. 1186. 1202 1220. — Engelbertus III. 1186.1202 + circa an. 1220. Mathildis Andacensis uxor 1183 + 1245.

Albertus comes Tirolensis — Adeleidis uxor, filia Alberti postremi comitis Tirolensis — Mainardus III 1216.1223 + 1256. Mathildis 1187. Cunegunda 1187 (Albertus I.)

Mainardus IV Comes Tirolis, et Goritiae 1252. 1259 + 1295. — Albertus I. (vel II.) comes Goritiae, et Tirolis. 1259. + 1304.

Superius Caput XXII. recolendum est, ubi Mathildem Andacensem, non Engelberti II. uxorem, sede ullo sine dubio

Engelberti III tutissimis documentis osten-
dimus: eique, ac Marito Engelberto III
praeter Mainardum III prolem adsigna-
vimus Mathildem, et Cunegundam.

II. Ad Mainardum II. ac III spe-
ctant sequentes tabulae: In Nomine San-
ctae et individuae Trinitatis. Anno ab
„Incarnatione Domini Millesimo ducente-
„simo trigesimo secundo, Mense Martii,
„Indictione quinta: imperante D. Frideri-
„co Dei gratia invictissimo Romanorum
„Imperatore semper Augusto, Hierusa-
„lem, et Siciliae Rege... feliciter A-
„men. Cum a Summo rerum opifice,
„cujus nomini loca religiosa deserviunt,
„et Ecclesiae dedicantur, cuncta bona
„proveniant, quae arbitrii dispensatione
„coelestis ad usum et opportunitatem
„hominum conferuntur; interest devotio-
„nis humanae suum liberaliter respicere
„largitorem, et de bonorum ubertate per-
„cepta illis locis et Ecclesiis provi-
„dere, in quibus honorantur praecipue cul-
„tus ejus, et Christi pauperes spiritu
„militant indefesso: quorum quies ab

universis

"universis fidelibus est optanda diligenter,
"et praecavenda sedulo indemnitas ut sopitis
"quaestionibus, et controversiis relegatis possint
"liberius Domino famulari. Hac igitur consi-
"deratione, nos Meynardus junior Comes de
"Goritia clementer inducti, qui pater-
"nis,) et patruilibus Deo auctore bonis
"successimus; attendentes, et recognoscentes
"qualiter clarae memoriae Comes Meynar-
"dus senior patruus noster proprietatem
"in Pressenico Hospitali Sanctae Mariae Theu-
"tonicorum in Hierusalem pro remedio ani-
"mae suae pia devotione contulerit: omnem
"quaestionem, impositionem, et controversiam,
"et si quid jus in praedicta proprietate
"habuimus, seu habere debuimus, Fratri Her-
"manno Venerabili Magistro ejusdem Hospi-
"talis, in praesentia praedicti Domini
"nostri inclyti Romanorum Imperatoris
"Friderici semper Augusti Aquilejae
"tunc temporis existentis, praesentibus quo-
"que subscriptis Principibus, Bertholdo Vene-
"rabili Aquilegensi Patriarcha, Ekberto Bam-
"bergensi, et Henrico Vormatiensi Episcopis
"... Ottone Duce Meraniae, et aliis ple-

„risque Magnatibus Alamanniae, scilicet Al-
„berto Comite de Tyrol, Henrico Comite de
„Osterburg, Alberone ... Ottone ... Wolkero de
„Rytemberg, et Ulrico ejus fratre, Cholone de Rasperch, Rudolpho ... Volkero de Rosenberg, testibus videlicet subnotatis: spon-
„tanea et gratuita voluntate remisimus, renun-
„ciavimus Presenicum cum omnibus suis
„attinentiis in silvis, et agris, in pratis, et
„pascuis, in piscariis in Caspenal, quidquid
„dictus Comes patruus noster ibidem habuit,
„et in Blankar tres Mansos apud Sanctum
„Peregrinum, unum Mansum qui pertinet
„ad Piscariam, sicut praedictum ... Patruum
„nostrum dicto Hospitali recognoscimus
„contulisse. Et ut Domino qui fecit nos,
„majoris gratitudinis obsequium impendamus, ac
„ejusdem Hospitalis providamus in perpe-
„tuum munimini et quieti, confirmimus
„praefato Magistro, et successoribus ejus,
„et Hospitali antedicto praedictam proprie-
„tatem in Presenico cum omnibus perti-
„nentiis suis nec non et homines qui
„spectant ad eam, videlicet Blancum,
„Ulricum fratrem ejus, et filium Jaco-
„bi, Henricum Neubeck, et Binthenum,
„una cum omnibus aliis hominibus, viris

„et universibus ad eam pertinentibus: Ita
„quod neque advocatias, neque judicia, nec
„aliquid juris in praedictis bonis nobis
„et heredibus nostris reservamus: sed prae-
„dictum Hospitale libere, et quiete possideat
„sine nostra et heredum nostrorum contradictio-
„ne, et molestia. Termini vero ejusdem pro-
„prietatis extenduntur de villa Gettatscow
„ubi sursum itur usque ad Ecclesiam San-
„cti Salvatoris, quae cum eo toto quod infra
„eandem villam et praedictam Ecclesiam ex
„laeva parte est usque ad mare, spectat ad
„eandem proprietatem. Ad hujusce autem rei
„perpetuam firmitatem, et securitatem Hospi-
„talis praedicti, praesens scriptum fieri jus-
„simus, sigilli nostri munimine roborari. Ac-
„tum apud Aquilejam anno, Mense, indictio-
„ne, et testibus suprascriptis „. Diploma
acceptimus a Sigismundo Goritiano Comite de
Attemps.

Aquilejae aliisque in Forijulii locis Fridericum II. Imperatorem exceptum fuisse hoc anno 1232, ac mense Martio, narravimus Capite XXV. num. VI. In Tabulis Bambergensibus apud Hoffmannum von Gilertus

hoc eodem anno 1232 eam regebat Ecclesiam sed Ecbertus e Ducibus Moraniae, frater Bertholdi Aquilejensis, et Gertrudis quae Andreae Regi Hungariae nupta filiam habuit Sanctam Elisabetham. Errant toto coelo qui Ecbertum putant ejusdem Andreae, (habent alii Stephanum,) Regis Hungariae fratrem fuisse. Hermanni Magistri Ordinis Theutonicorum in Hierusalem mentio occurrit in Diplomate, quod anno 1233. confectum refert Sebastianus Pauli in Codice Diplomatico Equestris Ordinis Hierosolymitani num. CXVI. Subscriptum legimus Hermannum de Peragors, (sive de Peragord,) Magistrum praedictae Domus militiae Templi.

Hoc eodem anno 1232. colligimus jam vita migrasse Mainardum Seniorem, qui numerantur secundus in Hennate, primum praedicti Hospitalis benefactorem. Largitatem patris confirmat filius ejus Mainardus junior, sive Tertius. Verba illa, qui pater- nis, et patruis, et patruelibus Deo ancto- re bonis successimus, corrigenda sunt ex alio Alberti, qui ejusdem Mainardi III. filius

filius erat, Diplomate, quod anno 1302. confectum infra dabimus, ubi haec habentur: qui paternis, et patruelibus bonis, (ad Patrem scilicet, et Patruum spectantibus,) successimus. Hinc etiam innotescit, eodem anno 1232. jam vita functum Engelbertum III patrem Mainardi III. Hunc vero Mainardum III. memorari puto in Chronica Rolandini Tomo VIII. Muratorianae Scriptorum Italiae collectionis, ad Annum MCCXLII. seu Libro V. Capite X. ubi narrat Auctor: Ecellino Tyranno, Villas, et Terras Tarvisinorum devastanti; se adjunxisse Comitem de Goritia cum multis militibus bene sociatum.

Alberti comitis diploma, quod indicatum est, hoc loco referre liceat. Similis est sententiarum tenor cum Diplomate Mainardi III. "In Nomine Sanctae, et individuae Trinitatis. Anno Domini Millesimo „Tricentesimo secundo, octavo intrante Aprilis, Indictione quintadecima. Amen. Cum „a summo (rerum) Opifice, cujus nomini loca religiosa deserviunt, et Ecclesiae dedicantur, „cuncta proveniant quae arbitrii dispensa

„tione caelestis ad usum et opportunita-
„tes hominum conferuntur, interest devo-
„tionis humanae scrum liberaliter respicere
„largitorem, et de bonorum ubertate per-
„cepta Illius locis, et Ecclesiis providere, in
„quibus honoratur praecipue cultus ejus,
„et Christi pauperes spiritu militant in-
„defesso: quorum quies ab universis fideli-
„bus est optanda, et procuranda diligenter
„indemnitas, ut sopitis quaestionibus, et
„controversiis relegatis, possint liberius Do-
„mino famulari. Hac igitur consideratione,
„nos Albertus Comes Goritiae et Tyrolis,
„Aquilegensis, Tridentinae, et Brixiensis
„Ecclesiarum Advocatus, clementer inducti,
„qui Avitis (Engelberti III.) et Paternis
„(Mainardi III.) et Patruelibus (Mainardi
„II.) bonis Deo auctore successimus: atten-
„dentes, et recognoscentes, qualiter clarae
„memoriae Comes Meynardus junior, (sive
„III.) Genitor noster proprietatem Reclinici
„Hospitali Sanctae Mariae Theutonicorum
„de Hierusalem pro remedio animae suae
„pia devotione confirmavit, omnem quae-
stionem, impetitionem, et controversiam,

„et si quod jus in praedicta proprieta
„te habuit seu habere debuit, Fratri Bel
„stramino Magno commendatori gerenti vices
„Majoris Magistri Ordinis Sanctae Ma
„riae Alemannorum de Hierusalem in prae
„sentia Nobilium et Fidelium nostrorum, vide
„licet D. Andreae Porcia, D. Henrici et
„D. Geroldi de Goritia, D. Pantis de Hengi
„spach, et Francisci Stulae de Goritia, Basi
„lii de Porta-Latisanae, testibus videlicet
„substatis, spontanea et gratuita voluntate
„ratificamus, roboramus, et confirmamus Pre
„seniam cum omnibus suis attinentiis in
„sylvis, in pratis, in agris, in pascuis, in
„piscariis, in Carpenal, et Stankar tres
„Mansos quod Sanctum Peregrinum, unum
„Mansum qui pertinet ad Piscariam sicut
„praedictum q. Genitorem nostrum (Mainardum
„III) dicto Hospitali recognoscimus confirmasse.
„Et ut Domino qui fecit nos majoris grati
„tudinis obsequium impendamus, ac ejusdem
„Hospitalis providemus in perpetuum munimi
„nis et quieti, conferimus, et confirmamus
„praefato Fratri Belframino, gerenti vices
„Magistri Majoris Ordinis praedict., et Suc-

"cessoribus ejus, et Hospitali predicto antea-
"dictam proprietatem cum omnibus pertinentiis
"suis, nec non et homines qui spectant ad
"eam, videlicet Blancum et Ulricum fra-
"tres et filium Jacobi, Henricum Zeuberch,
"et Vinthesum, una cum aliis hominibus,
"viris, et mulieribus ad eam pertinentibus,
"Ita quod nec Advocatiam, neque judicia,
"nec aliquid juris in predictis bonis nobis
"vel heredibus nostris reservamus, sed pre-
"dictum Hospitale libere cuncta et quiete
"possideat, sine nostra et heredum no-
"strorum contradictione, et molestia. Ter-
"mini vero ejusdem proprietatis exten-
"duntur de villa Palacho ubi sumun-
"tur usque ad Ecclesiam Sancti Salvato-
"ris, quae cum eo toto quod infra eun-
"dem, et predictam Ecclesiam ex laevo
"parte est usque ad mare, spectant
"ad eamdem proprietatem. Ut hujus
"autem rei perpetuam firmitatem, et
"securitatem Hospitalis predicti pre-
"sens scriptum fieri jussimus sigilli no-
"stri munimine roborari. Actum Gori-
"tiae anno, mense, die, Indictione, et testi-
bus

bus suprascriptis." Laudato Comiti Sigis-
mundo Attemsio acceptas Tabulas debeo.
Eodem nomina Blanci et Ulrici fratrum,
et filii Jacobi, Henrici Crenbech, et
Vintheri, quae in superioribus Tabulis
anno 1232 consertis leguntur, quomodo
locum habere queant in Tabulis ipsis
anno 1302. haud ita facile videtur.
Num aliqua interpolatio irrepserit?

III. In Monumentis Aquilejensibus
Capite LXXI. num. III. Diploma memora-
vimus, quod Bollandus ad Diem V. Fe-
bruarii in Commentario praevio ad vi-
tam S. Agathae Hildegardis, vita fun-
ctae anno 1204. testantur G. II. num. 10.
datum ab Alberto, qui se Palatinum
Carinthiae, Comitem de Goritia, et Tyro-
lis nominat, et Advocatum Aquile-
jensis Ecclesiae et Brixiensis; actum-
que Velaci, praesente Meinhardo Comite
Goritiae, et aliis tribus Ecclesiasticis et
Nobilibus die I Aprilis MCLXXXVIII. In-
dictione XI. Ex temporis nota, et ex Mai-
nardi Comitis Goritiae nomine, itemque
ex titulo duplicis Comitatus Goritiae

et Tyrolis, in eam alias mihi tunc venit conjecturam, Albertum istum fratrem fuisse Mainardi III. ac sane primum qui ex Comitibus Goritianis nomine Alberti vocatus fuerit. Novae appellationis causam putabam novum aliquem inter Comites Goritiae nexum, ac inter Albertum postremum Tirolensium Comitem. Initum scilicet conjectabam matrimonium inter Adelheidem Alberti Tirolensis filiam, ac inter Engelbertum III. Comitem Goritiae; initamque propterea conventionem existimabam de appellatione nominis Alberti in familiam Goritianam invehendi, deque successione in Comitatum Tirolensem, ut revera contigit. In hanc abire conjecturam pronum fuit, tum quia Engelberto II. Comiti Goritiae Engelberti III. et Mainardi II. patri, adsignaveram conjugem Mathildam Andeciam, nec alia occurrebat mihi quae Engelberti III. fuerit uxor: tum quia inter Aquilejenses atque Goritienses vetustas chartas documentum nullum inciderat in manus, quod rem hanc illustraret.

Atqui vero conjecturam elidunt Parentinae tabulae, quas in lucem protulimus Capite superiore XXIII. quae Mathildem, eamque Andecensem, exhibent Engelberti III. uxorem. Consule, quae citato Capite late disseruimus num. II. III. et IV. In hunc errorem incidit etiam Erasmus Frolichius, aut vir Nobilissimus Rudolphus S.R.I. Comes Coronini de Quisquar in Tentamine Genealogico-Chronologico Comitum Goritiae. Ac pluribus tamen certissimis documentis evincit Auctor doctissimus, Alberti Tirolensis filiam Adelheidem matrimonio junctam fuisse Mainardo III. Goritiano; aliamque filiam ejus Elisabeth quae et Ottena nominata legitur, nuptam Comiti Gebhardo de Hirschperg. Laudatum opus perlege a pag. 113. itemque a pag. 132. ubi de Comitibus Tirolensibus egregie disseritur. Primam operis editionem in 4. memoro anni 1752. Opus idem denuo prodiit in Fol. anno 1759. Tirolensium Comitum Stemma vide supra Capite XXI. num. VI.

Num ergo Albertus ille primus, qui Mainardi II. frater fuerit, rejiciendus

est? Retinet ipsum in Stemmate laudatus Auctor Teutanicus etc. at hunc perrexit dici illum posse, qui in Diplomate S. Bollandiano dicitur Comes Goritiensis et Tirolensis, et Advocatus Ecclesiae Aquilejensis et Brixinensis: idemque Diploma contendit, pertinere ad Albertum Tirolensem. Ex ipso titulo Comites primo loco Goritiensis, ac deinde Tirolensis, itemque Advocati Ecclesiae Aquilejensis, tum postea Brixinensis, colligebam ego, ex Comitibus Goritianis fuisse Albertum. Verum quidni, Froelichius et Coroninus inquiunt, eadem inscriptio Alberto Tirolensi conveniat? Conjecturas afferunt, quae tamen non suadent. Quidni rursum ajunt, haec ita diligenter Tituli verba repraesentaverit Bollandus? ...

Rem maturius expensa facile persuaserim, Bollandum minime diploma Alberti quod memorat vidisse; ejusdemque excerpto, quod alicunde invenerit sine dubio deformatum, decepitum esse. Tenorem ejus ita refert Bollandus. Albertus „qui in suo Diplomate se Palatinum

Carinthiae

„Carinthiae, Comitem de Goritia et Tyro-
„lis nominat, et Advocatum Ecclesiae
„Aquilejensis et Brixinensis.. proprio
„suo decreto eximit dictam Sancti Lau-
„rentii Ecclesiam ab omni jurisdictione
„Eberndorfensium; aut potius totum jus
„commutavit bonis aliis ad Sanctum Da-
„nielem. Itaut Stainensis Ecclesia Prin-
„ceps ad solos successores suos, comites sci-
„licet Tyrolis, et Patriarcham Aquile-
„jensem, (qui tunc erat Bertoldus, ejus-
„dem Comitis frater,) immediate specta-
„tura esset. Munivit hoc diploma Alber-
„tus proprio et Comitis Hermanni sigillo,
„praesente Comite Meinardo de Goritia, an-
„no et die antedictis:„ 3. Aprilis 1238.
Indictione XI. Animadverte illa verba: Ad
solos successores suos, Comites scilicet Ty-
rolis: ubi Tirolensium tantum mentio
Comitum nullum indicium Comitum Gori-
tiae. Quod intra Parenthesim adiectat
Bollandus, nempe Bertholdum Aquile-
jensem fuisse fratrem Comitis Alberti,
error est immanis venia nulla dignus.
Vide ipsius Bertholdi Patriarchae

in Locc. Aquilejensis Ecclesiae negotio Acta quaedam apud eundem Bollandum loco citato, in quibus Albertus Comes de Tyrolis memoratur sine titulo Comitis de Goritia. Integrae Tabulae recensentur in editione secunda Tentaminis Genealogico - Chronologici etc.

"Bertholdus Dei gratia Sanctae Aquilegensis Ecclesiae Patriarcha, universis prae„sentem paginam inspecturis, salutem in„perpetuum. Universitatem tam futurorum, „quam praesentium scire volumus: quod „nos Ecclesiam Sancti Laurentii in Stein „Vallis sinne.... a jurisdictione et potesta„te quam hucusque Monasterium ex con„cessione Aquilejensis Ecclesiae obtinebat, „de consensu et voluntate Franconis Prae„positi, et Conventus Monasterii in „Oberdorff memorati, duximus eximendam „apud Ecclesiam Sancti Danielis prope „Stain, itaquod Ecclesia praelibata ad nos, „et successores nostros tantum pertineat.. „Volumus quod quilibet Plebanus ibidem „in Stain Vallis sinne plenam potesta„tem et auctoritatem habeat in perpe„tuum praesentare, et confirmare illos

„tres Praebendarios, quos Dominus Al-
„bertus Comes de Tirolis fundavit, et
„ordinavit... Ad ejus rei evidentiam
„Nobilis Vir Albertus Comes de Tirolis
„qui praesens exstitit, cum haec acta
„sunt apud Velacum, praesentem
„paginam sigilli sui munimine robo-
„ravit in praesentia Mainhardi Comitis
„Goritiae.... anno Domini MCCXXXVIII. ter-
„tio die exeunte Aprili, Indictione
„XI." Non alius is est Mainardus
„Comes Goritiae, nisi qui tertius nu-
„meratur in Stemmate. Albertus
vero Comitis de Tirolis titulo insignitur.
Hinc vero colligitur, intelligendum ipsum
esse Albertum postremum Comitem Tirolen-
sem, anno 1253. aut insequenti vita functum:
ad hunc pertinere Diploma a Bollando
memoratum; ipsumque manu interpolatrice
perperam dictum esse Comitem Goritiae et
Tirolis, et Advocatum Ecclesiae Aquilejen-
sis et Brixinensis.

Nihilominus Albertus Comes Goritiae,
qui Mainardi III. frater fuerit, retinetur
ab auctoribus Vetaminis etc. in Stemmate

Comitum Goritiae Genealogico, ipsique conjux adsignatur Hippolita Nera, Rambaldi de Collalto filia. Lubrica mihi videntur documenta, quibus utuntur. In Documentis Parentinis, quae Capite XXII. vulgavimus num. III. datis anno 1222. verba sunt: Dominus Mainardus II. Comes de Goritia, cum Coquata sua Domina Machtilda Comitissa de Pisino, (uxore Engelberti III. qui Mainardi II. frater erat,) et cum Nepote suo Domino Meinardo Comite, (scilicet hujus nominis III.) ubi unus iste Mainardus III. memoratur, nulla Alberti qui fuerit pater ejus injecta mentione.

Sed rursum rejecto Diplomate Bollandino, quod utique dici saltem interpolatum debet deformatumque, monumentum hujus aevi nullum adest quod Albertum Comitem Goritiae exhibeat fratrem Mainardi III.

Praeterire hoc loco non licet, post obitum Alberti Tirolensis, qui anno 1253 contigit, divisam esse hereditatem ejus inter duos ejusdem Generos, Gebhardum Comitem de Hirschperg, et Mainardum III. Comitem Goritiae, (illum virum Elisabethae,

ac istum

ac istum Adeleidis, Alberti Tirolensis filiarum. Goritiani Comites, cum proventibus et juribus utriusque Comitatus fruerentur, titulis etiam utriusque insigniebantur. Praesto exemplum est apud Meichelbeckium in Chronico Benedicto-Burano pag. 123. et Parte II. pag. 39. ubi Chartas legimus inscriptas: Nos Meinhardus IV. et Albertus, Comites Goritiae et Tirolis notum facimus... anno 1263. Indictione VI. die Veneris XII. exeunte Januario. Item apud eundem Meichelbeckium in Historia Frisingensi Tomo II. Parte II. pag. 48 et 50. bina recensentur Instrumenta, anno 1266. confecta, in quibus legitur Mainhardus (IV.) Comes Goritiae et Tirolis, et Aquilejensis, Tridentinae, Brixinensis Ecclesiarum Advocatus.

Chartae similes existant plures in Tentamine Genealogico-Chronologico Comitum, et Rerum Goritiae saepe laudato, in Chronico quo in Opere ad annum 1267. adnotat Auctor, Mainardum IV. et Albertum, filios Mainardi III. inter se partitionem Terrarum instituisse iam

ti in Tiroli die 8. Februarii, qua Tirolensia cesserunt Mainardo, et Alberto Goritiensia; titulus vero ita eis communis adhaesit, ut ille diceretur Comes Tirolis et Goritiae, ac iste Comes Goritiae et Tirolis. Annotat etiam idem Auctor ad annum 1271. provinciarum divisionis negotium inter utrumque fratrem iterum compositum fuisse, nova institutae paternae maternaeque hereditatis partitione cum hisce conditionibus, nempe, Tirolis esto Mainardi, Goritiensis Comitatus cum valle Pustrina Alberti: caetera quae in Tridentino agro occupata sunt, quaeque deinceps eorum stirpi accedent, omnia dimidiantor.

IV. Ex Adelaide Tirolensi filios suscepit Mainardus III. alterum Mainardum IV. et alterum Albertum quem appellari primum debere satis patet. Utrumque, ac praeterea Mainardum III. patrem, et avum maternum Adalpretum, seu Albertum exhibent Tabulae anno Domini MCCLVIIII. Indictione II. die Mercurii X. exeunte Februario

confectae in Tridento, a Jo. S. Bene
dicto Gentilotto vulgatae in Egenone E-
piscopo Tridentino apud Ughellum. Ver-
ba sunt: "Dominum Egenonem, no-
„mine recti et honorabilis Feudi, et ad
„rectum Feudum investivisse Nobilem
„Dominum Comitem Meinhardum (IV.)
„filium Nobilis Domini Comitis Meinhar-
„di (III.). De Goritia, de suo antiquo feu-
„do: recipiente dicto Domino Comite Mein-
„hardo (IV.) pro se, ac nomine et vice
„Fratris sui Domini Comitis Alberti ab-
„sentis, et suorum heredum utriusque
„sexus, nominatim de omnibus illis Feudis
„quae quondam D. Comes Alpretus Ty-
„rolensis tempore mortis suae habebat
„etc." Hic est Albertus postremus
Comes Tirolis, pater Adelaidae, quae
Mainardo III. Goritiensi nupta peperit
Mainardum IV et Albertum I. Hinc
sequentibus ibidem verbis appellatur
Comes Alpretus Tyrolensis, eorum
avus.

Rodulphi Regis diploma addere
praestat, actum et datum Ulmae, anno

Domini MCCLXXVII quo dissidia compo-
suntur inter Henricum Tridentinum E-
piscopum mota, et Mainardum IV. A-
pud Ughellum exstat. Testes sunt: Co-
mes etiam Mainardus IV. retinebit, et
pacifice perpetuo retinebit omnem jurisdi-
ctionem, et omnia jura quae in prae-
dicto oppido Bozano, et ejus distri-
ctu, quomodo Albertus Comes Tyrolensis
„ejus Avus (maternus,) et pater
„(Mainardus III.) ejusdem Comitis Mein-
„hardi (IV.) et postmodum ipse Mein-
„hardus (IV) Comes, continuata posses-
„sione Patris et Avi ... pacifice tenue-
„runt.„ Chronicon Salisburgense ad an-
num 1252. narrat: "Comitem Tirolen-
sem (Albertum,) et Goritiensem (Mai-
„nardum III.) manu potenti Greifenburch
„castrum obsedisse (in Carinthia). quibus
„occurrit Dominus Electus Salisburgensis
„(Philippus,) manu valida: initoque cum
„eis certamine campestri ipsos devicit,
„captivando Tyrolensem (Albertum,) et
„de Gorich Comites. Ipsius Comitis Al-
„berti Tirolensis obitum refert ad annum
1253.

1253. At vero ad annum 1255 "Meinhardus (III) Comes Goritiae, filiis suis pro Alberto quodam Comite Tyrolensi in captivitatem constitutis, obiit." Cubat error in consuetuali Mainardi III. anno 1255. Vitam ejus differendam ad annum usque 1258. putat Froelichius. Filios Mainardi III. obsides datos intellige Mainardum IV. et Albertum I. In libertatem statim adsertus videtur Mainardus. Ad Albertum vero quod attinet, sic ait Chronicon Salisburgense ad annum 1263." Gebhardus de Velwen obsidem Magnum, scilicet Comitem Goritiae, qui fidei suae commissus erat... pro DCC. Marcis argenti relaxavit." Magnum hunc obsidem, Comitem Goritiae, intellige Albertum cum Froelichio, et Coronino.

V. Illustratam hactenus genealogiam venant vetusta non pauca monumenta. In Chronico Monasterii Stampsensis apud Hieronymum Pezium haec habentur: "Anno Domini Millesimo CCLIII. in die Sanctae Mariae Magdalenae obiit Albertus Comes Goritiae et Tiroly, pater comitis Meinardi fundatoris nostri, qui apud nos est

„honorifice tumulatus.„ Stamsense Coenobium erexit Mainhardus IV. quomodo ergo pater ejus appellatur Albertus, isque Comes Goritiae et Tirolis? Ibidem haec rursum legimus: "Anno „Domini M.CC.LXXXIV. Nonis Septembris Mona„sterium Sanctae Mariae Virginis, et Sancti „Johannis Baptistae in Statins consecratum „est: et eodem die tumulati in Choro ibidem „ex utroque latere, praeclarus Comes patruus „fundatoris nostri, atque avus nobilissimus co„mes Albertus.„ Is est Albertus, postre„mus Comes Tyrolis: qui ille vero Comes „patruus Meinardi IV. superior allegatus „locus evincit, loco Patrui legendum esse patrem.

Anonymus Leobiensis ad Annum 1272. „sic habet: Meinhardus (IV.) comes Tyrolis „laudibus celebrare consueverat Albertum se„niorem, Tyrolis et Goritiae Comitem, suum „scilicet genitorem„, Itemque sic ait: Mein„hardus (IV.) Comes, Alberto patre ex filia Andecensis Marchionis ortus. Paria scribit Arenpekius in Chronico Austriaco apud Hieronymum Pezium: Avus (Mainardi IV.) Albertus Comes (Tyrolis) nobilis

simus fuit. Genitor ipsius Albertus Comes Goritiae et Tyrolis. Mirum est, Mainardi IV. Patrem in Chronicis bene multis vocari Albertum?

Conjectura in mentem incidit Mainardum III. patrem Mainardi IV. nomine duplici imposito vocatum fuisse Albertum-Mainardum: nomen istud haberi in accusationibus documentis, ac illud etiam in aliis nuncupatum. Caeterorum vero ex Goritianae familiae nexu cum Tirolensi, et ex nomine Alberti ad Comites Goritiae translato, datam sine dubio erroris causam, evincit exemplum Anonymi Leobiensis, qui ad annum 1255. sic ait: "Fertur, quod Philippus electus Salzburgensis in praelio, quod habuit cum Comite Goritiae Alberto, in quo eum captivavit, inquinaverit manus suas." Quo in loco Comes Goritiae perperam vocatur Albertus, ullo sine dubio Tirolensis, quem in praelio a Philippo Electo Salisburgensi captivatum, adnotavimus. Conjecturam efficit verisimilliorem jus Mainardo III. acquisitum ex conjugio cum Adelheide Alberti Tirolensis filia, successionis in Tirolensem Comitatum: inita nempe fuit kline

pacto fuerit, ut Alberti nomen ipse Mainardus III. adsumeret, traduceretque in posteros.

Qua posita conjectura conciliari allegata Chronica jam possunt cum aliis indubiae fidei documentis. Anonymum Leobiensem sic intellige primo loco: Mainardus IV. Comes Tyrolis, (et Goritiae,) laudibus celebrare consueverat Albertum seniorem, (idest Albertum Mainardum III.) suum genitorem. Ipsum titulo Comitis Tirolis et Goritiae insignit: ac potius appellandus fuisset Comes Goritiae, et Tyrolis. Turbata sunt Arenpekii verba: Avus ejus (Mainardi IV.) Albertus (Tirolensis) comes nobilissimus fuit: genitor ipsius Albertus (- Mainardus III.) comes Goritiae et Tirolis. Periit. obiit 1253. non ipse Albertus Mainardus, sed Albertus Tirolensis avus Mainardi IV. Laudati Anonymi Leobiensis Comes alter enormi vitio laborat. Integer textus est: "Mainhardus comes, „Alberto patre ex filia Marchionis Andacensis viri nobilissimi ortus, ex „Regina Elisabeth quatuor habuit filios."

„filios .... Ludovicum „ Albertum, Ottonem
„Mainardum ..." Agitur sine dubio de Mainar-
do IV. qui uxorem habuit Elisabetham, fi-
liam Ottonis Bavariae Ducis, et viduam
Conradi IV Regis, ex eaque filios memoratos.
Filius ipse dicitur Alberti patris ex filia
Marchionis Andacensis viri nobilissimi: uti-
que ex Alberto Mainardo III. ortus mini-
me vero ex Machtilde filia Marchionis
Andacensis, sed ex Adelaide filia Alberti
Tirolensis, quem Comitem nobilissimum
vocat laudatus Aremperking. Ex Machtilde
vero filia Bertholdi Marchionis Istriae
filium Mainardum III sive Albertum-
-Mainardum III. Sustulit Engelbertus
III. Comes Goritiae - Vide supra num.
I. Praedicta Mactildes erat soror Ber-
tholdi Ducis Meraniae, qui pater
fuit Bertholdi Patriarchae Aquilejensis.
Vide Caput XVII. num. II. Hinc ipse
Bertholdus Patriarcha vocare Nepotem
suum potuit Mainardum III. filium ipsius
Mactildis, in Diplomate, quod proferunt
Coroninus et Froelichius pag. 112.

Eandem si admittas conjecturam

facile Chronicon ipsum Stampense emendaveris, vitio multiplici foedatum. Ad annum 1253. sic habet: in die Sanctae Mariae Magdalenae obiit Albertus. Hunc si intelligas Albertum Tirolensem, verum enunciatur in Chronico. Sed huic Alberto minime conveniunt, quae sequuntur. Comes Goritiae et Tirolis, pater Comitis Mainhardi (IV) fundatoris nostri. Verba videntur extra locum posita, aut certe ibidem lacuna patet; aut error irrepsit ex confusione nominis Alberti, quo viri duo vocati sunt, Albertus Tirolensis, et Albertus-Mainardus III. Goritiensis, pater Mainardi IV. Vitium alterum, quod facile amoveri potest, cubat in illis verbis ad annum 1284. Tumulati in Choro ex utroque latere, praeclarus comes (Albertus-Mainardus III) Patruus (imo Pater fundatoris nostri (Mainardi IV). Atque Avus nobilissimus comes Albertus (Tirolensis;) Avus scilicet ejusdem Mainardi IV ut pater Adelaidis matris ejus.

VI. Cumctis vero vetusta allegata Chronica patrem Mainardi IV

appel=

latione *Albertum* vocant, adeoque verisimillima sit conjectura nostra de nomine etiam *Alberti* imposito *Mainardo III Goritiensi*, qui ullo sine dubio ex *Adelaide Tirolensi* genuit *Mainardum IV*.; nihilominus tot aliis eadem Chronica vitiis inquinata sunt, ut ex illis argumentum validum omnino nullum peti possit, quo jam digesta *Comitum Goritianorum* genealogia in dubium revocentur. Manet adhuc quidpiam difficultatis, num *Albertus* admitti debeat, qui fuerit *Mainardi III* frater. Illum ego in Stemmate genealogico memorandum putaveram in prima editione: ipsum etiam retinendum censent doctissimi auctores *Tentaminis Genealogico-Chronologici Comitum et Rerum Goritiae*.

Luprior esse documenta, quibus haec innititur opinatio, jam adnotavi num. III. Praedicto *Alberto filius* adsignatur *Mainardus*, qui numeratur *quintus*. In confirmationem inducuntur *Juliani* verba in Chronico Forojuliensi *ad annum 1301*. "Lune „verra, et discordia ... tractata *Domini Meynardi* „filii *Domini Alberti Comitis Goritiae*

fuit pacificata. Bellum indicatur, quod inter Communitates Fori Julii ex parte una agebatur, ac inter Fredericum cum Castellanis ex altera, post obitum Petri Gerrae Patriarchae. Atqui vero praedictum Dominum Mainardum intelligo dubitaverim filium fuisse Alberti, quem primum numero, fratris Mainardi IV. adeoque fratrem Alberti II. et Henrici II. de quibus alio loco agendum est. In provincia Fori Julii hac aetate celeberrimus erat Albertus I. frater Mainardi IV. vitam anno 1304. commutavit cum morte: ipsumque memoraverit Julianus in Chronico. Is etiam in eodem Forojuliensi bello ad eundem annum 1301. memorat Dominum Henricum Goritiae, ejusdem Alberti I filium, qui electus fuit Capitaneus per Capitulum Aquilejense et Castellanos.

In opere laudato Tentaminis Genealogico-Chronologici pag. 337. 342. et 344. opponuntur divisiones Terrarum, quas Albertus inter filios Henricum et Albertum constituit anno Christi 1308.

et 1307 et 1303. in quibus nulla pror-
sus Mainardi mentio, etenim ante
hunc annum 1303. obierit ille. Haec
satis sibi omnia cohaesere videntur.

Caput XXIX.

Aquilejensis Patriarcha eligitur Gregorius de Montelongo: Jo. Dominicus Mansius notatus: ejusdem Gregorii gesta nonnulla ante Patriarchatum. Innocentii Papae IV. litterae ad ipsum, queis Praepositura Aquilejensis in Officium Cantoriae convertitur. Electio Arlongi Episcopi Tergestini irrita declaratur, confirmaturque postulatio Guarnerii de Cucanea: ejusdem Innocentii Papae litterae, in quibus Patriarcha Gregorius diuturna communicatione innodatus. Damna plura Ecclesiae Aquilejensi pro temporum iniquitate inlata reparantur: Litterae Alexandri Papa IV.: Initae pacis cum Republica Venetorum conventiones, firmataeque: de Pontificibus, ac Paribus Dynastis Forijulii: Proteges in gratiam Gregorii Patriarchae recepti, et quomodo. Alexandri Papae IV. constitutio pro Sanctimonialibus Be-

nedictiuy in Civitate Forijulii de Albesto, et Joanne electiy Ceneteusibus Episcopis.

I. Ecclesia Aquilejensi vacante, ab Innocentio Papa IV. subeligendum Patriarcham rogavit Metropolitanum Patriarchale Capitulum: Gregorium de Montelongo. Postulantibus benignae annuit Summus Pontifex anno sui Pontificatus nono, Christi 1251. gratioso dato Diplomate Perusii 3. Cal. Decembris, ut vid. Ughellus ex Regesto Vaticano Epistola LXXIII. Consonant, quae habentur verba in Juliani Canonici Chronico Forojuliensi, quod ita incipit: Gregorius Patriarcha Aquilejensis, qui fuit de Montelongo, venit Aquilejam die XIII. Januarii sub anno Domini MCCLII. Hoc scilicet anno, diclaque Mense Januarii, dieque tertiodecima, collatae dignitatis, ecclesiastaeque Ecclesiae possessionem adiit Gregorius.

Jo. Dominicus Mansius in annalibus Raynaldi ad annum 1252. ad num. IX sic adnotat: " Gregorius de Montelongo anno isto (1252.) initiis ejus- legibus

„legendibus donatum fuisse, tam explo-
„ratum est, quam ignotum quo mense as-
„sumptus fuerit. Id vero demum patet
„ex Autore Chronici Estensis, vulgato a
„Muratorio Rer. Italicar. Tomo XV ubi haec
„habentur: Gregorius de Montelongo ordina-
„tus fuit Patriarcha Aquilejensis de
„Mense Januarii..." Imo Gregorius ordina-
tus aut electus ab Innocentio Papa IV
Patriarcha Aquilejensis anno 1251 mense
Novembri, in provinciam Forijulii venit anno
insequente 1252 mense Januario, et A-
quilejam advenerit die 13 ejusdem mensis.
In citato Chronici Estensis loco deest ver-
bum fuit a Muratorio insertum: ac integer
textus ita cum interpunctione legi debet,
Gregorius de Montelongo ... ordinatus Pa-
triarcha a Papa Innocentio, de Mense
Januarii (anno 1252) Forumjulii
est ingressus.

— Sedis Apostolicae legatione ante Pa-
triarchatum fungebatur: quo in munere
Ferrariam cepit 1240. quae desciverat
ad Fridericum II. Imperatorem, ut nar-
rat Ricobaldus in Pomario apud Mura-

torium Tomo IX. Rerum Italicarum. Apud eundem Muratorium in Antiquitatibus medii aevi Dissertatione LXX. extant Innocentii IV. litterae ad ipsum Gregorium, Domini Papae Notarium, et Apostolicae Sedis Legatum pro subsidio annuo, quod a variis Ecclesiis et Monasteriis indictum conferendum Stephano, filio Andreae II. Regis Hungariae, et Beatricis Estensis. Litterae spectant ad annum 1245. in quibus inter Coenobia memorantur Forojuliensia nostra, Sumaquense, Mosacense, Sextense, Rosacense, Beliniense.

Obsidione Parmam liberant anno 1247. fusis fugatisque copiis, captisque tentoriis cum pretiosa supellectile, ut in Chronico Parmensi legimus. Litteras ejusdem Innocentii Papae IV. refert Aloysius Tattus in Sacris Annalibus Comensibus tomo II. in Regesto Documentorum ad annum 1249. directas Dilecto Filio .. de Monte Longo, Electo Tripolitano, Apostolicae Sedis Legato. Datae sunt Lugduni X. Kal. Martii Pontificatus anno septimo, anno

utique Christi 1250. Ex his colligitur, jam in fastis Tripolitanis exornatum fuisse Gregorium. Hanc ejus dignitatem confirmat documentum, quod extat in Decade IV. Ecclesiarum Venetarum, quas vetustis monumentis illustravit Flaminius Cornelius, Senator Venetus amplissimus. In Ecclesia Sancti Silvestri pag. 105. et 106. haec habentur: "Anno Domini Millesimo,
" ducentesimo quinquagesimo primo, in-
" dictione nona, die Veneris intrante
" Marcio... Noverit vestra Paternitas,
" nos a Domino G. de Montelongo,
" Tripolitano electo, Apostolicae Sedis Le-
" gato, hujus tenoris litteras recepisse:
" G. de Montelongo, Dei et Apostolicae
" Sedis gratia Tripolitanus Electus, Apo-
" stolicae Sedis Legatus... Datum Tar-
visii IIII. Nonas Marcii......

Animadverte, electum Tripolitanum vocari Gregorium; quo etiam modo enunciatur ipse Aquilejensis electus in tabulis datis anno 1253. quae in Aquilejensibus Monumentis extant in

pite LXXIV. num. III. Nondum scil-
cet Pontificali manum impositione ini-
tiatus fuerat.

II. Eodem anno 1251. eoque die III. Kal. Decembris, seu die 29. Novembris, eodemque Pontificatus anno nono, quo Gregorium ad infulas Patriarchales evexit Innocentius Papa IV. is ad ipsum litteras dedit quae ad Praepositaram Ecclesiae Aquilejensis in Officium Cantoriae convertendam spectant.

"Innocentius Episcopus servus servo-
„rum Dei, Ven. Fratri G. de Monte-
„longo Aquilegensi electo, salutem
„et Apostolicam benedictionem. Ex
„parte dilectorum filiorum Capituli
„Aquilegensis Ecclesiae fuit a nobis
„humiliter supplicatum, ut cum Prae-
„positura ejusdem Ecclesiae propter
„incuriam quorumdam Praepositorum,
„qui fuerunt in ea pro tempore, ipsi
„Ecclesiae inutilis extiterit, et damno-
„sa; de Praepositura ipsa creando Can-
„toria in ipsa Ecclesia, quam in ipsa
„credunt existere fructuosam, eis li-

centiam

„de benignitate Sedis Apostolicae concedere
„curaremus: ita tamen quod de proventibus
„ejusdem Praepositurae, qui valentiam duo
„decim Marcharum argenti annis singu
„lis non excedunt, dictae Cantoriae quin
„que Marcharum portio assignetur, sed
„quis praedictae Praepositurae .. Decano et
„Capitulo ipsius Ecclesiae fidelitatis
„exsolvant juramentum, quod consueve
„runt Praepositis exhibere, ac recipiant
„ab eisdem Decano et Capitulo eum,
„prout a Praepositis hactenus recepe
„runt, si qui vero Capellanorum ipso
„rum sine legitima et masculina pro
„le forte decesserint, eorum feuda ad
„Mensam ipsam libere devolvantur, si
„cut hactenus ad eosdem Praepositos
„consueverunt devolvi, non obstante Sta
„tuto contrario, juramento, vel quacunque
„firmitate vallato, aut quibuslibet
„privilegiis vel indulgentiis Sedis ejusdem,
„per quae gratia in hac parte impediri
„valeat, vel differri. Quocirca mandamus,
„quatenus vocatis qui fuerint evocandi,
„si hoc eidem utile forte cognoveris

"facias super iis auctoritate nostra,
"quod tuae circumspectioni viderit expedi-
"re: contradictores per censuram Eccle-
"siasticam appellatione postposita com-
"pescendo. Datum Perusii III. Kal.
"Decembris Pontificatus nostri anno
"nono." Annus, et Mensis, ac dies,
quo Gregorius electus Patriarcha, con-
firmaretur animadverte. Praepositis,
et Capitulis Ecclesiarum suos fuis-
se Capellanos qui reditis certis et
legalibus cumulabantur.

III. In Monumentis Ecclesiae Aqui-
lejensis Capite LXXIV. num. V. adno-
tavimus, Gregorium Patriarcham, qui
sarciendae ac instaurandae disciplinae,
Ecclesiasticae curam operam impende-
bat, Ecclesiae sibi commissae Statu-
ta diligentius expendisse, ac reformasse,
quae in unum volumen congesta fue-
re sub hoc titulo apud Ughellum
Statutorum Aquilejensis Ecclesiae
liber incipit ab anno MCCLIV. die
XXVII. exeuntis Maii, anno V. Pa-
triarchatus Gregorii. Error cubat.

vel in anno Patriarchatus Gregorii, qui numerari non poiatus, sed tertius debent vel in anno Christi, mendose scripto 1254. pro 1256.

Ad annum 1254. spectant Innocentii Papae IV. litterae ab Josepho Garampio saepe laudato acceptae, in quibus de Arlongi Episcopi Bergestrini electione agitur ipseque Gregorius de Montelongo Patriarcha electus indicatur vinculo excommunicationis innodatus. "Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei, venerabilibus fratribus... Oliensi... Petinensi... et Iustinopolitano Episcopis, salutem et Apostolicam benedictionem (Episcoporum, qui memorantur, nomina ac etiam tempus desiderantur apud Ughellium) Proposuerunt nobis dilecti filii, Decanus et Capitulum Ecclesiae Bergastinae, quod ipsi, eadem Ecclesia Pastoris solatio destituta, convenientes in unum, vocatis qui debuerunt, voluerunt, et potuerunt commode interesse, ac gratia Sancti Spiritus invocata, dilectum

„ filium Arnoldum de Wisperch canonicum
„ cum summum, visum utique litterarum scien-
„ tia praeditum, et morum honestate prae-
„ clarum, elegerunt canonice in Episcopum
„ ipsius Ecclesiae, ac Pastorem; a nobis
„ humiliter postulantes, ut cum rectis
„ votis nihil deberet difficultatis of-
„ ferri, electionem hujusmodi confirmare
„ de benignitate Sedis Apostolicae digna-
„ remur. Quum igitur Aquilejensis
„ electus (Gregorius), cui praefata Eccle-
„ sia lege Metropolitana est subjecta,
„ excommunicationis vinculo sit ligatus
„ ac processus; ne contingat eandem
„ Ecclesiam detrimentum ex vacatione
„ diutina sustinere, mandamus quatenus
„ inquisita de modo electionis, studiis e-
„ ligentium, et electi meritis diligentius
„ veritate; si electionem eandem inveneri-
„ tis de persona idonea canonice celebra-
„ tam, illam auctoritate nostra confirman-
„ tes curantes facientes eidem Electo a
„ suis subditis debitam obedientiam,
„ et reverentiam exhiberi; ac cum ve-
„ strum, religiosis sibi adsistentibus mu-

nus

„nus sibi consecrationis impendat, seu
„ipso ab eo nostro et Aquilejensis
„Ecclesiae nomine fidelitatis solito juramen
„to juxta formam, quam vobis sub Bul
„la nostra mittimus interclusam. For
„mam autem juramenti, quod ipse prae
„stabit nobis, de verbo ad verbum per
„ipsas patentes litteras suo sigillo muni
„tas quamcito transmittere curetis. Alio
„quin ea rite cassata, facietis eidem Ec
„clesiae de persona idonea, quae tanto
„congruat oneri et honori, per electio
„nem canonicam provideri, contradictores
„per censuram Ecclesiasticam appella
„tione remota compescendo: nisi forsan
„Electus praefatus (Patriarcha Gregorius)
„ab eodem excommunicationis vinculo
„interim obtinuerit se absolvi. Nolumus
„autem quod pro confirmatione et con
„secratione hujusmodi Aquilegensi Eccle
„siae imposterum aliquod praejudicium ge
„neretur. Quod si non omnes iis exequen
„dis interesse potueritis, duo vestrum
„ea nihilominus exequantur. Datum
„Neapoli XV. Kal. Octobris, Pontificatus

nostri anno duodecimo."

Litteras istas indicat Ughellus in Tabulis Tergestinis: advertitque, Alexandrum Papam IV. qui eodem anno 1254 cadente successit Innocentio, cum Arlongum comperisset excommunicationis vinculo innodatum, ipsum rejecisse; ac sedis Tergestinae Pastorem confirmasse Guarnerium Canonicum Aquilejensem, quem contra Arlongum dissidio moti Tergestini Canonici elegerant, aut potius postulaverant. Confirmationis litterae apud eundem Ughellum datae sunt 3 Idus Martii anno 1255. Litteris ad me scriptis admonet clarissimus Comes Josephus Garampius, epistolam Alexandri Papae IV. extare, citata praecedente priorem, datam scilicet 4. Idus Martii anno primo (Christi 1255.) qua praedicti Guarnerii de Cucanea, qui contra Arlongum postulatus fuerat, nulla et irrita declaratur postulatio, propterea quod defectum pateretur in Ordinibus. Meritis attamen singularibus ejusdem

consideratis, de Sedis Apostolicae indulgentia in Episcopum Tergestinum eligi sequenti suffectum fuisse, nos edocent litterae citatae, datae scilicet 3 idus Martii.

Adnotet insuper vir doctus, Guarnerii Postulationem ab Gregorio de Montelongo Patriarcha contra electionem Arlongi approbatam videri; idque fortasse indicari in alia Innocentii Papae IV. epistola, data 15. Kal. Octobris anno duodecimo, a superiore ejusdem notae temporariae diversa, ubi facta enunciatur quaedam beneficii provisio a dilecto filio G. Aquilejensi Electo, tunc in Lombardiae partibus Apostolicae Sedis Legato. Jam ergo conjectare possumus, in hac Postulationis approbatione, quae fortasse ad Sedem Apostolicam spectaret, sera Gregorium transiliisse facultatis metas, ideoque in excommunicationem incidisse? An non vero potius innodatum teneamus Gregorium intelligimus, quod nonnullam Romanae Ecclesiae pecuniam erogaverit, quam a ci-

Episcopis solvendum consuetudo jam invaluerat? Vide Tomum III. Dissertationum variae eruditionis in Pagano Patriarcha Capite IV. num. VII. Haec satis in se obscura. Animadverte, praedictum Gregorium, etiam titulum Aquilejensem Legationis Apostolicae munus retinuisse.

IV. Pro temporum arduis pati damna plura in Feudis, et bonis ac redditibus Ecclesiae Aquilejensis coactus fuerit Bertholdus Praedecessor Patriarcha. Justum levamen ab eodem Alexandro IV obtinuit Gregorius Successor. Litteras profero, quas olim acceptas Viro docto Comite Josepho Garampio.

„Alexander Episcopus Servus Servorum Dei Venerabili Fratri G. Patriarchae Aquilejensi salutem et Apostolicam benedictionem. Exigentibus meritis tuis certa et longa experientia comprobatis, libenter tibi ea concedimus per quae, summota materia gravaminis, tibi et Ecclesiae tuae pax, et tranquillitas procuretur. Sane ad audientiam nostram, te significante, pervenit: quod bonae

memoriae

„memoriae B. (Berthrandus Patriarcha
„Aquilegensis praedecessor tuus, impor
„tuna petentium instantia et malitia
„temporis, quo ipsum servitia multo-
„rum care remunerare oportuit, faciente,
„nonnullis Clericis, et laicis diversa-
„rum partium feuda et alia bona,
„et certos redditus annuatim de Came-
„ra sua aliquibus eorum perpetuo, et
„quibusdam ad non modicum tempus
„concessit, datis super hoc litteris et
„poenis adjectis, quorum aliqui super
„hoc a Sede Apostolica confirmationem
„in forma communi obtinuisse noscuntur,
„et de ipsis solvendis ad certos execu-
„tores litteras impetrasse in non modi-
„cum Aquilegensis Ecclesiae detrimen-
„tum. Nos igitur tuis, et Ecclesiae
„tibi commissae, quae in suis facul-
„tatibus redditibus propter malitiam
„instantis temporis est ad modum dimi-
nuta, in hac parte gravaminibus oc-
currere cupientes, tibi quod ad
solutionem feudorum, et aliorum
praedictorum praetextu concessionis

„litterarum, poenarum, et confirmatio-
„nis hujusmodi, minime tenearis nec
„ad id compelli possis invitus, aucto-
„ritate tibi praesentium indulgemus.
„Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
„paginam nostrae concessionis infringe-
„re, vel ei ausu temerario contraire.
„Si quis autem hoc attentare prae-
„sumpserit, indignationem Omnipotentis
„Dei et Beatorum Petri et Pauli
„Apostolorum ejus se noverit incursu-
„rum. Datum Viterbii IV. Nonas Junii,
„Pontificatus nostri anno tertio (Chri-
„sti 1256.)".

V. Primis indeptae Sedis annis nihil
vehementius optabat Gregorius, quam saepe
motas componere cum Venetorum Re-
publica quaestiones, pacemque durabilem
instaurare. Rem perfecit ipse, quam san-
ctis verbis narrat Dandulus in Rai-
nerio Zeno Duce Parte I. verba sunt:
"Secundo Ducis anno, (aerae vulgaris
„1254.) post multas discordias inter Vene-
„tos et Forojulianos, Gregorius de Mon-
„telongo Patriarcha electus venit Venetias

„et nunc inter partibus pacificati
„sunt &c."

Tabulae ab Humanissimo Directo acceptae presto sunt, quibus iam continentur pacta, quae sub Patriarchis praedecessoribus iam sancita in Monumentis nostris indicavimus tabularum partem propria." In Nomine Domini Amen.

„Anno ejusdem Millesimo Ducentesimo quin-
„quagesimo quarto, Inditione duodecima,
„die Veneris septimo exeunte Mense A-
„prilis. Praesentibus Venerabilibus Patribus,
„D. Padre Gualterio Episcopo Trivisano,
„D. Rogerio Electo Cenetensi, Berengario
„Preposito Sancti Odorici de Utino: Ma-
„gistro Nicolao de Rupico scriptore, Magistro
„Peregrino, et Sanbitio Capellanis Domini
„Gregorii Patriarchae Aquileyensis Electi:
„Nobilibus viris Dominis Henrico de Castel-
„liro, Hermanno de Sosteg, Joanne de
„Cucanea de Forojulio: et Nobilibus viris
„Domino Marco Gero, Andrea Mauro,
„Nicolao Quirino, Petro Gradonico, Andrea
„Dolphino, Tomasio Mauroceno, Joan-
„ne Michaele, et Henrico Tiscareno de

„de Venetiis, testibus rogatis, et aliis mul-
„tis.„ Crasse Ughellum audiscimus, qui
Gualterii Episcopi Tarvisini obitum ad
annum 1250 refert. An Berengarius,
qui Praepositus Sancti Odorici vocatur,
idem intelligi debeat ac Magister Be-
rengherius, quem in Diplomate Berthol-
di anni 1245. inter testes numeratum
legimus? An verba illa de Utino afficiant
Praeposituram Sancti Odorici, an po-
tius Berengarii patriam indicent. De
Praepositura Sancti Odorici ad Flaven-
tinam, atque Ecclesia Sancti Odorici
in Civitate Utini erecta, atque translatio-
ne illius ad istam infra dicemus
„Cum inter Dominum Rayne-
„rium Zenum Dei Gratia Ill. Ducem
„Venetiarum, Dalmatiaeque atque Croatiae
„Ducem, Dominum quartae partis
„et dimidiae totius imperii Roma-
„niae, et Commune Venetiarum ex
„una parte, et Venerab. Patrem Do-
„minum Gregorium eadem Gratia San-
„ctae Aquilegensis Ecclesiae Patriarcham
„Electum praedictum ex altera, discordia
plurimis

„pluribus diebus hactenus extitisset;
„venit dictus Dominus Patriarcha Ve-
„netias ad pacem, et concordiam ...
„cum eodem Domino Duce et Commu-
„ni Venetiarum amicabiliter, divina Cle-
„mentia faciente. Et inter ipsos factum,
„et firmatum fuit pactum, et concordia
„in hac forma: videlicet etc. Vide A-
„quileiensia Monumenta capite LXIX
num. VIII.

Quae sequuntur, animadversione digna sunt: " In facto quidem illorum
„de Prata et de Uscileis dictum est; quod
„cum non sint in amore et gratia Do-
„mini Patriarchae, non debet Dominus
„Patriarcha teneri ad satisfactionem,
„vel restitutionem faciendam de damnis
„et gravaminibus, si quae per ipsos illa-
„ta sunt Communi vel hominibus Ve-
„netiarum, vel de caetero illata fue-
„rint quousque ad gratiam et amo-
„rem ipsius Domini Patriarchae de-
„venient. Verum venientibus ipsis cum
„Domino Patriarcha ad gratiam et amo-
„rem; promisit, et debet Dominus Patriar-

„chu stare operam bona fide, quod
„predicti de Prata; et de Porcileis re-
„stitutionem, et satisfactionem faciant Commu-
„ni et hominibus Venetiarum de damnis
„et gravaminibus antedictis..." Ex nobilissima
gente una perillustres duae Familiae
Forojulii anno decimoquarto lapsis tertii
decimi saeculi emerserunt Familiae, de Pra-
ta altera de Porcileis. Tabulis vidimus
anno ab Incarnatione Domini MCCXIIII.
Inditione II. die Dominico decimo exeun-
te Septembre confectas, quae docent:
litem ortam, et contentionem inter Domi-
num Gabrielem de Prata et Fridericum
ejus fratrem: ad componendum dissidium
arbitros electos, D. Eccelinum de Roma-
no per D. Gabrielem et Fridericum
ejus fratrem, Wecellonem de Cheudulpho
et Ivonem de Prata per D. Gabrielem
tantum, Henricum de Purgando et Mar-
quardino de Porcileis per D. Fridericum.
Eccelinum, dictum Monachum, intelligen-
dum esse puto, patrem Eccelini III. di-
cti Tyranni. Romanam, itaque divisio-
ne facta, Castrum Pratae habuit. Ga-

briel, et Fridericus castrum de Porcileis. Testati Excellentissimum III fuerunt Pratenses, et Porcilienses: idque significant Tabularum verba illos in facto quidem illorum de Prata, et de Porcileis in gratiam Patriarchae ipsos redisse, non dicendum.

Praedictae Conventiones actae fuerunt Venetiis in Palatio Ducatus, in Sala Majoris Consilii, ipso Majori consilio congregato. Tabularum exemplum unum scripsit Joannes de Lupico Notarius ejusdem Domini Patriarchae. Tum praestitum de more juramentum in anima ipsius Domini Electi alterae tabulae continent, eodem anno confectae die VI. intrante Mense Junio, Utini in Camera Palatii dicti Domini Electi: factumque pariter juramentum a Comite Goritiae, utpote Ecclesiae Aquilejensis Advocato, sequentes tabulae produnt.

„ Anno Domini Millesimo Ducentesimo
„ quinquagesimo (quinto) indictione tertia
„ decima, die Sabbati quartodecimo exeun-
„ te Mense Aprilis. Praesentibus hijs te-

„tibus, videl. Fratre Joanne de Placen-
„tia Venerab. Legato Apostolicae Sedis, Ve-
„nerab. Patre D. Pongerio Dei gratia
„Electo Cenetensi, D. Iserengerio Praepo-
„sito Sancti Odorici de Utino, Biqui-
„no de Camino, D. Henrico de S. Walto,
„D. Conone de Mureto, D. Joanne de
„Cucanea, D. Bernardo de Zucholo, D. Mat-
„theo de Ripparotta; D. Johanne Soran-
„to Vicedomino pro Domino Duce et
„Communi Venetiarum in Aquilejae, Ma-
„rino Zorzani, Jacobo Ariolo Venetis,
„et aliis. Cum nobiles Viri Domini Ja-
„cobus ... et Marinus Badoarius, jus-
„si fuissent ab Illustrissimo Viro Domi-
„no Raincerio Geno Dei Gratia in Christo
„Duce Venetiarum, et ejus Consilio pro
„quibusdam agendis communis Veneta-
„rum in Ambasciatores ad Venerab. Pa-
„trem D. Gregorium Sanctae Sedis Aquile-
„gensis Electum, et ad egregium Virum
„D. D. Maynardum comitem Goritiae;
„reperto quidem praedicto Nobili Viro
„Comite apud quandam villam de di-
„strictu Civitatis Forijulii, quae appel

latur

„tatur Premarius„ in colloquio cum dicto Vene„rab. Patre Electo Aquilegensi. Qui vero „predictus Comes Goritiae requisitus fuit „per dictos ambasciatores postulando ut „jurare deberet pacem factam et firma„tam inter predictum Dominum Ducem „et Commune Venetianum ex una par„te et supradictum Venerab. Virum Pa„trem Electum Aquilegensem, et gen„tem Patriarchatus Aquilegensis ex „altera. Qui vero Dominus Comes me„moratus ibidem coram supradicto Domi„no Electo Aquilegensi, et supradictis te„stibus, juravit ad Sancta Dei Evange„lia attendere, et observare dictum Pactum „in omnibus et per omnia, sicut in „Instrumentis dicti Pacti, vel concordiae „scriptis per manum Lajamonti de Ru„gerio Sacri Palatii Notarii plenius con„tinetur. Actum fuit hoc apud predi„ctam villam, quae vocatur Premarius, „in quodam prato. Ego Oliverius de Gale„so Sacri Palatii Notarius huic inter„fui, et jussu utriusque partis scripsi, „et roboravi.„ Rogerius, seu Rogerius

adhuc hoc anno 1255. mense Aprili dice-
batur: Electus Venetensis. An corrigendus
Ughellus, qui eodem anno 1254. suffe-
ctum narrat Gasparem? Memoratus
Mainardus comes Goritiae numeratur
Tertius in Stemmate Genealogico.

VI. Adnotaciunculas, e gratia Gregorii
Patriarchae excidisse Pratenses, et Toreellen-
ses, tabulae praesto sunt ab humanissi-
mo Carolo Fabricio Patricio Utinensi
acceptae; quae negotium exhibent de Pra-
tensibus in ejusdem Patriarchae gratiam
recipiendis." M.CC.LX. III. Indictionis apud
„civitatem (Forijulii) in Palacio Patriarchali
„die octava exeuntis mensis Iunii. Prae-
„sentibus Dominis, Al. Venetensi Electo,
„D. G. Patriarchae Aquilegensis Vicedomi-
„no, M. Sextensi, S. Rosacensi, et
„Vez. Beliniensi Abbatibus, S. Sancti Ste-
„phani, B. Sancti Felicis Aquilegensis,
„et Berengaro Sancti Odorici, et Rich.
„de Concordiensi Prepositis, testibus et
„aliis multis. Cum venerab. Pater Domi-
„nus G. (Gregorius) Dei Gratia Sanctae Sedis
„Aquilegensis Patriarcha, vocatis ad suam

„ praesentiam Praelatis, Communitatibus
„ Civitatum, Liberis, et Ministerialibus
„ Terrae Forijulii et specialiter super
„ facto illorum de Prata proposuisset co-
„ ram eis, quod ipsi Domini de Prata vo-
„ lebant venire ad gratiam suam, dando
„ sibi Castrum, et locum Sancti Stefani
„ a villa Corbolonis, et ab inde usque
„ ad mare, et Turrim, et Latisanam cum
„ pertinentiis et juribus eorumdem, et sex
„ milia librarum Veronensium parvorum: quod
„ ipsi sibi consulerent, quid super hoc vi-
„ deretur eisdem. Et ab universis et singu-
„ lis Praelatis et Nunciis Communitatum,
„ et Liberis, et Ministerialibus qui ibidem
„ aderant, (excepto D. Bernardo de Tric-
„ cula qui consuluit, quod nisi plus
„ darent, non reciperentur,) consultum
„ fuit ipsi Domino Patriarchae, quod
„ dictos Dominos de Prata, juxta dictam
„ oblationem ipsorum ipsos reciperet ad gra-
„ tiam suam, et negotium eorum totali-
„ ter reciperet in se, et haberet omnem
„ fortiam, tamquam Dominus, ordinandi,
„ faciendi, et disponendi super facto illo

„num de Prata prout sibi melius videre„tur, et esset de suae beneplacito volun„tatis. Unde facto partito per ipsum „Dominum Patriarcham, ut omnes qui „vollebant; quod ipse dictus Dominus de „Prata reciperet secundum quod superius „continetur, et ordinaret et disponere et „faceret de eodem negotio secundum quod „ei videretur, recipiendo super se dictum „negotium ad suae voluntatis beneplaci„tum terminandum et definiendum, se„derent; et qui vollent, erecti stare de„berent. tunc omnes, nullo prorsus e„recto stante, vel contradicente, dede„runt eidem Domino Patriarchae plenum „arbitrium, et liberam potestatem reci„piendi dictus Dominus de Prata ad gra„tiam suam secundum quod superius est „expressum, et plus et minus, per omnia „juxta ipsius Domini Patriarchae bene„placitum voluntatis: faciendo, ordinando, dispo„nendo super ipsorum negotio prout sibi „placeret, et sibi videretur melius ex„pedire.„ Aliae similes adservantur Chartae, quas omnes proferre nostra

non interest

non interest.

Inter memoratos testes legitur Al. idest Albertus Concordiensis Electus Episcopus, ide nobilissima gente Savorniana progenitus. Apud Ughellium Venetae editionis in Concordiensibus adnotatum legimus, Albertum adhuc anno 1257. vitam egisse: Joannem quemdam Concordiensem Electum anno 1260. Mense Martio emergere ex Documento, quod ibidem recensetur: ac Odoricum, vel Odericum anno 1261. infectum esse. Quae dum attentius perpenda, dubitaverim fere nullus, eumdem esse Episcopum duplici nomine vocatum Joannem Albertum. Vide infra num. VIII.

VII. Privilegium hoc loco afferre praestat, quo anno 1260. ab Alexandro Papa IV. donatum fuit insigne Sacrarum Virginum in Civitate Forijulii Monasterium sub Regula Sancti Benedicti. Acceptum illud a Comite Francisco Florio Primicerio in lucem profero."

" Alexander Episcopus Servus Servorum Dei; dilectis in Christo filiis Ab„batissae Monasterii Sanctae Mariae

„de Civitate Austriae, ejusque sororibus,
„tam praesentibus, quam futuris, regularem
„vitam professis, in perpetuum. Prudentibus
„Virginibus, quae sub habitu religionis accen-
„sis lampadibus per opera sanctitatis ju-
„giter se praeparant obviam Sponso ire,
„Sedes Apostolica debet patrocinium im-
„pertiri, ne forte cujuslibet temerita-
„tis incursus aut eas a proposito revo-
„cet, aut robur (quod absit) religionis
„enervet. Ea propter Dilectae in Christo
„filiae, vestris justis postulationibus
„clementer annuimus: et Monasterium
„Sanctae Mariae de Civitate Austriae A-
„quilej. Dioecesis, in quo Divino estis obse-
„quio mancipatae, sub B. Petri et no-
„stra protectione suscipimus, et praesentis
„scripti privilegio communimus. Inpri-
„mis siquidem statuentes, ut Ordo Mo-
„nasticus qui secundum Deum et B.
„Benedicti regulam in eodem Monasterio
„institutus esse dinoscitur, perpetuis ibi-
„dem temporibus inviolabiliter observetur.
„Praeterea quascumque possessiones, quae-
„cumque bona idem Monasterium in-

"praesentiarum juste et canonice possi-
"det, aut in futurum concessione Pon-
"tificum, largitione Regum vel Principum,
"oblatione fidelium, seu aliis justis
"modis praestante Domino poterit
"adipisci, firma vobis et eis qui vobis
"successerint, et illibata permaneant. Lo-
"cum ipsum in quo praefatum Monaste-
"rium situm est, cum omnibus pertinen-
"tiis suis. Domos, terras, vineas quas
"habetis in villis, quae Pasrignanum, Presten-
"tum, et Folliguanum vulgariter nuncu-
"pantur. Terras et possessiones quas in
"Contrata, quae Carnea nominatur, habetis.
"Terras quas in porta Bressana, et ultra
"pontem Civitatis Austriae obtinetis. Ter-
"ras, ac possessiones et decimas, quas
"Aquilegensis Patriarcha Monasterio
"vestro pia liberalitate concessit. Terras, ac
"possessiones, et molendina quae habetis in
"Brazano. Capellam Sancti Petri, quam
"habetis in porta Bressana cum omnibus
"pertinentiis suis. Terras, et possessiones,
"et molendina, quae habetis in Villanova.
"Terras, et possessiones, et molendina

„quae habetis in villa, quae vulgariter no-
„minatur Mors ad Stavos. Jura et ju-
„risdictiones temporales quae in hominibus
„vestri Monasterii obtinetis, cum pratis,
„vineis, terris, nemoribus, usuagiis, et
„pascuis, in bosco et plano, in aquis et
„molendinis, in viis et semitis, et omni-
„bus aliis libertatibus, immunitatibus
„suis. Sane novalium vestrorum quae
„propriis sumptibus colitis, de quibus a-
„liquis hactenus non percepit; sive de
„vestrorum animalium nutrimentis, nul-
„lus a vobis decimas exigere vel extor-
„quere praesumat. Liceat quoque vobis
„personas liberas et absolutas a seculo
„fugientes ad conversionem recipere, et
„eas absque contradictione aliqua retinere.
„Prohibemus insuper, ut nulli sororum vestrarum post factam in Mona-
„sterio vestro professionem fas sit,
„sine Abbatissae suae licentia, nisi
„arctioris religionis obtentu, de eodem
„loco discedere: discedentem vero
„absque communium litterarum
„vestrarum cautione nullus audeat
retinere.

„retinere. Cum autem generale interdictum
„terrae fuerit, liceat vobis clausis januis,
„exclusis excommunicatis et interdictis, non
„pulsatis campanis, suppressa voce, divina
„officia celebrare, dummodo causam non dede-
„ritis interdicto. Chrisma vero, Oleum sanctum,
„consecrationes Altarium, seu Basilicarum,
„benedictiones Monialium, a Dioecesano su-
„scipietis Episcopo, si quidem Catholicus fue-
„rit, et gratiam et communionem sacro-
„sanctae Romanae Sedis habuerit, et ea vo-
„bis voluerit sine pravitate aliqua exhibere.
„Sepulturam quoque ipsius loci liberam es-
„se decernimus: et eorum devotioni, et extre-
„mae voluntati, qui se illic sepeliri de-
„liberaverint, nisi forte excommunicati,
„vel interdicti sint, aut etiam publici u-
„surarii, nullus obsistat; salva tamen
„justitia illarum Ecclesiarum, a quibus mor-
„tuorum corpora assumuntur. Decimas
„praeterea, et possessiones ad jus Eccle-
„siarum vestrarum spectantes, quae a lai-
„cis detinentur, redimendi et legitime libe-
„randi de manibus eorum, et ad Ecclesias
„ad quas pertinent revocandi, libera sit vo-

„bis de nostra auctoritate facultas. Obeunte
„vero te, nunc ejusdem loci Abbatissa,
„vel earum aliqua quae tibi successerit, nul
„la ibi qualibet subreptionis astutia, seu
„violentia praeponatur, nisi quam Sorores
„communi consensu, vel earum major
„pars consilii sanioris secundum Deum,
„et B. Benedicti regulam providerint e
„ligendam. Paci quoque, et tranquillitati ve
„strae paterna imposterum sollicitudine
„providere volentes, auctoritate Apostolica
„providemus ut infra clausuras locorum
„sive Grangiarum vestrarum nullus ra
„pinam seu furtum facere, ignem appone
„re sanguinem fundere, hominem temere
„capere vel interficere, seu violentiam au
„deat exercere. Praeterea omnes libertates,
„et immunitates a praedecessoribus nostris
„Romanis Pontificibus Monasterio vestro
„concessas, nec non libertates et exemptio
„nes secularium exactionum a Regibus
„et Principibus vel aliis fidelibus rationa
„biliter vobis indultas, auctoritate Apo
„stolica confirmamus, et praesentis scripti
„privilegio communimus. Decernimus

,, ergo, ut nulli omnino hominum liceat
,, prefatum monasterium temere perturba-
,, re, aut ejus possessiones auferre,
,, vel ablatas retinere, seu quibuslibet ve-
,, xationibus fatigare: sed omnia integre
,, conserventur eorum, pro quorum guber-
,, natione et sustentatione concessa, usibus
,, omnimodis profutura; Salva Sedis A-
,, postolicae auctoritate, et Diocesani Episco-
,, pi canonica justitia, et in predictis
,, decimis moderatione Concilii Generalis. Si
,, qua igitur in futurum ecclesiastica, secu-
,, larisque persona hanc nostrae Constitu-
,, tionis paginam sciens, contra eam
,, temere venire tentaverit, secundo tertio-
,, que commonita, nisi reatum suum
,, congrua satisfactione correxerit, po-
,, testatis honorisque sui careat dignitate,
,, reamque se Divino Judicio existere, et
,, de perpetrata iniquitate cognoscat, et
,, Sanctissimo Corpore et Sanguine Dei et
,, Domini Redemptoris nostri Jesu Chri-
,, sti aliena fiat atque in extremo exami-
,, ne districtae subjaceat ultioni. Cun-
,, ctis autem eidem loco sua jura ser-

„vantibus sit pax Domini nostri Jesu „Christi, quatenus et hic fructum bonae „actionis percipiant, et apud districtum „judicem praemia aeternae pacis inveniant. „Amen. Amen.

„Ego Alexander Ecclesiae Catholicae „Episcopus SS. Ego Frater Johannes „tit. Sancti Laurentii in Lucina Presby„ter Cardinalis SS. Ego Odo Tusculanus „Episcopus SS. Ego Frater Hugo tit. „Sanctae Sabinae Presbyter Cardinalis SS. „Ego Stephanus Praenestinus Episcopus „SS. Ego Ricardus Sancti Angeli Dia„conus Card. SS. Ego Octavianus S. Ma„riae in via lata Diaconus Cardinalis SS. „Ego Johannes S. Nicolai in Carcere „Tulliano Diaconus Card. SS. Ego Otto„bonus S. Adriani Diaconus Card. SS. „Datum Anagniae per manum Magi„stri Jordani S. R. E. Notarii, et Vice„cancellarii XVI. Kal. Augusti, Indictione II. (III.) Incarnationis Dominicae anno MCCLX. Pontificatus vero Domini Alexandri Papae IV. anno sexto.„ De origine, more inventis, ac privilegiis insignis hujusce

Sacrarum

Sacrarum Virginum Monasterii latiore calamo actum est in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capite XXXIX. et Capite XLVI. num. IV. et Capite LVI. num. V.

VIII. Tabulas num. superiori VI. in lucem edidimus, in quibus anno 1260 die octava exeunte Mense Junii inter testes numeratos legitur M. (Albertus) Cenetensis Electus. Adnotavimus ibidem, apud Ughellum Joannem quemdam Cenetensem Electum emergere ex Documento confecto eodem anno 1260. Mense Martio. Verba refero: Anno a Nativitate Milles. ducentesimo sexagesimo, Indictione III. die XIII. intrante Mense Martii... D. Guecello de Prata praesentavit se Venerab. Patri D. Johanni Dei gratia Cenetensi Electo. Obviam nemo videt difficultatem. Eam augent Tabulae apud Carolum Meichelbeck in Historia Frisingensi Tomo II. Parte II in Conrado II. Episcopo pag. 53. Verba sunt: "Anno Milles. ducentesimo
" sexagesimo primo, quarta Indictione,
" apud Utinum in Camera Patriarchali.
" die sexto exeunte Februario. Praesenti-

„bus Venerab. Patre Domino Gregorio Dei
„gratia Sanctae Aquilegensis Sedis Patriar-
„cha, Dominis Alberto de Coslice Bene-
„tensi Electo Vicedomino ipsius Patriar-
„chae, Vetaloro Abbate Bellunensi (Be-
„liniensi,) Johanne Archidiacono Aquile-
„giensi etc." Bona Frisingensis Ecclesiae,
quae in Marchia Tarvisina extabant, com-
mittuntur tanquam Defensori, et Clien-
ti Fiduciario, Nobili Viro Domino Ecze-
ni de Campo Sancti Petri Civi Honor.
Paduano. Inter alia Castrum Godigi enu-
meratur cum universa Terra, et per-
tinentiis ejus: quod, et quae quondam
Ecelinus de Romano, et alii de Romano,
et sui antecessores retinebant, et retinue-
runt in Feodum a praedicto Domino E-
piscopo, et a praedecessoribus suis, no-
mine Ecclesiae Frisingensis. Hanc indi-
ctam Ezelinorum genealogiam paucis
exhibet Laurentius de Monachis, Ve-
netus Cretae Cancellarius, in Chronico
Ms. olim Apostoli Zeni, nunc Fra-
trum Praedicatorum de Observantia Ve-
netiis. Sic habet Libro XIII. "Ezerinus

„q. Alberici Miles Gregorius, veniens
„in Italiam cum Ottone Imperatore,
„obtinuit ab eo villam Thonorianu in fini-
„bus Paduanis, seu Vicentinis. Hic genuit
„Ezerinum Balbum, qui dictus fuit Ece-
„rinus primus. Hic genuit Ezerinum
„Monachum Henricum, (al. Haereticum)
„qui dictus fuit Ezerinus secundus. Et
„hic genuit Ezerinum tertium, qui ha-
„buit in feudum ab Imperatore villam de
„Romano." Haec mendose edita sunt apud
Muratorium inter Scriptores Italiae Tomo
VIII. Chronicon typis Venetis anno 1758.
in lucem prodiit, operam conferente Fla-
minio Cornelio Senatore Veneto.

Indicatam difficultatem, quam inge-
runt Benefensis Elect. Albertus, et Jo-
hannes, ambo eodem anno 1260 me-
morati, vidit Meichelbeckius: miratur-
que, Albertum de Collice, rectius de Col-
bice, in allegatis Frisingensibus Tabulis
adhuc Electum Beneten[?]sem ad praedictum
annum 1261. reponi; cum apud Ughellum
Venetae edit. jam ad annum 1260. repo-
natur successor ejus Johannes Electus.

Episcoporum seriem, qui hanc Cenetensem Ecclesiam rexerunt, primo loco exhibeo, quam Ughellus, ejusque Adnotator Venetus digesserunt. Albertus de Collibus Electus Cenetensis in documento, quod anno 1257. die 5 exeunte Octobri confectum est. Joannes Cenetensis electus eruitur ex Tabulis, anno 1260. die 13. intrante mense Martii consignatis. Tum Odoricus, vel Odonicus recensentur, isque ad annum 1261. refertur nulla sine fide veterum Tabularum sequitur deinum Prosavius, seu Proesarius Cenetensis Electus ex Documento, quod ad annum 1262. pertinet, diemque primum intrante Februario. De Proesarii electione dubium nullum. Oderici successio certa, aut probabili fide nulla constat. Albertum legimus in Tabulis anni 1257. et anni 1260. et anni insequentis 1261. Quid ergo dicendum de Joanne, quem eodem pariter anno 1260 exhibent Tabulae Aquilejenses num. VI. allegatae? Nempe ex conjectura, quam num. citato indicavimus, utique vehementi, dicendum videtur, Albertum

duplici

duplici nomine vocatum fuisse, Alberti, et Ioannis, seu Ioannis Alberti: pro que arbitrio Notarios alterum modo nomen, modo alterum expressisse. An non etiam vox illa Electi, qua Albertus, Ioannes, Prosdocimus intra breve temporis cursus appellantur, turbas fortasse indicet in Ecclesia Cenetensi motas, adeoque plures infulas Cenetenses a Canonicis in partes abeuntibus simul electos? Priori conjecturae adhaereo.

Caput XXX.

Motu dissidio inter Utinae Civitates, Patriarchae Gregorii auctoritate composita: aliaeque de variis negotiis initae conventiones, firmataeque. Nova Castra erigit idem Gregorius, et alia pecuniis comparat, ut ea contra oppressores opponat: Urbani Papae IV. litterae. Ecclesiae Utinensis commodis et incrementis consulit Patriarcha. Provisionem Ecclesiae Aquilejensis, cum eam vacare contigerit, sedi Apostolicae reservat Clemens Papa IV.: extremis adhuc vitae ac sedis annis Gregorius vocabatur electus Aquilejensis

Testamentariae ejusdem Tabulae. Genealogici Comitum Goritiae Stemmatis continuatio

I. Ad Istriae Provinciae negotia varia pertinent Instrumenta plura, quorum Summam exhibet Catalogus, qui incidit in manus. Sunt vero dissidia auctoritate Gregorii Patriarchae composita: sunt etiam conventiones cum eodem initae circa Potestates, aut Rectores Civitatum. Secunque sunt Feuda devoluta, ac rursum concessa. Adest primo Compromissum factum per „Justinopolitanos, et D. Gregorium Patriarcham de guerra, qua tenebant oppressos „Pyranenses. Compositiones et pax facta inter illos de Justinopoli, et illos „de Pyrano per Dominum Patriarcham „Gregorium." Sequitur confirmatio compromissi facti in Dominum Patriarcham Gregorium inter Commune Parenti, et Homines de Montona. Pro jure, quo potiebantur Aquilejenses Patriarchae, constituendi Gastaldiones in Civitatibus, aliisque Provinciae locis, Tabulae confectae fuerunt: alteram „qualiter Patriarcha habet potestatem eligendi Gastaldionem ....

"Justinopoli,... quemcumque voluerit de
"Civibus Justinopolis, sedendo in stede sua
"in eadem Civitate pro tribunali: et qua-
"liter Dominus Gregorius in eadem Civitate
sedit pro tribunali MCCLIII. indictione X.
altero: Concordia electionis Gastaldionis
S. Patriarchae in Civitate Justinopolitana
MCCLIII. . . . .

Sibi tamen ut ipsae Civitates, et loca
Istriae Rectorem eligere possent; facile con-
cepit, annuitque Gregorius. Tabularum titu-
los profero: "1. Instrumentum, qualiter
"Commune Justinopolis supplicaverit Do-
"mino Gregorio Patriarchae, quod eis daret
"verbum et licentiam habendi potestatem
"de Venetiis; quarum supplicationibus ea-
"dem Dominus Patriarcha inclinatus, eis
"concessit licentiam habendi Potestatem de Ve-
"netiis. 2. Quod Piranenses petierunt Po-
"testatem a Patriarcha Gregorio, qui eis con-
"cessit Potestatem. 3. Qualiter Commune
"et Homines de Parentio supplicaverunt
"Domino Gregorio Patriarchae, ut daret
"eis licentiam eligendi pro anno futuro
"Potestatem. 4. Quod Commune et Ho-

„mines de Montona supplicaverunt Do-
„mino Patriarchae de Potestate. 5. Instru-
„mentum aliud de Potestate Muglae 6.
„Item qualiter commune et Homines de
Pola supplicaverunt Domino Patriarchae
„ut daret eis vel eorum Procuratori
„Potestatem Polensem, et Electum confir-
maret.„

Alia demum sub oculos negotia pe-
nunt Tituli sequentes. 1. Instrumentum
„Procuratorii facti per D. Gregorium Pa-
„triarcham, ad recipiendum omnia bona Dona-
„tionis Aquilegensis Ecclesiae in Castro, et
„Territorio Pinguenti. 2. Item qualiter
„D. Vicinus de Pisino obligavit, et dedit
„in manibus Domini Patriarchae Gregorii villas
„Sancti Viti, Adelech, et Socerech, quas
„habebat in feudum rectum et legale ab
„Ecclesia Aquilegensi. 3. Item qualiter Pote-
„stas, et Commune Polense responderunt,
„et mandaverunt Domino Patriarchae
„Gregorio, quod ipsum libenter et reverenter
„reciperent, si veniret.„ Plura de rebus
„Istriae, quae Documentorum fide innote-
„scunt, proferre datum non est.

II. Insuper

II. Infensorum hominum, sive qui Provinciae Forojuliensi finitimi essent, sive rebellantes in eadem Provincia Dynastae, oppressionibus afflictam Ecclesiam Aquilejensem indicavimus Capite superiore. Maximum aliquod sperabat Gregorius Patriarcha ad futurum, si quaedam erigerentur Castra aut jam ab aliis erecta compararentur, quae adversum hostes opponi possent. Hac de re litterae Urbani Papae IV. datae sunt anno 1263. quas e Tabulario Vaticano eruit doctissimus Comes Josephus Garampius. Post obitum Alexandri Papae IV. in Romanam Cathedram conscendit Urbanus IV anno 1261. die 29 mensis Augusti.

"Urbanus Episcopus Servus Servorum „Dei, Venerab. Fratri .. Patriarchae Aquilejensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Per tuas speciales litteras nobis exponere curasti, quod statu Aquilejensis „Ecclesiae fere extincto, temporalibus procellis et tribulationum angustiis more „fluminis; seu fulminis insurgentibus contra eum; ita quod vix olim ea ejus redditibus percipere unde per tertiam anni

„ partem cum tua Familia sustentari valeres:
„ diversos fuisti coactus ad inveniendum modos,
„ et vias, per quos [Ecclesiam ipsam posses ad statum reducere libertatis; et tandem illud inter multa] elegisti remedium, quod
„ in faciem quorumdam Nobilium, aliorumque
„ potentum Ecclesiam ipsam opprimentium,
„ et infidelitatis vitio infectorum, quaedam
„ Castra non sine magnis sumptibus erexisti,
„ et a Nobili Muliere ... Comitissa Goritiae
„ Castrum Belgradi tunc spectans ad eam
„ emisti pro certa pecuniae quantitate; fir-
„ mo ductus fiducia, quod ex Castris
„ hujusmodi eidem Ecclesiae victoria provene-
„ rit perpetua, et finalis. Verum quia id
„ nequiveris efficere nisi mediante certa pe-
„ cuniae summa, quam dilectus filius Ja-
„ cobus Rouerii, civis et mercator Senen-
„ sis, socius dilectorum filiorum Bona-
„ venturae, Bernardini, et Francisci Gui-
„ di civium et Mercatorum Senensium fa-
„ miliarium nostrorum, tibi suo Rolandique
„ Bonsignoris, et Bonaventurae, Bernar-
„ dini, et aliorum sociorum nomine libera-
„ liter mutuavit; tu eis, ut praefata Eccle-
„ sia indissolubili debitorum onere ligaretur,
„ redditus et jura Mutarum Chyae, et Insulae,

„et etiam quantitatem pegulae ad te et
„ad tuam Mensam spectantia, usque ad
„certum tempus duntaxat, pro dicta pe-
„cunia tradere aut obligare curasti, prout
„in publico Instrumento confecto exinde ple-
„nius dicitur contineri. Quare petebas a
„nobis, ut cum praefata pecunia dicto-
„rum Mercatorum ex praedictis causis
„in evidentes utilitates ipsius Ecclesiae
„sit conversa, ne Mercatores eosdem
„suis juribus defraudari contigat, hujus-
„modi traditionem vel obligationem red-
„dituum jurium, et pegulae praedicto-
„rum per te factam eisdem, Apostoli-
„co curaremus munimine roborare. Nos
„itaque tuis supplicationibus inclinati, quod
„a te super hoc provide factum est, ra-
„tum et firmum habentes, id auctorita-
„te Apostolica confirmamus, et praesen-
„tis scripti patrocinio communimus, non
„obstante sententia excommunicationis
„per nos in Cives Senenses prolata,
„a qua dictos Familiares, eorumque Soci-
„dueximus excludendos. Ita tamen quod
„finito hujusmodi tempore, redditus, ju-

„ra, et peluyia supradicto ad te, et tuen„sam ipsam libere revertantur. Nulli ergo „hominum liceat hanc paginam nostrae „confirmationis infringere, vel ei ausu „temerario contraire. Si quis autem „hoc attemptare praesumpserit, indigna„tionem Omnipotentis Dei, et Beato„rum Petri et Pauli Apostolorum ejus „se noverit incursum. Datum apud „Urbem Veterem VIII. Kal. Augusti, Pon„tificatus nostri anno secundo, (Christo „1263.)

De sententia excommunicationis, quae lata memoratur in Iurenses Cives, consule Raimaldum ad annum MCCLXIIII et ad annum insequentem 1264. num. LXII. Nobilis illa Mulier Comitissa Goritiae, a qua dicitur Gregorius Patriarcha emisse castrum Belgradi, intelligitur Adelaidis, filia Alberti postremis Comitis Tirolensi, vidua Mainardi III Comitis Goritiae. Apud Erasmum Froelich, et Rodulphum S. R. I. Comitem Coroninum de Cusca in Tentamine Genealogico - Chronologico Rerum et Comi

tum

nitum Goritiae, vitam ex commutavit cum
morte anno 1275. In adjuncto Goritien-
si Chronico ad annum 1261. haec haben-
tur: "Adelheita Vidua Meinhardi III. ven-
"dit Patriarchae Gregorio pretio CCC. libra-
"rum Parmensium Belgradum, Lucenicum,
"et Budiz. Actum in Castro Formiano
"anno 1261. indictione IV. XV. Augusti.
"Ex collectione Documentorum Mss. P.
"Antonii Steyerer S. J. Tomo IV. num. 15."

III. Praedecessoris Patriarchae Berthol-
di exemplo motus, Ecclesiae Utinensis
emolumenta curabat Gregorius, dignitatem-
que splendidiorem animo moliebatur. Tem-
plum Divi Odorici, (ait Candidus in Com-
mentario Rerum Aquilejensium,) extru-
xit Bertholdus: in quo Custodem, et
octo Canonicos instituit. Monumenta opta-
mus, ut firmior Candidi fides consisteret.
Unum a Bertholdo erectum Templum
sub colle Utinensi in planitie Titulo
Sancti Odorici, Chronica testantur. In
eo quod inter Anecdota latina, ac Tomo
XVI. Scriptorum Italiae vulgavit Mu-
ratorius haec legimus: Hic etiam (Ber-

tholdus) Beati Odorici aedificavit in Utino. Praesto aliud est, quod olim ab Illustrissimo Agricola Presbytero, et Patricio Utinensi accepimus, ubi haec habentur verba: Hic (Bertholdus) fieri fecit Ecclesiam Sancti Odorici de Utino, et etiam Civitatem Austriam muris amplivavit. Animo praeterea cogitasse Bertholdum de Odoricianae Praepositurae ad Tiliaventum flumen positae ad novam hanc Utinensem Ecclesiam translatione, eamque ut obtineret preces Innocentio Papae IV. obtulisse in Concilio Lugdunensi, litterae docent ejusdem Summi Pontificis, quas in Bertrandi Patriarchae dabimus, scriptas Lugduni XII. Kalendas Augusti, Pontificatus anno tertio, Christi 1245.

Iura, quae novae Utinensi Ecclesiae accesserunt, colligimus ex tabulis successoris Gregorii de Montelongo, a Jo. Francisco Madrisio vulgatis in Appendice II. ad opera Sancti Paulini Aquilejensis num. XVIII. Notae Chronicae sic habent: Anno a Nativitate ejusdem 1263. Indictione VIII. (a Septem-

bri,)

bris. De juribus Archidiaconatus Aquilejensis agitur, ab ipso Gregorio Patriarcha reformatis. Refero primum, quae ad ipsam Odoricianam Ecclesiam Utinensem spectant. "Ad haec cum petitiones, „et supplicationes instantium dilectorum no„strorum Communis de Utino accederent, „Ecclesiae nostrae nihilominus ac ipsius „loci utilitate non modica suadente, certos „Canonicos in praedicto loco de Utino decrevimus ordinandos." In aliis Apographis ita legimus: Cum ad petitionis, et supplicationis instantiam dilectorum nostrorum communis de Utino, Ecclesiae nostrae etc. Canonicorum institutionem, quam animo Decreverit Gregorius, non perfecit ipse." Item volumus, ordinamus, et statuimus, ut medie„tatem redditum quondam Plebis vacantis, „(quae in Colle posita erat sub titulo Sanctae „Mariae, et Ecclesiae quae nunc dicitur „Sancti Odorici de Utino, Canonici instituendi „cum a nobis instituti fuerint, quae percipere debeant, et habere ... Statuentes „itque praecipientes, ut aulus apud Ecclesiam quae est in Castro de Utino, idest

„ri Colle,) quae quondam Pleb erat, debeat
„de coetero sepelliri, seu etiam baptizari,
„aut alia recipere Sacramenta: nec ibi po
„pulus conveniat solemniter ad divina
„sed apud Ecclesiam inferiorem quae nunc
„dicitur Sancti Odorici omnes sepelian
„tur, baptizentur, et conveniant ad divina,
„ibidem recepturi ecclesiastica Sacramen
„ta. Quam eandem Ecclesiam quae quondam
„Pleb erat, tanquam Capellam suae Matri
„ci volumus, et ordinamus in omnibus es
„se subjectam.„

Interim vero Archidiaconus Aquilejen
sis, cui Placitum Synodale in Utinensi
etiam plebe competebat, jura quaedam
et consuetudines vendicabat sibi tum su
per constituendis, seu habendis Juratis
in Archidiaconatu suo ad denunciationem
excessuum faciendam: tum super certa
quantitate annonae, quam sibi ab habitato
ribus in Burgis, et Mercato de Utino
deberi de jure dicebat. Ejusmodi Placitorum
Synodalium exemplum induximus Capite
XIV. num I. Inter ipsos Habitantes
mota quaestio est, et Archidiaconum

Aquilejensem,

qui vocabatur Joannes. Sed viro prudenti placuit sponte ac libere ad requisitionem Patriarchae Gregorii in ejus manibus ita resignare, ut ipse disponeret secundum de jure, et utili statu Terrae pro ejusdem arbitrio voluntatis.

Inter alia sic statuit vero Gregorius: " Ut idem Archidiaconus, et successores " sui nullum juratum de caetero in aliquo " loco constituere debeant, vel habere volumus etiam et ordinamus, ut illa quantitas annonae, quam sibi Archidiaconus " ab habitantibus in Burgis, et Mercato de " Utino deberi dicebat, ab ipsis per eundem Archidiaconum vel successores suos " nullatenus exigatur: nec ipsi habitantes " ipsi solvere de caetero teneantur, cum " praedicta omnia nobis et Ecclesiae nostrae " duximus retinenda." Statuta sequuntur, " quae priore duo magis declarant.

His addo alia duo " Attendentes autem, " quod ex praedicta ordinatione noster Archidiaconus Aquilegensis in annuis redditibus non modicum damnum incurrit: considerantes etiam, alios ipsius Archidiaconatus

„redditus fuisse et esse tenues, et exi-
„les; aliam medietatem redditum quondam Ple-
„bis vacantis (Sanctae Mariae in Colle,)
„et praedictae Ecclesiae Sancti Tolsici (super
„in planitie sub colle erectae,) in com-
„pensationem redituum subtractorum, ei-
„dem Archidiacono pro se et successoribus
„suis duximus assignandam: investientes
„ex nunc manu propria eundem Archi-
„diaconum de medietate redituum prae-
„dictorum. Praeterea institutionem, et
„destitutionem in Capellis, et inferiorum
„Sacerdotum et Clericorum in praedicta
„Ecclesia quae dicitur Sancti Tolsici, ad
„Archidiaconum Aquilejensem qui pro
„tempore fuerit, de cetero volumus et
„statuimus pertinere.......

IV. Viam universae carnis Urbanus Papa IV. ingressus fuerat anno 1264. die 2. Octobris. Ecclesiae gubernandae anno insequente 1265. mense Februario suscepit Clemens Papa IV. Res nimium afflictas Aquilejensis Ecclesiae, ipsumque Gregorium Patriarcham carcerali detentum custodia, aegerrime ferebat animo

Summus Pontifex. Metuebat etiam, ne praedictae Ecclesiae, si Patriarchae gravi amaritudine perfusi mors contigeret, majora damna inferri possent. Hinc Sedi Apostolicae provisionem Ecclesiae vacantis reservare pretium operae duxit. Pontificias litteras accipe a Garampio acceptas. "Clemens "Episcopus Servus Servorum Dei, dilectis "filiis Decano et Capitulo Aquilejensi salutem et Apostolicam benedictionem. Cum "Venerab. Frater noster G. Aquilegensis Pa- "triarcha, ac qua diceso nostra gravi ama- "ritudine sunt perfusa, per iniquitatis "filium Meinardum Goritiae Comitem sub "carcerali dicatur custodia detineri; nos A- "quilegensis Ecclesiae, quam semper feli- "ci desideramus regimine gubernari, super "eo potissime volentes obviare dispendiis: "quod si dictus Patriarcha quoquomodo de "medio tolleretur, eadem Ecclesia perveni- "re non posset ad alium qui esset inutilis "vel minus idoneus ad tantum gerendum "regimen, ac ad jura ipsius Ecclesiae "defendenda, et ejusdem injurias propulsan- "das. Universitati vestrae auctoritate Aposto-

„districtus inhibemus, ne si (quod absit) de
„dicto Patriarcha talis casus emerserit, ad
„electionem futuri Pontificis aliquatenus
„procedatis. Nos enim hac vice Apostoli-
„cae Sedi provisionem ipsius Ecclesiae
„reservantes, decernimus ex nunc irritum
„et inane, si secus extiterit attentatum.
„Datum Viterbii II. Idus Augusti, Ponti-
„ficatus nostri anno tertio (Christi 1267).

In Ecclesiae Aquilejensis Monumentis Capite LXXV. num. III. adnotavimus, Gregorium captivitate liberatum anno 1267. die 27. Augusti: unde die 12. ejusdem mensis, quo superiores Clementis Papae litterae datae sunt, adhuc carceri mancipatus tenebatur Patriarcha. In Monumentis Aquilejensibus, quae loco citato inducta sunt, injuriae facinus tribuitur Alberto I. vel II. Comiti Goritiae. Habent Meinardum Goritiae Comitem litterae Pontificiae, Meinardum scilicet IV. fratrem ipsius Alberti. Vide Caput XXXI. num VIII. ubi inter eorum nomina, qui Alberto juncti injuriam Patriarchae intulerunt Meinardus memoratur. Is dicitur in ejusdem

Clementis

Clementis litteris Goritiae Comes. Ut jam adnotavimus superiore Capite XXVIII. num. III. Mainardum, et Albertum nuncupari consuevisse Comites primum Goritiae deinde Tirolis.

Addere hoc demum hic liceat, Gregorium adhuc extremis vitae, ac sedis annis dictum legi Electum Aquilejensem. Id vero innotescit ex quadam sententia anno 1307. lata, quae Feuda, ac beneficia spectat novorum Militum. Vide Aquilejensia Monumenta Capite LXXV. num. V.

V. Testamentarias ejusdem Patriarchae Tabulas, quas Josephus Binius Archipresbyter Gemonae ex Notis Joannis de Lupico descripsit, publicam in lucem profero. "MCCLXIX. XII.
„Indictione apud Civitatem (Austriam, seu Forii-
„Julii) in Camera Patriarchali, die ultimo
„Mensis Augusti. Praesentibus D. Wezelone
„Abbate Beliniensi, Mag. Nicolao de Lupico
„Camerario Domini Gregorii Dei gratia Pa-
„triarchae Aquilejensis, Fr. Girardo de Muti-
„na, et Fr. Gregorio de Novaria Ord. Mi-
„norum, Mag. Laurentio de Civitate Physico
„Can.co Paduano D. Johanne Philippi Plebano

„lebacen. D. Ottone Plebano de Wipach, Magistro
„nio Physico qui fuit de Perusio, Mag. Windelo
„to Physico qui fuit de Prato, D. Bonifacio
„de Porta de Placentia, Jacobo de Por-
„ciaco, Fulgirco de Civitate, testibus ad hoc
„vocatis et rogatis, et aliis multis. Venera-
„bilis Pater D. Gregorius Dei gratia San-
„ctae Aquilegensis Sedis Patriarcha, infir-
„mus corpore, sanae tamen mentis existens,„
„si Deo placuerit eum tollere de hac vi-
„ta elegit suam sepulturam in Ecclesia
„Majori Aquilegensi, dum tamen commo-
„de illuc possit corpus ejus deferri. Alio-
„quin in Domo Fratrum Minorum Civitaten-
„sium, vel in Ecclesia Majori Civitatensi:
„et reliquit et mandavit, dari pro sua centum
„Marchas Aquilegensis Monetae„ Sepulturam
Gregorium legimus in Epitome Chronici
Forojuliensis a Juliano Canonico collecti
in Appendice ad Monumenta Aquile-
jensia, juxta Corpus Sancti Paulini in
Ecclesia Majori Civitatensi. Marcus Anto-
nius Nicolettus in ejus vita Epigraphem
profert. Hic requiescit Corpus bonae
memoriae D. Gregorii de Montelongo natione

Campani, Patriarchae Aquilejensis etc. Patriar-
chae nostri unto innotescit.
"Item confessus fuit idem Dominus Patriar-
„cha, quod tenebatur Rogerino de Mediolano
„Ostiario suo in IIII libras Venetorum grossorum,
„quos idem Rogerinus sibi mutuaverat: quas
„dixit, voluit, et precepit, eidem Rogerino sol-
„vi et dari. Caeterum memoratus Dominus
„Gregorius Patriarcha pure, et libere, et simpli-
„citer, nomine donationis inter vivos, quae am-
„plius revocari non possit aliqua ratione vel oc-
„casione, in bonis et rebus suis dedit memorato
„Rogerino quinque Marchas Aquilejensis Mo-
„netae./
„ Item eodem modo Bonaventurae de Pluee servi-
„tori suo, decem Marchas ejusdem Monetae. Item
„eodem modo. Lanfranchino de Brixia servitori suo,
„decem Marchas ejusdem Monetae, et unum Ronci-
„num, (qui pro equo gregario sumi solet, sed
„etiam pro equo nobili ad usum militarem) valen-
„tem sex Marchas ejusdem Monetae. Item Joan-
„nino, filio q. Ardrigi judicis de Mediolano servito-
„ri suo eodem modo decem Marchas, et unum Ron-
„cinum quem habet idem Janinus. Item eo-
„dem modo Johanni Lavandario de Civitate, qui

„que Marchas ejusdem Monetae. Item eodem modo Gregorio
„de Laudo Camerario suo, XX. marchas ejusdem Monetae.
„Item Capone servitori suo, XX. marchas ejusdem Mone-
„tae eodem modo. Item eodem modo Johanni filio Ri-
„chize de civitate XX. marchas ejusdem Monetae.
„Item eodem modo Domino Laudoni de Montelongo Nepoti
„suo, Dextrarium suum rubeum Sardicanum, equum majo-
„rem, cataphractum, armis munitum. Item eodem modo
„Dextrarium suum brunum D. Johanni Archidiacono Aqui-
„legensi Nepoti suo.
„Item eodem modo Mascepalci de Tricano, cui vel
„quibus est jus habere equum baizum, quem dedit
„eidem Domino Patriarchae Dominus Laude de Mon-
„telongo, praedictus Nepos ejus: et de illo sint, et debeant
„esse contenti. Item Majoribus Camerariis, scilicet D.
„Johanni et Nepotibus de Cucanea, lectum suum
„cum culcitra, coopertorio de griseis, et Costuraina,
„quae poni solet in camera de hyeme: et de his sint
„contenti. Item eodem modo Johanni de Cucula et
„sociis, Cuppam unam argenteam quam voluerint eli-
„gere: et de his sint contenti. Item Ulrico de Pram-
„perch et Nepotibus, duas scutellas argenteas quas
„voluerint eligere de suis: et de hoc debeant esse
„contenti.„ Vide superius Caput XVIII. ubi de praecipuis
Ministeriis ac Nobilibus Ministerialibus actum est.
„Item eodem modo... Patriarchae successori suo Planetam,
Tunicam, Dalmaticam, et Pluviale virides de diaspro,
et Camisum

„et Camisium et Stolam suam. Item eo-
„dem modo eidem Patriarchae Successori suo
„Planetam, Tunicam, et Dalmaticam
„rubeam cum taborerio. Item eodem
„modo eidem successori suo dedit Pluvia-
„lia, quae consueverunt Capellani sui
„tenere in Festis solemnibus. Item eodem
„modo quae olim dedit Majori Ecclesiae
„Aquilejensi, sic modo dedit, et dat;
„itaque ea non possint vendi vel alie-
„nari, sed semper remaneant in ipsa Eccle-
„sia in apparatu ejusdem.
„ Item ordinavit et praecepit, quod XXIII.
„Marchae argenti, quae ablatae fuerunt
„Fratribus Minoribus de Boemia, depo-
„nantur in domo Fratrum Minorum
„de Civitate: et restitui debeant Fratribus,
„quibus ablatae fuerunt.
„ Item praedicto modo, nomine do-
„nationis inter vivos, dedit Mag. Ascanio
„qui fuit de Perusio, Medico suo XX. Mar-
„chas Aquilejensis Monetae, et Palafre-
„dum suum Ferrantem, (equum scilicet
„ad usum, coloris varii ut invenitur.)
„Item eodem modo Mag. Laurentio Physi-

„co de Civitate, V. Marchas ejusdem mo
„netae. Item eodem modo Mag. Be-
„rardo Presbytero Sancti Felicis Aquilegen
„sis, Marchas IV. ejusdem monetae. Item
„Mag. Guidoloto Physico qui fuit de Prato,
„Marchas III. ejusdem monetae.

„ Item Jacobo de Cormineo eodem modo
„Palafredum suum grisium. Item eodem mo
„do Johanni de Supico Scriptori suo, in adju
„torium dotis Geruttae filiae ipsius Johan
„nis, decem Marchas Aquilegensis mone
„tae. Item eodem modo D. Ruffino de
„Porta de Placentia, trecentas libras
„Venetis parvorum. Item D. Aycardo de
„Roca eodem modo, C. libras Venet.
„parvos. et unum Runcinum.

„ Item eodem modo medietatem Bibliae
„suae magnae Fratribus Minoribus de Civi
„tate. Item eodem modo, aliam medieta
„tem Bibliae Fratribus Praedicatoribus de
„Civitate. Item eodem modo, dedit Bibliam
„suam parvam D. Gregorio Plebano de
„Glemona, filio D. Laudonis de Monte
„longo.

„ Et super praedictis omnibus et

„singulis Laudis, et solvendis supradictis
„omnibus nominatim sicut superius legitur,
„reliquit executorem suum supradictum D.
„Johannem Archidiaconum Aquilegensem Nepotem
„suum. Quod si aliquis vel presumeret, supradictum Dominum Archidiaconum Aquilegensem in
„exequendis hujusmodi negotiis, tam expressis
„in hoc Instrumento, quam non expressis
„aliquam violentiam irrogare, supradictus
„Dominus Patriarcha supposuit eumdem
„Dominum Archidiaconum et omnia bona
„sua, tam expressa, quam non expressa in
„protectione Sedis Apostolice, et defensio-
„ne ipsius et Castellionis, Consilii, et
„Communis Civitatensis: et rogavit eos Ca-
„stellionem, Consilium, et Commune, et
„eis precepit sicut potest ut eum-
„dem Archidiaconum in supradictis man-
„teneant, et defendant
„ Item memoratus Dominus Patriarcha
„eodem modo similiter, nomine donationis
„inter vivos, dedit supradicto Domino
„Johanni Archidiacono Aquilegensi omnes
„res suas omnes et bona tam equos,
„cortinas, vestes, annulos, vasa aurea
„et argentea, quam alia quocumque no-
„mine censeantur, que non sunt scripta

„ in hoc Instrumento; ut de ipsis ordi
„ net, faciat, et disponat ex requisito cons
„ ilio Fr. Girardi de Mutina Ordinis Mi
„ norum, et Lectoris Fratrum Praedicato
„ rum de Civitate si praesentes fue
„ rint, sicut eidem Archidiacono pro ani
„ ma ipsius Patriarchae melius videbitur
„ expedire.
„ Renuncians dictus Dominus Pa
„ triarcha super dictis omnibus et cui
„ libet praedictorum, Legi iubenti quod
„ donatio sive insinuatione facta ultra
„ quingentos aureos valere non potest
„ sed perinde valeat et teneat ac si
„ foret Actis insinuata. Renuncians in su
„ per quod dicere non possit, quod sit
„ facta donatio sine causa, vel sine
„ iusta causa, vel si quod iustam quod
„ non foret secuta.
„ Et insuper omnia sua iura, corpo
„ ralia et incorporalia, utilia et directa,
„ quae ipse Dominus Patriarcha habe
„ ret, et habere videtur in praedictis
„ bonis et rebus, in praedictum Iohannem
„ Archidiaconum Aquilegensem transtulit

et cong[...]it

„et concessit: constituendo ipsum Procura-
„torem in se proprio, ut possit agere,
„luere, exspirari, et se tueri; et omnia
„generaliter et specialiter facere, quae
„ipse Dominus Patriarcha facere pote-
„rat ante praedictas donationes factas;
„et per stipulationem promisit haec
„omnia attendere et observare, nec
„contra praedicta venire ratione aliqua,
„ingenio, sive causa.
„De rebus autem, bonis omnibus, et pos-
„sessionibus bonae memoriae Domini Al-
„berti Episcopi Concordiensis, quae perve-
„nerunt ad manus ipsius Domini
„Patriarchae, idem Dominus Patriarcha
„commisit, et reliquit in voluntate et di-
„spositione praedicti Domini Johannis
„Archidiaconi Aquilegensis, et praedicti
„Fratris Girardi, ut ipsi de ipsis fa-
„ciant, ordinent, et disponant prout
„saluti animae sui Domini Patriarchae
„viderint melius expedire. In cujus
„rei testimonium, et etiam majus
„robur, supradictus Dominus Gregorius
„Patriarcha Instrumentum praesens

„fecit sui sigilli pendentis munimine
„roborari. Ego Johannes de Lupico Sac.
„Imp. publicus Notarius his omnibus prae-
„sens interfui, et rogatus scripsi in formam
„publicam redegi." Interpretes obiit
Albertus Episcopus Concordiensis in dissi-
dio Patriarchae Gregorii cum Alberto
Comite Goritiae. Id accidit anno 1268.
die 3. intrante Julio mense. Vide
Monumenta nostra Capite LXXV num.
IV. Ex superioribus Tabulis Nepotes
duo Gregorii Patriarchae innotescunt;
Laudo de Montelongo, et Johannes
Archidiaconus Ecclesiae Aquilegensis:
ac filius Laudonis innotescit, Gregori-
us Stephanus de Cremona.

VI. Documenta jam produximus,
quae Comites Goritiae exhibent adjicien-
dos parti Genealogici Stemmatis Ca-
pite XXVIII. expositae. Meinardi III.
ex Adelaide Tirolensi filii fuerunt
Meinardus IV. et Albertus, quem nunc
tamen esse Primum ostendimus loco ci-
tato. item Adeleita, uxor Friderici
Comitis de Ortenburg morte sublatam

no 1304. Hujusce Alberti I. fuisse filium Mainardum V. a Iuliano in Chronico Forojuliensi memoratum ad annum 1301. non alterius cujusdam Alberti, opinio nostra est contra Caroninum, et Froelichium. Ejusdem Alberti I. filii, et fratres Mainardi V. occurrunt in Tabulis, Albertus, et Henricus. Prolem habuit, quam offert Stemma Genealogicum sequens. Repetere liceat, post annum 1267 et 1271. facta inter Mainardum, et Albertum divisione bonorum, illum ac posteros nuncupari consuevisse comites Tirolis et Goritiae, ac istum posterosque Comites Goritiae et Tirolis.

Engelbertus I. Mainardus I 1122 ... 1139 — Beatrix [illegible]

Henricus I. jam anno 1150 obierat. — Engelbertus II. 1150 + circa annum 1187.

Mainardus II. 1186 1202. 1222. + 1231 an. insequ. — Engelbertus III. 1186. 1202 + circa 1220. Uxor Mechtildis Andecensis + 1245

[Engelbertus III. 1186.12…

Mathildes 1187. Cunegunda 1187. Meinardus III. 1216. 1223. 12…
+ 1258. Uxor Adelheidis fil…
Alberti Comitis Tirolensis. …
te forte vocatus Albertus Me…
nardus…

Comes Tirolis et Goritiae Dux Carinthiae, Rex Boemiae et Poloniae. | Meinardus IV Comes Tirolis et Goritiae 1252. 1259. + 1295. Dux Carinthiae. Uxor Elisabeth Bavara. | Albertus I Comes Goritiae et Tirolis 1259. + 1304 | Adelheida uxor Friderici Comitis de Ortenburg.

Elisabeth. + 1313. | Otto + 1310. | Albertus + 1292. | Ludovicus + 1305 | Henricus + 1335. uxor 1. Anna + 1313 Adelheidis uxor 2. + 1320. Beatrix uxor 3. + 1331. Filia Margarita. | Meinardus V. qui ante annum 1303, jam obierat. | Albertus II. + Io. Albertus | Henricus II. 1… + 1323. Uxor … Beatrix … Uxor 2. … trix Bavara

Albertus III 1338-1357 + circa 1374. | Meinardus VII + 1385. | Henricus IV. + 1363. | Sorores | Ioannes Henricus III ex Bavara 1335 + 1336 | Meinardus… 1317 Elisabeth soror

Additam hoc loco postea Stemmatis Comitum Goritiae genealogici illustrationem in Monumentis Aquilejensibus Capite LXXXI. num. IV et Capite LXXV. num. IV et V et Cap. LXXXIX num. III

num III. Ampliores illustrationes pro occasione data infra prrestabimus.

Caput XXXI.

Philippi, qui frater erat Ottonis Ducis Carinthiae olim Electi Salisburgensis, electio in Aquilejensem Patriarcham a Sede Romana rejecta: turbae in provincia Forijulii: vacante Ecclesia, Capitanei Generalis Ottonis Dux Carinthiae, Articus de Castelino, Philippus praedictus. Civitatis Austriae, aliorumque Provinciae Nobilium confoederatio cum Ottokaro Rege Boemiae; munere suo Capitanei Generalis fungitur Philippus. Civitatem Austriam is cum Nobilibus adhaerentibus occupat: reddit ipsa in libertatem favore, et armis Regis Boemiae. Laudibus, et Palladiis notati Aquilejensibus Raimundum Turrianum praefecit Patriarcham Gregorius Papa X. ipsumque Pallio exornat, urgetque ut Ecclesiam sibi commissam adeat, Eidem commissio facta in negotio Simonis et Guidonis de Monforte. Concordia Raimundum inter et Albertum Goritianum inita, fracta-

instaurata. Tabulae, quae hac de re confectae
sunt, illustrabo.

I. Anno MCCLXVIIII. die VIII. intran-
„te Septembri, hora sexta, in Civitate Au-
„strie, (verba sunt Juliani Canonici in
„Chronico Forojuliensi,) Gregorius Patriar-
„cha Aquilegiensis obiit in Domino, qui
„extitit Patriarcha XVII annis, X men-
„sibus, et XVI diebus. Dicto anno, die
„XIV. intrante Septembris, Nobilis vir
„Volricus Dux Carinthiae electus
„fuit per Forojulienses in Capitaneum
„Forojulii. Qui eodem anno die V. exeun-
„te Octobri, mortuus est in civitate Au-
„strie. MCCLXIX. exeunte Septembri,
„Dominus Philippus frater dicti Ducis
„Carinthiae, olim Archiepiscopus Salis-
„burgensis (electus,) electus fuit in
„Patriarcham Aquilegensem, sed privatus
„fuit per Summum Pontificem Grego-
„rium X. et Curiam Romanam, eo
„quod electio Patriarchalis fuerat ante
„dictam electionem per Romanam Cu-
„riam interdicta (datis a Clemente IV
„litteris, Capite superiore allegatis) unum.

" IV.) qui, cum Apostolica Sede vacante
" (ab Mense Novembri anni 1268. usque ad
" Septembrem anni 1271.) non confirmaretur;
" receptus fuit, salvo jure electionis Patriar
" chalis, in Capitaneum Forojulii. Et tunc
" die Jovis Sancti Gervasii equitavit cum
" exercitu super D. Artuicum de Castello,
" fautorem Comitis Goritiae, nomine Abbe
" ti (I) comburendo et minuendo bona sua
" ad burgum Castelli." VII

Innuimus adolenti quod Hieronymum Rubeus ad annum 1267. adnotat: Ulricum Ducem Carinthiae ad Aquilejense Capitulum venisse cum Intercessoriis Otackeri (Regis Boemiae,) ut Fratrem suum Philippum ad hanc Cathedram promoveret: Sed modicum fructum allatum ex spe concepta; Dux enim in Forojulii ultimus moritur, et in Civitate jure Austriae Dicitur tumulatur. Verum cum morte commutasse Patriam die 28. Octobris anno 1269. adnotat Rubeus ... superius laudatus. Ad Philippum fratrem suum epistolas dederat Civitate VII. exeunte Septembris, seu die 24. " Refert

autem, Gregorium de Montelongo in festo Nativitatis Beatae Virginis viam universae carnis ingressum esse: atque octavo exeunte Septembri, seu die 23. per formam Scrutinii electum ipsum Philippum nullo penitus discrepante. Rogat ipsum, quatenus onus tam egregiae dignitatis assumens, juxta petitiones et informationes Canonicorum, et idoneorum Nunciorum, qui missi sunt, negotia sua dirigat: ac etiam inclito Regi Boemiae, utriusque Volrici et Philippi Avunculo, gravamina exponat ab Hominibus comitis Goritiae illata Ecclesiae Aquilejensi atque toti Terrae Forojulii. Inclitum Regem Boemiae Avunculum intellige Otakerum, de quo plura adnotata sunt Capite XXVIII. num. VIII.

Post obitum Volrici Ducis Carinthiae munus Capitanei Generalis commissum fuisse Artusico de Castellerio qui simul Ecclesia vacante Vicedominus electus fuerat, addiscimus ex Tabulis quas in lucem profero: In Nomine Christi Amen. Anno a Nativitate ejus Millesimo Ducentesimo

„Ducentesimo Septuagesimo, Tertiaedecimae
„Indictionis, apud Aquilejam in Stupa Domi-
„ni Asquini Decani Aquilejensis, die quin-
„to intrante Januario. Praesentibus Domi-
„nis, Gerardo de Legio, Witmaro Castaldio-
„ne Taganeae, Duino Potestate Sacili; Ja-
„cobo Camerario, ac Petro notario de eodem
„loco, testibus ad hoc vocatis et aliis. D.
„Artuicus de Castillo Canonicus Aquile-
„giensis Ecclesiae, et Vicedominus Pa-
„triarchatus ejusdem, Terrae Forijulii
„Capitaneus Generalis; tamquam Icono-
„mus et Vicedominus Patriarchatus prae-
„dicti, nomine ipsius Aquilejensis Patriar-
„chatus, obligavit Domino Asquino Decano,
„et Capitulo Aquilejensi, recipientibus no-
„mine et vice Camerae Aquilejensis Eccle-
„siae, fictus, collectas, et redditus omnes
„Patriarchatus praedicti Castaldiae Ta-
„nere, quocumque nomine censeantur,
„quousque quadragintaquinque Marchae
„Aquilejensis Monetae de ipsis fictibus,
„collectis, et redditibus praedictae Camerae
„sint solutae, Quas dictus D. Artui-
„cus Vicedominus, et Capitaneus con-

„ssus fuit recepisse, et habuisse, nomi-
„ne Aquilegensis Patriarchatus et pro ipso,
„a praedictis Decano et Capitulo Aquile-
„gensi nomine praedictae Camerae Aqui-
„legensis: et conversas fuisse in evidentem
„utilitatem praedicti Patriarchatus Aquile-
„gensis, videlicet in expensis factis Am-
„basiatoribus, et Nunciis solemnibus,
„destinatis cum Decreto electionis factae
„per Capitulum Aquilegensis Ecclesiae
„de Domino Philippo electo in Patriar-
„cham Aquilegensem, illustri Duce Ca-
„rinthiae, ad ipsum Philippum in Boe-
„miam, pro obtinendo consensum ab ipso
„de electione facta de eo. Promisit quo-
„que memoratus Dominus Artuicus Ve-
„cedominus, et Capitaneus, nomine et
„vice dictae Camerae Aquilegensis, dare
„operam bona fide, et toto posse, quod
„de primis fictibus, collectis, et redditibus
„dictae Castaldiae Carneae, praedictae
„quadraginta quinque Marchae dictae Mo-
„netae praedictis Decano, et Capitulo,
„nomine supradictae Camerae Aquile-
„gensis, integre persolvantur. Ego

"Johannes de Aupico Sac. Imperii publi-
cus Notarius his praesens interfui, et
rogatus scripsi in formam publicam redi-
gendo." Post obitum Udalrici Ducis Cari-
nthiae, qui anno 1269. die 26 octobris
contigit, Ducatum Carinthiam obtinuit Phi-
lippus ejus frater, olim electus Salisbur-
gensis. Hinc Capitulo Aquilejensis cu-
rae, ut ad ipsum Philippum, illustrem
Ducem Carinthiae, missa Munciorum lega-
tione consensum ejus impetraret.
Attamen Ottakerus Rex Boemiae,
(verba sunt Froelichii in serie Ducum
Carinthiae illustrata,) Chunradum Prae-
positum Brunensem ablegarat, ut
Carinthiam in fidem Regis (ipsius Otta-
keri) Carinthiam ex pactis cum Ul-
rico reciperet. Sed Chunradum sibi
Philippus adjunxit: seseque Ducem Ca-
rinthiae gerebat Philippus. Vide Caspert.
XIII. num. III. ubi Carinthiae Duces de
gente Sponheimensi. Ortenburgica
numerantur.

Ad Venerabiles Sanctae Roma-
nae Ecclesiae Cardinales Litteras dederunt

Episcopi Comprovinciales, Johannes Paduanus, Albertus Tarvisinus, Bartholomaeus Feltrinus, Prosarius, Cenetensis et Fulcherius Concordiensis. Epist. editae extant in Monumentis Aquilejensibus Capite LXXVI num. II. Gravamina referunt, quae inferebantur Ecclesiae Aquilejensi: ejusque miserum statum dolentes, rogabant amplissimos Romanos Patres, ut Dominum Philippum electum ad ipsius Ecclesiae regimen, quod per ejus industriam potius, quam per aliquem alium reviviscere poterit, confirmare vellent; aut saltem in spiritualibus et temporalibus curam eidem committere. Votis eorum minime factum satis, eo quod electio Patriarchalis, (ut ait Julianus in Chronico,) fuerat ante dictam electionem per Romanam Curiam interdicta. Forojuliensium itaque consilium fuit, ut cum Philippus Apostolica Sede vacante non confirmaretur, ipsum reciperent, salvo jure electionis Patriarchalis, in Capitaneum Forojulii. Quo idem Philippus munere fungens,

tunc

tunc die Jovis in Festo Sancti Gervasii equitavit cum exercitu super Dominum Artuinum de Castello, fautorem Comitis Goritiae nomine Alberto (I) comburendo et rusticando bona sua ad Burgum Castelli. Haec anno 1270. acciderunt Mense Junio quo nempe anno dies festo Sanctorum Gervasii et Protasii 19 Junii incidit in Feriam V dictam Jovis.

II Adversus Philippum, qui mentem operamque adhibebat omnem, ut Provinciarum quas reliquerat Ulricus frater, possessionem adiret, movit arma Otakerus Rex Boemiae. Anonymus Leobiensis ad annum 1269. sic ait: "Otakerus ingrediter Karinthiam, et primo Laibacum obsidet, Philippi fautores opprimens: et in brevi utrasque Terras (Carinthiae, et Carniolae) sibi subjecit, quia nemo resistere potuit. Philippus videns se minorem, (propositae lubens praestitit assensum conventioni.) Resignavit omnia: et acceptis proventibus ab eo necessariis, in Cremsam civitatem Austriae commigravit. Et privilegio de Ducatu Karinthiae misso in Boemiam, ipse

„(Philippus) Forumjulium introivit: ubi Ca-
„strum Portus-Naonis, quod ad Principem
„Austriae pertinet, Aquilegensem Feudum, excen-
„ptis ibidem de Forciliis, et Castello Nobi-
„libus, accepit, et Vassalus Ecclesiae est
„effectus„, Sed ipsum Castrum Portus-Nao-
„nis, et alia Provinciae Forojuliensis loca si-
bi vendicasse Othakerum dictum est Capite XXVII.
ac infra dicendum. Philippi acta, quae
narravimus, ad annum 1271. refert Chro-
nicon Salisburgense

Inter haec Philippi et Otakeri dissidia,
optimum consilium duxerunt Cives
Austriae seu Forumjulium aliique Nobiles,
confoederationis et amicitiae ineundae
re cum Rege Boemiae Tabulas in
Monumentis Aquilejensibus editas iterum
profero emendatiores.„. Nos Vetericus
Decanus Civitatensis ... Canonici Aquile-
„jenses .... de Longimbercho Henricus de
„Mels, Asquinus de Varmo, Federicus
„de Pinzano, Nicolaus de Budrio, Fede-
„ricus Gastaldio, Thesinus de Utino,
„Conradus Gastaldio Civitatensis, Henricus
„Fasoni de Civitate, et Nicolaus de Gle-

„monem, tenore presentium notum facimus.
„quod considerata diligenter sincera dile-
„ctione, quam Dominus Otakarus, illustris
„Rex Boemiae, dudum ad personam
„bonae memoriae Gregorii Patriarchae A-
„quilejensis (quem captivum Albertus
„Comes Goritiae fecerat,) habuisse, et
„ostendisse noscimus per effectum et
„presumentes provide, quod idem Domi-
„nus Rex eandem Ecclesiam totamque
„Terram (provinciam) Forijulii affectu
„paterno et regio studeat fovere favore;
„de verbo, et licentia, et autoritate Capi-
„tuli Aquilejensis, Clericorum, Ministeria-
„lium, et Communitatum terre Foroju-
„lii, cum eo confoederationis et ami-
„citiae unionem sub infrascripta forma
„facimus: eiusque praedictorum Capituli,
„et aliorum omnium, et nostro nomine cor-
„porali firmavimus juramento. Videlicet,
„quod nos pro supradictis omnibus, et
„pro nobis promittimus asserere, et astare
„bona fide, totis viribus prefato Domino
„Otakaro Regi Boemiae, ad manute-
„nendum honorem suum, et jura

„contra omnem personam, exceptis Ec-
„clesia Romana, Ecclesia Aquilejensi,
„cum omnibus subditis et iuribus suis,
„et Civitate Paduana. Ita quidem quod
„Capitaneus qui electus est per homines
„Terrae Forijulii, (scilicet Philippus,) eo
„adveniente in Terram, corporali juramen
„to firmabit nomine suo, et superdicto-
„rum Capituli et aliorum, ac nostro,
„confoederationem, amicitiam, et unionem
„hanc toto tempore sui Capitaneatus
„attendere, ac observare. Et si forte
„contigerit, alium Capitaneum per ho-
„mines Terrae communiter eligi, vel
„haberi, ille qui acceptatus erit, haec
„eadem proprio juramento firmabit. Quo
„facto per Capitaneum qui tunc electus
„est, nos a sacramento prestito erimus
„absoluti. Hoc autem expresse specialiter,
„et expressissime dicto, quod si dictus
„Dominus Rex per se, vel per gentes
„suas faceret in aliquo contra Ecclesiam
„Romanam, seu contra Ecclesiam Aquilejen
„sem, et honorem, ac principius, aut si
„formam confoederationis, amicitiae,

ac unionis

„ac unionis hujusmodi forte voluerit ac„ceptare; et promittere ac firmare, quod „dictam Ecclesiam Aquilegiensem, et Terrae, „ac honorem Terrae Forijulii, bona fide „sub ejus protectione suscipere, ejque contra „adversarios astare defensionis auxilio, et „favore: supradictus Capitaneus electus, „aut si quis alius pro tempore fuerit, „et supradictum Capitulum, Liberi, Mini„steriales, et Communitates ad observatio„nem confoederationis, amicitiae, et unionis „praenotatae in nullo penitus teneantur. „In cujus rei evidentiam praesentes litteras „Sigillorum Capituli Aquilegensis, et alio„rum fecimus munimine roborari. Nos vero „Praepositus in evidens rei testimonium, „paginae praesenti fecimus sigillum no„strum apponi. Datum Civitate, in Fe„sto Sanctorum Jacobi et Philippi (die I. Maii) sub anno Domini MCCLXX. XIII. indictione.„

Munere suo fungebatur Philippus in Provincia Forojuliensi. Tabulas affero, ex Archivo Glemonensi depromptas. Anno Domini 1270. die XI. intrante Au-

" gusto. Praesentibus Jacobo Fisici, Lamber-
" tino Notario, Marquardo Wortangino, Ste-
" phano dicto Atzio, testibus de Glemona,
" et aliis pluribus. Henricus Domini Leo-
" nardi de Glemona ex parte Domini Phi-
" lippi Dei gratia electi Aquilegiensis
" Ecclesiae praesentavit Fumano Pa-
" stelino, et Andreae Pellegrino Recto-
" ribus Communis Glemonae litteras sub
" hac forma contextas: Philippus Dei
" gratia Sanctae Sedis Aquilegensis electus
" Dux Karinthiae, Capitaneus terrae Fo-
" rojulii Generalis, prudentibus viris
" Rectoribus, et Communi de Glemona,
" salutem et omne bonum. Displicet
" nobis valde, quod sicut nobis dici-
" tur, inter Lattium et Peregrinum guer-
" ra gravis et dissensio vertitur: nam
" ex eo damnum Ecclesiae Aquilegensi
" non modicum possit forsitan evenire.
" Cum ergo cuncta ea tractare debeamus,
" et facere quod commodum ipsius Ec-
" clesiae sapiat, et honorem, discretioni
" vestrae, auctoritate Capitaneatus quo
" fungimur districte praecipimus et

„mandarinus quatenus inter predictas
„treguas ordinare velitis ac alias quindo-
„cim post nostrum de Hungaria re-
„ditum, tali conditione interposita, et
„adiecta, ~~et adjecta~~, quod si alter eorum
„hujusmodi repertas fuerit violasse, idem
„duo millia librarum Monetae Aquile-
„giensis Capitulo teneatur. Dat. Civi-
„tate X. intrante Augusto, ac Glemonae
„juxta Stationem quam tenet ruinas."
In Hungariam profectus fortasse
fuerit Philippus, ut adversus Otto-
karum subsidium impetrare ab
Stephano IV. et eodem anno 1270.
inclinante, pacem cum e Rege Hunga-
riae iniit Rex Boemiae.

Vero sequentes tabulas, ex eodem
Glemonensi Archivo erutas. "Anno
„1270. die 7. intrante Novembri. Pre-
„sentibus Jacinto de Civitate austriae,
„Ulrizio Theotonico Coquo, Aristao de
„Altoneto Glemonensi et aliis. D. Gal-
„vaginus de Osopio dixit ex parte Do-
„mini Philippi Dei Gratia Electi Aqui-
„lejensis, Capitulo de Glemona quod

„per amorem Dei, et non de jure de-
„beret dare dicto Domino Philippo et
„suis nunciis postulans. Qui consules re-
„sponderunt dicentes, quod libenter
„hoc facere volebant, postquam pe-
„tierit per amorem Dei, dum tamen
„quod eis ideirco non sit aliquod prae-
„judicium. Actum in Domo Communis
„Glemonae."

Apud Ducangium in Glossario Pastus accipitur pro eo jure, quo vassalli, et tenentes Principem, ac Dominum statis ac definitis diebus, aut vicibus, vel etiam quoties per vassallorum praedia iter agebat, convivio tenebantur accipere: quod quidem jus in praestationes pecuniarias saepe numero commutatum legimus. Ejusmodi jus in Philippo, tametsi Electo Aquilejensi, non agnoscebant Glemonenses.

III. Forojuliensium confoederatio cum Rege Boemiae, quam promorse videntur Civitatenses, urebat oculos Philippi ejusque adhaerentium. Ad arma ventum est contra Civi-
tatem

-tatem Austriam. Teste ipso Juliano
„in Chronico: "MCCLXXIII. in Vigilia
„Sancti Matthiae de bissexto V. exeun-
„te Februario, Federicus de Pinzano
„qui tunc Vicarius erat D. Philippi Ca-
„pitanei in Forojulii, festive tamen
„circa horam tertiam, jam dicta Mis-
„sa in Majori Ecclesia, armata manu
„intravit Civitatem Austriam Dominis
„Johanne et Vodolrico Fratribus de Por-
„tis ipsum introducentibus fraudulenter,
„et quasi pacifice tamquam amicum
„Civitatensium, eis dicentibus publice quod
„non veniebant causa mali. Cepit
„Civitatem cum illis de Porta, et
„Pinzaneis, et Wittalti: ubi multorum
„abstulit bona, quosdam Ultrum, quo-
„sdam alio ad suum beneplacitum
„transmittendo, et quosdam captivando." Ubi
iniqua, et crudeli facinore Julianus nar-
rat.

Eodem anno " Die Dominico VIII intran-
„te Majo, in aurora, [captus fuit] (sive receptus.)
„Burgus Pontis Civitatis per Forojulienses
„fideles Ecclesiae Aquilejensis, et quosdam

„Theutonicos Domini Regis Boemiae,
„ invidentes Federico de Pinzano. (Videó
„deen etiam die) supervenit Nobilis vir
„Vokinus Durnolz, capitaneus Regis
„Boemiae cum exercitu magno, hora
„vespertina. Et obsederunt Civitatem,
„(quam Philippo adhaerentes occupaverant)
„Die vero Sabbati sequenti Civitas data
„fuit dicto Capitaneo: et claves Civi-
„tatis ei assignatae fuerunt in Ecclesia
„Sancti Stephani per D. Detalmum
„de Villalta, qui fautor D. Federici
„erat in Civitate, et per quosdam Civita-
„tenses.

Ab hoc eventu occasionem sumit fabellam cudendi Jo. Franciscus Palladius Libro II. dell' Historia del Friuli: " Questa città, che prima si nomava Cividale del Friuli, come anco a' di nostri; dal dominio di questo Prin-
„cipe (Otokaro Re della Boemia) e
„Duca d' Austria, si cominciò a deno-
„minare Cividale d' Austria, e così fu
„anche per molto tempo chiamata. Quin-
„di presa equivoco sopra tale denomi-

„denominatione Giovanni Candido, scriven-
„do egli che questo nome avesse avuto
„origine da Rosimunda Principessa d'Au-
„stria, stata consorte di Liutprando
„Re de' Longobardi, mentre ella avesse
„ivi dimorato." Candidi figmentum reje-
cimus nos in Commentario Historico de
Rebus congregationis sub titulo B.
Jacobi Salomonii in Provincia Sancti Domi-
ni Venetiarum erectae Ordinis Praedicato-
rum Capite V. num. V." Nempe uxor
„Liutprandi, Rosimunda nomine, obtrudi-
„tur quam ignorant omnes Historiae
„Longobardicae Scriptores. Quinam dein-
„de fuerint Principes Austriae, de quorum
„sanguine satam Rosimundam invehunt?
„Nemo intelligat Habsburgo-Austriacos,
„ita nuncupatos post Rodulphum I. qui
„Otakaro Regi Bohemiae anno 1278. eripuit
„Austriam, quam ille occupaverat, (Veterum
„Marchionum Austriae, quorum Auctor con-
„stituitur Leopoldus I. anno 994. deinceps,
„gente extincta uti narravimus superiore
„capite XXVIII.) quae tempore longe posterio-
„ra sunt adserto Rosimundae aetate.

„Ad haec Hieronymus Pezius Tomo I
„Rerum Austriacarum Dissertatione II. luculentissime demonstrat, provinciam Austriam, unde sumunt nuncupationem
„Principes Austriaci, seculo duntaxat undecimo ea voce appellatam esse, cum
„antea diceretur Oriens, Bavaria Orientalis, Marchia Orientalis, Osterichum
„Pannonia, Ostrogothia, Terra Avarorum."

Sed etiam Palladii figmentum rejecimus in opere citato, ac citato Capite, et in Monumentis Aquilejensibus Capite LXXVI. num. V. quibus in locis Civitatem nostram passim seculo undecimo appellari conspicisse Civitatem Austriam, indubiis monumentis ostendimus. Cur vero? In provincia scilicet Forojuliensi, cui appellationem Austriae imposuerunt Longobardi, una erat ac dicebatur Civitas, quam antea vocabant Forumjulium: unde ab aliis, quae dicebantur Civitates in aliis provinciis, ut nostra distingueretur, appellari consuevit Civitas Austria, aut Civitas Austriae.

IV. Post

IV. Post obitum Clementis Papae IV. successoris electio adeo discordiis agitata est, ut prope in triennium dilata fuerit, a die scilicet 29. mensis Novembris anni 1268. ad diem primum Septembris Mensis anni 1271. quo electus est Gregorius X. In Syria morabatur Ptolomaidae in obsequio Christi. Mense Novembri navigio recessit. Brundusium Kalendis Januarii anni 1272. pervenit: demum Viterbium advectavit quarto idus Februarii: In urbem Romam proficiscitur: ibique in Presbyterum, et postea in Romanum Pontificem consecratus est, et coronatus eodem anno 1272. die 27. Martii. Cum Terrae Sanctae ardentissimo desiderio recuperandae flagraret, ac etiam statuendae Latinam Ecclesiam inter et Graecam unionis, Concilium Lugduni celebrandum indixit ipso statim Pontificatus initio, nempe Kalendis Aprilis ejusdem anni. Romam discessit: ac Mediolano iter dierum duodecim processit Lugdunum versus: quo tan-

dem pervenit circa medium mensis Novembris.

Anno insequente, soluta Ecclesiae Aquilejensis viduitate, sponsum dedit ei, ac Patriarcham renunciavit Raimundum Turrianum, pridem Comensibus datum Episcopum. Testem Iuliani Canonici in Chronico Forojuliensi haec vende. "Anno MCCLXXIII. die
„ XI. exeunte Decembri (seu die 21.) factus
„ per Alexandrum (lege Gregorium X.) Papam, et Curiam Romanam Venerabilis Pater Raymundus Mediolanensis,
„ Episcopus Cumanus, Patriarcha Aquilejensis. Venit autem in Forumjulii, videlicet Sacilum, anno MCCLXXIV.
„ die Jovis II. intrante Augusto: die
„ Veneris apud Sanctum Vodoricum (ad
„ Pitaventum?) die Sabbati Utinum, ubi
„ stetit XIII diebus: die autem Veneris XVII
„ in intrante Augusto, venit Civitatem." Illius Patriarchae illustrationes in Monumentis Aquilejensibus Capite LX. - XVI.
„ num. VI. et in altera Dissertatione de
„ Nummis Patriarcharum Aquilejensium

Capite I. num. IV.

Pallium, quod ipse Raimundus enixe postulaverat, a summo Pontifice recepit cum Epistola, quam saepe laudatus Comes Garampius transmisit.

„Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei, Venerab. Fratri R. Episcopo in Patriarcham Aquilegensem electo, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum Pallium, insigne per quod plenitudo Pontificalis Officii designatur, ex parte tua fuisset, a nobis per dilectos filios Damianum Aquilegensis et Magistrum Bartholomaeum Modoeciensis praedictarumque Dioecesis Ecclesiarum Canonicos Nuncios tuos, cum ea qua decet instantia postulatum; nos tuis supplicationibus annuentes, ipsum de Corpore Beati Petri sumptum, per eum Magistrum Bartholomaeum, et dilectum filium Magistrum Gabrielem de Medicis Capellanum dilecti filii nostri S. tituli Sancti Martini Presbyteri Cardinalis, Venerab. Fratri nostro Episcopo Laudensi assignan-

„tum, tibi per eum deferimus destinan-
„dum. Itaque eidem Episcopo mandamus,
„quatenus illud tibi assignet sub forma,
„quam sub Bulla nostra mittimus in-
„terclusam; et a te nomine nostro et
„Ecclesiae Romanae recipiat fidelitatis
„sub forma, quam sub Bulla nostra
„dirigimus, juramentum. Tu vero, illo
„intra Ecclesiam tuam illis diebus utaris,
„qui expressi in ipsius Ecclesiae privi-
„legiis continentur. Ut igitur signum
„non discrepet a signato; sed quod geris
„exterius, intus serves in mente, frater-
„nitatem tuam rogamus attente; et hor-
„tamur; quatenus humilitatem, et ju-
„stitiam, dante Domino qui dat mune-
„ra, et praemia elargitur, conservare
„studeas, quae sunum servant, et promo-
„vent servatorem; et Aquilejensem Eccle-
„siam Sponsam tuam cures sollicite,
„auctore Domino, spiritualiter et tem-
„poraliter augmentare. Datum Lugduni
„II. Idus Februarias (die 12) Ponti-
„ficatus nostri anno secundo, (a die
„scilicet coronationis 27. Martii anni 1272.)„

Unde

Unde ad Februarium Mensem anni
1274. litterae Pontificiae spectant.

Die sequenti 13 Februarii datae
sunt aliae Gregorii X. litterae, quibus
Raimundus onere eximitur pergendi ad
Concilium Lugdunense. Praesentiam
ejus exposcebant res afflictae Aquilejen-
ses. Italice redditas refert eas Aloysius
Tattus in annalibus Comensibus Decade
II. Libro X. num. 34. Latine scriptas ac
integras profert easdem Campius Tomo
II. Historiae Ecclesiae Placentinae. "Grego-
„rius Episcopus Servus Servorum Dei, R.
„Episcopo in Patriarcham Aquilejensem ele-
„cto etc. Quamvis in instanti concilio Ge-
„nerali, quod pro arduis universalis Ecclesiae,
„ac totius Christianitatis negotiis manda-
„vimus congregari, tuam quam in hoc op-
„portunam credimus, libenter praesentiam
„haberemus: considerantes tamen urgentes
„necessitates Aquilegensis Ecclesiae nuper
„tuo commissae regimini, praetextu suae
„vacationis diutinae imminentes, quae nul-
„latenus negligendae; tuam ab illo omni-
„no hoc tempore dissuadente absentiam

„a labore veniendi hac vice ad memora-
„tum Concilium tenore praesentium te
„habere volumus excusatum. Fraternitati
„tuae mandantes, quatenus ad praefatam
„Ecclesiam te personaliter conferens absque
„mora, reparationi collapsi status ejus,
„promovendisque spiritualiter et tempo-
„raliter suis utilitatibus sic augmentoque
„intendas, ut gratia quam obtentu prae-
„cipue necessitatis ipsius Ecclesiae in hac par-
„te assequeris, a labore hujusmodi rele-
„vatus, illi per tuum efficax exercitium
„obveniat fructuosa. Itaque tibi cedat
„ad meritorum cumulum apud Deum, et
„ad uberioris spes nos gratiae incremen-
„tum. Dat. Lugduni Idibus Februa-
„rii, Pontificatus nostri anno secundo
„(Christi 1274.)"

V. Per haec tempora Simon, et Gui-
do de Monfortii enorme facinus per-
petrarunt in Henricum Cornubiae Co-
mitem, filium Ricardi qui anno 1257.
in Regem Romanorum electus fuerat,
crudelem ipsi mortem Viterbii inferen-
tes. Guidonem Gregorius Pontifex, quam

timore e vita migraverat, ¶ omni honore,
ac dignitate indignum anno 1272. dixit,
perpetuoque damnavit anathemate.
Misericordiam implorante Guidoni vitam
anno insequente concessit Gregorius; sed
arcto tamen custodiri carcere, mandavit;
Cum severam ibi poenitentiam ageret,
idque Pontifex intellexisset, Patriarchae
nostro Raimundo commissum est, ut
Guidonem stare mandatis spondentem sol-
veret anathemate ita tamen quod caetera
quae in eum statuta fuerunt, suo in robore
permanerent. Epistolae hac de re datae
sunt X. Kal. Augusti Pontificatus
anno tertio, Christi 1274. Historiam
pleniore calamo scriptam conspice apud
Raynaldum ad annum 1273. Memora-
tas Epistolas ab Comite Garampio ac-
ceptas profero.

" Gregorius Episcopus Servus Servo
„rum Dei, Venerab. Fratri (Raimundo)
„Patriarchae Aquilejensi, et dilectis
„filiis ... Priori Praedicatorum, et ... Guar-
„diano Minorum Fratrum Mediolanens-
„ibus, salutem et Apostolicam benedictio-

,nem. Sua Nobis Nobilis Vir Guido
„de Montefort petitione monstravit,
„quod cum nos olim occasione homicidii
„in q. Henricum de Alemannia, natum
„clarae memoriae Ricardi in Romanorum Re-
„gem electi, in quadam Parochiali Eccle-
„sia Viterbiensi, dum ibidem Divina ce-
„lebrarentur officia perpetrati, adversus
„eum tamquam in maleficio notorio
„procedentes, definitivam sententiam
„duximus promulgandam, statuendo con-
„tra ipsum varia prout ejusdem ma-
„leficii enormitas exigebat; ac in eumdem
„nihilominus, velut ministrum sacrilegii
„et etiam contumacem, excommunicatio-
„nis sententiam promulgando. Postmo-
„dum idem Guido ad cor rediens, seque
„nostro conspectui personaliter repre-
„sentans, nostris et Ecclesiae mandatis
„parere per omnia obtulit se paratum;
„ac demum sponte, non coactus, ad
„mandatum nostrum, Roccam de Le-
„nae Mediolanensis Dioecesis carceran-
„dus ibidem intravit ubi adhuc detinetur
„carcerali custodiae mancipatus. Quare
dictus

„dictus Guido nobis humiliter suppli-
„cavit ut eum absolvi a praedicta excom-
„municationis sententia mandaremus. Qua-
„circa discretioni vestrae per Apostoli-
„ca scripta mandamus; quatenus vos
„vel duo, aut unus vestrum, per vos,
„vel per alium, seu alios, eumdem
„Guidonem juxta formam Ecclesiae ab
„hujusmodi excommunicationis sententia
„absolvatis. Ita tamen quod praedicta
„definitiva sententia, et alia quae sta-
„tuimus circa eum, in omnibus aliis,
„in suo robore perseverent: et si
„dictus Guido contra ipsam in aliquo
„venire praesumpserit, in excommuni-
„cationem eamdem recidat eo ipso. Da-
„tum Lugduni X. Kal. Augusti Pon-
„tificatus nostri anno tertio (Christi
„1274.)."

„Vix Ecclesiam suam Gentesiensem
„adierat Raimundus, et statim fi-
„nem imponere dissidiis, quae inter
„Gregorium Praepositum orta fuerant, et
„Albertum Goritanum, animo et opere
„curaverit. Haec diligentissime refert

"omnis saepe laudatus Julianus in Chroni-
"co Forojuliense: "Anno MCCLXXIV. die
"~~Sabbati~~... Veneris XVII intrante Augusto
"venit Civitatem (Raimundus) Et
"die tunc Sabbati crastino compromi-
"sit cum Domino Alberto Comite
"Goritiae in Nepotem suum Potesta-
"tem Paduanorum, et Comes in Domi-
"num (Ulricum de Taurisio) et com-
"muniter in D. Girardum filium Do-
"mini de Camino, de omnibus quaestio-
"nibus quae erant inter eos. Ita quod
"infra X. dies sententiare deberent,
"vel communiter, vel major pars ipso-
"rum Arbitrorum. Et sic Patriarcha,
"et Comes pro se et amicis eorum
"facti sunt amici. Et interim sic pro-
"curatum fuit, quod partes absolve-
"runt arbitros absolutos. Et Comes
"praecise exposuit se, et juravit sta-
"re praeceptis Domini Patriarchae, et
"tractare per dictos Arbitros, et alios
"de compositione et concordia et pace
"inter Patriarcham, et Comitem. Dicto Pa-
"triarcha petente Comites Comitis, qui

„ erat in Camera Patriarchali in Civitate su-
„per his, et precipiente quod sibi daret
„Corneus; Comes quasi ad habendum con-
„silium latenter exivit, et sine licentia
„occulte cum paucis exiens Civitate reces-
„sit. Et facti sunt inimici ut prius, non
„obstante juramento, et quibusdam secu-
„ritatibus super hoc prestitis.

Item facta fuit compositio sub cer-
„tis articulis, et pactis inter D. Ray-
„mundum Patriarcham, et suis inligeneum
„ex parte una, et Nobilem virum
„D. Albertum Comitem Goritiae, et Ju-
„stinopolitanos, et eorum fautores ex
„altera, anno Domini MCCLXXV. die IV.
„exeunte Februario in Civitate Austria
„in Palatio Patriarchali.

„ MCCLXXVII Indictione V. die Mercu-
„rii IX. intrante Junio, in Civitate Au-
„stria in Palatio Patriarchali; fuit per
„dominos Walterobertoldum de Spengim-
„berch, Joannem de Fuccula Patriarche,
„Ugonem de Duino et Henricum de
„Pisino Comitis Alberti Arbitros pre-
„nunciata, arbitrando inter eos, firma

„pax et concordia perpetua.

„MCCLXXVIII. die Sabbati XI. intrante
„Septembri, arripuit Raymundus Patriar-
„cha Aquilegensis iter accedendi ad illustrem
„Regem Romanorum Rodulphum in
„Carinthia exiens de civitate, et vadens
ad colloquium, die tunc crastina habendum. ibidem Reversus est in Utinum
„Utinum Die IX. intrante Novembri.„

„Post obitum Friderici II Imperatoris
„vacavit Imperium ab anno 1251 ad
„annum 1273. quo Rodulphus Comes
„Habsburgicus electus fuit Germaniae,
„ac Romanorum Rex." Notandum,
„quod die Lunae proxime sequenti fecit
„Dominus Patriarcha sententialiter ampu-
„tari Norando Notario de Fagagna
„manum in Fagagna; eo quod ipse
„Norandus confessus est sine tortura,
„se ad petitionem D. Rantulfi de Villal-
„ta ex parte D. Federici de Camin-
„co, D. Rantulfi et fratrum de
„Villalta, Matthiussii de Glemona, et
„Dominorum de Tricano, sub sigillo
„illorum de Villalta scripsisse quasdam
„litteras, quae mittebantur per quen-
„dam Nuncium Lombardum, qui cum
litteris

„litteris captus fuit et confessus, Do„mino Archiepiscopo Mediolanensi (Ottoni Vi„cecomiti) qui erat inimicus dicti Domini „Patriarchae (et Turrianorum) notificando „ei qua die idem Patriarcha asseptarus „erat iter eundi ad imperatorem Rodulphum: „et quod Dominus Comes Albertus Goritiae, „quidam Liberi et Ministeriales de Foro „julii mittere intendebant ad dictum Impe„ratorem suos Ambasiatores contra dictum „Patriarcham; et exhortabantur eundem „Archiepiscopum, quod mitteret illuc etiam „suos Ambasatores contra eundem Pa„triarcham.„ Dissidia, quae Vicecomites „inter ac Turrianos fervebant referunt An„nales.

„ Goritianum Comitem inter, ac Patriar„cham instauratam pacem indicant, quae „sequuntur apud Julianum." Anno Domi„ni MCCLXXXIII. in principio Martii, „incepit D. Raymundus Patriarcha Aqui„lejensis cum D. Alberto Comite, Tergesti„nis, et Marglensibus impugnare Justinopo„litanos, et Venetos vicini (bello, et proe„liis:) qui Veneti detinebant Justi-

„nopolim, et alias Terras Istriae etc."
„VIII. Quae compendio collecta inserat Juli-
„anus, latissime referuntur in Tabulis
„hac de re confectis. Compromissum anno 1274
„factum accipe." Anno Domini MCCLXXIV.
„Indictione II die Sabbati XIV. exeunte Augusto,
„(die 18) in Civitate Austriae, in Curia Patriar-
„chali, (Praesentes adfuerunt) Venerab.
„Pater D. Folkerus Dei Gratia Concor-
„diensis Episcopus, et Viri Venerab. Domini,
„gratia Dei Abbas Monasterii Sextensis,
„Johannes Archidiaconus Aquilegensis, Ma-
„gister Gabriel Laudensis, Albertus Sancti
„Naboris Mediolanensis, Berengarius Sancti
„Tobiae Praepositi: Raynerius de Pirova-
„no ... Albertus de Urbe, Henricus de Legio:
„Volricus Decanus Civitatensis, Magistri
„Laurentius et Johannes Aquilegenses, Ma-
„gister Johannes de Lupico et Antonius
„Civitatenses. Presbyter Leo et Arias Con-
„cordiens. Canonici: Wilielmus de Portis,
„Marcellinus, et Bonatus Zelon. Plebani;
„Religiosi viri Fratres, Paganus Lector
„de Ordine Humiliatorum, Petrus Prior et
„Galvanus Lector Fr. Praedicatorum de

„Civitate Cumanorum, Hermannus, et Ve-
„selo ejusdem ordinis, Henricus et Bona-
„filius de ordine Minorum. Nobiles viri
„Biaquinus de la Turre, Comes Folk-
„erus de Camino, Martinus de Camisola,
„Gasparinus de Bonarego, Paganus de Ber-
„go, Petrus de Novate, Manfredus Niccus
„de Padua: Gabriel, et Pezelettus frater
„ejus de Prata, Artuicus de Castello,
„Federicus et Aitabinus frater ejus de
„Cavoriaco, Artuicus de Porcilis, Dietalmus
„et Henricus fratres de Villalta, Franci-
„scus de Fontebono, Walteropertoldus de Spen-
„gemberge, Asquinus et Fridericus fratres
„de Varmo, Glizoius et Henricus fra-
„tres de Mels, Johannes de Zuccola, Tho-
„mas de Cucania, Nicolaus de Budrio,
„Leonarducius de Brazzaco, Federicus
„Gastaldio Utinensis, Maynardus et Hen-
„ricus de Arzonea, Witmarus de Zagaria,
„Sibellus et Widuccius de Montesegali,
„Tiricus de Toppo, Ugo de Duino,
„Henricus de Pisino, Folkerus de Reyam-
„fenberch et Volricus frater ejus, Philippus de Ra-
„spurch, Albertus de Grayfenstayn,

„Conradus de Ungerspach, Henricus
„de Lisies, Gerlochus de Oberstayen, Al-
„mericus de Golspurch, otto de Prazze-
„nech, Nicolaus de Dornberch, otto
„dictus Zule, de Goritia, Fedricus et Cono
„de Mimliano, Cotto de Falchenstayn, Rami-
„mus de Winchimberch, Federicus filius
„q. Domini Prazzenanni, Dietricus de
„Svinemberch, Iacobus de Ragonea, Her-
„mannus Zinich de Trabursch, Andreas
„de Camposio Johannes de Dietalmo de
„Iustinopoli Not. et alii quamplures testes.„
„Proerio quaedam conventionum capita
sequuntur, Arbitrorum electio cum facul-
tate ipsis collata, adsumpti conjuratores
ex utraque parte, delectique Tregussa-
res." Haec est forma Conventionis,
in quam convenerunt Nuncii Comitis Go-
ritiae (Alberti) cum Domino Patriar-
cha (Raimundo.) Videlicet, quod Do-
minus Comes ratione offensae commis-
sae in captione quondam Domini Gre-
gorii Patriarchae, et ratione damnorum
in dicta captione, et a tempore captio-
nis citra illatorum Ecclesiae Aquile-
gensi

„jeensi, et Ecclesiae eidem subjectis, et Vas-
„sallis et Ministerialibus, hominibus, fauto-
„ribus, fidelibus, et amicis ipsius Aquilejen-
„sis Ecclesiae in tota Terra Patriarchatus
„Aquilejensis constitutis, praeciso jure stare
„mandatis et praeceptis Domini Patriar-
„chae suo nomine, et nomine Vasallorum,
„Ministerialium, hominum, servitorum, et a-
„micorum, quos suo juramento nomina-
„verit bona fide, sine fraude, idem Comes
„secum fuisse in servitio suo in damnis
„et offensionibus dicti D. Domini Patriar-
„chae, et suorum: et faciat securitatem
„de servandis mandatis ipsius talem, qua-
„lem Dominus Patriarcha duxerit acceptan-
„dam.„ Captum Gregorium manifestum
quem carceri a Comite Alberto Goritiano an-
no 1267. adnotavimus Capite XXX. num.
IV. et in Monumentis Aquilejensibus
Capite LXXV. num. II. itemque eodem
anno in libertatem restitutum. Irroga-
tae injuriae, illatorumque damnorum com-
pensationem postulabat Raimundus.
„Veruntamen in hoc Dominus Pa-
triarcha ejus (Alberti Comitis) et Nun

„cionum ejus petitionibus condescendit. Scili-
„cet quod tres eligantur, unus pro par-
„te Patriarchae, alius pro parte Comi-
„tis, tertius communis electus commu-
„niter ab utroque, sine quorum consilio,
„vel majoris partis super praedictis,
„dicto Comiti vel praedictis nominatis
„Dominus Patriarcha nihil praecipiet, vel
„imponet. Qui consiliarii infra decem
„dies postquam dictus Comes juraverit,
„super preceptis comiti faciendis consi-
„lium sibi dabunt: et hoc jurabunt,
„scilicet dare bonum et utile consilium
„pro utraque parte, omisso rigore juris,
„sed potius secundum misericordiam, bo-
„na fide, sine fraude, et infra dictum de-
„cendium. Securitas autem, quam dicti
„Nuncii offerunt Domino Patriarchae,
„et ipse Patriarcha acceptat, est ista:
„ut ponatur in potestate sua Castrum
„Carspech cum pertinentiis suis, custo-
„diendum in expensis comitis secundum
„arbitrium dictorum trium, vel ipsorum
„duorum; et faciet jurare secum vi-
„ginti quatuor ministeriales suos, quos

„Dominus Patriarcha voluerit nominare.
„Qui, si Comes precepta sibi facienda
„non observaverit, sub eodem juramen-
„to astabunt Domino Patriarchae contra
„Comitem. Et Castrum ipsum cum omni-
„bus juribus suis ex tunc excidet Eccle-
„siae Aquilegensi. Et insuper praesta-
„bit super praedictis mandatis sibi
„faciendis servandis securitatem duorum
„millium marcharum per Francos de Fo-
„rojulio quos habere poterit, et
„ubi Franci defecerint per ministeria-
„les ipsius Comitis. Quae pecunia
„devenire debeat ad manum Domini
„Patriarchae, si non observaverit idem
„Comes mandata sibi facienda per eundem
„Dominum Patriarcham. Et postquam
„idem Comes compleverit mandata, quae
„sibi fecerit Dominus Patriarcha de con-
„silio dictorum trium arbitrorum, vel duo-
„rum ipsorum, tenentur Dominus Patriar-
„cha praedictas cautiones omnes remit-
„tere, et restituere dictum Castrum
„cum pertinentiis suis comiti antedicto.
„Et hoc promittit Dominus Patriarcha

„facere, fide data cum octo, quos di-
„cti tres vel ipsorum duo nominaverint: quos e-
„tiam idem Dominus Patriarcha iure
„poterit compellere." Franci in vete-
ribus Chartis intelliguntur viri potissimum
ex nobilitate ingenui, ipsique Proceres, ac
Dynastae. Classem Nobilium, qui Liberi
vocabantur hoc loco intellige a Ministe-
rialibus distinctam. Vide superius Ca-
put XVIII.

"Dominus Patriarcha elegit pro
„se D. Gotfredum (de la Turre) Po-
„testatem Paduanum: Dominus Comes
„elegit D. Ulricum de Camino, et
„hi duo communiter elegerunt D. Gi-
„rardum de Camino. Item convenerunt,
„quod pax inter ipsos firmetur: et
„ut ipsa pax firma sit et constans,
„placuit eidem ut iidem tres, vel ipso-
„rum duo super universis aliis gene-
„ribus, quae vertuntur vel verti
„possunt inter ipsos super Castris, Vil-
„lis, possessionibus, redditibus, et juri-
„bus super quibuscumque causis, quae
„vel Patriarcha Comiti, vel ejus

Ministerialibus,

„Ministerialibus, Vassallis, servitoribus, et
„amicis, vel comes Patriarchae, vel Ec-
„clesiis Patriarchae subjectis, vel Mi-
„nisterialibus, et hominibus, Vassallis,
„Servitoribus et amicis ejus injuste
„detinet, potestatem habeant arbi-
„trandi, et sententiandi de universis
„et singulis, perspectis juribus et
„rationibus utriusque, et damnis datis
„utrisque. Et de hoc securitas fiat
„duarum millium Marcharum, pro
„quibus obligabit Dominus Comes
„Francos de Forojulio quos habere po-
„terit, et ubi Franci defecerint Mini-
„steriales ipsius Domini Comitis. Do-
„minus vero Patriarcha obligabit Fran-
„cos de Forojulio, aut Ministeriales suos.
„Insuper Dominus Patriarcha sententiam
„latam contra dictum Comitem (Alber-
„tum) per Dominum Ulricum quon-
„dam Ducem Carinthiae (saepius capi-
„tibus superioribus memoratum) et si-
„quae aliae sunt sententiae vel pri-
„vilegia a creatione dicti Domini Gre-
„gorii (de Montelongo Patriarchae ab

anno 1252.) extractae, vel factae, in dictorum trium manibus ponit. Et si quae sententiae vel privilegia a praedicta creatione Gregorii contra ipsum Dominum Gregorium, vel Aquilejensem Ecclesiam latae sunt, vel factae, dictus Comes ponit illas, et illa in manibus dictorum trium. Et dabit tam dictus Patriarcha, quam ipse Comes eis liberam potestatem, ut pro bono pacis et concordiae firmandae ipsas sententias et privilegia firmare, diminuere, vel etiam annullare valeant pro suae libito voluntatis. Et quidquid super hoc arbitrati fuerint ipsi tres, vel eorum major pars, firmum et ratum habebunt Dominus Patriarcha, et Comes praefati: et placet Domino Patriarchae, quod in hoc dicti arbitri potius sequantur misericordiam, quam juris rigorem." Anno 1269. mortem obiit Ulricus Dux Carinthiae in civitate Austria. Munificentiam ejus erga Aquilejensem Ecclesiam, et Gregorium de Montelongo Patriarcham commendavimus in Monumentis Aquilejensibus Capite LXXV. num. II. Illata damna compensavit, Castra et bona occu-

patri restituit, ipsum Castrum Labacense donavit. Locum citatum vide.

" Infrascriptos Ministeriales nominat Dominus Patriarcha, qui debent jurare
" juxta formam tractatus conventionis
" praedictae cum hac protestatione: quod si
" qui eorum reperiantur Ministeriales Eccle-
" siae Aquilejensis, per hujusmodi nomi-
" nationem nullum Domino Patriarchae,
" vel Aquilejensi Ecclesiae in ipsis praeju-
" dicium generetur. Videlicet Dominos,
" Fulcherum de Reifimberch, Hugonem de
" Duino, Henricum de Pisino, Philippum
" de Rasperch, Rawinum de Vinchimberch
" Ottonem filium Pusoli et Henricum
" fratrem ejusdem Ottonis de Cosper-
" ch, Andream de Penna, Conradum de
" Vruchisparch, Ottonem dictum filium Bule
" q. D. Ottonis de Goritia, Cononem de
" Ullasperch, et .. filiumque D. Fulche-
" ri de Ulasperch, Jacobum de Ragonea
" et Ulrissium fratrem, Bertoldum de Gir-
" desella, Wobricum de Ragonea, Leonardum
" de Suarzemberch, ~~[illegible]~~

„ de Frauenberch, Leopoldum et Federi-
„ cum de Herbestayn, Mayvardum de
„ Flojana, Ulricum q. D. Scharfemacini,
„ Franciscum de Ragona, Nicolaum filium
„ q. D. Bertolussi de Dorimberch, Henr-
„ ricum filium q. Geus de Golpurch.

Inito pacto suo firmavit ipsum Comes Albertus: eaque jam coepit executioni mandare: „Cum quidem (forma condi-
„ tionis) lecta, recitata in scriptis, et vul-
„ garizata, praedictus Comes ratione offensae
„ commissae in captione Domini Gregorii
„ quondam Patriarchae, et ratione damnorum
„ in dicta captione, et a tempore captio-
„ nis citra illatorum Aquilegensi Ecclesiae,
„ et Ecclesiis eidem subjectis, et Vassallis
„ Ministerialibus, hominibus, fautoribus, fi-
„ delibus et amicis ipsius Aquilegensis
„ Ecclesiae in tota Terra Patriarchatus Aqui-
„ legensis constitutis, promisit et tactis
„ Sacrosanctis Evangeliis corporaliter praeci-
„ se juravit, stare mandatis et praeceptis
„ praedicti D. Raimundi Patriarchae suo
„ nomine, et nomine Vassallorum, Mini-
„ sterialium, hominum, servitorum, et ami-

corum

„eorum suorum, quos suo juramento no-
„minaverit bona fide et sine fraude idem
„Comes, secum fuisse in servitio suo in
„damnis, et offensionibus dicti q. D. Gre-
„gorii Patriarchae et suorum. Pro quibus
„mandatis observandis idem Dominus Co-
„mes posuit in potestate dicti Domini
„Raimundi Patriarchae Castrum de Por-
„sperch cum pertinenciis, in expensis
„ipsius custodiendum secundum arbitrium
„dictorum trium, vel ipsorum duorum.
„Dans eidem Ottonem filium D. Pazili
„de Porsperch, qui ponat, ipsum Domi-
„num Patriarcham, vel ejus nuncium
„suo nomine in tenutam et corporalem
„possessionem dicti Castri cum pertinen-
„tiis suis. Et insuper fecit in manus
„ipsius D. Raimundi Patriarchae securi-
„tatem duarum millium Marcharum argen-
„ti de mandatis hujusmodi observandis.
„Ita quod si dictus comes hujusmodi
„mandata, quae sibi faciet ipse Dominus
„Patriarcha, non observaverit, ex tunc cadat
„dictum Castrum cum omnibus suis juri-
„bus Aquilegensi Ecclesiae: et ipse Comes

„cedat ipsi Domino Patriarchae in poenam
„dictorum duorum millium Marcharum,
„quae ad manus ipsius Domini Patriar-
„chae debeant devenire. Praeterea de volun-
„tate, et mandato praedicti Domini Comi-
„tis, infrascripti Ministeriales Domini
„Comitis, tactis sacrosanctis Evangeliis
„corporaliter juraverunt: quod si dictus
„Dominus Comes mandata quae cito de con-
„silio dictorum trium Arbitrorum, vel duo-
„rum ipsorum fecerit ipse D. Raimun-
„dus Patriarcha, non observaverit, ipsi
„astabunt contra comitem eunde ipsi
„Domino Patriarchae. Scilicet Domini, Hul-
„derus de Rifemberch, Ugo de Duino, Hen-
„ricus de Pisino, Philippus de Saspurch, Ra-
„nierus de Vinchinbesch, Conradus de Uneli-
„sprch; otto dictus Lobe filius q. D. ottonis
„de Goritia, Jacobus de Ragonea, Lupoldus
„de Herbestaya, Wolricus filius q. D. Fure-
„semanni, Nicolaus filius q. D. Berto-
„lassi de Dorumberch, et Amelricus fi-
„lius q. D. Genz de Golpurch. Promitten-
„te ipso Domino Comite bona fide, quod
„faciet praedictos Dominos, Henricum fratrem

„D. Purilli de Carspech, Andream de Pen̄a,
„Leonem de Ulaspech, et filium q. D. Fulcheri de Hysperch, Ottonem fratrem
„D. Iacobi de Ragonea, Bertoldum de Gar-
„disella, Woleslinum de Ragonea, Leonardum
„de Suonnenberch, Federicum de Herber-
„stayn, Meynardum de Ragona, Fran-
„ciscum de Ragonea, quamvis idem Comes
„poterit corporale Iuramentum tactis Evan-
„geliis Sacrosanctis praestare.

Haec Albertus Comes ultro praestitit.
Tum Arbitri debent iuramentum emittere."
"Domini Gothfredus, et Volricus, tactis Sacro-
„sanctis Evangeliis corporaliter iuraverunt
super praeceptis ipsis tantum faciendis dare dicto D. Raimundo Patriarchae
„infra proximos decem dies consilium bo-
„num, et utile pro utraque parte,
„omisso rigore iuris, sed potius secundum
„misericordiam, bona fide, et sine fraude. Et
„hoc idem etiam iurare debent D. Ginrus
„praedictus. (Arbiter communis.)."

Hinc Liberi, et Ministeriales plures
utrique obligati fideiussionis nomine.
„"De securitate duarum millium Mar-
„charum, pro Mille Marchis pro dicto
„Comite, et eius praecibus, apud ipsum
„Dominum Patriarcham, Nobilis Viri Vece-
„letus de Porta pro se ac D. Gabriele
„fratre suo praesente et consentiente,

„Arturus de Porcillis, Federicus et Dietal-
„mus fratres de Cavriaco, Dietalmus et
„Henricus fratres de Villalta, et Franciscus
„de Fontebono, et eorum quilibet pro rata
„se fidejussores, ac principales debitores con-
„stituerunt. Obligantes ad hoc eidem Pa-
„triarchae et Ecclesiae Aquilegensi omnia sua
„bona, mobilia et immobilia, praesentia et
„futura, Feuda et Propria, cum volunta-
„te et consensu praefati Domini Con-
„cordiensis Episcopi (Fulcherii) si qui
„forte ipsorum sunt ipsius Feudatarii,
„seu Vassalli.

„ Pro aliis vero mille Marchis praedi-
„cti Nobiles viri Domini Hugo de Duino,
„Henricus de Pisino, Folkerus de Ripen-
„berch et Vorricus frater ejus, Philippus
„de Rospurch, Albertus de Grifenstayn,
„Conradus de Neuchispurch, Henricus de Gisels,
„Gerlacus de Gorizia, Nicolaus de Lozzembech,
Eberbertus, Albertus de Lospurch, Otto de Fidanuesech, et Dietz
„Federicus de Momiano, Otto de Falchen-
„stayn, Henricus de Vinchimberch, Vorricus fi-
„lius q. D. Sorgenanni, Dietricus de Suo-
„nnimberch, Jacobus de Ragona et Hen-
„ricus Zinsih de Drahusch, et eorum qui-
libet

libet, praedictus memorati Domini Comitis,
„et pro ipso, se fidejussores, et prin-
„cipales debitores constituerunt pro roto.
„Obligantes ad hoc eidem Domino Patriar-
„chae et Aquilegensi Ecclesiae, de volun-
„tate et consensu ipsius Domini Comi-
„tis, omnia sua bona, mobilia et immo-
„bilia, praesentia et futura, Feuda et pro-
„pria . . . . . .
„ Pro Domino Patriarcha vero fidejusso-
„res, et principales debitores apud edictum
„Comitem de mille Marchis se constitue-
„runt praedicti Nobiles Viri Domini, An-
„tonius de Castello, Federicus de Carrinco,
„Antonius de Caneillis, Gorgelletus de Prata,
„Dietalmus de Villalta, et Franciscus de
„Fontebono, et quilibet eorum pro roto.
„Obligantes ad hoc eidem Domino Comi-
„ti omnia sua bona, mobilia et immobi-
„lia, praesentia et futura, Feuda et pro-
„pria
„ Pro aliis vero mille Marchis prae-
„dicti Nobiles Viri Domini, Pattenispler-
„toldus de Spenimberch, Asquinus et Fe-
„dericus frater ejus de Varmo, Henricus

„ et Ghiorgius fratres de Mels, Johannes
„ de Lucento, Nicolaus de Budrio, et Tho-
„ mas de Cucanea, et quilibet eorum pro
„ rata se fidejussores, et principales debito-
„ res constituerunt, obligantes omnia bo-
„ na sua mobilia et immobilia presentia et futura, Domi-
„ et proprium Comite antedicto „ . . .

Ad ipsos arbitros spectant, quae se-
quuntur. " Fecerunt praeterea concordes
„ dicti Domini, Patriarcha, et Comes : quod
„ si forte D. Girardus predictus hujusmo-
„ di negotium nollet assumere, dicti Do-
„ mini Gothfredus Potestas Paduanus, et
„ Ulricus de Taufers communiter eligant
„ alium loco ipsius. Ita tamen quod si in-
„ fra preditos decem dies prefati Arbi-
„ tri super predictis concordare non pos-
„ sent, ipsi tres vel eorum duo hujusmo-
„ di terminum, secundum quod eis videbi-
„ tur, bona fide, sub debito prefati ju-
„ ramenti valeant prorogare. „

Juri examina ceperunt. Postea affe-
„ ro." Die Dominico tertiodecimo exeunte
„ Augusto (die 19). In civitate Austrie in
„ sala Patriarchalis Palatii. Praesentibus

„Magistris, Nicolao de Lupico Canonico Civi-
„tatensi, Lupico, et Anselmo Brugno
„de Mediolano Notariis, Caspino et Carli-
„no Domicellis D. Raimundi Patriar-
„chae praedicti, et aliis quampluri-
„bus. D. Jacobus de Aragonea in prae-
„sentia dicti Domini Raimundi Patriar-
„chae constitutus ex parte praefati D.
„Alberti Comitis Goritiae, ipsi Domino
„Patriarchae nomina illorum, qui fuerunt
„cum eodem Domino Comite in suo ser-
„vitio in damnis, et offensionibus A-
„quilejensis Ecclesiae, et dicti q. D.
„Gregorii Patriarchae Aquilejensis et suo-
„rum; et damna, et offensiones quae,
„et quas intulerunt iidem cum dicto
„Domino Comite in ejus servitiis prae-
„fato D. Gregorio Patriarchae, et suis,
„et Aquilejensi Ecclesiae, dedit in scriptis
„in quadam Cedula, cujus talis est
„tenor.

Haec sunt damna principalia
illata Ecclesiae Aquilejensi per Comitem
Goritiae, et amicos, et servitores suos
in servitio suo, de quibus potest ad praesens

„secundari, salvo si aliquorum adhuc poterit
„ secundari bona fide et sine fraude, quae
„ postmodum dicet, ut suum non violet
„ Sacramentum. Primo fatetur Dominus
„ Comes, quod justinopolitani, et illi de
„ Pirano, et Isola destruxerunt Castrum
„ Castelverde in servitio suo. Ibi etiam inter-
„ fuerunt in servitio suo, ubi subscriptae
„ Munitiones fuerunt expugnatae et
„ destructae: videlicet Covij in Pinguen-
„ to, et alia damna ibidem illata.
„ Item Castrum Vorstperch destructum.
„ Item Castrum Waxenstein destructum.
„ Item Castrum Wisnaweck destructum:
„ hoc, quando Castrum fuerit Ministria-
„ lium... media pars attinet Ecclesiae
„ Aquilegensi, alias pars attinet Comiti.
„ Item Castrum Sarilet expugnatum,
„ attamen resignatum. Item interfuerunt,
„ ubi Castrum Mub. fuit aquisitum, sed
„ postmodum resignatum. Item interfuerunt
„ cum ipso Comite, et fratre suo Comi-
„ te Mainardo (IV.) in captione D. Gregorii
„ Papae, in quorum servitio fecerunt
„ damna omnia, quae solent fieri in

guerris

„galsris. Item quando D. Bisquinus de Ma-
„nilians fuit per Castramannum, et Henri-
„cum de Petrapilosa sic turpiter interfectus,
„tam Dominus Comes, quam Justinopolitani,
„et etiam Dominus Chono. fratres occisi,
„expugnaverunt Castrum de Petrapilosa,
„et illud communiter destruxerunt. Illos
„autem malignos qui tam nefandam rem
„fecerant, decollari fecerunt.
„ Item expugnavit Castrum Corsach,
„et destruxit cum aliis servitoribus suis.
„Item D. Meynardus (IV.) Comes, quan-
„do ivit Utinum cum exercitu, ibidem
„fecit incendia et accepit spolia: sed in
„qua quantitate, non potest scire D.
„Albertus Comes. Item in prima guerra, quan-
„do idem D. Comes Meynardus intravit
„Forumjulii, expugnavit novum Castrum
„apud Arensperch: et ibi accepit spolia.
„Et eodem itinere expugnavit novum
„Forum in Montefalcone, et ibidem fecit
„damna. Et eodem modo ante Au-
„striam Civitatem incendiis, rapinis cum aliis
„servitoribus suis de S. Brixio, et alibi.
„ Item D. Federicus de Ostenburch venit

„venit Goritiam in servitio Comitis (Alberti)
„quando Gregorius Patriarcha venit ante Go-
„ritiam cum exercitu: attamen nullum da-
„mnum fecit Ecclesiae, nisi apud Wipachum,
„per noctem manendo.„ Id accidit anno
„1268 die Veneris V. exeunte Julio, ut ad-
„notat Julianus in Chronico. Hunc Fride-
„ricum Comitem de Ortenpurch omittit
„Froelichius in Specimine Archontologiae Ca-
„rinthiae Tabula III. Item D. Federicus de
„Cavriaco interfuit omnibus praeliis, quae
„habuit Dominus Comes cum D. Gregorio
„Patriarcha, et Ecclesia Aquilegensi usque
„modo in servitio comitis. Item H. Chono
„de Ursinitiano interfuit cum Comite, et
„in servitio Comitis apud Pinguentum, et
„apud Vortsperch, apud Musclae, et apud
„Winnarsich. Item illi de Stegbesch,
„quando diverterunt ad Comitem, et Domi-
„num H. de Denico, fecerunt etiam
„hominibus de Cubinez, et de Dos damnum
„in servitio Comitis, una cum hominibus
„suis. Item intellexit Dominus Comes,
„quod Juniores de Villalta sunt repor-
„tati gratiae Domini Patriarchae et

„Aquilejensis Ecclesiae; quod quippe di-
„xit Comes, sed attamen recepit eos in
„compositionem suam, quia erant cum ipso
„in captione D. Gregorii Patriarchae, et
„erant in servitio suo alibi locorum. Item
„Dithmarus de Grifenvelse expugnavit
„Munitionem Ecclesiae Aquilejensis, quae
„vocatur Ant. prope Alusperch, in ser-
„vitio et cum hominibus Comitis antedicti."

Itaque Compromisso jam inito (verba sunt Antonii Belloni in Vita Raimundi apud Muratorium Tomo XVI. Scriptorum Italiae,) cum Patriarcha Comes juxta quod Comes pollicitus fuerat, reddi sibi postularet, Comes non ut juris prudentes consulturus quidquam mentiretur, sed ut arma in Patriarcham sumpturus, clam e vestigio se subduxit. Paria narrantem audivimus Iulianum in Chronico Forojuliensi ad annum MCCLXXIV. die XVIII. Sabbato Mensis Augusti. Utrinque ad arma ventum est. Tum induciae petitae, consilio Venerabilium Virorum Fratris Conradi Praeceptoris Domus Sanctae Mariae Theutonicorum per Austriam et

Itriam Generalis, et Magistri Henrici
Verden. Praepositi, Nunciorum Domini
Otakari Serenissimi ac illustris Boemiae
Regis. Tabulas in lucem edidimus in Mo-
numentis Aquilejensibus Capite LXXVIII. num.
I. Datas in Castris apud Manzanum an-
no Domini 1271. secunda Indictionis,
secundo die intrante Octobri. Perzit
„ Bellonus; Compromissum quoque, cum
„ Walterpertholdus Spelimbergius, Johannes
„ de Lucinis, Ugo Duganus, et Henri-
„ cus Pisinus eorum arbitrio conten-
„ tiones exortas tollere sunt conati.„
, Juliano teste, ad annum pertinent
1277. diemque Mercurii VIIII. intrante
Junio. Iterum, ac saepius violata
compromissa, et fracta pace. Cum
Patriarcha Raimundo bellum servabat
Albertus Comes, anno 1283. quocum,
et cum Tergestinis, ac Muglensibus
impugnare ipse Patriarcha coepit Iu-
stinopolitanos et Venetos, qui detinebant
Justinopolim, in principio Martii. Sed
„ anno Domini 1287. Indictione 2. die
„ 14. intrante Martio (Juliani verba sunt)
venit

„venit Vir nobilis D. Albertus Comes
„Goritiae de Carinthia Tricesimum cum
„magna multitudine hominum, equitum,
„et peditum. In nocte vero tunc sube=
„quenti combusta fuit tota villa Trice=
„simi, cum Ecclesia, et Castrum ibi adja=
„cente, a gente dicti Comitis. Mane
„autem facto, cum sua gente ivit versus
„Aquilejam: et permansit in villa Sor=
„nigiani usque ad festum Sancti Georgii.
„Seu cujus ivit depraedando per Forum
„Julii semper, donec in villa supradicta
„permansit.„

Insequenti anno 1290. Pia se flagel=
lantium institutio Provinciam Forumjulien=
sem pervasit: notatque Julianus,
omnes discordias sedatas fuisse, et
etiam inter Dominum Patriarcham, et Co=
mitem Goritiae. "Extat Laudum, (au prae=
dicto anno, an alio scriptum?) quo Rai=
mundo, (verba sunt Belloni,) Comes
„(Albertus.) Albonam, Flanonam Val=
„lem, Pinguentum, et alia plerque Mu=
„nicipia reddere tenetur: et quod libe=
„ra permitteret apertaque itinera a

„Cruçis Monte, Pontehaque usque ad ma-
„ris portum, ne quid maleficii aut impe-
„dimenti inter eundum et redeundum com-
„mitteretur. Lucretum, an Laudanum ab
„incepto hominem averterit. Testatur Wal-
„terus, (Notarius jam laudatus in superiore
„compromisso,) cum Goritiano compositas
„se de Ronchis, Sancto Canciano, Bul-
„lacho, Zimano, dictendosso; et cum Epi-
„scopo Tergestino de Mugla, et aliis locis."

Caput XXXII.

Raimundi Patriarchae dissidium cum Otakaro Boemiae Rege, qui plura Patriarchatus Aquilejensis loca, Feudorum sibi vendicabat. Ejusdem Patriarchae responsa, ac vindiciae pro juribus Aquilejensis Ecclesiae. Philippi Ducis Carinthiae postrema gesta et casus, ac Regis Otakari obitus. Raimundi decreta ad instaurationem disciplinae, ac morum in prima Ecclesiae Metropolitanae visitatione. Aquilejensium Canonicorum Capitulum institutum in Ecclesia Sancti Odorici sub custode, Archidiaconi Aquilejensis jurisdictione immune

fidelitatis juramentum ab Henrico Episco-
po Tridentino exigendum, onus impositum
metropolitanam Ecclesiam singulis annis
visitandi, consecratio Locus Episcopi Co-
mensis: an Simon et Vitalis unus idem-
que Episcopus Justinopolitanus, dictus
Vitalis-Simon. Electiones Aegidii Cuno-
mensis et Boni Justinopolitani Episco-
porum expenduntur.

I. Ad annum regredior 1274. quo gra-
ve negotium intercessit inter Raimun-
dum Patriarcham, et Otakarum Regem
Boemiae. Is est, qui anno 1253. post
obitum Venceslai Patris administrare coe-
pit Boemiae regnum. Austriam anno
1251. obtinuerat. Stiriamque anno 1260.
Consule Monumenta Aquilejensia Capite
LX. num. V. et Capite LXVI. num. VIII.
et Capite LXXIII. num. II. Caput etiam
hujus operis XXVII. vide in calce. Strenuam
ipse navavit operam, ut Gregorius de Mon-
telongo, quem carceri manciparverat Alber-
tus I. Comes Goritiae, libertate donare-
tur. Servandae enim Raimundo Patriarcha
Successore pacis amicitiaeque obtinendo colo-

re; loca plura ac Feuda, et bona in provincia
Forijulii, Carinthiae, Carniolae et Marchiae
sibi tradi exposcebat: delectosque Procu-
ratores misit Utinum qui nomine ipsius
rem agerent. Tabulas ex Notis Walteri
Cancellarii a Comite Francisco Florio descri-
ptas, in lucem profero.

"Anno Domini MCCLXXIII Indictio-
"ne II. die Martis VIII. intrante Augusto,
"in Castro Utini in Camera Patriarchali.
"Praesentibus, Venerabilibus Viris, Asquino
"Decano Johanne Archidiacono, Henrico
"de Legio, Berengero Praeposito Sancti
"Wolrici, Vodolrico Canonico Civitatensi:
"Magistris Johanne et Laurentio fratre
"ejus et Artuico Canonicis Aquilegen-
"sibus; Fratribus Petro Priore et Gal-
"vano Lectore fratrum Praedicatorum de
"Civitate, Fratribus Valtero, et Herman-
"no, Humili, et Bonfilio Fratrum Mi-
"norum: Dominis Raynerio de Rovo-
"no Ordinis Mil. F. Pagano Lovon. Ordi-
"nis Humiliatorum: Gothofredo de la Turre
"Potestate ~~Potestate~~ Paduae, Pagano de
"Trezago Milite Gabriele de Prata Henrico
Seniore

„Seniore de Villalta, Asquino de Varmo,
„Glizojo de Mels, Federico de Pinzano,
„Nicolao de Budrio, Thomasio de Cucanea,
„Federico Castellione Utini, Meynardo de
„Flagonea, et Withelmaro de Fagonea,
„et aliis pluribus testibus. Venerabi-
„les viri Domini, Frater Chunradus
„Preceptor Domus Theotonice per Au-
„striam et Austriam, et Magister Hen-
„ricus Verdensis, ac Magister Chunradus
„Plebanus de ... Procuratores domini O.
„(Otakari) Regis Boemie ut dicebant,
„procuratorio nomine pro ipso domino Re-
„ge. Reverendo Patri et D. R. (Raimun-
„do) Dei gratia Sancte Sedis Aquilegen-
„sis Patriarche in scriptis Petitiones
„fecerunt infrascripti tenoris, que sunt
„tales.

„ Cum si vestra Paternitas Reveren-
„da nobiscum in eodem affectu ami-
„citiae curabit permanere; itaque universa
„in Forojulio ad nos spectantia, videlicet
„Portus Naon cum possessionibus et
„villis, hominibus et iuribus pertinen-
„tibus ad eundem, sicut Dux Leopol-

„dus qui Portum hujusmodi per pecu-
„niam comparavit, et postmodum Dux
„Federicus ex praefice possederunt, in
„nostra integrali pleno jure maneat po-
„testate: et universa jura, quae Dominus
„Ulricus Dux Carinthiae fel. rec. in
„Karinthia, Carniola, et Marchia a vestra
„Ecclesia tenuit, et specialiter Castrum
„et Civitatem de Windisgratz cum omni-
„bus attinentiis, nobis et nostris haeredi-
„bus conferre velitis, una cum juri-
„bus quae a nobis in Stiria debemus
„recipere: ex tunc in eadem, sicut cum
„Domino Gregorio praedicto Antecessore
„vestro fuimus, libenter remanebimus a-
„micitiae, vobis, rebus, et personis contra
„quoslibet adversarios assistendo, et bona
quae in terris nostris habueritis, solicite
protegendo." Partem genealogici Vete-
rum Ducum Stiriae, et Austriae Stem-
matis exposuimus in Monumentis Ursi-
tiensibus Capite XXVI. num. VII. Inte-
grum stemmata vide in hoc opere Capite
XXI. num. VI. Leopoldus patri anno
1195. Successerat in Stiria: et fratri

Friderico successit anno 1198 in Austria
Filius ejus Leopoldus habuit Leopoldum
et Fridericum II. Mortem obiit ille
anno 1216. Ac iste post alterius fra-
tris Henrici obitum successit anno 1230
acquisit Carniolam anno 1234. vitam com-
mutavit cum morte anno 1246. In ipsius
Provincias jus vendicabant sibi Principes
alieni non pauci, ac inter ipsos Ottoka-
rus Rex Boemiae. Vide superius Caput
XXVII. num. VIII. ubi veteres, novosque Ar-
tus Navis in provincia Forojulii dominos
recensuimus.

"Item haec sunt, quae Duces
"Karinthiae, feudali titulo, ab Aquilejensi
"Ecclesia tenuere: videlicet judicia a Crayn-
"perch usque ad Baltenprunnen. Item
"Decimae quaecumque sunt ultra aquam,
"quae dicitur Gurk. Item Decimae in
"Karinthia, Carniola, et Marchia, quae super
"mansos Ducum Karinthiae servierunt:
"exceptis his quae ab ipsis Ducibus de
"iisdem Decimis, aliis sunt concessae.
"Item praedia in iisdem Terris sita; si-
"militer Feuda sunt ab Ecclesia memorata.

„Item in Karinthia Decimas a Sletespach
„usque ad extremitatem Vallis Juvensis,
„quas iidem Duces Karinthiae feudali
„titulo tenuerunt. Item Dux Austriae,
„quicunque pro tempore fuerit, habere
„debet officium Pincernatus a Domino
„Patriarcha cum suis pertinentiis. Item
„Castrum Sruggerch cum omnibus suis
„attinentiis, Item Castrum Windesgretz
„cum omnibus suis attinentiis, praeter
„ea quae processu temporis nominatim
„exprimentur.„ Pincernatus officio, quo
Fridericus Dux Austriae memoratus
olim potiebatur, post ejus obitum anno
1263 donatum a Gregorio Patriarcha fuisse Otakarum, narravimus in Monumentis Aquilejensibus Capite LXXV. num. III.
"Haec petit Dominus noster Rex
Boemiae ut Investiri de omnibus
feudis, quae Duces Austriae, Stiriae,
et Karinthiae ab Ecclesia Aquilejensi
feudali titulo possederunt. Item petit,
quod placeat Domino Patriarchae, quod
mediante ipso Domino Rege Boemiae
omnis discordia et dissensio inter Dominum

Patriarcham

„Patriarcham, et D. Albertum Comitem
„Goritiae decidatur si fieri potest, per ami-
„cabilem compositionem, vel per justitiam.„
Dissidia narravimus superiore Capite num.
postremo, quae Raimundum inter, et Al-
bertum fervebant, interque etiam conven-
tiones, easque a Comite Goritiano sae-
pius violatas. „Item petit, quod amici-
„tia inter ipsum Dominum Patriarcham,
„et ipsum Dominum Regem jam con-
„tracta, vel contrahenda, quibuscumque con-
„ditionibus appositis, et insertis firmetur
„publicis Instrumentis, continentibus poe-
„nam debitam et condignam, et uterque
„sit certus de amicitia alterius. Item
„petit, quod pro illa injuria, et violen-
„tia, et proditione quae procurata fuerat
„contra Dominum Comitem super Ca-
„stro Cormons, treugarum tempore,
„male occupando, plena satisfactio ei-
„dem Domino Comiti exhibeatur. Item
„petit quod nullus servitorum suorum,
~~„sive sit de ejus sive Aquilegensis~~
„Ecclesiae familia, qui Magistro Henrico
„Verdensis Ecclesiae Praeposito, quon-

tam Terrae Forijulii Vicedominio, tempore sui regiminis adhaeserunt, debeant ea hac, una cum eodem Preposito, apud ipsum Dominum Patriarcham damnum incurrere, vel aliquam indignationem in rebus, et etiam personis.

Verda urbs est Germaniae in Saxonia inferiori, Episcopalis sub Archiepiscopo Moguntino. Est etiam Verda Danubina, urbs Sueviae. Otakari Regis Boemiae gesta in provincia Forijulii post obitum Gregorii de Montelongo, indicavimus in Monumentis Aquilejensibus Capite LXXVI. num. V. et superiore Capite LXXI. num. II. Vices ejus in eadem provincia gerebat Henricus Prepositus Verdensis. Litterae ejusdem ad Glemonenses continent sequentes tabulae "ab Autographo acceptae." Anno Domini "MCCLXXIV. Indictione II. die XIIII intrante "Februario. Praesentibus Bischino Notario, "Covoto patre ejus, Jacobo Bertoldi, "Bochapilosa, et aliis. Brunjamentus "de Legliaco ex rogatu Johannis Mange "praesentavit, ac dedit Domino Ludrico

„Theutonico Capitaneo, et Consilio Glemone
„litteras sigillatas sub hac forma continen-
„tes. A. Prepositus Werden. Patriarchatus
„Aquilegensis Vicedominus, Domini O.
„Illustris Regis Boemie in Terra Fori-
„julii Vicarius Generalis, Consilio et
„Communi Glemone dilectis sibi, sa-
„lutem et omne bonum, Universitatis...
„precibus inclinati, Johannem dictum
„Mange ad gratiam Serenissimi Domi-
„ni nostri Regis, et Aquilegensis Ecclesie,
„et nostram benevolentiam duximus ad-
„mittendum, sibi omnem rancorem rela-
„xantes, et culpam... predictus Johan-
„nes cum homine de Regia, et cum aliis
„quibus damna et injurias dicitur intulisse,
„sic amicabiliter se concordare debeat, et com-
„ponere cum eodem, quod ad nos de
„ipso ... querimonia non recurrat. Datum
„Civitate XIIII. intrante Februario secunde
„Indictionis. Actum in Statione Thome
„de Manlis."

„ Regis Otakari sequuntur petitio-
„nes. "Item petit, quod restitutio Ca-
„strorum Artenice Chuzze, atque Illu-

„tae fiat in manus illorum, et tradantur
„in illorum potestatem a quibus sunt rece
„pta, ut teneant illa tanto tempore, do
„nec eisdem et aliis creditoribus sit satis
„factum in solutione pecuniae, quae pro
„defensione Ecclesiae Aquilegensis, et Ter
„rae Forijulii est consumpta maxime
„tamen illa, quae a die creationis Do
„mini Patriarchae (Raimundi) usque in
„hodiernum diem mutuo est recepta, oc
„casione dictorum Castrorum custodien
„dorum; cum ante tempus convenientes
omnes Castaldiones administrare necessa
ria dictis Castris contradixerunt, et i
pse per violentiam retinuerunt omnes
redditus, et proventus, quos debent de
jure longe et ante creationem Domini
Patriarchae (Raimundi,) memorato Prae
posito (Verdunensi) tamquam Vicedomino,
ex dictis Castris assignasse."

II. Regiis petitionibus commotus
Raimundus, censuit pro viribus jura tu
tari Ecclesiae quam indeptus fuerat.
Tabulas insequenti die scribi jussit,
quibus ejus responsa continentur."

MCCLXXIV.

"MCCLXXIV. Indictione II die Mercurii
"octavo intrante Augusto, in Castro Utini
"in Camera Patriarchali. Praesentibus Vene-
"rabilibus Viris Dominis, Asquino Decano,
Joanne archidiacono, Berengario Praeposito Sancti Odorici; Ulrico Decano
"Civitatensi, Henrico de Legio, Magistro
"Valtero, Magistro Johanne, et Magistro
"Laurentio fratre ejus Canonicis Aquile-
"gensibus; Raynerio Priore Ordinis Theu.
"Fr. Pagano Lovon de ordine Humiliato-
"rum; Fratribus Petro Priore, et Salvano
"Lectore FF. Praedicatorum de Civitate; Fratri-
"bus Humili, et Bonfilio de Ordine FF.
"Minorum. Nobilibus Viris Dominis Gotfre-
"do de la Turre Potestate Paduae, Pagano
"de Tersago, Comite Forano de Cram. Ga-
"briele de Prata, Asquino de Varmo, Fede-
"rico de Pinzano, Glizoio de Mels Nicolao
"de Budrio, Thoma de Cucanea, May-
"nardo de Hagenur, Federico Castellione
"Utini, Wilhemaro de Lajauer, et aliis plu-
"ribus, tam Consiliariis R. Patris Domini
"Raimundi Patriarchae Aquilejensis, quam
"aliis in pleno ipsius Domini Patriarchae
"consilio congregatis ibidem. Ad petitiones
"Domini Regis Boemiae per Nuncios D

„mimus Patriarcha Aquilegensis, habito consi-
„lio, omnium suorum Consiliariorum deter-
„minante sententia, sic respondit; Super
„eo quod primo ex parte Regis petebatur:
„quod Dominus Patriarcha secum inu-
„ret amicitiae unionem, sicut olim fe-
„cerat Ven. Pater Dominus Patriarcha
„Gregorius, respondit: quod gratam habet
„valde, et acceptam talem a tanto Domi-
„no requisitionem; quia sperat, quod amici-
„tia tam incliti tamque potentis Regis
„sibi non possit non esse fructuosa et
„utilis: utpote cujus potestas ad dom-
„inium extenditur, et sub cujus pro-
„tectionis et defensionis gratia Aquile-
„gensis Ecclesia pluries a suis grava-
„minibus relevata, noscitur respirasse.
„Propter quod paratus est inire cum
„dicto Domino Rege, secundum formam
„praefatae connexionis cum D. Gregorio
„olim initam, amicitiae indissolubilis unio-
„nem. Placet nihilominus ei, quod si
„aliquid ad formam dictae unionis addi
„potest, vel detrahi, vel mutari, quod
„ad honorem vel utilitatem utriusque

„partis ejus valeat, hoc addatur, subtra-
„hatur, vel etiam immutetur. Verum quia
„talis unio nec valida, nec constans esse
„valeret, nisi Castra, possessiones, redditus,
„et jura Ecclesiae Aquilegensis, quae dictus
„Dominus Rex occupata detinet, primi-
„tus restituantur eidem (Patriarchae) pe-
„tiit Dominus Patriarcha ab Ambascia-
„toribus Regis, quod omnia Castra, et cae-
„tera jura Aquilegensis Ecclesiae, quae
„dictus Dominus Rex occupata tenet in
„Carinthia, Carniola, Marchia, et in Fo-
„rojulii, sibi plene et integraliter restituan-
„tur, cum super hujusmodi restitutione
„a Domino Rege plenam auctoritatem
„habeant. Vel restitui faciant, nam alias
„memoratae unioni nulla stabilitas esse
„posset: cum et hoc ipsum ipsi Domino
„Regi mandatum sit a Summo Pontifice
„(Gregorio X.) tam per litteras, quam etiam
„per ven. Dominum Episcopum Olmu-
„censem.„ Sedem Olmucensem tenebat
„Bruno. Hujusce mentio ingeritur in
„Monumentis Ecclesiae Aquilejensis Capi-
„te LXXVI. num. VII. ubi Ottokaro, qui

„moverent arma adversus Philippum Vol-
„rici Ducis Carinthiae fratrem, traditis
„narrovimus castra ad Aquilejensem Ecclesiam
„pertinentia, Lyppher, Laven, Windisch-
„gratz, et Planan. Dicta superius compu-
„te ibidem num. IV. de Labaci Carnio-
„liae Capitis occupatione, ac inde supe-
„rius Caput XXVII.

„Super eo vero, quod secundo petebatur scilicet quod Partem Naonis cum
„omnibus juribus et pertinentiis suis,
„quam dicit emptionem Ducis Leopol-
„di, et compositionem Federici, dimitten-
„tur sibi et caetera quae circa dictam
„Partem Naonis dicta sunt quae non
„fuerunt in illa emptione, sic respon-
„dit. Ad primam partem petitio-
„nis istius: quod non est intentionis
„ipsius (Patriarchae,) ipsum Dominum
„Regem super aliqua sua proprietate
„aut aliquo jure molestare aut inquieta-
„re, aut etiam inquietari permittere per
„aliquem sibi subjectorum: imo ma-
„gis omnia jura sua (ipsius Regis)
„velle sibi illibata conservare, et

tamper

„tam per se quam per suos Nobiles et
„Ministeriales pro viribus defensare. Ad
„per alteram vero partem petitionis, in qua
„de Feudo tangebatur, sic respondit:
„quod cum illa Feuda per mortem Ducis
„Friderici, absque herede legitimo decedentis,
„sint ad Ecclesiam Aquilejensem devoluta:
„nec ea quae Ecclesiae aquisita, vel acces-
„sisse repererit, alienare vel infeudari de
„novo valeat absque Domini Papae man-
„dato, et licentia speciali, cui super
„hoc juramentum praestitit corporale; nec
„etiam de eisdem per D. Gregorium fue-
„rit investitus; mirari non debet Regia
„dignitas vel etiam gravari, si in hoc con-
„tra juramentum proprium petitiones
„Regias non exaudit, quod si doceret,
„quod, de ipsis per Patriarchas praete-
„ritos investitus fuerit, libentissime ipsum
„investiet ut debebit „ Innotescit causa,
„propter quam Veteres Stiriae et Austriae
„Duces, ipseque Otakarus Rex Boemiae,
ac demum Rodulphus Austriaco Austriacus
et successores potiebantur Castro Portus-
-Naonis: emptionis nempe titulo. Vide

adnotata num. superiore, et Capite XXXI.
num. II. et Capite XXVIII. num. postremum
"Super petitione tertia, qua petebat
„dictus Rex investiri de Feudis quae habu-
„erant Duces Leopoldus et Federicus in Istri-
„ria, et de quibus ipse per Dominum Patrem
„Gregorium Patriarcham fuerit investitus,
„respondet: quod gaudet et exultat (ipse
„Patriarcha Raimundus) Ecclesiam sibi cre-
„ditam tantae dignitatis, tantae potentiae
„virtutis et sapientiae habere Vasallum,
„qui ipsam defensare et a sua humili-
„tate erigere possit, et velit: et propterea
„fidelitatis, quam illi debet et patri
„non putabitur oblivisci. Propter quod liben-
„tissime ipsum investiet secundum formam
„primae investiturae, recepto ab ipso sicut
„moris est primitus juramento.
„ Super quarta petitione qua petebatur
„investiri de Feudo et juribus, quae tene-
„bat in Carinthia, Carniola, Marchia Duce
„Carinthiae Volricus, respondit: lectis prius
„privilegiis imperialibus, quibus dicebantur
„illa Feuda, et jura ex antiquo ad Ecclesiam
„Aquilegensem pertinere; licet etiam forma

„juramenti facti Summo Pontifici in ma-
„nibus Episcopi Laudensis: quod cum dicta feu-
„da et jura per mortem dicti Ducis (Ca-
„rinthiae) absque haerede legitimo decidentis,
„Ecclesiae exciderint tempore quo ipsa sedes
„vacabat; nec ipse per aliquem Praedecesso-
„rum suorum investitus fuerit, nec investi-
„ri potuerit, Praedecessore suo Gregorio jam
„defuncto: ea nullo modo alteri infeudare
„valet absque Sedis Apostolicae aucto-
„ritate, et licentia speciali; quin alias
„juramenti praestiti existeret violator. Nec
„credit, quod Dominus Rex sibi compulen-
„dum existimet, quod existat juramenti pro-
„prii temerator: parum enim in ipso confi-
„dere posset, quem tamen ad amicitiae
„connexionem advocat, si ipsum agnosceret
„jurisjurandi legitimam violasse." Anno
1269. Vita decesserat Volricus, quo etiam
anno Gregorius Patriarcha fato functus
est. Philippum fratrem eligi Patriarcham
curaverat ipse: sed ejus electionem Grego-
rius Papa X rejecit.

„Super quinta petitione, qua petebatur
„investiri ipse Rex, et sui heredes in per-

„petunnus de Castro et Foro Windischgretz
„respondit: quod castrum illud cum attinen-
„tiis suis fuit proprietas Domini Berthol-
„di Patriarchae; et per ipsum collata ex-
„stitit Ecclesiae Aquilegensi. Verum est
„tamen, quod Dominus Ulricus illud in
„salutis suae dispendium contra justitiam
„aliquo tempore tenuit occupatum, et tam
„in hoc, quam in aliis gravaminibus Aqui-
„legensem Ecclesiam aliquamdiu molestavit.
„Qui tandem ad cor rediens, per recompen-
„sationem gravaminum, quibus injuste
„gravabat, quaedam jura sua quae in
„Forojulii et in Istria habebat, et Castrum
„de Laybaco cum suis pertinentiis di-
„ctae Ecclesiae tradidit, et donavit. Reci-
„piens in feudum a Patriarcha Gregorio
„Castrum de Laybaco cum suis pertinentiis
„pro se, et fratre suo, (Philippo) eorum-
„que heredibus, ex eis vel altero eorum
„ex legitimo matrimonio processuris. U-
„sum vero Castri, et Fori de Windisch-
„gratz solum ad tempus vitae suae
„retinuit, proprietate totaliter sicut
„debuit Aquilegensi Ecclesiae remanente.

Et haec

„Et hæc omnia pie, et singula patent
„per publicum Instrumentum." Memoratas
pro damnis illatis compensationes
indicavimus aligans in Monumentis Ec-
clesiasticis Capite LXXV num. II. Addi-
mus vero, Vindograecium dono Aquilejensi
Ecclesiae datum a Bertholdo Patriarcha, ipsius
firisse proprietatem: numeratumque inter
ejusdem Ecclesiae proprietates, et allodia.
Quo salvo titulo, ejusdem loci custodia
cum proventibus tradita a Bertrando Pa-
triarcha invenitur ad tempus Volrico Comi-
ti Phanneubergensi, ut adnotatum est
loco citato Capite LXXXIX. num. V.

"Quapropter cum dictus Dux (Carinthiae
„Ulricus) absque herede legitimo ex eo de-
„scendente decesserit; Frater autem ejus
„Dominus Philippus, qui etiam donationi
„praedictae (Castri Raibacensis) consensit,
„sicut patet per publicum Instrumentum;
„heredes ex eo legitime descendentes, utpo-
„te in sacris constitutus habere non
„possit: manifestum est, Castrum
„de Raybaco cum suis attinentiis, here-
„dibus legitimis utrobique deficientibus,

„ad Aquilegensem Ecclesiam devenisse; sal-
„vo hoc quod D. Philippus illud solum
„in vita sua, cum heredes legitimos habere
„nequeat, titulo feudali possit possidere,
„nisi illud Ecclesiae donasset eo tempo-
„re, quo proficiscebatur ad Regem, sicut
„patet per publicum Instrumentum. Qui
„etiam Dominum Carellum nomine Eccle-
„siae in corporalem possessionem misit, et
„homines sibi jurare fecit. Castrum vero
„de Windeschgretz nulli unquam ab aliquo
„Patriarcharum Aquilejensium infeuda-
„tum exstitit: sed semper ex quo per do-
„nationem Domini Bertholdi Ecclesiae
„cepit, proprietas ejus fuit. Neque
„cum obstante praedicto juramento, ipsum
„infeudare non possit, non miretur aut
„indignetur Regia Celsitudo, si ejus peti-
„tionibus non consentit. Caeterum si
„Dominus Rex altro ea quae juris
„nova requisit, licentiam ab Apostolica
„Sede impetret, et auctoritatem; ad
„omnia, quae Regia Celsitudo impetra-
„verit, spontaneum inveniet et para-
„tum.„ Marcus Hansizius in Metro-

poli Salisburgensi de Philippo electo agens num. XXXIX. adnotat ex Hornekii Chronico, Aquilejenses ab eodem, quem sibi elegerant Patriarcham, aversos fuisse, quod nec mores ejus neque bonae commendabant artes, ipseque sacerdotio signari nollet. Tabulae quas illustramus docent, in sacris Philippum constitutum fuisse. Cujus ille Rex fuerit, ad quem Philippus dicitur profectus, an Otakarus Boemiae, an Rodulphus Germaniae et Italiae? Operae pretium duo, Philippi postrema gesta, et exitum narrare, quae solvere dubium possunt. Loco citato sic ait Hanzizius ex Hornekio et aliis: Rejectus a Patriarcha manum adjecit Philippus ad occupandas provincias per obitum Fratris (Ulrici) orbatas. Eum Civitates aeque, ac nobilitas volentibus animis receperunt. Ottocarus Rex, inter quem et Ulricum Ducem solemnibus olim pactis convenerat, ut alterutro sine liberis mortuo, superstes defuncti heres esset, adjecta cautione per tabulas queis barones et ministeriales ultro citroque obligaban-

tur, testibus adhibitis ex omni ordine captu
tissimis, cum primum Rex intellexit de
Ulrici decessu, Praepositum Brunensem
ad Carinthios misit possessioni capien-
dae. Is magnam Ordinum partem ad
Regem traduxit, duobus continuo castris
sub potestatem acceptis. Interea Philip-
pus rerum suarum satagere, ambire
partes, ipsum postremo Praepositum co-
pellexit, ut ad se deficeret. Hic ru-
mor perlatus ad Regem (Ottokarum)
qui tum Hainburgi de induciis cum
Stephano Hungariae Rege tractabat Octo-
bri mense anni 1270, sic eum commo-
vit ut irarum plenus confestim
Viennam se reciperet, Senatum cogeret. –
Ibi de perfidia Praepositi, et Philip-
pi molitionibus acerbe questus, jussit
ex templo copias in Hungaros praepa-
ratas iter in Carinthiam vertere, Ul-
rico Lichtensteinio Duce. Hic pri-
mum Carniolam petiit, ubi potissi-
mae erant opes Philippi. Inde
ad Labacum provinciae caput ap-
plicuit mox, et Rege in Castra

subeunte,

subeunte, suscepta obsidia; urbs post triduum assultu capta. Castrum desperato subsidio ad Regis clementiam se retulit. .. inde (Rex Ottokarus) transcendit in Carinthiam, ulcionis avidus. Sed procerum obsequio praeter opinionem placatus, animum ad pacem inflexit; suadente etiam metu de Hungaris, qui invocati a Philippo, neglectis induciis nuper Hamburgi conclusis arma denuo sustulerant... Interea Boemus (Ottokarus Rex) Carinthis in fidem receptis, cum Philippo transigi jussit. Rex commissa quatuor arbitris, qui die consessui dicta hunc in modum decreverunt. Philippus Regi se sistat: de rebus in eum patratis veniam petat: jus omne quod sibi arrogaverat, in ejus manus consignet. Castra Ecclesiae Aquilejensis, quae in Carinthia sita sunt tradat. Ea castra nuper Ulricus frater pacto fiduciario possederat, deinde Philippus occuparat. De istis continuo tradita sunt Regi Ley-fer, Greven, Windischgratz, et Clamm.

Philippus cum imperata fuisset, suspectus tamen Regi, jussus est e Carinthia decedere. Assignatum ei pro vitalitio vectigal in oppido Austriae Cremsensi cum Castro Eisenberg. (Anonymus Leobiensis ait, eum postea concessisse in Forumjulium, et Castrum Portus Naonis recepisse. Haec ad annum spectant 1271. Secundo abhinc anno, cum ad Imperium sublatus esset Rudolphus Habspurgicus, ad eum in Comitiis Norimbergensibus anno 1274. venit Philippus cum nonnullis e stirim proceribus. Ibi questus injuriam impetravit a Rudolpho restitutionem in integrum, Carinthiae et Carniolae more majorum investitus, teste Leobiensi. Rursum anno sequenti 1275 venit ad Comitia Augustana, ibique apedit cum titulo, Philippus Dux Karinthiae ... Attamen cum deinde ... Rudolphus anno 1276. provincias occupasset, (quas Ottokarus detinebat.) eas non Philippo, sed Meinhardo Tiroliensium Comiti propter egregiam navatam operam tradidit. Philippus

Decessit anno 1279, condito testamento sub titulo Ducis Carinthiae: et Laybacum urbem, quam dudum Ulricus frater Ecclesiae Aquilejensi dederat, ipse quoque (Philippus) eidem Ecclesiae transcripsit, ac fratris donationem firmavit. Ad hoc pertinent, quae adnotavimus Capite XXVIII. factam firmatamque Aquilejensi Ecclesiae donationem Castri Labacensis a Philippo in tabulis testamentariis anno 1279. confectis, narrantem audivimus Franciscum post Anonymum Leobiensem. Id vero infitias non imus. At tabulae, quas illustramus, docent, factam etiam a Philippo donationem eo tempore, quo proficiscebatur ad Regem, scilicet Rudolphum, anno 1274 incepto. Vide Monumenta Aquilejensia Capite LXXVI. num. VII. Raimundi Patriarchae responsa sequuntur.

"Denique super hoc, quod propositum fuit: quod Dominus Rex (Ottokarus) libenter haberet cum ipso Domino Patriarcha colloquium personale: respondit: quod prae ceteris Regibus, et Principibus mundi interesse desi-

„derat ejus colloquio; quia sperat, nec
„dubitat quin per hujusmodi colloquium,
„si commode inter ipsos haberi possit,
„perfectae amicitiae cum honore et utili-
„tate utriusque fieri valeat complemen-
„tum. Et hoc tanto fidentius affectat,
„quanto novit majori prudentia, gratio-
„siori disciplina, saniori consilio pollere
„culmen Regiae dignitatis: propter
„quod determinationem diei, et loci com-
„petentis, et habilis ad habendum collo-
„quium arbitrio regio derelinquit. Et
„salvo honore, et reverentia Sedis Aposto-
„licae, salvis juribus et dignitate Aqui-
„legensis Ecclesiae, et honore personae
„propriae, convenientius ut acceptius pe-
„titionibus regalibus respondere sciret, et
„posset, libentissime id faciet: ut pote
„qui ejus amicitiae devotus, et obsequio-
„sus esse ex corde desiderat, et honori.
„Ad haec personam suam, Ecclesiam
„Aquilegensem, Fratrum, Nepotum, et
„amicorum suorum obsequium offert
„ad beneplacitum Regiae dignitatis. Cae-
„terum quia ex juramento, sive ex im-
positione

„impositionis sollicitudine tenetur omnia jura
„Aquilegensis Ecclesiae recuperare et defen-
„sare; petit instanter, Castra et jura
„Ecclesiae, quae Dominus Rex detinet,
„cum proventibus sibi restitui, secundum quod
„in litteris Apostolicis est expressum,
„et per Dominum Olmucensem sibi a
„summo Pontifice est injunctum: cum
„et ipse Dominus Rex Terram Foroju-
„lii regendam, et defensandam propriis
„expensis susceperit, ac statim relinquen-
„dam, cum sibi per sedem Apostoli-
„cam de Pastore provisum existeret; si-
„cut constat per Regales litteras, et
„publica instrumenta." Aut exciderunt,
aut pugnant cum blattis memora-
tae Apostolicae litterae Brunoni Olmu-
censi traditae, aliaeque ab ipso Rege
datae, quae plura docerent. Regimen
provinciae forojuliensis post obitum Gre-
gorii de Montelongo nomine Regis Otto-
kari tenuisse Henricum Praepositum
Verdensem, num. superiore adnotavi-
mus, Fratrem Nepotemque memorati
Raimundi Patriarchae vide in Stemma-

te Genealogiam, quod exibebimus in Dissertatione altera de Nummis Patriarcharum Aquilejensium Capite I. num. IV.

"Sane si Dominus Rex predicta
„restituere nollet; non est intentionis Do„mini Patriarchae contra Regalem vel„le potentiam, et suo jure tumultu „bellico defendere. Imo si Dominus Rex „Terram Patriarchatus occupandam intrare „voluerit, vel ad eam occupationem suos „homines destinare, (quod tamen eum velle „suspicari non potest;) sibi per modum „bellicum non resistet: imo de plano si„bi cedet, et Terram suae potentiae de„relinquet. Veruntamen Summo Pontifici, „qui universorum Christianorum est Domi„nus, insinuare curabit, et suo beneplacito „committet causam suae Ecclesiae ju„dicandam. Ad haec Nunciis Regalibus in„sinuare curabit, quod licet juste de Domi„no Rege conqueri possit, utpote qui mul„ta jura et redditus Ecclesiae tempore mul„to detinuit: tamen hactenus ab hujusmodi „querela cessavit, nec aliquid super hoc „Summo Pontifici, aut Romanae Curiae

„significare voluit; asserens quod in Lacteing
„gestum est in dispendium et praejudicium
„jurium Aquilejensis Ecclesiae, providere
„benignitatis et benignitatis regiae recompensa-
„bitur, et indemnitati Ecclesiae providebi-
„tur, secundum quod decebit Regiam
„potestatem. Quod si ulterius (quod absit)
„in proposito detentionis injustae perse-
„verare voluerit, cogetur Dominus Pa-
„triarcha apud Summum Pontificem que-
„relam deponere, ad hoc ipsum propria
„conscientia perurgente.
„Insuper dictis Ambasciatoribus Regis,
„et per ipsos Domino Regi est conque-
„stus quod Capitaneus Regis, qui Portum-
„Naonis tenet, Ecclesiam Aquilejensem
„in succisione nemorum suorum, in oppres-
„sione hominum, et aliarum irrogatione
„injuriarum usque ad valorem mille mar-
„charum, dictam Ecclesiam multiplicibus
„affecit injuriis, collectas et exactiones
„injustas Ecclesiis, et Clericis imponendo;
„et nuper Archidiaconum illarum par-
„tium, qui quasdam collectas pro ipso
„Domino Patriarcha collegerat, cepit, pro-

„prius spoliavit rebus, et pecuniam abstu-
„lit quam collegerat: ex quo excommuni-
„cationis sententiam noscitur incurrisse.
„Unde petit, quod hujusmodi excessus per
„providentiam regiam corrigantur; et dicti
„injuratores ad satisfactionem debitam tam
„~~tam de injuriis, quam~~ de damnis cen-
„sura regia compellantur. Absurdum
„enim Regiae dignitati ingereret, si of-
„ficiales ipsi, ad violatorum et injuriato-
„rum coercendas malitias positi, impune pec-
„care deberent, qui in vices Regalis culmi-
„nis exacta justitia corrigere, et punire
„debuerant delinquentes.„ Superius adnotavi-
„mus, Philippum post castra Carinthiae
et Carniolae anno 1271 tradita Regi Boe-
mo, in provinciam Forojuliensem adventas-
se, ac Civitatem Portus Naonis recepisse.
Hunc etiam locum sibi postea subju-
gasse Ottokarum, dicendum est, saepe
vexatos Patriarchas, subditosque Ecclesiae
Aquilejensis a Ministris, qui regimini Por-
tus Naonis praeficiebantur, vetusta mo-
numenta docent. Vide in Monumentis
Aquilejensibus Caput XCIII num. I.

Postremum

Postremum caput petitionum, quae nomine Regis in scripta redactae fuerant, accepti ore animi sensu intellexit Boimundus. Sequestrum praebebat se et Ottokarus conciliandae pacis cum Alberto Goritiano hoste infensissimo; seque junctum eidem amicitiae foedere profitebatur "fuit
„et ultimo coram Domino Patriarcha pro-
„positum, quod cum Dominus Rex
„cum Comite Goritiae sub sacramenti
„vinculo ad unionem amicitiae sit ligatus,
„nec ipsum possit Dominus Rex dese-
„rere; nec tamen ipsum contra justitiam
„sive in praejudicium Aquilegensis Ecclesiae
„defensare; immo mediator, et compositor
„esse velit ad decidendum quaestionem,
„quae inter Patriarcham vertitur, et
„praedictum Comitem Goritiae. Ad quod
„Dominus Patriarcha sic respondit: quod non
„modicum mirari cogitur, sive hoc ex
„mandato Regis, sive ex motu proprio
„Nunciorum ejus sit propositum, quoniam
„Dominus Rex cum tali homine at-
„que jurejurando amicitiae unionem inire
„voluerit, quem excommunicatum nosc-

„prat; et legale fidelitatis in proximum
„Dominum suum esse. Et propterea cum
„ipse Aquilegensis Ecclesiae est vasal-
„lus; non bene videtur suae fidelitatis
„memor, si ad defensionem viri perfidi
„contra Dominum suum, et Dominam
„Sanctam Aquilegensem Ecclesiam se ac-
„cingit. Veruntamen ob reverentiam Re-
„giae celsitudinis Hungarorum Regibus,
„petitiones sive ex ipsorum sive ex par-
„te Regis propositas omnino declinare no-
„luit: imo quantum cum justitiae
„et benignitatis moderamine potuit, exau-
„divit. Et licet dictus Comes (Goritiae
„Albertus) Ecclesiae Aquilegensis saepe
„violentus invasor extiterit et oppressor
„ipsum tamen expansis brachiis, si resipi-
„scere voluerit, ad gratiam suam recipiet,
„ita tamen quod nec nimis rigide nec nimis
„leniter tractatus, de scelere in Praedecessorem
„ejus (Gregorium de Montelongo) commis-
„so non transeat impunitus. Insinuamus
„nihilominus Regali providentiae, quod
„dictus Comes, ex quo per Regales Nuncios mandatum Regis persentit ipsum
„quod Ecclesiam Aquilegensem in nullo offende-
„re aut molestare deberet; ex hinc us-

que ad praesentem diem plusquam ad va-
„lorem duarum millium Marcharum damni-
„ficavit Ecclesiam, et gravavit.
„ Super quo postulat dictus Domi-
„nus Patriarcha, non solum quod a defensio-
„ne talis viri Dominus Rex se sub-
„trahat: imo etiam utpote fidelis Vas-
„sallus Ecclesiae, propriae fidelitatis et
„juramenti Vassalitii non immemor, si ne-
„cesse fuerit, ad defensionem Matris
„suae Aquilegensis Ecclesiae se praeparet,
„et exponat. Quinimo si secus fecerit,
„Sacramentum proprium temerabit, quo
„jure Vassalitio Domino Patriarchae
„obligari dinoscitur, et ostendit Superiorum in-
„hibitiones Regiis Nunciis, et per ipsos
„Domino Regi: quod auctoritatem habet
„a Sede Apostolica, et mandatum, quod
„omnes cujuscumque dignitatis sint aut
„potestatis, qui Italiam cum armis
„intrare voluerint ad turbandum Statum
„Terrae pacificum, aut ad hoc homines
„transmiserint, tam venientes, quam mitten-
„tes, quam etiam suscipientes, excom-
„municationi subjiciat. Quam sententiam

„jam pridem in locis publicis, presente
„populo, promulgavit.

Difficile, ac arduum quod Raimundus negotium habuit cum Alberto Comite Goritiano, exposuimus Capite superiore XXXI. num. VI. et VIII. Mandatum Otthoberi, quod memoratur, ut ipse Albertus infensis Aquilejensi Ecclesiae damnis desisteret, latum puto anno 1267. quo suam et ipse Otthonus posuit operam, ut libertate donaretur Gregorius de Montelongo, quem captivum effecerat Albertus, ob tantum scelus vinculo excommunicationis innodatus. Vide Monumenta Aquilejensia Capite LXXV. num. II. et III. Latent, sive perierunt Apostolicae litterae Gregorii Papae X. queis Raimundo facta facultas, in eos anathema, qui Italiam cum armis intrare vellent. Otthocarus demum cresus occubuit anno 1278. die 26 Augusti in bello, quod ipso contra Rudolphum Regem instauraverat.

III. Dum haec agebantur rixarum turbarumque strepitu plena, Ecclesiarum commodis et incrementis, quas a Deo sibi

exactis

ceditas administrabat Raimundus Patriarcha diligentissima cura complebat. Metropolitanam ipsam Ecclesiam visitationis pastoralis officio perlustravit; editisque decretis, queis Dei cultum Ministrorum honestatem ac decentiam, bonorumque Ecclesiae indemnitatem promoveret. Tabulas a Comite Francisco Beretta acceptas profero, ac illustro adnotationibus

" Anno Domini Millesimo Ducentesimo
" LXXV. Indictione III. die Mercurii secun-
" do intrante Januario, Aquilejae in Patriar-
chali Camera. Praesentibus Venerab. Domi-
" nis Magistris, Gabriele Praeposito Caneten-
si, Nicolao de Lupico Civitatensi, et
" Guidone Feltrensi Canonicis: Fratre Pa-
" gano Lovan. de Ordine Heremitarum,
" Magistro Henrico de Civitate Notario, Hu-
" golino Januensi, et aliis. Constitutis in
" praesentia Reverendi Patris et Domini
" Raimundi Dei Gratia Sanctae Sedis A-
" quilejensis Patriarchae Venerabilibus
" Viris Dominis, Asquino Decano, Albi-
" co Cantore, Henrico de Regio, Ar-
" tusio de Bonafide, Waltero, et

„Dominis Canonicis: Magistro Thoma Scho-
„lastico, Leonardo de ... Geraldo, Egidio,
„Symeone, Henrico, Blasutto, Odorico de
„Johanne, Artusio, Stephano, Porro, et Ma-
„istro Mansionariis Ecclesiae Aquilegensis. Prae-
„fatus Dominus Patriarcha constitutiones edi-
„dit infrascriptas, et eas praecepit inviola-
„biliter observari, quarum talis est tenor.
„Cum Venerab. Pater et Dominus
„Raimundus Dei gratia Sanctae Sedis A-
„quilegensis Patriarcha, Ecclesiam Aquilegen-
„sem audivisset visitationis officio indigere,
„idem Dominus Patriarcha personaliter ad
„Ecclesiam ipsam accedens, convocato Capi-
„tulo ejusdem Ecclesiae, maxime iis qui
„praesentes erant, et non tantum Canonicis,
„sed etiam Mansionariis ipsius Ecclesiae,
„visitationis officium tam per se, quam
„per alios Religiosos studiose ac vigilan-
„ter, tam in spiritualibus, quam in tempo-
„ralibus, devote curavit. Et ut eradi-
„carentur eradicanda, et plantarentur plan-
„tanda, ad reformationem et bonum sta-
„tum illius Ecclesiae, Constitutiones edi-
„dit infrascriptas. Inprimis statuit quod

„omnes tam Canonici, quam Mansionarii A-
„quilejensis Ecclesiae, et Praebendarii Sanctae
„Mariae, cotidie interesse debeant divinis of-
„ficiis, venientes ad Matutinum antequam
„finiatur Invitatorium, ad Missam antequam
„finiatur Kyrie eleison. Et ad Vesperas
„et caeteras Canonicas Horas antequam
„finiatur primus Psalmus. Et si quis ste-
„terit absens, quod non steterit ad Ma-
„tutinas, perdat panes omnes illius diei:
„et si non interfuerit Missae, perdat vinum
„illius diei: si vero non interfuerit Vespe-
„ris, denarios illius diei amittat." Prae-
ter Canonicos et Mansionarios distin-
guuntur Praebendarii Sanctae Mariae. Hos
instituit Bertholdus Patriarcha, Presby-
teros duos, Diaconos duos, ac totidem
subdiaconos, Deiparae Virginis cultui spe-
cialiter addictos. Institutionis tabulas al-
legavimus in Monumentis Ecclesiae Aqui-
lejensis Capite XXI. num. I. Poena quae
Constitutionis transgressoribus infligitur,
morem indicat quo Ministris consueverant
Ecclesiae bona unde viverent, subministra-
ri.

"Item statuit: quod omnes Canonici,
„Mansionarii, et Praebendarii supradicti
„in hyeme habeant Cappas nigras: in ae-
„state vero Cottas, seu superpelliceas, quan-
„do sunt in Divinis Officiis. Cum vero
„vadunt per Civitatem, portent vestes ho-
„nestas: nullusque ipsorum in Divinis Offi-
„ciis portet, vel teneat in Capite Capu-
„tium sine Cappa. Qui vero hujusmodi
„constitutionis transgressor extiterit, poe-
„na quae placuerit ipso Domino Pa-
„triarchae plectatur.
„ "Item statuit: quod omnes Canonici,
„et Mansionarii revestantur ad Clau-
„strum, et ibi secundum quod eorum prae-
„decessores morentur, et hoc faciant in pro-
„cessione quod qui facere contempserit,
„vel neglexerit; nihil de Distributionibus
„cotidianis percipiat, poena alia nihilo-
„minus prout ipsi Domino Patriarchae pla-
„cuerit puniendus: nisi forte corporea
„fuerit infirmitate gravatus, vel pro nego-
„tiis Capituli per ipsum Capitulum
„missus, vel alio legitimo impedimento
„detentus. ... Vitae communis, quam
olim

olim Aquilejenses Canonici sectabantur, vestigia haec sunt. Quaesivimus plura in Aquilejensibus Monumentis, quae rem hanc illustrarent, de Civitatensi Praepositura Sancti Stephani ingentibus latifundiis et privilegiis cumulata a Joanne Patriarcha. ......

Item statuit: quod Praebendarii Sanctae Mariae domum habeant prope Ecclesiam in qua debeant habitare, et hoc faciant intra mensem. Si quis vero hujus constitutionis transgressor extiterit; poena quae ipsi Domino Patriarchae placuerit, puniatur.

" Item statuit: quod nullus praedictorum
„intret tabernas; nec ad aleas vel ad alium
„ludum inhonestum, qui laicis generare scandalum possit,
„ludant, Tonsuras, et coronas decentes deferant,
„nec a Canone interditas ferre praesumant.
„qui autem hujusmodi Constitutionis transgres-
„sor extiterit, poena pecuniaria, et alia
„prout ipsi Domino Patriarchae placuerit,
„puniatur.

„Item statuit: quod nullus de praedictis Canonicis, Mansionariis, et Praeben-

„darius alibi habitent, quam in praedictis do-
„mibus. Focarias insuper, et filios infra
„proximos octo dies a se penitus abjiciant,
„non accessuri alterius ad easdem. Quod
„si quis in hac parte hujus nostrae con-
„stitutionis transgressor extiterit, sciat se
„excommunicationis vinculo innodatum;
„pecuniaria nihilominus poena prout eidem
„placuerit Domino Patriarchae, mulctandum."

„Focaria intelligitur ancilla, quae focum curat. Praesertim vero Focarias dictas Presbyterorum, aut Clericorum concubinas plura evincunt monumenta apud Ducangium in Glossario. In Concilio provinciali, quod anno 1339. celebravit Beatus Bertrandus Patriarcha, haec habentur: Ut nullus earum concubinam seu Focariam publice ac manifeste, sive in domibus Ecclesiarum sive alibi audeat retinere.

„ "Item statuit: quod nullus de prae-
„dictis Canonicis, Mansionariis, et Praeben-
„dariis possessiones Ecclesiae aliquas seu
„jura aliquo alienationis titulo alienare
„praesumat absque ipsius Domini Pa-

„tiarchae licentia speciali. Si vero secus fe-
„cerit, ea tunc capiatur, et irritatur; et alie-
„nantes decernitur excommunicationis vinculo
„subjacere.

„Item statuit: quod Decanus, et Capitulum
„dictae Ecclesiae Agrigentinis Officiales constituant,
„qui de perceptis, et expensis diligenter fa-
„ciant rationem: proque redditus, et proventus
„cotidianis distributionibus deputatos taxare
„debeant, ita quod... proportiones per circulum
„anni sufficiant. Si autem Decanus, et Capi-
„tulum vel Officiales qui ad hoc fuerint depu-
„ti, hujusmodi nostri mandati transgressores
„extiterint, poena quae ipsi Domino Patriar-
„chae placuerit, puniantur.

„Item statuit: quod quicumque Canonico-
„rum, vel Mansionariorum Agrigentinis Ec-
„clesiae habet vel aliquo modo quocumque re-
„cepit, vel usurpavit de bonis mobilibus
„dictae Ecclesiae seu Capituli, quocumque no-
„mine censeatur, in potestate Capituli ine-
„morati restituatur infra mensem. Quicumque
„autem hujus modi Constitutionis transgres-
„sor extiterit excommunicationis vinculo ea
„nunc pro ea tunc se sentiat innodatum

„privationis beneficii, et officii poena, si
„post lapsum mensis istius in hujusmo-
„di pertinacia remanere presumpserit, pu-
„niendus per ipsum Dominum Patriarcham.
„Item statuit, quod constitutiones hujusmodi
„usque ad annum semel quolibet mense, de-
„quentibus vero annis bis aut semel in anno,
„in Capitulo Aquilejensis Ecclesiae dicti Deca-
„nus, et Capitulum legi faciant praesen-
„tibus Canonicis, Mansionariis, et Praeben-
„dariis memoratis „

IV. Gregorium de Montelongo Patriar-
cham anno 1263. ad ampliorem majoris
Ecclesiae Utinensis sub titulo Sancti Odol-
rici dignitatem animo voluisse ejus certo-
rum Canonicorum institutionem, adnota-
vimus Capite superiore ~~xxxx~~ XXX. num.
III. sub eodem Patriarcha res omnino
videtur ad executionem mandata; ac
jurisdictioni Archidiaconi Aquilejensis
plebs ipsa Utinensis, ab Ecclesia Sanctae
Mariae in colle translata ad novum
Templum Sancti Odolrici in planitie,
suberat. Vide locum citatum, et in
monumentis Aquilejensibus Caput LXX.
num. VI.

num. VI. Statutum vulgavit Jo. Franciscus Madrisius in appendice II ad opera Sancti Paulini Aquilejensis; confectum anno 1278 indictione VI. apud Utinum die III intrante Februario, ex quo innotescit, in eadem Sancti Odorici Ecclesia jam aliquos ~~de~~ ~~quos~~ institutos fuisse Canonicos. Editum a Raimundo Patriarcha Statutum dicitur, praesentibus et consentientibus Dominis, Mathelero Custode, Leone Presbytero, Henrutto de Attems, Mattheo de Canata, et Fraino de Mediolano, suis ipsorum nomine, et nomine aliorum Canonicorum dictae Ecclesiae absentium. Vide monumenta Aquilejensia Capite LXXVIII. num. II.

Sed illud etiam innotescit, nondum hoc anno 1278. dignitatem Decanatus in eo Utinensium Canonicorum Capitulo effulsisse. Luculentissima sunt, quae in ipso decernuntur Statuto: "Quod Custos, "qui nunc est, et pro tempore fuerit in ea-"dem Ecclesia, tanquam Major et po-"tior inter dictos Canonicos, semper praesens fuerit de hujusmodi

„oblationibus, quantum duo ex Canonicis qui
„praesentes fuerint, percipere debeat, et ha-
„bere: et quod praedicti omnes et singuli
„Canonici praefatae Ecclesiae Sancti Odolrici
„Dicto Custodi, qui nunc est et pro tempo-
„re fuerit in eadem Ecclesia, obedire de-
„beant in licitis, et honestis, Quodque
„idem Custos in tractatibus utiles ejusdem
„Ecclesiae, praedictorum Canonicorum qui eis-
„dem tractatibus commode poterint interes-
„se, consilium et assensum requirere de-
„beat, et habere.„

Tabulas alias anno Nativitatis 1289.
Indictione 2. die nona intrante Julio
scriptas profert in lucem Madrisius, qui-
bus jura Ecclesiae suae adversus Ar-
chidiaconum Aquilejensem tuetur Do-
minus Jacobus Custos Majoris Ecclesiae
Utini. Verba sunt: "Domine Archidia-
„cone, vos vocatis Clerum vestri Ar-
„chidiaconatus hodie ad synodum celebran-
„dum in Majori Ecclesia Utinensi, ne-
„que me neque Capitulo requisito, ubi
„nihil habetis facere, quia ego, Custo-
„s, et Capitulum Utinense immu-

„Data spectarunt ad Dominum Patriarcham „Aquilejensem: neque hujusmodi unquam „Jus spectavit ad Praecessorem vestrum.„

Annota, Praecessorem memorari, non Praecessores. Controversiae illic finis impositus, cum Archidiaconus profiteretur. „Quod bene sciebat, et recognoscebat quo„que, quod in Ecclesia Majori Utinensi „nihil facere habebat, neque in Clerum „ipsius Ecclesiae. Sed rogabat hoc de „Gratia speciali, quia commodius in „Ecclesia Utinensi poterat Synodus vo„cari propter opportunitatem loci, et „Terrae meditullium„. Plausti Synodali jure adhuc potiebatur Archidiaconus Aquilejensis. Hoc ejus jurisdictione immunes factos Clerum, populumque Civitatensem, in ipsum Civitatensium Canonicorum Capitulum translato jure, auctoritate Gerardi Patriarchae adnotavimus Capite XIV. Hoc ejusdem Archidiaconi jus erga Majorem Ecclesiam Utinensem, et Clerum ipsius Ecclesiae hac aetate cohibitum innotescit.

V. Ad annum superiorem 1277.

pertinet ejusdem fidelitatis juramentum ab Henrico Tridentino Episcopo. Haec in usu erat formula, quae servatur in Archivo Capituli Civitatensis. "Ego Henricus Episcopus Tridentinus ab hac hora in antea ero fidelis, et obediens, atque devotus Sancto Petro, Sanctaeque Apostolicae Romanae Ecclesiae, et Domino Papae ejusque successoribus, nec non Sanctae Aquilegensi Ecclesiae, et Domino meo Patriarchae Raymundo, ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio, neque in facto, ut vitam perdant aut membrum, ut capiantur mala captione. Consilium quod mihi per se, aut per litteras, aut per nuncium creditum fuerit, ad eorum damnum me sciente nulli pandam. Papatum Romanum, et Regalia Sancti Petri, nec non et Patriarchatum et Regalia Aquilegensis Ecclesiae semper ero adjutor ad retinendum, et defendendum, salvo meo Ordine, contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam, nisi praepeditus fuero canonica praepeditione.

Legatos

„Legatos et Nuncios Apostolicae, nec non Aquilegensis Sedis, quos pro certo
„Legatos et Nuncios eorum esse cognove-
„ro, eundo et redeundo, honorifice tractabo,
„et in suis necessitatibus adjuvabo. Aqui-
„legensem Sedem singulis annis per me,
„aut per meum Nuncium visitabo, nisi
„eorum absolvar licentia. Possessiones vero
„ad Mensam meam Episcopalem spectantes
„non vendam, neque donabo, neque impi-
„gnorabo, neque alienabo, neque de novo
„infeudabo sine Patriarchae Aquilegensis li-
„centia speciali. Sic me Deus adjuvet,
„et haec Sancta Dei Evangelia. Datum
„Civitate decimo tertio exeunte exeunte
„Junio anno Domini Millesimo Ducente-
„simo septimo, quintae indictionis„.

Annum Christi 1277. indicat quin-
ta indictio. Numerus Septuagesimus
in tabulis tanetsi vetustis, ac fortas-
se originalibus desideratur: unde nu-
merorum ratione satis non sunt, ut ne
hujuce Chartae continuo pro spuriis
fictisque habeantur. Alia ejusmodi men-
dorum non pauca exempla observare
mihi licuit. Ingentem hoc aevo ani-
madversio disciplinam, quae tenebantur

suffraganaei antistites, ipsae visitationis
honorem singulis annis Ecclesiae Metropo-
litanae impendere. Tabulas vide in Mo-
numentis Aquilejensibus Capite LXXVIII.
num. II. confectas anno 1246 quartae in-
dictionis ... die lunae XIII. exeunte Au-
gusto, quis innotescit: Joannem Episco-
pum Paduanum, misso procuratore,
functum ipso praedicto officio.

Addere praestat Tabulas a Comite
Francisco Florio acceptas, quae docent
Leonis Episcopi Comensis consecrationem
„a Raimundo Patriarcha peractam "MCCXCV.
„octava Indictione, apud Utinum in Ec-
„clesia Sancti Odorici in Choro ipsius
„Ecclesiae, die ... Praesentibus Venerabi-
„libus Patribus Dominis, Symone Emonensi,
„et Symone Justinopolitano Episcopis: et
„Domino Manfredo de la Turre Archipresby-
„tero Modociensi, et Domino Philippo
„Praeposito Ecclesiae Sancti Stephani
„Aquilegensis, et aliis multis. Cele-
„brante Rev. Patre, et Domino Rai-
„mundo Dei gratia Aquilegensis Se-
„dis Patriarcha Missam ad conse-

„orationem Venerab. Patris D. Leonis. Dei
„Gratia Episcopi Cenetensi; assistentibusque
„ipsi Domino Raimundo Patriarchae supra
„dictis Episcopis in ipsa consecratione: Do-
„minus Mainus Praepositus Ecclesiae San-
„cti Petri de Carneo scienter interfuit
„et immiscuit se Divinis, existens una
„cum Domino Pagano Decano, et Magi-
„stro Gualtero Canonico Aquilejensi in
„consecratione predicta.„ Leonis electio-
nem, quae anno 1293. peracta dissi-
dente Comitio fuerit, solum anno 1296.
pensatis juribus ratam habitam fuisse
a Bonifacio Papa VIII. narrat Ughellus.
Rem hanc in dubium vocare videtur Al-
loysius Zattus in Annalibus Cenetensi-
bus. An vero fare aut Ughello po-
strema tabularum verba? Diligentius
expende illa. Adhuc titulo Sancti Ul-
rici vocabatur Major Ecclesia Utinen-
sis, quae deinceps titulo Sanctae Ma-
riae nuncupari coepit. Simon Justi-
nopolitanus apud vocatur Vitalis Si-
meon. Civitatis hujus Episcopum Vi-
talem anno 1283. electum exhibent

Tabulae, quas dabimus Capite insequente num. II. cum ab ipso non differet. Simon Justinopolitanus in supradictis Tabulis anni 1295. memoratus? Quidni post Vitalem electus fuerit Simon anno 1291. quo Justinopolitanae Ecclesiae Episcopum datum Vitalem Simonem asserit Ughellus, nomine duo Antistiti facile deceptus attribuens? Simonem distinctum a Vitali satis indicat Sigillum quod in lucem profert, ac illustrat Rudolphus Coronini Comes de Cronberg in Dissert. de origine Praepositurae S. Stephani prope Aquilejam. Epigraphe ab eodem Coronini hoc modo exprimitur: S. S. RIS SIMONIS DI GRA IUSTINOPOLITANI EP., legiturque Sigillum Sancti Patris Simonis Dei Gratia Justinopolitani Episcopi. In typo ita se res habet: S S ♀ PIS. Nullus dubito, secundam litteram esse F ornatu illo interne dio a RIS sejunctam; ac legendum esse FRIS, idest Fratris. In Episcoporum sigillis nomine Sancti decoratos ipsos fuisse, res est omnino insolens. Apud

Heineccium

Heineccium de Veteribus sigillis et Tab. XIII. epigrapha sigilli praefixa est: S.... FRIS Joan. III. gra. Lettovien. Epi. et apud Mannium, Osservazioni Istoriche sopra i sigilli antichi Tomo XIII. Sigillo V. S... FRIS Bartolomei Di gra Epi Caplai (Caprulae, Caorle). Hinc vero colligi potest, Simonem illum Justinopolitanum ex aliquo fuisse Regularium ordine. Haec satis. Vide Caput sequens. Inter Episcopos Justinopolitanos alius est eodem nomine Simonis appellatus, quem anno 1475. praefectum Ecclesiae Justinopolitanae numerat Ughellus. Hunc adnotat, eumdem esse qui etiam Patrasii Archiepiscopus fuit. Ughello consentit Lequienus in Oriente Christiano Tomo III. Sed sigillum quo de agimus, ad hunc pertinere nemo dixit. Haec vero satis. Vide Caput sequens

VI. Augeamus vero hoc loco de electionibus Aegidii Emonensis, et Boni Justinopolitani Episcoporum. In Veneta Ferdinandi Ughelli editione

Emonensis Episcopi in Italia Sacra hoc modo adnotantur: "Nicolaus an. 1270. Ejus „memoria in hujus Ecclesiae monumentis „habetur ab anno 1269. 6. Novembris „ad annum 1277. die 14. Junii... Aegi„dius Episcopus Emoniensis interfuit „Synodo Provinciali sub Raimundo Pa„triarcha Aquilejensi anno 1281. (1282.) Si„mon anno 1290..." Hujusce mentio in superiore documento anni 1295. Ad Aegidium quod attinet, electionem ejus in dissidio peractam, electumque contra ipsum Fratrem Humilem de Ordine Fratrum Minorum, addiscimus ex Chartis, quas Carolus Fabricius ex Archiviis Utinensibus erutas mihi humanissime exhibuit. Eas compendio collectas affero: "1277. Indictione VI. die ultimo Julii. „Emonae in Ecclesia Cathedrali Emonensi „eligitur Procurator, ad praesentandum „Presbytero Aegidio eorum Concanonico „et fratri Decretum electionis celebra„tae de ipso Presbytero Aegidio in „Episcopum et Pastorem Ecclesiae E„monensis ... 1277. Indictione VII. die

„2. exeunte Julio. Actum Emonae. Sta-
„tuitur Procurator, ad praesentandum Decre-
„tum electionis factae de electo in Episco-
„pum ... Domino Fratre Humili de
„Ordine Fratrum Minorum Capellani
„Domini Raimundi Patriarchae ... 1279.
„VIII. Indictionis apud Civitatem Lauden-
„sem, (ubi Raimundus Patriarcha nego-
„tiorum causa diversabatur,) die Sab-
„bati IX intrante Septembri. (Canoni-
„ci aliqui Emonenses agunt) contra
„electionem factam de Presbytero Aegidio
„Canonico Emonensi in Episcopum ejus-
„dem Ecclesiae Emonensis." „Aegidii ele-
„ctionem ratam firmamque habuit Patriar-
„cha: ipseque in Synodo Provinciali Aqui-
„lejensi anno 1282 celebrata subscripsit.
In citata Ughelli Veneta editione haec
habentur in Tabulis Synopticis: "Bo-
„nus successit circa annum 1275. Inter-
„fuit anno 1281 (1282) Synodo Aquile-
„jensi quam Raimundus Patriarcha
„celebravit.. Vitalis Simeon circa annum
„1291. Bono suffectus est." De Vita-
li Simone, aut Simeone, jam egi:

mus, iterumque agemus capite sequenti.
Boni electionem dissidentes Canonico-
rum comitio factam simulque electum
Odoricum Decanum nos docent Ray-
mundi Patriarchae litterae, quas a lau-
dato Carolo Fabricio Patricio Utinen-
si accepimus. „Raimundus Dei gra-
„tia Sanctae Sedis Aquilegensis Patriar-
„cha, dilectis filiis Philippo Praepo-
„sito Ecclesiae Sancti Stephani Aquile-
„gensis Vicario suo, Bernardo de Au-
„gonea Decano, et Jacobo q. Magistri
„Othonelli Canonicis Civitatensibus,
„salutem et benedictionem in Domino.
„Ecclesia Justinopolitana olim Pastoris
„solacio destituta. Electiones duae de
„Episcopo, una videlicet de dilecto Filio
„Odorico Decano Justinopolitano, et alia
„de dilecto Filio Benvenuto Plebano
„Sicili, qui dicitur Bonus, Canonico
„Ecclesiae Justinopolitanae, fuerunt in
„eadem Ecclesia in discordia celebratae.
„De quibus inter praedictum Odoricum
„Decanum ex una parte, et praefa-
„tum Benvenutum Plebanum Sicili

Canonicum

,,Canonicum memoratae Ecclesiae Iustino-
,,politanae ex altera, orta est coram nobis
,,materia quaestionis. Nos igitur de
,,causa ipsa cognoscere nequientes ex-
,,tra nostram Provinciam constituti,
,,de circumspectione vestra plenam in
,,Domino fiduciam obtinentes; de com-
,,muni consensu et voluntate praedicti
,,Plebani de Saiolo, et Augustini Re-
,,candi Sancti Floris Plebani Cenetensis
,,Dioecesis Procuratoris dilectorum filio-
,,rum Almerici Archidiaconi, Fabiani
,,Praepositi de Buino Iacobi Scholasti-
,,ci, et Presbyteri Ioannis de Villanis,
,,Iustinopolitanae Ecclesiae Canonicorum;
,,nec non et dilecti filii Petri Presby-
,,teri qui dicitur Placebo, Canonici
,,Ecclesiae Iustinopolitanae Procuratoris
,,saepe fati Decani Iustinopolitani:
,,vobis causam eamdem committimus
,,audiendam. Discretioni vestrae man-
,,dantes, quatenus vocatis qui fuerint
,,vocandi, et auditis hinc inde proposi-
,,tis in eadem causa rationibus par-
,,tium procedentes; si se gratia, odio,

„vel timore subtraxerit, cogatis... veritati
„testimonium perhibere. Quod si non
„omnes his exequendis poteritis interes-
„se, duo vestrum ea nihilominus exe-
„quantur. Datum Laude, primo die
„intrante Mense Decembris, VI. Indi-
„ctionis (Anno Christi 1278.) Ego
„Johannes de Lupico Sacri Imperii
„publicus Notarius suprascriptas litte-
„ras clausas sub sigillis praedictorum
„Praepositi et Decani, et postmodum apertas
„per dictum D. Patriarcham, vidi, legi,
„tenui, et auscultavi, et de mandato
„suprascripti D. N. Patriarchae Aquilegen-
„sis scripsi fideliter, nihil addens vel
„minuens quod earumdem litterarum mu-
„tet sententiam sive sensum, et in for-
„mam publicam redegi.„ Anno insequen-
ti 1279. acta confecta sunt: et senten-
tiae latae Tabulae videre non licuit.
Ipse tamen Bonus Provinciali Conci-
lio a Raimundo Patriarcha celebrato
subscripsit.

Caput XXXIII.

Mandatum Legati Sedis Apostolicae

Portum Raimundo Patriarchae in arduo negotio Petri Aragonum Regis, a Martino Papa IV. diris devoti. Vitalis Episcopi Justinopolitani electio. Ulrici de Portis, et Brisae de Toppo Tergesti Episcoporum Chronotaxis; turbae motae in Istria, compositaeque. Agitur de Fulcherio Episcopo Concordiensi. Plebs Mariani, quae ad jus pertinebat Capituli Aquilejensis, permutata cum Plebe Sanctae Margaritae. Civitatis Utini incrementa promovet idem Patriarcha Raimundus: Obitus ejusdem.

I. Domesticis Provinciae Aquilegensis negotiis subjungere negotium liceat Petri Aragonum Regis, lata Martini Papae IV. sententia ejecti coetu fidelium, regioque exuti honore. Rem lato calamo suis in annalibus exponit Raynaldus. Annum percurre 1283. Raimundo nostro datum in mandatis, ut ipse ejusque suffraganei capessendam adversus Aragonium crucem denunciarent. Ipsius Patriarchae, et Bernardi Portuensis Episcopi Sedis Apostolicae Legati, ac

Martini Summi Pontificis literas, tamet-
si mutilas, ex Archivo Utinensi deprom-
ptas a Comite Francisco Beretta,
proferre in lucem operae dispendium
non erit. Lacunae patent plures,
quas licuit supplere...

"Raymundus Dei gratia Sanctae
„Sedis Aquilegensis Patriarcha, Venerab.
„Fratri (Bernardo) Episcopo Portuensi,
„salutem in Domino. Reverendus Pater
„et Dominus B. (Bernardus) Dei gratia
„Portuensis Episcopus, Apostolicae Se-
„dis Legatus, nobis quasdam suas litte-
„ras super praedicatione Crucis fecit no-
„viter praesentari, quae (per) eundem
„Dominum Legatum nobis et ceteris
„nostris suffraganeis dirigebantur. Man-
„dans nobis specialiter per alias litte-
„ras suas, ut cum hujusmodi Crucis
„praedic... requirit, de praedictis litte-
„ris, nobis ac ipsis suffraganeis de-
„stinatis, sub sigillo nostro faceremus
„eis copiam exhiberi; et (ad ea, quae
„praedictae) litterae continerent, celeri-
„ter exequenda, ipsos diligenter in-

ducere

„inducere deberemus. Volentes igitur man„datum dicti Domini Legati, ut tenemur, „exequi (reverenter, fraternitatem) vestram „sollicitamus attentius per praesentes: „quatenus in prosecutione ipsius, prout „mandatur litteris infrascriptis, sic pru„denter (ac efficaciter) laboretis, quod „de vestrae promptitudinis studio „Dicto Domino Legato, et a nobis „possitis merito commendari. Tenorem „autem litterarum, nobis et dictis „nostris (suffraganeis) transmissarum, „de verbo ad verbum noveritis esse ta„lem.

„ Venerabilibus in Christo Patribus „.... Patriarchae Aquilegensi ejusque suf„fraganeis, (infra) legationis nostrae ter„minos constitutis, Bernardus misera„tione Divina Episcopus Portuen Aposto„licae Sedis legatus, salutem in eo qui „est omnium vera salus. Litteras Sanctis„simi Patris nostri Domini Martini „Papae IIII. recepimus sub hac forma...

Electum Martinum anno 1281. die 22. Februarii, docent Scriptores. Dictus

quartus hujus nominis fuit, tametsi unus tantummodo ejusdem nominis Sanctus Pontifex eum praecesserit. Campan vide apud Franciscum Paginum in Breviario Romanorum Pontificum.

"Martinus Episcopus Servus Servorum Dei, Ven. (Fratri) B. (Bernardo) Episcopo Portuensi Apostolicae Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Solebat hactenus Mater Ecclesia contra infideles suos persecutores et fidei, fidelium mentes profundis excitare clamoribus, exhortationibus invitare sedulis, et ipsorum suffragia implorare. Clamabat anxiae (considerationis) altitibus, eminus inimicos aspiciens; anxiebatur quasi parturiens, persecutionem populi Christiani sentiens e longinquo. Nunc autem in eo gloriori anxietate posita, quo gravius sentit cominus infestos irae persecutionis aculeos, et infestatur durius e vicino; de propria liberatione (sollicita, vocem) tanto profundiores clamores exaltat, tantoque amariores

„sobolis depromere cogitur molestias in au„ribus filiarum; quanto aestimare potest „amarius, debetque ferre molestius, per „degeneres filios, quos sibi per regenera„tionis lavacrum generaverit, impetiri, „quam per eos quos adhuc Paganorum „(caecitate) detentos unitati Ecclesiae „ipsius et fidei unda baptismatis non „univit. Ecce siquidem, sicut in omnem „fere Orbis angulum creditur diffamatum, „ille iniquitatis filius Petrus quondam „Rex Aragonensis, velut in contemptum „damnabili temeritate deductus, quod „ratione Regni Aragoniae, ipsi Ecclesiae „a clarae memoriae Avo ipsius Petri „(Petro II) oblati, et censualis tam ab „illo quam ab aliis Praedecessoribus con„stituti, ad fidelitatis debitum ad quod „idem Avus ipsum, sicut et suos cae„teros in Regno successores eadem obla„tionis hujusmodi tempore obligarat, no„bis et ipsi Ecclesiae tenebatur de „procedendo in Africam: praetexto colore, „continuatis dolis, et insidiis machina„tis contra nos, eandem Ecclesiam, et

„ carissimum in Christo filium nostrum
„ Carolum (Andegavensem) Siciliae Regem
„ illustrem, nulla diffidatione praemissa,
„ quod proditionis non caret nota, pro-
„ cedens; post (execrandas) crudelitates
„ rebellium Siculorum, quas nostri proces-
„ sus super hoc habiti seriosius expri-
„ munt, Insulam Siciliae, Terram pecul-
„ iarem ipsius Ecclesiae, licet jam memorato
„ Siciliae Regi (Carolo) rebellem, adhuc
„ tamen ejusdem Ecclesiae recognoscentem
„ Dominium, et nomen publice invocantem,
„ militum et peditum catervis stipatus
„ (indebite) occupare presumpsit." Rey-
naldum consule ad annum 1281. num.
28. et ad annum 1282. num. 22. et ad
annum 1283 a num. 19.

....." Et in illa (Insula Siciliae),
„ ejusdem Ecclesiae praeminentiam, graviter
„ contra eam seditionem excitans graviterque
„ populum concitans, in eam, in eam teme-
„ ritatis prorupit audaciam; quod praefa-
„ tis rebellibus monitionibus, inhibitioni-
„ bus, poenarum comminationibus factis,
„ et excommunicationis et interdicti sen-

tentiis

„tentiis promulgatis a Sede Apostolica
„ contra dictos (rebelles,) complices et
„ fautores eorum, vilipensis, omnino fo-
„ vens, eosque foventes aperte se illorum
„ ducem constituit, et aurigam. Re-
„ gimen in Regno Siciliae nomen usurpans
„ se Regem Siciliae nominans, et gerere
„ pro Siciliae Rege praesumens; ac dictis
„ rebellibus, aliisque Regni ejusdem in-
„ colis, ratione uxoris suae (Constan-
„ tiae,) filiae quondam Manfredi olim
„ Principis Tarentini, naturamque commu-
„ nium, se falso teneri confingens ... Cum
„ sit notorium, eundem Manfredum, poste-
„ rosque suos a successione dicti Regni Sici-
„ liae non solum per maculam illegitimae
„ ipsius Manfredi nativitatis exclusos;
„ sed etiam per privationis sententias
„ contra quondam Fredericum (II) Roma-
„ norum Imperatorem, ipsius Manfredi
„ ut dicitur Genitorem, per felicis re-
„ cordationis Innocentium Papam IIII.
„ in Lugdunensi Concilio (anno 1245.)
„ et postmodum specialiter contra ipsum
„ Manfredum super omnibus quae in

„Regno habebat. eidem, per piae memoriae
„ Alexandrum Papam (IV. anno 1261.
„ defunctum,) Praedecessores nostros, exi-
„gentibus ipsius Manfredi demeritis, pro-
„mulgatas, esse penitus alienos. Per
„hoc autem et alia, quae dicti Processus
„plenius continent, idem Petrus memo-
„ratos rebellos, et praecipue Messanenses,(anno
„cadente 1282. et insequente;) adeo in sua
„malitia obfirmavit; quod licet ante ipsius
„Petri in Insula memorata praesentiam hu-
„militer Fratrem nostrum Gerardum Episco-
„pum Sabinensem, in partibus illis Apo-
„stolicae Sedis Legatum, et Nuncios suos
„admitterent; postmodum tamen admittere
„negarunt. Et quamquam variis moni-
„tionibus, inhibitionibus, poenarum
„inductionibus factis, et sententiis simi-
„libus latis contra eum, et adiectis
„inhibitionibus contra rebellos eosdem, ipsos
„a coepta malitia (curaverimus) revocare,
„peremptorie citantes eosdem, ut a prae-
„missis desistentes omnino, infra tempora
„quae ipsis pro peremptorio assignavimus
„termino, ad nostra et ipsius Ecclesiae

„mandata redirent; alioquin contra ipsum
„Petrum, ad exponendum Regnum Arago-
„niae, et alias terras tempore illo ejus et
„ad ipsum pertinentes; nec non et contra
„dictos rebelles ex tunc prout videremus
„expediens, procedere curaremus, vassallis
„ipsius Petri a fidelitatis juramento quo
„tenebantur eidem, nihilominus absolutis.
„Ipsi tamen Petrus, et rebelles exhibentes
„se contumaces horum omnium contempto-
„res, nec praemissae citationi parere nec
„a sua pravitate desistere curaverint, sed
„suae iniquitati insistentes assidue, nec
„sine lucisione multorum et strage, ad
„reliquas partes ejusdem Regni Siciliae
„occupandas, varios multiplicarunt insidias,
„et conatus multiplices extenderunt.
„Dictusque Petrus, ut nihil omitteret in
„persecutione (nostri) et ipsius Ecclesiae
„intentatum, ad pacificum statum urbis,
„patrimonii Beati Petri, aliarumque
„terrarum ipsius Ecclesiae necnon et alia-
„rum partium Italiae subvertendum;
„et urbem, terras, ac partes easdem
„a nostrae obedientiae debito avertendas,

„sicut ex multorum fide relatione percepi-
„mus, nunc per Nuncios, nunc per litteras,
„variis machinationibus attentatur et in-
„citatur, ac nisibus fraudulentis insistit,
„ut nos et Ecclesiam non solum in prae-
„fato Regno Siciliae opprimat, sed etiam
„in aliis omnibus pro suo concepto contra
„Deum, nos, et ipsam Ecclesiam iniquita-
„te conculcat.

Horum et variorum excessuum Petri
„et rebellium (praedictorum) continuatione,
„ipsi Petrus et rebelles nos et eandem
„Ecclesiam ex tunc vexabant, et adhuc
„vexare non desinunt, eorundem vexatio-
„nibus continuatis impetebant et impe-
„tunt. Nosque impetiti continue, nec
„immerito anxiamur.... anxietatibus nostris
„adjiciebant, et incessanter adjiciunt. to-
„tius Christianitatis considerata dispen-
„dia, dum Terrae Sanctae per hoc im-
„pedito subsidio consideramus, nec si-
„ne amaritudine nimia terram ipsam de-
„sperationis periculo, immo et perditionis
„exponi. Ut recuperationem imperii
„Roman.... Palaeologi sub... et ditioni
Regis

„Regis Siciliae (Caroli) sed eam prose-
„quendam nota dispositio, paratam et facilem
„verisimiliter offerebant, (proh dolor!) absque
„spe proximae facilitatis similis impedi-
„ri. Has quoque vestras et ipsius Ec-
„clesiae amaras angustias pia meditatio-
„ne pensantes, et (Reipublicae) Christia-
„nae damna tam gravi animo graviter sau-
„ciato deplentes, in discussionis exactae seu-
„tinium inducebamur, et frequenter inducimur,
„mur, quantis sit Petri et rebellium eo-
„rundem persecutio plena periculis,
„quanto discrimina secum trahat: Quae
„cum in sui principio sic negotia Christi,
„sic commoda Christianitatis (impediat;)
„si ultra procedatur, si quod absit: de
„occupatione dicti Regni Siciliae iniquum
„suum desiderium obtinetur, omnis hu-
„mani remedii spes in illis saltem ad
„tempora multa praecidatur; omnisque
„labor, non solum a felicis recordationis
„Gregorio Papa X. Praedecessore nostro sui-
„sque Fratribus, sed etiam ab Ecclesia u-
„niversali assumptus (in Concilio Lugdunen-
„si II. anno 1274.) et ipsorum expensae

„professae ad idem Terrae (Sanche) praefa-
„tae subsidium praeparandum, omnia frustra-
„rentur effectu. Ad propulsandam sane
„tam grandis persecutionis sanguine infecti
„persecutoris intentionem, et tantam nequi-
„tiam reprimendam, necessitate cogente, va-
„rios modos et vias exquirere, diversa-
„que remedia (tentare); illud praecipuum
„nobis justitia, et ipsius Petri dementia
„obtulerunt, ut juste viribus debilitatis
„ipsius, idem sic distraheretur ad multa, quo
„eum minorem ad singula inveniri contin-
„gat. Ipso itaque, nec in praefato terminio
„nec postmodum ad nostra et Ecclesiae
„redeunte mandata; imo nec per se, aut
„Nuncios, vel (per litteras) suam excusare
„contumaciam; sed nos, eamdem Ecclesiam,
„et processus nostros contumaciter contemnente, ac plasque contra nos et eamdem
„Ecclesiam injurias et offensas continue aggravan-
„te. Nos Regnum Aragoniae, Terrasque cae-
„teras et tempore dicti Petri, de Fratrum
„nostrorum consilio exponentes consilio expo-
„nentes... ipsum Petrum tunc Regem Arago-
„num ipsis Regno et Terris regioque honore
„sententialiter, justitia exigente, privavi-
„mus et privamus... Exponimus eadem

„Regnum et terras occupanda catholicis, de
„quibus et prout dicta Sedes Apostolica
„duxerit providendum in eisdem Regno et
„terris, praefato ejusdem Romanae Eccle-
„siae jure salvo: sicut haec omnia ha-
„biti per nos super his de Fratrum
„ipsorum consilio processus, et lata sen-
„tentia seriosius manifestant. Contra me-
„moratos vero rebelles, ipsorum exigente
„contumacia, dictos processus, prout eorum
„antedictam sententiam, et postmodum (ve-
„rum) manifestius, series indicat, diversimo-
„de curavimus aggravare. De utili vero,
„et efficaci executione privationis, exposi-
„tionis, et occupationis hujusmodi, cum
„eisdem Fratribus deliberatione praehabita,
„de ipsorum consilio, deliberationis ejus-
„dem direximus exitum ad singularem
„post Deum (earumdem terrarum) et Ec-
„clesiae defensorem ad Christianissimum
„videl. genus Carissimi in Christo filii no-
„stri Philippi Franciae Regis (hujus
„nominis III.) illustris. Ipsorumque Re-
„gis, et generis, suique inclyti Regni
„sinceram fidem ad Deum, constantem

„devotionem ad ipsum et Ecclesiam, gran„demque potentiam attendentes, aliquem „de ipsius Regis filiis alio tamen ab „eo qui sibi est in dicto Regno Franciae suc„cessurus, (is fuit Carolus Valesius,) ad oc„cupandum dictum Regnum Aragoniae, „et Comitatum Barchinonae qui est de „terris expositis, quae olim fuerunt dict. „Petri, ministerio dilecti filii nostri Johan„nis tituli Sanctae Caeciliae Presbyteri Cardinalis, nunc di„ctae Sedis....„ Reliqua desiderantur. Raynaldum consule, qui eiusdem negotii diligentissime enarrat.

II. Negotia repeto Ecclesiae et provinciae Aquilejensis. Vitalis novi Episcopi Justinopolitani electionem anno 1283. confirmat Raimundus. Modum electionis, qui servari rebus Istriae bello turbatis potuit, exhibere sequentes literae, quas erutas ex Archivo Utinensi Eminentissimae debeo humanitati Comitis Francisci Berethae.„ 1283. undecimae indi„ctionis, apud Utinum in Castro in Ca„sata Domini Patriarchae Aquilejensis, „(Casatus apud Cangium pro habitaculo cum certa

„cum certa quantitate terrae,) die jovis
„IIII exeunte Octobris. Praesentibus Magistro
„Peregrino Archidiacono Carniolae, Dominis
„Jacobo de Civitate Canonico, Pagano Scho-
„lastico Ecclesiae Aquilegensis, et Alberto San-
„cti Michaelis de Juno ... de Alba-Ecclesia,
„Fridone de Zirbach, et Arnulfo de Golza-
„no plebium Plebanis Dioecesis Aquilegen-
„sis, et Domino Ottone Praeposito de Fiza-
„no Dioecesis Mediolanensis, testibus et aliis
„multis. Rev. Pater Dominus Raymun-
„dus Dei gratia Sanctae Aquilegensis Se-
„dis Patriarcha, in praescriptam confirmationem
„protulit in hunc modum:

„ Justinopolitana Ecclesia per mortem bo-
„nae memoriae Domini Boni Episcopi
„ejusdem Ecclesiae Pastoris solatio destitu-
„ta; Canonici Ecclesiae ipsius, qui de Ci-
„vitate Justinopolitani pro eo quod nobis
„et Aquilegensi Ecclesiae adhaerent, ut
„tenentur et debent, expulsi sunt per
„potentiam Venetorum; pro defendenda
„jam dictae Ecclesiae Justinopolitanae li-
„bertate, die Statuta convenientes in
„unum pro electione futuri Pontificis

„celebranda, vocatis qui de jure hujusmodi e-
„lectioni debebant et poterant interesse, per
„formam Compromissi ad electionem eandem
„unanimiter et concorditer procedere decre-
„verunt. Et tamen per eosdem Canonicos
„in dilectum Filium Jacobum Scholasticum
„Ecclesiae Justinopolitanae, eligendi aliquem
„virum idoneum, qui praeesset eidem Eccle-
„siae viduatae, tradita libera potestate, idem
„Dominus Jacobus auctoritate hujusmodi
„compromissi, deliberatione praehabita diligen-
„ti, Christi nomine invocato, dilectum Fi-
„lium Vitalem, Decanum Ecclesiae Bergestinae,
„elegit in praefatae Ecclesiae Justinopolitanae
„pastorem et Episcopum. Praesentato
„itaque nobis ipsius electionis decreto, a no-
„bis fuit humiliter et cum instantia sup-
„plicatum, ut dignaremur electionem hujus-
„modi confirmare. Nos igitur in negotio
„electionis ipsius per viam juris procedere
„intendentes, venerabili Fratri nostro ... Episcopo
„Bergestino per nostras litteras speciales, ut
„cum ad civitatem Justinopolitanam,
„quae per Venetos nostros et Ecclesiae Aqui-
„legensis inimicos occupata tenetur, propter

„mentionem personarum seriey non possit haberi accessus in
„Tergestinae et Muglensi Ecclesiis coram
„Clero et populo publice citaret, vel citari
„faceret omnes, qui sua crederent interes-
„se, ut certo termino coram nobis compa-
„rere curarent, quidquid vellent in formam
„electionis, personas eligentium, et electi
„rationabiliter objecturi. Cumque in prae-
„dicto termino, et post nullus compare-
„rit contradictor, diutius expectatus; nos
„volentes de vita, moribus conversatione,
„meritis, et litteraturae scientia praefati
„Electi plenius informari, memorato
„Episcopo commisimus, ut super prae-
„missis, in quibus oneravimus conscien-
„tiam, diligenter inquireret, quidquid inde
„inveniret nobis suis litteris scriberet veri-
„tatem. Denique ipsius electionis diligen-
„ter examinato decreto, quia electionem
„eandem invenimus canonice celebratam,
„et dictum Electum fore competenti scien-
„tia praeditum vitae laudabilis et conversa-
„tionis honestae, sicut per litteras dicti
„Episcopi fuimus plenius informati,
„electionem praedictam ratam et gratam

„habentes eam tenere praesentium decrevimus
„confirmandam: sibi Electo praedicto curam,
„et administrationem supradictae Justinopo-
„litanae Ecclesiae tam in spiritualibus,
„quam in temporalibus committentes.
„In cujus rei testimonium, et etiam ma-
„jus robur, praesens Instrumentum fieri
„jussimus, et nostri sigilli pendentis
„munimine roborari. Ego Johannes de Lu-
„pico Sacri Palatii publicus Notarius su-
„praedictis praesens interfui, et de man-
„dato dicti Domini Rev. Patriarchae
„scripsi, in formam publicam redigendo."

Apud Ughellium in Tabulis Justinopo-
litanis Venetae editionis Vitalis dicitur
anno circiter 1271. sedem ejus Eccle-
siae conscendisse. Ante octo annos
electum ipsum fuisse, idest anno 1263.
certos nos reddunt Tabulae nostrae.
Pergestinam Ecclesiam tunc regebat
Ulricus cui munus impositum addi-
scimus, in Electi Vitalis vitam ac mores
inquirendi. Nota Venetos inter ac Pa-
triarchas Aquilejenses dissidia indicant
praedictae Tabulae, ac narrat Raphay-
nus.

Raphaynus Caresinus in continuatione Chro-
nici Danduliani. Ex Codice Ambrosiano haec
referuntur apud Muratorium Tomo XII.
Scriptorum Italiae: Hujus Ducis (Joan-
nis Danduli) temporibus, quae duravit
a 1280. ad 1289. errorum et guerrarum im-
mensa discrimina inter Patriarcham Aqui-
lejensem, Comitem Goritiae (Albertum
I) et Istros ex una parte, et Venetos
ex altera non cessarunt: et potissime
contra Tergestinos, qui Venetos vehemen-
ter molestabant: consule Marini Sanu-
ti Vitas Ducum.

III. Tabulas etiam Tergestinas ab
Ughello oblatas expendere licet, et illu-
strare. Memoratus Ulricus Episcopus an-
no insequente 1284. mense Junio vitam
agebat. Julianus in Chronico Forojuliensi
haec habet: 'Anno Domini 1284. Indictio-
ne 12. die quarto intrante Junio, in Octa-
vo Pentecostes, praesentibus Venerab. Do-
minis Fr. Fulcherio de Zucunbe Episcopo
Concordiensi, Domino Ulrico de Civitate
Episcopo Tergestino etc. Rev. Pater
et Dominus Raimundus Dei gratia

„Patriarcha Aquilegensis dedit habitum Re-
„gulae Sanctae Clarae primo Priorissae
„Sandrinae et aliis sororibus de Planeto
„etc." Mortem obiit Ulricus anno se-
quentis mense Majo. Necrologia duo
apud Civitatenses Fratres Praedicatores
sic habent: II. (idest pridie) Nonas (Maii)
Dominus Ulricus de Portis Episcopus
Tergestinus obiit. In alio Necrologio, quod
servat Civitatensium Canonicorum Capitu-
lum, ad eamdem diem legimus: Dominus
Ulricus Episcopus Tergestinus 1285.
Hunc annum confirmant tabulae sequentes,
quas eodem ex Archivo sumptas com-
municavit Dominicus Guerra Canonicus.
"In Christi nomine amen MCCLXXXV.
„Indictione XIII. die XI. intrante Majo,
„in Civitate Austriae in Majori Ecclesia, Prae-
„sentibus etc. Dominus Henricus de Por-
„tis de Civitate vendidit in manus Do-
„mini Bernardi Decani Ecclesiae Civi-
tatensis etc. Solvere et dare promi-
sit eidem Decano, et Capitulo centum
libras Veronensium parvulorum in pecunia,
vel possessiones valentes centum li-

„librum dictae Monetae, pro anima bonae „memoriae Domini Ulvini Tergestini Episcopi" Nobilissimam, quae adhuc in civitate floret, gentem aut familiam Episcopi tabulae pandunt.

Difficultates emergunt. Ac primo Ulvinum admonet Venetus Ughelli Adnotator, dictum Oliverium legi in Documento, quo anno 1285. 19 Februarii eligitur arbiter ad definiendas controversias inter Joannem Dandulum Venetiarum Ducem, et Patriarcham Aquilejensem Raimundum vertentes. / Hanc Documenti summam excerpsit ipse ex codice Trivisanea, quod nisi ergo Oliverius idem dici debeat ac Ulvinus, quomodo is anno 1285 mense Februario sedere arbiter potuerit in praedictis quae fervebant controversiis? Difficultatem gravissimam sequentes ingerunt tabulae, quae videntur autographae, ex Archivis Utinensibus descriptae a Viro docto Carolo Fabricio.

"In nomine Dei aeterni amen. Eiusdem „Millesimo Ducentesimo Octuagesimo quarto, „Indictione XII. die quartodecimo intrante Julio.

„ Actum juxta Castrum Spegnemberck
„ ante pontem. Praesentibus Rev. Patre
„ Domino Fratre Fotchero Dei Gratia
„ Concordiensi. Episcopo: et discretis Vi-
„ ris Antonio Decano, Leone Canonico
„ Concordiensi: Nobili Viro Waltero pertoldo
„ de Spegnemberck, et Dominis Thallo de
„ Monteregali, Wodolrico Capitaneo de Volu-
„ sono: Magistris Primerano qui morante cum
„ Domino Episcopo supradicto, ac Henrigno
„ Physicis, et aliis multis. Dominus Vol-
„ ricus Scholasticus, et Carotus Canonici
„ Ecclesiae Tergestinae, Procuratores... Sindi-
„ ci Dominorum Almerici Custodis, Gre-
„ gorii, Aragoneae, Perthold, Andreae, et
„ Thomae Canonicorum ejusdem Ecclesiae
„ Tergestinae, prout patebat per publicum
„ Instrumentum confectum per me Hen-
„ ricum Not. infrascriptum, ibidem per
„ me visum et lectum, ad praesentandum
„ suo et eorum nomine electionem, sive
„ decretum electionis, provido et discreto
„ Viro Domino Brisae de Toppo Cano-
„ nico Tergestino, de eo celebratae
„ per eosdem Canonicos, ac Procura-
tores

"tores praefatos in dicta Ecclesia Tergesti-
"na; et ad petendum, requirendum et ro-
"gandum ipsum quatenus dictam electionem
" de se factam acceptare dignetur, et eidem
" electioni consentire ... decreto electionis
" per me lecto ibidem publice de verbo
" ad verbum ... quorum nomine praesen-
" taverunt dicto Domino Brisae electio-
" nem, aut decretum electionis celebra-
" tae de eo ... requirentes et rogantes eum
" cum instantia, quatenus dictam electio-
" nem ... dignaretur, et eidem ... con-
" sentire. qui ... decreto electionis in
" eum facto respondit quod volebat
" deliberare ... consilio Domini Episco-
" pi de concordia et aliorum Praelato-
" rum ... respondere infra terminum
" a jure praescriptum. Ego Henri-
" cus Imperiali auctoritate Notarius
" hij interfui, et rogatus scripsi". Iterum
innotescit, Ulricum, aut Ulvericum
ante Julium anni 1284. vita morta-
li migrasse.

Porro propositam difficultatem
expediri facile posse existimo. Indi-

cem aut Summarium propriis Diplomatum, quae in citato Codice Trivisaneo continentur. Documentum extat anno 1286. Indictione 14. die Martis Januarii 23. (22.) confectum, ex quo habes: "Dominos Jacobum Faliero, Bernardum de Parisio Decanum Civitatensem, Magistrum Leonardum de Barignano Canonicum Aquilegensem, et Fratrem Gradonico arbitros fuisse de quaestionibus inter Dominum Joannem Dandulum Ducem et Commune Venetiarum ex una, et Rev. Patrem Dominum Raimundum Patriarcham et Ecclesiam Aquilegensem ex altera, super jurisdictione temporali Civitatum Justinopolis, Parentii et Emoniae, et terrarum Pirani, Rubini, et Humagi, et Castrorum Sancti Laurentii, et Montonae etc." Ubi inter Arbitros non legitur Oliverius aut Ulricus Tergestinus Antistes. Documentum aliud praesto est anno 1286. penultimo Januarii, indictione 14. Caprulis (in Habitatione Domini Jacobi Faletro, quae est Leonardi Campoli de Caprulis), tabulae compromissorum allatae ex utraque parte fuerunt, quae

pluribus numerantur Testium nominibus, inter quos memoratur Oliverius (sive Ulrinus) Episcopus Tergestinus. Verum istae Compromissorum Tabulae dici ullo sine dubio debent annis superioribus confectae, atque actis hujus anni 1286. insertae. Hinc prior evanescit difficultas. Tabulae ipsae propriis oculis lustrandae attentius forent, num scilicet loco Oliverii potius Ulrici, aut Ulrici nomen scriptum fuerit; quod facile crediderim. In eodem Trevisaneo Codice Documentum recensetur anni 1287. diei 13. Octobris quod finem dissidiis impositum patefacit, Venetorum Reipublicae adjudicata in Istriae Civitatibus juris-dictione. Sententiam hocce in negotio tulit pro Venetis B. Episcopus Tripolitanus, a Nicolao IV Summo Pontifice delectus, in Civitate Tarvisii in Monasterio Sanctae Mariae Majoris etc. Ibisce de negotiis consulendus est Raynaldus ad annum 1288. ubi litterae Nicolai IV. ad Ducem Venetorum itemque Dandulus in Chronico.

Quomodo vero Brixiae de Toppo electio

peracta fuerit anno 1284. die quartodecimo intrante Julio, cum Ulricus Praecessor anno insequenti 1285 pridie Nonas Junii obierit? Putaverim, Ulricum adhuc illis temporibus infulas Tergestinas anno 1284 ante diem 14. Julii jam abdicasse; adeoque in electionem novi Episcopi Canonicos convenisse. Ac sane in allatis Tabulis obitus Ulrici, ac vacantis Ecclesiae per obitum, mentio nulla. Praedictae electionis occasione jurgium quoddam inter Brissam electum, et Jacobum de Civitate Canonicum Aquilejensem ortum esse, documentum indicat, quod ex Notis Johannis de Civitate sumptum humanissime mihi tradidit peritissimus jam laudatus Dominicus Guerra Canonicus. "Anno Domini MCCLXXXVIII. XV. Indictione. Eodem die praedicto, primo intrante Augusto, In domo Domini B. (Bernardi) Decani Civitatensis infrascripti; Praesentibus Wolframo, et ... de Ragonea, Henrico de Pleun, Catherino familiari Domini Rantolphi, et aliis. Dominus Brissa de Toppo

„de Toppo fecit, et ordinavit, et constituit
„dictum Dominum Bernardum suum cer-
„tum Nuncium et legitimum procuratorem
„in omni causa et questione, quam
„habet vel haberet cum Domino Jacobo de
„Civitate Canonico Aquilejensi, occasione
„electionis Episcopatus Tergestini factae
„in ipsum (Brisam,) ut dicitur, coram
„Rev. Viro Domino Randulpho Deca-
„no Aquilejensi, Arbitro litis et quaestio-
„nis quae vertitur inter ipsos, Brisam
„et Jacobum praedictos: ad agendum,
„defendendum, proponendum, excipiendum
„etc." Litigium forte se circa Praeben-
dam aliquam vertebatur, quam sibi reti-
nendam non obstante Tergestino Episcopo
censebat Brisa ab ipso dimittendam
Jacobus contendebat. His duo Membra-
nam Capituli Civitatensis anno praedicto
1287. die 9 intrante Aprili scriptam,
ab eodemque Canonico Guerra desum-
ptam, ubi sic legimus. In Villa Ra-
gogne juxta Ecclesiam Sancti Jacobi:
praesentibus Domino Brisa electo Terge-
stino, Henrico de Perstinstayn etc.

Vidi etiam Chartam, quam vidi anno 1294. indictione 7. scriptam, ubi mentio injicitur Ven. P. Brisae Episcopi Terge stini. Alire praesto sunt Tabulae anni 1295. Inductionis octavae, diei decimi intrante Martio, confectae Tergesti in Episcopali Palatio, ubi status Episcopa tus ejus miserrimus indicatur. Pauca verba accipe." Cum propter guerras, et „discordias habitas olim in provincia Istriae, „et specialiter in districtu et Diocesi „Tergesti, Villae et alia bona Episcopatus „et Ecclesiae Tergesti depopulatae, „destructae, et vastatae sint; ita quod „propter nimiam et urgentem necessita „tem bona et jura dicti Episcopatus „obligata sint per Reverendum Pa „trem Dominum Brisam Episcopum „Tergestinum propter sui, et familiae „suae opportunitatem victus, et vestitus, „et aliorum necessariorum, cum aliter „habere non posset etc.„ Ex hac tempo „rum aviditate causam mihi licuit repetere „abdicatae ab Illmo Praecessore dignitatis, qui anno sequente vita mortali functus...

est. Instrumenta duo occurrunt in Vol. II. delle Notizie istorico-critiche intorno al B. Martire Adelpretto Vescovo di Trento, quae ad annum spectant 1279 primumque ad diem 3. intrante Augusto, et alterum diem 9. intrante Augusto; ubi inter testes recensetur Briso Canonicus Concordiensis. Albo etiam Canonicorum Civitatensium adscriptum fuisse, Membranae quamplures patefecerunt.

IV. In ejusdem electionis Brisae de Topo Tabulis memoratum legimus Fratrem Fulcherium Episcopum Concordiensem. Aliqua ejus gesta accipe. Documenta jam in lucem emissa, quae ipsum perhibent, sedem tenuisse Ecclesiae Concordiensis anno 1274. Sed jam in eamdem suffectum fuisse anno 1270. colligitur ex Documentis in Veneta Ughelli editione in lucem editis. Unde labitur ejusdem Ughelli Chronologia, quae Fulcherium cum anno 1293. conjungit. Fuit namque annus emortualis.

Ad familiam Dominorum de Zucola, et Spilimbergiam spectabat; Ordinemque.

Fratrum Minorum professus est. Gesta ejus
plura loco citato enarrantur. Id vero unum
primum lapidem pro extructione Ecclesiae
Sancti Sylvestri in Civitate Austriae sole-
mniter ab eo positum esse facta ipsi
facultate a Raimundo Patriarcha. Novae
Ecclesiae sub titulo Sancti Silvestri in-
tellige vetustiorem enim sub eodem ti-
tulo extitisse documenta pandunt, quae
Coenobii Civitatensis fundationem spectant,
data anno 1256. Inditione XIV. die secun-
do intrante Junio, consule nostrum
Commentarium Historicum de Rebus
Congregationis sub titulo Beati Jacobi
Salomonii etc. Capite VI. num. IV.
De Brisa, et Fulcherio, ac Jacobo
successore haec habet Julianus in
Chronico: "Anno Domini 1293. In-
„ditione VI. Venerabilis Vir Dominus Fra-
„ter Fulcherius Concordiensis Episcopus
„obiit die... Dominus Jacobus q. Otto-
„nelli Canonicus Civitatensis electus fuit
„in Episcopum Concordiensem communi-
„ter per omnes praeter unum, qui
„elegit Dominum B(Bernardum)

Decanum

"Decanum Civitatensem, qui postea re-
"nunciavit suae electioni, et in ipsum
"Dominum Jacobum compromisit, die IV.
"exeunte Aprili. Qui postea confirmatus
"fuit in Utino .. et consecratus fuit
"in Episcopum et pastorem Concordiensem
"per Dominum Brisacum Tergestinum
"die 12 exeunte Decembri, scilicet in
"vigilia Sancti Thomae apostoli, in A-
"quilegensi Palatio.,,

VI. Amplo cumulaverat olim Cano-
nicos Aquilejenses beneficio Poppo Pa-
triarcha ipsorum Collegio traditis Plebe,
ac loco Mariani. Iuita nunc vero per-
mutatio est cum Patriarcha Raimundo:
ipsis tradita Canonicis ad fructus percipien-
dos Plebs Sanctae Margaritae. Rem per-
spiciunt tabulae sequentes.

"In Christi nomine Amen. Anno ejusdem
Nativitatis MCCXC tertiae Indictionis, die
quarto intrante Maio, in Austria Civitate
in Lobia Palatii Patriarchalis Praesentibus
Dominis, Antonio Decano Concordiensis
Ecclesiae, Presbytero Montaurio Pleba-
no Plebis de Alba Ecclesia, Magistro Iaco-

„bo Plebano Mossae, Magistro Johanne de
„Lupico, et Gulielmo de Civitate Notariis
„Domini Patriarchae Aquilegensis, Castellino
„de domo Gastaldionis Autri, Wavarino et
„Ambrosio Hostiariis ejusdem Domini Pa-
„triarchae testibus ad hoc vocatis, et rogatis
„Rev. Pater et Dominus Raymundus Dei
„gratia Sanctae Sedis Aquilegensis Patriar-
„cha ex parte una, et Viri venerab. Ca-
„pituli Aquilegensis Dominus Matthius
„de Mels Magister Albericus Cantor, Lau-
Leonardus de Fumaro, Ludovicus et Bartholus de Civitate, Hermannus et Jacobus de Utino
„rentius, Leonardus de Tageis, Philippo-
„nus, et Paganinus de la Turre Thesaura-
„rius, et Mag. Walterius de Civitate Cano-
„nici Aquilegenses ex altera, vocatis et
„citatis ibidem propter hoc specialiter con-
„gregatis omnibus de Capitulo qui pro
„hoc fuerunt evocandi; considerantes quod
„redditus, jurisdictiones, et possessiones, et
„jura alia quocumque nomine censeantur,
„pertinentia ad Plebem et Terram Marani,
„olim predicto Aquilegensi Capitulo per
„bo mem. Dominum Papam Patriarcham
„Aquilegensem collatam, propter varia et
„diversa expensarum onera quae ipsi Capitu-
=

„lo ea dicta Plebe et Terra imminent, maxi
„me occasione guerrarum et discriminum di
„versorum non erant extemp. utiles ut de
„cebat: quodque predicto Domino Patriarchae
„redditus, proventus, et possessiones, jurisdi
„ctiones et alia jura quocumque nomine
„censeantur, pertinentia ad Plebem Sanctae
„Margaritae de Gruagno Aquilegensis Dio
„cesis, quae ad collationem ejusdem Domini
„Patriarchae pertinet, et in cujus posses
„sione vel quasi erat idem Dominus Patriar
„cha, utilitati ejusdem Capituli decentius ad
„jacerent. Tractatu, et deliberatione inter se
„praehabitis diligentibus, atque pensatis uti
„litatibus tam dicti Domini Patriarchae, quam
„Aquilegensis Capituli, antedictos redditus pro
„ventus, possessiones, et jurisdictione et
„alia jura quocumque nomine censeantur,
„Margaritae praedictae plebis et Terrae Muran
„ni pro redditibus, proventibus, possessioni
„bus, jurisdictionibus et juribus aliis quocum
„que nomine censentur Plebis Sanctae
„Margaritae praedictae, decreverunt unanimiter
„et concorditer permutare „ Verba sequun
tur, quae ipsam exprimunt permutatio

nem. Tabulis denique finis impositus:
„Ego Johannes de Lupico S. Imp. publicus
„Notarius, prout in Notis Nicolai de Civi-
„tate publici Notarii, per Rev. Patrem Do-
„minum Petrum Dei gratia Sanctae Se-
„dis Aquilegensis Patriarcham concessis re-
„peri, procens Instrumentum conscripsi
„et publicavi."

VI. Alia praeclara Patriarchae Raimundi gesta quam plura dedimus collecta, et illustrata in Monumentis Ecclesiae Aquilejensis. His addo concessa Civibus Utini emolumenta, quibus florens loci status servaretur, ac majora promoveri possent incrementa. Munificentissime annuit, illis Raimundus, ut vectigalia quae Principi solvenda essent cederent in ipsorum et Civitatis commodum.

"In Christi Nomine Amen. Anno Domi-
„nini Millesimo. Ducentesimo nonagesimo
„primo, indictione IV. die secundo mensis
„Octobris. Praesentibus Viris providis Do-
„minis, Presbytero Petro Plebano Tri-
„cesimi, Fratre Petro Ordinis Humiliato-
„rum, Magistro Gualtierino de Pergamo,

Engelberto

„Ingelberto de la Turre Gastaldione Utini,
„Petro de Utino, Francisco ... de ipso loco,
„Prisitino de Margana, et Venturino de
„Madocio, et aliis, Reverendus Pater Domi-
„nus Raimundus Dei gratia Sedis Aqui-
„legensis Patriarcha, cujus curam cons-
„demtio studiosa sollicitat, ut singulorum
„suorum fidelium, et presertim Hominum
„Terrae Utini, qui specialis ipsius Domini
„Patriarchae favoris benevolentiae obtinent
„promptitudine meritorum, status et condi-
„tio prospere amplientur. Attendens
„grata fidei, et devotionis obsequia, quae
„predicti Utinenses communiter, ac divi-
„sim eidem Domino Patriarchae, et Aquilegen-
„si Ecclesiae multipliciter hactenus impen-
„derunt; ac imposterum si dante Domi-
„no Status Terrae Utini, ut speratur
„in augmento perseveraverit, impendere
„poterunt potiora: considerансque, quod
„incumbentibus prefatis Utinensibus mul-
„tis et variis imo intollerabilibus quasi
„oneribus expensarum, quas imminente
„guerrarum discrimine, cum etiam alias,
„pro ipso Domino Patriarcha et Aquile-

„quae Ecclesia diversimode incursiise noscuntur, Terra ipsa, i=
„recuperabiliter de facili posset in ejusdem Domini Patriarchae Aqui=
„gensis Ecclesiae non mediocrem laesionem, nisi
„ad hoc diligens [remedium apponatur ... provida deliberatione ex exacta diligentia], per se suosque Suc-
„cessores, suo et Aquilegensis Ecclesiae no-
„mine, Hominibus, Consilio, et Communi
„Terrae Utini concessit de certa scientia,
„et gratia speciali, et permisit ut perpe=
„tuo Datia de pane, vino, carnibus, caseo,
„et oleo, et omnibus mercimoniis; super
„quibus ipsis eadem Datia videbuntur
„imponenda tam in Terra Utini, et loco
„ac Mercato, quam in burgis, suburbiis
„de Utino imponere, et exigere pos-
„sint libere pro eorum arbitrio volun-
„tatis. Super ipsis datiis pretii
„quantitatem ponere possint, et valeant,
„prout voluerint ut eis videbitur
„expedire. Quam quidem quantitatem
„augere, minuere, et iterum in eodem
„Statu reducere valeant, quotiescumque
„voluerint prout valent: et si voluerint
„ipsa Datia dimittere, possintque toto quando-
„cumque placuerit eisdem, ita quod cum
„provisione Consilii Terrae praedictae,
„pecunia quae a praedictis Datiis exigi con-
„tigerit vel haberi, in utilitatem promotio=

„nis, ac in necessitatem urgentem Hominum
„ac Terrae de Utino praedictorum converti
„debeat, et expendi. Super quibus Datiis
„idem Dominus Patriarcha, vel quivis Of-
„ficialis ejusdem, se nullo modo intromit-
„tat, et nihil habeat disponere, seu ali-
„quatenus ordinare. Hoc salvo, quod
„in praesentia Gastaldionis Utini, qui
„pro tempore fuerit pro Domino Patriar-
„cha, ex denariis Datiorum ipsorum fieri
„debeat ratiocinium annuatim. Promisitque
„idem Dominus Patriarcha, per se suosque
„successores, hujusmodi concessionem et
„gratiam suo et praedictae Aquilejensis
„Ecclesiae nomine, perpetuo gratam, ratam,
„et firmam habere atque tenere; nec
„per se, vel interpositam personam ul-
„lo tempore dicere vel venire ratione
„aliqua, sive causa. Actum in Castro
„Utini in Camera dicti Domini Patriarchae
„novi Palatii.„ Novum Patriarchale Pala-
tium erectum fuisse innotescit. Bellorum
discrimina, queis per haec tempora premeba-
tur Ecclesia Aquilejensis, jam indicavi-
mus, ac narrat Julianus Canonicus in

Chronico Forojuliensi.

Mortem obiit ornatissimus Patriarcha, laudato Juliano adnotante: Anno Domini Millesimo, Ducentesimo, XCIX die VI. exeunte Februario, die 23 ejusdem mensis,) in Castro Utini, qui vixit in Patriarchatu XXV. annis, uno Mense, et XVII. diebus. Qui quidem deportatus fuit Aquilejam, et sepultus in Capella per ipsum facta in Ecclesia Majori Aquilejensi. Emortualem annum scriptores quidam numerant annum 1298. Sumitur nempe discriminis ratio ex varia, quae in usu erat, anni forma.

Caput XXXIV

Post obitum Raimundi Patriarchae Capitaneus Provinciae Forojuliensis electus Henricus Comes Goritiae, et Vicedominus Gylo Archidiaconus Aquilejensis: Comitum Goritiae Meinhardus pars. Petrus Gerra eligitur Patriarcha. Pallium ad ipsum transmittitur, Bonifacii Papae VIII. litterae: Ejusdem Pontificis litterae commendatitiae. Joannes Philippi Vicarius Patriarchae in Provinciam mis=

sus

-ps: suamque demum Ecclesiam adiit ipse Petrus. Dissidia cum Gerardo Caminate, eademque composita. Obitus ejusdem, electio Sepulturae, locide in Ecclesia mota. Electio Vicedomini. Orta dissidia contra ipsum, et Castellanos: ipsisque belli Dux oppositus Wirardus Ortenburgius: induciae constitutae.

I. In codice propria Antonii Belloni celebris Patriarcharum Cancellarii manu exarato, hoc habentur: "Item „eodem anno (1299.) die V. intrante Martio, „(undecim post obitum Raimundi diebus) „electus fuit in Patriarcham Aquilegensem „D. Conradus Dux Poloniae unanimiter, „communiter, et concorditer per Capitulum „Aquilegense." Haec verba lineolis notantur „in Codice. Electionem hanc in dubium revo„cavimus in Monumentis nostris Capite „LXXX. num. I.

„ Pro more ad electionem Capitanei „convenerunt Forojulienses. Electum Hen„ricum Goritiae Comitem narrat Julianus. "Item eodem anno in XIII. die exeunte Martio, (seu die 19.) in Porto Cam-

pisonum receptus fuit D. Henricus Comes Goritiae in Capitaneum Forojulii. Ad electionem Vicedomini, uti pariter ferebat, processit Aquilejense Capitulum: "Item (eodem anno) die VIIII. intrante Aprili in Aquilegia D. Gylo Archidiaconus Aquilegensis frater fuit, et receptus Vicedominus per Capitulum Aquilegense, et per D. Henricum Comitem Goritiae Capitaneum, et per omnes Forojulienses: hoc pacto, et conditione, quod ipse Vicedominus non debet dare alicui Castellano aliquod Castrum Domus Aquilegensis in terra, nec aliquam Castaldiam." Conditionum, quae memorantur, Tabulas in lucem publicam emisimus in citatis Monumentis capite citato.

Adnotat Julianus ad eumdem annum, diemque XIII. exeunte Martio, quo Capitaneus Forojuliensis provinciae electus fuit Henricus Goritiae Comes: Communitates eumdem Dominum Comitem non sivisse intraret. Hinc turbae, et "praelia. Dominus comes, (Juliani ver"ba sunt,) in mense Julii eodem anno

„congregavit exercitum copiosum, in cujus
„ auxilio venerunt D. Girardus de Camino
„ cum magna gente, et Dominus Comes de
„ Ortenburg cum magna gente, et etiam quasi omnes
„ Castellani (provinciae Forojuliensis,) qui vene-
„ runt cum omnibus suis in villa Basag-
„ gella, quae est prope Utinum, credentes
„ posse habere Utinum. Et cum ibi stetissent
„ per aliquot dies, et aqua fuisset eis accepta,
„ recesserunt inde; et iverunt Anzolinum apud
„ Savorgnanum. Finaliter facta fuit compo-
„ sitio, et pax in Vigilia Assumptionis per
„ communitates, et per D. Johannem Philip-
„ pi qui erat Vicarius D. Petri Patriarchae,
„ qui Patriarcha nondum venerat. Quod de-
„ berent dare eidem Comiti certam pecuniae quantitatem, et ipsi deberent desistere ab inceptis." Ante festum
Assumptae Deiparae dicimus electum Petrum
Gerram in Aquilejensem Patriarcham, cer-
to patet; Electionis tempus num. se-
quente definiendum est.

Genealogiam profero Maynardi Comi-
tum Goritiae, ut memoratus Henricus
innotescat.

Mainardus IV. comes Tirolis et Goritiae etc. — Albertus I. comes Goritiae, et Tirolis + 1301

Mainardus V. 1301. — Albertus II. — Henricus II. 1288. 1299. + 1323

Beatrix Bavara | Beatrix de Camino

Jo. Henricus III 1335. + 1336 — Mainardus VI. — Elizabeth 1317.

Genealogiae documenta partim in Monumentis nostris, et partim in hoc Opere exhibuimus, ac dabimus ipsa.

II. Juliani Chronistae verba sunt ad eundem annum 1299. "Venit Ven. Dominus „Petrus Patriarcha in Forumjulii circa Festum „Sancti Michaelis. In Civitatem vero venit in Festo Beati Lucae Evangelistae. Confirmatus, et consecratus per Papam Bonifacium quartum (Octavum) anno praedicto (1299.) in Festo Nativitatis Sancti Johannis Baptistae (die 24. Junii).. Infulas Archiepiscopales Capuanus antea gerebat. Insequentes Bonifacii VIII. litterae, queis postulatum Pallium transmittitur, datae

sunt

sunt die 8. Julii ejusdem anni.

"Bonifacius Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Petro Patriarchae Aquilegensi, salutem et apostolicam benedictionem. Romana Ecclesia, cui divinae sapientiae inscrutabilis altitudo dispositione incommutabili praecipuum contulit super ceteras Magistratum, sicut ad cunctas alias in hujusmodi orbis latitudine constitutas Ecclesias habens materna provisione respectum, laudabili studuit hactenus observantia custodire, ut de illis potissimum curam gerens, eis opportunitatis tempore occurrente congrua subventionis non differret consilia tam libenter, quam liberaliter exhibere. Nos etiam, qui licet insufficientibus meritis in sublimi culminis Apostolicae specula sumus, disponente Domino constituti, praedictas Ecclesias tam proximas, quam longe positas paternae considerationis oculis intuentes, injunctum ergo ipsas sollicitudinis nostrae ministerium, circumstantiis universis ac variis personarum, rerum, locorum, et temporum emergentibus necessitatum exigentiis di-

"ligenter inspectis, quantum nobis ex alto
"permissum fuerit, ita vigilanter intendi-
"mus exercere, ut nihil prorsus in spiri-
"tualibus vel temporalibus desit ibi quod per diligentiae no-
"strae studium possit aut debeat praea-
"veri. Et quamvis Ministerii hujusmodi
"debitum circa singulas Ecclesias exolvere
"cupiamus; ergo illas tamen quae viduitatis
"deplorant incommoda, ut videlicet ipsis
"de Pastoribus juxta cor nostrum idoneis
"celeri providentia utiliter consulatur, cu-
"ris continuis agimus, in pulsibus quae
"successivis eo instantius propulsamus, quo
"ipsae dum vacant periculis subjacentes
"majoribus, potiori noscuntur Apostolico
"suffragio indigere. Sane Aquilegensi Eccle-
"sia per obitum bonae memoriae Raymundi
"Aquilegensis Patriarchae Pastoris solatio
"destituta, ordinationem et dispositionem
"ipsius Sedi Apostolicae hac vice spe-
"cialiter reservantes, decrevimus irritum et
"inane, si secus super hoc scienter vel
"ignoranter per quoscumque quavis au-
"ctoritate contigerit attemptari. Et
"deinde circa provisionem ipsius Eccle

„tiae diutius vigilantes, super eam sedulis
„et profundis cogitationibus, defixis mentem
„nostram, dum ob ipsam [nostrum] spiritum prospectus
„varii distraxerunt. Nam pro tam magna
„ac honorabili Ecclesia, pro tam nobili et de-
„vota Apostolicae Sedis filia, amplioris
„sollicitudine urgebamur: exacuerunt haec
„in nobis curam, acuerunt vigilantiam,
„cogitatum auxerunt, ut meditaremur vehe-
„mentius, et diligentius attenderemus quid
„ipsi Ecclesiae, quid dictae Sedi in faciendo
„provisione hujusmodi potius expediret. Et
„aspirantes totis affectibus, et sollicitis
„studiis intendentes, personam eidem Eccle-
„siae praeficere, in qua mens nostra quie-
„sceret, ad te nobis ex longa experientia
„notum, utpote virum dilectum et de-
„votum Sedis ejusdem, Ecclesiae praefa-
„tae utilem, pacis et concordiae amatorem,
„vita conspicuum, insignem scientia, pruden-
„tia circumspectum, per quem grex domi-
„nicus tanquam per virum providum conve-
„nienter posset dirigi ad salutem, habito
„tractatu super hoc cum fratribus nostris,
„direximus nostrae considerationis intuitum,

„in te vota nostra fixavimus, et noster spi-
„ritus plena deliberatione quievit. Et de te
„tunc Archiepiscopo Capuano, ipsi Aquile-
„gensi Ecclesiae de dictorum Fratrum con-
„silio, auctoritate Apostolica duximus pro-
„videndum: teque illi in Patriarcham prae-
„fecimus et pastorem, absolventes te vin-
„culo quo Capuanae Ecclesiae tenebaris,
„et ad praedictam Ecclesiam transferentes,
„liberam tibi ad illam transeundi licentiam
„concedendo." Id actum vero die 24. Junii,
testis est Julianus Canonicus in Chronico.

"Ac postmodum tibi per dilectos fi-
„lios nostros Matthaeum Sanctae Mariae
„in Porticu, Napoleonem Sancti Hadriani,
„et Riccardum Sancti Eustachii Diaco-
„nos Cardinales Pallium de Corpore Bea-
„ti Petri sumptum, plenitudinem videli-
„cet officii Pontificalis, a te cum ea qua
„decuit instantia postulatum fecimus exhi-
„beri: spe firma fiduciaque concepta quod
„eadem Aquilegensis Ecclesia per te, suffra-
„gante divini cooperatione subsidii, spiri-
„tualibus et temporalibus proficiet incrementis.
Rogamus itaque Fraternitatem tuam, et

hortamur

„hortamur et attente, per Apostolica tibi scripta
„mandantes quatenus ad saepedictam Ecclesiam,
„cujus curam et plenam administrationem
„in spiritualibus et temporalibus tibi com-
„mittimus cum plenitudine nostrae Gratiae,
„ac benedictionis accedens, erga illius curam et
„regimen sic te sollicitum, sic te reddere fru-
„ctuosum studeas, quod poteribus semper
„augmentis proficias; et in delectationem
„nobis veniat, te continuis favoris exhibi-
„tione votivae prosequi, tuisque justis de-
„sideriis assensus prompti gratiam libera-
„liter impertiri. Datum Anagniae octavo
„idus Julii, Pontificatus nostri anno V."

III. Superiores, et sequentes Bonifacii VIII. Summi Pontificis litteras acceptas debeo summae humanitati Illustriss. D. Josephi Comitis Garampii, Ecclesiae Vaticanae Canonici, et Vaticano ac Sancti Angeli Archivii praefecti. Hisce vero electus, datusque novus Patriarcha impensius commendatur tribus Principibus, ac Dynastis potentibus. "Dilectis Filiis nobilibus vi-
„ris Alberto (I) et Henrico juniori
„ejus filio, (Consobrino Henrici filii Mai-

„nardi IV. qui Albert. seu Alberti frater erat,)
„ Goritiae Comitibus, salutem Romana Ecclesia
„ (etc. etc. in superioribus usque ad Insinuan
„ tis.) Cum igitur, ut idem Patriarcha (Pe-
„ trus) in commissa sibi Aquilegensis Eccle-
„ siae cura facilius proficere valeat, vester
„ favor sibi noscatur plurimum opportunus;
„ Nobilitatem vestram rogamus et hortamur
„ attente, quatenus eumdem Patriarcham, et
„ commissam sibi Ecclesiam, habentes pro
„ nostra et Apostolicae Sedis reverentia
„ commendatos, in ampliandis et conservan
„ dis juribus suis sic vestri favoris prae
„ sidio prosequamini, quod ipse per vestrae
„ auxilium gratiae se possit in commisso
„ sibi ejusdem Aquilegensis Ecclesiae re
„ gimine utilius exercere; vosque Divinam
„ misericordiam, et dictae Sedis benevolentiam
„ valeatis exinde uberius promereri. Datum
(ut supra.)

„ "Dilectis filiis Nobilibus Viris (Petro
„ Gradonico) Duci, et Consilio, ac Commu
„ nitati Venetorum, salutem etc. Ad eum
„ cum tua cedit salutis et famae, si per
„ sonas Ecclesiasticas, praesertim Pontifica

„ti dignitate praeditus, divinae propitiatio-
„nis intuitu prosequamini opportuni prae-
„sidii gratia, et favoris. Sane Aquilegensi
„Ecclesia per obitum B. M. Raymundi Aqui-
„legensis Patriarchae (etc. ut in superio-
„ribus usque ad incrementis.) Cum igitur,
„ut idem Patriarcha in commissa sibi Aqui-
„legensis Ecclesiae cura facilius proficere
„valeat (etc. ut supra usque ad sibi noscen-
„tur plurimum opportunis.) Universi-
„tatem vestram rogamus etc. Datum
(ut supra.)

"Dilectis Filiis Nobilibus Viris ... Pote-
„stati, et Antianis, Castaldionibus, con-
„silio, et Communi Civitatis Paduanae,
„salutem & Romana Ecclesia (ut supra.) Ro-
„gamus itaque universitatem vestram etc." De-
„mumque: "Dilectis filiis Nobilibus viris G.
„(Gerardo) De Camino, et R. (Rizzardo) ejus
„filio, Tarvisinae, Feltrensis, et Bellunen-
„sis Civitatum Capitaneis, Generalibus, salu-
„tem etc. Romana Ecclesia (ut supra)

IV. In Dioecesim, ac Provinciam prae-
mirent Petrus Patriarcha tot commenda-
tionis Pontificiae subsidiis munitus, Jo-

lumen Philippi, quem suum Vicarium instituerat. Patriam Joannis, ac dignitatem Charta sequens patefecit, quam ex ejus aevi codice descripsit Comes Franciscus Beretta. " Die primo
" septembris .. Ven. Vir D. Nicolaus Delphinus
" Archipresbyter Polem. praesentavit et dedit quasdam litteras clausas, et sigillatas sigillo
" cereo integro et illaeso Rev. Viri D. Johannis Canonici Ferentini, nec non Vicarii
" Generalis Rev. Patris D. P (Petri) Dei Sanctae Sedis Aquilegensis Patriarchae, ex parte
" ipsius Domini Vicarii discreto Viro Domino
" Picosio Potestati Aquilegensi. Suprascriptio
" ipsarum litterarum continebat. Prudenti Viro
" Picosio Potestati Aquilegen. dilecto s. Quarum
" quidem tenor per omnia talis est: Johannes
" Canonicus Ferentinus, Rev. Patris et D. Petri
" Dei Gratia Sanctae Sedis Aquilegen. dilecto,
" salutem et omne bonum ... Agitur contra
" Bondinum quemdam de Florentia commorantem aquilejae. Dies in calce litterarum
" notatur ... V exeunte Augusto, XII. Indictione, anno 1299. Ipse Petrus Patriarcha
patria Ferentinas fuit. Episcopales infulas gessit Sorae, tum Reatis, deinde
Montis

Montis Regalis in Sicilia, ac demum Papae. Sedis Apostolicae Legationibus ad Reges functus est, aliis etiam honoribus ac Dignitatibus honestatus. Ughellum consule, et Roccum Pirrum in Notitia Ecclesiae Montisregalis.

Capitanei Generalis in Patriarchatu Aquilejensi munus ad dignitatem, adnotante adnotante Juliano in Chronico ad annum 1300. ipse Petrus Patriarcha concesserat D. Meynardo Comiti de Ortenburch. Dissidia moverunt gravissima, ut Julianus adnotat ad eundem annum in Mense Junii adversus Patriarcham D. Girardus de Camino, et Comes Goritiae, quem puto Albertum I. adhuc inter vivos agentem. Dissidiorum causa erat: quod Dominus Nicola Nepos Domini Patriarchae dedit Domino Girardo de Camino locum Sacili, (legit Saciletum Froelichius in Chronico Goritiensi:) quem Petrus Patriarcha dare volebat D. Girardo de Castellis. Bellicos apparatus lege in Monumentis Aquilejensibus Capite LXXX. num. IV. et in Chronico Juliani Canonici Forojuliensis.

Adhaerebant Patriarchae Communitates provinciae, et pauci Castellani. Reliqui Dyna=

nostrae, et Henricus Goritianus partes Gerardi de Camino sectabantur. Petrus in subsidium advocavit Meynardum Comitem de Ortenburch, ipsumque renunciavit Capitaneum Generalem. Se mediatorem exhibuit Albertus Goritianus, Henrici pater. Quid in hac re consilii capiendum foret, exquirendum Patriarchae censuit a Civibus Austriae Civitatis. Extant litterae in Monumentis Capite LXXX num. IV... Sed operam quoque suam pro conciliando pace adhibiturus Comes Albertus, antequam Austriam civitatem adiret, sequentes civibus litteras dedit ut securitati itineris prospiceret. "Albertus Goritiae et
"Tiroli Comes, Aquilegensis, Tridentinae, et Bri-
"xinensis Ecclesiarum Advocatus, Nobilibus
"et prudentibus Viris D. Paulo Capitaneo,
"totique Consilio, et Communi in Civitate
"Austriae, salutem et dilectionem. Ad refor-
"mandam pacem, et concordiam in Terra Fo-
"rijulii, ut tenemur ex debito veniemus
"ad Civitatem die crastina die Dominico ad
"loquendum Domino Domino Patriarchae
"et vobis, dirigemus libenter iter nostrum.
"Prudentiam vestram petentes diligentius

„et hortantes quatenus nobis quatuor ex vo-
„bis de potioribus Civitatis in securum con-
„ductum transmittere velitis; sic quod veniendi,
„di, standi et revertendi ad loca secura
„cum tota nostra Comitiva in rebus, et per-
„sonis simus liberi, et securi: responsio-
„nem vestram super praedictis illico re-
„scribentes. Datum Goritiae XII. exeunte
„Augusti„ Narrat vero Julianus: firma-
tam denique pacem esse, et preconizza-
tam eodem anno (1300) quarto die an-
te Festum Sancti Martini„

V. Brevissimum Petri fuit Ecclesiae Aqui-
lejensis regimen. Verba Juliani sunt: „Anno
„Domini MCCC et primo, Indictione XIV. die X
„exeunte Februario (seu die 19.) Ven. Pater D.
„Petrus Aquilegensis Patriarcha obiit in Castro
„Utinensi, et sepultus fuit ibidem in Cap-
„pella Sanctae Mariae, (quae ante erectum
„in planitie sub Castro templum titulo Sancti
„Hodolrici, Plebs erat Utini.)„ Supremae vo-
luntatis ejus codicillos dedimus in Monu-
mentis Capite citato num. V. in quibus
haec habentur: „Voluit enim, et mandavit
ut si contingeret, eum mori in Utino,

" ut corpus suum sepelliatur in Ecclesia
" Sanctae Mariae Castri Utini: et quod fiat
" eidem prelato sepultura in dicta Ecclesia,
" in qua ponatur corpus suum." Scriptos
" codicillos legimus anno 1301. die mensis XII.
" Februarii

Hunc suum Petrum mutasse postea voluntatem, sibique sepulturam elegisse in Ecclesia Fratrum Minorum, quos vocant Conventuales, tabulae docent erutae ex Utinensi Archivo eorumdem Fratrum Minorum. Hinc etiam jurgium inter eosdem erupit, ac Rectorem Ecclesiae Sanctae Mariae in Castro Utini: sed in hac attamen Ecclesia sepultum jacet cadaver Patriarchae, ut certo constat, ac Julianus adnotavit.

" In Nomine Domini Amen. Anno Do-
" mini MCCCI. Pontificatus Domini Boni-
" facii Papae Octavi anno ejus VII. Indi-
" ctione XIII. mense Februario die decimoter-
" tio. Praesentibus his testibus, Fr. Thomasi-
" no de Utino, Fr. Felice de Clojo Ordinis
" Minorum, Magistro Bonjacobo de Bono-
" nia, Ventorino Plebano de Legio, Magistro
" Andrea de Bergamo, Andrea Vernacha, Pe-
tro de

„tro de Sugla, et aliis pluribus hoc vocatis,
„et rogatis. Rever. in Christo Pater et Do_
„minus: Petrus Dei Gratia Sanctae Sedis
„Aquilejensis Patriarcha, licet infirmus corpore,
„mente tamen et animo sanus, rectaeque locu_
„tionis existens, in ultimis constitutus, circa
„horam nonam, voluit et expresse mandavit
„quod si contingat, ipsum mori ad praesens
„de infirmitate quam patitur, ut Corpus
„suum sepeliatur apud locum Minorum
„de Utino. Et interrogatus per me Notarium
„praesentibus dictis testibus idem Dominus
„Patriarcha, respondit per tres vices, et man_
„davit expresse ut corpus sepeliretur apud
„locum Minorum de Utino. Actum ..
„in Camera dicti Domini Patriarchae in Pa_
„triarchali Palatio Utini praesentibus dictis
„testibus.

„ Eodem anno, Mense, Indictione, loco et
„die, in hora vespertina: praesentibus his
„testibus, Magistro Andrea de Bergomo, Jo_
„hanne Oliva, et Canistro, et aliis. Praedictus
„Dominus Patriarcha, licet infirmus corpore,
„menta tamen et animo sanus, rectaeque
„locutionis existens, iterum voluit et man_

„ daret, Corpus suum sepeliri apud locum
si eum mori contingat a presenti infirmitate, [illegible] ossibus [illegible] locum de Utino
„ Minorum de Utino, presentibus dictis testi-
„ bus vocatis et rogatis. Et ego Orlandus
„ Luce de .... Imperiali auctoritate publicus
„ Notarius, et nunc Notarius dicti Domini
„ Patriarchae, quia his omnibus interfui rogatus
„ scripsi, et meo signo signavi.

„ In Christi Nomine Amen. Anno ejusdem MCCL.
„ Indictione XIV. die decimonono Februarii
„ Utino in Patriarchali Palacio. Presentibus
„ Rev. Domino Fr. Johanne Dei gratia Ab-
„ bate de Rosacio, Fr. Asquino Capella-
„ no ejusdem, Johanne Cavalzia de Utino,
„ et aliis multis Religiosus Vir Fr. Ber-
„ nardus Guardianus loci Beati Francisci
„ Fratrum Minorum de Utino fecit in
„ scriptis infrascriptam denunciationem, re-
„ quisitionem, et protestationem, prout in
„ ipsa inferius continetur, requirens me No-
„ tarium quod conficerem de hoc ei publi-
„ cum Instrumentum. Cujus denunciatio-
„ nis, requisitionis, et protestationis te-
„ nor talis est. Coram Deo, et vobis
„ Domino Petro Camezlanzo quondam Do-
„ mini Patriarchae, Fr. Thomas de familia

„ejusdem, D. Guillelmo de.... Presbytero Utri-
„usque jurisperito, Domino Formentino de Me-
„diolano, D. Jacobino de Mediolano, D. Jacobo
„Canapario q. ejusdem Domini Patriarchae, Mag-
„istro filio Magistri Nini de Utino, tanquam
„publicis et honestis personis; protestor,
„utor, et dico, ac denunciando propono ego
„Fr. Bernardus Gardianus loci Fratrum
„Minorum de Utino pro Conventu meo,
„et Ordine Fratrum Minorum: quod Rev.
„Pater D. Petrus olim Aquilegensis Pa-
„triarcha, volens saluti suae animae pro-
„videre, proprio motu, spontanea volun-
„tate, absque inductione aliqua, ob reveren-
„tiam quam habebat ad Ordinem et ut a-
„nima sua frequentiora sentiret My-
„steria Divinorum, clara et sincera dispo-
„sitione persistens, apud locum Sancti
„Francisci de Utino penes Fratres Mino-
„res sibi sepulturam elegit; et post
„electionem illam pluries requisitus semper
„respondit ad idem. Propter quod ob Dei
„reverentiam, et Sanctae Matris Eccle-
„siae, ac Patriarchalis Sedis, et prae-
„dicti Domini Patriarchae qui de Fratribus

„semper in sua familia retinebat, et in
„eorum manibus transmigravit, paratus sum
„pro Conventu meo ipsius Corpus accipere,
„et honorifice tradere sepulturae Ecclesiasticae.
„Denuncians Presbytero Presbytero Petro Recto-
„ri Ecclesiae Sanctae Mariae Capellae in Ca-
„stro Veteri, et suis Clericis ibidem existentibus,
„ne per se aut laicalem potentiam me mole-
„stent, inquietent, aut perturbent, seu pro-
„hibeant, quin adimpleam pium propositum
„ejusdem Domini Patriarchae. Et quia ob
„protestationem, et denunciationem meam non
„cessant, imo violentiam mihi et Conven-
„tui meo inferunt, ut omnibus notum
„est; damnum, et injuriam Ordinis existi-
„mo quingentas Marchas; appellans nihilo-
„minus super hoc de tanto excessu Dominum
„Papam, et Sanctam Apostolicam Sedem,
„et Apostolos seu litteras testimoniales saepe
„saepius et cum instantia petens a discretis
„astantibus, qui haec vident; supponens
„me, Conventum, et Ordinem, ac causam
„meam quoad ista sub protectione ac defen-
„sione Apostolicae Sedis. Ego Vecellus
„Justinopolitanus publicus Imperiali au-
ctoritate

„ctoritate Notarius prædictis omnibus inter-
„fui, et ad requisitionem dicti Guardiani ea
„scripsi, in publicam formam redegi, meoque
„signo signavi.

„ VI. Iuliani verba sunt in Chronico: „An-
„no Domini MCCC. primo, mortuo Domino
„Petro Patriarcha, Capitulum Aquilegense
„convenerunt de electione facienda in Festo
„Beati Matthiæ Apostoli (die 24 Febru-
„arii.) Et elegerunt in Patriarcham omnes
„Canonici D. Paganum de la Turre, Nepo-
„tem quondam Domini Raimundi Patriar-
„chæ, Decanum Aquilegensem: exceptis
„D. Iacobo Episcopo Concordiensi, et Gyli-
„no de Villalta Archidiacono Aquilegensi et
„Odolrico de Glemona Canonico Aquilegensi,
„qui postularunt D. Ottonem de Ortem-
„burch Præpositum .... Qua electione, et
„postulatione celebrata, tunc unanimiter
„elegerunt D. Vidonem de Villalta, Cano-
„nicum Aquilegensem, Vicedominum Genera-
„lem.„ Sed electio, et postulatio in irri-
„tum abiere.

„ Electionis Tabulas profero, ex Archi-
„vo Capituli Civitatensis desumptas

„In Christi Nomine Amen. Anno ejusdem
„MCCCI Indictione XIV. die quinto exeunte
„Februario, Aquilejae in Capitulo Majoris
„Ecclesiae. Praesentibus Dominis Presbyteris
„Jacobo et Blasio, Mansionariis Aquile-
„jensibus: Nobilibus Viris Dominis Ray-
„mundo de la Turre, et Donato de Utino,
„et aliis. Venerabiles Viri Domini, Lodoycus
„Vicedecanus, et Capitulum Aquilejensis
„Ecclesiae in dicto Capitulo super hoc spe-
„cialiter congregati, commiserunt Nobili
„et prudenti Viro Domino Guidoni de
„Villalta ejusdem Ecclesiae Canonico Offi-
„cium Vicedominatus usque ad beneplaci-
„tum ipsorum, cum conditionibus infrascriptis.
„In primis quod fideliter exercebit omnia,
„quae spectant ad Officium ipsum; et quod
„de omnibus reddet rationem fideliter et
„legaliter futuro Domino Patriarchae, et
„dicto Capitulo, si petet ab ipso. Item
„salvo quod non investiat aliquam Capel-
„lam, neque intromittet eas. Et si quis
„diceret se prehabere jus in illis, sta-
„tuet eis terminum ad comparendum
„coram dicto Capitulo, et ad docendum

„de jure suo: nec in hoc: ulterius procedet.
„Et si quis non protenderet se habere jus
„in aliquem Castellum, possit providere
„de illo. Item quod neminem gravabit in-
„debite, nec contra aliquem procedet nisi
„laude et justitia mediante. Item quod con-
„servabit idem Capitulum Aquilejense in-
„dempne, si dictus Patriarcha peteret ra-
„tionem ab eis occasione administrationis
„suae. Item versa vice promiserunt
„dicti Domini: Vicedecanus et Capitulum,
„quod si contigerit dictum Vicedominum
„aliquas expensas, vel aliqua alia facere
„de mandato dicti Capituli ad hoc spe-
„cialiter convocato Capitulum conservabit su-
„per hunc eum indemnem. Item quod non
„intromittet se dictus Vicedominus de com-
„missione Castrorum seu Fortilitiorum Ec-
„clesiae Aquilejensis, sicut Vicedominus.
„Item statuerunt dicti Domini Vicedecanus
„et Capitulum eidem Vicedomino salarium
„viginti Marcharum pro qualibet mense:
„et quod de his debeat esse contentus.
„Quae omnia, et singula idem Dominus
„Vicedominus attendere, et observare, et

„indemnitates dictae Aquilegensis Ecclesiae
„conservare, corporaliter juravit tactis Evan-
„geliis Sacrosanctis. Ego Martinus Aquile-
„gensis imperiali auctoritate Notarius prae-
„dictis interfui, et rogatus scripsi." Vicedomini,
„qui sede vacante eligi consueverant, ejusdem
„que Clerici non laici, munera innotescunt,
appositaeque conditiones.

VII. "Dominus Vicedominus, (verba sunt
„Juliani in Chronico,) cum vellet Castaldiones
„dare, sicut erat consuetudo; Communitates
„Civitatensis, Utinensis, et quidam alii,
„noluntes sibi dimittere quia dicebant se
„emisse a D. Petro Patriarcha dictas
„Castaldias, et sibi solvisse pro ipsis;
„orta est verra inter Communitates ex par-
„te una, Vicedominum cum Castellanis
„ex parte altera. Qua de causa combusserunt
„villas, et depredati sunt omnia, ubicumque
„potuerunt recipere.

„ Deinde elevatus fuit Capitaneus D.
„Henricus Comes Goritiae per ipsum Ca-
„pitulum Aquilegense et Castellanos, die
„V. intrante Junio eodem anno (1301)
„Appositas in electione servandas conditio-
nes

„nes vide in Tabulis, quas in lucem emisimus
„in nostris Monumentis Capite LXXXI. num.
„II. Henrico et Castellanis Mainardus de
„Ortenburch oppositus est, renunciatusque
„belli Dux. Hinc" die XIII intrante Junio,
„Civitatenses cum gente Comitis de Orten-
„burch intraverunt villam de Fagedis, et ipsam
„combusserunt, omnia inde auferentes; et
„combusserunt totam villam, et concaverunt.
„Item sexto die sequenti iverunt Utinen-
„ses cum Theotonicis ad villam..... et ibi
„ceperunt multos homines, et depraedati
„fuerunt totam villam cum Castro ejus-
„dem villae. Et tunc tota Terra Forijulii
„tam ex parte una, quam ex parte alia fuit
„destructa."

„ Quae werra, et discordia in Festo Exaltatio-
„nis Sanctae Crucis (die 14. Septembris)
„tractatu D. Meynardi, filii Domini
„Alberti Comitis Goritiae, fuit pacificata.
„Et factae fuerunt Treuvae eodem die usque
„ad Festum Circumcisionis Domini futurum."

„Ex hoc loco Alberti I Comitis Goritiae
„innotescit filius Mainardus, quem
„in Stemmate Genealogico quintum nume-

ramus. — Hac de re vide quae Capite XXVIII. num. V. in calce disserimus.

Finis.

Per copia conforme all'originale
esistente nella R. Biblioteca Nazionale di San Marco
Venezia, 4 Maggio 1894

Il Prefetto
C. Castellani

NAZIONALE DI S. MARCO ... VENEZIA

Copia

Fr. Jo. Bernardi Mariae De Rubeis Ordinis Praedicatorum

Dissertationes

variae eruditionis
sub una Capitum serie
collectae
queis argumenta, sive pridem tractata, sive nunc primum
proposita, diligentius illustrantur, ac vindicantur.

Tomus II.